

Vari Verenama

Dawawa New Testament

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Metiu	4
Mak	41
Luk	63
Jon	100
Apasol.....	127
Rom	160
1 Korint.....	176
2 Korint.....	191
Galesia.....	201
Epeses	207
Pilipi	213
Kolosia.....	217
1 Tesalonaika	221
2 Tesalonaika	224
1 Timoti	226
2 Timoti	231
Taitos	235
Pirimon.....	238
Hibru.....	239
Jeims	252
1 Pita.....	257
2 Pita.....	262
1 Jon.....	265
2 Jon.....	270
3 Jon.....	271
Jiud.....	272
Waimaġatara	274

Metiu

Yesu yatayatanama waḡewaḡedima isedima (Lk 3:23-38)

1 Yesu Keriso tauna guyau Deivid na damma nopone ya tubuḡana, be guyau Deivid tauna Eibraham na damma nopone ya tubuḡana. ² Be Eibraham natunama Aisik, be Aisik natunama Jeikob. Be Jeikob natunatunama taudi Juda be tasitasinama. ³ Be Juda natunatunama taudi Peres be Sera, be tinedima tauna Tamar. Be Peres natunama Hesron, be Hesron natunama Ram, ⁴ be Ram natunama Aminadap, be Aminadap natunama Nason, be Nason natunama Salmon ⁵ be Salmon natunama Boas, be Boas tinanama Reiheb. Be Boas natunama Obed, be Obed tinanama Rut. Be Obed natunama Jesi. ⁶ Be Jesi natunama guyau Deivid.

Be Deivid natunama Solomon be Solomon tinanama Uria na waivima. ⁷ Be Solomon natunama Rehoboam, be Rehoboam natunama Abaija, be Abaija natunama Asa. ⁸ Be Asa natunama Jehosafet, be Jehosafet natunama Joram, be Joram natunama Usaia. ⁹ Be Usaia natunama Jotam, be Jotam natunama Eihās, be Eihās natuama Hesekaia. ¹⁰ Be Hesekaia natunama Manase, be Manase natunama Amon, be Amon natunama Josaia. ¹¹ Be Josaia natunama Jehoiakin be tasitasinama. Taudi adi raḡanine Israel banegidima matabudi a nawedina Babilonma be dabudine a miana.

¹² Be Babilon a mianana murine Jehoiakin natunama Sealtiel ya tubuḡana. Be Sealtiel natunama Serubabel. ¹³ Be Serubabel natunama Abiut, be Abiut natunama Elaiakim, be Elaiakim natunama Asor. ¹⁴ Be Asor natunama Sadok, be Sadok natunama Akim, be Akim natunama Eliut. ¹⁵ Be Eliut natunama Eleasar, be Eleasar natunama Matan, be Matan natunama Jeikob. ¹⁶ Be Jeikob natunama Jousep. Be Jousep tauna Meri na badama. Be Meri, tauna vutuna Yesu Tauwai yawasana ya tikana.

¹⁷ Yodi tà kita da Eibraham ḡarone be ya naḡo da guyau Deivid ḡarone ya tavana, kimta matabudi 14. Be guyau Deivid ḡarone da ya naḡo da Babilon na raḡanie ya tavana, kimta matabudi 14. Be Babilonma raḡanine be ya naḡo da Keriso na raḡanie ya tavana, kimta matabudi 14.

Keriso na kaba tubuḡama (Lk 2:1-7)

¹⁸ Yesu Keriso muriḡa da ya tubuḡana noḡone, kaua umanama ya tubuḡana, Yesu tinanama Meri tauna Jousep na ḡoapaparama. Taudi muriḡa da sibo ai naḡi be ai rawateḡeina, Meri mayanama ya paḡo da kaiteka

ya bogana Arua Babaue. ¹⁹ Be Meri na badama Jousep tauna didimana baneginama. Vutuna aubainama raḡanine kaua nama ya kitakitana tauna nam i ḡoeḡoena da patara matedie sibo Meri ya gose be ya kawa tunimayaḡi. Vutuna aubainama tauna ya ḡoeḡoena da moisirie sibo Meri ya gosena.

²⁰ Jousep inam kaudima yawai nuanoḡonoḡotedina maika, Bada na aneama raubonie Jousep ḡarone ya maḡatara be ya riuna, "Jousep, guyau Deivid natunama, nam kwa naira, Meri kwa paḡo da tam am waivima be nam kwa gose pore, baninama Meri Arua Babau na rewapanae gomana ya bogena. ²¹ Tauna tokare gomana tauḡominama e tika be tam kwai isana Yesu, baninama tauna tokare na banagama adi gewagewae ei yawasanidina."

²² Uma kaudima matabudi Bada boni peroveta ḡarone ya giugiuena ruvane, nama a tubuḡana. ²³ Peroveta boni umanama ya riuna,

"Tokare Matatapu e boga be gomana tauḡominama e tikana, be taudi inam gomeninama tai isana Imanuel." Isa Imanuel inam baninama "Mamaitua tauda ḡarode."

²⁴ Jousep ya kenakena midisuḡuna murine, aba Bada na aneama ya riuriuena nama ya voiena, tauna Meri ya paḡo da naumeki na waivima. ²⁵ Be Jousep Meri mate nam tunidima ti rawateḡei rubudina naumeki da Meri gomana tauḡomina ya tikana. Dabudine Jousep inam gomeninama yai isana "Yesu".

Nuauyauya banegidima Yesu a vakitana

2 Guyau Herod na raḡanie, Yesu Judia nopone Betliem meagaina ya tubutubuḡana murine, nuauyauya banegidima suara na kaba tavama yawwane nama be a verauna Jerusalemma. ² Be taudi guyau ai taravirena, "Gomana ḡaubonama deḡo dobudine ya tubuḡa, Jius adi guyauma? Tauma suara na kaba tavae gomana na kiporama kè kita be kè verauna rauduneenama aubainama."

³ Raḡanine guyau Herod inam giunama nama ya vaivaiena, nuanama ya rovona. Be banaga matabudi Jerusalem nopone, taudi mate nuedima ya rovona. ⁴ Inam raḡanine tauna piri si babadidima be tarawatu tauwai katakataidima matabudi ya rawateḡeidina be, Tauwai yawasana deḡo dabudine e tubuḡana vutuna yai taraviredina. ⁵ Be taudi a paribee be a riuna, "Tauwai yawasana tokare Judia nopone Betliem meagaina e tubuḡana, baninama peroveta ya giruma be umanama ya riuna,

⁶“Tam Betliem Judia provins nopone, tam nam meagai yababa Judia guyaguyaudima ġarodie.

Ibewa, baninama tam nopome tokare guyau dosinama e tubuġa be tauna yau banagama Israel banegidima e rabadina.”

⁷Dabudine Herod nuauyauya banegidima moisirie ya rawateġeidi be yai taravira yaġeyaġedina da taudi aba raġanine kipora ya maġatara be a kita. ⁸Naumeki da guyau nuauyauya banegidima ya riupore nawedi Betliemma be umanama ya riuedina, “Koi wanawana kaua da inam gomeninama ko banavina. Be gomeninama ko kitana raġanine, ko verau munaġa da taugu ko riuegu be taugu mate yà naġo da gomeninama yà rauduneena.”

⁹Naumeki da guyau na ġiuma a vaie ya kovikovina murine, taudi naġo ai karena. Be kiporinama a kitakitana vutuna a kita watani be a vawatanina, naumeki da deġo gomana ya tubutubuġana debane kipora ya midi kwasana. ¹⁰Be taudi nama a kitakitana, taudi ai nuavere kauana. ¹¹Raġanine vadae a tavatavana, taudi gomana a kitana, tinanama Meri mate. Naumeki da taudi tuapikedie a raupari be gomana a rauduneena. Dabudine taudi adi puyoma a kaiporaġa be gomana a puyona, gold, piupiu be kai bodinama ġabuġabunama maesinama dosinama isanama ‘Mera’. ¹²Inam kauinama murine Mamaitua raubonie nuauyauya banegidima nuedima ya boru be ya riuedina da nam sibo a munaġa Herod ġarone. Vutuna aubainama taudi wari keda a paġo da a munaġana adi dobue.

Jousep be Meri gomana a tika be naira Ijptma a naġona

¹³Nuauyauya banegidima a naġonaġona muridie, Bada na aneama Jousep ġarone raubonie ya maġatara be umanama ya riuena, “Kwa midisuġu, gomana kwa tika be tinanama mate naira ko naġona Ijptma. Be dobudine ko miana naumeki da taugu yà riuem da ko verau munaġana, baninama guyau Herod tauna gomana e wanewanena ei gurina aubainama.” ¹⁴Naumeki da Jousep ya midisuġu, da gomana ya tika be tinanama mate yai dokedi da kupie meagai a gose da a naġona Ijptma. ¹⁵Be taudi Ijptma a miana naumeki da Herod e gurina. Uma kauidima inam peroveta aba boni yawai perovetaena nama yodi a tubuġana. Peroveta umanama ya riuna, “Natuguma Ijptma ya mi-amiana be è riue da ya dobina.”

¹⁶Be raġanine guyau Herod ya kita da nuauyauya banegidima tauna ġarone nam ti tava munaġana, vutuna aubainama tauna nuanama yai medi kauana. Inam raġanine tauna nuauyauya banegidima aba a ġiugiuena ya noġota wairuvedi be na tauġarama ya riuporedi be ya riuna, “Ko naġo Betliem meagaina, be diane meagaidima mate nopodie be seda tautauġomidima adi suarama rabui be uma ya yovo munaġana matabudi koi guri rovodina.” Tauna nuauyauya banegidima adi ġiuma ya noġota wairuvedi be nama ya ġiuma. ¹⁷Be inam peroveta Jeremaia boni aba ya

ġiugiuena nama ya tubuġana. Tauna umanama ya riuena,

¹⁸“Banaga ġaba be nuaboya dosinama a vaiena Rama meagainama nopone.

Reichel na sedama ya ġabeġabedina, be taudi nam teneteneġina da sibo a riuwai nuasubasuba, baninama na sedama matabudi a guri rovona.”

Jousep, Meri be adi gomana mate a munaġana Israelma

¹⁹Raġanine Herod ya gurigurina murine, Bada na aneama raubonie Jousep ġarone Ijptma ya maġatara ²⁰be umanama ya riuena, “Kwa midisuġu, gomana be tinanama mate kwai dokedi be ko munaġana Israelma. Baninama taudi aitaġa gomana waigurinama a riuriuena, inam banegidima yodi a gurina.”

²¹Naumeki da Jousep ya midisuġu be gomana be tinanama mate yai dokedi be a munaġana Israelma. ²²Be tauna e vaiena, be Herod natunama Arikelas tamanama gabunama ya paġo be Judia provins nopone yai badana. Vutuna aubainama Jousep dabudi naġonama ya nairana. Be anea raubonie Jousep ya riue be tauna ya naġona Galili provins nopone.

²³Naumeki da taudi a naġona Nasaret meagaina be dabudine a miana. Be inam aba peroperoveta boni a ġiugiuena nama ya tubuġana. Peroperoveta umanama a riuna: “Banaga tokare Yesu tai isana Nasaret baneginama.”

Jon tauwai babataito Yesu na kedama ya sepana

(Mk 1:1-8; Lk 3:1-18; Jn 1:19-28)

3 Inam raġandie Jon tauwai babataito Judia provins nopone ya tava be dobu kavakavane ya rarau guguyana. ²Be tauna umanama ya riuriuna, “Noġota vitara ko paġo be ami noġotama ko vitaredina, baninama Mamaitua na waiguyauka kaiteka maida e tavatavana.” ³Jon tauwai babataito tauna vutuna peroveta Aisaia ya ġiugiuena. Aisaia umanama ya riuna, “Banaga dobu kavakavane e yokoyokona,

Bada na kedama ko sepa, be keda ko kawa didi-manidina na kaba verauma aubainama.”

⁴Jon na garama kamel vuvuġinama voivoienama ya kotekotena. Be musara kopinama kwarikwarinama yai boretaiena, be tauna na kanima inam kapau be iwavi.

⁵Banaga toitoi Jerusalemġa, Judia provinsne be upa Jodan banegidima matabudi Jon ġarone a tavana.

⁶Dabudine taudi adi gewagewama matabudi a kuvesidi be tauna yai babataitodina upa Jodan nopone.

⁷Raġanine tauna e kitana be Parisi be Sadisi banegidima toitoi a veraverauna ġarone deġo banaga yawai babataitodie, dabudi Jon taudi umanama ya riuedina, “Taumi maika mota sarama natunatudima! Taumi aitaŷa ya riuemi da tokare Mamaitua na kovoġama ko vora pore? ⁸Ami yawasanama ko vitaredi be yawasanama veredima banidima koi maġataridi da banaga ta kitedina, ⁹be nam ko noġoti be ko riuna, ‘Tauda Eibraham natunatudina, aubainama nam tokare aba gewagewanama ġarode e tubuġa.’ Yà riuriuemina,

değoda Mamaitua sibo i ġoena, tauna tokare teneteneġinama kaua yekudie seda yai tubuġidina Eibraham aubainama. ¹⁰ Bada tamiyoko kaite kai bogane ya boruna, be deġo kaidima banidima nam veredi, matabudi tokare e taraġa be e gabu gorudina.

¹¹ "Taugu upa kavakavae yàwai babataitamina, ami noġotama ko vitaredina aubainama. Be banaga murigue e veraverauna, tauna banaga wairewapana vavasaġinama nam maika taugu. Be taugu nam veredu da na kaġasumama yà ragaudi. Tauna tokare Arua Babaue be kaie ei babataitamina. ¹² Tauna banaga veredi be gewegewedima e daridariġedina maika raisi. Tauna raisi e tutu, be sive nopone e ġini be sive mui e suve da ġavoe e naġonaġona, be banidima ġavoe ta dobidobina. Be tauna raisi banidima e ragaudi be na vadae e biribiridina. Be muinama kai karakarantine ei poraġa be ta kara nonoġedina."

Jon Yesu yai babataitona
(Mk 1:9-11; Lk 3:21-22; Jn 1:29-34)

¹³ Naumeki da Yesu Galilima be ya verauna upa Jordanma, da Jon sibo tauna yai babataitona. ¹⁴ Be Jon ya riutuāġaie be ya riuna, "Tam aba aubainama taugu ġarogue kuya verau? Tam sibo taugu kuyai babataitoguna." ¹⁵ Be Yesu ya paribee be ya riuna, "Ibewa, inam naumeki. Uma inam Mamaitua na ġoanama naumeki da tà voiena." Inam raġanine Jon yai aninana.

¹⁶ Naumeki da Yesu ya babaito ya kovi da tauna upae be ya tavatavana raġanine, mara ya nuaporaġa be tauna Arua Babau ya kitana ya yovoyovona ġarone kiu gabubu maika. ¹⁷ Be marae bona yadobi be ya riuna, "Inam tauna taugu natuguma nuaguma e paġopaġona, be taugu yàwai nuaverena tauna ġarone."

Yesu na raurubuma
(Mk 1:12-13; Lk 4:1-13)

4 Dabudine Arua Babau Yesu yai doka nawena dobu kavakavane da Diaboro sibo Yesu ya raurubuna. ² Yesu dabudine ya widinana, kupi da suara raġan 40 a kovikovina, murine tauna kani ya kara kauena. ³ Inam raġanine tauraurubu Yesu ġarone ya tava be ya riuna, "Değoda tam Mamaitua Natunama, naumeki da uma yekudima kwa riuedi da tai rawaburedi." ⁴ Be Yesu ya paribee be ya riuna, "Girugiruminama porane girugiruminama umanama ya riuna, 'Banaga nam tokare burediġa na yawasanae tà mia, ibewa da Mamaitua riunama matabuna na yawasanae tà miana.'"

⁵ Dabudine Diaboro Yesu yai doka nawena Jerusalemmeagai babaune be Tempol debane a midi be ya riuna, ⁶ "Değoda tam Mamaitua Natunama, naumeki da uma dobudine kwa kuruva, baninama Girugiruminama porane girugiruminama umanama ya riuna, 'Mamaitua na aneama e riuporedi da tam ta rabemna. Be nimedie ta kaisuġum da nam yekue kaġamma kwai riġedi.'"

⁷ Be Yesu ya paribee be ya riuna, "Be girugiruminama porane girugiruminama mate umanama ya riuna, 'Bada, am Mamaituama nam kwa raurubu.'"

⁸ Dabudine Diaboro Yesu yai doka nawena oya dau kwatikwatinama debane, be dobu na waiguyauma waimata veraveraudima matabudi Yesu yai katai ⁹ be ya riuna, "Değoda tam kwa rauduneeguna, uma yabedima matabudi tam yà utemna."

¹⁰ Be Yesu ya paribee be ya riuna, "Kwa naġo ġavoe, Seitan. Baninama girugiruminama porane girugiruminama umanama ya riuna, 'Bada, am Mamaituama taunaġa kwa raudunee be ġarone kwa noyana.'"

¹¹ Dabudine Diaboro Yesu ya gose be anea a dobi da Yesu a saguna.

Yesu na noyama yai karena
(Mk 1:14-15; Lk 4:14-15)

¹² Raġanine Jon dibure a boru be varinama Yesu ya vaivaiena, tauna ya munaġana Galilima. ¹³ Naumeki da tauna Nasaret ya gose be ya naġona Kapeniamma ya miana. Kapeniam inam yawawa dosinama diane, dobu Sebulun be Naptali nopodie. ¹⁴ Uma kauinama peroveta Aisaia aba ya riuriuena, nama ya tubuġana. Tauna umanama ya riuna,

¹⁵ "Dobu Sebulun be Naptali yawawa diane, upa Jodan murine. Tam dobumma tawai isamna Galili, be inam dabudi banaga ta miamiana taudi eteni, nam Jius.

¹⁶ Banaga aitaūġa kupie a miamiana, taudi yana dosinama a kitana.

Taudi aitaūġa guri na waikupikupie a miamiana, yodi yana raġan maika e senesenerina a kitana."

¹⁷ Inam raġanine be nokoi ya naġona Yesu rauguguya yai kare be ya riuna, "Noġota vitara ko paġo be ami noġotama ko vitaredi, baninama Mamaitua na waiguyauma kaiteka maida e tavatavana."

Yesu na tauwai muriwatanama 4 ya vine dokedina
(Mk 1:16-20; Lk 5:1-11)

¹⁸ Yesu Galili yawawinama dianaġa ya naġonaġo raġanine, tauna tautauġoma rabui ya kitedina, Sae-mon awai isana Pita be tasinama Endru. Taudi tauwai sagida, aubainama adi sagidama topae a poraporaġana iyana vunuġidima aubainama. ¹⁹ Dabudine Yesu ya riuedina, "Ko verau koi muriwatanegu be taugu yà voiemida taumi banaga ko konedina." ²⁰ Inam raġanine taudi waiġapa adi sagidama a gosaġa be Yesu ai muriwatanena.

²¹ Naumeki da naġo yai kare munaġe be ya naġonaġo da tautauġoma ġesaudima rabui ya kitedina, Jeims be tasinama Jon taudi Sebedi natunatunama. Taudi wagae a miamiana tamedima Sebedi mate be adi sagidama a kawakawa batebatedina. Be Yesu taudi ya riuedina, "Ko verau be koi muriwatanegu." ²² Inam raġanine taudi waiġapa waga be tamedima a gosedi be Yesu ai muriwatanena.

Yesu banaga sidesidedima yawai yawasanidina

(Mk 1:32-39; Lk 4:40-44)

²³ Yesu Galili noponağa ya babara nağo be sinagog nopodiğa yawai katakatai, be Mamaitua na waiguyau-ma varinama verenama ya rarau guguyena. Be tauna banaga adi sidama tabu be tabu a ragaragaudina yawai yawasanidina. ²⁴ Be Yesu varinama Siria nopone ya daberara be banaga adi sidama tabu be tabu a verauğedina Yesu ġarone. Banaga ġesaudima muya dosidima ragaragaudima, ġesaudima penama kokukokudima be banaga ġağarua kokukokudima, be ġesaudima tuera ragaragaudima, matabudi yai yawasanidina. ²⁵ Be patara dosinama Galiliğa veraveraudima, Dekapolisğa, Jerusalemğa, Judiağa be upa Jordanma noağo nevane dobonama banegidima mate Yesu awai muriwatanena.

Yesu oya debane ya rauguguyana

(Lk 6:20-23)

5 Rağanine Yesu patara nama ya kitakitana, tauna ya sağa ya nağona oya debane be ya miana. Dabudine na tauwai muriwatanama ġarone a tava ² be Yesu patara waikatakataidima yai kare be ya riuna, ³ "Taumi nuemima e verena, aitağa nuemima tabutabune Mamaitua na saguma ko ġoeğoenana, baninama taumi tokare Mamaitua na waiguyau-ma ko pağona. ⁴ Taumi nuemima e verena, aitağa ami gewagewama aubaidima ko ġabağabana, baninama taumi tokare Mamaitua ei nuasubemina. ⁵ Taumi nuemima e verena, aitağa voyağota banegimima, baninama taumi tokare dobu matabuna koi buderiena. ⁶ Taumi nuemima e verena, aitağa Mamaitua matane didimana ko ġoeğoe be ko wanewane guratena, baninama taumi tokare ami ġoanama Mamaitua e utemina. ⁷ Taumi nuemima e verena, aitağa banaga taurau nuatoiedima, baninama taumi tokare Mamaitua e raunuatoiemina. ⁸ Taumi nuemima e verena, aitağa nopomima didimanidima be nam mira mate, baninama taumi tokare Mamaitua ko kitana. ⁹ Taumi nuemima e verena, aitağa suba tauvoienama, baninama taumi tokare Mamaitua ei kawa natunemina. ¹⁰ Taumi nuemima e verena, aitağa banaga ta raurukivi gewegewemina ami yawasana didimanidima aubaidima, baninama taumi tokare Mamaitua na waiguyau-ma ko pağona. ¹¹ "Taumi nuemima e verena, değoda banaga ta kunuremi, ta raurukivi gewegewemi be giu tabu be tabu kaikaiyovudie tai wavumina, baninama taumi taugu kowai muriwataneguna aubainama. ¹² Rağanine inam kaudima nama ġaromie ta tubutubuğana, taumi koi nuavere be ko taukaina, baninama ami maesama dosinama marae e kenakenana. Banaga ġesaudima

boni peroveta ġarodie inam kaudima teneğidima nama a voivoiedina.

Buta be yana wainasidima

(Mk 9:50; Lk 14:34-35)

¹³ "Banaga adi butama inam taumi. Be değoda buta † dininama e gewagewana, nema kwa voia bake da e dini munağa? Inam butanama kaite ya gewagewana, be banaga tokare inam butanama ta porekaiyati be ta vagudagudana.

(Mk 4:21; Lk 11:33)

¹⁴ "Banaga adi kodamma inam taumi. Be uma ko noğoti, meagai oya debane nam ei moisiri be teneteneğina, ¹⁵ be banaga nam kodam ei rageti be gurewa dibune e boru ibewa, tauna kodam ġavoe e boru da vada nopone banaga matabudi ei yanedina. ¹⁶ Inam kauinama teneğinama nama, taumi banaga ġarodie nama sibo koya yanana. Inam rağanine taudi ami voiam a veredima ta kitedi, be Tamemima marae isanama ta kawa sağena.

Tarawatu na giuma

¹⁷ "Taugu è verauna nam ko noğoti da Mousis na tarawatuma be peroveta adi waikatakataima yà kawa gewegewedi, ibewa. Taugu nam yabedima kawa gewegewedima aubaidima è verauna, ibewa. Taugu è verauna tarawatu banidima yai mağataridina aubainama. ¹⁸ Yà riuriu kauemina da nam ai tarawatu tenağa maika e samoa yababa, ibewa da noğone tarawatu aba ya giugiuwedina, matabudi ta tubuğana. Yodibe mara be dobu ta samoana. ¹⁹ Tam aita değoda tarawatu avedi da ġaubo kokonama kwa kita tuatuağaie be kwawai kati kotovina, be inam kedane nama am banagama kwawai katakataidina, tam tokare Mamaitua na waiguyau-ma nopone ta kita poremna. Be tam aita tarawatu kwa voteyeteyedi be inam kedane nama banaga kwawai katakataidina, tam tokare Mamaitua na waiguyau-ma nopone ta kita sağemna. ²⁰ Be yà riuriuemina, ami yawasanama Mamaitua matane ko kawa didimana kuedina, be taumi nam Parisi be tarawatu tauwai katakataidima maika ko voia. Taudi adi yawasanama tã kitekitedina da kabe banaga veredi be nopodima gewagewa ya moğavu. Değoda taudi maika ko voiana, taumi tokare nam Mamaitua na waiguyau-ma nopone ko sağa.

Rauvunuğa na giuma

²¹ "Taumi koya vaie da boni Mamaitua ya riuna, 'Nam kwa rauvunuğa. Be aita da banaga ei gurina, tauna tokare ta etarena.' ²² Be taugu yodi yà riuriuemina da tam aita turamma ġarone nuama ei medina tam tokare ta etaremna. Be tam aita da turamma kuya riuwai gewana tam tokare etara dosine kwa midina. Be değoda tam aita turamma kuyai tara tautauena, tam inam gienae kai matane nağonama kwawai rabena.

† Buta inam soriti.

²³ “Vutuna aubainama tam deḡoda am puyoma oltae kuya verauḡena Mamaitua puyonama aubainama, be dabudine kuya noḡoti da turamma mate poumie gewagewa e kenakenana, ²⁴ naumeki da am puyoma olta diane kwa gose, be kwa munaḡa da noḡone turamma mate inam gewagewanama ko kawa didimani dokena. Yodibe kwa verau munaḡa da am puyoma Mamaitua kwa utena. ²⁵ Deḡoda banaga aita tam e nawemna etara aubainama, naumeki da kedae dabudine am gewagewama kwa kawa didimana makaiena, da nam etara tauwai badenama nimane e borum. Baninama etara tauwai badenama tauna tokare porisman nimane e borum be porisman tauna tokare e nawemna dibure. ²⁶ Be yà riuriu kauemna da tam dibure kwa miana, naumeki da mane damodamonama kwai maesa ḡavutina.

Monaḡemma debane nam mui kwa pore

²⁷ “Taumi koya vaie da boni Mamaitua ya riuna, ‘Nam monaḡemma debane mui kwa pore.’ ²⁸ Be taugu yodi yà riuriuemina, tam aita da aba waivinama kuya kita waidininina, tam inam kaite nuamma nopone gewagewa kwa voivoiena, be monaḡemma debane mui kwa poreporena. ²⁹ Deḡoda matamma kasaunama e kauem da gewagewa kwa voivoiena, naumeki da kwa kunavai be kwa porekaiyatina. Verenama da matamma tenaḡa mate mara nopone kwa saḡana, be nam matamma rabui mate, da Mamaitua gienae e pore nawemna. ³⁰ Be deḡoda nimamma kasaunama e kauem da gewagewa kwa voiena, naumeki da kwa tom pore be kwa porekaiyatina. Verenama da nimamma tenaḡa mate mara nopone kwa saḡana, be nam nimamma rabui mate, da Mamaitua gienae e pore nawemna.

Waigosaḡa na giuma

³¹ “Taumi koya vaie da boni Mamaitua ya riuna, ‘Aita na visarama gosename e ḡoena, naumeki da tauna waigosaḡa pepanama na visarama sibo ya utena.’ ³² Be taugu yodi yà riuriuemina deḡoda tam aita am visarama kwa gose yababena, avedi da tauna nam ai tauḡoma mate gewagewa ti voiena, tam inam am visarama kwa voivoiena da tauna tokare gewagewa ei tubuḡi, be tam debame mui e porena. Be tam aita da inam waivinama gosegosenama kwa naḡina, tam inam kwa rarau waivina.

Saugawapa na giuma

³³ “Be mate koya vaie da boni Mamaitua ya riuna, ‘Deḡoda Bada isane kuya sauga wapana, naumeki da kwa voiena.’ ³⁴ Be taugu yodi yà riuriuemina, nam aiya ba isane ko sauga wapa. Nam mara isane, baninama inam Mamaitua na kaba miama, ³⁵ be nam dobu isane, baninama inam Mamaitua na kaba waivutuḡama, be nam Jerusalem isane, baninama inam guyau dosinama na meagaima. ³⁶ Be mate nam iwakidumie ko sauga wapa, baninama tam nam teneteneḡina da de-

ba vuvuḡimma kwa kawa duba bo kwa kawa yaguni. ³⁷ Vutuna aubainama tam deḡoda waianina, naumeki da kwai anina ḡomana. Be tam deḡoda tuaḡai, naumeki da kwa tuaḡai ḡomana. Be deḡoda giu ḡesaudima nama kitedima mate kwa vatodina, inam gewagewa baninama inam Seitan na voiamana nama.

Raubiwa na giuma

(Lk 6:27-36)

³⁸ “Taumi koya vaie da boni Mamaitua ya riuna, ‘Deḡoda turamma matamma e kunavaina, naumeki da tam mate tauna matanama kwa kunavaina. Be turamma mokamma ei mia kotovina, naumeki da tam mate tauna mokanama kwai mia kotovina.’ ³⁹ Be taugu yodi yà riuriuemina, gewagewa baneginama aba ḡarome ya voia waigewana, nam kwai ḡare. Deḡoda aita nevakauamma e riḡana, kwa gose da nevakauama ḡesau nama mate e riḡana. ⁴⁰ Deḡoda aita e etaetarem be am kwamama e paḡona, naumeki da am rupuma mate kwa utena! ⁴¹ Deḡoda aita e segerim da na taragaima sibo kuya kiroḡa da koya naḡo deḡo parata ya boruborue sibo kuya tavana, † be tam inam paratinama ya boruboruna, kwai muri be tauna mate ko naḡo be wari madanie kwa gosena. ⁴² Aita aiyaba ḡarome ei baḡena, naumeki da kwa utena be nam kwa riutu-aḡaie.

Ami ḡaviama koi nuapaḡoedina

⁴³ “Taumi koya vaie da boni Mamaitua ya riuna, ‘Turamma turamma nuamma e paḡona.’ Be banaga ḡesaudima a riuriuna, am ḡaviama kwa tuaḡaiena. ⁴⁴ Be taugu yodi yà riuriuemina da ami ḡaviama mate nuemima e paḡona, be aitaḡa ta raraukivi gewegewemina aubaidima ko moiragina, ⁴⁵ inam kedane taumi riukaua Tamemima marae natunatumama. Baninama tauna suara be kusana e riuriupore yovoḡena banaga veredi be gewegewedima matabudi aubaidima. ⁴⁶ Deḡoda taumi aitaḡa tawai nuapaḡoemina taudiḡa koi nuapaḡoedina, tokare maesa ko banavi, bo? Ibewa, inam damone nam aba. Baninama gewagewa banegidima taudi mate nama ta voivoiana. ⁴⁷ Be deḡoda am damma banegidima taudiḡa kwai kaiwedina, inam kwa voivoiena na verema aba? Banaga nam waisumeḡidi mate nama ta voivoiana. ⁴⁸ Taumi ami yawasanama verene be didimane ko miana maika tamemima marae.

Pairu na giuma

6 “Ko kita kaua da voia veredima ko voivoiedina, nam patara matedie ko voiedi da taudi sibo a kite-mi. Deḡoda nama ko voiana, tokare nam maesa tamemima marae ḡarone ko paḡo. ² Vutuna aubainama deḡoda waikaruwaḡawaḡa baneginama ko pairuena, nam bogigi ko suve da banaga ta kataie be isamma ta kawa saḡe. Inam banaga kaikaiyovudima adi

† Gurik bonane ya riuna: ‘One mile’ kwa gose be ‘two miles’ kwa paḡona.

voiamana, taudi sinagog nopodie be doḡae patara mate-die nama ta voivoiana. Taugu yà riu kauemina da inam nama banegidima taudi adi maesama naumeki ta paḡopaḡona. ³ Be tam deḡoda banaga waikaruwaḡawaḡanama kwa paipairuena, naumeki da nam aitaui diame e kataie. ¹⁴ Be am pairuma moisirie kwa voiena. Inam raḡanine Tamamma marae e kitam da tam aba moisirie kwa voivoiana, naumeki da tauna tokare am maesama e utemna.

Moiragi na waikatakataima

(Lk 11:1-4)

⁵ “Raḡanine kwa moimoiragina, nam banaga kaikaiy-ovudima maika kwa moiragi, baninama taudi adi ḡoana kauama inam sinagog nopodie ta mididi bo keda poudie deḡo banaga toitoi adi kaba babare, dabudine ta mididi be ta moimoiragina da banaga kabe ta kitedi. Taugu yà riu kauemina da inam nama banegidima taudi adi maesama naumeki ta paḡopaḡona. ⁶ Be tam raḡanine moiragi kwa ḡoana, naumeki da kwa naḡo am vadae, matakeda kwa gudu be Tamamma Mamaitua miamia moisirinama ḡarone kwa moiragina. Inam raḡanine Tamamma Mamaitua aba moisirie kwa voivoiana e kitana, be tauna tokare am maesama e utemna.

⁷ “Be ko moimoiragina raḡanine, nam giu kavekavedie ami moiragima debane koi poto yababedi, banaga nam waisumeḡidima adi voiamana maika. Taudi tawai noḡotana da kabe adi moiragie giu tai potodi be Mamaitua adi moiragima kabe e paḡo. ⁸ Nam inam banegidima maika ko voia, baninama taumi Tamemima Mamaitua ami ḡoanama kaite ya katai dokedina, muriḡa da kowai baḡana.

⁹ “Taumi sibo umanama koya moiragina: Tamamaima marae miemienimma, dobu matabuna isamma babaunama sibo a vivirena.

¹⁰ Tam am waibadama sibo ya verau. Be kwa sagumai da am ḡoanama dobie ka voie, maika marae ta voivoiana nama.

¹¹ Ama kanima raḡan patapatanama sibo kuya utemai.

¹² Be ama gewagewama kwa noḡota poredi, nema tauma ama banagama adi gewagewama kè noḡota poredina nama.

¹³ Be nam raurubue kwai dokemai. Tauma gewagewa nopone be tam kwai yawasanimaina. ††

¹⁴ “Be deḡoda taumi ami banagama adi gewagewama ko noḡota poredina, naumeki da Tamemima marae taumi mate ami gewagewama e noḡota poredina. ¹⁵ Be deḡoda taumi ami banagama adi gewagewama nam ko noḡota poredi, naumeki da Tamemima marae mate ami gewagewama nam e noḡota poredi.

† Gurik bonane ya riuna: Nimamma kasaunama e paipairuna, nima seninama nam e kataie da nima kasaunama aba e voivoiana.

†† Gurik baibol ḡesaudima nopodie umanama a girumina: Banimama tam vutuna ḡarome waiguyau, rewapanama be neneḡara ta kenana nonoḡana. Inam riukaua.

Widina na giurma

¹⁶ “Raḡanine ko widiwidinana, nam banaga kaikaiy-ovudima maika ami widinama patare koi maḡataridi da banaga ta kite mi da taumi ko widiwidinana. Taudi ta raugari be ta midimidi naḡona kabe banaga ta kite di. Taugu yà riuriu kauemina da inam nama banegidima taudi adi maesama naumeki ta paḡopaḡona. ¹⁷ Be taumi ko widiwidinana raḡanine, ko sigu be noḡomima ko buyodi ¹⁸ be ko voie da banaga matedie taumi kabe nam ko widiwidina. Be Tamemima miamia moisirinama taunaḡa e kite mi da taumi ko widiwidinana. Inam raḡanine Tamemima Mamaitua aba moisirie ko voivoiana e kitana, be tauna tokare ami maesama e utemina.

Marae sibo koyai taragaina

(Lk 12:33-34)

¹⁹ “Nam ami taragaima dobie kowai damdi, baninama deḡoda kwarikwari ta kanidi, bo ta raubusabusaḡa bo banaga vadae ta sonaḡa ta saḡa be ta danenedina. ²⁰ Vutuna aubainama marae koi taragaina, baninama inam dabudine tokare nam ami taragaima kwarikwari ta kanidi bo ta raubusabusaḡa bo banaga vadae ta sonaḡa ta saḡa be ta danenedi. ²¹ Baninama ami taragaima deḡo dabudine ta kenakenana, taumi tokare ami noḡota be nuemima tabutabunama dabudine e kenana.

(Lk 11:34-36)

²² “Matamma inam tunimma na kodamma. Deḡoda matamma verenama, naumeki tunimma matabuna yanayanana. ²³ Be deḡoda matamma e gewagewana, naumeki da tunimma matabuna ei kupikupina. Be deḡoda yana nopome ei kupikupina, o ebom, inam tadiwanawana ya moraba kauana.

²⁴ “Nam aitaui babada rabui ḡarodie ei yaraga. Deḡoda nama e voiana, naumeki da noḡone badanama e tuaḡaie be muriḡa badanama e ḡoana; bo noḡone badanama e ḡoe be muriḡa badanama e tuaḡaiena. Taumi nam mane be Mamaitua ḡarodie koi yaraga be teneteneḡina, ibewa!

Nam koi nuaboya

(Lk 12:22-31)

²⁵ “Taugu yà riuriuemina da yawasana tubuḡe aubainama nam koi nuaboya da aba sibo koya kani bo koya tego. Be nam koi nuaboya da aba sibo koya kote tunimima aubainama. Baninama yawasana noḡotinama ya moraba vavasaḡana, nam maika kani. Be tunimima noḡotinama ya moraba vavasaḡana, nam maika gara. ²⁶ Kiu gunume ta rovorovona ko noḡotidi! Taudi nam tima sipisipina, be nam kani timawai damna. Be yaḡoro tamemima marae ewai kanidina. Be taumi noḡotimima ya moraba vavasaḡana, nam maika kiu.

²⁷ Taumi inam yabedima kowai nuaboyedina, tokare tai yawasanimi, bo?

²⁸ “Aba aubainama gara kowai nuaboyedi? Nanari ko kitedi dobie ta gogogogona. Taudi nam tima noy-

anoyana, be gara nam tima voivoiedina. ²⁹ Be taugu yà riuriuemina, avedi da guyau Solomon na garama veredima waimatakanikanidima, be nam ai gara tenağa i vere vavasağana maika nanari. ³⁰ Mamaitua berana e voiedi be ta busobusona kitedima a vere kauana. Be inam beranidima pomai tokare kai e kara gorudina. Be taumi noğotimima inam ya moraba kauana Mamaitua ġarone, nam maika berana. Vutuna aubainama Mamaitua tokare teneteneğinama ei garemina, be taumi naumeki da koi sumağana be nam ami noğotama e vobekubeku.

³¹ “Be nam koi nuaboya be ko riuna, ‘Aiyaba tà kani?’, bo ‘Aiyaba tà tego?’, bo ‘Aiyaba tà kote?’ ³² Banaga nam waisumeğidi taudi inam yabedima tawai nuaboya kauedina. Be taumi Tamemima marae ya kataie da inam yabedima ko ġoeğoedina. ³³ Be taumi ko kita da noğone Mamaitua na waiguyauma be didimana kededima ko wana dokedi. Yodibe tauna inam yabedimata matabudi tokare e utemina. ³⁴ Vutuna aubainama nam pomai na kauama yodi koi nuaboye. Pomai ko gose da taunağa ei nuaboya munağena. Rağan tenatenağağa adi nuaboyama nama ta kenakenana.

Nam koi wavu

(Lk 6:37-42)

7 “Nam turamma na yawasanama kwa kita wairuva be kwa riutuatuagaie da Mamaitua tokare teneğinama nama ġarome e voiena. ² Baninama tam nema banaga kwa kitakita wairuvana, teneğinama nama Mamaitua tam tokare e kita wairuvamna. Tam aba ruvane turamma kwa ruvaruvana, ruvanama teneğine Mamaitua tokare tam e ruvamna. ³ Aba aubainama turamma matane vunavuna kwa kitakita be tam matame kaitupo nam kuma kitakita? ⁴ Bo aba aubainama tam matame kaitupo nam ku kaipore, be turamma matane vunavuna kaiporenama kwa riuriue? ⁵ Tam banaga kaikaiyovumma! Noğone tam matame kaitupo kwa kaipore doke da kwai kita kaua, yodibe turamma matane vunavuna kwa kaiporena.

⁶ “Yaba babaudima ġaromie nam dağadağasi ko utedi. Be ami posaruma nam bawa ko utedi, değoda taudi inam yabedima ta vagudegudedi be tai tauvitaredi da taumi bogemie ta dawena.

Aba ko ġoena, Mamaitua koi bağana

(Lk 11:5-13)

⁷ “Koi bağa be e utemina, ko wane be ko banavina, ko raupewapewa be e kaiporena ġaromie. ⁸ Değoda aitu ewai bağana, tokare e pağona, be aitu e wanewanena, tokare e banavina, be aitu e rarau pe-wapewana, tokare ġarone e kaiporena. ⁹ Nam aitu tam natumma kani ewai bağe be tokare yeku kwa ute. ¹⁰ Be nam aitu tam natumma iyana ewai bağe be tokare mota kwa ute. ¹¹ Yodi avedi da taumi banaga gewegewemima, be yağoro yaba veredima natunatumima ko uteutedina. Naumeki da tamemima marae tauna teneteneğinama taumi aituğa kowai bağana,

tokare yaba veredima e utemina. Baninama tauna kivinama ya vere vavasağana, nam maika taumi.

¹² “Taumi aba ko ġoeğoena banaga sibo ġaromie a voiena, nama taumi banaga ġarodie ko voiana. Değoda nama ko voiana, taumi inam tarawatu be peroveta adi waikatakataima ko vovo teyetyedina.

Keda rabui

¹³ “Keda matakedanama ġuririne ko sonağana, baninama gewagewa kedanama inam nuasabunama be matakedanama dosinama, be banaga toitoi inam matakedane ta sağa be kedanama ta watawatanina. ¹⁴ Be yawasanama kedanama ya ġaubo be matakedanama ya ġuriri kauana, be banaga raubisağa inam matakedanama ta banavi be ta watawatanina.

Peroveta kaikaiyovudima

(Lk 6:43-45)

¹⁵ “Peroveta kaikaiyovudima ko kita kauedina. Taudi ġaromie ta tavana kitedima kabe banaga vovoyağotidi, be ibewa da taudi nopodima inam tabei maika.

¹⁶ Peroveta adi yawasanama ko kita wairuvedi da taudi peroveta veredi, bo gewegewedi. Baninama banaga nam tokare damaya votanama yaguru bogane e ragaudi be teneteneğina. Be nam aitu mabeko votanama gedara bogane e ragaudi be teneteneğina. ¹⁷ Be teneğinama nama kai verenama votanama inam verenama, be kai gewagewanama votanama inam gewagewanama. ¹⁸ Kai verenama votanama nam gewegewedi, be kai gewagewanama votanama nam veredi. ¹⁹ Be ai kaiğa banidima nam veredi, taudi matabudi tokare Mamaitua e tarağa be e gabu gorudina. ²⁰ Inam kauinama teneğine peroveta adi yawasanama ko kita wairuvedi be ko kataiedi da taudi peroveta veredi bo peroveta kaikaiyovudi.

(Lk 6:46-49)

²¹ “Banaga toitoi ta riuriueguna, ‘Bada, Bada’, be nam tokare matabudi Mamaitua na waiguyaue ta sağa. Ibewa da aituğa Tamaguma marae na ġoanama ta voivoiena, taudi vutudi tokare Mamaitua na waiguyaue ta sağana. ²² Inam rağanine banaga toitoi tokare ta riueguna, ‘Bada, tauma tam isame kè rarau guguya, be tam isame penama kè tavutavu dobiğedi be mataira dosidima toitoi kè voivoiedina.’ ²³ Be taugu tokare yà riuedina, ‘Taugu taumi nam airağan e kataiemina. Taumi tarawatu tauwai katikotovidima, ko nağo ġavoe.’

Vada taukeridima rabui

(Lk 6:47-49)

²⁴ Vutuna aubainama, değoda aitu e verau be riuguma e vaie be e voivoiena, tauna noğota kaua baneginama maika. Tauna na vadama kerinama aubainama dom ya keri gurate da yeku debane na tuatuama yai midiri, be na vadama ya kerina. ²⁵ Be kusana dosinama kabaita mate a dobidobina rağanine, gimori a karuedina, be sive dosinama ya suve da vada ya riğa rereğe, be vada nam i bekuna, baninama tuatua a yovo gu-

ratana, yeku debane aubainama. ²⁶ Be aitau da e verau be riuguma e vaivaiena, be nam ima voivoiena, tauna banaga buabuanama maika. Tauna na vadama kerinama aubainama nam dom i keru guratena, tauna na tuatua gimori debane yai midiridi be na vadama ya kerina. ²⁷ Be kusana dosinama kabaita mate a dobidobina raġanine, gimori a karuedina, be sive dosinama ya suve da vada ya riġariġana, yai mia kamoġi be ya nuarikarikana.”

²⁸ Yesu na giuma ya kovikovina raġanine, patara Yesu na waikatakataima a base kauena, ²⁹ baninama taudi mayanama a paġo da tauna rewapana mate yawai katakataidina, nam tarawatu tauwai katakataidima maika.

Yesu tauġoma kito paġopaġonama yai yawasanina (Mk 1:40-45; Lk 5:12-16)

8 Raġanine Yesu oya debane be ya yovoyovo munaġana, patara dosinama ai muriwatanena.

² Dabudine tauġoma tenaġa kito paġopaġonama ya verau Yesu noġone da tuapikane ya raupari be ya riuna, “Bada deġoda kwa ġoena, naumeki da kwai yawasaniguna.”

³ Naumeki da Yesu nimanama yai yoyo, da tauġoma ya taukoni be ya riuna, “Naumeki, yà ġoeġoena, kwa yawasanana.” Be inam dabudine yai raġantenaġe da tauġoma kito paġopaġonama ya yawasanana. ⁴ Dabudine Yesu inam tauġominama ya riuena, “Aba ġarome ya tubuġana, nam aitau kwa riue, be kwa naġo pirisi ġarone da tauna e kaiviramna. Yodibe Mamaitua kwa puyona, Mousis na tarawatuma e riuriuna nama. Dabudine banaga ta kitam be ta kataie da tam kuya yawasanana.”

Yesu tori matanama na taunoyama yai yawasanina (Lk 7:1-10)

⁵ Be Yesu raġanine Kapeniamma ya tavatavana, dabudine tori matanama Yesu ġarone ya tava da yai baġa be ya riuna, ⁶ “Bada, yau taunoyama vadae e kenakenana be tauna tuninama ai kaukudukudu be muya dosinama e kenakenana.” ⁷ Be Yesu tauna ya riuena, “Taugu mate tà naġo be yai yawasanina.” ⁸ Be dabudi tori matanama Yesu ya paribee be ya riuna, “Bada taugu nam veregu da tam yau vadae sibo kuya verau. Be bonamġa kwa riu da yau taunoyama e yawasanana. ⁹ Taugu mate waibada dibudie yà miamiana, be mate banaga iġeiġeridima yau waibadama dibune ta miamiana. Be raġanine tauġara yà riuena, ‘Kwa naġo’, be tauna e naġonaġona. Bo yà riuena, ‘Kwa verau’, be tauna e veraverauna. Be yau taunoyama yà riuena, ‘Uma kwa voie’, be tauna e voivoiena.”

¹⁰ Raġanine Yesu nama ya vaivaiena, tauna tori matanama ya basena, be dabudine yai tautinamuri da patara awai muriwatanena ya riuedina, “Yà riuriu kauemina, taugu nam airaġan Israelma umanama baneginama na waisumaġama dosinama deġo e bannavi rubuna. ¹¹ Taugu yà riuemi, tokare banaga toitoi dobu matabuna nopone ta verauna, Mamaitua na

waiguyauma nopone. Dabudine taudi Eibraham, Aisik be Jeikob mate ta mia be ta soi tenaġana. ¹² Be banaga aitauġa noġone Mamaitua ya vinedina da na waiguyauma nopone sibo a saġana, be tokare inam banegidima ei poraġa dobiġedina tadiwanawana nopone. Be inam dabudine taudi tokare ta yakei be gadi-gadidima ta sanadididina.”

¹³ Dabudine Yesu tori matanama ya riuena, “Naumeki kwa naġo, be am waisumaġama ruvane nama e tubuġana.” Inam nama ya riuriuna, tori matanama na taunoyama ya yawasana munaġana.

Yesu banaga toitoi yai yawasanidina (Mk 1:29-34; Lk 4:38-41)

¹⁴ Raġanine Yesu Pita na vadae ya saġasaġana, dabudine Pita rawanama sida poyapoya ya paġo be ya kenakenana ya kitana. ¹⁵ Naumeki da Yesu Pita rawanama nimanama ya taukoni ġome be poyapoya yai kavena, be waivina ya midisuġu be adi kanima ya vokaukuedina.

¹⁶ Be ravi ya tavatavana raġanine, banaga toitoi penama kokukokudima a verauġedina Yesu ġarone, be tauna bonane inam aruidima gewegewedima ya tavu dobiġedina, be banaga sidesidedima mate matabudi yai yawasanidina. ¹⁷ Uma kaidima Bada boni peroveta Aisaia ġarone ya giugiuena ruvane nama ya tubuġana. Peroveta boni umanama ya riuna, “Tauna dà nuaboyama ya ragaudi be dà sidama matabudi vitanama ya kiroġidina.”

Yesu waimuriwatanenama na piripirima (Lk 9:57-62)

¹⁸ Yesu patara dosinama ya kitekitedina, tauna na tauwai muriwatanama ya riuedina da wagae sibo yawawa a davu be noaġo nevane a naġona. ¹⁹ Dabudine tarawatu tauwai katakatinama tenaġa Yesu ġarone ya tava be ya riuena, “Tauwai katakatai, tam deġo kwa naġona taugu yà muriwatanemna.” ²⁰ Be Yesu ya paribee, “Inam naumeki be kwa noġoti da, kiudobo † adi gabuma gaure ta miamiana, be kiu adi gabuma noġie ta miamiana, be Banaga Natunama nam deġo na gabu da tauna e kena.”

²¹ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ġesau ya tava be ya riuena, “Bada, taugu yà muriwatanemna, be noġone kwa gosegu da yà naġo tamaguma yà dobo dokena.” ²² Be Yesu ya paribee, “Tam taugu kwai muriwataneguna, be banaga guriguridima kwa gosedo da taudiġa adi gurima ta dobodina.”

Yesu kaibitibiti ewai badena (Mk 4:35-41; Lk 8:22-25)

²³ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama mate wagae a saġa da a naġona, ²⁴ be yawawa poune yai raġantenaġe da kaibitibiti dosinama ya tavana. Be rabama dosidima waga a riġa be upa waga nopone a saġasaġana. Be Yesu tauna ya kenakenana. ²⁵ Dabu-

† Yesu ya riuna: ‘Fox’. Tauna doбира muserinama be gaure ta miamiana maika kiudobo.

dine na tauwai muriwatanama Yesu a rawaḡosori be a riuna, "Bada kwai yawasanimai, kaiteka tà monuna."²⁶ Be tauna ya paribeedi be ya riuna, "Aba aubainama ko nainaira? Ami waisumaḡama ya ḡaubo ḡaḡa." Dabudine tauna ya midisuḡu da sive be rabama ya riu-tuaḡaiedi be daumora ya kena munaḡana.²⁷ Inam raḡanine taudi Yesu a base be a riuna, "Uma ai banaga nama kitana? Tauna sive be rabama ta vovo teyete-yna."

Yesu banaga rabui penama kokukokudima yai yawasanidina
(Mk 5:1-20; Lk 8:26-39)

²⁸ Raḡanine taudi noaḡo nevane Gerasi banegidima adi dobue a tavatavana, banaga rabui penama kokukokudima, taudi kokoagae be Yesu ḡarone a dobina. Taudi ai nuanainaira kauana.²⁹ Be taudi bonedima dosine Yesu a riuna, "Mamaitua Natunama! Tam aba ḡaromaie kwa ḡoeḡoe? Kovoḡa na raḡanima tokare e tavana, be tam uma dabudine kuya ver-auna kwa kovoḡa dokemai, bo?"

³⁰ Taudi deḡo a midimidina diedie bawa netarinama dosinama a yabayabana.³¹ Naumeki da penama Yesu ai baḡa be a riuna, "Deḡoda kwa tavu dobiḡemaina, naumeki da kwa riupore nawemaina bawa nopodie."³² Dabudine Yesu penama ya riuedina, "Ko dobi ko naḡo!" Dabudine penama tautauḡoma a dobi poredi da a naḡona bawa nopodie. Be bawa matabudi oya boganaḡa a manini yovo be yawawa nopone a naḡo, be dabudine upa nopone a tonedi be a gurina.³³ Be bawa tauyosidima taudi naira a naḡo meagaie a tava, be dabudine yaba matabuna a tubutubuḡana adi banagama a riuedina.³⁴ Naumeki be banaga matabudi inam meagaine miemienidima a dobi a naḡona Yesu ḡarone, be taudi Yesu a riu vavasaḡena da tauna inam dobunama sibo ya gose be ya naḡona.

Yesu banaga tuera paḡopaḡonama yai yawasanina
(Mk 2:1-12; Lk 5:16-26)

9 Naumeki be Yesu waga nopone ya saḡa munaḡa da yawawa ya davu be noaḡo nevane ya naḡona Kapeniamma, na kaba miae.² Be dabudine tautauḡoma ḡesaudima turedima tuera paḡopaḡonama ma ratiratina a kiroḡa verauḡena Yesu ḡarone. Be raḡanine Yesu inam tautauḡomidima adi waisumaḡama nama ya kitakitana, tauna tauḡoma tuera paḡopaḡonama ya riuna, "Taukui, nam kwai nu-aboya, am gewagewama taugu è noḡota porenna."

³ Raḡanine tarawatu tauwai katakataidima inam riu-nama nama a vaivaiena, taudi nuedie ai nu-anonoḡota be a riuna, "Uma baneginama Mamaitua ewai diboḡina."⁴ Be Yesu inam banegidima aba awai nuanoḡonoḡotedina, ya kataiena, aubainama ya riuedina, "Aba aubainama inam noḡotidima gewegewedima nopomie ta saḡasaḡa?"⁵ Aba riunama ya tekateka, 'Am gewagewama è noḡota porenna', bo 'Kwa midisuḡu be kwa naḡo?'⁶ Yodi tokare yaḡi kataimi be ko kataie da dobue Banaga Natunama ḡarone rewapana e kenake-

nana da gewagewa e noḡota poredina." Naumeki da Yesu inam tauḡominama tuera paḡopaḡonama ya ri- uena, "Kwa midisuḡu, am gunima kwa paḡo be kwa naḡona am vadae."

⁷ Inam raḡanine tauḡoma ya midisuḡu be ya mu- naḡana na vadae.⁸ Dabudine patara inam kauinama a kitakitana, taudi a basena, baninama Mamaitua inam nama rewapaninama banaga ya utena, vutuna aubainama taudi Mamaitua isanama a kaisuḡusuḡu- na.

Yesu Metiu ya vinena
(Mk 2:13-17; Lk 5:27-32)

⁹ Yesu inam gabunama ya gose da ya naḡonaḡo be tauḡoma isanama Metiu ya kitana. Metiu tauna teks na kaba tamima gabune ya miamiana. Be Yesu tauna ya riuna, "Kwai muriwatanegu!" Dabudine Metiu ya midisuḡu be Yesu yai muriwatanena.

¹⁰ Naumeki da inam kupine Yesu na tauwai muri- watanama mate a naḡona Metiu na vadae kani aubainama. Be inam vadane gewagewa banegidi be teks tautaminama toitoi a tava be matabudi a kani tenaḡana.¹¹ Dabudine Parisi ta kitana be Yesu gewagewa banegidima mate a kanikanina, naumeki da taudi Yesu na tauwai muriwatanama a riuedina, "Aba aubainama ami tauwai katakataima teks tau- tamidima be gewagewa banegidima mate ta kanikani tenaḡa?"

¹² Raḡanine Yesu nama ya vaivaiena, tauna ya riuna, "Banaga yawawayasanidima taudi nam dogeta tima ḡoeḡoena, be banaga sidesidedima taudi dogeta ta ḡoeḡoena."¹³ Be ko naḡo da giu uma baninama ko wa- nena aba ya giue, 'Taugu raunuato kitanama ya ḡoeḡoena, be taumi musare ko tipatipana taugu nam ama ḡoeḡoena.' Baninama taugu è yovona banaga gewegewedima waiyawasanidima aubainama. Be aitaḡa ta noḡonoḡoti da taudi banaga veredima, tau- gu nam taudi aubaidima e yovona."

Widina waitaraviranama
(Mk 2:18-22; Lk 5:33-39)

¹⁴ Raḡan tenaḡa Jon tauwai babataito na tauwai muriwatanama Yesu ḡarone a tava be a riuna, "Aba aubainama tauma be Parisi ka widiuidina, be tam am tauwai muriwatanama nam tima widiuidinana?"¹⁵ Be Yesu ya paribeedi be ya riuedina, "Raḡanine naḡivau tauḡominama yaḡoro naḡi soine e miamiana, nam ko voie da na banagama ta widina yababa. Be raḡan e ta- vana da naḡivau tauḡominama ta nawena. Inam raḡa- nine na banagama tokare tai nuaboya be ta widinana."

¹⁶ Nam aitaḡu gara vaunama e paḡo be e naḡo gara poranama mate e popo tenaḡedi. Baninama gara vau- nama tokare gara poranama e sorusika be e kwa gewagewana.¹⁷ Be mate banaga nam tokare waen vaunama ta paḡo, be waen kookounama porane ta ḡi- ni. Deḡoda nama ta voiana, waen vaunama tokare kookou poranama e surasari be waen e rauḡinina. Be waen kookounama tokare e gewagewana. Waen vau-

nama tauna naumeki da waen koukounama vaune ta ġinina. Inam raġanine waen vauna be waen koukounama vaunama tokare veredima nama ta kenana.

Yesu gomana waivinama gurigurinama yai yawasanina

(Mk 5:21-43; Lk 8:40-56)

¹⁸ Yesu inam yabedima ya ġiugiuedina maika, sinagog tauwai badenama tenaġa ya verauna tauna ġarone. Tauna ya verau Yesu noġone be tuapikane doġae ya raupari be ya riuna, "Tauġu natuguma waivinama yodi ya gurina. Vutuna aubainama tam sibo kuya verau da nimamma tauna debane kuya boru be tauna ya yawasana munaġana." ¹⁹ Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama mate a midisuġu be inam tauġominama mate a naġona tauna na vadae.

²⁰ Taudi a naġonaġo kedae be waivi waikosinavutuvutu paġopaġonama Yesu murine ya tava be Yesu na garama ya taukoni be yai nuanoġonoġota be ya riuna, "Deġoda Yesu na garaġama isunaġa yà taukonina, tauġu tokare yà yawasana munaġana." Uma waivinama tauna waikosinavutuvutu ya paġona, naumeki da modi 12 a kovina. ²² Dabudine Yesu yai tauvitare da waivinama ya kita be ya riuna, "Moumou, nam kwai nuaboya, am waisumaġama yai yawasanimna." Naumeki da inam dabudine waivinama ya yawasanana. ²³ Be raġanine Yesu sinagog tauwai badenama na vadae ya saġasaġana, dabudine banaga saree a ġabaġaba nuanuaina, be patara dosinama ya kitedina.

²⁴ Be Yesu ya riuedina, "Ko dobi doġae matabumi. Gomana nam i gurina, tauna e kenakena ġomana." Dabudine patara nama a vaivaiana, taudi Yesu ai kwatekwatevena. ²⁵ Be raġanine ya riuedi da doġae a dobidobi rovona murine, Yesu ya saġa vada nopone da gomana nimane ya paġo be gomana ya midisuġuna. ²⁶ Inam kauinama ya tubutubuġana, varinama ya daberara be inam dobunama matabuna ya paġo rovona.

Yesu banaga matapotepotedima rabui be gumgum tenaġa yai yawasanidina

(Mk 8:22-26; 10:46-52; Lk 18:35-43)

²⁷ Naumeki da Yesu inam vadanama ya gose pore da ya naġonaġo be tautauġoma rabui matapotepotedima tauna ai muriwatane, a yogo be a riuriuna, "Guyau Deivid natunama, kwa raunuatoiemai!" ²⁸ Raġanine Yesu ya naġo vada nopone ya saġasaġana, inam tautauġomidima mate a saġana. Dabudine Yesu yai taraviredina, "Taumi naumeki kowai sumaġa bo, da tauġu tokare yà voiem i da koi kita munaġa?" Be taudi a paribee be a riuna, "Bada, tauna kawai sumaġana." ²⁹ Naumeki da Yesu inam tautauġomidima matedima ya taukonidi be ya riuna, "Taumi ami waisumaġama ruvane, yodi tokare koi kitana." ³⁰ Inam raġanine taudi ai kitana. Be Yesu ya riu vavasaġedi be ya riuna, "Aba ġaromie yodi ya tubuġana nam aïtau ko riue!" ³¹ Be you, taudi yaġoro a naġo be Yesu varinama inam dobunama matabuna nopone ai daberarina.

³² Raġanine inam tautauġomidima Yesu a gose be a naġonaġona maika, banaga ġesaudima tauġoma penama kokukokunama ai doke tavaitena Yesu ġarone, be inam tauġominama tauna gumgum. ³³ Be raġanine Yesu inam tauġominama nopone penama ya tavutavu dobiġena murine, tauġoma ġiu yai kare munaġena. Be patara dabudine inam kauinama a kitakitana, taudi a base be a riuna, "Uma kauinama Israel nopone nam nama dà kaba kita, be yodi tē kitana." ³⁴ Be Parisi a riuna, "Inam penama adi badama tauna rewapana Yesu ya utena. Vutuna aubainama tauna penama e tavutavu dobiġedina."

Taunoya a rabuina

³⁵ Yesu ya naġo taoniġa, be meagai matabudi nopodiġa banaga adi sinagogma nopodie, be Maimaitua na waiguyauma varinama verenama ya rarau guguye be banaga yawai katakataidina. Be mate banaga adi sidama tabu be tabu a veraverauġedina tauna ġarone, be matabudi yawai yawasanidina.

³⁶ Be raġanine Yesu patara nama ya kitekitedina, tauna ya raunuato kaudina. Baninama taudi adi nuaboyama inam a toi rereġena be nam ti kataiena aikedae sibo a naġo be sagu a paġo. Taudi inam maika kabe sipu nam taurabedima mate ti miamia. ³⁷ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Sipi nopone maura dosinama ya nonoġa be e kenakenana, be taunoya a rabuina. ³⁸ Vutuna aubainama Bada, tauna vutuna sipi taupakinama koi baġa da taunoya e riuporaġa be tauna na sipie ta noyana."

Yesu na apasolma 12 ya riuporedina

(Mk 3:13-19; Lk 6:12-16)

10 Inam raġanine Yesu na tauwai muriwatanama 12 ya rawateġeidi be rewapana ya utedina da taudi arua gewegewedima ta tavu dobiġedi be sida tabu be tabu tai yawasanidina. ² Apasol 12 isedima inam umanama,

Saemon, tauna vutuna ya vine dokena, awai isana 'Pita',

be tasinama Endru, da Jeims, Sebedi natunama

be tasinama Jon,

³ da Pilip

be Batolomiu,

da Tomas

be Metiu teks tautaminama,

da Jeims, tauna Alpius natunama,

be Tadeas,

⁴ da Saemon tauna awai isana 'Selot',

be Judas Iskariot, tauna vutuna Yesu tauboru dobiġenama.

⁵ Inam tautauġomidima 12 Yesu ya riuporedi be umanama ya riuedina, "Israel banegidima ġarodiġa ko naġona, baninama taudi sipu kwakokwakodima maika ta miamiana. Be nam banaga ġesaudima ġarodie ko naġo maika Samaria adi meagaie, bo dobu ġesaudie.

⁷ Ko naġonaġona raġanine taumi uma varinama ko

rauguguyena, 'Mamaitua na waiguyauma kaiteka mai-da.'⁸ Be banaga sidesidedima koi yawasanidi, gurig-uridima ko kawa midisuḡudi, banaga kito ragara-gaudima koi yawasanidi, be penama banaga a kokukokudina ko tavu dobiḡedina. Uma rewapanidima yà uteute yababemina, aubainama taumi banaga koi yawasana yababedina.⁹ Ami vaḡaie nam mane ko paḡo, ¹⁰ nam tana, nam rupu ḡesau mate ko paḡo, nam kaḡasuma, be nam diḡona. Taumi yau taunoyama aubainama banaga tokare yaba matabudi ta voidedina aubaimima.

¹¹ "Raḡanine taumi meagaie ko tavatavana, dabudine ko kita da banaga kaua ḡarone ko miana, naumeki da inam meagainama ko gosena. ¹² Raḡanine taumi vadae ko saḡana, koi kaiwa be ko riuna, 'Suba ḡaromie e kenana'. ¹³ Be banaga dabudine tai aninemina, naumeki da ami subama ḡarodie e kenana. Be deḡoda ibewa, ami subama ko paḡo munaḡena. ¹⁴ Be deḡoda banaga nam tai aninemi be ami giuna nam ta vaie, naumeki da kaḡemima popokaudima ko rawakurukuruvidi be inam vadana bo meagainama ko gosena. ¹⁵ Taugu yà riuriu kauemina da maraetara raḡanine Mamaitua tokare inam banegidima e kovoḡa vavasaḡedina, nam maika Sodom be Gomora.

Piripiri raḡandie ami waisumaḡe ko midi da bagibagi-naḡa

(Mk 13:9-13; Lk 21:12-17)

¹⁶ "Taugu yà riuriupore nawemina maika sipu, musara ḡasiḡasidima nopodie. Vutuna aubainama ko vora kaua da gewagewa nam e taukonimi be mate ko voyaḡota kaua da yawasana miremiredima nam ko voidedi. ¹⁷ Be banaga ko kita kauedina, baninama taudi tokare tauetara nimedie ta biri nawemi be sinagog nopodie ta kwapumina. ¹⁸ Taudi tokare ta soru nawemina gabegabeman be guyaguyau dosidima noḡodie taugu kau taiye. Be dabudine taudi ḡarodie be banaga matabudi ḡarodie taumi taugu aubaiguma koi mata-matana. ¹⁹ Be ta panimina raḡanine, nam koi nuaboya da nema sibo koya giu bako. Mamaitua tauna tokare giu ei kataimi da nema ko giu bakona. ²⁰ Baninama inam raḡanine tokare nam taumi ko giu, ibewa da Tamemima marae Aruinama tauna giu e utemi be ko giuna.

²¹ "Inam raḡanine tautauḡoma tasitasidima bo tuatu-aḡedima ta biri dobiḡedi da banaga taudi tai guridina, be dosi kauinama teneḡinama adi sedama ḡarodie ta kauena, be seda nama adi dosima tai ḡaviedi be ta voidedi da gurie ta biridina. ²² Be banaga matabudi ta tuaḡaiemina, baninama taumi taugu kowai sumaḡeguna aubainama. Be aitu na waisumaḡe e midi bagibagi be e raudamoena, tauna tokare e yawasanana. ²³ Deḡo meagaina ta raukivi gewegewemina, naumeki da inam meagainama ko gose, be wari meagaie ko naḡona. Be yà riuriu kauemina da taumi muriḡa da sibo Israel meagaidima nopodie ami noyama sibo koyai kovina, be Banaga Natunama tokare e verauna.

²⁴ "Banaga aituḡa ta girugirumana nam adi tauwai katakataima ta saḡa pore, be nama taunoya na badama nam e saḡa pore. ²⁵ Be banaga girugirumina-ma na tauwai katakataima e ruvana, inam naumeki. Be kauinama teneḡinama nama taunoya, tauna na badama e ruvana, inam naumeki. Vutuna aubainama, deḡoda banaga vada taupakinama tai wavu be ta riuna da tauna penama adi guyauma Belsebul, naumeki da taumi vadanama banegimima tokare inam riunama teneḡinama nama ta riuemina. ²⁶ Be inam banegidima nam ko nairedi. Be raḡan e veraverauna e tavana raḡanine, yaba matabudi semosemodina tokare ta maḡatarana. Be yaba waimoisirie kenekenedima matabudi tokare patare tai maḡataridina. ²⁷ Be aiyaba kupie yà riuriuemina, taumi tokare suare ko giuedina, be taugu aiyaba waimoisirie beemie yà kasavena, tokare bonemima dosine patare ko giue be banaga matabudi ta vaiena.

²⁸ "Banaga tubuḡa taunaḡa tauwai gurinama nam ko nairedi, baninama taudi tokare nam teneteneḡina da aruimima tai guridi. Mamaitua tauna vutuna ko nairina, baninama tauna deḡoda e ḡoena, tokare teneḡinama da tubuḡimima be aruimima ei guri tenaḡedina gienae. ²⁹ Uma ko noḡoti, kiu ḡauḡaubodima rabui maesidima 10 Toea, be Tamemima Mamaitua tokare nam ai kiu tenaḡa e kitapore be e guri yababa. ³⁰ Be taumi deba vuvuḡimima mate e siasiaiva waibatena. ³¹ Vutuna aubainama nam ko naira, baninama taumi noḡotimima ya moraba kauana, nam kiu ḡauḡaubodima maika.

³² "Aitu taugu isaguma banaga matedie e kawa saḡena, naumeki da taugu tauna isanama tokare Tamaguma marae ḡarone yà kawa saḡena. ³³ Be aitu taugu e bovieguna banaga matedie, naumeki da taugu tauna tokare Tamaguma marae ḡarone yà bovienua. ³⁴ Nam ko noḡoti da taugu dobue suba è verauḡena, ibewa. Taugu kea e verauḡena. ³⁵ Taugu è yovona, yà voiemina da tauḡoma natunama tauḡominama mate tai saḡasaḡana, be gomana waivinama tinanama mate tai saḡasaḡana, be visara rawanama mate tai saḡasaḡana. ³⁶ Taumi ami ḡaviama tokare ami vadae ta tubuḡana.

³⁷ "Tam aitu da taugu kwawai nuapaḡoeguna, be yaḡoro tam tamamma be tinamma kwawai nuapaḡo guratedina, naumeki da tam nam teneteneḡina da taugu yau tauwai muriwatana. Be tam aitu da taugu kwawai nuapaḡoeguna, be am sedama kwawai nuapaḡo guratedina, naumeki da tam nam teneteneḡina da taugu yau tauwai muriwatana. ³⁸ Be deḡoda aitu nam na korosima e kiroḡi † be ei muriwatanegu, tauna nam teneteneḡina da taugu yau tauwai muriwatana. ³⁹ Tam aitu tame am yawasanama kwa kaididi be kwa raberabena, tam tokare am yawasanama kwa kawa gewagewana, be tam aitu da taugu kautaiye am yawasanama kuyai utaena, am yawasanama tokare kwa banavina.

† Korosi kiroḡinama inam kwai nuatoitoina, maika Yesu korosie ya nuatoitoina nama.

⁴⁰ "Aitau da taumi ewai aninemina, taugu mate ewai anineguna. Be aitau da taugu ewai anineguna, tauriu-poreguma mate ewai aninena. ⁴¹ Tam aitau da peroveta kuyai aninena, baninama tauna peroveta aubainama, tam tokare peroveta adi maesama ta paḡopaḡona ruvanama, nama tam kwa paḡona. Be tam aitau da didimana baneginama kuyai aninena, baninama tauna didimana baneginama aubainama, tam tokare didimana banegidima adi maesama ta paḡopaḡona ruvanama, nama tam kwa paḡona. ⁴² Be aitau da umanama banegidima taudi banaga yabayababa, be upa kwa ute be e tegona, baninama tauna yau tauwai muriwatanama, taugu yà riuriu kauemna da tam tokare am maesama kwa paḡona."

Yesu be Jon tauwai babataito
(Lk 7:18-35)

11 Raḡanine Yesu na tauwai muriwatanama 12 yawai katakatai kovidina, murine tauna inam dobunama ya gose be ya naḡona Galili meagaidima nopodie waikatakatai be rauguguya aubaidima. ² Be Jon tauna dibure ya miamia be Yesu yaba ya voivoiedina varidima ya vaivaiana, naumeki be tauna na tauwai muriwatanama ya riuporedi ³ da Yesu umanama sibo a riuenā, "Tam vutuna Tauwai yawasana a riuriuemna kuya tava bo banaga ḡesau ka rabe?" Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Ko munaḡa be aba koya vaivaiedi be koya kitekitedina, vutudi Jon koi varina.

⁴ "Banaga matapotepotedima tawai kita munaḡana, be banaga tuera ragaragaudima ta naḡonaḡo munaḡana, be banaga kito ragaragaudima ta verevere munaḡana, ⁵ be banaga beapoteptedima tawai beavaia munaḡana, be banaga guriguridima ta midimidisuḡu munaḡana, be banaga waikaruwaḡewaḡedima vari verenama ta vaivaiana. ⁶ Be nuavere tauna aitau nam ḡarogue ima noḡonoḡota bekubekuna."

⁷ Taudi a munamunaḡana raḡanine, Yesu patara nopone Jon na kauama ya giuedina, "Boni dobu kavakavane koya naḡona Jon ḡarone, be aiyaba koya noḡonoḡotina sibo koya kita? Banaga na waisumaḡama gwaḡanama maika vagara sive ya kwadikwadiena, vutuna kitanama aubainama koya naḡo? ⁸ Bo aiyaba koya noḡonoḡotina sibo koya kita? Banaga gara verenama kotekotenama sibo koya kita? Ibewa, banaga gara veredima kotekotedima taudi guyau na vadae ta miamiana. ⁹ Bo aiyaba koya noḡonoḡotina sibo koya kita? Peroveta, bo? Ee, be yà riuriuemina, taumi peroveta dosinama koya kitana, nam peroveta ḡesaudima maika. ¹⁰ Tauna vutuna girugiruminama porane girugiruminama umanama ya riuna,

'Taugu yau taunoyama yà riupore doke da am kedama e sepana, be muriḡa tam.'

¹¹ "Yà riuriu kauemina da dobie nam aitau tenaḡa Jon e saḡa pore. Be banaga aitau Mamaitua na waiguyau-nopone e miamiana, avedi da tauna banaga yababa, be yaḡoro tauna Jon ya saḡa porena. ¹² Jon tauwai babataito na raḡanie da yodi, banaga Mamaitua na

waiguyauma awai ḡaviana. Be taudi a rarau rubuna da taudi adi rewapanae Mamaitua na waiguyauma sibo ai badena. ¹³ Peroveta be Mousis na tarawatuma taudi matabudi awai perovetana naumeki da Jon na raḡanima ya tavana. ¹⁴ Be Elaija tè raberabena, tauna vutuna yodi Jon ya tavana. ¹⁵ Deḡoda beemima ta kenana, naumeki da koi beavaiana.

¹⁶ "Naumeki da, uma kimtinama yodi nema yà ruvaruva bakedi? Taudi aiyaba maika? Taudi seda debadebae tawai digirina maika. Be taudi adi banagama mate tawai riusinḡaḡaya be ta riuriuna, ¹⁷ 'Tauma naḡi sarenama kè sare be taumi nam ko bigana, be tauma guri ḡabanama kè ḡaba sinasinayona, be taumi nam ko ḡabana.' ¹⁸ Be banaga raḡan matabuna teneḡinama nama a riuriu tuatuaḡaiana. Raḡanine Jon ya tavana, banaga kaurinama teneḡinama a voivoiena. Tauna kani ya widiwidinedi be waen nam i tegotegona raḡanine, banaga a riuriuna, 'Tauna nopone penama e miamiana.' ¹⁹ Be Banaga Natunama ya tava be ya kanikani, be ya tegotegona raḡanine, banaga a riuriuna, 'Ko kita, tauna banaga kanikani dobidobinama be waen tegotego dobidobinama. Be teks tautamidima, be gewagewa tauvoiedima tauna ewai turanedina.'

"Mamaitua na noyama didimanidie tà kita be tai kawa riukaue da na nuauyayama inam riukaua."

Banaga nam waisumeḡidi, taudi tokare kovoḡa dosinama ta banavina
(Lk 10:13-16)

²⁰ Meagai ḡesaudie Yesu mataira dosidima ya voiedina be yaḡoro banaga adi noḡotama nam ti vitaredina. Vutuna aubainama Yesu inam meagaidima banegidima ya riuviiredi be ya riuna, ²¹ "Korasin be Betsaida meagaimima, ko kita kauana! Baninama taugu ḡaromie mataira dosidima è voiedina, be taumi nam koi sumaḡana. Deḡoda taugu sibo meagai Taia be Saidon nopodie uma matairidima nama dosidima sibo è voiedina, naumeki da taudi bonika sibo noḡota viravira a paḡo, be adi gewagewama nuaboyanama sibo a moguredina. ²² Taugu yà riu kauemina da mara etara raḡanine Taia be Saidon tokare kovoḡa ta paḡona, be taumi tokare kovoḡa dosi vavasaḡinama ko paḡona. ²³ Be taumi Kapeniam banegimima ko noḡonoḡotina tokare ko naḡo marae, bo? Ibewa, taumi tokare Mamaitua gienae e kidipore nawemina, baninama taugu ḡaromie mataira dosidima è voiedina be taumi nam koi sumaḡana. Deḡoda taugu Sodom meagainama nopone uma matairidima nama dosidima sibo è voiedina, taudi tokare noḡota viravira a paḡona, inam yodi Sodom yaḡoro sibo ya kenakenana. ²⁴ Taugu yà riu kauemina da mara etara raḡanine Sodom banegidima tokare kovoḡa ta paḡona, be taumi tokare kovoḡa dosi vavasaḡinama ko paḡona."

Ko verau ḡarogue be ko siperena
(Lk 10:21-22)

²⁵ Inam raḡanine Yesu ya riuna, "Mamai, tam mara be dobu Baḡanama, yà kaisuḡusuḡumna baninama

tam uma kaudima banaga aitauga ta noḡonoḡotina da taudi kabe nuauyauya be katai banegidi, taudi ḡarodie nam kui maḡataridina. Be tam banaga koekoedi-ma kitedima seda maika ḡarodie kuyai maḡataridina. ²⁶ Naumeki Mamai, inam vutuna tam am ḡoanama.

²⁷ "Tamaguma yaba matabuna ya uteguna. Be nam aita Mamaitua Natunama i kataiena, be Tamanama taunaḡa ya kataiena. Be nam aita Tamanama i kataiena be natunama taunaḡa Tamanama ya kataiena. Be natunama aitauga ya vinevinedina, taudi ḡarodie ewai maḡatarana da Tamanama aita.

²⁸ "Taumi matabumi aitauga nuaboya be vita ko kirokiroḡana, ko verau ḡarogue be ko siperena. ²⁹ Yau kewama isune ko kiroḡi be yau kedama ko kataiena, baninama taugu voyaḡota be ḡaubo munaḡa banegiguma. Vutuna aubainama taugu ḡarogue tokare sipere ko banavi, be yaì nuasubemina. ³⁰ Bani-nama yau kewama inam tekatekanama, be yau vitama nam i morabana."

Yesu tauna Sabat ewai badena

(Mk 2:23-3:6; Lk 6:1-11)

12 Sabat tenaḡa Yesu na tauwai muriwatanama mate yaḡoda sipinama nopodiḡa a naḡonaḡona. Be na tauwai muriwatanama kani ya karatidi be taudi yaḡoda a ragaudina be a kanidina. ² Be Parisi nama a kitakitana, taudi Yesu a riuna, "Yodi kuya kita, uma yabedima Sabat nopone nam sibo koya voivoiedi, be tam am tauwai muriwatanama ta voivoiedi." ³ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Guyau Deivid na banagama mate kani ya karatidi, be aba Deivid ya voivoiena, vutuna taumi koya sievi bo ibewa? ⁴ Tauna Mamaitua na vadae ya naḡo be buredi waiaiaididima ya ragaudi be na banagama mate a kanidina. Be tarawatu e riuriuna da inam buredidima piri si taudiḡa sibo a kanikanina. ⁵ Be mate taumi tarawatu koya sievi bo ibewa da Sabat raḡanine piri si tempol nopone Sabat na tarawatuma tawai kati kotovina, † be inam nam gewagewa ti voivoiena. ⁶ Taugu ya riuriuemina banaga tenaḡa uma nopode tauna ya saḡa vavasaḡana, nam maika tempol. ⁷ Mamaitua boni umanama ya riuna, 'Taugu raunuatoi kitanama ya ḡoeḡoena, be taumi musare ko tipatipana taugu nam ama ḡoeḡoena.' Taumi deḡoda inam giudima banidima ko kataiedina, taumi didimana banegidima tokare nam koyai wavu yababedi. ⁸ Banaga Natunama tauna Sabat ewai badena."

⁹ Yesu naḡo yai kare munaḡe be banaga adi sinagog-ma tenaḡa nopone ya saḡana. ¹⁰ Be dabudine tauḡoma nimanama tuera paḡopaḡonama ya miamiana ya kitana. Be inam dabudine Parisi taudi Yesu waiwavnama kedanama a wanewanena da aiyabae tauna sibo Yesu ai wavuna. Vutuna aubainama taudi Yesu ai taravire be a riuna, "Tarawatu nema e riuri bako? Sabat raḡanine banaga kwai yawasanina tokare naumeki bo ibewa?" ¹¹ Be Yesu ya paribeedi be ya ri-

† Piri si taudi Sabat na tarawatuma tawai kati kotovina, baninama taudi Sabat raḡanine tempol nopone ta noyanoyana.

na, "Deḡoda tam aita tenaḡa am sipuma Sabat raḡanine dome i bekuna, tam tokare nam kuya naḡo be kuya tika tavaite, bo? ¹² Be banaga tauna noḡotinama ya moraba kauana, nam maika sipu. Vutuna aubainama Sabat raḡanine naumeki da vere ta voiena."

¹³ Dabudine Yesu inam tauḡominama ya riuna, "Nimamma kwa kawa didimani." Naumeki da tauḡoma nimanama ya kawa didimani be nimanama ya vere munaḡana, nimanama ḡesau maika. ¹⁴ Be Parisi a dobi a naḡo be Yesu kana kasirama a tomtomna da sibo ai gurina.

Yesu tauna Mamaitua na taunoyama vinevinedina

(Mk 3:7-12; Lk 6:17-19)

¹⁵ Be Yesu ya kataie da Parisi taudi aba a voivoiena, vutuna aubainama tauna inam gabunama ya gose be wari kedae ya naḡona. Be banaga toitoi Yesu ai muriwatane be tauna banaga sidesidedima matabudi yai yawasanidina ¹⁶ be ya riu vavasaḡedina da taudi nam aita sibo a riue da tauna aba banegina. ¹⁷ Uma kaudima matabudi Bada boni peroveta Aisaia ḡarone aba ya giuguedina, ruvane nama a tubuḡana.

Aisaia boni umanama ya riuna,

¹⁸ "Uma tauna inam taugu yau taunoyama, vutuna è vinena.

Tauna vutuna nuaguma e paḡopaḡona, be taugu ya wai nuaverena tauna ḡarone.

Taugu Aruiguma nopone ya boru be tauna tokare yau waitarapirima banaga matabuna ḡarodie e rauguguyena.

¹⁹ Tauna tokare nam aita mate tai saḡasaḡa be e rasedi. Tauna nam tokare kedaḡa e yogoyogo babara be bonanama ta vaie.

²⁰ Be vagara viriviri kusewinama nam tokare e kotova pore. Be kai punanama nopone e rarau karakarata, tauna tokare nam ei tiriri gaba. Tauna nama e voiana naumeki da raḡan damone dobu matabuna nopone banaga e kawa didimana rovodina.

²¹ Inam raḡanine banaga dobu matabuna taudi tokare adi waisumaḡama tauna ḡarone ta boruna."

Penama adi guyauma be Yesu

(Mk 3:20-30; Lk 11:14-23; 12:10)

²² Dabudine tauḡoma penama kokukokunama a verauḡena Yesu ḡarone. Inam tauḡominama tauna gungum be matapotapotanama. Be Yesu inam tauḡominama yai yawasan be tauna matanama yai kita be giu yai karena. ²³ Be banaga matabudi Yesu a base be a riuna, "Agunai uma tauna guyau Deivid natuna, bo?"

²⁴ Raḡanine Parisi umanama a vaivaia, taudi a riuna, "Inam penama adi guyauma isanama Belsebul, tauna Yesu ya koku be na rewapanama Yesu ya ute da penama ḡesaudima e tavutavu dobiḡedina." ²⁵ Be Yesu taudi adi noḡotama ya kataiena aubainama ya riuedina, "Deḡoda aba waiguyaunama tauname e dariḡa munaḡena, tokare taunaḡa e kawa gewagewa munaḡena. Be ai meagai nopone taudiḡa tai kawa

ġasiġasi be ta dariġa munaġedina, taudi tokare ta kawa gewagewa munaġedina. Be ai vada nopone taudiġa tai kawa ġasiġasi be ta dariġa munaġedina, taudi tokare ta kawa gewagewa munaġedina. ²⁶ Inam kauinama teneġinama nama, deġoda Seitan tauname na penamama sibo i tavutavu dobiġedina, inam tokare tauname e dariġa munaġena, be na waiguyauma nam tokare e kena watana. ²⁷ Vutuna aubainama deġoda taugu sibo Belsebul na rewapanae penama e tavutavu dobiġedina, naumeki da taumi Parisi ami tauwai muriwatanama taudi aita na rewapanae penama ta tavutavu dobiġedi? Taudi koi taraviredi, aita isane penama ta tavutavu dobiġedi. Taudi ġarodie tokare ko banavi da ami giuama inam kaikaiyovunama. ²⁸ Be taugu Mamaitua Aruinama na rewapanae penama yà tavutavu dobiġedina. Inam kauine taumi ko kataie da Mamaitua na waiguyauma kaiteka ġaromie ya tavana.

²⁹ "Nam aita tauġoma wairewapaninama na vadama e gigi da e saġa, be na purapurama e danene rovidi. Ibewa da noġone inam tauġominama wairewapaninama e vunuġi da e pani dokena, muriġa be e saġa da na purapurama e danenedina. ³⁰ Deġoda tauna aita nam taugu ġarogu, naumeki da tauna taugu ewai ġavieguna. Be tauna aita nam taugu mate kama noyanoya tenaġana, inam tauna yau noyama e kawakawa gewagewana.

³¹ "Vutuna aubainama yà riuriuemina da gewagewa be waidiboġa matabudi Mamaitua tokare e noġota poredina. Be aita da Arua Babau ewai diboġina, inam gewagewanama Mamaitua tokare nam e noġota pore. ³² Deġoda aita Banaga Natunama ġarone e riuriu viravirana, naumeki da tauna na gewagewama tokare Mamaitua e noġota porenna. Be aita da Arua Babau ġarone e riuriu viravirana, naumeki da tauna na gewagewama yodi be nokoi ya naġona, tokare Mamaitua nam airaġan e noġota poredi.

Kai gewagewanama votanama gewagewanama

³³ "Kai ko kawa batebatena, tokare votanama ta verena. Be kai ko kawa gewagewana, tokare votanama ta gewagewana. Baninama kai votane tokare ko kita be ko kataie da inam kai verena bo kai gewagewana.

³⁴ Taumi mota sarama natunatudima, taumi gewagewa banegimima, nema tokare vere ko giu bake? Banimama aba banaga nopone ya moġavu be e kenakenana, vutuna mudune e dobidobina. ³⁵ Banaga verenama noponama vere ya moġavuna aubainama, yaba veredima ewai tubuġidina. Be banaga gewagewanama noponama gewagewa ya moġavuna aubainama, yaba gewegewediġa ewai tubuġidina. ³⁶ Taugu yà riuriuemina da etara na raġanie banaga dobue adi giu yabayababama aubainama, taudi matabudi tokare Mamaitua e etaredina. ³⁷ Banimama am giuama ruvane Mamaitua tam tokare e kovoġimna. Be nama am giuama ruvane Mamaitua tam tokare ei yawasanimna."

Jona na matairama

(Lk 11:29-32)

³⁸ Naumeki da Parisi be tarawatu tauwai katakataidima Yesu a riuena, "Tauwai katakatai, tauma ka ġoeġoena mataira kwa voie be ka kitana."

³⁹ Be tauna ya riuedina, "Uma kimtinama taumi gewagewa be badara banegimima be yodi mataira kitinama ko ġoeġoena. Be taumi nam tokare mataira ko kita, ibewa da peroveta Jona ġarone aba ya tubuġana, vutunaġa tokare ko kitana. ⁴⁰ Jona tauna iyana nopone ya miana raġan rabuiteġa be kupi rabuiteġa. Inam kauinama teneġinama nama Banaga Natunama tokare doġa nopone e kenana raġan rabuiteġa be kupi rabuiteġa. ⁴¹ Be maraetara raġanine Ninive banegidima be taumi uma kimtinama mate gurie be ko midisuġu munaġana raġanine, taudi tokare ta riuemina da taumi sibo gienae koya naġona. Baninama boni Jona ya rarau guguyana raġanine, Ninive banegidima taudi na giuama a vaie be noġota vitara a paġona. Be yodi uma dobudine banaga tenaġa tauna Jona ya saġa porenna, be tauna na giuama taumi nam koma vaie be noġota vitara koma paġopaġona. ⁴² Be mate maraetara raġanine dobu Saba guyaunama waivinama taumi uma kimtinama mate gurie be ko midisuġu munaġana. Be tauna mate tokare e riuemina da taumi sibogienae koya naġona. Baninama boni inam guyaunama waivinama tauna dobu damone, be ya tavana, Solomon na nuauyayuyama vaienama aubainama, be yodi uma dobudine banaga tenaġa tauna Solomon ya saġa porenna, be tauna na giuama taumi nam komawai beavaiena.

Penama na kaba tava munaġama

(Lk 11:24-26)

⁴³ "Be penama banaga e dobi porenna raġanine, tauna e naġona dobu pokine na kaba siperema gabunama wanenama aubainama. Be gabu nam i banavina aubainama, ⁴⁴ tauna tokare e riuna, 'Taugu yau vadama deġo è gose be è veraverauna, dabudi yà munaġana.' Be tauna raġanine vadae e tava da e kitana be vada noponama kavakavanama. Be vada kawakawa verena be waiwaisianama e kenakenana. ⁴⁵ Naumeki da tauna e munaġa be penama ġesaudimma, matabudi 7, ei dokedina. Be inam aruidima taudi a gewagewa vavasaġana nam maika tauna. Taudi matabudi ta saġa vadanama nopone be ta miana. Inam raġanine banaga tokare na yawasanama e gewagewa da e gewagewa vavasaġana, nam noġone maika. Inam kauinama teneġinama nama tokare uma kimtinama ġarodie e tubuġana."

Yesu tinanama be tasitasinama

(Mk 3:31-35; Lk 8:19-21)

⁴⁶ Be raġanine Yesu yaġoro patara ġarodie ya giugiu-na maika, tinanama be tasitasinama a tava be doġae a midina, be taudi a ġoeġoena da Yesu mate sibo ai giu-na. ⁴⁷ Naumeki da banaga tenaġa Yesu ya riuena,

"Tinam be tasitasimma doḡae ta midimidina, be taudi ta ḡoeḡoena tam mate koi giuna." ⁴⁸ Dabudine Yesu tauna ya paribee be ya riuna, "Aitau tinagu be aitau tasitasigu?" ⁴⁹ Be tauna na tauwai muriwatanama ḡarodie yai nimayoyo be ya riuna, "Uma taudi taugu tinagu be tasitasiguma. ⁵⁰ Baninama aitau da Tamaguma marae na ḡoanama e voivoiedina, tauna vutuna taugu tasiḡomigu, nuvuḡomigu, be tinaḡomiguma."

Taukuma wainasinama

(Mk 4:1-20; Lk 8:4-15)

13 Inam raḡaninama teneḡine Yesu vada ya dobi pore, be ya naḡo yawawa diane ya miana. ² Be yaḡoro patara dosinama ḡarone a rawateḡeidina, aubainama tauna topae waga debane ya saḡa be ya miana. Be patara matabudi taudi barabarae topa diane a miana.

³ Inam dabudine tauna yaba toitoi wainasie yai katakataidi be ya riuedina, "Raḡan tenaḡa taukuma ya naḡona na pesima kumedima aubainama. ⁴ Tauna pesi yawai yaraiedina raḡanine, pesi ḡesaudima keda poune a ravusedina, be kiu a tava be a kani rovodina. ⁵ Be pesi ḡesaudima yeku debedie a ravusedina, dabudine doḡa nam dosina, vutuna aubainama pesi a gogo makaina. ⁶ Be suara ya rarararanana raḡanine, pesi ya kara gabedi da a pokina, baninama taudi waramidima nam doḡa nopone ti yovo guratana. ⁷ Be pesi ḡesaudima gedara nopodie a ravusedina, be inam gedaridima pesi a gogogogona, a yavanidina. Vutuna aubainama taudi nam ti banina. ⁸ Be pesi ḡesaudima taudi doḡa verene a ravusedi be a gogona. Naumeki da a moraba be a banina. Banidima ḡesaudima 100, ḡesaudima 60, be ḡesaudima 30. ⁹ Deḡoda beemima ta kenana, naumeki da koi beavaiana."

¹⁰ Naumeki da tauwai muriwatana a verau be Yesu ai taravirena, "Aba aubainama banaga wainasie kwa giugiuedi?" ¹¹ Be tauna ya paribeedi be ya riuna, "Taugu è vinemina da taumi Mamaitua na waiguyauma semosemonama ko kataiena. Be banaga ḡesaudima tokare nam ta kataie. ¹² Aitau da uma yabedima e katakataiedina, Mamaitua tokare inam katainama debane e taipotodina. Be deḡoda aitau uma yabedima nam ku kataiedina, avedi da katai ḡaubonama ḡarome, be yaḡoro Mamaitua tokare kataidima matabudi e kaiporaḡana. ¹³ Vutuna aubainama taugu banaga ḡarodie wainasie yà giugiuena. Baninama taudi ta kitakitana be nam tima kitakita kauena, be vaienama ta vaivaiana be nam tima katakataiena.

¹⁴ "Boni aba peroveta Aisaia ya giugiuena, yodi taudi ḡarodie e tubutubuḡana. Tauna umanama ya riuna, 'Taumi ko vaivaiana be tokare nam ko kataie, taumi ko kitakitana be tokare nam ko kita kaue.

¹⁵ Uma banegidima nuedima gudugudunama. Be taudi beedima nam timawai beavaia kauana, be taudi matedima a potana.

Taudi nama a voiana da matedie nam aba ta kita, bo beedie nam aba ta vaie, bo nuedie nam aba ta kataie,

baninama taudi nuedima vitarenama a tuaḡaie, be nam tima ḡoeḡoena da taugu yà yawasanidi.'

¹⁶ "Be taumi matemima ewai kitana, be beemima ewai beavaiana aubainama koi nuaverena. ¹⁷ Taugu yà riuriu kauemina da boni peroveta toitoi be didimana banegidima a ḡoeḡoena da sibo uma kaidima a kite-dina, maika taumi yodi ko kitekitedina nama, be nam ti kitedina. Be taudi a ḡoeḡoena da sibo uma giudima a vaiedina, maika taumi yodi ko vaivaiedina nama, be nam ti vaiedina.

¹⁸ Yodi taukuma wainasinama ḡaromie yà giu waibate da ko vaiena. ¹⁹ Pesi keda debane ravuravuse-nama na giuna inam umanama. Banaga Mamaitua na waiguyauma varinama e vaivaiana, be nam ima katakataiena raḡanine, Seitan e tava be Mamaitua riu-nama banaga nopone kumakumanama e kaikai poraḡana. ²⁰ Be banaga ḡesaunama tauna maika pesi yeku debedie ravuravusedima. Tauna riu e vaivaiana, waiḡapa ma nuaverena e paḡopaḡona. ²¹ Be tauna nam waramina aubainama tauna nam tokare e midigurata. Raḡanine piripiri bo raukivigewagewa ta tavatavana Mamaitua riunama kana taiye, tauna tokare waiḡapa e bekuna. ²² Be banaga ḡesaunama tauna maika pesi gedara nopodie ravuravusedima. Tauna riu e vaivaiana, be dobu yawasanidima nu-aboyedi be dobu waiguyaudima wainuapaḡoedima mate ta saḡa be Mamaitua riunama ta yavanidi, da nam tima banibanina. ²³ Be banaga ḡesaunama tauna maika pesi doḡa verene kumakumanama, tauna riu e vaivaie, e paḡopaḡo, be e vovo teyetyedina, tauna votanama 100 bo 60 bo 30."

Pesi gewegewedima wainasidima

²⁴ Yesu wainasi ḡesaunama ya riuedina, "Mamaitua na waiguyaunama inam maika banaga tenaḡa na sipie pesi veredima ya kumedina. ²⁵ Be tauna kupie ya kenakenana raḡanine, na ḡaviama ya tava da pesi gewegewedima inam sipine pesi veredima nopodiḡa ya kuma nawedi be ya naḡona. ²⁶ Be pesi veredima a gogo be buso awai karena raḡanine, pesi gewegewedima mate a gogo tenaḡana.

²⁷ "Naumeki be sipi taupakinama na taunoyama tauna ḡarone a tava be a riuna, 'Bada, tam pesi veredima sipie kuya kumedina, be uma pesidima gewegewedima aikedae a tava be ta gogogogo?' ²⁸ Be tauna ya paribeedi be ya riuna, 'Inam ḡavia tenaḡa ya tava be nama ya voiana.' Be na taunoyama a riuna, 'Nema kwa noḡonoḡota bake, tauma ka naḡo ka kamoḡa poraḡa bo avedi?' ²⁹ Be tauna ya riuna, 'Avedi! Baninama deḡoda pesi gewegewedima ko kamoḡana, taumi tokare pesi veredima mate ko kamoḡa tenaḡedina.

³⁰ Nakarua, ko gosedi da matabudi ta gogo tenaḡana naumeki da dariḡa raḡanine tokare tà kitedina. Inam raḡanine tokare taudariḡa ya riuedi da taudi tokare pesi gewegewedima a gogogogona, ta kamoḡa poraḡa da ta pani boinidi be kai matane ta gabu gorudina. Muriḡa pesi veredima a gogogogona, ta kamoḡa da ta ragau saḡedina yau vadae."

Yauḡana † pesinama be yist wainasidima
(Mk 4:30-34; Lk 13:18-21)

³¹ Be Yesu wainasi ḡesaunama ya riuedina, “Mamaitua na waiguyauma inam kai yauḡana pesinama maika, banaga ya paḡo be na sipie ya kumana. ³² Inam pesinama ya ḡaubo kauana be banaga ya paḡo da na sipie ya kumana, be ya gogogogona raḡanine kai matabudi ya saḡa poredi, be kaibada ya tubuḡana. Be kiu ta tava be kainama ragane ta noḡinoḡina.”

³³ Be wainasi ḡesaunama mate ya riuedina, “Mamaitua na waiguyauma inam maika yist †† waivi ya paḡo, parawa nopone ya biridi, be ya gwada da parawa ya sasana be ya morabana.”

³⁴ Yesu uma yabedima matabudi patara ḡarodie wainasie ya giuedina. Tauna yaba matabudi wainasie ya giuedina, be nam i giugiu ḡomana. ³⁵ Inam kauidima peroveta boni ya riuriuedina nama yodi a tubuḡana. Peroveta boni umanama ya riuna, “Taugu muduguma yà kaipore be wainasie yà giuna. Boni dobu ya tubutubuḡe da yodi, giu semosemodima a kenakenana, be yodi giudima semosemodima vutudi yà giuedina.”

Mui wainasidima ya giu waibatedina

³⁶ Dabudine Yesu patara ya gosedi be ya naḡona vadae. Be na tauwai muriwatanama tauna ḡarone a tava be a riuna, “Bada, mui sipie a gogogogona wainasidima sibo kuya giu waibate be kè vaie.”

³⁷ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Pesi veredima taukumedima, tauna inam Banaga Natunama. ³⁸ Sipi inam uma dobunama, be pesi veredima inam tauwai sumaḡa, taudi vutudi Mamaitua na waiguyauma natunatunama. Be pesi gewegewedima taudi inam Diaboro natunatunama. ³⁹ Be ḡavia tauna aita pesi gewegewedima ya kumekumedina, tauna inam Diaboro. Be dariḡa raḡaninama inam raḡan damonama, be taudaridariḡa inam taudi anea.

⁴⁰ “Be dariḡa raḡanine pesi gewegewedima ta kamoḡa poraḡa da ta pani boinidi, be kai matane ta gabu gorudina. Be raḡan damone inam kauinama nama tokare e tubuḡana. ⁴¹ Banaga Natunama tokare na aneama e riuporaḡa be taudi gewagewa tauwai tubuḡidima be raukosoḡaiḡai banegidima matabudi ta kamoḡa poraḡana maika pesi, ⁴² be kai matane ta pore nawedina. Be inam dabudine taudi tokare ta yakei be gadigadidima ta sanadididina. ⁴³ Inam raḡanine tokare didimana banegidima tamedima na waiguyauma nopone ta mia be ta yana guratana, suara maika. Deḡo-da beemima ta kenana, naumeki da koi beavaiana.

† *Gurik bonane ya riuna: Gaga pesinama. Be inam gaga ḡesau, tauna kai dosinama maika yauḡana, be nam taitai.* †† *Yist inam maika tuva. ḡaubonama kwa riḡa be topae kwa boruna, inam e daberarana. Be yist ḡaubonama parawa nopone kwa boruna, inam e daberarana.*

Taragai semosemodima wainasidima

⁴⁴ “Mamaitua na waiguyauma, inam doḡa nopone mane dosinama semosemonama maika. Be banaga tenaḡa inam manenama ya vabanavi be ya rupu porena, be tauna ma nuaverena ya munaḡa ya naḡo da na taragaima matabudi ya raugimaredi, be mane ya paḡona. Yodibe ya munaḡa be inam doḡanama ya gimerina. ⁴⁵ Be mate, Mamaitua na waiguyauma inam taugimara tenaḡa maika, tauna posaru verenama ya wanewanena da sibo ya gimerina. ⁴⁶ Raḡan tenaḡa tauna posaru vere vavasaḡinama ya banavina, be maesinama dosinama. Dabudine tauna ya munaḡa ya naḡo da na taragaima matabudi ya raugimaredi, be mane ya paḡo, yodibe inam posarunama ya gimerina.

Sagida wainasinama

⁴⁷ “Be mate, Mamaitua na waiguyauma inam sagida maika, banaga topae ta pore, be iyana tabutabu ta konekonedina. ⁴⁸ Raḡanine sagida e moḡamoḡavuna, taudi sagida ta soru tavaite barabarae ta mia be ta dariḡedi da iyana veredima posa nopone tawai ikwedina, be gewegewedima tawai poraḡana. ⁴⁹ Uma kauinama nama tokare raḡan damone e tubuḡana. Inam raḡanine anea tokare ta yovo be didimana banegidima, be gewagewa banegidima ta dariḡedina. ⁵⁰ Be gewagewa banegidima kai matane ta poraḡa nawedi, be dabudine taudi tokare ta yakei be gadigadidima ta sanadididina.” ⁵¹ Be Yesu na tauwai muriwatanama yai taraviredi be ya riuna, “Uma giudima matabudi koya kataiedi, bo ibewa?” Be taudi a paribee be a riuna, “Ee, kè kataiedina.” ⁵² Be Yesu ya riuedina, “Tarawatu tauwai katakataidima taudi Mamaitua na waiguyauma a katakataiena raḡanine, taudi vada taupakinama maika a tubuḡana. Vutuna aubainama taudi vada nopone ta saḡa be taragai ‡ vaudi da poredima sivusivudima ta ragaragau dobiḡedina.”

Nasaret banegidima Yesu a tuaḡaiena

(Mk 6:1-6; Lk 4:16-30)

⁵³ Raḡanine Yesu wainasi giunama yawai kovidina, tauna inam dobunama ya gose pore, be ya naḡona wari kedae. ⁵⁴ Tauna ya munaḡana na meagai ḡomae, be dabudine tauna sinagog nopone ya saḡa, be banaga yawai katakataidina raḡanine, taudi a basa kae be a riuna, “Uma baneginama deḡo dabudine nuauyauya, be mataira rewapanidima ya ragaudi be uma yabedima e voivoiedi?” ⁵⁵ Tauna kabe tauwai kamda natuna, be tinanama Meri tauma kè kataiena. Be tasitasinama inam Jeims, Jousep, Saemon be Judas. ⁵⁶ Be nuvunuvunama matabudi kauanema diade ta miamiana. Tauna uma rewapanidima deḡo dabudi ya ragaudi?” ⁵⁷ Inam dabudine taudi Yesu a tuaḡaiena.

Be Yesu ya riuedina, “Peroveta na meagai ḡomae, be na vada ḡomama banegidima tauna nam ti vivirena.” ⁵⁸ Vutuna aubainama inam meagaina Yesu mataira

‡ *‘Taragai’ inam waikatakatai.*

nam toitoi i voiedina, baninama taudi nam ti sumaḡe-na aubainama.

Jon tauwai babataito nema ya guri bakona

(Mk 6:14-29; Lk 3:19-20; 9:7-9)

14 Inam raḡanine guyau Herod tauna Yesu varinama ya vaivaiena, ² tauna na taunoyama ya riuedina, "Uma baneginama agunai Jon tauwai babataito, tauna gurie be ya midisuḡu munaḡana, vutuna aubainama rewapana ḡarone ta kenakenana da mataira e voivoiedina." ³ Herod umanama ya giugiuna, baninama tauna noḡone Jon yai gurina. Jon umanama ya gurina: Herod tuaḡanama Pilip na waivima isanama Herodias ya kwayana, be inam kauinama debane Jon Herod ya riuriuena da nam nama sibo ya voie, vutuna aubainama Herod na tauḡarama ya riuedi be Jon a vunuḡi da a pani be dibure a boruna. ⁴ Be Jon tauna yaḡoro da Herod umanama ya riuriuena, "Inam nam i verena da Herodias kwa naḡi, baninama inam tu-aḡamma na waivima."

⁵ Inam riunama aubainama Herod ya ḡoena da Jon sibo yai gurina. Be tauna banaga ya nairedina, baninama banaga taudi a noḡonoḡotina da Jon tauna per-oveta.

⁶ Be Herod na kaba tubuḡama soinama ya voivoiena nopone, Herodias natunama waivinama ya biga be Herod yai nuavere kauena. ⁷ Vutuna aubainama guyau Herod ya sauga wapa be umanama ya riuenana, "Aba kwai baḡena yà utemna." ⁸ Naumeki da gomana tinanama na ḡoanama aubainama guyau Herod ya riuenana, "Taugu yà ḡoeḡoena yodi Jon debanama dabire kwa boru, be kwa uteguna." ⁹ Be inam giunama guyau ya kawa nuaboya kauena, be tauna nam teneteneḡina da gomana sibo ya rawaḡaiḡaie, baninama Herod noḡone na warema matedie ya sauga wapana. Naumeki da guyau yai aninana da gomana na ḡoanama tokare e utena. ¹⁰ Be na tauḡarama ya riue da ya naḡo dibure, be Jon gadonama ya tomna. ¹¹ Naumeki da tauḡara Jon debanama dabire ya boru, be gomana guguininama ya ute, da ya kiroḡi nawe be tinanama ya utena. ¹² Naumeki da Jon na tauwai muriwatanama a verau be Jon tubuḡinama a kiroḡa nawe, be a dobona. Yodibe a naḡo da Yesu ai varina.

Yesu banaga sievinama 5 tausand yai kanidina

(Mk 6:30-44; Lk 9:10-17; Jn 6:1-14)

¹³ Yesu Jon varinama ya vaivaiena raḡanine, tauna wagae ya geru be ya naḡona gabu wainuatuḡune. Be patara ta vaiena be Yesu gabu wainuatuḡune ya naḡona. Naumeki da banaga taudi adi meagaima a goḡaḡa be a doka ḡomedi be kaḡediḡa geresāḡa a naḡona. ¹⁴ Raḡanine Yesu gerese ya ḡotaḡotana, dabudine e kitana be patara dosinama a miamiana. Naumeki da Yesu taudi ya raunuatoiedi be banaga sidesidedima yai yawasanidina.

¹⁵ Be suara ya yovoyovona raḡanine, na tauwai muriwatanama Yesu ḡarone a verau be a riuna, "Bada, uma inam mutuyuae tà miamiana, be kaiteka ravi e tavata-

vana. Banaga kwa riupore nawedi da meagaie ta naḡo da adi kanima ta gimarana."

¹⁶ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taudi nam ta naḡo. Taumi kani ko utedina." ¹⁷ Be taudi a riuenana, "Be tauda buredi 5 be iyana rabui kavakava ta kenakenana." ¹⁸ Be Yesu ya riuedina, "Ko verauḡedi ḡarogue." ¹⁹ Naumeki da banaga ya riuedi be mui debedie a miana. Yodibe tauna buredi 5 be iyana rabui ya ragaudi, gunume yai kita saḡa da yai kaiwa be buredi ya gi-vana. Yodibe na tauwai muriwatanama ya utedi, be taudi banaga a ute nawedina. ²⁰ Dabudine banaga matabudi a kani da a kani siauana. Naumeki da tauwai muriwatana banaga kani a kanikani gosedina, taudi a rawateḡeteḡeidi be posa matabudi 12 ai moḡavudina. ²¹ Banaga dabudine a kanina, tautauḡoma sievinama 5 tausand be waiwaivi seda mate nam ti sievidina.

Yesu topa debanaḡa ya naḡona

(Mk 6:45-52; Jn 6:15-21)

²² Inam kauinama murine Yesu na tauwai muriwatanama wagae ya riuporedi da taudi a doka be yawawa a davu da noaḡo nevane a naḡona. Muriḡa Yesu banaga ya riuporedi be a naḡona adi meagaie. ²³ Be banaga a naḡonaḡona muridie, tauna ya naḡona oya debane, moiragi aubainama. Be ravi ya tavatavana raḡanine, Yesu taunaḡa dabudine ya miamiana, ²⁴ be waga kaiteka yawawa poune ya naḡonaḡona, be sive dosinama aubainama, rabama waga ya katikati vitarena.

²⁵ Be raḡan tomtom Yesu topa debane ya babara be ya naḡonaḡona taudi ḡarodie. ²⁶ Be dabudine na tauwai muriwatanama ta kitana be tauna topa debanaḡa ya veraverauna ḡarodie. Inam raḡanine taudi a naira kaua, a rasa be a riuna, "Gaḡarua e veraveruana." ²⁷ Be Yesu waiḡapa ya riu makai be ya riuedina, "Nam ko naira, taugu."

²⁸ Dabudine Pita ya riuenana, "Bada, deḡoda riukaua tam, naumeki da kwa riu be taugu topa debanaḡa ḡarome yà verau." ²⁹ Dabudine Yesu ya paribee be ya riuna, "Kwa verau." Naumeki da Pita waga ya dobi pore be topa debanaḡa ya babara be Yesu ḡarone naḡonama yai karena. ³⁰ Be tauna sive be rabama ya kitedi be ya nainairana raḡanine, tauna daururu yai karena, inam raḡanine tauna ya yogona, "Bada, kwai yawasanigu!" ³¹ Be Yesu waiḡapa nimanama yai yoyo be Pita nimane ya kaididi da ya sorusaḡe be ya riuna, "Am waisumaḡama ya ḡaubo ḡaḡa, aba aubainama kuya noḡota bekubeku?" ³² Be taudi wagae a saḡasaḡana raḡanine, sive be rabama ai kavena. ³³ Dabudine taudi aitaḡa wagae a gerugeruna, matabudi Yesu a raudunee be a riuna, "Tam riukaua Mamaitua Natunama."

³⁴ Dabudine taudi yawawa a davu be a naḡona naumeki da Genesaretma a ḡotana. ³⁵ Be tautauḡoma dabudine Yesu a kitakitana, taudi Yesu varinama inam dobunama matabuna nopone ai daberarina, be banaga sidesidedima a verauḡedina Yesu ḡarone. ³⁶ Be Yesu ai baḡana da tauna sibo yai aninedi, be taudi na

garama isunağa sibo a taukonina. Be banaga aitauga na gama a tautaukonina, taudi matabudi a yawasanana.

Abağa nopodama tawai miredina na waikatakataima
(Mk 7:1-23)

15 Dabudine Parisi be tarawatu tauwai katakataidima gesaudima Jerusalemma be Yesu garone a tava be ai taravirena, ²“Aba aubainama tam am tauwai muriwatanama dà babadama adi vaivaima tawai kati kotovidi? Taudi kani rağanine, nam nimedima tima koğedi be ta kanikani yababana.”

³ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Be taumi aba aubainama ami vaivaima kowai muriwatanedi, be Mamaitua na riuvavasağama kowai kati kotovidi? ⁴ Bani-nama Mamaitua umanama ya riuna, ‘Tamamma be tinamma kwa viviredina!’ be ‘Aitau tamanama bo tinanama ei tara tautauena, tauna gurie ta boruna.’ ⁵ Banaga aitau na dosima sagudima aubainama yaba garone a kenakenana sibo ya ragaudi be na dosima ya sagudina. Be taumi ami waikatakataima kana taiye tauna inam yabedima ya ragaudi be na dosima ya riuedina, ‘Uma yabedima taumi sibo è sagumina, be yodi Mamaitua puyonama aubainama taumi nam yà utemi.’ ⁶ Inam rağanine taumi ko riuriuna, ‘Tam ya verena da Mamaitua kwa puyona, be am dosima nam kwa sagudi.’ Inam waikatakataidie taumi Mamaitua na riuvavasağama ko kawakawa koakoana, be taumi ami vaivaima ko kawakawa sağena. ⁷ Taumi banaga kaikaiyovumima. Aisaia na waiperovetama inam ya riu kauana. Mamaitua umanama ami kauama ya giuena, ⁸“Uma banegidima mududiğa e riuriuna, “Mamaitua, isamma ka kaikai suğusuğuna” be taudi nopodima madanie.

⁹ Taudi adi raudunema garogue nam bani-boruboruna. Baninama taudi adi waikatakataima inam banaga tarawatu a voivoiedina, vutudi banaga tawai katakataidina.”

¹⁰ Dabudine Yesu patara ya rawateğedi be ya riuedina, “Koi beavaia be ko kataiena. ¹¹ Yaba aba banaga gayane e sağasağana, tokare noponama nam ei mira, ibewa, be aba banaga nopone be gayane e dobidobina, inam vutuna taunağa noponama ewai mirana.”

¹² Dabudine na tauwai muriwatanama garone a tava be a riuenana, “Bada tam kuya kataie bo ibewa da Parisi am giuna a vaivaiena, taudi nuedima ai medi kauana?” ¹³ Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Tamaguma marae tauna değo kaidima nam i kumedinana, inam kaidima tokare ma waramidi e kamoğa porağana. ¹⁴ Vutuna aubainama inam banegidima ko gose poredina. Taudi tauwai dokadokana matapotepotedima. Be değoda banaga matapotapotanama turanama matapotapotanama ewai dokena, taudi rabuidi tokare dakie ta bekuna.”

¹⁵ Be Pita ya riuna, “Bada, uma wainasinama kwa giu waibate be ka vaie.” ¹⁶ Be Yesu taudi ya riuedina, “Taumi yağoro ko nuanua babağa, bo? ¹⁷ Koya kataie bo ibewa da yaba aba banaga gayane e sağasağana,

tokare kapone e nağo da noveğo e dobi munağa? ¹⁸ Be aba banaga nuapoune be e sağa da gayane e dobidobina, inam vutuna taunama ewai mirana. ¹⁹ Bani-nama banaga nuapoune noğota gewegewedima ta tavatavana, maika rauvunuğa, badara, waisoğa yabayababa, danene, kaiyovu, waikarakarakutu bo waidiboğa. ²⁰ Inam kaidima vutudi banaga noponama tawai mirana. Be değoda nimamma nam kwa koğa be kwa kanina, inam nam nopomma kumawai mirana, ibewa.”

Dobu Keinan waivinama na waisumağama
(Mk 7:24-30)

²¹ Dabudine Yesu inam gabunama ya gose be ya nağona Taia be Saidonma. ²² Be dobudine Keinan waivinama ya verau tauna garone be bonanama dosine ya riuna, “Bada, tam guyau Deivid natunama, kwa raunatoiegu! Penama natuguma waivinama ya koku be ewai nuatoitoi kauana.” ²³ Be Yesu nam aba i riuenana. Vutuna aubainama Yesu na tauwai muriwatanama Yesu a riuenana, “Kwa riue be ğavoe e nağo, tauna muridağa e nağo be ya yogo makamakai be nam i verena.”

²⁴ Dabudine Yesu inam waivinama ya paribee be ya riuna, “Israel banegidima taudi sipu kwakokwakodima maika. Be Mamaitua ya riuporeguna da taudiğa sibo è sagudina.” ²⁵ Be waivi Yesu noğone tuapikane ya rau- pari be ya riuna, “Bada, kwa sagugu!” ²⁶ Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Inam nam i verena da seda adi kanima yà pağo be dağadağasi yà utedi.” ²⁷ Be waivi ya riuna, “Bada, inam riukaua! Be kwa noğoti da guni debane seda kani kurekuredima ta tatai kuruvidina, yağoro dağadağasi ta tava be ta kanikanina.” ²⁸ Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Tam waivimma, am waisumağama ya moraba kauana, vutuna aubainama naumeki da aba kwawai bağena, nama e tubuğana.” Yesu ya giugiuna rağanine, waivi natunama ya yawasanana munağana.

Yesu banaga 4 tausand yai kanidina
(Mk 8:1-9; Lk 9:10-17; Jn 6:1-14)

²⁹ Yesu inam dobunama ya gose be Galili yawawinama dianağa ya nağona. Naumeki da tauna ya sağa ya nağo oya babedie, be dabudine ya miana. ³⁰ Dabudine patara dosinama adi banagama tuera ragaragaudima da matapotepotedima da nuakudukududima da gumgum be sida gesaudima ragaragaudima mate ai doka tavatedina. Da Yesu noğone ai mienidi be tauna banaga sidesidedima matabudi yai yawasanidina.

³¹ Inam rağanine gumgum giu ai karena, be banaga nuakudukududima a vere munağana, be tuera ragaragaudima babara ai karena, be matapotepotedima ai kitana. Uma kauinama banaga a kitakitana, taudi a base kaue, be Israel adi Mamaituama isanama a kaisuğusuğuna.

³² Yesu na tauwai muriwatanama ya rawateğedi be ya riuedina, “Taugu uma banegidima yà rarau nau-toiedina, baninama taudi rağan rabuiteğa nopodie tauda mate uma dabudi tètè mia be taudi nam aiyaba ti

kani rubuna da yodi. Be taugu nam ama ḡoeḡoena da taudi ma kaniguridi yà riuporedi, deḡoda kedae ta rau-moyaḡasuna."

³³ Be na tauwai muriwatanama a riuna, "Tauda mutuyuae tà miamiana, be yodi deḡo kani tà paḡo be umanama patarinama tà kanidi?" ³⁴ Dabudine Yesu yai taraviredina, "Taumi buredi bisa ḡaromie ta kenakena?" Be taudi a riuna, "Buredi 7 be iyana ḡauḡaubodima raubisaḡa." ³⁵ Naumeki da Yesu banaga ya riuedi da doḡae a miana. ³⁶ Yodibe tauna buredi 7 be iyana ya ragaudi, Mamaitua yai kaiwe, be buredi ya giva da na tauwai muriwatanama ya utedi, be taudi banaga a ute nawedina.

³⁷ Dabudine banaga matabudi a kani da a kani siauana. Be kani murine tauwai muriwatana banaga kani a kanikani gosodina, taudi a rawateḡeteḡeidi be posa matabudi 7 ai moḡavudina. ³⁸ Banaga dabudine a kanina tautauḡoma sievinama 4 tausand be waiwaiwi seda mate nam ti sievidina. ³⁹ Naumeki da Yesu patara ya riuedi da a naḡona adi meagaie, be tauna wagae ya saḡa be ya naḡona Magadanma.

Banaga mataira kitanama ai baḡena

(Mk 8:11-21)

16 Parisi be Sadisi taudi Yesu ḡarone a tavana, raubunama aubainama, taudi Yesu ai baḡana da sibo mara matairinama ya voie be a kitana.

² Be tauna ya riuna, "Deḡoda kupi e tava be gunuma ei siana raḡanine, taumi ko riuriuna, 'Pomai inam komra.' ³ Be raḡanboibo deḡoda dobu e ḡuva be gunuma e dubadubana raḡanine, taumi ko riuriuna, 'Manaka tokare kusana e dobina.' Taumi gunume yaba ta tubu-tubuḡana kita wairuvedima koya kataiena, be yodi raḡandima matairidima kita wairuvedima nam koma katakataiedina. ⁴ Taumi kimtimima gewagewa be badara banegimima, taumi yodi mataira kitanama ko ḡoeḡoena. Be nam tokare mataira ko kita, ibewa da taumi peroveta Jona ḡarone aba ya tubuḡana, vutunaḡa tokare ko kitana." Dabudine Yesu taudi ya gosedi be ya naḡo poredina.

Waikatakatai kaikaiyovudima ko kita kauedina

(Mk 8:14-21)

⁵ Taudi yawawa a davu be a naḡonaḡona raḡanine, Yesu na tauwai muriwatanama nuedima ya koana da buredi nam ti ragaudina. ⁶ Be Yesu ya riuedina, "Parisi be Sadisi adi yistma ko kita kauedina." ⁷ Naumeki da tauwai muriwatana uma kauinama ai giu vivivire be a riuna, "Tauda nam buredi te ragaudina, vutuna aubainama tauna nama ya riuna."

⁸ Be Yesu ya kataie da taudi aba a giugiuena, vutuna aubainama tauna umanama ya riuedina, "Taumi ami waisumaḡama ya ḡaubo ḡaḡa. Aba aubainama ko riuriuna da taumi ḡaromie nam buredi?" ⁹ Taumi aba koya kitakitana yaḡoro nam ko kataie, bo? Taugu buredi 5 be banaga 5 tausand èi kanidina, be posa bisa koyai moḡavudina, vutudi nam koma noḡonoḡoti, bo? ¹⁰ Be taugu buredi 7 be banaga 4 tausand èi kanidina,

be posa bisa koyai moḡavudina, vutudi nam koma noḡonoḡoti, bo? ¹¹ Taugu yaba yà giugiuenedina aba aubainama taumi nam koma katakataiedi, taugu nam buredi ama giugiuena, ibewa. Taugu Parisi be Sadisi adi yistma ko kita kauedina, vutuna taugu yà giugiuena."

¹² Inam raḡanine taudi a kataie da tauna nam buredi kana yistma i giugiuena, ibewa da Parisi be Sadisi adi waikatakataima kaikaiyovudima ya giugiuena.

Pita yai maḡatarana da Yesu tauna vutuna Keriso

(Mk 8:27-30; Lk 9:18-21)

¹³ Raḡanine Yesu Seseria-Pilipai meagaina ya tavatavana, tauna na tauwai muriwatanama yai taraviredi be ya riuna, "Banaga nema ta riuriu bako? Banaga Natunama tauna aita?"

¹⁴ Be taudi a paribee be a riuna, "Banaga ḡesaudima ta riuriuna da Elaija, be ḡesaudima ta riuriuna da kabe Jerimaia bo ai peroveta tenaḡa kabe i tavatava." ¹⁵ Be tauna yai taraviredi be ya riuna, "Be taumi nema ko noḡonoḡota bako, da taugu aita?"

¹⁶ Dabudine Pita ya paribee be ya riuna, "Tam Tauwai yawasana, Mamaitua yawayawasaninama natuḡominama."

¹⁷ Be Yesu Pita ya riuna, "Saemon Jona natunama, tam Mamaitua ei aiainimna, baninama uma noḡotinama nam banaga ti kataimna, ibewa da Tamaguma marae tauna vutuna ḡarome yai maḡatarina. ¹⁸ Be taugu yà riuemna da tam Pita † inam yeku. Be inam yekunama debane taugu yau ekalesiana yà kerina, be guri tokare nam inam ekalesianama e vaisuba be teneteneḡina. ¹⁹ Taugu mara waiguyaunama kiḡinama tam tokare yà utemna. Vutuna aubainama tam aba dobie kwa panipanina, nama marae e panina. Be aba dobie kwa kuvekuvesina, nama marae e kuvesina."

²⁰ Inam dabudine na tauwai muriwatanama ya riuedina da nam aita sibo a riue, da tauna vutuna Keriso.

Yesu nema ei nuatoitoi bako be e gurina ya giuedina

(Mk 8:31-9:1; Lk 9:22-27)

²¹ Inam raḡanine da nokoi ya naḡona Yesu tauna na tauwai muriwatanama ya giu waibatedina, da tauna tokare e naḡona Jerusalemma. Be dabudine babada dosidima, be piri si adi babadama, be tarawatu tauwai katakataidima, matabudi taudi Yesu ta raukivi gewegewe, be tai gurina. Be raḡan aniwai rabuiteḡane tauna tokare e midisuḡu munaḡana.

²² Inam raḡanine Pita Yesu yai doke ḡavoe ya nawe be yai ḡake be ya riuna, "Avedi Bada, Mamaitua na sague inam kauinama nam ḡarome e tubuḡa!"

²³ Dabudine Yesu yai tautinamuri be Pita ya riuna, "Kwa naḡo ḡavoe Seitan! Tam yau kedama kwa guduguduna, tam am noḡotama nam Mamaitua ḡarone be tima yovoyovona. Tam inam banaga adi noḡotama kwa giugiuena."

²⁴ Inam raḡanine Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Deḡoda aita waimuriwataneguma e ḡoena,

† Gurik bonane 'Pita' inam yeku isanama.

naumeki da na ḡoanama matabuna e gosedi, be na korosima e kiroḡi da ei muriwataneguna. ²⁵ Tam aitu tame am yawasanama kwa kaididi be kwa raberabena, tokare am yawasanama kwa kawa gewagewana, be tam aitu da taugu kautaiye am yawasanama kuyai utaena, naumeki da am yawasanama tokare kwa banavina. ²⁶ Be deḡoda aitu dobu yabedima matabudi e ragaragaudina, be e gurina raḡanine, inam yabedima tauna nema ta sagu bake, da yawasana kenakena nonoḡinama e paḡo? Bo aba ei utae da na yawasana e paḡo munaḡe? ²⁷ Baninama Banaga Natunama tokare Tamanama neneḡarine na aneama mate ta yovona. Yodibe banaga tenatenaḡaḡa aba a voivoiedina ruvane nama tokare ei maesidina. ²⁸ Taugu yà riuri kauemina da taumi ḡesaumima yodi uma dabudi ko midimidina tokare nam ko guri, naumeki da Banaga Natunama ei rawaguyau be e verauna ko kitana."

Yesu kitanama ya boru vitarena

(Mk 9:2-13; Lk 9:28-36)

17 Raḡan 6 muridie Yesu na tauwai muriwatanama Pita, Jeims be tasinama Jon yai dokedi be taudiḡa oya daudaunama debane a naḡona.

² Taudi oya debane a tavatavana, dabudi ta kitana be Yesu kitanama ya boru vitarena. Tauna noḡonama yai matakankanina maika suara, be na garama a ḡavorana maika suara boruminama. ³ Inam kauinama ya tubutubuḡana nopone, ta kitana be Mosis be Elaija Yesu mate awai giuna a kitedina. ⁴ Naumeki be Pita Yesu ya riuena, "Bada, ya vere kauana da tauma mate uma dabudine. Deḡoda tam kwa ḡoena, taugu kape rabuiteḡa yà voiedina, tenaḡa tam aubaimma, tenaḡa Mosis be tenaḡa Elaija."

⁵ Pita yaḡoro ya giugiu be giyou ḡavoḡavora tunutununama ya yovoyovona ya suma tawedina. Dabudine bona giyou nopone ya dobi be ya riuna, "Uma inam taugu natuḡomiguma, tauna ewai nuavereguna, bonanama ko vaiena!" ⁶ Be tauwai muriwatana nama giunama a vaivaiena, taudi a naira kaua, be noḡodie a beku be doḡae a ravusedina. ⁷ Naumeki be Yesu ya verau da ya taukonidi be ya riuna, "Ko midisuḡu, nam ko naira." ⁸ Inam raḡanine taudi a tamsuḡudi be ai kita da Yesu taunaḡa a kitana, be nam aitu ḡesau dabudi ti kitana.

⁹ Naumeki da taudi oyae be a dobi a munamu-naḡana raḡanine, Yesu taudi umanama ya riuedina, "Taumi aba koya kitakitana nam aitu tenaḡa ko riue, naumeki da Banaga Natunama gurie be e kawa midisuḡu munaḡena."

¹⁰ Dabudine tauwai muriwatana Yesu ai taravire be a riuna, "Aba aubainama tarawatu tauwai katakataidima ta riuriuna da Elaija tauna noḡone e yovo doka?"

¹¹ Dabudine Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Inam riukaua, Elaija tauna tokare e yovo doka be yaba matabudi e kawa nonoḡidina. ¹² Be uma yà riuemina, Elaija tauna kaite ya yovona, be banaga tauna a nuababaḡena, vutuna aubainama taudi adi ḡoanama nama tauna ḡarone a voivoiedina. Inam banegidima

tokare kauinama teneḡine nama Banaga Natunama ta raukivi gewegewe be ei nuatoitoina." ¹³ Inam raḡanine na tauwai muriwatanama a kataiena, da tauna taudi ḡarodie Jon tauwai babataito ya giugiuena.

Yesu gomana penama kokukokunama yai yawasanina

(Mk 9:14-28; Lk 9:37-42)

¹⁴ Raḡanine taudi patara ḡarodie a dobidobina, dabudine tauḡoma tenaḡa ḡarodie ya tava be Yesu noḡone tuapikane ya raupari ¹⁵ be ya riuna, "Bada, natuguma kwa raunuatokie! Tauna muya e kawakawa guri, be e rarau gurereana. Tauna kana raḡanie e beku be kai matane e naḡonaḡona, be wari raḡanie upa nopone e naḡonaḡona. ¹⁶ Taugu è verauḡena am tauwai muriwatanama ḡarodie, da taudi a raurubuna, be nam ti yawasanina."

¹⁷ Be Yesu ya paribee be ya riuna, "O banaga nam waisumeḡimi, ami nuababaḡama ya moraba ḡaḡa. Taumi mate tà mia ḡaḡa be yà noya ḡaḡaemi? Gomana ko verauḡe uma ḡarogue." ¹⁸ Inam dabudine Yesu penama ya riutuaḡaie be penama gomana ya dobi porenana. Naumeki da inam raḡanine gomana ya yawasana munaḡana.

¹⁹ Be tauwai muriwatana taudiḡa muriḡa a verau Yesu ḡarone da ai taravire be a riuna, "Aba aubainama tauma penama kè tavu be nam i naḡo?" ²⁰ Be tauna ya paribeedi be ya riuna, "Inam baninama taumi nam ami waisumaḡama i morabana. Yà riuri kauemina taumi ami waisumaḡama i morabana kai yauḡana pesinama maika, taumi tokare kaua oyanama koya riuena, kwa midisuḡu be noa dabudi kwa naḡo, be oya tokare ya naḡona. Be nam aiyaba tokare ḡaromie ya pipipiri.

²¹ Penama inam nama kitedima tokare nam aiyaba e tauriedi, ibewa da widina be moiragie tokare e tauriana." †

Yesu nema e guri bakona, raḡan aniwai rabuinama ya giu munaḡena

(Mk 9:30-32; Lk 9:43-45)

²² Be tauwai muriwatana matabudi Galilima awai rawateḡeidina raḡanine, Yesu umanama ya riuedina, "Banaga Natunama kaiteka banaga nimedie ta boru nawena. ²³ Be taudi tokare tai gurina, be raḡan wairabuiteḡane Mamaitua tokare tauna ei yawasani, be e kawa midisuḡu munaḡena." Dabudine tauwai muriwatana nama a vaivaiena, taudi ai nuaboya kauana.

Tempol teksnama

²⁴ Be Yesu na tauwai muriwatanama mate Kapeni-amma a tavatavana raḡanine, tempol teksnama tautaminama baneginama ya tava da Pita yai taravire be ya riuna, "Ami tauwai katakataima tauna tempol teksnama ewai maesi bo ibewa?" ²⁵ Naumeki da Pita ya paribee be ya riuna, "Ee, ewai maesina!" Be raḡanine

† *Gurik baibol ḡesaudima nopodie uma versnama 21 nam ima kenakenana.*

Pita vadae ya saḡasaḡana, Yesu Pita yai taravira doke be ya riuna, "Saemon, tam aba kwa noḡonoḡoti, guyaguyau dobue aitaḡ ḡarodie teks ta tamatama? Natunatuḡomidima ḡarodie bo banaga ḡesaudima ḡarodie?"

²⁶ Dabudine Pita ya paribee be ya riuna, "Banaga ḡesaudima ḡarodie." Dabudine Yesu Pita ya riuna, "Naumeki da tauda adi sedama aubainama nam t̄ai maesa. ²⁷ Be deḡoda tama kawa nopogewegewedi aubainama, kwa naḡo da topae kwa dobi da am kaimoma kwa porenna. Be aba iyeninama kwa kaimo dokena, inam iyeninama gayane kwa kitana mane e kenakenana. Inam vutuna kwa paḡo da teks tautaminama kwa utena, taugu be tam aubaidama kwai tek-sna."

Mamaitua na waiguyauma nopone, aitaḡ ya saḡa gurata?

(Mk 9:33-37; Lk 9:46-48)

18 Inam raḡanine tauwai muriwatana Yesu ḡarone a verau be ai taravirena, "Bada, Mamaitua na waiguyauma nopone aitaḡ ya saḡa gurata?"

² Dabudine Yesu gomana ḡaubonama ya riue da ya verau be poudie ya midina. ³ Yodibe ya riuna, "Taugu ȳa riuriu kauemina, deḡoda tam aitaḡ am yawasanama nam kwa vitare seda adi yawasanama maika, tam nam tokare Mamaitua na waiguyauma nopone kwa saḡa. ⁴ Vutuna aubainama deḡoda tam aitaḡ am yawasanama kwa vitare be kwa ḡaubo munaḡana uma gomeninama maika, tam tokare Mamaitua na waiguyaue am banagama poudie kwa saḡa guratana. ⁵ Be aitaḡ da gomana ḡaubonama maika uma gomeninama taugu isague ewai aninena, tauna taugu ewai anineguna.

⁶ "Be deḡoda ai banaga ewai sumaḡeguna gomana ḡaubonama maika, be banaga ḡesau e verau be e voie da inam baneginama aitaḡ ewai sumaḡeguna gewagewa ei tubuḡina, ya verena da inam baneginama gewagewa tauwai karenama gadone yeku dosinama ta pani be egasie tai daurruna.

⁷ "Tami aitaḡa dobue ami banagama adi waisumaḡe kowai kedadoka waigewedina, tami ko kita kauana! Raurubu riukaua tokare ta tavana, be aitaḡa da tauraurubu, tami ko kita kauana!

⁸ "Deḡoda nimamma bo kaḡamma e voiem da gewagewa kwa voivoiena, naumeki da kwa douraka be kwa porekaiyatina. Ya verena da kaḡamma tenaḡa be nimamma tenaḡa mate yawasanana nopone kwa saḡana, be nam rabui mate da tam kai karakarata nonoḡine ta pore nawemna.

⁹ "Be deḡoda matamma e voiem be gewagewa kwa voivoiena, naumeki da kwa kunavai be kwa porekaiyatina. Ya verena da matamma tenaḡa mate yawasanana nopone kwa saḡana, be nam rabui mate da gienae kai karakaratine ta pore nawemna.

¹⁰ "Ko kita kaua da uma tauwai sumeḡidima ḡauḡaubodima nam ko kita waiyovoḡedi, baninama taudi adi aneama raḡan matabuna marae Tamaguma

noḡone ta midimidina. ¹¹ Banaga Natunama ya yovona, banaga kwakokwakodima waiyawasanidima aubainama. †

Sipu kwakokwakonama wainasinama

¹² "Deḡoda banaga tenaḡa ḡarone sipu 100 a miamiana, be tenaḡa i kwakona, tauna tokare aiyaba ya voie, taumi aba ko noḡonoḡoti? Tauna tokare na sipuma 99 oya babane ya gosedi, be ya naḡona na sipuma kwakokwakonama wanenama aubainama. ¹³ Be ȳa riuriu kauemina, raḡanine na sipuma i banavina, tauna inam sipunama kwakokwakonama aubainama tokare yai nuavere kauana, nam na sipuma ḡesaudima maika. ¹⁴ Be inam kauinama teneḡinama nama Tamemima marae, tauna nam ima ḡoeḡoena da tauwai sumaḡa ḡaubonama tenaḡa e kwako.

Ai turamma gewagewa ḡarome e voiena, tam aba kwa voie tauna ḡarone?

¹⁵ "Deḡoda turamma tauwai sumaḡa ḡesau be gewagewa ḡarome ya voiena, naumeki da tamḡa kwa naḡo ḡarone, be taumiḡa inam pipiririnama ko kawa didimanina. Be deḡoda am giuma e vaie be e paḡona, inam naumeki da turamma kuya paḡo munaḡena.

¹⁶ Be deḡoda am giuma nam e paḡo, naumeki da banaga tenaḡa bo rabui mate kwa ragaudi, be ḡarone ko naḡo da inam pipiririnama ko kawa didimanina. Be inam banegidima rabui bo rabuiteḡa taudi aba ko giuedina tai matematena. ¹⁷ Be tauna deḡoda inam banegidima bonedima yaḡoro nam e paḡo, naumeki da inam kauinama Mamaitua na damma ḡarodie ko giuena. Be tauna Mamaitua na damma adi raukurama yaḡoro nam e vaie, naumeki da tauna ekalesiae be ko boru dobiḡena ḡavoe. Be taumi tauna ko voie da banaga danedanenenama maika, bo banaga isanama gewagewanama maika. ¹⁸ Ȳa riuriu kauemina da taumi aba dobue ko panipanina, nama marae e panina. Be dobue ko kuvekuvesina, nama marae e kuvesina.

¹⁹ "Be mate uma ȳa riuemina, deḡoda taumi rabui uma dobue koi anina tenaḡa be aiyaba koi baḡena, tokare Tamaguma marae ami waibaḡama e voiena. ²⁰ Baninama deḡo dabudi banaga rabui bo rabuiteḡa isague tai rawateḡeidina, taugu taudi mate dabudine."

Taunoya kivikorokoronama wainasinama

²¹ Dabudine Pita Yesu ḡarone ya verau be yai taravirena, "Bada, deḡoda turaguma gewagewa ḡarogue e voiena, raḡan bisa tokare na gewagewama ȳa noḡota pore, raḡan 7, bo?" ²² Be Yesu ya riuna, "Nam 7, ibewa, be raḡan 7 be 70 be debane debane turamma na gewagewama kwa noḡota porenna.

²³ "Vutuna aubainama mara waiguyaunama inam maika umanama, guyau dosinama tenaḡa ya tava be na taunoyanama ya rawateḡeidina, baninama ya ḡoeḡoena da sibo ya kataiena, da na taunoyama na

† Gurik baibol ḡesaudima nopodie uma versnama 11 nam ima kenakenana.

manema a rabe kauedi bo ibewa. ²⁴ Taudi awai rawategeina raġanine, taudi tauġoma tenaġa guyau na manema 10 tausand Talent [†] ya paġopaġona, tauna a verauġena guyau ġarone. ²⁵ Be inam baneginama nam teneteneġina da sibo guyau na manema yai maesa munaġe. Vutuna aubainama guyau ya riuna da sibo inam tauġominama tauname, be na visarama, na sedama be na taragaima matabudi sibo ya gimaredi, da mane sibo ya paġona. Yodibe guyau na manema sibo ya ute munaġena. ²⁶ Dabudine taunoya guyau noġone tuapikane e raupari be yai baġa gurate be ya riuna, 'Ae, guyau kwa raunuatoiegu! Taugu am manema maesinama matabuna tokare yà ute munaġemna.' ²⁷ Naumeki da guyau na taunoyama ya raunuatoiena, aubainama na manema maesinama matabuna ya noġota poredi, be ya riue da ya naġona.

²⁸ "Raġanine tauġominama doġae ya dobidobina, dabudi boni tauna ġarone turanama ġesau mane 100 Denari ^{††} ya paġopaġona, vutuna ya banavina, naumeki da turanama gadonama ya kiki be ya riuna, 'Yau manema kwai maesa makaie.' ²⁹ Dabudine turanama tauna noġone tuapikane ya raupari be yai baġa gurate be ya riuna, 'Ae, yau tura kwa raunuatoiegu! Taugu am manema maesinama matabuna tokare yà ute munaġemna.' ³⁰ Be tauna turanama na riuma ya vaia tuaġaie, be dibure ya boru nawena. Be dabudi ya miana naumeki da turanama na manema sibo yai maesa rovona.

³¹ "Inam raġanine taunoya ġesaudima nama a kitakitana, taudi nuedima yai medi kauana. Vutuna aubainama taudi yaba matabudi a tubutubuġana, a naġo be guyau ai varina. ³² Naumeki da guyau inam tauġominama ya riue da ġarone ya saġa, be ya riuena, 'Tam taunoya gewagewama! Taugu yau manema maesinama ġarome matabuna è noġota porena, baninama tam tuapikame kuya raupari, be kuyai baġaguna aubainama. ³³ Be tam turamma nama sibo kuya raunuatoiena, taugu tam è raunuatoiemna maika.' ³⁴ Dabudine guyau nuanama yai medi kaua, be inam tauġominama kivikorokoronama dibure ya boru nawena tauraukivigewagewa banegidima nimedie. Be dabudine ya miana naumeki da guyau na manema sibo yai maesa rovona.

³⁵ "Taumi deġoda ami banagama adi gewagewama nam nuemima tabutabune ko noġota poredi, naumeki da Tamaguma marae tokare taumi ġaromie kauinama teneġinama nama e voiem be gienae e pore nawenna."

Yesu waigosaġa na kauama ya giuena

(Mk 10:1-12)

19 Be Yesu inam giudima yawai kovina raġanine, tauna Galili ya gose be ya naġona Judia adi dobue, upa Jodanma be noaġo nevane. ² Be patara

[†] Gurik bonane ya riuna: 10 tausand Talents. Inam 480-million Kina (K480,000,000). ^{††} Gurik bonane ya riuna: 100 Denari. Inam raġan 100 adi maesama.

dosinama tauna ai muriwatane be dabudine yai yawasanidina.

³ Dabudi Parisi ġesaudima Yesu raurubunama aubainama ġarone a tava be a riuna, "Deġoda tauġoma na noġotama ruvane na waivima i gosena, inam tokare naumeki bo ibewa?"

⁴ Dabudine Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taumi girugiruminama porane koya sievi bo ibewa, boni pakane tauwai tubuġa tauna tauġoma be waivi ya voiedi, ⁵ be ya riuna, 'Tauġoma tamanama be tinanama ya gosedi be na waivima mate tai rawateġeidina, da boni taudi rabui be yodi taudi inam tubuġa tenaġa.' ⁶ Vutuna aubainama taudi yodi nam rabui, ibewa da taudi tenaġa. Taudi noġone rabui be yodi Mamaitua ya rawateġeidina, nam aitu ei yamonedi."

⁷ Dabudine Parisi Yesu ai taravira munaġe be a riuna, "Be aba aubainama Mousis riuwavaasaġa tautauġoma ya utedi da taudi waigosaġa pepanama adi waiwaivima ta utedi be ta gosedi?" ⁸ Be Yesu dabudi ya paribeedi be ya riuna, "Mousis yai aninemina da taumi ami waiwaivima ko gosedi, baninama taumi nam ami raunuatoima ami waiwaivima ġarodie ima kenakenana. Be pakane Mamaitua waigosaġa nam i aninena. ⁹ Taugu yà riuriuemina deġoda tam aitu am visarama kwa gose yababena, avedi da tauna nam ai tauġoma mate gewagewa ti voiena, be waivi ġesaunama kwa naġina, tam inam gewagewa dosinama kuya voiena, baninama monaġemma debane mui kuya porena. Be waivi na tauġomama debane mui e porena, inam raġanine tauġoma na waivima deġoda e gose porena inam nam aiyaba."

¹⁰ Naumeki da tauwai muriwatana Yesu a riuena, "Deġoda waigosaġa nam kwai anine, ya verena da banaga nam sibo ai naġi." ¹¹ Yesu ya paribeedi be ya riuena, "Nam banaga matabudi uma giunama tokare ta paġo, ibewa da taudi aituġa Mamaitua noġota ya uteutedina, taudiġa ta paġona. ¹² Banaga ġesaudima nam timawai naġina, baninama taudi a tubuġena nama, be tautauġoma ġesaudima banaga a kaivaidina aubainama nam timawai naġina. Be tautauġoma ġesaudima taudi Mamaitua na waiguyauma aubainama naġi a tuaġaiena. Be banaga aitu inam giudima banidima e kataiedina, tauna sibo ya ragaudina." [‡]

Banaga adi sedama a verauġedi Yesu ġarone be tauna yai aninedina

(Mk 10:13-16; Lk 18:15-17)

¹³ Be banaga ġesaudima seda a verauġedina Yesu ġarone, da tauna nimanama debedie sibo ya boru be aubaidima ya moiragina. Be tauwai muriwatana inam banegidima a riutuaġaiedina. ¹⁴ Dabudine Yesu ya riuena, "Seda ġauġaubodima ko gosedi da ġarogue ta verauna, be nam koi ġakedi, baninama mara waiguyau nama banaga maika uma sededima nama aubaidima." ¹⁵ Naumeki da Yesu seda debedie nimanama ya biridi ya kovikovina, tauna ya naġona.

[‡] Gurik bonane ya riuna da banaga ġesaudima Mamaitua na waiguyauma aubainama, taudime a kaivai munaġedina.

Taragai baneginama na waitaravirama

(Mk 10:17-31; Lk 18:18-30)

¹⁶ Raġan tenaġa tauġoma tenaġa Yesu ġarone ya tava da yai taravire be ya riuna, "Tauwai katakatai, taugu aiyaba verenama yà voie be yawasana kenakena nonoġinama yà paġo?" ¹⁷ Be Yesu ya paribee be ya riuna, "Vere aba verenama aubainama tam taugu kwawai taraviregu? Mamaitua taunaġa verenama. Be tam deġoda yawasana kenakena nonoġinama kwa ġoena, naumeki da riuvavasaġa kwa voteyeteyedina."

¹⁸ Be taragai baneginama yai taravira munaġa be ya riuna, "Abaġa riuvavasaġidi?" Dabudine Yesu ya paribee be ya riuna, "Nam kwa rauvunuġa, nam kwa rauwaivi bo kwa rautauġoma, nam kwa danene, nam kwa kaiyovu, ¹⁹ tamam be tinamma kwa viviredina be turamma nuanuamma e paġona maika nema tamġa kwawai nuapaġo munaġemna nama."

²⁰ Be taragai baneginama ya riuna, "Taugu inam giudima matabudi è voia rovodina. Be yodi aiyaba ġesau yà voie?" ²¹ Naumeki da Yesu tauġoma umanama ya riuna, "Tam deġoda yawasana didimaninama kwa ġoena, naumeki da kwa naġo be am purapurama matabudi kwa raugimaredi, be mane banaga waikaruwaġewaġedima kwa utedina. Deġoda nama kwa voiana, tam am waiguyauma tokare marae kwa paġona. Yodibe tam taugu kwai muriwataneguna."

²² Inam tauġominama nama ġiunama ya vaivaiena tauna yai nuaboya kua be ya naġona, baninama tauna yai purapura guratana aubainama.

²³ "Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama umanama ya riuedina, Yà riuriu kauemina da purapura baneginama tauna marae saġanama ġarone ya piripiri kauana. ²⁴ Be ko noġoti da Kamel ya bagibagi kauana da seyau gavogavone e sonaġana, be nama taragai baneginama ya bagibagi da ya bagibagi kauana, tokare nam teneteneġina da Mamaitua na waiguyauuma nopone e saġa."

²⁵ Be Yesu na tauwai muriwatanama nama a vaivaiena taudi a naira kua be a riuna, "Deġoda nama, aita tokare e yawasana?" ²⁶ Naumeki da Yesu taudi ya kitadididi be ya riuna, "Inam kaudima matabudi banaga ġarodie tokare nam teneteneġina, be Mamaitua ġarone yaba matabuna teneteneġinama e voiedina." ²⁷ Be Pita dabudine Yesu ya riuna, "Tauma yaba matabudi kè gosaġana tam waimuriwatanema aubainama, be tauma tokare aiyaba ama maesama ka paġo?"

²⁸ Dabudine Yesu taudi umanama ya riuedina, "Rawavau raġaninama e tavana raġanine, Banaga Natunama waiguyau gabunama boruborumine e mi-ana, be inam raġanine taumi tauwai muriwatanama 12 mate diague ko mia be Israel damdima matabudi 12 koi tarapiriedina. ²⁹ Be aita da adi vadama bo tamedima bo tinedima, tasitasidima bo nuvunuvudima, adi sedama bo adi sipima a gosaġana taugu waimuriwataneguma aubainama, taudi tokare ya toi vavasaġana ta banavidina, nam a gosegosedina mai-

ka. Be taudi yawasana kenakena nonoġinama mate ta paġona. ³⁰ Be banaga toitoi aitauga ta dokadokana, taudi tokare tai murina. Be aitauga yodi taiwai murina, taudi tokare ta dokana."

Taunoya gureipi sipinama nopone ta noyana wainasidima

20 Be Yesu na ġiuma ya kaiwatani be ya riuna, "Mara na waiguyauma inam umanama:

Raġan tenaġa sipi taupakinama raġanboiboi kupinaġa ya naġo be banaga ya kokonedina, da na sipie sibo a noyana. ² Be taudi matabudi ai anina tenaġa da taudi matabudi adi noyama damone ravie taudi tenatenaġaġa Denari tenaġaġa ei maesidina. Naumeki be ya riu poredina na sipie.

³ "Be raġanboiboi suara ya tavatavana nama, tauna ya dobi ya munaġa be banaga ġesaudima anikune gabune a midimidi yabayababana ya banavidina.

⁴ Dabudine ya riuedina, 'Taumi ko naġo be yau sipie ko noyana, be taugu tokare taumi yai maesimina.'

⁵ Naumeki da taudi a naġona na sipie noya aubainama.

"Naumeki da suaratopu be tauġominama ya dobi ya munaġana, be kauinama teneġinama ya voiena. Be ravie kauinama teneġinama ya voiena.

⁶ "Be suara ya yovoyovona raġanine, tauna ya dobi ya munaġa be yaġoro banaga a midimidi yabayababana ya banavidina. Dabudine ya riuedina, 'Taumi suara daudau aba uma dabudi ko midi yabayababa be ko voivoie?' ⁷ Be taudi a riuna, 'Tauma nam aita i kokonemina da aba sibo kè voie.' Be tauna ya riuedina, 'Naumeki, taumi mate ko naġo yau sipie ko noyana.'

⁸ "Be ravi ġomae noya ya kovikovina, sipi taupakinama taunoya adi badama ya yokoe be ya riuna, 'Taunoya matabudi kwa rawateġeidi be adi maesama kwa utedina. Aitauga muriġa a tava be noya awai karena, taudi ġarodie waimaia kwai karena naumeki da banaga noya awai kare dokena ġarodie kwa tavana.'

⁹ Naumeki da taudi aita da suara ya yovoyovona raġanine noya aubainama a tavatavana, taudi tenatenaġaġa a verau be Denari tenatenaġaġa a ragaudina.

¹⁰ Be aitauga noya aubainama a tavatava dokana, taudi awai noġotana kabe mane dosinama ta paġo. Be ibewa da taudi matabudi Denari tenaġaġa a ragaudina. ¹¹ Taudi mane a paġopaġona raġanine, sipi taupakinama ġarone momodu ai kare be a riuna, ¹² 'Tauma noya dosinama kè voie be suara debamaie ya kara kuruvana. Be inam banegidima taudi muriġa ġoma a tava be nam noya dosinama ti voiena. Be tam maesa teneġinama kuya utedina.'

¹³ "Be sipi taupakinama ya paribeedi be ya riuna, 'Badam, taugu nam gewagewa ġarome e voiena, baninama noġone tam kuyai aninana da Denari tenaġa sibo è utemina noya murine. ¹⁴ Vutuna aubainama am manema kwa paġo be kwa naġona. Be taugu ya ġoeġoena da banaga muriġa è kokokonedina maesa teneġinama ya utedina maika tam. ¹⁵ Taugu yau

pairuma aubainama tam kuya unura, bo? Uma inam taugu yau manema, vutuna aubainama taugu yà ãoeãona nama banaga yà utena.'

¹⁶ "Naumeki da aitu da tawai murina, taudi tokare ta dokana, be aitu da ta dokadokana, taudi tokare tai murina."

Yesu nema e guri bakona raãan aniwai rabuiteãanama ya giu munaãena
(Mk 10:32-34; Lk 18:31-34)

¹⁷ Yesu na tauwai muriwatanama mate Jerusalem a naãonaãona raãanine, kadae na tauwai muriwatanama ya riuedi da ãavoe taudiãa be ya riuedina, ¹⁸ "Tauda tã naãonaãona Jerusalem be dabudine Banaga Natunama tokare banaga ta boru dobiãena piriãi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima nimedia. Be taudi adi ogama a taraãina da tauna tokare tai gurina. ¹⁹ Be taudi tokare Banaga Natunama ta paão be banaga aituãa nam Jius taudi nimedia ta boru nawe da taudi tai diboãi, ta kwapu be korosie ta tuparatuna. Be raãan wairabuitedãane tauna e midisuãu munaãana."

Jeims be Jon tinedima na waibaãama
(Mk 10:35-45)

²⁰ Dabudine Sebedi natunatunama tinedima mate Yesu ãarone a tava be tinedima tuapikane ya raupari be na ãoanama Yesu yai baãana. ²¹ Be Yesu ya riuna, "Tam am ãoanama aba?" Dabudine waivi ya riuna, "Kwai anina da am waiguyauma nopone yau sedama uma rabui, be tenaãa sibo kasaumma yauwane ya miana."

²² Be Yesu ya riuna, "Tam nam ku kataiena aba kwawai baãena. Taumi teneteneãina da taugu ãoraãoranama yã tegona nama tokare ko tego, bo?" Dabudine seda a riuna, "Ee, tokare ka tegona teneteneãinama." ²³ Be Yesu ya riuedina, "Taumi riukaua tokare yau reduë ko tegona, be kasauge be senigue mieninama inam nam taugu amawai badena. Inam gabudima Tamaguma ya vokaukauedina, taudi banaga vinevinedima aubaidima."

²⁴ Tauwai muriwatana ãesaudima matabudi 10-nama a vaivaena raãanine, taudi nuedima yai medina adi banagama rabui ãarodie. ²⁵ Vutuna aubainama Yesu taudi matabudi ya rawateãeidi be ya riuedina, "Taumi koya kataiena da eteni babadidima tawai badabadana. Be babadidima ai rewapana vavasaãana aubainama, taudi eteni tawai badedina. ²⁶ Uma kauinama taumi ãaromie nam nama e tubuãa! Be deãoda aitu tenaãa nopomie moraba e ãoena, naumeki da tauna e kaue da matabumi ami taunoyama e tubuãana. ²⁷ Be aitu saãa gurata e ãoena, naumeki da ei taunoyana ãaromie. ²⁸ Maika Banaga Natunama ya yovona, nam banaga tauna aubainama ti noyana, ibewa da tauna banaga aubaidima ya noyana, be na yawasanama yai utaena, da banaga toitoi e kuvesidina."

Yesu tautauãoma matapotepotedima rabui yai yawasanidina

(Mk 10:46-52; Lk 18:35-43)

²⁹ Yesu na tauwai muriwatanama mate Jeriko a gosegosena raãanine, patara dosinama tauna ai muriwatanena. ³⁰ Dabudine tautauãoma rabui matapotepotedima keda diane a miamiana. Be raãanine ta vaiena be Yesu inam kedanaãa ya naãonaãona, naumeki da taudi bonedima dosine a riuna, "Bada, guyau Deivid natunama, kwa raunuatoiemai!" ³¹ Be dabudine patara taudi a riutuaãaiedina da sibo ai nuatuãuna. Be taudi yaãoro a riu guratana, "Bada, guyau Deivid natunama, kwa raunuatoiemai!"

³² Dabudine Yesu ya midu kwasa, be yai taraviredina, "Aba ko ãoeãona yã voie?" ³³ Be taudi a paribee be a riuna, "Bada, tauma ka ãoeãona kai kitana." ³⁴ Be Yesu ya raunuatoiedi be matedima ya taukonidina. Be dabudine yai raãantenaãe da taudi ai kita be tauna ai muriwatanena.

Yesu Jerusalem ya saãana

(Mk 11:1-10; Lk 19:29-39; Jn 12:12-15)

21 Raãanine Jerusalem diane a tavatavana taudi a verauna oya Olipma Betpage meagine. Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama rabui ya riupore nawe dokedi, ² be ya riuedina, "Ko naão noãomie meagine, be raãanine meagaie ko saãasaãana, dabudine ko kitana donki natunama mate a nigoridina. Ko kuvesidi be ko yovoãedina taugu ãarogue! ³ Be deãoda aitu ei taraviremina, taumi ko riuna, 'Bada e ãoeãoeidina, raãan ãaubonaãa be ka saãe munaãedina.'"

⁴ Uma kauinama Mamaitua na giuna boni peroveta ya giugiuena nama ya tubuãana,

⁵ "Jerusalem banegidima ko riuedina, ko kitana ami guyauma

vovoyaãotinama donki natunama ya gerue be ãaromie e veraverauna."

⁶ Naumeki da tauwai muriwatana a naão be Yesu aba ya riuriuedina, nama a voidina. ⁷ Taudi donki natunama mate Yesu ãarone a dobiãedi be taudi adi garama donki natunama debane a yesidi, be Yesu debane ya miana. ⁸ Banaga toitoi adi garama kedaãa a yesiyesidina maika, banaga ãesaudima kai ma rugurugudi a taraãa, a tavaitedi, be kedaãa a yesidina. ⁹ Banaga aituãa a dokadokana be aituãa Yesu murine a saãasaãana, a yogo be a riuriuna,

"Hosana guyau Deivid natunama ãarone! Waiaiaini-nama, tauna vutuna Bada isane e veraverauna! Mamaitua saãasaãa vavasaãinama isanama tã kaisuãusuãuna."

¹⁰ Raãanine Yesu Jerusalem nopone ya saãasaãana banaga matabudi a mosari, ai paparana be a riuriuna, "Uma tauna aituãa?" ¹¹ Be patara a riuna, "Uma tauna Yesu, tauna peroveta, Nasaretma Galili provins nopone be ya verauna."

Yesu taukune tempol nopone ya tavu dobiḡedina

(Mk 11:15-19; Lk 19:45-48; Jn 2:13-17)

¹² Be Yesu tempol nopone ya saḡa be dabudine banaga aitauga a kunekune be a gimagimarana, matabudi ya tavu dobiḡedina. Be tauna mane taurabedima adi vatarama yai tauviredi be aitauga kiu gabubu taurau gimaredima adi kaba miama mate yai tauviredina. ¹³ Be Yesu taudi ya riuedina, "Girugiruminama porane Mamaitua ya riuna, 'Taugu yau vadama inam moiragi kana vadama.' Be taumi ko voivoiena da kabe taudanedanene adi gabu.

¹⁴ Be banaga matapotepotedi be tuera ragaragaudi- ma tempol nopone Yesu ḡarone a tava be tauna yai yawasanidina. ¹⁵ Dabudine pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima Yesu yaba veredima ya voivoiedina a kitedi be seda tempol nopone a yogo be a riuriuna, "Hosana, guyau Deivid natunama!" Vutuna aubainama inam babadidima nuedima yai medi ¹⁶ be Yesu a riuna, "Tam seda aba ta riuriuena kwa vaivaie bo ibewa?" Be Yesu taudi ya riuedina, "Ee, yà vaivaiedina. Taumi girugiruminama porane koya sievi bo ibewa da umanama ya riuna, 'Tam seda raubanidima, be seda wawaidima kuya voiedi da taudi isamma ta kaisuḡusuḡuna.'" ¹⁷ Dabudine tauna ya gosedi be inam meagainama ya dobi pore be ya naḡona Betenima, be dabudine ya kenana.

Yesu damaya ya riutuaḡaie da nam e vota munaḡa

(Mk 11:12-14; 14:20-24)

¹⁸ Pomainama raḡanboiboi kupinaḡa Yesu ya muna- munaḡana Jerusalem, be kedae tauna kani ya karatina. ¹⁹ Dabudine e kitana be damaya kainama ke- da diane ya midimidina. Naumeki da tauna kai diane ya naḡo be dabudi damaya rugudiḡa ya kitedina, be banidima nam i banavidina. Vutuna aubainama tauna damaya ya riuna, "Nam airaḡan kwa vota munaḡa!" Tauna nama ya riuriuna mudune, damaya kainama ya pokina.

²⁰ Be tauwai muriwatana nama a kitakitana, taudi a base be a riuna, "Damaya nemanama da ya poki makai?" ²¹ Be Yesu ya riuedina, "Yà riuriu kauemina taumi deḡoda koi sumaḡa be nam ko noḡota bekubeku, taumi tokare kauinama teneḡinama nama ko voiana, be nam inam vutunaḡa be mate taumi tokare kaula oyanama ko riuna, 'Kwa nuakamoḡa be kwa naḡo egasie.' Be nama tokare e tubuḡana.

²² Deḡoda taumi koi sumaḡana, taumi tokare ami ḡoanama aiyaba koi baḡena moiragie, tokare ko banavina."

Yesu deḡo rewapana ya paḡona waitaraviranama

(Mk 11:27-33; Lk 20:1-8)

²³ Yesu tempol nopone ya saḡa be yawai katakataina raḡanine, pirisi adi babadama be babada ḡesaudima mate tauna ḡarone a tava, be ai taravirena, "Tam aba waibadana, be aituwa waibada ya utem be uma kauidi- ma kwa voivoiedi?"

²⁴ Be Yesu ya riuedina, "Taugu mate yau waitaravira- ma tenaḡa taumi yà taraviremina, be deḡoda taumi ko paribeeguna, naumeki da yà riuemi da taugu aba waibadane uma yabedima yà voivoiedi. ²⁵ Ko riuegu! Jon deḡo dabudi waibada ya paḡo da yawai babataito, Mamaitua ḡarone bo banaga ḡarodie?"

Dabudine taudiḡa ai saḡasaḡa be a riuna, "Nema tà riu bako? Deḡoda tà riuna Mamaitua ḡarone, tauna tokare e riuedana, aba aubainama taumi Jon nam koi sumaḡe? ²⁶ Be deḡoda tauda tà riuna, banage, tauda mate banaga tà nairedina, baninama taudi matabudi ta noḡonoḡotina da Jon tauna peroveta." ²⁷ Vutuna aubainama taudi Yesu a paribee be a riuna, "Tauma nam ke kataiena." Dabudine Yesu ya riuedina, "Naumeki, taugu mate nam yà riuemi da taugu aba waibadane uma yabedima yà voivoiedi.

Seda tautauḡomidima rabui wainasinama

²⁸ "Uma wainasinama yà riuemi be nema ko noḡota bake? Tauḡoma tenaḡa be natunatunama rabui. Be tauna ya naḡo da natunama tautueḡinama ḡarone be ya riuna, 'Taukui, manaka kwa naḡo dà sipie be kwa noyana.' ²⁹ Be natunama ya tuaḡai be ya riuna, 'Taugu è kayo tuaḡaina.' Be you, muriḡa nuanama ya vitara be ya naḡona sipie noya aubainama.

³⁰ "Naumeki be tauḡoma ya naḡona natunama tau- tasinama ḡarone be riunama teneḡinama natunama ya riuna. Be dabudine natunama ya riuna, 'Naumeki mamai, taugu yà naḡona.' Be tauna nam i naḡona sipie.

³¹ "Yodi aituwa tamanama ya voteyete ye be na ḡoana- ma ya voie?" Be banaga Yesu a paribee be a riuna, "Gomana tautueḡinama." Dabudine Yesu ya riuedina, "Taugu yà riuriu kauemina da teks tautamidima kaikaiyovudima, be toretore waiwaividima taudi tokare Mamaitua na waiguyaue ta saḡa dokana. Be taumi ibewa, ³² baninama Jon ya tava be tauna didimana kedanama yai kataimina, be taumi nam tauna koi sumaḡena. Be teks tautamidima kaikaiyovudima, be toretore waiwaividima taudi Jon ai sumaḡena. Be tau- mi uma kauinama koya kitana, be yaḡoro nam ami noḡotama ko vitaredi be koi sumaḡena.

Gureipi sipinama taurabenama wainasinama

(Mk 12:1-12; Lk 20:9-19)

³³ "Be yodi wainasi ḡesaunama yà riuemi be ko vaiena. Sipi taupakinama tenaḡa gureipi sipinama ya voie be ya ganakukuna. Yodibe waen anibuyonama domnama be kweyaḡa vadanama ya keridina. Yodibe gureipi sipinama tausipi ḡesaudima nimedie ya boru da a raberabe be tauna vaḡaie ya naḡona. ³⁴ Raḡanine gureipi taminama na raḡanima ya tavatavana, tauna na taunoyama ya riupore nawedina sipi taurabenama ḡarodie, da tauna na sikerema sibo a paḡona.

³⁵ "Be sipi taurabedima taudi taunoya a vunuḡidi, be tenaḡa a riḡa yabayababena, be ḡesau ai gurina, be ḡesaunama a rauyeku be ya gurina. ³⁶ Naumeki da sipi taupakinama na taunoyama ḡesaudima rautoitoi ya ri-

uporaĝana. Be sipi taurabedima inam kauinama teneĝinama nama ĝarodie a voiena.³⁷ Taunoya a vunuvunuĝa rovodina murine, tauna natuĝominama ya riupore nawena ĝarodie be ya riuna, 'Taugu yà noĝonoĝotina da taudi yodi tokare natuguma ta vivirena!'

³⁸ "Be raĝanine sipi taurabenama tauna a kitakitana, taudiĝa ai giu vivivira be a riuna, 'Uma tauna sipi tokare ei buderiena. Vutuna aubainama tòi guri be inam buderinama tauda tòi buderiena.'³⁹ Naumeki da taudi sipie be a vunuĝa dobiĝena ĝavoe, be dabudine ai gurina.

⁴⁰ "Yodi nemanama? Sipi taupakinama e tavana raĝanine, tokare sipi taurabedima nema e bakedi?"⁴¹ Taudi Yesu a riuna, "Tauna inam banegidima gewegewedima tokare e kawa gewegewedi, be murine na sipima banaga ĝesaudima nimedie e boruna. Be gureipi taminama na raĝanie taudi tokare tauna na sikerema ta utena."

⁴² Be Yesu taudi ya riuedina, "Taumi girugiruminama porane koya sievi bo ibewa? Inam umanama ya riuna, 'Vada taukerinama yekue vada a kerikeri be yeku tenaĝa a porekaiyatina, baninama inam yekunama taudi nam ti goena.

Be Mamaitua yekunama poreporenama ya paĝo be ya voie da na vadama e kerikerina yasinama ya tubuĝana. Be inam kauinama Bada ya voiena tauda ĝarode anikitanama ya vere kauana.'

⁴³ "Vutuna aubainama yà riuriuemina da Mamaitua na waiguyauma taumi ĝaromie tokare e kaipore, be banaga ĝesaudima e utedina. Be inam dabudine taudi tokare ta vota be Mamaitua na sikerema ta utena.

⁴⁴ Be aitau e beku be uma yekunama debane e ravuse-na, tauna tokare ei mia gorugoruna. Be yekunama aitau debane e ravusena, tauna tokare ei mia mutumutuna." †

⁴⁵ Dabudine pirisi adi babadama be Parisi Yesu na wainasima matabudi a vaivaiedina, taudi a kataiena da tauna taudi ya giugiuwedina.⁴⁶ Vutuna aubainama taudi keda a wanewanena da Yesu sibo a vunuĝina, be taudi banaga a nairedina, baninama banaga a noĝonoĝotina da Yesu inam peroveta.

Wainaĝi soinama wainasinama

(Lk 14:16-24)

22 Be Yesu wainasi ĝesau ya riuedina,² "Mamaitua na waiguyauma inam maika umanama:

Guyau tenaĝa natunama tauĝominama yawai naĝina. Vutuna aubainama tauna soi ya vokaukauena.³ Be tauna na taunoyama ya riuporedina da banaga ya kokokokedina, vutudi sibo a riuedi da a verauna soie. Be inam banegidima taudi a tuaĝaina.⁴ Naumeki da tauna na taunoyama ĝesaudima rautoitoyi ya riupore nawedi be ya riuna, 'Ko naĝo inam banegidima è kokokokedina ĝarodie be umanama ko riuedina,

† Yeku tauna Yesu. Be aitau Yesu e tuaĝaiena, taunaĝa tokare e vunuĝa munaĝena, be guri murine Yesu tokare inam baneginama aruina e doumutuna.

"Ko verauna soie! Taugu kaite yau kani be yau musaroma è vokaukauedi, be taumi yà raberabemina."'⁵ Be inam banegidima yaĝoro taunoya bonedima a vaia tuaĝaiedi, be taudi ai naĝo teĝateĝana. Waria na sipie ya naĝona, be waria na noyae ya naĝona.⁶ Be ĝesaudima taunoya a vunuĝidi, a raukivi gewegewedi be ai guridina.

⁷ "Vutuna aubainama guyau noponama yai ĝora kawa be na tauĝarama ya riuporedina da inam banegidima taurau vunuĝa tai guridi be adi meagaima mate ta gabu gorudina.⁸ Dabudine guyau na taunoyama ya riuedina, 'Naĝi soinama kaite e kawa nonoĝi be e kenakenana. Be banaga è kokokokedina, taudi nam veredi da sibo a verau.⁹ Vutuna aubainama taumi ko naĝo kedaĝa be aitaĝa ko banabanavidina, ko riuedi be matabudi ta verauna soie.'

¹⁰ "Naumeki da taunoya a naĝo kedaĝa be banaga aitaĝa a banabanavidina, veredi bo gewegewedi, matabudi a tavaitedi, be soi vadanama ya moĝavu taritarina.¹¹ Be guyau vadae ya saĝana, na warema kitedima aubainama. Be dabudine e kitana be banaga tenaĝa nam naĝi garedima i kotedina.¹² Dabudine guyau inam baneginama ya riuna, 'Badam, tam nam naĝi garedima ku kotedina, be nemanama da uma dabudine kuya saĝa?' Be tauĝoma dabudine nam aiyaba i riuna.¹³ Dabudine guyau na taunoyama ya riuedina, 'Inam tauĝominama nimanama, kaĝanama ko panidi be ko pore dobiĝena tadiwanawanae. Be dabudine e ĝaba be gadigadinama e sanadididina.'

¹⁴ "Ko kataie da Mamaitua banaga toitoyi ya kokokedina be bisaĝa ya vinedina."

Tài teks bo ibewa?

(Mk 12:13-17; Lk 20:27-40)

¹⁵ Dabudine Parisi a naĝo da adi ogama a taraĝina da tauna sibo giue Yesu ai sinasina be aiyaba sibo ya vato waigewana.¹⁶ Be Parisi adi tauwai muriwatanama be Herod na tauwai muriwatanama a riupore nawe tenaĝedi, be Yesu ai taravirena, "Tauwai katakatai, tauma kè kataiena da tam riukae kwa giugiuna, be Mamaitua na ĝoanama riukae kwawai katakatina. Be am giue tam nam banaga kuma nainairedina, avedi da banaga nema maika kitedima, tam nam kuma siesiev-idina.¹⁷ Kwa riuemai, tam nema kwa noĝonoĝota bake, tauma Sisa ĝarone kai teks bo avedi?"

¹⁸ Dabudine Yesu taudi adi noĝotama gewegewedima ya kataiedi be ya riuna, "Taumi banaga kaikaiyovumima! Aba aubainama taumi ko rarau rubugu?"¹⁹ Sirin teks aniwai maesinama ko verauĝe be yà kita." Naumeki da Denari tenaĝa a paĝo verauĝe ĝarone²⁰ be Yesu taudi yai taraviredina, "Aitau noĝona be isinama Sirin bogane ta kenakena?"²¹ Be taudi a paribee be a riuna, "Uma Sisa noĝonama." Be Yesu ya riuedina, "Naumeki da Sisa ĝaronama Sisa ko utena, be Mamaitua ĝaronama naumeki da Mamaitua ko utena!"

²² Raĝanine nama giunama a vaivaiena, taudi Yesu a base be a naĝona.

Gurie be midisuḡu munaḡa waitaraviranama

(Mk 12:18-27; Lk 20:27-40)

²³ Sadisi taudi a riuriuna da banaga e guri be nam e midisuḡu munaḡa. Inam raḡaninama teneḡine taudi vutudi Yesu ḡarone a tava da ai taravire ²⁴ be a riuna, "Tauwai katakatai, Mousis umanama ya riuna, 'Deḡoda tauḡoma yai naḡi be nam seda i tikedi da ya gurina, be na visarama ya gosena, naumeki da tasinama bo tu-aḡanama inam kaiyababinama e naḡi be seda ei tubuḡidina tuaḡanama gurigurinama aubainama.'

²⁵ "Tauma ḡaromaie tautauḡoma 7 a tubuḡana tina tenaḡa ḡarone, be tauḡoma tautuaḡa waivi ya naḡi da nam ti natunatuna, be tauḡominama ya gurina be tasinama tuaḡanama kaiyababinama ya naḡina. ²⁶ Be tauna mate seda nam i tikedi be ya gurina. Be kauinama teneḡinama tauḡoma wairabuiteḡanama ḡarone ya tubuḡana. Namaḡa da tauḡoma aniwai 7-nama ḡarone ya dobina. Be inam tauḡominama mate nam i natunatuna be ya gurina. ²⁷ Naumeki da inam tau-tauḡomidima a gurigurina damone inam waivinama ya guri ḡavutana. ²⁸ Yodi nemanama? Midisuḡu munaḡa na raḡanie uma waivinama tautauḡoma 7 a naḡina, tauna tokare aitau na waivi?"

²⁹ Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taumi koya giu waigewana, baninama taumi girugiruminama porane nam ko katai kauena, be Mamaitua na rewapanama mate nam ko kataiena. ³⁰ Midisuḡu munaḡa raḡanine, banaga taudi tokare anea maika ta tubuḡana marae, be tokare nam tai naḡi. ³¹ Be guri ta midisuḡu munaḡana na waikatakataima taumi koya sievi bo ibewa? Mamaitua boni umanama ya riuna, ³² 'Taugu inam Eibraham, Aisik be Jeikob adi Mamaituama.' Mamaitua, nam banaga guriguridima adi Mamaitua, ibewa da tauna banaga yawawasanidima adi Mamaituama."

³³ Patara umanama giudima a vaivaiena, taudi Yesu na waikatakataima a base kauena.

Riuvavasaḡa dosinama

(Mk 12:28-34; Lk 10:25-28)

³⁴ Inam raḡanine Parisi ta vaiena be Yesu Sadisi adi giuama matabudi ya gududina, vutuna aubainama Parisi a rawateḡeidina. ³⁵ Be adi badama, tarawatu tauwai katakatinama tenaḡa Yesu ya raurubu be ya riuna, ³⁶ "Tauwai katakatai, tarawatu nopone, deḡo riuvavasaḡinama ya saḡa vavasaḡa?"

³⁷ Be Yesu ya paribeena, 'Bada am Mamaituama nu-anuamma e paḡona, nu-anuamma tabutabune, aruimma tabutabune be am noḡotama tabutabune.' ³⁸ Inam riuvavasaḡinama ya saḡa guratana, be tauna e dokadokana. ³⁹ Be aniwai rabuinama inam nama kitanama, 'Turamma nu-anuamma e paḡona, nema tam kwawai nuapaḡo munaḡemna nama.' ⁴⁰ Tarawatu be peroveta adi waikatakataima matabudi inam riuvavasaḡidima rabui nopodie ta kenakenana."

Keriso tauna aitau natuna?

(Mk 12:35-37; Lk 20:41-44)

⁴¹ Be Parisi ai rawateḡeidi da a miamia be Yesu yai taraviredina, ⁴² "Taumi Keriso nema ko noḡonoḡota bake, tauna aitau natuna?" Be taudi a paribee be a riuna, "Tauna guyau Deivid natunama."

⁴³ Be Yesu ya riuedina, "Be nemanama da Arua Babau guyau Deivid nopone ya yovo be tauna umanama ya riuna,

⁴⁴ 'Mamaitua yau Badama ya riuna, Kasaugue kwa miana, naumeki da taugu am ḡaviama kaḡamma dibudie ya biridina.'

⁴⁵ Guyau Deivid Keriso ḡarone ya riuna, 'Yau Badama!' Be yodi nemanama da Keriso tauna guyau Deivid natuna?"

⁴⁶ Inam dabudine nam aitau Bada na giuama i paribeena. Inam raḡanine be nokoi ya naḡona nam aitau Yesu waitaravira munaḡenama i ḡoena, baninama taudi a nairana.

Tauwai katakatai kaikaiyovudima nam koi muriwatanedi

23 Dabudine Yesu tauna na tauwai muriwatanama be patara ya riuedina, ² "Tarawatu tauwai katakaidima be Parisi taudi Mousis gabunama a paḡo be banaga tawai katakaidina. ³ Vutuna aubainama taumi yaba matabuna ta riuriuemina, naumeki da ko voteyeteyedina. Be adi yawasanama nam i verena aubainama, nam koi muriwatanedi. Taudi ta riuemi da taumi yaba ko voivoiedina, be taudi ḡomidima inam yabedima ta giugiuwedina nam tima voivoiedina. ⁴ Taudi tarawatu tabu be tabu bagibagidima ta voiedi, be banaga ta segesegeridina da tarawatu tai muriwatanedina, be banaga inam tarawatudima waimuriwatanedima ta voivoia rereḡedina, be taudi nimeḡiḡa a tikedi be ta miamiana.

⁵ "Taudi adi voiamata matabudi ta voivoiedina da banaga kabe ta kitedi be ta basedina. Taudi Mamaitua riunama pepae ta girumidi be noḡodie be nimeḡie ta panipanidina, be gara rarauperoperodima ta kotekotedina. Be gara peroperodima tawai dau guratedina da kabe banaga ta kitedi be ta basedi. ⁶ Soi raḡanine taudi guni poune mieninama ta ḡoeḡoedina, be taparoro raḡandie taudi gabu verediḡa ta vinevinedina. ⁷ Taudi adi ḡoana kauama da banaga aniwai boru gabudie taudi ḡarodie ta verau, be kawasaḡe na waikaiwe tai kaiwedi be ta riuna, 'O bada dosimma.'

⁸ "Be taumi ko kita da nam aitau ḡaromie e riuna, 'Bada dosimma', avedi. Baninama taumi inam ami badama dosinama tenaḡa, be taumi matabumi inam tauna tasitasinama. ⁹ Be dobue nam aitau ḡarone ko riuna, 'Mamai', avedi. Baninama taumi tamemima tenaḡa, tauna vutuna marae e miamiana. ¹⁰ Be taumi ko kita da nam aitau ḡaromie e riuna, 'Tauwai katakatai', avedi. Baninama taumi inam ami tauwai katakataima tenaḡa, tauna vutuna Keriso. ¹¹ Aitau da nopomie ya saḡa guratana, naumeki da tauna

aubaimima ei taunoyana. ¹² Be aitou da e kawakawa saġe munaġena, Mamaitua tokare tauna e boru do-biġena. Be aitou da e boruboru dobiġa munaġena, Mamaitua tokare tauna e kawa saġena.

Banaga kaikaiyovumima ko kita kauana

(Lk 11:38-52)

¹³ "Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taumi banaga kaikaiyovumima. Gewagewa vavasaġi-nama tokare ko banavina. Baninama banaga Mamaitua na waiguyauma nopone saġanama ta ġoeġoe-na be taumi adi kedama ko guduguduna. Be mate tokare nam Mamaitua na waiguyauma nopone ko saġa. Be mate banaga Mamaitua na waiguyauma nopone saġanama aubainama ta rarau rubuna, be taumi adi kedama ko guduguduna. ¹⁴ (-) †

¹⁵ "Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taumi banaga kaikaiyovumima. Gewagewa vavasaġi-nama tokare ko banavina. Baninama taumi dobu ko naġo popoe be banaga ko voiedi da tawai muri-watanemi be kowai katakataidina. Be inam kedane taumi inam banegidima ko voiedi da taudi giena natunatudima ta tubutubuġana maika taumi. Be mate ko voiedi da adi kaiyovuma tawai moraba kauena, nam maika taumi. Vutuna aubainama taumi inam giena na banima.

¹⁶ "Taumi tauwai dokadoka matapotepotemima, taumi gewagewa vavasaġinama tokare ko banavina. Bani-nama taumi ko riuriuna, 'Deġoda aitou tempol isane e sauga wapana, inam saugawapanama nam bani boruboruna. Be deġoda tempol nopone gold isane e sauga wapana, naumeki da inam saugawapanama nam kwi kati kotovi.' ¹⁷ Taumi matapotepotemi, be buebuemima! Deġo tauna yaba dosina, Gold bo tempol? Tempol tauna vutuna gold e kawakawa babauna. ¹⁸ Be mate ko riuriuna, 'Deġoda aitou olta isane e sauga wapana, inam saugawapanama nam bani boruboruna. Be deġoda puyo olta debane e kenakenana, be inam puyonama isane e sauga wapana, naumeki da inam saugawapanama nam kwi kati kotovi.' ¹⁹ Taumi matapotepotemima. Deġo tauna yaba dosina, puyo bo olta? Olta tauna vutuna puyo e kawakawa babauna. ²⁰ Vutuna aubainama aitou da olta isane e sauga wapana, naumeki da tauna yaba matabuna olta debane mate isedie e sausauga wapana. ²¹ Be aitou da tempol isane e sauga wapana, tauna inam tempol isane be aitou da tempol nopone e miamiana mate isane e sausauga wapana. ²² Be aitou da mara isane e sauga wapana, naumeki da tauna Mamaitua na kaba miana be Mamaitua ġominama mate isane e sausauga wapana.

²³ "Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taumi banaga kaikaiyovumima. Tokare gewagewa

† Gurik baibol bisaġa nopodie vers 14 e kenakenana. Vers 14 inam umanama: Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi ko kita kauana. Taumi banaga kaikaiyovumima. Taumi kaiyababa waikaruwaġewaġedima adi vadama, be adi purapurama ko kwayek-wayedina, be moiragi daudaudima kaikaiyovudima ko voivoiedina. Vutuna aubainama taumi tokare kovoġa dosinama ko banavina.

vavasaġinama ko banavina. Baninama taumi kani anitai dinidima yabedima koi rawadamdamdi da matabu-di 10 be dam tenaġa Mamaitua ko uteutena. Inam kawa ġaubonama. Be kawa dosidima tarawatie ta kenakenana inam didimana, raunuato be waipatutu taumi nam koma voivoiedina. Inam ya gewagewa kawa. Taumi noġone kawa dosidima sibo koya voiedina, muriġa da kawa ġauġaubodima sibo koya voivoiedina. ²⁴ Taumi tauwai dokadoka matapotepotemima. Taumi kawa ġauġaubodima ko kitakita yaġeyaġedina, be kawa dosidima ko vava gudegudedina. ††

²⁵ "Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taumi banaga kaikaiyovumima. Gewagewa vavasaġi-nama tokare ko banavina. Baninama taumi keyaka be tebo tauridima ko koġekoġedina, be nopomima danene be kanitoku ya moġavuna, inam vutudi mira. ²⁶ Taumi Parisi matapotepotemima. Taumi noġone keyaka be tebo nopodima ko koġa dokedina, yodibe tauridima mate tokare ta verena.

²⁷ "Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taumi banaga kaikaiyovumima. Gewagewa vavasaġi-nama tokare ko banavina. Baninama taumi kokoaga waiwaisianama maika. Kokoaga debanama kitanama ya vere kauana, be noponama turiġa be mira ya moġavuna. ²⁸ Be taumi ami yawasanama inam kokoaga maika. Banaga ta kitekitemina da taumi kabe didimana banegimi, be nopomima inam kaiyovu be gewagewa ya moġavuna.

²⁹ "Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taumi banaga kaikaiyovumima. Gewagewa vavasaġi-nama tokare ko banavina. Baninama taumi peroveta be didimana banegidima kokoagidima koi sia yaġeyaġedi, ³⁰ be ko riuriuna, 'Deġoda tauda waġawaġadama adi raġanie sibo tē miana, tauda tokare nam te sagudi be peroveta tei guridi.'

³¹ Inam giudie kowai maġatara munaġemina da taumi vutuna peroveta tauvunuġidima natunatudima.

³² Be taumi ami dosima gewagewa a voivoia gosena, tokare taumi ko kaiġavutidina. ³³ Taumi mota, sarama natunatudima! Taumi tokare riukaua da ko naġona gienae, be nam tokare koi moisiri be teneteneġina.

³⁴ Vutuna aubainama taugu yodi uma yā riuemina da peroveta, nuauyauya banegidima be tauwai katakatai yā riuriuporedina ġaromie. Be ġesaudima taumi tokare koi guridi, be ġesaudima ko tuparatudi, be ġesaudima ami sinagogma nopodie kwapue ko riġedi, be ġesaudima koi tarapiriedi be ko tavu waibabaridina meagai da meagai nopodiġa. ³⁵ Vutuna aubainama aitouġa banaga veredima a vunuvunuġidina adi kovoġama taumi tokare ko paġona. Boni pakane da yodi, didimana banegidima a vunūġidi be kosinidima da darorona. Inam Eibol na parate ya naġo da Berekaia natunama Sakaraias ġarone ya tavana. Sakaraias tauna olta be tempol poudie koya vunūġina. Inam

†† Gurik baibol nopone umanama ya riuna: Taumi inam maika banaga nabugara ġaubonama na kapue ya kenakenana, ya kita be ya kaiporena. Be na kapuma nopone kamel nam i kita be mate ya tego be ya tonōġina.

banegidima matabudi ami dosima a vunuvunuḡidina mate kosinidima taumi nimemie ta kenakenana. Vutuna aubainama taumi tokare kovoḡa ko paḡona. ³⁶ Yà riuriu kauemina, da uma kaidima matabudi taumi kimtimima ḡaromie ta tubuḡana.

Yesu Jerusalem yai nuaboyena

(Lk 13:34-35)

³⁷ "O Jerusalem, Jerusalem! Taumi peroveta kowai guridina. Mamaitua banaga e riuriuporaḡana ḡaromie, be taumi ko rarau yekudina! Raḡan ya toi kauana taugu è raurubu da sibo è rawateḡeimina, kamkam natunatunama mapenama dibune e rawarawa teḡeidina maika, be taumi koya tuaḡaina. ³⁸ Vutuna aubainama Mamaitua ami tempolma tokare e gose be e kena yababana. ³⁹ Be yodi yà riuriuemina da taumi nam ko kita munaḡegu, naumeki da tokare raḡan e tavana, dabudine taumi umanama ko riuna, 'Tam vutuna Bada isane kwa veraverauna, isamma ka kaisuḡusuḡuna.'"

Raḡan damonama matairidima

(Mk 13:1-23; Lk 21:5-12, 16-23)

24 Yesu tempol ya gose da ya naḡonaḡo be na tauwai muriwatanama ḡarone a tavana. Dabudine taudi tempol a kita virevire, Yesu ai katai be a basebasena. ² Be dabudine Yesu taudi ya riuedina, "Yà riuriu kauemina da uma yabedima matabudi yodi ko kitekitedina, tokare nam nama ta kena nonoḡa ibewa, be matabudi tokare ta rawadabu ririḡidina."

³ Yesu oya Olip debane ya miamia be na tauwai muriwatanama taudiḡa Yesu ḡarone a tava da ai taravire, be a riuna, "Kwa riuemai, uma kaidima aba raḡanine ta tubuḡa? Be abaḡa matairidima ta tubuḡa da ka kite-di be ka kataie da raḡan damonama kaiteka maida, be mate nema ka katai bake da tam am kaba verauma raḡaninama e tavatava?"

⁴ Be Yesu ya riuna, "Koi kita kua da nam aitu ei kedadoka waigewemi. ⁵ Baninama banaga toitoi tokare isague ta tava be ta riuna, 'Taugu vutuna Keriso!' Be taudi tokare banaga toitoi tai kedadoka waigewedina. ⁶ Be raḡanine iḡara maida guguridima ko vaie bo madanie varidima ko vaiedina, nam ko naira! Uma kaidima nama tokare ta tubuḡana, be inam nam raḡan damona, ibewa! ⁷ Dobu da dobu tai kawa ḡasiḡasina, be waiguyau turanama waiguyau mate tai kawa ḡasiḡasina. Be dobu toitoi nopodie meḡara be yoyo tai verautatena. ⁸ Inam kaidima maika kaipakara gomana kaevounama e tepetepena tunimuyanama maika, inam tepa pakanama.

⁹ "Inam raḡanine taumi tokare ta panimi be babada nime die ta biri nawemi da taudi ta raukivi gewegewemi be tai gurimina. Be taumi taugu kowai sumaḡeguna aubainama, banaga dobu matabuna tokare ta tuaḡaiemina. ¹⁰ Inam raḡanine banaga toitoi adi waishumaḡama ta gosedi be adi banagama adi banagama ta tuaḡaiiedi be tai kawa biri dobiḡana, ¹¹ be peroveta kaikaiyovudima toitoi inam raḡanine ta maḡatara, be banaga toitoi tai kedadoka waigewedi-

na. ¹² Be gewagewa e moraba, be banaga toitoi adi wainupaḡoma tokare ei kavena. ¹³ Be aituḡa adi waishumaḡe ta midi bagibagi be ta raudamoena, taudi tokare ta yawasanana. ¹⁴ Be Mamaitua na waiguyau-ma varinama verenama tokare dobue banaga matabudi ḡarodie ta rauguguya nawe da banaga ta vaie, muriḡa da raḡan damonama e tavana.

¹⁵ "Taumi tausiyava, uma giunama baninama ko katai kauena, Peroveta Daniel ya riuna da tokare ko kitana gewagewa waimatawarawara vavasaḡinama deḡo nam sibo ya midi, be tokare e midina. Inam kauinama e tubuḡana raḡanine, ¹⁶ taudi aituḡa Judinama miemienidima naumeki da naira oyae sibo a naḡona.

¹⁷ Inam raḡanine, aitu da na wagapatae † e miamiana, nam vadama nopone e saḡa be na purapurama e ragaudi. ¹⁸ Be nam aitu sipie be na garama ragaudima aubaidima e munaḡa vadae. ¹⁹ Inam raḡandie waiwai- bobe bogedima be waitatau vaudima, taudi tokare

piripiri dosidima ta banavidina. ²⁰ Be Mamaitua ḡarone ko moiragi da inam raḡandima, nam bodubodu †† bo Sabat raḡandie ta tubuḡa, baninama taumi tokare nema naira ko naḡo bako? ²¹ Baninama nuaboya inam

raḡandie e gewagewa vavasaḡana tokare ta tubuḡana. Mamaitua dobu yawai tubuḡe da yodi, nam airaḡan uma piripiridima ti tubuḡa rubuna naumeki da yodi.

Be uma piripiridima murine nam airaḡan e tubuḡa munaḡa. ²² Be deḡoda Mamaitua inam piripiri raḡandima tai tupodima ibewa, nam aitu tenaḡa tokare ya yawasanana. Be na banagama vinevinedima kadi taiye,

tauna uma raḡandima tokare e taitupodina. ²³ Be inam raḡandie deḡoda aitu e riuemina, 'Keriso umanema!' bo e riuna, 'Keriso noanema!' Inam baneginama nam koi sumaḡe! ²⁴ Baninama Keriso kaikaiyovudima, be peroveta kaikaiyovudima tokare ta maḡatara be

mataira be anibasa kaidima ta voidina, be ta raurubu da Mamaitua na vinevinema banegidima mate sibo ai kedadoka waigewedina. ²⁵ Vutuna aubainama ko kita kauana, yaba matabuna kaite è riu wainonoḡimina, muriḡa da inam raḡandima ta tavana.

²⁶ "Vutuna aubainama deḡoda aitu e riuemina, 'Noanema Keriso, dobu kavakavane.' Nam ko dobi ko naḡo! Bo deḡoda e riuemina, 'Keriso umanema vadae.' Nam koi sumaḡe! ²⁷ Baninama Banaga Natunama na raḡanima ei raḡantenaḡe be keyama maika e kidi, be gunuma matabuna e yana porena. ²⁸ Deḡo musara gurinama e kenakenana, dabudine naboduba ‡ ta rawarawa teḡeidina.

(Mk 13:24-27; Lk 21:25-27)

²⁹ "Be inam piripiridima raḡandima muridie, suara ei kupi, be nawaravi tokare nam e yana munaḡa.

† *Jius banegidima adi vadama debanama inam 'wagapata' maika tabatabanama. Dabudine adi kaba waimiamiamia. †† Gurik bai-bol nopone nam 'bodubodu' ima kenakenana. Be 'winter' e kenakenana, inam nam maika bodubodu, be inam tururu ya moraba kauana, tokare teneteneḡinama ei gurimna. ‡ 'Naboduba' inam maika kiu isanama 'vulture'. Taudi musara deḡo e gurina, waiḡapa dabudi ta tavana. Be matabudi a kataiena da musara deḡo dabudi e kenakenana.*

Be gunuma rewapanidima matabudi e gusu waid-
aberaridi be kipora gunume ta kuruvana.

³⁰ Inam raġanine noġone Banaga Natunama tokare
gunume e maġatara, da banaga ta kita be ta kataie da
inam Banaga Natunama e yovoyovona. Be dobue ba-
naga matabudi tai sosori be ta ġabana. Be tokare tau-
di Banaga Natunama rewapana be neneġara dosina-
ma mate giyou nopone be e yovoyovona ta kitana.

³¹ Dabudine bogigi dosinama e riuriuna raġanine, tau-
na na aneama e riuporedi da na banagama vinevinedi-
ma matabudi dobu isune da isune, be gunuma isune
da isune, da ta rawateġeteġeidina.

Bada na kaba verauma raġanima nam aitou i kataiena
(Mk 13:28-37; Lk 21:29-33)

³² "Naumeki da damaya kainama ko kita be ġarone
ko kataina. Raġanine damaya ragedima ta kini, be
rugudima ta gidagidavana, inam raġanine ko kataie
da inam bodubodu raġaninama maida e tavatavana.

³³ Inam kauinama teneġinama nama, raġanine taumi
inam kaidima gewegewedima ta tubutubuġana ko
kitedina, dabudine taumi ko kataie da Bada na kaba
verauma raġaninama kaiteka maida. ³⁴ Taugu yà riuriu
kauemina, da uma kimtinama nam ei kave, naumeki
da inam kaidima tokare matabudi ta tubuġa dokana.
³⁵ Mara be dobu tokare ta samoana, be taugu riuguma
nam airaġan e samoa. ³⁶ Nam aitou tenaġa raġan i
kataiena da airaġan inam raġaninama e tava. Nam
anea marae, Mamaitua Natunama mate nam i
kataiena, be Tamanama marae taunaġa ya kataiena.
(Lk 17:26-35)

³⁷ "Banaga Natunama na raġanima maika Noa na
raġanie yawasana a tubutubuġana maika. ³⁸ Muriġa
da kabaita ya tubuġana, banaga a kanikani, a
tegotego, ai naġi be awai naġidina. Nama a voivoia be
Noa waga ak nopone ya saġana. ³⁹ Be banaga tokare
aba ġarodie e tubuġana, taudi nam ti kataiena.
Naumeki da kabaita ya tubutubuġana, taudi matabudi
ya karuedi be upa nopone a tonedina. Inam kauinama
nama tokare Banaga Natunama na kaba veraue e
tubuġana. ⁴⁰ Inam raġanine tautauġoma rabui ta sip-
isipi be tenaġa tokare anea ta nawena, be tenaġa ta
gosena. ⁴¹ Be waiwaivi rabui kani ta rarau suvi, be
tenaġa tokare anea ta nawena, be tenaġa ta gosena.
(Lk 12:39-40)

⁴² "Vutuna aubainama raġan matabuna koi
neneġanana, baninama ami Badama na kaba verauma
raġanima nam ko kataiena. ⁴³ Uma ko noġoti, deġoda
vada taupakinama sibo taudanedanene na kaba tava-
ma raġaninama i kataiena, naumeki da tauna tokare
na gaburama ya bodame, be baneginama nam na
vadae ya saġa be ya danene. ⁴⁴ Vutuna aubainama tau-
mi mate ko vokaukaua be ko miamia, baninama Bana-
ga Natunama na kaba verauma, taumi tokare ko mi-
amia nuababaġa be e tavana.

(Lk 12:41-46)

⁴⁵ "Ai taunoya tauna waisumeġina be nuanu-
auyauyana, da Bada sibo tauna ya vine? Inam taunoy-

anama na banagama e rabedi be adi kanima e soiedi-
na, taudi ta ġoeġoena raġanine.

⁴⁶ "Raġanine na Badama e tava munaġa be e kitana
da na taunoyama na noyama e voivoiena, naumeki da
nuavere dosinama inam taunoyanama ġarone. ⁴⁷ Yà ri-
uriu kauemina da Bada na purapurama matabudi
tokare inam taunoyanama e ute, be tauna ei badedi-
na. ⁴⁸ Be taunoya deġoda e gewagewa be e riuna, 'Ba-
da bonideġo ya naġo be e miamia watanana.' ⁴⁹ Be
dabudine tauna na banagama e riġedi be tegobua
banegidima mate ta kanikani, ta tegotego buana.

⁵⁰ Nama e voivoia nuababaġa be na badama e tavana.
⁵¹ Inam raġanine Bada inam taunoya gewagewanama
e dourakaraka be banaga kaikaiyovudima adi gabue e
boru nawena. Be dabudine tokare ta yakei be gadiga-
didima ta sanadidi watanedina.

Matatapu 10 wainasidima

25 "Inam raġanine tokare mara na waiguyauma in-
am maika umanama:

Matatapu matabudi 10 adi rampama a ragaudi be a
dobi da naġivau tauġominama verau bodebodenama
a naġona. ² Matatapu 5 buebuedima be 5 nuanu-
auyeuyedima. ³ Matatapu buebuedima adi rampama a
ragaudina be karesin nam ti ragauna. ⁴ Be nuanu-
auyeuyedima taudi rampa be karesin ġesaudima mate
a ragaudina. ⁵ Be naġivau tauġominama nam i tava
makaina, vutuna aubainama taudi matedima a yado
da a kenana.

⁶ "Naumeki da kupi poune be banaga a yogo be a ri-
una, 'Naġivau tauġominama kaiteka e tavana! Ko dobi
be ko verau beena.' ⁷ Dabudine matatapu matabudi a
midisuġu be adi rampama a vokaukauedina. ⁸ Be
matatapu buebuedima adi banagama nuanu-
auyeuyedima a riuedina, 'Karesin ko utemai, ama ram-
pama ta gurigurina.' ⁹ Be taudi a paribeedi be a riuna,
'Ibewa, karesin nam ruvana da taumi mate tã soie be
teneteneġina. Taumi ko naġo da aitaġa karesin ta ra-
rau gimaredina taudi ġarodie, be mabimie ami
karesinma ko gimarana.'

¹⁰ "Naumeki da taudi karesin gimerinama aubainama
keda a naġonaġona maika, muridie naġivau tauġomi-
nama ya tavana. Be matatapu aitaġa kaite a vovo
kaukauana, taudi naġivau tauġominama mate vada
nopone wainaġi soine a saġa, be matakeda ya
guduna. ¹¹ Be matatapu buebuedima taudi muriġa a
tava be a riuna, 'Bada, Bada, matakeda kwa kaipore
aubaimaima!' ¹² Dabudine Bada ya paribeedi be ya ri-
una, 'Yà riuriu kauemina da taugu taumi nam e
kataiemina.'

¹³ "Vutuna aubainama taumi raġan matabuna koi
neneġanana, baninama Banaga Natunama na kaba
verauma raġaninama be na awama taumi nam ko
kataiena.

Taunoya sibo ai patutu be noya verenama a voiena Bada aubainama

¹⁴ "Be mate mara na waiguyauma inam maika umanama:

Banaga tenağa muriğa da sibo vağai aubainama ya nağona, be noğone tauna na taunoyama ya riuedina da tauna na manema ta rabedina. ¹⁵ Naumeki da na taunoyama adi noyama ruvane nama mane ya utedina. Taunoya tenağa 5 tausand Kina ya utena, be ġesaunama 2 tausand Kina ya utena, be ġesaunama 1 tausand Kina ya utena. Yodibe tauna ya nağona vağai aubainama. ¹⁶ Be taunoya aita da 5 tausand ya pağopağona, tauna ya nağo da manenama ya noye da yai morebi be 5 tausand ġesau ya pağona. ¹⁷ Be nama taunoya aita da 2 tausand ya pağopağona, tauna mate manenama ya noye da yai morebi be 2 tausand ġesau ya pağona. ¹⁸ Be taunoya aita da 1 tausand ya pağopağona, tauna ya nağo da dom ya keru be na badama na manema dome ya semona.

¹⁹ "Taunoya adi badama ya mia gurata da tokare değo, be ya tava munağana. Be na taunoyama ya rawateğeidina, baninama ya ġoeğoenana da sibo ya kataiena, da na taunoyama tauna na manema ai morebidi bo ibewa. ²⁰ Dabudine taunoya aita da 5 tausand Kina pağopağonama, tauna ya tavana 5 tausand ġesaunama mate be ya riuna, 'Bada, taugu 5 tausand Kina kuya uteguna, be yodi kwa kita 5 tausand Kina ġesaunama mate è tavaitena.' ²¹ Dabudine Bada ya riuna, 'O, tam taunoya veremma! Taugu yaba ġaubonama è utemna be tam kuyai patutu be kuya noye da ya morabana. Vutuna aubainama taugu tam tokare yaba toitoi yà utem, be kwai badedina. Naumeki da yodi kwa verau be taugu mate tòi nuaverena.'

²² "Dabudine taunoya aita da 2 tausand Kina pağopağonama tauna ya tava be ya riuna, 'Bada, taugu 2 tausand Kina kuya uteguna, be yodi kwa kita 2 tausand Kina ġesaunama mate è tavaitena.' ²³ Dabudine Bada ya riuna, 'O, tam taunoya veremma! Taugu yaba ġaubonama è utemna be tam kuyai patutu be kuya noye da ya morabana. Vutuna aubainama taugu tam tokare yaba toitoi yà utem be kwai badedina. Naumeki da yodi kwa verau be taugu mate tòi nuaverena.'

²⁴ "Dabudine taunoya aita da 1 tausand Kina pağopağonama tauna ya tava be ya riuna, 'Bada, taugu è kataiena da tam banaga medimedimma. Tam nam pesi ku kumedina be kwa ragaragau yababedina. Tam nam ku sipina be kwa rarau yaba yababana. ²⁵ Vutuna aubainama taugu tam è nairamna aubainama dom è keru, be am manema dome è semona. Yodi kuya kita umanema am manema ya uteute munağemna.' ²⁶ Dabudine Bada ya riuna, 'Tam taunoya gewagewamma, matagayagayawimma. Tam kuya kataiena da taugu nam pesi è kumedina be yà ragaragau yababedina, be taugu nam e sipina be yà rarau yaba yababana. ²⁷ Inam naumeki, tam yau manema banike sibo kuya

boru be ya noyana. Be taugu è tavana rağanine debane anitai potonama mate sibo è pağona.

²⁸ "Inam taunoyanama gewagewanama ġarone mane ko pağo, be taunoya 10 tausand Kina ya voivoiena, tauna ko utena. ²⁹ Baninama aita da na noyae ei patutu be e voivoia kauena, tauna tokare yaba ġesaudima mate debane yà taipoto be yà utena. Be aita da na noyama e voivoia waigewagewana, aveli da tauna yaba ġaubonama ġarone e kenakenana, be yağoro taugu tokare ġarone yà kaiporena. ³⁰ Be inam taunoyanama matagayagayawinama ko pore dobiğe tadiwanawanae, be dabudine e yakei be gadigadinama e sanadididina.'

Mara etara rağaninama

³¹ "Banaga Natunama tokare na kaba waiguyauma boruborumine e mia be ma neneğarina na aneama matabudi mate marae be ta yovona. ³² Be banaga dobu matabuna tauna noğone ta rawateğeidi be tauna e dariğedina, maika tauyosi sipu be gote e daridar-ğedina nama. ³³ Tauna sipu kasaunama yauwane e biridina, be gote seninama yauwane e biridina.

³⁴ "Dabudine guyau banaga kasaunama yauwane tokare e riuedina, 'Taumi aitağa Tamaguma yawai aiainimina, ko verau be ami buderima ko pağona. Baninama Tamaguma muriğa da dobu ya voiena, noğone tauna aubaimima mara waiguyaunama ya vokaukaue be ya kenakenana, vutuna yodi koi buderiena. ³⁵ Baninama kani ya karakaraguna rağanine, taumi kani koya utegu be è kanikanina. Be nuaguma ya rarau kasakasana rağanine, taumi upa koya utegu be è tegotegona. Be taugu è vağavavağaina rağanine, taumi koya riuegu da ami vadae è sağasağana. ³⁶ Be gara èwai karuwağewağena rağanine, taumi koyawai garaguna. Be taugu è sidasidana rağanine, taumi koya raberabe kaueguna. Taugu dibure è miamiana rağanine, taumi koya vava kitakitaguna.'

³⁷ "Inam rağanine didimana banegidima tauna ta paribee be ta riuna, 'Bada, airağan kani ya karakaritim be tauma kani kè utem? Be airağan nuamma ya rarau kasakasa be tauma upa kè utem? ³⁸ Be airağan tauma kè riuem da vadae kuya sağa? Bo airağan gara kuyawai karuwağewağe be tauma gara kè utem? ³⁹ Be airağan tam kuya sida bo dibure kuya miamia, be tauma kè vava kitakitam?' ⁴⁰ Dabudine guyau taudi ya paribeedi be ya riuna, 'Yà riuriu kauemina, da aita tenağa turaguma ġaubonama ġarone vere kuya voiena, inam taugu ġarogue kuya voiena.'

⁴¹ "Dabudine guyau banaga seninama yauwane tokare umanama e riuedina, 'Ko nağo ġavoe, taumi Mamaitua yai tara tautauemina tokare kai karakarata nonoğinama nopone ko nağona. Inam gabunama Mamaitua ya vovo kaukauena, Diaboro be na aneama mate aubaidima. Be taumi mate inam dabudi ko nağona. ⁴² Baninama taugu kani ya karakaraguna rağanine, taumi nam kani ko uteguna. Be nuaguma ya rarau kasakasana rağanine, taumi nam upa ko uteguna. ⁴³ Be taugu è vağavavağaina rağanine, taumi nam

ko riuegu da ami vadae è saġana. Be taugu gara èwai karuwaġewaġena raġanine, taumi nam koi garaguna. Be taugu è sidasida bo dibure è miamiana raġandie, taumi nam ko vakitakitaguna.'

⁴⁴ "Inam raġanine taudi mate ta paribee be ta riuna, 'Bada, airaġan kani ya karakaritim, be nuamma ya rarau kasakasa, bo kuya vaġavaġai, bo gara kuyawai karuwaġewaġe, bo kuya sida bo dibure kuya miamia, be tauma nam ke sagum?' ⁴⁵ Dabudine guyau taudi tokare e paribeedi be e riuna, 'Yà riuriu kauemina, da aitauna tenaġa turaguma ġaubonama ġarone nam vere ko voiena, inam taugu mate ġarogue nam ko voiena.' ⁴⁶ Inam raġanine taudi tokare ta naġona kovoġa kenakena nonoġine, be didimana banegidima tokare ta naġona yawasana kenakena nonoġine."

Yesu kana kasirama a tomtomna

(Mk 14:1-2; Lk 22:1-2)

26 Yesu na ġiuma ya kovikovina murine, tauna na tauwai muriwatanama ya riuedina, ² "Taumi koya kataiena da yodi raġan rabui ta kenakenana, da Naġopore soinama e tavana, be Banaga Natunama banaga nimedie ta boru nawe be ta tuparatuna."

³ Dabudine piri si adi babadama be babada ġesaudima mate, taudi piri si adi badama isanama Kaiyapas na vadae a rawategeidina. ⁴ Be taudi Yesu kana kasirama a tomtomna da waimoisirie deġo sibo a vunuġi be ai gurina. ⁵ Be taudi a riuna da uma kauinama nam soi nopone sibo ya tubuġa, baninama deġoda iġara e nuasarina.

Waivi upa ġabuġabunama Yesu debane ya ġinina

(Mk 14:3-9; Lk 7:37-38; Jn 12:1-8)

⁶ Yesu tauna Betenima, tauġoma Saemon awai isana Kito, tauna na vadae Yesu ya miamiana. ⁷ Dabudine Yesu ya kanikani be waivi upa ġabuġabunama maesinama dosinama duginama † ya kiroġi be ya tavana. Naumeki da waivi dugi vikinama ya kaipore be upa ġabuġabunama Yesu debane ya ġinina. ⁸ Be na tauwai muriwatanama nama kauinama a kitakitana, taudi nuedima ya karati be a riuna, "Aba aubainama upa ġabuġabunama ewai yakare?" ⁹ Uma upanama ġabuġabunama sibo ya raugimare da mane dosinama ya paġo, be manenama banaga waikaruwaġewaġedima sibo ya utedina."

¹⁰ Dabudine Yesu ya kataie da taudi aba a ġiugiuena, aubainama tauna ya riuedina, "Aba aubainama uma waivinama ko kawakawa nuaboya? Tauna kaua verenama ya voiena ġarogue. ¹¹ Taumi raġan ya toi kauana banaga waikaruwaġewaġedima mate ko miana. Be taugu nam uma dabudi taumi mate tà mia nonoġa. ¹² Tauna upa ġabuġabunama tunigie ya ġini wainonoġi, be ya kawa nonoġiguna tai kokoagiguna aubainama. ¹³ Taugu yà riuriu kauemina, Deġo da deġo dobu matabuna vari verenama ta rarau guguye-

† Taudi yeku isanama 'Alabasta' a voie da inam duginama ya tubuġana.

na raġanine, uma waivinama aba ya voivoiena noġotinama mate tokare ta ġiu watanena."

Judas yai aninana da tauna Yesu e boru dobiġena

(Mk 14:10-11; Lk 22:3-6)

¹⁴ Dabudine Judas Iskariot, tauna tenaġa tauwai muriwatana 12 nopodie, tauna ya naġo piri si adi badama ġarone, ¹⁵ be yai taravirena, "Deġoda taugu Yesu nimemie yà boruna, taumi aiyaba tokare taugu ko utegu?" Naumeki da taudi mane a sievi da sirin matabudi 30 be a utena. ¹⁶ Inam raġanine be nokoi ya naġona, Judas tauna keda ya wanewanena, da Yesu taudi nimedie sibo ya boru nawena.

Yesu na tauwai muriwatanama mate Naġopore soinama a kanina

(Mk 14:12-16; Lk 22:7-13)

¹⁷ Naumeki da Buredi-Nam-Sasasanina soinama raġaninama yawai karena raġanine, tauwai muriwatana Yesu ġarone a tava da ai taravire be a riuna, "Deġo dabudi kwa ġoeġoena tauma ka naġo be Naġopore soinama ka vokaukaue tam aubaimma da kwa kani?" ¹⁸ Be tauna ya paribeedi be ya riuna, "Ko naġo meagaie tauġoma tenaġa ġarone be ko riuena, 'Tauwai katakatai umanama ya riuna: Taugu yau raġanima boruborunama kaiteka maida ya tavana. Taugu am vadae yau tauwai muriwatanama mate Naġopore soinama ka voiena.'" ¹⁹ Naumeki da tauwai muriwatana aba Yesu ya riuriuedina nama a voiena. Taudi a naġo be Naġopore soinama a vokaukaue.

(Mk 14:17-21; Lk 22:14, 21-23; Jn 13:18-30)

²⁰ Be ravi ya tavatavana raġanine, Yesu na tauwai muriwatanama 12 mate a mia gogona be a kanina. ²¹ Taudi a kanikani be Yesu taudi ya riuedina, "Yà riuriu kauemina da nopomie tenaġa tokare taugu e boru dobiġeguna." ²² Dabudine taudi ai nuaboya kaua be tenatenaġaġa a riuna, "Bada, agunai nam taugu, bo?" ²³ Be Yesu ya riuna, "Tauna aitauna da rabuigu nima-maima teboe e yovo tenaġana, inam tauna tokare taugu e boru dobiġeguna. ²⁴ Be Banaga Natunama tokare e gurina girugiruminama porane e riuriuna maika, be gewagewa vavasaġinama tauna aitauna Banaga Natunama e boruboru dobiġena ġarone e tubuġana. Ya verena da inam baneginama avedi da sibo ya tubuġana." ²⁵ Be Judas tauna vutuna tokare Yesu e boru dobiġena, tauna mate ya riuna, "Tauwai katakatai, nam taugu, bo?" Be Yesu tauna ya riuena, "Tam ġomimma vutuna kwa riuriuna."

(Mk 14:22-26; Lk 22:15-20; 1Ko 11:23-25)

²⁶ Taudi yaġoro a kanikani be Yesu buredi ya paġo da yai kaiwa da ya giva be na tauwai muriwatanama ya utedi be ya riuna, "Ko paġo be ko kanina, uma inam taugu tubuġiguma." ²⁷ Inam kauinama murine tauna keyaka ya paġo, yai kaiwa da ya utedi be ya riuna, "Taumi matabumi uma keyekine ko tegona. ²⁸ Uma inam kosiniguma waianina aubainama, e rarau ġinina banaga toitoi adi gewagewama aninoġota porenama aubainama. ²⁹ Taugu yà riuriuemina da nam waen yà

tego munaĝe, naumeki da Tamaguma na waiguyauma nopone, taumi mate tokare tà tego tenaĝana."

³⁰ Dabudine taudi a saresare kovina murine, taudi a naĝona oya Olip debane.

Yesu ya riuna da Pita tokare tauna e boviena

(Mk 14:27-31; Lk 22:31-34; Jn 13:36-38)

³¹ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Manaka kupine taumi matabumi tokare ko goseguna, baninama girugiruminama porane ya riuna, 'Taugu tokare tauyosi yài guri be sipu adi kaba miama ta gosedi, be ta daberarana.'

³² Be taugu gurie be yà midisuĝu munaĝana murine, taugu yà gosemi be yà doka da yà naĝona Galilima."

³³ Dabudine Pita ya paribee be ya riuna, "Banaga matabudi tokare ĝarome aba e tubutubuĝana ta kita be naira ta naĝona, be taugu tokare nam yà gosem."

³⁴ Dabudine Yesu ya riuna, "Yà riuriu kauemna, manaka kupine muriĝa da kamkam e riuna, tam tokare raĝan rabuiteĝa kwa riuna da tam taugu nam ku kataieguna." ³⁵ Be Pita ya riuna, "Taugu nam airaĝan tokare yà riuna, Taugu nam tam e kataiemna, be tam kwa gurigurina raĝanine, taugu tam mate tà guri tenaĝana. Be tauwai muriwatana ĝesaudima taudi mate riunama teneĝinama nama a vatona.

Yesu Getsemenima ya moimoiragina

(Mk 14:32-34; Lk 22:39-46)

³⁶ Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama mate a naĝona dobu isanama Getsemenima, be dabudine taudi ya riuedina, "Taumi uma dabudine ko miamia be taugu yà naĝo noa dabudine yà moiragina." ³⁷ Dabudine tauna Pita be Sebedi natunatunama rabui yai dokedi, be mate a naĝona. Inam raĝanine tauna nuaboya yai kare, be nuanama ya gewagewa kauana. ³⁸ Be ya riuedina, "Taugu nopoguma nuaboya ya moĝavuna, be kaiteka nuaboya ei guriguna. Uma dabudi ko mia be tai neneĝanana."

³⁹ Inam raĝanine Yesu ya gosedi be tauna ya tau-naĝo ĝavoe da doĝae ya raupari be umanama ya moiragina, "Mamai, deĝoda teneteneĝina bo ibewa, da ĝoraĝoranama yodi e tavana nam sibo è sigue. Be avedi, nam taugu yau ĝoanama kwa voie, be tam am ĝoanama kwa voiena." ⁴⁰ Dabudine tauna ya tava munaĝa na tauwai muriwatanama ĝarodie, da e kitedina be taudi a kenakenana, dabudine Pita ya riuena, "Taumi tokare suara rovanama tenaĝa nopone koya mia be koyai neneĝana bo ibewa? ⁴¹ Ko mia be koi neneĝana, be ko moiragi da nam raurubue ko beku! Aruimima moiragi e ĝoegoena, be tubuĝimima e vovo gwaĝagwaĝana."

⁴² Naumeki da Bada raĝan aniwai rabuinama ya munaĝa be ya moiragina, "Mamai, deĝoda uma ĝoraĝoranama kai porenama nam kwa ĝoe, naumeki da tam am ĝoanama kwa voiena." ⁴³ Raĝanine tauna ya tava munaĝana na tauwai muriwatanama ĝarodie, da e kitedina be taudi a kena munaĝana, baninama matedima a yado kauana.

⁴⁴ Naumeki da tauna ya gosedi da ya munaĝa, be raĝan aniwai rabuiteĝanama ya moiragi be giudima teneĝidima ya vatodina. ⁴⁵ Be tauna na tauwai muriwatanama ĝarodie ya tava munaĝa be ya riuedina, "Taumi yaĝoro ko kena be ko sipesipere, bo? Ko kita, Banaga Natunama ta boru dobiĝena, gewagewa banegidima nimedie raĝaninama kaiteka ya tavana. ⁴⁶ Ko midisuĝu be tà naĝona, tauboru dobiĝeguma kaiteka umanema ya tavana."

Yesu banaga nimedie a boru nawena

(Mk 14:43-50; Lk 22:47-53; Jn 18:2-12)

⁴⁷ Yesu yaĝoro ya giugiu be Judas tauna tenaĝa tauwai muriwatana matabudi 12 nopodie, tauna ya tavana. Be banaga patara ĝesaudima mate a tavana, taudi nimedie kwatikwati be kwaibubu a ragaudina. Taudi inam pirisi adi babadama, be babada dosidima a riuporedina. ⁴⁸ Be tauborudobiĝa mataira aba e voiena, patara ya riuedina, "Deĝo baneginama yàwai suruvena, tauna vutuna ami ĝoanama, tauna ko pani be koi doka nawena!" ⁴⁹ Naumeki da Judas tauna didimaninama ya naĝo ĝomana Yesu ĝarone, be ya riuna, "Ebom tauwai katakatai." Naumeki da yai suruvena. ⁵⁰ Be Yesu ya riuna, "Yau tura, uma dabudine kuya tavana, naumeki da am ĝoama kwa voiena." Dabudine tautauĝoma Yesu a vunuĝi be a kaididina. ⁵¹ Inam raĝanine Yesu na tauwai muriwatanama tenaĝa, kwatikwati ya kaikai suĝuna, pirisi adi badama na taunoyama beanama ya dourakana.

⁵² Be Yesu ya riuena, "Am kwatikwatima kwa kaididi, baninama aita da kwatikwatie ta iĝaiĝarana, inam banegidima taudi tokare kwatikwatie tai guridina. ⁵³ Deĝoda taugu sibo è ĝoena, tokare Tamaguma èi baĝa be tauna waiĝapa anea toitoi ya riuporaĝana saguguma aubainama. ⁵⁴ Be deĝoda nama yà voiana, tokare girugiruminama porane aba ya riuriuena sibo a tubuĝana, be tokare nam a tubuĝa."

⁵⁵ Inam dabudine Yesu patara ya riuedina, "Taumi kwaibubu be kwatikwati mate koya tavana taugu ko vunuĝigu, banaga danedanenenama maika, bo? Taugu raĝan patapatanama tempol nopone è mia be èwai katakataina, be taumi nam ko vunuĝiguna. ⁵⁶ Be uma kaididima matabudi ta tubutubuĝana, baninama boni peroveta a girugirumidina ruvane." Dabudine tauwai muriwatana matabudi Yesu a gose, be taudi naira a naĝona.

Yesu tauwai tarapiri babadidima noĝodie ya midina

(Mk 14:53-65; Lk 22:54-71; Jn 18:12-24)

⁵⁷ Be taudi aitauga Yesu a panipanina, naumeki da ai doka nawena pirisi adi badama Kaiyapas ĝarone. Inam dabudine tarawatu tauwai katakataidima be babada ĝesaudima mate matabudi ai rawateĝidina. ⁵⁸ Be Pita Yesu yai muriwatane be madanie muriĝa ya veraver-auna, naumeki da ya saĝa ya naĝona anikaba etara gabune, pirisi adi badama na vadae. Dabudine tauna taubodama mate a mia be yawai rabana da nema sibo Yesu a etara bakena ya kitana.

⁵⁹ Be pirisi adi babadama be etara babadidima matabudi, a rarau rubuna da giu kaikaiyovudima deḡo sibo a banavidi, be inam giudie Yesu sibo ai gurina.

⁶⁰ Be matamata kaikaiyovudima toitoi dabudine a tavana, be yaḡoro taudi nam deḡo keda ti banavina da Yesu sibo ai guri. Dabudine banaga rabui a verau ⁶¹ be a riuna, "Uma tauḡominama umanama ya riuna, 'Taugu teneḡinama da Mamaitua na tempolma yà katiwei be raḡan rabuiteḡa nopodie yà keru munaḡena.'"

⁶² Dabudine pirisi adi badama ya midisuḡu be ya riuna, "Uma banegidima tawai wavumna tokare kwa paribeedi bo ibewa?" ⁶³ Be Yesu tauna nam aiyaba i riuen. Naumeki da pirisi adi badama Yesu ya riuen, "Mamaitua yawayawasaninama isane yà riuriu vavasaḡemna, kwa riuemai: Tam vutuna Keriso, Mamaitua Natuna, bo?" ⁶⁴ Be Yesu ya riuna, "Ee, inam vutuna kuya vatona. Be yà riuemina: Tokare taumi Banaga Natunama Mamaitua wairewapaninama kasaunama yawwane e mia, be ma giyouna marae be e yovoyovona ko kitana."

⁶⁵ Dabudine pirisi adi badama taunama na garama ya sika be ya riuna, "Yodi koya vaie, tauna ewai di-boḡana. Yodi nam matamata ḡesaudima tà wanedi.

⁶⁶ Taumi nema kowai noḡota bako?" Be taudi a paribee be a riuna, "Tauna naumeki da e gurina."

⁶⁷ Dabudine taudi Yesu noḡonama a kaviso be a paitina. Be ḡesaudima a raunevanevakau ⁶⁸ be a riuna, "Keriso kwai nasi, aitaube kabe ya riḡam?"

Pita Yesu ya boviena

(Mk 14:66-72; Lk 22:56-62; Jn 18:25-27)

⁶⁹ Be Pita tauna anikaba etara gabunama diane ya miamia be taunoya waivinama ḡarone ya tava, be ya riuen, "Tam mate Galili Yesunama mate koya naḡonaḡona." ⁷⁰ Be Pita taudi matabudi noḡodie ya bovi be ya riuna, "Tam aba kwa giugiuen, taugu nam e kataiena." ⁷¹ Dabudine tauna ḡavoe ya dobi ya naḡonaḡo be waivi ḡesaunama tauna ya kita, be na banagama ya riuedina, "Noa tauḡominama mate Nasaret Yesunama mate a naḡonaḡona." ⁷² Be Pita ya bovi munaḡa, da ya rauseri be ya riuna, "Taugu inam tauḡominama nam e kataiena." ⁷³ Naumeki da a mia raḡan ḡaubonaḡa be banaga aitaḡa diane a midimidina Pita a riuen, "Inam riukaua, tam mate turedima. Tam bonapakamma ewai maḡatarana ka vaivaiena." ⁷⁴ Be Pita ya riu vavasaḡa be ya riuna, "Taugu yà riuriu kauan! Inam tauḡominama taugu nam e kataiena. Deḡoda taugu yà kaiyovuna, naumeki da Mamaitua tokare gewagewa ḡarogue e voiena."

Pita nama ya giugiuna inam raḡanine kamkam ya riuna. ⁷⁵ Dabudine Yesu aba Pita ya riuriuen ya noḡotina, "Muriḡa da kamkam e riuna, tam tokare raḡan rabuiteḡa kwa bovieḡuna." Dabudine Pita ya dobi ya naḡo be ya ḡaba guratana.

Yesu a verauḡena Paelat ḡarone

(Mk 15:1; Lk 22:66; 23:1; Jn 18:28)

27 Raḡanboiboi kupinaḡa pirisi adi babadama matabudi, be babada ḡesaudima adi ogama a taraḡina, da Yesu tai gurina. ² Dabudine taudi Yesu nimanama a panidi be ai doka nawena, be gabeman isanama Paelat nimane a boruna.

Judas taunaḡa yai guri munaḡena

(Ap 1:16-19)

³ Be Judas tauborudobiḡa tauna e vaiena be Yesu waigurinama a giugiuen, inam raḡanine tauna yai sosori, be yai nuaboya kauana. Naumeki da Judas ya munaḡana pirisi adi babadama, be babada ḡesaudima ḡarodie be sirin 30 taudi ya ute munaḡedi, ⁴ be ya riuna, "Taugu gewagewa è voiena. Taugu banaga verenama è boru dobiḡa yababe be tokare tai guri, be kosininama e darorona." Be taudi a paribeen, "Inam tam am vitama, be nam tauma ama nuaboya." ⁵ Naumeki da Judas mane tempol nopone ya yaraiedi, be tauna ya naḡo be ya sopana.

⁶ Dabudine pirisi adi badama manedima ya tama be ya riuna, "Tarawatu nam ima waianinana, da uma manedima tempol manenama nopone tà biridi, baninama uma inam vunuḡa manenama." ⁷ Dabudine taudi ai oga da inam manene, gurewa tauvoienama na doḡama ta gimeri be dabudine vaḡavaḡai adi kokoagama tai tubuḡina. ⁸ Vutuna aubainama inam dobunama yodi tawai isana 'Kosina Dobunama'. ⁹ Inam kaidima peroveta Jeremaia boni aba ya riuriuen, ruvane nama ya tubuḡana, inam umanama,

Israel banegidima tauna na maesama a boruna, inam sirin matabudi 30. Be inam sirindima 30 ta ragaudi

¹⁰ be gurewa tauvoienama na doḡama ta gimerina, Bada ya riuriuna nama.

Paelat Yesu ya etarena

(Mk 15:2-15; Lk 23:2-25; Jn 18:29-40)

¹¹ Naumeki da Yesu gabeman noḡone ya midi be tauna Yesu yai taravirena, "Tam Jius adi guyau, bo?" Be Yesu ya riuna, "Ee, inam vutuna kuya vatona."

¹² Dabudine pirisi adi babadama be babada ḡesaudima taudi Yesu awai wavuna, be tauna nam aiyaba i giuen. ¹³ Naumeki da Paelat Yesu yai taravirena, "Tam banaga tawai wavumna, kwa vaivaiedi bo ibewa?" ¹⁴ Be Yesu nam aba i paribea rubudina. Vutuna aubainama gabeman tauna ya basena.

¹⁵ Be gabeman tauna na vaivaima da soi nopodie banaga adi ḡoanama aitaube dibure ta vinevinena, vutuna e kaikaiyovuna. ¹⁶ Be inam raḡanine gewagewa baneginama isanama Barabas, tauna isanaḡonaḡona dibure ya miamiana. ¹⁷ Be patara awai rawateḡeidi na raḡanine, Paelat yai taraviredi be ya riuna, "Taumi deḡo tauna ko ḡoeḡoena yà kaipore? Barabas bo Yesu, tawai isana Keriso?" ¹⁸ Paelat nama ya riuna, baninama tauna ya kataie da pirisi Yesu a unurena aubainama tauna nimane a boruna.

¹⁹ Naumeki da Paelat etara gabune ya miamia, be na visarama vari ya riuporena tauna ġarone be ya riuna, "Inam baneginama ġarone nam tam aiyaba kwa voie, tauna banaga verenama. Baninama inam baneginama kana taiye taugu kupie rauboni gewagewa kaukauinama è kitana." ²⁰ Be pirisi adi babadama be babada ġesaudima patara a riuedina da taudi sibo Barabas kaiporenama aubainama Paelat sibo ai baġana, be Yesu sibo yai gurina.

²¹ Be Paelat patara yai taraviredi be ya riuna, "Uma banegidima rabui be taumi deġo tauna ko ġoeġoena yà kaipore?" Be taudi a riuna, "Barabas kwa kaiporena." ²² Dabudine Paelat ya riuna, "Be Yesu tawai isana 'Keriso', nema yà bake?" Be taudi matabudi a riuna, "Kwa tuparatuna!" ²³ Be Paelat ya riuna, "Aba aubainama yà tuparatu? Tauna aiyaba gewagewanama ya voie?" Be taudi a rasa gurata be a riuna, "Kwa tuparatuna!"

²⁴ Be Paelat ya raurubu be ya kita da nam keda deġo i banavina, vutuna aubainama tauna patara matedie nimanama upae ya koġa be ya riuna, "Taugu uma baneginama e gurina, wavunama nam taugu yà paġo. Inam taumiġa ami wavuma." ²⁵ Dabudine banaga matabudi a riuna, "Naumeki da tauna kosininama e rauġini, be wavunama tauma ama sedama mate ka kiroġina."

²⁶ Inam raġanine Paelat tauna Barabas ya kaipore da ya naġona, be Yesu inam na tauġarama nimedie ya boruna da taudi ta riġa be ta tuparatuna.

Tauġara Yesu ai varavarana

(Mk 15:16-20; Jn 19:2-5)

²⁷ Naumeki da tauġara Yesu ai doka saġena Paelat na kaba miae. Be dabudine tauġara matabudi ai rawateġeidina Yesu noġone. ²⁸ Be taudi na garama a ġiġi pore, be gara ġesau sabasabanama ai kotena. ²⁹ Yodibe taudi gedara a pinou be Yesu debane ai mieni be a virididina, be diġona nimanama kasaune ai paġona. Yodibe taudi Yesu noġone tuapikedie a raupari, da ai varavara be a riuna, "Ebom, Jius adi guyauma."

³⁰ Naumeki da Yesu a kaviso be diġona nimane a paġo, be debanama a riġa yabayababena. ³¹ Be taudi ai varavara ya kovikovina, gara sabasabanama a kaipore, be tauna na garama ai kote munaġena. Yodibe ai doka nawena tuparatunama aubainama.

Yesu a tuparatuna

(Mk 15:21-31; Lk 23:26-43; Jn 19:16-27)

³² Be kedae tauġoma tenaġa a banavina, isanama Saemon, tauna Sairin meagainama baneginama. Dabudine tauġara inam tauġominama a segeri da Yesu na korosima ya kiroġina. ³³ Naumeki da taudi dobu isanama 'Golgotama' a tavana. Riu 'Golgota' baninama inam 'debagarere'. ³⁴ Dabudine taudi waen be musara kavisonama mate a gwada tenaġe, be Yesu a utena da sibo ya tegona. Be tauna ya remorubu da ei damina be tegonama ya tuaġaiena. ³⁵ Naumeki da taudi Yesu korosie a tuparatu be na garama ai kasiedina.

Be aitou kasie yawai rewapanana, tauna deġo garanama ya ġoeġoena, nama ya paġona. ³⁶ Be dabudine taudi a mia be Yesu a rabe be a kitakita watanina. ³⁷ Be aba aubainama Yesu a tuparatuna, vutuna kai ġaubonama bogane umanama a girumana

UMA TAUNA YESU, JIUS ADI GUYAUMA

Yodibe Yesu debane korosi bogane kainama a tutuna.

³⁸ Be inam dabudine taudi banaga danedanenedima rabui mate a tuparatudina, tenaġa Yesu kasaune be tenaġa senine. ³⁹ Be banaga aitauga kedaġa a naġona- aġona, taudi debedima a kwadiedi da Yesu ai diboġi, ⁴⁰ be a riuriuna, "Iyo! Tam dokane kuya riuna da tempol kwa katiwei be raġan rabuiteġa nopodie kwa kerimunaġena. Yodi kwai yawasana munaġem. Deġoda tam Mamaitua Natunama, naumeki da yodi korosi boganaġa kwa yovo be ka kitam."

⁴¹ Inam kauinama teneġine pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima, be babada ġesaudima mate taudi Yesu ai varavara, be a riuna, ⁴² "Tauna banaga ġesaudima yawai yawasanidina, be yodi taunaġa nam tokare ei yawasana munaġe! Deġoda tauna Israel guyaunama, naumeki da korosi boganaġa e yovo be tauma kai sumaġena. ⁴³ Tauna Mamaitua ewai sumaġe be ya riuriuna, 'Taugu Mamaitua Natunama.' Yodi kabe tà kita Mamaitua tauna waiyawaninama e ġoeġoe bo ibewa." ⁴⁴ Be banaga danedanenedima rabui Yesu mate a tupatuparatudina, taudi mate Yesu ai diboġina.

Yesu ya gurina

(Mk 15:33-41; Lk 23:44-49; Jn 19:28-30)

⁴⁵ Be suaratopu dobu yai kupikupina naumeki da ravie 3-okoroki paratinama. ⁴⁶ Be ravie 3-okoroki nama Yesu bonanama dosine umanama ya riuna, " *Eli, Eli, lema sabaktani?*" Uma ġiunama baninama inam umanama, "Yau Mamaituama, yau Mamaituama, aba aubainama kuya gose poregu?"

⁴⁷ Be banaga ġesaudima dabudine diane a midimidina nama a vaivaiena, taudi a riuna, "Koi beavaia! Tauna Elaija e yokoyokoena!" ⁴⁸ Be dabudine tauġoma tenaġa anitaiyo ya paġo, be ya manini ya saġa ya naġo da waen ġoraġorane yai sonom da kai isune ya pani be Yesu sibo yai tegona, ⁴⁹ be banaga ġesaudima a riuna, "Nakarua, kwa gose! Elaija e yovoyovona ei yawasanina tà kitana."

⁵⁰ Be Yesu bonanama dosine ya yogona, naumeki da taunama aruinama ya raukaigosena. ⁵¹ Inam kauinama ya tubutubuġana raġanine, gara tempol nopone matakeda waisaurinama, ya nuasika poraġa da ma nevana a kenana. Be doġa ya gusu be yeku a nuasenanana. ⁵² Be inam raġanine kokoaga gayedima a nuaporaġa be banaga babaudima guriguridima toitoi a midisuġu munaġana. ⁵³ Be tauna na kaba midisuġu munaġama murine, taudi kokoaga a dobi pore be a naġona meagai babaune, be banaga toitoi ġarodie a maġatarana.

⁵⁴ Be tori matanama na tauġarama mate Yesu a rabe be a kitakita watanina, taudi yoyo be yaba matabudi a tubutubuġana, nama a kitekitedina, taudi a naira kua

be a riuna, "Uma tauna inam riukaua Mamaitua Natunama!"

⁵⁵ Be dabudine waiwaivi mate, taudi madanie a mididi be awai kitana. Inam waiwaividima taudi Galilima Yesu waimuriwatanenama ai karena, be aba tauna ya gōeōena nama a sagusaguna. ⁵⁶ Be inam waiwaividima matabudi nopodie inam Meri Magdalin, Meri Jeims be Jousep tinedima, be Sebedi natunatunama tinedima.

Yesu ai kokoagina

(Mk 15:42-47; Lk 23:50-56; Jn 19:38-42)

⁵⁷ Be ravi ya tavatavana paratine, waiguyau baneginama Arimatia meagaina be ya tavana, isanama Jousep. Inam baneginama tauna mate Yesu tauwai muriwatanenama. ⁵⁸ Tauna ya naōo Paelat gārone be yai baōana da Yesu tubuōinama sibo ya paōona. Naumeki da Paelat na tauigarama ya riuedi, da Yesu tubuōinama Jousep a utena. ⁵⁹ Naumeki da Jousep Yesu tubuōinama ya paōo, be gara gāvoōavoridie ya sumana. ⁶⁰ Be Jousep taunama na kokoagama vaunama yeku vasivasi wainonoōinama nopone, Yesu tubuōinama ya boruna. Yodibe yeku dosinama yai rawakui da kokoaga matakedanama yai miditom, be ya naōona. ⁶¹ Be Meri Magdalin be Meri gēsau nama taudi kokoaga noōone noaōo a miamiana.

Kokoaga taurabenama

⁶² Raōan ya tom da pomainama Sabat raōanine, be pirisi adi babadama be Parisi a naōo Paelat gārone be a riuna, ⁶³ "Bada, tauma yaōoro ka noōonoōotina da uma baneginama kaikaiyovunama dokane yawai yawasanana umanama ya riuna, 'Taugu tokare raōan aniwai rabuiteōane yā midisuōu munaōana.' ⁶⁴ Vutuna aubainama kawai baōamna da kokoaga kwa gudu kaue be taubodama kokoaga ta rabena naumeki da raōan wairabuiteōanama e kovina. Deōoda na tauwai muriwatanama ta tava be tubuōinama ta danene, be ta naōo da banaga ta riuedina, 'Yesu kaite ya midisuōu munaōana.' Deōoda inam nama e tubuōana, naumeki da inam kaiyovunama tokare kaiyovu dokanama ei moraba guratena."

⁶⁵ Dabudine Paelat taudi ya riuedina, "Naumeki, tauigāra yā riuporedi da taumi mate ko naōo be kokoaga ta rabena, be ami noōotama ruvane nama ko gudu waikaikaina." ⁶⁶ Naumeki da taudi a naōo da kokoaga a gudu waikaikai ya kovi, yodibe tauigāra kokoaga matakedanama a mididi gāōari be kokoaga a rabena.

Yesu ya midisuōu munaōana

(Mk 16:1-11; Lk 24:1-12; Jn 20:1-18)

28 Sabat raōaninama murine, pomainama Sande raōantomtom, Meri Magdalin be Meri gēsau mate a naōona kokoaga kivunama aubainama. ² Inam raōanine anea ya yovoyovona, yoyo dosinama ya tubuōana. Be anea ya naōo kokoagae be yeku dosina-

ma kokoaga matakedanama waimiditomnama yai rawakui gāvoe ya naōo, be tauna yekunama debane ya miana. ³ Be anea kitanama maika keama, be na garama gāvoōavora tunutununama. ⁴ Dabudine tauigāra taudi a naira kauana, be naira ya kawa gusu-gusudi be a guri gidavana.

⁵ Naumeki da anea waiwaivi ya riuedina, "Nam ko naira! Taugu è kataiena da taumi Yesu a tuparatuna, vutuna ko wanewanena. ⁶ Tauna nam uma dabudine. Tauna kaite ya midisuōu munaōana, boni ya riuriuna maika. Ko verau be na kaba kenama gabunama ko kita. ⁷ Be waiōapa ko naōo da na tauwai muriwatanama umanama ko riuedina, 'Yesu ya guri be ya midisuōu munaōana, be yodi ya doka be e naōonaōona Galilima, be dabudine taumi tokare tauna ko kitana.' Inam vutunaōa è riuemina."

⁸ Naumeki da waiwaivi kokoaga a gosena, nopodima naira be mosari ya moōavuna, be a manini a naōona tauwai muriwatanama riuedima aubainama. ⁹ Taudi a naōonaōo be Yesu yai raōantenaōe da gārodie ya tava be ya riuna, "Ebom." Be waiwaivi tauna gārone a naōo da tuapikiedie a raupari, be kaōanama a kaididi be a rauduneena. ¹⁰ Dabudine Yesu taudi ya riuedina, "Nam ko naira! Ko naōo be tasitasiguma ko riuedi da ta naōona Galilima. Be dabudine taudi taugu ta kitaguna."

Tauigāra pirisi adi babadama ai varidina

¹¹ Naumeki da waiwaivi keda a naōonaōona maika, tauigāra a naōona meagaie pirisi adi babadama gārodie, be yaba matabudi a tubutubuōana ai varidina.

¹² Dabudine pirisi adi babadama be babada gēsaudima mate ai boru be adi ogama a taraōina. Yodibe tauigāra mane dosinama a utedi ¹³ be a riuedina, "Ko naōo be banaga umanama koi varidina, 'Tauma kupie kē kena nuakoa, be debamaie Yesu na tauwai muriwatanama a tava be Yesu tubuōinama a danenena.' ¹⁴ Be deōoda gabeman uma giunama ima vaie, tokare tauma ka gwayedi da nam aba gewagewanama ko banavi." ¹⁵ Naumeki da tauigāra mane a ragaudi be aba pirisi be babada gēsaudima a riuriuedina nama a voiedina. Be inam gututunama Jius nopone ya daberarana, naumeki da yodi.

Yesu na tauwai muriwatanama ya riupore nawedina dobu matabuna nopodie

¹⁶ Inam raōanine tauwai muriwatana matabudi 11 a naōona Galilima. Dabudine taudi a naōona oyae deōo Yesu dokane ya riuriuedina dabudine. ¹⁷ Be raōanine taudi Yesu a kitakitana, dabudine a rauduneena, be gēsaudima taudi a noōota bekubekuna. ¹⁸ Naumeki da Yesu taudi gārodie ya tava be ya riuna, "Rewapana marae, be dobue matabudi Mamaitua taugu ya uteguna. ¹⁹ Vutuna aubainama ko naōo be banaga dobu matabuna nopone ko voiedi da yau tauwai muriwatanama ta tubuōana. Be koi babataitodina Tamana-ma, Natunama be Arua Babau isedie. ²⁰ Be aba è riuriu

vavasaḡemina, yabedima matabudi taudi koi
katakataidi da ta voteyeteyedina. Be yà riuriu kauemi-

na da taugu raḡan matabuna taumi mate, naumeki da
raḡan damone.”

Mak

Jon tauwai babataito na rauguguyama

(Mt 3:1-12; Lk 3:1-18; Jn 1:19-28)

1 Mamaitua Natunama, Yesu Tauwai yawasana varinama verenama umanama yai karena. ² Maika nema peroveta Aisaia ya girugirumina nama, Mamaitua ya riuna,

“Taugu tokare tauwai noyanoya yà riupore dokena da tauna am kedama e sepana.

³ “Banaga dobu kavakavane e yokoyokona, ‘Keda ko kawa vereveredi be ko kawa didimanidi be Bada e veraverauna.’”

⁴ Naumeki da Jon dobu kavakavane ya mağatara be yawai babataito be noğota viravira ya rarau guguyedi-na da Mamaitua banaga adi gewagewama sibo ya noğota poredina. ⁵ Banaga toitoi Juda provins nopone be Jerusalem meagaina matabudi a dobi a nağona Jon ġarone. Dabudine taudi adi gewagewama ai mağatardi be Jon Jodan upane yai babataitodina. ⁶ Jon na garama kamel vuvuğine voivoienama ya kotekotena. Be musara kopinama kwarikwarinama yai boretaie be na kanima kapau be dobira iwavinama. ⁷ Tauna banaga umanama yai varidina, “Banaga murigue e veraverau-na tauna yai rewapana vavasağana, nam maika taugu. Taugu nam veregu da yà raudune be na kağasumama ya kaiporedi. ⁸ Taugu upakavakavae yàwai babataitomina, be tauna tokare Arua Babaue ei babataitomina.”

Yesu na babataito be na raurubuma

(Mt 3:13-4:11; Lk 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Inam rağandie Yesu Nasaret meagaina Galili provins nopone be ya verauna, da Jon Jodan upane Yesu yai babataitona. ¹⁰ Rağanine Yesu upae be ya potipoti tavana, tauna e kitana be mara yai rağante-nağe da ya nuaporağa be arua ya yovoyovona ġarone maika kiu gabubu. ¹¹ Dabudine bona marae ya riuna, “Tam taugu natuğomiguma be taugu yàwai nuaverena ġarome.”

¹² Naumeki da Arua Yesu yai doka nawena dobu kavakavane. ¹³ Be inam dabudine tauna ya miana rağan matabudi 40 be Seitan Yesu ya raurubuna. Be inam dabudine dobira museridima mate be anea a do-bi be a saguna.

Yesu tauwai sagida 4 ya yokoedina

(Mt 4:12-22; Lk 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ Rağanine Jon dibure a boruboru nawena, murine Yesu ya nağona Galilima be Mamaitua varinama vere-

nama ya rauguguyena. ¹⁵ Yesu ya riuna, “Rağan kaua ya tavana be Mamaitua na waiguyauma kaiteka e tavatavana da Mamaitua na waibadama ei karena. Vutuna aubainama ami gewagewama ko kuvesidi be vari verenama koi sumağena.”

¹⁶ Rağanine Yesu Galilima yawawa dianağa ya nağona- ağo be tauwai sagida rabui ya kitedina, Saemon be tasinama Endru taudi sagide iyana a konekonedina.

¹⁷ Be Yesu ya riuedina, “Koi muriwatanegu be taugu yài katakataimi da banaga ko konedina.” ¹⁸ Rağanine Yesu nama ya riuriuedina, taudi waiğapa adi sagidama a gosağa be tauna ai muriwatanena.

¹⁹ Dabudine tauna ya taunağo ġaubonağa be Sebedi natunatumama Jeims tasinama Jon mate wagae ya kitedina, adi sagidama a kawakawa batebatedina.

²⁰ Rağanine Yesu taudi ya kitekitedina, tauna ya yokoe-di be taudi tamedima Sebedi be na yarayaragama mate wagae a gosedi be Yesu ai muriwatanena.

Tauğoma penama kokukokunama

(Lk 4:31-37)

²¹ Yesu be na tauwai muriwatanama a verauna Kape-niam meagaina, be Sabat rağanine Yesu ya nağona sinagog nopone be waikatakatai yai karena. ²² Dabu-dine banaga aitağa na waikatakataima nama a vaivaiena, taudi a basena, baninama tauna nam maika tarawatu tauwai katakataidi be tauna na waikatakataima rewapana mate.

²³ Dabudine penama tauğoma kokukokunama ya sağa sinagog nopone ya yogo be ya riuna, ²⁴ “Nasaret Yesumma, tam am noyama aba tauma ġaromaie? Tam uma dabudine kuya tavana kwa kawa gewagewamai, bo? Taugu è kataiena tam aita. Tam Mamaitua na Taunoya babauma.” ²⁵ Yesu arua gewagewanama ya rituağaie be ya riuna, “Kwai nuatuğo be tauğominama kwa dobi pore!” ²⁶ Dabudine arua gewagewanama tauğoma ya kawa gusugusu, ya kawa yogoyogo be ya dobi porenna.

²⁷ Banaga matabudi a base be ai taraviravira be a riu-na, “Uma aba kauina? Inam waikatakatai vauna, bo? Rewapana mate tauna arua gewegewedima mate e riuedi be ta vovo teyetyena.” ²⁸ Naumeki da dabudine Yesu varinama ya daberara makaina Galili provinsna-ma nopone.

Yesu Saemon Pita rawanama yai yawasanina

(Mt 8:14-15; Lk 4:38-39)

²⁹ Yesu na tauwai muriwatanama mate be Jeims da Jon sinagog a gose be didimaninama a nağona Sae-

mon be Endru adi vadae. ³⁰ Saemon rawanama sida poyapoya ya paḡo be gunie ya kenakenana. Be raḡanine Yesu ya tavatavana, tauna inam sidanama ai varina. ³¹ Yesu ya naḡo waivinama ḡarone da nimane ya kaididi be ya kawa midisuḡuna. Dabudine poyapoya waivi ya gose be tauna adi kanima soienama yai karena.

**Yesu banaga toitoi yai yawasanidi be dobu wainu-
atuḡune ya moimoiragina**
(Mt 4:23-25; 8:16-17; Lk 4:40-44)

³² Inam ravine suara ya yovoyovona murine banaga adi banagama sidesidedima be aitaḡa penama kokukokudima a verauḡedina Yesu ḡarone. ³³ Banaga matabudi meagaie miemienidima vada matakedane ai rawateḡeidina. ³⁴ Be Yesu banaga aitaḡa sida tabu be tabu ragaragaudima yai yawasanidi be penama toitoi ya tavu dobiḡedina. Be Yesu penama ya kauedi da nam aba ti giuena, baninama taudi a kataie da Yesu tauna aitau.

³⁵ Raḡanboiboi kupinaḡa muriḡa da raḡan ya yanana, Yesu ya midisuḡu da vada be meagai ya gose-di be ya naḡona dobu wainuatoitoine dabudine ya moiragina. ³⁶ Be Saemon na varoroma ḡesaudima mate a naḡona Yesu wanenama aubainama. ³⁷ Be raḡanine Yesu a banabanavina, taudi a riuna, "Banaga matabudi tam ta wanewanemna." ³⁸ Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Tà naḡo wari kedaḡa be uma meagainama Diane meagaidima ḡarodiḡa mate yà rau-guguyana, baninama taugu vutuna aubainama è yovona." ³⁹ Naumeki da Yesu Galili noponaḡa ya babara naḡo be sinagog nopodiḡa ya rarau guguya be penama ya tavutavu dobiḡedina.

Yesu tauḡoma kito paḡopaḡonama yai yawasanina
(Mt 8:1-4; Lk 5:12-16)

⁴⁰ Tauḡoma kito paḡopaḡonama ya verau Yesu noḡone be doḡae ya raupari da sagu yai baḡe be ya riuna, "Deḡoda tam kwa ḡoena, taugu kwai yawasanigu."

⁴¹ Dabudine Yesu noponama raunuatoi ya moḡavu be nimanama yai yoyo da tauḡoma ya taukoni be ya riuna, "Naumeki, taugu yà ḡoeḡoena, kwa yawasana!"

⁴² Dabudine sida kito yai raḡantenaḡe da tauḡoma ya gose be tauna ya yawasanana. ⁴³ Naumeki da Yesu tauḡoma ya riupore be umanama ya riu vavasaḡena, ⁴⁴ "Kwa kita kua da uma kauinama nam aitau kwai vari be didimaninama kwa naḡo da pirisi ḡarone kwai maḡatara munaḡem be Mamaitua kwa tipana Mousis na tarawatuma e riuriuna nama. Kwa voie da banaga ta kita da tam kuya yawasana munaḡana." ⁴⁵ Be yaḡoro tauḡoma ya raukosoḡaiḡai da ya naḡo be Yesu varinama meagai matabuna noponaḡa ya giu gurate be yai daberarina. Vutuna aubainama Yesu meagaie debaḡa nam i naḡona be dobu wainuatuḡutuḡudie ya miamiana. Be yaḡoro banaga deḡo deḡo miemienidima ḡarone a tavatavana.

Yesu rewapana ḡarone da gewagewa e noḡota porena
(Mt 9:1-8; Lk 5:17-26)

2 Raḡan bisanama a kovikovina murine Yesu ya munaḡana Kapeniamma be banaga varinama a vaie da tauna inam dabudine ya tavana. ² Dabudine banaga toitoi ai rawateḡeidi da nam gabu deḡo i kena rubuna be matakeda noḡonama mate ya moḡavuna. Be Yesu vari verenama ya rauguguyena ḡarodie. ³ Dabudine tautauḡoma ⁴ tauḡoma tuera paḡopaḡonama a kiroḡi tavaitena Yesu ḡarone. ⁴ Be taudi nam teneteneḡina da Yesu ḡarone a verauḡe, baninama patara ya morabana. Vutuna aubainama taudi vada debane gaura a voiena, deḡo Yesu ya midimidie. Naumeki da tauḡoma tuera paḡopaḡonama kebana debane ma ratiratina ai dawo yovoḡena. ⁵ Raḡanine Yesu adi waisumaḡama nama ya kitakitana, tauna tauḡoma tuera paḡopaḡonama ya riuna, "Taukui, am gewagewama è noḡota porena."

⁶ Dabudine aitaḡa tarawatu tauwai katakataidima a miamiana, taudiḡa nopodie ai nuanoḡonoḡota be a riuna, ⁷ "Aba aubainama uma tauḡominama nama e giugiu? Tauna Mamaitua ewai diboḡina. Nam aitau gewagewa e noḡota pore, be Mamaitua taunaḡa." ⁸ Dabudine Yesu waiḡapa aruine ya kataie da taudi nopodie aba awai nuanoḡonoḡotena be ya riuedina, "Aba aubaina uma kaidima kowai nuanoḡonoḡotedi?" ⁹ Deḡo tauna ya tekateka tauḡoma tuera paḡopaḡonama ta riuna, 'Am gewagewama è noḡota porena,' bo ta riuna, 'Kwa midisuḡu, am gunima kwa paḡo be kwa naḡo?' ¹⁰ Be yodi yaḡi kataimi be ko kataie da Banaga Natunama doḡe rewapana ḡarone da gewagewa e noḡota porena." Naumeki da Yesu tauḡoma tuera paḡopaḡonama ya riuna, ¹¹ "Yà riuriuemna, kwa midisuḡu, am gunima kwa paḡo be kwa naḡo am vadae!" ¹² Dabudine tauḡoma waiḡapa ya midisuḡu, na gunima ya paḡo be patara matedie be ya naḡona. Uma kauinama banaga matabudi a base be Mamaitua isanama a kaisuḡu be a riuna, "Tauma uma kauinama nam ama kaba kita."

Yesu Livai ya yokoena
(Mt 9:9-13; Lk 5:27-32)

¹³ Dabudine Yesu ya munaḡana yawawa dosinama Diane be patara dosinama ḡarone a verau be waikatakataidima yai karena. ¹⁴ Raḡanine tauna ya naḡonaḡo da kedae e kitana be Alpias natunama Livai teks tautaminama tauna na kaba noyae ya miamia be Yesu tauna ya riuna, "Kwai muriwatanegu!" Dabudine Livai ya midisuḡu be Yesu yai muriwatanena.

¹⁵ Muriḡa nama Livai na vadae Yesu ya kanikani be teks tautamidi, gewagewa banegidima, be na tauwai muriwatanama mate ai rawateḡeidi be a kanikani tenaḡana. Baninama taudi matabudi Yesu awai muriwatanena. ¹⁶ Raḡanine tarawatu tauwai katakataidima, taudi vutuna Parisi, nama ta kitana be Yesu gewagewa banegidima be teks tautamidima mate a kanikanina, taudi na tauwai muriwatanama a riuedina, "Aba

aubainama tauna umanama banegidima mate ta kanikani?"¹⁷ Raġanine Yesu nama ya vaivaiena, tauna ya riuedina, "Banaga yawayawasanidima taudi nam dogeta tima ġoeġoena be banaga sidesidedima taudi dogeta ta ġoeġoena. Taugu nam e yovona banaga veredima aubaidi, taugu banaga gewegewedima aubaidima è yovona."

Widina na waitaravirama

(Mt 9:14-17; Lk 5:33-39)

¹⁸ Naumeki da Jon na tauwai muriwatanama be Parisi a widiwidina be banaga ġesaudima a tava Yesu ġarone be ai taravirena, "Nemanama da Jon na tauwai muriwatanama be Parisi adi tauwai muriwatanama taudi ta widiwidina, be tam am tauwai muriwatanama ibewa?"

¹⁹ Yesu ya paribeedina, "Nemanama da naġivau tauġominama na warema ta widina raġanine yaġoro tauna taudi mate? Raġanine naġivau tauġominama yaġoro taudi mate taudi nam tokare ta widina."²⁰ Be raġan e tavana da naġivau tauġominama ġavoe ta nawena, yodibe inam raġanine ta widinana.²¹ Nam aitu gara nuasikanama poranama e paġo be gara vaunama mate e popo tenaġe. Deġoda nama e voiana, gara nuasikanama vaunama tokare gara poranama e sika pore be gaura e moraba guratana.²² Be nam aitu waen vaunama e paġo be waen kookounama poranama nopone e ġini. Deġoda nama e voiana, tokare kookou e nuagoru da waen e nuaġini be rabuidi ta gewagewana.[†] Ibewa! Tauna waen vaunama kookou vaunama nopone e ġinina."

Sabat waitaraviraviranama

(Mt 12:1-8; Lk 6:1-5)

²³ Sabat tenaġa Yesu be na tauwai muriwatanama mate yaġoda sipinama nopodiġa a naġonaġona, be na tauwai muriwatanama yaġoda ragaudima ai karena.²⁴ Be Parisi Yesu a riuenta, "Tauma ama tarawatuma e riuriuna da Sabat raġanine nam nama sibo am tauwai muriwatanama a voia, be taudi ta voivoiana."

²⁵ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taumi Deivid aba ya voivoiena koya sievi bo ibewa? Raġanine tauna na varoroma mate kani a ġoe kauena,"²⁶ tauna Mamaitua na vadae ya naġo be buredi Mamaitua waikatainama ya paġo be ya kanina. Be na varoroma mate ya utedi be a kanina avedi da pirisi taudiġa sibo a kanikanina, baninama tarawatu e riuriuna nama. Inam raġandie pirisi adi badama isanama Abiata na raġanie."²⁷ Naumeki da Yesu taudi ya riuedina, "Sabat e kenakenana banaga aubainama be nam Sabat banaġa ei bade."²⁸ Vutuna aubainama Banaga Natunama yaġoro Sabat ewai badena."

Yesu Sabat raġanine yai yawasanana

(Mt 12:9-14; Lk 6:6-11)

³ Raġan ġesaune Yesu ya naġo sinagog vadanama nopone be dabudine tauġoma nimanama tuera poġopaġonama ya miamiana.² Inam dabudi banaga ġesaudima mate Yesu a kitakita watanina deġoda tauna Sabat raġanine banaga sibo i yawasanina, dabudine taudi tokare ai samanina.³ Be Yesu tauġoma nimanama tuera poġopaġonama ya riuenta, "Kwa saġa be banaga matabudi nopodie kwa midi!"⁴ Dabudine Yesu banaga yai taraviredina, "Aba dà tarawatuma e riuriuedana da tà voie: Sabat raġanine yaba veredima tà voiedi bo yaba gewegewedima tà voiedi, banaga tà yawasanana bo tà guri?" Be taudi nam aba ti riuenta.⁵ Yesu nuanama yai medi da ya kita vireviredina be ya raunatoi kuedina, baninama taudi adi nopobadoma be adi voia waigewama aubainama. Dabudine Yesu tauġoma ya riuenta, "Nimamma kwai yoyo!" Be tauġoma nama ya voia be nimanama ya vere munaġana.⁶ Dabudine Parisi sinagog a gose pore be a naġona Herod na damma mate ai rawateġeidi be Yesu na kasirama tomnana ai karena, da tauna sibo ai gurina.

Banaga patara Yesu ai muriwatanena

(Mt 12:15-21; Lk 6:17-19)

⁷ Yesu be na tauwai muriwatanama mate a naġona Galili yawawine be dabudine banaga patara ai muriwatanedina.⁸ Raġanine ta vaiena be Yesu yaba matabudi ya voivoiedina, banaga toitoi ġarone a tavana. Taudi Judiaġa, Jerusalemġa, Idumeaġa be Jordan be nuaġo nevane Taia be Saidon banegidima mate a tavana.

⁹ Baninama patara ya morabana aubainama, Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedi da waga ġaubonama ta kawa nonoġina tauna aubainama, da patara nam tauna ta midi ġuruvi be ta tauporepore.¹⁰ Baninama banaga toitoi yawai yawasanidina, vutuna aubainama banaga sidesidedima toitoi a rarau rubu guratana da sibo Yesu a taukonina.¹¹ Raġanine aitaġa arua gewegewedima kokukokudima Yesu a kitakitana, taudi kaġapakane a raudune be bonedima dosine a riuna, "Tam Mamaitua Natunama."¹² Be taudi ya riu vavasaġedi da nam sibo aitu a riue da tauna aitu.

Yesu apasol 12 ya vinedina

(Mt 10:1-4; Lk 6:12-16)

¹³ Yesu ya naġo oya debane be aitaġa tautauġomidima ya ġoeġoedina, nama ya yokoedina.¹⁴ Raġanine taudi tauna ġarone a tavatavana, taudi 12 ya vinedi be yai isedina 'Apasol', da taudi tauna mate be tauna ya riupore nawedi da ta rauguguyana.¹⁵ Be rewapana a paġo da penama ta tavu dobiġedina.¹⁶ Uma banegidima 12 Yesu ya vinedina inam

Saemon, Yesu yai isana Pita.

¹⁷ Jeims, Sebedi natunama be tasinama Jon, taudi yai isedina 'Boaneges', inam riunama baninama 'parere natunatumama'.

† Footnote ko kitana, Luk 5:37 nopone.

¹⁸ Endru,
Pilip,
Batolomiu,
Metiu,
Tomas
be Jeims, tauna Alpius natunama,
Tadeas,
Saemon tauna Selot.
¹⁹ Be Judas Iskariot, tauna Yesu tauwai
karakarakutuenama.

Penama adi guyau be Yesu
(Mt 12:22-32; Lk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Dabudine Yesu ya munaġana vadae, you, yaġoro patara Yesu ġarone ai rawateġeidina, be nam kaisavo deġo, da sibo Yesu na tauwai muriwatanama mate a mia be a kani. ²¹ Raġanine na damma uma kauinama nama a vaivaiena, taudi a naġona Yesu waidokenama aubainama. Baninama taudi a riuna, "Tauna ya buana."

²² Be tarawatu tauwai katakataidima ġesaudima, aitauga Jerusalemġa veraveraudima, a riuna, "Penama adi guyauma Yesu ya kokuna. Tauna vutuna rewapana Yesu e ute be penama ewai dobidina." ²³ Vutuna aubainama Yesu ya yokoedi ġarone be wainasie ya giuguedina, "Nemanama da Seitan tauname e tavu dobiġa munaġe?" ²⁴ Deġo dobunama banegidima tai kawa ġasiġasi be ta dariġa munaġedina, inam dobunama tokare e kawa gewagewa munaġena. ²⁵ Be deġo damnama tai kawa ġasiġasi be ta dariġa munaġedina, inam damnama tokare ta kawa gewagewa munaġedina. ²⁶ Be nama teneġinama, deġoda Seitan na waiguyauma e dariġa munaġena be dam ei tubuġana, inam damdima tokare nam ta kena nonoġa, da ta kawa gewagewa munaġedi be tai kavena. ²⁷ Tauġoma wairewapaninama na vadama nam aita e gigi da e saġa be na purapurama e ragaudi, deġoda noġone tauġominama wairewapaninama e pani doke be muriġa e saġa da inam tauġominama na purapurama e ragaudina.

²⁸ "Ya riuriu kauemina, banaga adi voia waigewa be adi waidiboġama tokare Mamaitua e noġota poredina. ²⁹ Be deġoda aita Arua Babau ġarone e riuriu viravirana, tokare Mamaitua nam e noġota pore, baninama tauna gewagewa kenakena nonoġinama ya voiena." ³⁰ Yesu nama ya riuna, baninama banaga ġesaudima umanama a riuriuna, "Tauna arua gewagewanama nopone."

Yesu tinana be tasitasinama
(Mt 12:36-50; Lk 8:19-21)

³¹ Naumeki da Yesu tinana be tasitasinama a tavana. Taudi doġae a midi kwasa be Yesu a riuwanena. ³² Be patara Yesu a miamia kwavivirona, taudi Yesu a riuena, "Kwa kita! Tinam be tasitasimma a tava be gabure ta midimidi be taudi tam ta ġoeġoemna." ³³ Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Aita tinagu be aitau tasitasigu?" ³⁴ Dabudine banaga Yesu a miamia kwavivi-

roena ya kitedi be ya riuna, "Ko kita! Umanema tinatinagu be tasitasiguma. ³⁵ Aita da Mamaitua na ġoanama e voivoiena, tauna vutuna tasigu, nuvugu be tinaguma."

Taukuma wainasinama
(Mt 13:1-23; Lk 8:4-15)

4 Yesu Galili yawawinama diane waikatakatai yai kare munaġena. Be patara dosinama a rawateġeidina aubainama, tauna topae waga debane ya saġa be ya miana. Be patara matabudi taudi barabarae upa diane a miana. ² Tauna wainasie yaba toitoi yai katakataidi be ya riuedina,

³ "Koi beavaia! Raġan tenaġa taukuma ya naġona pesi kumanama aubainama. ⁴ Raġanine pesi yawai yaraiedina, ġesaudima keda poune a ravusedina be kiu a tava be a kanidina. ⁵ Be ġesaudima yeku debedie a ravusedina, dabudine nam doġa dosina aubainama pesi a gogo makaina, baninama doġa nam i potopoto guratana. ⁶ Be raġanine suara ya tavatavana, pesi ya kara gabedi be a pokina, baninama taudi waramidima nam ti yovo guratana. ⁷ Be pesi ġesaudima gedara nopodie a ravusedi be gedara pesi a gogogona a yavanidina. Vutuna aubainama taudi nam ti banina. ⁸ Be yaġoro pesi ġesaudima doġa verene a gogona. Naumeki da a gogotava, a moraba be a banina, ġesaudima banidima 30, ġesaudima 60, bo 100." ⁹ Dabudine Yesu ya riuna, "Deġoda beemima ta kenana, koi beavaia!"

¹⁰ Raġanine Yesu taunaġa, be banaga aitauga tauna a vaivaiena, tauwai muriwatana 12 mate a tava be tauna ai baġa da tauna na wainasima baninama aba.

¹¹ Naumeki da Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taumi Mamaitua na waiguyauma semosemonama ya utemina. Be banaga ġesaudima ġavoe miemienidima, taudi yaba matabudi wainasie ya riuedina:

¹² 'Vutuna aubainama taudi ta kitakitana be nam tima kitakita kauena,

be vaienama ta vaivaiena be nam tima vaivaiena, vutuna aubainama taudi nam Mamaitua ġarone tima tavatava be adi gewagewama ima noġonoġota poredina.'

¹³ Dabudine Yesu yai taraviredina, "Taumi uma wainasinama nam ko kataie, bo? Be nema wainasi ġesaudima ko katai bakedi?" ¹⁴ Taukuma Mamaitua riunama ewai yaraiedina. ¹⁵ Be banaga ġesaudima maika pesi keda debane ravuravusedima, deġo Mamaitua riunama ya kumakumae. Raġanine riu ta vaivaiena, Seitan waiġapa e tava be Mamaitua riunama nopodie kumakumanama e kaikaiporaġana. ¹⁶ Be banaga ġesaudima maika pesi yeku debedie ravuravusedima. Taudi riu ta vaie be raġan tenaġa ma nuaveredi ta paġopaġona, ¹⁷ baninama taudi nam waramidi aubainama taudi nam ta midi gurata. Raġanine gewagewa bo raukivigewagewa e tavana, baninama Mamaitua riunama aubainama, taudi waiġapa tai daberaridina. ¹⁸ Be mate ġesaudima maika pesi gedara nopodie ravuravusedima, riu ta vaivaiena, ¹⁹ be

dobu yawasanidima nuaboyedi, dobu waiguyaudima be yaba ḡesaudima adi wainuapaḡoma mate ta saḡa be Mamaitua riunama ta yavanidi be nam tima bani-banina. ²⁰ Be banaga ḡesaudima taudi maika pesi doḡa verene kumakumanama, taudi riu ta vaie, ta paḡopaḡo, ta vovo teyeteyedi, be votedima ḡesaudima 30, ḡesaudima 60 bo 100."

Kodam wainasinama

(Lk 8:16-18)

²¹ Yesu ya riuedina, "Nam aitau kodam ya saḡe be gurewa dibune bo vatara dibune ya boru. Bo tokare ḡavoe koyai midiri bo ibewa? ²² Aba da moimoisirinama tokare e neganegana be aba rupurupunama tokare e maḡatarana. ²³ Aitauḡa da beemima e kenakenana, koi beavaia kauana! ²⁴ Aba yà riuriuemina, koi beavaia kaua!" Mate ya riuedina, "Ruvanama ko raru ruvena teneḡine nama Mamaitua taumi e ruvemina bo e tusaḡena. ²⁵ Aitau uma yabedima kwa katakataiedina, tam tokare Mamaitua debane e taipotodina. Deḡoda aitau uma yabedima nam ku kataiedina, tam tokare avedi da ḡaubonama ḡarome be Mamaitua matabudi e kaiporaḡana."

Pesi mabine gogogonama wainasinama

²⁶ Be mate Yesu ya riuedina, "Mamaitua na waiguyauma maika umanama: Tauḡoma pesi na sipie yai yaraiedina. ²⁷ Be kupi da suara tauna e kenakena bo e miamia nuababaḡana, be nam ima katakataiena nema pesi ta gogogogo bakona. ²⁸ Be doḡa taunaḡa e voie da pesi ta gogo be ta banibanina, noḡone rugudima ta biridina, murine ta rovena, yodibe banidima nopodie ta biridina. ²⁹ Raḡanine yaḡoda ta ḡouḡouna, tauḡoma na biriukoma e paḡo be taraḡidima ei karena, baninama dariḡa na raḡanima ya tavana."

Gaga pesinama wainasinama

(Mt 13:31-34; Lk 13:18-19)

³⁰ Yesu yai taravirana, "Mamaitua na waiguyauma nema tà giu bake, bo aba wainasinama tà voie da e kawa didimani? ³¹ Inam maika gaga pesinama, nito ḡominama doḡa nopone ko kumakumana nama. ³² Raḡanine e gogogona, tauna e moraba guratana, nam maika pesi ḡesaudima sipie ta gogogona nama. Be tauna raḡa yaveyaveḡinama vagurune kiu ḡavoḡa rovorovodima ta verau be ta raunoḡina."

³³ Yesu wainasi toitoi banaga ḡarodie ya rauguguyena, maika uma wainasinama nama ya giu guratedi da banaga ta kataiedina. ³⁴ Tauna nam airaḡan wainasi i gose be ḡarodie i giu ḡomana, be raḡanine na tauwai muriwatanama mate taudiḡa be tauna yaba matabuna ḡarodie ya giu waibatena.

Yesu kaibitibiti ewai badena

(Mt 8:23-27; Lk 8:22-25)

³⁵ Inam raḡaninama teneḡine ravie, Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Yawawa tà davu be tà naḡo noaḡo nevane." ³⁶ Naumeki da patara a gosedi be Yesu deḡo wagane ya miamiae dabudine tauwai muriwatana a geru be tauna mate a naḡona. Be waga ḡesaudima dabudi mate. ³⁷ Yai raḡantenaḡe da sive bagibaginama ya tava be rabama ya nuayemra da ḡaubonaḡa sibo waga nopone upa ya moḡavuna. ³⁸ Be Yesu tauna waga murine, debanama kunuane ya boru be ya kenakenana. Be na tauwai muriwatanama a rawaḡosori be a riuna, "Tauwai katakatai kwa kitakita bo ibewa da kaiteka tà gurina. Tam nam kumawai nuaboyeda, bo?"

³⁹ Yesu ya midisuḡu da sive ya riutuaḡaie be ya riuna, "Kwai nuatuḡu!" Be rabama ya riuedina, "Ko rautam-tamḡota!" Dabudine sive yai nuatuḡu be daumora dosinama ya kenana. ⁴⁰ Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Aba aubainama ko nainaira? Taumi nam ḡaromie waisumaḡa, bo?" ⁴¹ Taudi a ḡosoridi, a base be adi banagama adi banagama a riuedina, "Uma baneginama aitau? Tauna sive be rabama e riuedi be ta vovo teyeteyena."

Penama tauḡoma a kokuna

(Mt 8:28-34; Lk 8:26-39)

5 Yesu na tauwai muriwatanama mate a naḡona Galili yawawinama nuaḡo nevane, Gerasi banegidima adi dobue. ² Raḡanine Yesu waga ya dobidobina, inam dabudi tauḡoma guri adi gubae miemieninama ya verauna Yesu ḡarone. Inam tauḡominama arua gewagewanama nopone. ³ Tauna guri adi gubaḡa ya miamia naḡona. Be nam aitau teneteneḡina da tokare ya vunuḡi be ya rauseini, ⁴ baninama raḡan patapatanama tauna kaḡanama be nimanama seinie a panipanidina, be ya rakerakedina. Be kaḡane irama ya vava kotovidina. Tauna yai rewapana kauana, nam aitau teneteneḡina da ya taiparapara. ⁵ Kupi da suara tauna oya debediḡa be guri adi gubaḡa ya yogo naḡo da sabira ya ragau be ya nigonigo munaḡena.

⁶ Tauna madanie be raḡanine Yesu ya kitakitana, tauna ya manini ya naḡo da Yesu noḡone tuapikanama doḡae yai tutumidiri ⁷ be bonanama dosine ya riuna, "Yesu, Mamaitua saḡasaḡa vavasaḡinama natunama! Tam aba ḡarogue kwa ḡoeḡoe? Mamaitua isane yàwai baḡamna, nam kwa kovoḡigu!" ⁸ Tauḡoma nama ya riuna, baninama noḡone Yesu ya riuna da arua gewagewanama uma tauḡominama sibo ya dobi porenna.

⁹ Dabudine Yesu tauḡoma yai taravirevirena, "Tam isamma nema?" Be tauna ya paribeena, "Taugu isaguma 'patara' be kè toi kauana." ¹⁰ Be arua gewegewedima yaḡoro Yesu awai baḡana da nam wari dobue sibo ya riupore nawedina. ¹¹ Dabudine bawa netarinama dosinama maida oya babane a yabayabana. ¹² Naumeki da penama Yesu ai baḡana, "Kwa riupore nawemai

† Gurik bonane ya riuna: Gaga pesinama. Be inam gaga ḡesau, tauna kai, nam taitai. Inam gaganama pesinama nito ḡominama, nam maika pesi ḡesaudima doḡa nopone tà kumekumedina nama.

bawa ġarodie be kwai aninimai da nopodie ka saġa." ¹³ Naumeki da Yesu arua gewegewedima yai aninedi da tauġoma a dobi pore be a naġona bawa nopodie. Netari tabutabunama bawa sievinama 2 tausand nama dere boganaġa a manini yovo be dakie a beku be yawawa nopone a tonedina.

¹⁴ Dabudine tauyosi aitaġa bawa a raberabedina, a manini ġoma meagaie be meagai diane, be uma varinama ai daberarina. Dabudine banaga a dobi a naġona aba ya tubutubuġana kitanama aubainama. ¹⁵ Be raġanine taudi Yesu ġarone a tavatavana, taudi tauġoma penama ġumnama tauna nopone miemienidima a kitana. Tauna yai gara be na noġotama didimanine ya miamiana. Be taudi matabudi a nairana. ¹⁶ Taudi aitaġa nama a kitakitana, banaga a riuedi da tauġoma penama kokukokunama be bawa mate ġarodie aba ya tubuġana. ¹⁷ Vutuna aubainama taudi Yesu ai baġa da adi dobuma sibo ya gosena.

¹⁸ Raġanine Yesu waga nopone ya saġasaġana maika, tauġoma penama a gosegose porena, tauna Yesu yai baġana da sibo mate a naġona. ¹⁹ Be Yesu nam i aninena, be ya riuna, "Kwa naġo vadae, am damma ġarodie be bada na raukiviverema be abaġa ġarome ya voivoiedina, nama kwa riuedina!" ²⁰ Dabudine tauġoma ya midisuġu be ya naġona Dekapolis noponaġa, be Yesu aba tauna ġarone ya voivoiena giuedima yai karena. Be banaga aitaġa nama a vaivaiena, taudi a basena.

Jaeras natunama waivinama be waivi aita Yesu na garama ya taukoni (Mt 9:18-26; Lk 8:40-56)

²¹ Yesu wagaie yawawa ya davu be ya naġona noaġo nevane, dabudi yawawa diane patara dosinama tauna a midi ġuruvina. Inam dabudine ²² sinagog taurabena-
ma tenaġa isanama Jaeras ya tava da e kitana be Yesu, naumeki da Yesu noġone tuapikane ya raupari ²³ be nuanama tabutabune yai baġe be ya riuna, "Taugu natuguma waivinama ġaubonama e gurigurina. Yàwai baġamna da nimamma debane kwa boru da e yawasana be e mianana."

²⁴ Naumeki da Yesu tauna mate naġo ai karena. Be patara mate a naġo be Yesu a tauporeporena. ²⁵ Be dabudine waivi tenaġa waikosina vutuvutu ya paġona na modima 12 a kovina. ²⁶ Tauna yai nuatoitoi kauana, be na purapurama matabudi dogeta ġarodie yawai yakaredina deġo e yawasana kabe da yaġoro ya kaikai guratena. ²⁷ Raġanine tauna Yesu varinama ya vaivaiena, tauna patara nopodie Yesu na garama ya taukonina, ²⁸ baninama tauna ya noġotina, "Deġoda taugu Yesu na garama yà taukoni ġomena, taugu tokare yà yawasanana." ²⁹ Raġanine tauna Yesu na garama ya tautaukonina, dabudine yai raġantenaġe da kosina manimaninina yai kave be tuninama mayanama ya dami da tauna na wainuatoitoie ya yawasanana.

³⁰ Inam dabudine Yesu mayanama ya dami da rewapana ġarone ya dobi porena. Naumeki da tauna yai

tauvitare patara ġarodie yai taravira be ya riuna, "Aitau yau garama ya taukonidi?" ³¹ Be na tauwai muriwatanama a paribee da a riuna, "Kwa kita da patara ta midimidi ġuruvim be ta tatau poreporemna. Be nemanama da kwa riuriuna, 'Aitau ya taukonigu?'" ³² Yesu yaġoro ya waitau kitakitana da aitau ya voiana sibo ya kitana. ³³ Dabudine waivi ya katai munaġe da ġarone aba ya tubuġana, vutuna aubainama tauna ġarone ya verau be naira ma gusuna Yesu kaġapakane tuapikane ya raupari be yaba matabuna yai maġataridina. ³⁴ Yesu waivi ya riuna, "Moumou, am waisumaġama yai yawasanima. Ma nuasubam kwa naġona, be am wainuatoitoie kwa yawasanana!"

³⁵ Dabudine Yesu yaġoro ya giugiu be tautauġoma ġesaudima Jaeras tauna sinagog taurabenama na vadae be a tava da Jaeras a riuna, "Natumma waivinama ya gurina. Aba aubainama tauwai katakatai kwa tatai nuaraġaraġa?" ³⁶ Yesu taudi aba a giugiuiedina ya vaia yababedi be tauna Jaeras ya riuna, "Nam am noġotama e beku be kwai sumaġa ġoma!" ³⁷ Naumeki da Yesu nam aitau i anine da tauna mate ti naġo, be tauna Pita, Jeims tasinama Jon taudiġa mate a naġona.

³⁸ Raġanine taudi sinagog taurabenama na vadae a tavatavana, dabudine Yesu e vaiena be banaga patara ai nuaboya be bonedima ġavoġa a ġabaġabana ya kitedina. ³⁹ Yesu vada nopone ya saġa be ya riuna, "Aba aubainama kowai nuaboya be ko ġabaġaba? Gomana nam i gurina, tauna e kenakena ġomana." ⁴⁰ Be taudi Yesu ai kwatekwatevena, vutuna aubainama tauna banegidima ya riupore dobiġedi be tauna gomana tamana, tinana be na tauwai muriwatanama rabuiteġa mate a naġona deġo gomana ya kenakenae.

⁴¹ Naumeki da Yesu gomana waivinama nimane ya kaididi be Hibru bonane ya riuna, "Talita kum!" Uma riunama baninama inam, 'Moumou, yà riuriuemna, kwa midisuġu!' ⁴² Dabudine gomana waivinama yai raġantenaġe da ya midisuġu be naġo yai karena. Inam gomeninama na modima 12. Raġanine uma kauinama nama ya tubutubuġana, taudi matabudi a base kauena. ⁴³ Be Yesu ya riu vavasaġedi da uma kauinama nam aitau tenaġa sibo ai vari, be tauna ya riuedi da aiyaba sibo gomana a ute da ya kanina.

Yesu Nasaretma a tuaġaiena (Mt 13:53-58; Lk 4:16-30)

6 Yesu inam dobunama ya gose be ya munaġana na vadae na meagaie, be na tauwai muriwatanama mate ai muriwatanena. ² Be Sabat ya tavatavana raġanine, tauna sinagog nopone waikatakatai yai kare be banaga a riuna, "Uma tauġominama uma kaudima deġo ya ragaudi? Uma nuauyauyanama deġo ya paġo da tauna mataira mate e voivoiedi! ³ Tauna kabe Meri natuna tauwai kamda, be Jeims, Jousep, Judas be Saemon tuaġedi? Be nuvunuvunama mate yodi ġarode." Vutuna aubainama taudi a tuaġaiena.

⁴ Be Yesu taudi ya riuedina, "Peroveta dobu ġesaudie ta vovo teyetyena, be na meagaima banegidi be na banaga ġomama be na vadama banegidima ta tuatu-

aġaiena.”⁵ Vutuna aubainama tauna inam dabudi nam aba matairidima i voiedina. Be nimane banaga raubisaġa sidesidediġa ya taukonidi be yai yawasanidina. ⁶ Be Yesu ya basedina, baninama taudi adi waisumaġama ibewa.

Yesu na tauwai muriwatanama 12 ya riuporedina
(Mt 10:5-15; Lk 9:1-6)

⁷ Tauna tauwai muriwatana 12 ya yokoedi be ma turana ma turana ya riuporedina. Be tauna rewapana ya utedi da taudi arua gewegewedima ta tavu dobiġedi-na.

⁸ Dabudine ya riu vavasaġedi be ya riuna, “Ami vaġaie nam aba ko ragaudi, nam kani, nam tana, nam mane bogemie. Be diġona taunaġa ko paġo. ⁹ Be mate kaġasuma ko kotedina, be nam kwama ġidoidima mate ko ragaudi!” ¹⁰ Be mate ya riuedina, “Raġanine deġo vadane tai aninemi be ko saġana, inam dabudine ko miana, naumeki da inam meagainama ko gose porena. ¹¹ Be deġoda banaga nam ta ġoemi, naumeki da kaġemima popokaudima ko rawakurukuruvidi, be inam meagainama ko gose porena, da dabudi taudi ta kita be ta kataie da taudime adi wavuma.”

¹² Dabudine taudi a dobi a naġo be a rauguguyana da banaga adi gewagewama sibo a kuvesidina. ¹³ Be mate banaga ġarodie penama toitoi a tavu dobiġedi, be oerie banaga sidesidedima toitoi tunidima a viredi be ai yawasanidina.

Jon tauwai babataito nema ya guri bakona
(Mt 14:1-12; Lk 9:7-9)

¹⁴ Guyau Herod uma kauinama nama ya vaiena, baninama Yesu a katai vavasaġe be varinama ya moramorabana. Vutuna aubainama tauna ya riuna, “Jon tauwai babataito ya guri be ya midisuġu munaġana. Vutuna aubainama tauna rewapana ya paġo da uma matairidima e voivoiedina.” ¹⁵ Be ġesaudima a riuriuna, “Tauna Elaija.” Be yaġoro banaga ġesaudima a noġonoġoti da, tauna maika bonideġo perovetedima nama. ¹⁶ Raġanine Herod nama ya vaivaiena, tauna ya riuna, “Tauna inam Jon tauwai babataito, gadonama è tomna be gurie ya midisuġu munaġana.”

¹⁷ Be boni Herod tauiġara ya riuedi da Jon a vunuġi da seinie a pani be dibure a boruna. Herod nama ya voiana, baninama tauna tuaġa ġominama Pilip na waivima isanama Herodias ya naġina. ¹⁸ Vutuna aubainama Jon Herod umanama ya riuriuena, “Inam nam i verena da tuaġama na waivima kwa naġi!” ¹⁹ Vutuna aubainama Herodias nuanama yai medina Jon ġarone da ya ġoeġoena sibo yai gurina. Be tauna nam teneteneġina da nama sibo ya voiana, ²⁰ baninama Herod tauna Jon ya naire be ya raberabe kauena, baninama ya kataie da Jon tauna banaga didimanina be tauġoma babaunama. Be Herod tauna Jon na giuma vaienama ya ġoeġoe kauena, avedi da tauna ya tatai nuaraġaraġana, be yaġoro na giuma vaienama ya ġoeġoena.

²¹ Dabudine Herodias keda ya banavina da Jon ei gurina. Inam raġanine Herod na kaba tubuġama soine. Tauna soi ya voiena gabegabeman adi babadama, iġeiġeridima adi babadama be Galili babadidima mate aubaidima. ²² Dabudine Herodias natunama guguininama ya saġa da ya bigana, be Herod na warema mate nuedima ya paġo kauena. Dabudine Guyau Herod gomeninama ya riuena, “Aba kwa ġoeġoena kwa paġo? Taugu aiyaba kwa ġoeġoena nama ya utemna.” ²³ Ya sauga wape be ya riuna, “Aba kwai baġena ya utemna, avedi da yau waiguyauma be nevanama tokare ya utemna.”

²⁴ Dabudine gomana waivinama ya dobi ya naġo be tinanama yai taravire be ya riuna, “Dudua, aiyaba yaì baġe?” Dabudine tinanama ya pribee be ya riuna, “Jon tauwai babataito debanama ya ġoeġoena.” ²⁵ Inam gomeninama guguininama yai raġantenaġe da ya manini ya naġona guyau ġarone be na ġoanama ya riuena. “Taugu ya ġoeġoena tam yodi uma dabudi Jon debanama teboe kwa boru be kwa uteguna.”

²⁶ Be uma giunama guyau ya kawa nuaboya kauena, be tauna nam teneteneġina da gomana ya rawaġaiġaiena, baninama tauna noġone na warema matedie ya sauga wapana. ²⁷ Vutuna aubainama guyau na taubodamama ya giu yaġe be ya riupore da Jon debanama e verauġena. Naumeki da taubodama ya naġo dibure be Jon gadonama ya tom, ²⁸ da teboe ya boru be gomana guguininama ya ute da ya kiroġi be tinanama ya utena.

²⁹ Raġanine Jon na tauwai muriwatanama uma giunama a vaivaiena, taudi a verau be tubuġinama a kiroġa nawe be a dobona.

Yesu tautauġoma 5 tausand † yai kanidina
(Mt 14:13-21; Lk 9:10-17; Jn 6:1-14)

³⁰ Apasol Yesu ġarone a tava munaġa be yaba matabuna a voivoiedi be awai katakatina tauna ai varina. ³¹ Dabudine banaga toitoi a saġasaġa be a yovoyovona, be Yesu na tauwai muriwatanama nam teneteneġina da sibo a mia be a kani. Vutuna aubainama tauna ya riuedina, “Taumiġa muriguġa ko verau gabu wainuatuġune be raġan ġaubonaġa ko sipere-na!”

³² Dabudine taudiġa wagae a naġona gabu wainuatuġutuġune. ³³ Be dabudine patara ta kitana be Yesu da na tauwai muriwatanama mate a naġonaġona, taudi a kitedi be a kataiedina aubainama taudi meagai matabuna a gosedo da noġodima a tom be a tava dokana. ³⁴ Raġanine Yesu wagae ya ġotaġotana, tauna patara dosinama ya kitedi be ya raunuatoiedina, baninama taudi maika sipu be nam taurabedi. Naumeki da tauna yaba matabuna waikatakataidima yai karena.

³⁵ Raġanine ravi ya tavatavana, tauna na tauwai muriwatanama ġarone a tava be a riuna, “Uma dobu wainuatoitoinama be kaiteka suara e kovikovina. ³⁶ Banaga kwa riupore nawedi meagaiġa be meagai murisairidie be mabidie adi kanima ta gimara be ta kanidi.”

† Uma dabudine taudi tautauġoma taudiġa a siesievidina.

³⁷ Be Yesu ya riuedina, "Taumi koi kanidi!" Be tauwai muriwatanama tauna a riuenta, "Tam kwa ġoeġoena tauma ka naġo be Denari 200 vutuna ruvanama bure-di ka gimara be banaga kai kani bagibagidi, bo?"

³⁸ Be Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Taumi buredi bisa ġaromie? Ko naġo be ko kitedi!" Dabudine a noġota banavi be tauna a riuenta, "Buredi 5 be iyana rabui." ³⁹ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedi da banaga ta dariġedina, naumeki da taudi banaga a dariġedi be mui gidegidevidima debedie a miana. ⁴⁰ Naumeki da banaga a daridar-iġana, dariġidima nopodie banaga ġesaudima 100 be ġesaudima 50-nama a miana.

⁴¹ Dabudine Yesu buredi 5 be iyana rabui ya ragaudi da gunuma yai kita saġa be Mamaitua yai kaiwe, be buredi ya givedina, yodibe na tauwai muriwatanama ya utedi da taudi a soiedi be banaga a utedina. Be iyana rabui mate ya soiedina. ⁴² Banaga matabudi a kani da a kani siauana. ⁴³ Be tauwai muriwatanama bure-di be iyana kanikani gosedima a tama be posa matabudi 12 ai moġavudina. ⁴⁴ Tautauġoma aitauga a kanikanina sievidima 5 tausand.

Yesu topa debanaġa ya naġonaġona

(Mt 14:22-33; Jn 6:15-21)

⁴⁵ Naumeki da Yesu waiġapa na tauwai muriwatanama ya riuedi da waga nopone a saġa da Yesu a gose be taudi a naġonaġo dokana Betsaidama maika, tauna patara ya riuporedina. ⁴⁶ Murine tauna ya naġona oyae moiragi aubainama.

⁴⁷ Raġanine ravi na parate be waga yawawa poune ya midimidina, be Yesu taunaġa gerese ya midimidina.

⁴⁸ Tauna e kitana be na tauwai muriwatanama ma nu-aboyedi a yareyarena, baninama sive dosinama ya kiroġidi be a wewewesana. Raġantomtom suara 3 be 6-nama poudie be Yesu topa debanaġa ya naġo be ġarodie ya tavana. Tauna sibo ġaubonaġa yai muridina, ⁴⁹ be taudi a kita be ai noġotana kabe ġaġarua.

⁵⁰ Be bonedima dosine a rasana, baninama taudi a naira kauana. Dabudine Yesu yai raġantenaġe be ya riuedina, "Nam nuemima e rovo! Inam taugu. Nam ko naira!" ⁵¹ Dabudine Yesu ya saġana waga nopone taudi ġarodie be sive yai nuatuġuna. Be taudi a base kaue-na, ⁵² baninama taudi tautauġoma 5 tausand awai kanidina na banima nam ti kataiena, be debedima ya buana.

Yesu Genesaretma banaga sidesidedima yai yawasani-dina

(Mt 14:34-36)

⁵³ Taudi yawawa a davu be a verauna Genesaret geresine a ġota be ai anikana. ⁵⁴ Raġanine taudi waga a dobidobi porenna, banaga Yesu a kita be a katai ġomena. ⁵⁵ Taudi Genesaret dobunama matabuna a naġo popoe be banaga sidesidedima ma ratiratidi a kiroġa be deġo deġo Yesu ya naġonaġona nama sida a kirokiroġa tavaitedina. ⁵⁶ Be Yesu deġo meagai muri-sairidiġa ya naġonaġona, nama taudi banaga

sidesidedima anikune gabudie a tavatavaitedina. Be taudi Yesu ai baġa da tauna sibo yai aninedi da na garama isunama sibo a taukonina, be aitauga a tau-taukonina, taudi a yawasanana.

Waikatakatai dosi poredie saġasaġanama

(Mt 15:1-9)

7 Parisi be tarawatu tauwai katakatai ġesaudima aitauga Jerusalemġa a tavatavana, matabudi Yesu ġarone a rawateġeidi da ² ta kitana be Yesu na tauwai muriwatanama ġesaudima ma nimamiredi a kanikani-na, inam waikatakatai dosi poredie saġasaġanama adi tarawatuma nam ti kaiwatanina. ³ Parisi be Jius matabudi nam tima kanikani yababana, noġone nimedima ta koġedina, adi dosima adi waikatakataima poredie a paġopaġona nama. ⁴ Raġanine anikune gabune be ta tavana, taudi nam ta kani be noġone nimedima ta raukoġana. Be taudi tarawatu poredima ġesaudima toitoi ta kaikai watanedina, maika redu, tebo be gurewa koġedima. ⁵ Vutuna aubainama Parisi be tarawatu tauwai katakataidima Yesu ai taravirena, "Aba aubainama tam am tauwai muriwatanama uma waikatakatainama dosi poredie ya yovoyovona nam timawai muriwatane, be taudi ma nimamiredi ta kanikanina?"

⁶ Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taumi waikaikaiyovu banegimima. Aisaia tauna na waiperovetae ya riu kauana, tauna umanama ya girugirumina, 'Uma banegidima mududiġa ta riuriuna, 'Mamaitua', be nopodima madanie.

⁷ Taudi nam teneteneġina da taugu ta rauduneegu, baninama taudi tarawatu banaga a voivoiedina tawai katakataidina, da inam kabe vutudi Mamaitua na tarawatu.'

⁸ Taumi Mamaitua na riuvasaġama ġavoe koya taurie be banaga ġoma adi waikatakataima ko vovo teyetejedina." ⁹ Be ya riuedina, "Taumi koya katai ġaġa be Mamaitua na tarawatuma koya varie be taumiġa ami vaivaie kowai muriwatanedina. ¹⁰ Baninama Mousis ya riuna, 'Tamamma be tinamma kwa viviredi!' be 'Aitau tamanama bo tinanama e kunukunurena tau-na gurie e miana.' ¹¹ Be taumi ko riuriuna, deġoda banaga yaba ya paġona maika kani bo yaba ġesaudima da tamanama bo tinanama sibo ya sagudina, be tauna e riuriuedina, 'Uma Korban' - inam riunama baninama: Puyo Mamaitua taunaġa aubainama. ¹² Taumi ami waikatakataima kadi taiye tauna nam tamana bo tinanama ima sagusagudina. ¹³ Inam kededie waikatakatai ewai raudavudavuna, banaga ġesaudima ġarodie be Mamaitua riunama e kawakawa koakoana. Be yaba ġesaudima a toi rereġedina mate ko voivoiedina maika uma taudi."

Deġo yabediġa banaga nopodima tawai mira

(Mt 15:10-20)

¹⁴ Dabudine Yesu patara ya yoko munaġedi ġarone be ya riuedina, "Koi beavaiegu matabumi, be uma yabedima yodi ya ġiuedina ko noġotidi! ¹⁵ Nam aiyaba

ḡavoe tokare e saḡa banaga nopone be ei mira, ibewa da aba banaga nopone e dobidobina, inam vutuna taunaḡa ewai mirana.”¹⁶ (-) †

¹⁷ Raḡanine Yesu patara ya gosedu be vada nopone ya saḡasaḡana, tauna na tauwai muriwatanama ai baḡa da uma wainasinama baninama sibo ya giu yaḡedina. ¹⁸ Be Yesu ya riuedina, “Taumi nam ko kataie, bo? Taumi sibo koya kataie da yaba ḡavoe be banaga nopone e saḡasaḡana tokare nam ei mira. ¹⁹ Baninama inam nam nuapoune ima yovoyovona, ibewa da kapone da noveḡo e dobidobina.” Uma riu-nama nama Yesu ewai maḡatarana da kani matabudi anikani. ²⁰ Na giuna ya kaiwatani be ya riuna, “Aba banaga nopone e dobidobina, inam vutuna tauna ewai mirana. ²¹ Baninama banaga nopone nuapoune noḡo-ta gewegewedima ta tavatavana, maika badara, danene, vunuḡa, turanama debane mui e porena, ²² waigogo be noḡota ḡesaudima gewegewedima tabu be tabu e voivoiedina, maika waikaikaiyovu, kawa waimata warewaredi bo waideba subesubedima, unura, boruwaideḡa, moraba be bua kaudima e voivoiedina. ²³ Uma kaudima gewegewedima banaga nopone ta tavatavana, taudi vutudi banaga tawai mirana.”

Waivi na waisumaḡama

(Mt 15:21-28)

²⁴ Dabudine Yesu inam meagainama ya gose be ya naḡona dobu dosine Taiya meagainama diane. Tauna vada nopone ya saḡa be ya ḡoeḡoena da banaga nam sibo a kataie da tauna inam dabudine, be yaḡoro tauna nam i mia moisirina. ²⁵ Gomana waivinama arua gewagewanama kokukokunama tinanama, Yesu varinama ya vaivaiena, yai raḡantenaḡa ya verau Yesu noḡone be tuapikane ya rauparina. ²⁶ Waivi tauna eteni Gurik nama be meagai dosinama Ponitia nopone ya tubuḡana Siriama, waivi Yesu yai baḡa da tauna natunama nopone penama sibo ya tavu dobiḡena. ²⁷ Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Kwa gose da noḡone seda ta kani doka. Nam i verena da seda adi kanima ta paḡo be daḡadaḡasi ḡarodie ta pore nawe.”^{††28} Waivi ya paribee be ya riuna, “Bada! Be yaḡoro daḡadaḡasi vatara dibune miemienidima seda adi kanima kurekuredima tokare mate ta kanidina.” ²⁹ Dabudine Yesu waivi ya riuna, “Nama kuya giuna aubainama, yodi tam kwa munaḡa am vadae, be dabudine tokare kwa kita da penama natumma waivinama ya dobi porena.” ³⁰ Naumeki da waivi ya munaḡa vadae da e kitana be penama gomana waivinama ya dobi pore be gomeninama tauna na kaba kenae ya kenakenana ya kitana.

† Vers 16 inam umanama: Deḡoda beemima ta kenakenana, koi beavaia! †† ‘Seda’ inam Israel banegidima, be ‘daḡadaḡasi’ in am eteni banegidima.

Yesu gumgum beanama potapotanama yai yawasani-na

³¹ Dabudine Yesu Taiama be Saidonḡa ya dobi ya naḡona Dekapolis nopone Galili yawawinama paratine. ³² Dabudine banaga ḡesaudima tauḡoma beanama potapotanama be nam giugiuna a verauḡena Yesu ḡarone be ai baḡa da nimanama sibo tauḡoma tunine ya boruna. ³³ Naumeki da patara nopodie be Yesu tauḡominama taunaḡa yai doka dobiḡe ḡavoe be nimarakurakunama tauḡoma beane ya sivudi, da nimanama kavisone yai vira be tauḡoma menanama ya taukonina. ³⁴ Naumeki da Yesu gunume yai kita saḡa da yavutu bagibaginama ya taupore, be tauḡoma ya riuna, “Epata!” Inam riunama baninama ‘Kwa nuaporaḡa’. ³⁵ Inam raḡanine tauḡoma beanama ya raunuaḡari be mudune ya giu yaḡana.

³⁶ Be Yesu banaga ya riu vavasaḡedi da nam aitauna tenaḡa ta riue, be ya riuriu nonoḡedina, be taudi yaḡoro a giugiu watanena. ³⁷ Be taudi aitauna a vaivaiena a base kaue be a riuna, “Tauna yaba matabuna ya voia kaudina. Tauna e voie da avedi beapotapotanama be ei beavaiana, be avedi gumgum be e giuna.”

Yesu banaga 4 tausand yai kanidi

(Mt 15:32-39)

8 Nam dauna inam raḡanine, patara ḡesaunama dosinama mate ai rawateḡeidina. Be dabudine nam aiyaba i kenakenana da taudi sibo a kani, dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya yokoedi ḡarone be ya riuna, ² “Taugu uma banegidima è raunuatoiedina, baninama raḡan rabuiteḡa nopodie taudi taugu mate, be yodi nam aiyaba da ta kani. ³ Be deḡoda taudi ma kaniguridi ya riuporedina, tokare kedae ta raugurerena. Baninama banaga ḡesaudima madanie be a verauna.”

⁴ Dabudine na tauwai muriwatanama a paribee be a riuna, “Uma mutuyua dobunama. Deḡo kani ta paḡo be uma banegidima ta kani bagibagidi?” ⁵ Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taumi ḡaromie buredi bisa?” Be taudi a riuna, “Buredi 7.” ⁶ Naumeki da Yesu patara ya riuedi da doḡae a miana. Be dabudine tauna buredi matabudi 7 ya ragaudi, Mamaitua yai kaiwe, ya givedi be na tauwai muriwatanama ya utedi da taudi sibo a soiedina patara ḡarodie, be taudi nama a voiena. ⁷ Be taudi iyana ḡauḡaubodima bisaḡa mate a ragaudina. Be Yesu inam iyenidima aubaidima yai kaiwa be na tauwai muriwatanama ya riuedi da uma taudi mate ta soiedina.

⁸ Dabudine banaga sievinama 4 tausand nama a kani da a kani siauana. Naumeki da na tauwai muriwatanama kani kanikani gosedima posa matabudi 7 ai moḡavudina. Be dabudine Yesu banaga ya riuriupore nawedina, ¹⁰ tauna waigapa na tauwai muriwatanama mate wagae a saḡa be a naḡona Dalmatia distrik nopone.

Parisi mataira ai baġena

(Mt 16:1-4)

¹¹ Be Parisi ġesaudima a tava Yesu ġarone be waitar-avirevirenama ai karena. Taudi a ġoeġoena sibo Yesu a raurubuna, vutuna aubainama mara matairinama ai baġe da sibo ya voie be dabudi a kita be a kataie da Yesu tauna Mamaitua ġaronama. ¹² Dabudine Yesu yavutu bagibaginama ya taupore be ya riuna, "Aba aubainama yodi raġaninama banegidima mataira tawai baġedi? Ibewa! Yà riuriu kauemina da nam tokare mataira uma banegidima ġarodie e tubu-tubuġa." ¹³ Naumeki da tauna ya gose poredi da waga nopone ya saġa munaġa be yawawa a davu da noaġo nevane a naġona.

Tauwai muriwatana Yesu aba ya giugiuena nam ti kataiena

(Mt 16:5-12)

¹⁴ Tauwai muriwatana nuedima ya koana, buredi toitoi kabe ti ragaragau da tenaġa kavakava a paġona ġarodie wae. ¹⁵ Dabudine Yesu nuedima ya boru be ya riuedina, "Parisi be Herod adi waikaikayovuma maika yist. Koi kita kauana!" ¹⁶ Naumeki da tauwai muriwatana uma kauinama ai giu vivivire be a riuna, "Tau-na nama ya riuna, baninama tauda ġarode nam buredi." ¹⁷ Yesu ya kataiedi da taudi aba a giugiuena, vutuna aubainama tauna yai taraviredi, "Aba aubainama ko riuriuna da taumi ġaromie nam buredi? Taumi yaġoro nam ko kita be ko kataie, bo? Taumi koya nuababaġa, bo? ¹⁸ Taumi matemima e kenakenana be nam komawai kita, beemima e kenakenana be nam komawai beavaia, bo? Be ko noġonoġoti bo ibewa ¹⁹ da raġanine taugu buredidima matabudi 5 è givedina banaga 5 tausand aubaidima, be kani kanikani gosedima posedima moġamoġavudima bisa koya ragau?" Be tauwai muriwatana a paribee be a riuna, "Matabudi 12." ²⁰ "Raġanine taugu buredidima matabudi 7 è givedina banaga 4 tausand aubaidima be kani kanikani gosedima posedima moġamoġavudima bisa koya ragau?" Be taudi a paribee be a riuna, "Matabudi 7." ²¹ Be Yesu na tauwai muriwatana ya riuedina, "Taumi yaġoro nam koma katakataie, bo?"

Yesu tauġoma matapotapotanama yai yawasanina

(Mt 9:27-31; 20:29-34; Lk 18:35-43)

²² Raġanine taudi Betsaidama a tavatavana banaga ġesaudima tauġoma matapotapotanama ai doka verauġe Yesu ġarone be ai baġana da sibo ya taukonina. ²³ Naumeki da tauna tauġoma matapotapotanama nimaname ya kaididi da meagai a dobi pore be ġavoe a naġona. Dabudine Yesu tauġoma matanama ya kavisodi be nimanama tauġoma matane ya sivudi da yai taravire be ya riuna, "Aba kwa kitakita bo ibewa?" ²⁴ Be tauna ya tausuġu be ya riuna, "Taugu banaga yà kitekitedina be kitedima maika kai kabe ti naġonaġo." ²⁵ Naumeki da Yesu nimanama tauġoma matane ya sivu munaġedina. Dabudine tauġoma matanama ya

vere be yai kita munaġana, be yaba matabudi ya kita kauedina. ²⁶ Be Yesu tauġoma ya riupore da ya naġona na vadae be ya riuna, "Nam meagai banegidima kwa riuedi da aba ya tubuġana."

Pita Yesu yai maġatarina

(Mt 16:13-20; Lk 9:18-21)

²⁷ Yesu be na tauwai muriwatanama mate Seseria-Pilipai diane meagaidiġa nama a naġona. Da kedae be yai taraviredi da ya riuna, "Banaga ta riuriu da taugu aita?" ²⁸ Be taudi a paribee, "Banaga ġesaudima ta riuriuna da tam kabe Jon tauwai babaito, be ġesaudima ta riuriuna da tam kabe peroveta Elaija, be ġesaudima ta riuriu da tam kabe boni perovetedima." ²⁹ Be tauna ya riuedina, "Be taumi nemanama ko noġonoġoti bake da taugu aita?" Be Pita ya paribee, "Tam Keriso, vutuna Mamaitua ya sausaugena ya riupore yovoġena." ³⁰ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya riu vavasaġedi da nam aita tenaġa tai vari.

Yesu na wainuatoitoi be nema e guri bakona ya giuedina

(Mt 16:21-28; Lk 9:22-27)

³¹ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama waikatakataidima yai kare be ya riuedina, "Banaga Natunama tokare ei nuatoitoina yaba toitoi ġarodie be babada dosidima, Parisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima, taudi matabudi ta tuaġaie be tai gurina. Be raġan wairabuiteġane tauna tokare e midisuġu munaġana." ³² Tauna uma kaudima ya giu kauedina, vutuna aubainama Pita Yesu yai doka nawe ġavoe be riutuaġaienama yai karena. ³³ Be raġanine Yesu yai tauvitare da na tauwai muriwatanama ya kitedi be Pita ya riutuaġaie be ya riuna, "Seitan! Murigue kwa naġo, tam am noġotama nam Mamaitua ġarone tima yovoyovona be banaga ġomae."

³⁴ Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama be patara ya yokoedi ġarone be ya riuedina, "Aita waimuriwataneguma e ġoena, naumeki da na ġoanama matabuna e gosedi, be na korosima e kiroġi da ei muriwataneguna. ³⁵ Baninama deġoda aita tame am yawasanama kwa kaididi be kwa raberabena, tokare am yawasanama kwa kawa gewagewana, be tam aita am yawasanama kuyai utaena taugu be vari verenama kama taiye, tam tokare am yawasanama kwa banavina. ³⁶ Be deġoda aita dobu yabedima matabudi e ragaragaudi be raġanine e gurina, inam yabedima nema tauna ta sagu bake da tauna yawasanana kenakena nonoġinama e paġo? ³⁷ Bo aba banaga ei utae da na yawasanama e paġo munaġe? ³⁸ Deġoda banaga aita taugu be riuguma giuena e tunitunimayaġena, uma kimtinama nam waisumeġidi be gewagewa tauvoiedima nopodie, naumeki da tokare, raġanine Banaga Natunama Tamanama neneġarine be anea babau mate ta verauna, tauna mate e tuaġaiena, baninama noġone ya tunimayaġeguna aubainama."

9 Be Yesu na giuma ya kaiwatani da ya riuna, "Tau-gu yà riuriu kauemina da taumi ġesaumima yodi uma dabudi ko midimidina, tokare nam ko guri naumeki da Mamaitua na waiguyauma rewapana mate e verauna ko kitana."

Yesu kitanama ya boru vitarena

(Mt 17:1-13; Lk 9:28-36)

² Raġan 6 a kovikovina murine Yesu Pita, Jeims be Jon yai dokedi be a naġona oya daudaunama debane, taudiġa dabudine a tavana. Be dabudine taudi noġodie matedie Yesu kitanama ya boru vitarena. ³ Be na garama a rawarawa keyekeyemidi be a ġavora da a ġavora kauana, nam aitau dobue teneteneġina da nama e kawa ġavori. ⁴ Dabudine tauwai muriwatanu rabuiteġa noġodie be Elaija da Mousis a maġatara be Yesu mate awai giuna.

⁵ Be Pita ya riuna, "Tauwai katakatai, ya vere kawa da tauda mate uma dabudi. Be agunai tauma kape rabuiteġa ka keridi, da tenaġa tam aubaimma, tenaġa Mousis aubaina be tenaġa Elaija aubainama." ⁶ Pita nama ya riuna, baninama tauna na banagama rabui mate a naira kauana, be Pita nam i kataie da aba sibo ya giue, vutuna aubainama ya giu yabayababana.

⁷ Dabudine giyou ya dobi be ya rupertawedina. Be inam giyounama nopone bona ya yovo be ya riuna, "Uma tauna taugu natuġomiguma, tauna vutuna taugu nuaguma e paġopaġona, koi beavaie!" ⁸ Taudi ai raġantenaġe da aitau kitakita be nam aitau tenaġa ti kitana, be ġarodie Yesu taunaġa. ⁹ Raġanine taudi oya debane be a yovoyovona raġanine, Yesu na tauwai muriwatanama ya riu vavasaġedi da matedie aba a kitakitana nam aitau tenaġa tai vari, naumeki da Banaga Natunama gurie e midisuġu munaġana. ¹⁰ Taudi inam giudima a nuevidi be taudiġa ai giu vivivira da, gurie midimidisuġunama na banima aba.

¹¹ Be taudi Yesu ai taravirena, "Aba aubainama tarawatu tauwai katakataidima ta riuriuna da, Elaija tokare e tava doka?" ¹² Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Inam riukaua, Elaija tauna tokare e tava dokana, be tauna tokare yaba matabudi e kawa didimanidina. Be you, aba aubainama girugiruminama porane e riuriuna da Banaga Natunama tokare ei nuatoitoi kawa be ta tuaġaiena?" ¹³ Be yà riuriuemina da Elaija maiġone ya tavana, be aba banaga a noġonoġotina, nama ġarone a voiena, maika girugiruminama porane ya riuriuena nama."

Penama gomana tauġominama ya kokuna

(Mt 17:14-21; Lk 9:37-43)

¹⁴ Raġanine taudi a dobidobi munaġana, tauwai muriwatanu ġidoidima mate ai rawateġeidi be ta kitana be patara dosinama a mididi ġuruvidi be tarawatu tauwai katakataidima mate awai saġasaġana. ¹⁵ Dabudine banaga matabudi Yesu a kitakitana, taudi a ġosoridi da a manini ġarone a naġo be ai kaiwena. ¹⁶ Be Yesu yai taraviredi be ya riuna, "Taumi aba aubainama taudi mate kowai saġasaġa?" ¹⁷ Naumeki

da tauġoma tenaġa patara poune ya paribee be ya riuna, "Tauwai katakatai, taugu natuguma è verauġena ġarome. Tauna penama ya koku be ya kawe da nam ima giugiuna. ¹⁸ Kana raġanie penama gomana e vunuvunuġina raġanine, tauna gomana doġae ewai bekuna. Be tauna kasampuropuro gayane ta dobidobina, da mokanama e gidedi be tuninama ta badobadona. Be taugu am tauwai muriwatanama èi baġedina da sibo peneminama a tavu dobiġena, be taudi nam teneteneġina."

¹⁹ Be Yesu ya riuedina, "Taumi kimta nam waisumeġimi! Taugu taumi mate tã mia ġaġa be ami vitama yà kiroġa ġaġae? Gomana ko verauġe ġarogue."

²⁰ Naumeki da gomana a verauġena Yesu ġarone. Be raġanine penama Yesu ya kitakitana, tauna yai raġantenaġe da gomana ya kawa kokeri be doġae yai bekuna. Dabudine gomana yai kunukunuvira be gayane kasampuropuro a tavatavana.

²¹ Be Yesu gomana tamanama yai taravirena, "Raġan bisa tauna umanama ya voia?" Be gomana tamanama Yesu ya paribee be ya riuna, "Raġanine tauna ġaubone da yodi. ²² Be penama raġan matabuna gomana kai matane bo upae yawai bekuna waigurinama aubainama. Be deġoda tam teneteneġinama aba kwa voiena, naumeki da kwa raunuatoiemai da kwa sagumail!"

²³ Be Yesu ya riuna, "Aba aubainama kuya riuna, 'Deġoda tam teneteneġina? Tauna aitau ewai sumaġana, ġarone yaba matabuna teneteneġinama.'" ²⁴ Naumeki da gomeninama tamanama yai raġantenaġe da bonanama dosine ya riuna, "Tauġu nam amawai sumaġa kauana, be kwa kaisagugu da yài sumaġa guratana."

²⁵ Raġanine Yesu e kitana be patara ya moramorbana, vutuna aubainama tauna penama ya riutuaġai be ya riuna, "Penama beapotapota be gumgum penemima, yà riuriu vavasaġem da gomana kwa dobi pore be nam nopone kwa saġa munaġa!" ²⁶ Dabudine penama gomana ya kawa yogoyogo, ya kawa kokeri gurate be gomana ya dobi pore. Be gomeninama kitanama maika guri kabe i kenakena. Vutuna aubainama banaga ġesaudima a riuna, "Tauna ya gurina!" ²⁷ Naumeki da Yesu gomana nimane ya kaididi da ya soruwai midisuġu be ya midina.

²⁸ Raġanine Yesu vada nopone ya saġasaġana murine, be na tauwai muriwatanama taudiġa ai taravire be a riuna, "Aba aubainama tauma penama nam ke tavu dobiġe?" ²⁹ Be Yesu ya paribeedi da ya riuna, "Nam aiyabae tokare uma peneminama nama e tavu dobiġe, ibewa da moiragi † taunaġa."

Yesu nema ya guri bakona ya giu munaġena

(Mt 17:22-23; Lk 9:43-45)

³⁰ Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama mate inam dobunama a gose pore be Galili noponaġa a naġona. Be Yesu nam i ġoeġoena da aitau tenaġa sibo ya kataiedi da taudi aikedae, ³¹ baninama tauna na tauwai muriwatanama yawai katakataidina. Be ya riuedina, "Banaga Natunama tokare ta boru dobiġena ba-

† *Giruma ġesaudima a riuna: Moiragi be widina*

naga nimedia. Taudi tai guri be rağan rabuiteğa murine tauna e midisuğu munağa." ³² Dabudine na tauwai muriwatanama nam ti kataiena da uma giunama baninama aba, be taudi waitaravirevirenama a nairena uma giunama aubainama.

Aitau ya sağa gurata

(Mt 18:1-5; Lk 9:46-48)

³³ Naumeki da taudi Kapeniamma a tava da vada nopone a sağa a mia be Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Taumi kedae aba koyawai sağasağae?"

³⁴ Be taudi ai nuatuğutuğuna, baninama kedae taudi awai sağasağana da aitau poudie ya sağa gurata.

³⁵ Dabudine tauna ya mia yovo da na tauwai muriwatanama 12 ya yokoedi be ya riuedina, "Değoda aitau moraba e ğoena, naumeki e kaue da e ğaubo be banaga matabudi adi taunoyama e tubuğana."

³⁶ Dabudine tauna gomana ğaubonama nimane ya kaididi be na tauwai muriwatanama poudie yai midirina. Be gomeninama yai yaubabe, be ya riuedina, ³⁷ "Aitau seda umanama maika kitedima tenağa isague ewai turanena, tauna taugu ewai turaneguna, be aitau taugu ewai turaneguna, tauna tauriuporeguma ewai turanena."

Aitau nam dà ğavia tauna ğarodama

(Lk 9:49-50)

³⁸ Jon ya riuna, "Tauwai katakatai, tauma tauğoma tenağa kè kitana isame penama ya tavutavu dobiğedi be tauma kè riutuağaiena, baninama tauna nam tauda mate tama noyanoya tenağana." ³⁹ Be Yesu ya riuna, "Nam ko riutuağai! Baninama aitau da isague mataira e voivoiedina, tauna nam teneğina da mainokomgo rağandie isaguma e kawa gewagewa, ⁴⁰ baninama banaga aitau nam imawai ğaviedana, tauna inam tauda turadama. ⁴¹ Taugu yà riuriu kauemina, değoda aitau isague upa e uteutemina, baninama taumi Keriso ğaronama, tauna teneteneğinama na mae-sama tokare e pağona.

Raurubue dà gewagewama e tubutubuğana

(Mt 18:6-9; Lk 17:1-2)

⁴² "Be değoda aitau uma sededima tenağa ewai sumağegu be e kaue da gewagewa e voiena, ya verena da tauna yeku dosinama gadone ta pani be egasie ta pore nawena. ⁴³ Değoda nimamma e kauem da gewagewa kwa voiena, naumeki da kwa douraka pore! Ya verena da nimamma tenağa mate yawasana nopone kwa sağa be nam nimamma rabui mate da gienae kwa nağo, dabudine kai karakarata watanine. ⁴⁴ (-) ^{†45} Be değoda kağamma e kauem da gewagewa kwa voiena, naumeki da kwa douraka pore. Ya verena da kağamma tenağa mate yawasana nopone kwa sağana be nam kağamma rabui mate da gienae ta pore

† (Vers 44 inam banaga muriğa baibol nopone a boru sağena, noğone nam i kenakenana. Vers 44 inam umanama: Inam dabudine motamota taudi ta kanikanidina nam ta guri, be kai e karakaradidina nam e guri.)

nawem. ⁴⁶ (-) ^{†47} Değoda matamma e kauem da gewagewa kwa voiena, naumeki da kwa kaipore. Ya verena da matamma tenağa kwa kunavai be Maimaitua na waiguyauma nopone kwa sağana, be nam matamma rabui mate da gienae ta pore nawemna.

⁴⁸ Inam dabudine motamota taudi ta kanikanidina nam ta guri, be kai e karakaradidina nam e guri. ⁴⁹ Be nama kai karakaradidima banaga matabudi tunidie ta yaraiedina.

⁵⁰ "Buta inam yaba verenama, be değoda buta dininama e gewagewana, nema kwa voia bake da e dini munağa? Buta ko pağo nopomie be ami banagama mate subae ko miana."

Waigosağa waitaraviranama

(Mt 19:1-12; Lk 16:18)

10 Naumeki da Yesu inam dobunama ya gose pore be ya nağona Judia provinsnama nopone be upa Jordan ya davuna. Dabudine patara ğarone a tava munağa be yai katakataidina tauna na vaivaie nama.

² Be Parisi ğesaudima Yesu ğarone a tava be tauna raurubuna aubainama ai taravirena, "Kwa riuemai, tarawatu ewai anina bo ibewa da tauğoma na waivima e riupore?" ³ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Mosis na tarawatuma nopone nema ya riu bakemi?" ⁴ Be taudi a riuna, "Mosis yai anina da tauğoma waigosağa pepanama e girumi be waivi e riuporena." ⁵ Dabudine Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Mosis inam tarawatunama ya girumina, baninama taumi noğota porağa ğarone debemima ya bado kauana. ⁶ Be pakane Maimaitua yaba matabuna yawai tubuğidina rağanine, tauna tauğoma be waivi ya voidina. ⁷ Vutuna aubainama tauğoma tamanama be tinanama e gosedibe na waivima mate tai rawateğedina ⁸ da taudi tubuğa tenağa ta tubuğana. Vutuna aubainama taudi yodi nam tubuğa rabui, ibewa da tenağa. ⁹ Naumeki da aba Maimaitua yawai rawateğedina nam aitau ei yamonedil!"

¹⁰ Rağanine taudi a munağa vadae a tava be na tauwai muriwatanama uma giunama aubainama Yesu ai taravirena. ¹¹ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Ai tauğoma na waivima e gose be waivi ğesaunama e nağina, tauna na waivima debane mui e poreporena. ¹² Be kauinama teneğinama, değoda ai waivi na tauğomama e gose be tauğoma ğesaunama e nağina, tauna na tauğomama debane mui e poreporena."

Yesu be seda

(Mt 19:13-15; Lk 18:15-17)

¹³ Banaga ğesaudima seda ğauğaubodima Yesu ğarone a verauğedi da tauna sibo ya taukonidina, be na tauwai muriwatanama inam banegidima a riutuağaiiedina. ¹⁴ Be rağanine Yesu nama ya kitakitana, tauna nuanama yai medi be na tauwai muriwatanama

†† (Vers 46 inam banaga muriğa baibol nopone a boru sağena, noğone nam i kenakenana. Vers 46 inam umanama: Inam dabudine motamota taudi ta kanikanidina nam ta guri, be kai e karakaradidina nam e guri.)

ya riuedina, "Seda ġauġaubodima ko gosedi da ġarogue ta verau be nam ko riutuaġaiedi, baninama Mamaitua na waiguyauma inam banaga maika uma sededima nama aubaidima. ¹⁵ Taugu yà riuriu kauemina da aitauna Mamaitua na waiguyauma i paġona, maika gomana ġaubonama nama, tauna tokare nam waiguyaunama nopone e saġa." ¹⁶ Naumeki da Yesu seda ya tikedi da nimanama debedie ya sivudi be yai aiainidina.

Waiguyau tauġominama

(Mt 19:16-30; Lk 18:18-30)

¹⁷ Dabudine Yesu na naġoma yai kare munaġe be tauġoma tenaġa ya manini tava da Yesu noġone be tu-apikane ya raupari be yai taravirena, "Tauwai katakatai veremma, aba yà voie be yawasana kenakena nonoġinama yà paġo?" ¹⁸ Be Yesu ya riuenta, "Aba aubainama kwawai isaguna verere? Nam aitauna verena be Mamaitua taunaġa. ¹⁹ Tam tarawatu poranama girugiruminama kuya kataiedina, Nam kwa vunuġa! Nam am visarama bo am tauġomama debane mui kwa pore! Nam kwa danene! Nam kwa kaiyovu! Nam kwa uta ġigibu! Tamamma be tinamma kwa viviredi!"

²⁰ Dabudine tauġominama ya riuna, "Tauwai katakatai, taugu ġaubogue da yodi uma tarawatudima matabudi è voteyetedina."

²¹ Yesu tauġominama ya kita da nuanama ya paġo be ya riuna, "Yaba tenaġa sibo kuya voienna. Kwa naġo be yaba matabudi ġarome kwa raugimaredi be inam manedima banaga waikaruwaġewaġedima kwa utedi, be tam tokare marae kwai guyauna. Yodibe kwa verau be kwai muriwatanegu!" ²² Be raġanine uma riunama ya vaivaiena tauġominama yai nuaboya be ma nu-aboyana ya naġona, baninama tauna yai purapura kauana.

²³ Yesu yai kita kwaviviro be na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Waiguyau banegidima ġarodie ya piripiri kaua da tokare Mamaitua na waiguyauma nopone ta saġa." ²⁴ Tauwai muriwatanama una riunama nama a vaivaiena, taudi a ġosoridina. Be Yesu ya riu munaġana, "Seda, Mamaitua na waiguyauma nopone saġanama ya piripiri kauana. ²⁵ Kamel ya bagibagi kauana da seyau gavogavone e sonaġa, be maika nama waiguyau baneginama ya bagibagi da ya bagibagi kauana da Mamaitua na waiguyauma nopone e saġa." ²⁶ Dabudine tauwai muriwatanama a ġosori kuedi be adi noġotama ya kovina. Be adi banagama adi banagama a riuedina, "Yodi aitauna tokare e yawasana?" ²⁷ Yesu na tauwai muriwatanama ya kita dididi, ya paribeedi be ya riuna, "Banaga ġarone nam teneteneġina be Mamaitua ġarone tauna teneteneġinama da waiguyau banegidima e voiedi da tokare Mamaitua na waiguyauma nopone ta saġana."

²⁸ Dabudine Pita ya riuna, "Be tauma yaba matabudi kè gosa poraġa be tam kèi muriwatanemna!" ²⁹ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taugu yà riuriu kauemina, aitauna na vadama bo tuatuaġanama, bo novunovunama, bo tinana, bo tamana, bo seda, bo sipi e gosedi-

na taugu isague be vari verenama aubainama, ³⁰ tauna yaba veredima toitoi yodi raġanine e banavidina. Tauna tokare na vadama, tuatuaġanama, novunovunama, tinatinanama, na sedama, be na sipima ta toi vavasaġa, 100 be ei murina. Be raukivigewagewa mate be raġan e tavana, tauna tokare yawasana kenakena nonoġinama e paġona. ³¹ Be toitoi yodi ta dokadokana tokare ta murina, be aitauna yodi ta murimurina tokare ta dokana."

Yesu nema e guri bakona raġan wairabuiteġanama ya ġiu munaġena

(Mt 20:17-19; Lk 18:31-34)

³² Yesu na tauwai muriwatanama mate taudi kedaġa a saġa a naġonaġona Jerusalemma, Yesu ya dokadokana be na tauwai muriwatanama muriġa a saġasaġana nuedima ya karatina, be banaga aitauna awai muriwatanedina taudi a naira kauana. Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama 12 yai doka nawedi ġavoe be ya riuedina da tauna ġarone abaġa ta tubuġana, ³³ "Koi beavaia! Tauda tà saġa tà naġona Jerusalemma, dabudine Banaga Natunama tokare ta boru dobiġena pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima ġarodie, taudi tokare ta etare be eteni banegidima nimedie ta boru nawena waigurinama aubainama. ³⁴ Be taudi tokare tai varavara, ta kaviso, ta kwapu be tai gurina. Be raġan wairabuiteġane tauna tokare e midisuġu munaġana."

Jeims be Jon adi waibaġama

(Mt 20:20-28)

³⁵ Naumeki da Sebedi natunama Jeims be Jon Yesu ġarone a tava be a riuna, "Tauwai katakatai, tauma ka ġoeġoena aubaimaima yaba tenaġa kwa voienna." ³⁶ Be Yesu ya riuna, "Aba ko ġoeġoena aubaimima yà voie?" ³⁷ Taudi a paribee be a riuna, "Am waiguyauma na raġanie kwai aninemai da tenaġa kasaume e mia be tenaġa senime."

³⁸ Be Yesu ya riuedina, "Taumi nam ko kataiena aba kowai baġena. Taumi teneteneġina da taugu ġoraġoranama yà tegona nama ko tego bo babataitonama † yà paġona nama ko paġo, bo?" ³⁹ Taudi a paribee be a riuna, "Tauma teneteneġinama!" Dabudine Yesu ya riuedina, "Taumi tokare ġoraġoranama ko tegona be yà babataitona nama tokare ko babataitona. ⁴⁰ Be kasaugue be senigue mieninama, inam tokare nam taugu yà anina. Inam gabunama taudi aitauna vinevinedima aubaidima Mamaitua ya vokaukauna."

⁴¹ Raġanine tauwai muriwatanama ġesaudima 10-nama a vaivaiena, taudi nuedima yai medina Jeims be Jon ġarodie. ⁴² Vutuna aubainama taudi matabudi Yesu ya yokoedi ġarone be ya riuedina, "Taumi koya kataiena da eteni banegidima adi babadama eteni ġarodie tawai badabadana. Be babadidima ai rewapana vavasaġana aubainama da taudi matabudi tawai badedina. ⁴³ Uma kauinama nama taumi ġaromie nam e tubuġa! Be deġoda aitauna tenaġa nopomie moraba e

† Uma babataitonama inam Yesu ya gurigurina ya ġiuenna.

ḡoena, naumeki tauna e kaue da matabumi ami taunoyama e tubuḡana. ⁴⁴ Be aitu saḡa gurata e ḡoena, naumeki da ei taunoyana ḡaromie. ⁴⁵ Baninama avedi da Banaga Natunama ya verauna nam banaga tauna aubainama ta noya, be tauna taudi aubaidima e noyana, be na yawasanama ei utae da banaga toitoi e kuvesidina."

Yesu Batimeus matapotapotanama yai yawasanina
(Mt 20:29-34; Lk 18:35-43)

⁴⁶ Naumeki da Yesu be na tauwai muriwatanama a tavana Jerikoma. Dabudine taudi be patara dosinama meagainama a gose be tauḡoma matapotapotanama isanama Batimeus keda diane ya mia be ya kiḡikiḡina, tauna inam Timias natunama. ⁴⁷ Raḡanine tauna e vaiena be Nasaret Yesunama, tauna ya yoko be ya riuna, "Yesu, Deivid natunama kwa raunuatoiegu!" ⁴⁸ Banaga toitoi a riupasakare be a riutuaḡaiena da sibo yai nuatuḡuna. Be dabudine tauna ya yoko gurata be ya riuna, "Deivid natunama kwa raunuatoiegu!" ⁴⁹ Dabudine Yesu ya midi kwasa be ya riuna, "Ko riue be e verau!" Naumeki da taudi tauḡoma matapotapotanama a yokoe be a riuena, "Nam kwai nuaboya! Kwa midisuḡu! Tauna e yokoyokoemna." ⁵⁰ Dabudine tauḡoma ya midisuḡu, na garama ya gose pore be ya verauna Yesu ḡarone. ⁵¹ Yesu tauḡoma yai taravire be ya riuna, "Aba kwa ḡoeḡoena aubaimma ya voie?" Dabudine tauḡoma matapotapotanama ya riuna, "Tauwai katakatai, taugu ya ḡoeḡoena yaḡi kitana." ⁵² Dabudine Yesu ya riuna, "Kwa naḡo, am waisumaḡama yai yawasanimna." Naumeki be yaḡantenaḡe da matanama yai kita munaḡa be Yesu yai muriwatanena kedaḡa.

Yesu Jerusalemma ya saḡana
(Mt 21:1-11; Lk 19:28-40; Jn 12:12-19)

11 Raḡanine Jerusalem diane a tavatavana, taudi a verauna Betpage be Beteni meagaidie oya isanama 'Olip' yauwane. Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama rabui ya riupore nawe dokedi ² be ya riuedina, "Ko naḡona noḡomie meagaina, be raḡanine meagaina ko saḡasaḡana, dabudine ko kitana donki natunama a nigorina. Inam nam aitu i geru rubuena. Ko kuvesi be ko verauḡena uma! ³ Be deḡoda aitu ei taraviremina, 'Aba aubainama umanama ko voivoie?' da ko riuena, 'Bada e ḡoeḡoena, raḡan ḡaubonaḡa be ka verauḡa munaḡena.'"

⁴ Naumeki da taudi a naḡona, kedae be vada noḡone donki natunama nigonigorinama a kitana. Raḡanine taudi a kuvekuvesina, ⁵ banaga ḡesaudima inam dabudine midimididima taudi ai taraviredina, "Aba aubainama donki natunama ko kuvekuvesi?" ⁶ Be taudi Yesu ya riuriuedina nama a paribeedina, vutuna aubainama taudi ai aninedi be a naḡona. ⁷ Taudi donki natunama Yesu ḡarone a tavaite be adi garama donki natunama debane a yesidi be Yesu debane ya miana. ⁸ Banaga toitoi adi garama a yesiyesidina maika banaga ḡesaudima kairugurugu wapue a taraḡa a tavaitedi be kedaḡa a yesidina. ⁹ Banaga aituḡa a dokadokana be

aitauḡa Yesu murine a saḡasaḡana a yogo be a riuna, "Hosana! Waiaiaaininama, tauna vutuna Bada isane e veraverauna! ¹⁰ Mamaitua, tauma tamamaima guyau Deivid na waiguyauma e veraverauna kwai aiaini! Mamaitua ka kaisuḡum!"

¹¹ Naumeki da Yesu Jerusalem nopone ya saḡa be ya naḡona tempol nopone, dabudine yaba matabudi ya kita rovodina, be kaiteka ravi aubainama, tauna na tauwai muriwatanama 12 mate a dobi a naḡona Betenima.

Yesu damaya ya riutuaḡaie da nam e vota
(Mt 21:18-19)

¹² Pomainama taudi Beteni a gose be a munamu-naḡana, be Yesu kani ya karatina. ¹³ Dabudine tauna ei kita naḡona be damaya ya kitana, ya kinikini. Naumeki da tauna ya naḡona kitanama aubainama deḡoda banidima tima kenakena. Be raḡanine damaya pakane e tavana be damayinama nam i banina be rugukavanaḡa ya kitana. Baninama damaya nam yodi na iri kua da damayinama sibo ya bani. ¹⁴ Naumeki da Yesu damayinama ya riutuaḡaie be ya riuna, "Tam damayimma nam airaḡan kwa bani munaḡa!" Dabudine nama ya riuriuna na tauwai muriwatanama a vaiena.

Yesu taukune tempol nopone ya tavu dobiḡedina
(Mt 21:12-17; Lk 19:45-48; Jn 2:13-22)

¹⁵ Raḡanine taudi Jerusalemma a tavatavana, tauna tempol nopone ya saḡa be banaga aituḡa a kunekune be a gimagimarana ya tavu dobiḡedina. Tauna mane taurabedima adi vatarama yai tauviredi be aituḡa kiu gabubu taurau gimaredima adi kaba miama mate yai tauviredina, ¹⁶ be nam aitu tenaḡa i anine da na taragaima e kiroḡa be tempol noponaḡa e naḡo. ¹⁷ Taudi yai katakataidi be dabudine ya riuedina, "Giruma porane Mamaitua ya riuna, 'Taugu yau tempolma tai isana moiragi kana vadama dobu matabuna aubaidima.'"

Be taumi koya voie da kabe 'taudanedanene adi gabu.'"

¹⁸ Naumeki da pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima uma kauinama a vaiena, vutuna aubainama taudi keda a wanewanena da nema sibo Yesu ai guri bakena, be taudi a nairena, baninama patara matabudi na waikatakataima a basebasena.

¹⁹ Naumeki da ravi ya tava be Yesu na tauwai muriwatanama mate meagainama a dobi pore be a naḡona.

Waikatakatai damaya ḡarone
(Mt 21:20-22)

²⁰ Pomainama raḡanboiboi taudi a naḡonaḡona maika, kedae damaya waramine da damone matabuna ya pokina a kitana. ²¹ Dabudine aba ya tubutubuḡana Pita ya noḡoti be Yesu ya riuena, "Tauwai katakatai, damaya kuya riuriutuaḡaiena kwa kita, ya pokina!"

²² Naumeki da Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Koi sumaḡa Mamaitua ḡarone! ²³ Ya riuriu kauemina deḡo-

da aitu uma oyanama e riuena, 'Kwa midisuḡu be kwa pore nawem egasie!' Be tauna nopone nam e noḡota bekubeku be ei sumaḡa da aba ya riuriuena e tubuḡana, tokare teneteneḡinama aubainama e tubuḡana. ²⁴ Vutuna aubainama yà riuemina aba moiragie koi baḡena, koi sumaḡa da taumi kaite koya paḡo. Da inam tokare taumi ḡaromima.

²⁵ Raḡanine ko midi da ko moiragi be ko noḡoti da aitu aba ḡaromie ya voia waigewana, naumeki da ko noḡota porena, yodibe tamemima marae tokare taumi mate ami gewagewama e noḡota porena." ²⁶ (-) †

Yesu na waibadama waitaraviranama

(Mt 21:23-27; Lk 20:1-8)

²⁷ Yesu na tauwai muriwatanama mate Jerusalemma a tava munaḡa be raḡanine tauna tempol noponaḡa ya naḡonaḡona, dabudine pirisi adi babadama, tarawatu tauwai katakataidima be babada ḡesaudima Yesu ḡarone a tava, ²⁸ da ai taravire be a riuna, "Tam aba waibadane umanama yabedima kwa voivoiedi? Bo aitu uma waibadanama ya utem?"

²⁹ Dabudine Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taugu yau waitaravirama tenaḡa yài taraviremi da ko paribeegu be muriḡa da taugu yà riuemi da taugu aba waibadane uma yabedima yà voivoiedi. ³⁰ Ko riuegu! Jon deḡo dabudi waibada ya paḡo da yawai babataito, Mamaitua ḡarone bo banaga ḡarodie?"

³¹ Dabudine taudiḡa ai saḡasaḡa be a riuna, "Nema tà riu bako? Deḡoda tà riuna Mamaitua ḡarone, tauna tokare umanama ei taraviredana, 'Be aba aubainama da taumi Jon nam koi sumaḡe?' ³² Be deḡoda tauda tà riuna 'banage' taudi banaga a nairedina, baninama banaga matabudi a noḡonoḡotina da Jon tauna perove-ta." ³³ Vutuna aubainama taudi Yesu a paribee be a riuna, "Tauma nam ke kataiena." Dabudine Yesu ya riuedina, "Taugu mate nam yà riuemi da taugu aba waibadane uma yabedima yà voivoiedi."

Gureipi sipinama taurabenama wainasinama

(Mt 21:33-46; Lk 20:9-19)

12 Naumeki da Yesu wainasie banaga umanama ya riuedina, "Tauḡoma tenaḡa gureipi sipinama ya voie be ya gana kukuna. Naumeki da waen anibuy-onama domnama ya keru be kweyaḡa vadanama mate ya kerina. Yodibe gureipi sipinama tausipi ḡesaudima nimedia ya boru da a raberabe be tauna vaḡaie ya naḡona. ² Raḡanine gureipi taminama na raḡaninama ya tavatavana, tauna na taunoyama ya riupore nawena sipi taurabenama ḡarodie da na dariḡama sibo ya paḡona. ³ Be taudi a vunuḡi, a riḡa be nimakavakanama a riupore nawena. ⁴ Naumeki da taupaka na taunoyama ḡesaunama ya riupore nawena ḡarodie, dabudine sipi taurabenama inam tauḡominama debanama a riḡa be a kaue da a kawa tunimayaḡina. ⁵ Be

† (Giruma ḡesaudima vers 26 baibol nopone a boru saḡena. Vers 26 inam uyanama: Deḡoda taumi ami banagama adi gewagewama nam ko noḡota pore, naumeki da Mamaitua marae nam ami gewagewama e noḡota pore. (Mt 6:15 ko kitana))

taupaka yaḡoro na taunoyama ḡesaunama ya riupore, be sipi taurabenama inam tauna a katigabana. Be taupaka banaga ḡesaudima mate toitoi ya riuporedi be ḡidoidima a riḡedi, be ḡidoidima a kati gabedina. ⁶ Be yodi tenaḡa kavakava a taugosena. Be inam tauna, taupaka natunama tauḡominama, tauna vutuna ewai nuapaḡoena. Naumeki da na damone tauna natunama ya riupore be ya riuna, 'Yà noḡonoḡotina da taudi tokare natuguma ta vivirena!' ⁷ Be sipi taurabenama taudiḡa ai giu vivivira be a riuna, 'Uma tauna tokare tamanama na buderima e paḡona, vutuna aubainama tòi guri be buderinama tòi buderie!' ⁸ Naumeki da taudi a vunuḡi be ai guri da gureipi sipinama nopone, be a pore dobiḡena."

⁹ Dabudine Yesu yai taraviredi be ya riuna, "Sipi tau-pakinama tokare e verau be aba e voie? Tauna tokare e verau be sipi taurabedima ei guridi be gureipi sipinama banaga ḡesaudima e utedina. ¹⁰ Taumi riuwai noḡota poranama nopone girugiruminama koya sievi bo ibewa, da

'Vada taukerinama yekue vada a kerikeri be yeku tenaḡa a pore kaiyatina, baninama inam yekunama taudi nam ti ḡoena.

Be Mamaitua yekunama poreporenama ya paḡo be ya voie da na vadama e kerikerina yasinama ya tubuḡana.

¹¹ Be inam kauinama Bada ya voie da uma kauinama anikitanama ḡarode ya vere kauana."

¹² Dabudine pirisi adi babadama, Jius babadidima be tarawatu tauwai katakataidima a ḡoḡoḡoena da Yesu sibo a vunuḡina, baninama mayedima a paḡo da Yesu taudi yawai nasiedina. Be taudi patara a nairedina, vutuna aubainama tauna a gose be a naḡo porena.

Teks tautaminama wainasinama

(Mt 22:15-22; Lk 20:20-26)

¹³ Muriḡanama taudi Parisi be Herod na tauwai muriwatanama ḡesaudima mate a riupore nawedi Yesu ḡarone be waitaravirae Yesu a raurubu be a vaia kaue da Yesu aba sibo ya vato waigewana. ¹⁴ Taudi Yesu ḡarone a tava be a riuna, "Tauwai katakatai, tauma kè kataie da tam riukaue kwa giugiu. Am giue tam nam banaga kuma nainairedina, baninama tam banaga nam kuma siesievidi da taudi nema maika kitedi, be Mamaitua na ḡoanama riukaue kwi katakataidina. Kwa riuemai, inam naumeki bo ibewa da tauma Sisa ḡarone kai teks bo avedi? Tauma kai maesa bo ibewa?" ¹⁵ Be dabudine Yesu adi noḡotama kaikaiyovudima ya kataie be ya riuna, "Aba aubainama taumi ko rarau rubugu? Sirinnama ko verauḡe be yà kita!" ¹⁶ Naumeki da Sirin a paḡo verauḡe ḡarone be Yesu yai taraviredina, "Aitu noḡona be isanama Sirin bogane ta kenakena?" Be a paribee be a riuna, "Uma Sisa noḡonama." ¹⁷ Be Yesu ya riuedina, "Naumeki da Sisa ḡaronama Sisa ko ute, be Mamaitua ḡaronama Mamaitua ko ute!" Be dabudine taudi Yesu a basena.

Gurie be midimidisuḡu muneḡinama waitaraviranama
(Mt 22:23-33; Lk 20:27-40)

¹⁸ Jius nopodie dam ḡaubonama isanama Sadisi, a riu-riuna da banaga e guri be nam e midisuḡu munaḡa, taudi a verau Yesu ḡarone, ai taravire be a riuna,
¹⁹ “Tauwai katakatai, Mosis uma tarawatunama aubaimaima ya girumina, deḡoda banaga tauḡomina-
ma ya guri be na visarama e gose porena nam waisedasedana, naumeki da tasinama bo tuaḡanama sibo kaiyababinama ya naḡi be seda sibo yai tubuḡana tuaḡanama gurigurinama aubainama.

²⁰ “Naumeki da tautauḡoma 7 a tubuḡana tina tenaḡa ḡarone, be tauḡoma tautuaḡa waivi ya naḡi da nam ti natunatuna be tauḡominama ya gurina. ²¹ Be tauḡoma wairabuinama inam kaiyababinama ya naḡina, be tauna mate seda nam i tikedi be ya gurina, kauinama teneḡinama tauḡoma wairabuiteḡanama ḡarone ya tubuḡana. ²² Naumeki da tautauḡoma 7 kauinama namaḡa nam ti natunatuna da a guri rovana. Naumeki da a gurigurina damone inam waivinama ya guri ḡavutana. ²³ Be raḡanine midisuḡu munaḡa na raḡanie uma waivinama tautauḡoma 7 a naḡina, be inam waivinama tokare aitu na waivi?”

²⁴ Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taumi koya riu waigewana, baninama taumi girugiruminama porane nam ko katai kauena be Mamaitua na rewapanama mate nam ko kataiena. ²⁵ Raḡanine guri ta midisuḡu munaḡa, be taudi tokare maika anea marae be tokare nam tai naḡi. ²⁶ Be yodi guri kawakawa midisuḡunama na giuna taumi Mosis na bukama koya sievi bo ibewa? Deḡo ya riuna gedara rageragetinama nopone Mamaitua Mosis ya riuna umanama, ‘Taugu inam Eibraham, Aisik be Jeikob adi Mamaituama’. ²⁷ Mamaitua, nam banaga guriguridima adi Mamaitua, be tauna banaga yawayawasanidima adi Mamaituama. Taumi naumeki koya bua kauana.”

Riuvavasaḡa dosinama
(Mt 22:34-40; Lk 10:25-28)

²⁸ Tarawatu tauwai katakataidima tenaḡa dabudine mate adi giuna yawai beavaiena. Dabudine tauna e vaiena be Yesu na giuna didimanine Sadisi adi giuna ya pariparibeedinna. Vutuna aubainama tauna Yesu yai taravire be ya riuna, “Riuvavasaḡa matabudi namaḡa, be deḡo tauna ya saḡa vavasaḡa?” ²⁹ Yesu ya paribee be ya riuna, “Riuvavasaḡa dosinama tenaḡa inam umanama, ‘Israel koi beavaia! Bada da Mamaituama, tauna taunaḡa Bada. ³⁰ Bada Mamaitua nuuanamma e paḡo, nuuanamma tabutabune, aruimma tabutabune, am noḡotama tabutabune be am rewapanama tabutabune.’ ³¹ Be riuvavasaḡa dosinama aniwai rabuinama inam umanama, ‘Turamma nuuanamma e paḡona maika tam kwa ḡoeḡoe munaḡemna nama.’ Nam deḡo aba riuvavasaḡidima ti saḡa vavasaḡana maika uma taudi.”

³² Tarawatu tauwai katakatainama Yesu ya riuna, “Inam riukaua tauwai katakatai, kuya riuna maika da

Bada taunaḡa Mamaitua be nam deḡo mamaitua ḡesaudi, ibewa da tauna, taunaḡa. ³³ Be banaga nuanama tabutabune, na noḡotama tabutabune, be na rewapanama tabutabune Mamaitua ei nuapaḡoe, be turanama ei nuapaḡoena maika tauname ewai nuapaḡo munaḡena nama. Uma riudima riuvavasaḡa rabui dosidima ta voteyeteyedina, taudi nam maika musara be puyo ḡesaudima ta gabudi be Mamaitua ta uteutena nama.” ³⁴ Raḡanine Yesu ya kataie da tauna na paribeama ya vere kauana, aubainama tauna tarawatu tauwai katakatainama ya riuna, “Tam kaiteka Mamaitua na waiguyauma diane kwa tavatavana.” Inam dabudine nam aitu Yesu waitaravira munaḡenama i ḡoena, baninama taudi a nairana.

Keriso aitu natuna?
(Mt 22:41-46; Lk 20:41-44)

³⁵ Raḡanine Yesu tempol nopone yawai katakataina maika, tauna yai taravira be ya riuna, “Nemanama da tarawatu tauwai katakataidima ta riuriuna da Keriso tauna Deivid natunama? ³⁶ Be Arua Babau Deivid nopone ya yovo be tauna ḡominama umanama ya riuen-
na,

‘Mamaitua yau Badama ya riuna,
Kasague kwa miana naumeki da taugu am ḡaviama kaḡamma dibudie ya biridina’.

³⁷ Deivid ḡominama Keriso yawai isana: Bada! Be yodi nemanama da Keriso tauna Deivid natuna?” Dabudine patara dosinama ma nuaveredi Yesu awai beavaiena.

Yesu banaga nuedima ya boru da tarawatu tauwai katakataidima ḡarodie tai kita kauana
(Mt 23:1-36; Lk 20:45-47)

³⁸ Be raḡanine Yesu yawai katakataidi be ya riuna, “Koi kita kauana tarawatu tauwai katakataidima ḡarodie! Taudi ta ḡoeḡoena gara veredima ta kotedi be debaḡa ta rauguyaguyau naḡona be banaga taudi tai kaiwedina vivira mate. ³⁹ Be taudi sinagog nopodie be soi nopodie gabu verediḡa be gabu dosidiḡa ta ragaragaudina. ⁴⁰ Be taudi kaiyababa waikaruwaḡewaḡedima adi vadama be adi purapurama ta kwayekwayedina be moiragi daudaudima kaikaiyovudima ta voivoiedina. Taudi tokare kovoḡa dosinama ta banavina.”

Kaiyababa na puyoma
(Lk 21:1-4)

⁴¹ Yesu tempol nopone mane adi kaba boruma diane ya mia be patara mane a boruboruna ya kitekitedina. Be banaga waimanedima toitoi a saḡa be mane toitoi a biribiridina. ⁴² Be kaiyababa waikaruwaḡawaḡanama ya saḡa be mane dubedima ḡauḡaubodima rabui ya biridina, inam peni tenaḡa na ruvama. ⁴³ Yesu na tauwai muriwatanama ya yokoedi da ḡarone be ya riuedina, “Ya riuriu kauemina da uma kaiyababinama waikaruwaḡawaḡanama tauna puyo ya moraba kauana mane tanane ya suvekina, nam maika banaga ḡesaudima nama. ⁴⁴ Baninama banaga ḡesaudima mane

ai maure be ragisidima a saġa be a rarau puyoedi. Be kaiyababa waikaruwaġawaġanama, tauna na manema ġaubonama sibo na kanima ya gimerina be ya raupuy-oena."

Yesu tempol kawa gewagewanama be raġan damonama adi matairama ya giuedina
(Mt 24:1-14; Lk 21:5-6)

13 Raġanine Yesu tempol ya gosegosena, na tauwai muriwatanama tenaġa ya riuna, "Tauwai katakatai, kwa kita! Vada yekue kerikeridima kitedima a vere ġaġa." ² Be Yesu ya paribee be ya riuna, "Uma vadedima dosidima ko kitekitedina. Nam ai yeku tenaġa dabudine tokare na gabue e kena. Matabudi tokare ta rawadabuririġidina."

³ Yesu oya Olip debane ya mia be tempol yauwanine yawai kitanaġo be Pita, Jeims, Jon be Endru moisirie be ġarone a tava da Yesu ai taravire be a riuna, ⁴ "Kwa ri- uemai, uma kaidima aba raġanine ta tubuġa be abaġa matairidima ta tubuġa be ka kitedi da uma kaidima ta tubutubuġana?" ⁵ Be Yesu ya riuna, "Koi ki- ta kaua da nam aitau ei kedadoka waigewemi. ⁶ Banaga toitoi tokare isague ta tava be ta riuna, 'Taugu vutuna Keriso!' Be taudi tokare banaga toitoi tai kedadoka waigewedina. ⁷ Be raġanine iġara guguridima maida ko vaie be madanie varidima ko vaiedina, nam koi nu- aboya! Uma kaidima nama tokare ta tubuġana, be nam ko noġoti da inam raġan damona, ibewa! ⁸ Dobu da dobu tai kawa ġasiġasina, be waiguyau turanama waiguyau mate tai kawa ġasiġasina. Be dobu matabuna yoyo be meġara tai verau tatena. Uma kaidima matabudi ta tubuġana maika gomana kaevounama e tubutubuġana tunimuyanama nama, inam tepa pakanama.

(Mt 10:17-22)

⁹ "Taumiġa ko kita kauemina. Taumi tokare tapanimi- na etara aubainama, taumi tokare sinagog nopodie ta riġemina, taumi tokare babada dosidima be guyaguyau noġodie ko midi be isague vari verenama ko riuedina. ¹⁰ Muriġa da raġan damonama e tavana, be noġone vari verenama ta rauguguyena dobu matabuna banaga ġarodie. ¹¹ Raġanine ta panimi be etara aubainama ta nawemina, nam koi nuaboya dokadoka da nema sibo koya giu bako. Raġanine inam raġaninama e tavana giu aba da e uteutemina ko giuena, baninama giu aba da ko giuena inam nam nuemie tokare ko giu, ibewa da Arua Babau e giuna.

¹² "Tautauġoma tasitasidi bo tuatuaġedima ta biri do- biġedi da tai guridina, be seda tametamedima kauina- ma teneġinama adi sedama ġarodie ta kauena, be se- da nama adi dosima mate tai kawa ġasiġasi be tai guridina. ¹³ Be banaga matabudi ta tuaġaiemina, bani- nama taumi taugu kowai sumaġeguna aubainama. Be aitau e midi bagibagi be e raudamoena, tauna tokare e yawasanana.

Yaba gewagewanama waimatatuġainama e tubuġa
(Mt 24:15-28; Lk 21:20-24)

¹⁴ "Tausiava, uma giunama baninama ko katai kaue- na: Taumi tokare ko kita da gewagewa waimatawarawara vavasaġinama deġo nam sibo ya midi, be tokare e midina. Be taudi aitauġa Judiamo miemienidima oyae sibo a naġona. ¹⁵ Be aitau da na vadama debane, be nam tauna teneteneġina da tokare e dobi e naġo na vadama nopone be na pura- purama e ragaudi. ¹⁶ Be nam aitau sipie be e munaġa vadae na garama ragaudima aubaina. ¹⁷ Inam raġandie waiwaivi bogebogedi be waitatau vaudima ġarodie e gewagewa kauana. ¹⁸ Mamaitua ġarone ko moiragi da uma kaidima nam bodubodie † ta tubuġa, ¹⁹ baninama nuaboya inam raġandie ta tubuġana e gewagewa vavasaġana, nam maika Ma- maitua dobu pakane yawai tubuġie nama i tubuġa rubuna, naumeki da yodi raġandie ta tubuġana. Tokare uma kauinama nama nam e tubuġa munaġa. ²⁰ Be deġoda Bada inam raġandima nam sibo i taitupodi, tokare nam aitau tenaġa ya yawasana. Be baninama tauna na banagama vinevinedima kadi taiye, tauna uma raġandima ya taitupodina.

²¹ "Be inam raġandie deġoda aitau e riuemina, Keriso umanema! Bo noanema! Nam koi sumaġe! ²² Banina- ma Keriso kaikaiyovudi be peroveta kaikaiyovudima tokare ta maġatara be mataira be anibasa kaidima ta voiedina, be deġoda Mamaitua na vinevinema banegidima mate tai kedadoka waigewedina. ²³ Vutu- na aubainama ko kita kaua, yaba matabuna è riu wain- onoġimina, muriġa da inam raġandima ta tavana.

Yesu na kaba yovoma raġaninama
(Mt 24:29-31; Lk 21:25-28)

²⁴ "Be inam nuaboyedima raġandima muridie, suara ei kupi, be nawaravi tokare nam e yana mu- naġa.

²⁵ Be kipora gunume ta kuruva be gunuma rewapani- dima matabudi e gusu waidaberaridina.

²⁶ Be dabudine Banaga Natunama ta kitana giyou nopone e maġatara be e yovona ma rewapanina be neneġarinama dosinama mate. ²⁷ Dabudine tauna na aneama e riuporaġa da dobu kawa susunama 4, be dabudine Mamaitua na banagama vinevinedima ta rawateġeteġeidina dobu isudie da isudie be gunuma isudie da isudie.

(Mt 24:32-44; Lk 21:29-33)

²⁸ "Naumeki ko gose da damaya kainama ei katakataimi! Raġanine damaya ragedima ta kini be rugudima ta gidagidavana, inam raġanine ko kataie da inam bodubodu raġaninama maida e tavatavana. ²⁹ Uma kauinama teneġinama nama, raġanine taumi uma kaidima gewegewedima ko kitedi be ta tubu- tubuġana, dabudine taumi ko kataie da Bada na kaba

† Gurik baibol nopone nam 'bodubodu' ima kenakenana. Be 'winter' e kenakenana, inam nam maika bodubodu be inam tururu ya moraba kauana, tokare teneteneġinama ei gurimna.

verauma raġaninama kaiteka maida. ³⁰ Taugu yà riuriu kauemina, da uma kimtinama nam ei kave naumeki da uma kaudidima tokare matabudi ta tubuġa dokana. ³¹ Mara be dobu tokare tai kavena be taugu riuguma nam airaġan tai kave.

Bada na kaba verauma raġaninama nam airtau i kataiena

³² "Nam airtau tenaġa raġan be awa i kataie rubuna da airaġan inam raġaninama e tava. Nam ai anea marae bo Natunama tauġominama, be ibewa Tam-aguma taunaġa ya kataiena. ³³ Be koi kita kaua be koi neneġana, baninama nam ko kataiena da airaġan inam raġaninama e tava. ³⁴ Inam maika tauġoma na taunoyama ya gosedi da na vadama a raberabe be tauna ya naġo poredina vaġai aubainama. Tauna na taunoyama tenaġaġa adi noyama ya utedina, be matakeda taurabenama ya riue da ei neneġana kauana. ³⁵ Vutuna aubainama taumi raġan matabuna koi neneġana, baninama taumi vada taupakinama na kaba verauma nam ko kataiena da airaġan e verau mu-naġa, deġoda ravie bo nubautuae bo raġantomtom kamkam ta riuriue nama bo raġanboibo suara e tavatavana raġanine! ³⁶ Baninama deġoda ei raġante-naġe be e tavana, nam ko kenakena be e kitemi. ³⁷ Taugu aba yà riuriuemina, nama banaga matabudi yà riuriuedina, koi neneġana!"

Yesu kana kasirama a tomtomna (Mt 26:1-5; Lk 22:1-2)

14 Raġan rabui muridie, da sibo Naġopore be Buredi-Nam-Sasasanina soinama, be pirisi adi babada be tarawatu tauwai katakataidima taudi keda a wanewanena, be semoe Yesu kana kasirama a tomtomna da sibo a vunuġi be ai gurina. ² Be taudi a riuna, "Nam soi nopone be nama tã voia, deġoda banaga tokare kada iġarama ta suruena."

Waivi upa ġabuġabunama Yesu debane ya ġinina (Mt 26:6-13; Jn 12:1-8)

³ Yesu tauna Betenima, tauġoma isanama Saemon Kito, tauna na vadae Yesu ya miamiana. Dabudine Yesu ya kanikani be waivi upa ġabuġabunama maesinama dosinama duginama ya kiroġi be ya tavana. Inam upanama yaba isanama Nad a voiena. Naumeki da waivi dugi vikinama ya kaipore be upa ġabuġabunama Yesu debane ya ġinina. ⁴ Dabudine banaga ġesaudima nama a kitakitana, taudi adi banagama adi banagama a riuedina, "Aba aubainama upa ġabuġabunama ewai yakare?" ⁵ Inam sibo a raugimare da mane Denari 300 be mainokoiġo nama sibo a paġo, be manenama banaga waikaruwaġewaġedima sibo a utedina." Be taudi bonedima bagibagine waivi a riu virevirena.

⁶ Be Yesu ya riuna, "Ko gosepore! Aba aubainama ko kawakawa nuaboya? Tauna kaua verenama ya voiena ġarogue. ⁷ Taumi raġan ya toi kauana banaga

waikaruwaġewaġedima mate ko miana, kana raġanie ko ġoeġoena, nama ko sagudina. Be taugu nam uma dabudi taumi mate tã mia nonoġa. ⁸ Tauna aba verenama ya noġonoġotina nama, yodi ya voiena aubaiguma. Tauna upa ġabuġabunama tunigue ya ġini wainonoġina waikokoagiguma aubainama. ⁹ Taugu yà riuriu kauemina, deġo deġo dobu matabuna vari verenama ta rarau guguyena, be uma waivinama aba ya voivoiena noġotinama tokare mate ta ġiu watanena."

Judas tauna Yesu ġavia ġarodie ya boru nawena (Mt 26:14-16; Lk 22:3-6)

¹⁰ Be dabudine Judas Iskariot tauna tenaġa tauwai muriwatana 12 nopodie, be tauna ya dobi ya naġo pirisi adi babadama ġarodie da Yesu sibo nimedie ya boru nawena. ¹¹ Taudi nuedima ya vere kauana da Judas aba e vatona ta vaiena, be taudi a sauga da mane tauna ta utena. Vutuna aubainama Judas keda ya wanewanena da Yesu sibo taudi nimedie ya boru nawena.

Yesu na tauwai muriwatanama mate Naġopore soinama a kanina

(Mt 26:17-25; Lk 22:7-14, 21-23; Jn 13:21-30)

¹² Naumeki da Buredi-Nam-Sasasanina soinama raġaninama yawai karena. Inam raġanine sipu natudima Naġopore soinama aubainama a vunuvunuġana, be tauwai muriwatana Yesu ai taravire be a riuna, "Deġo dabudi kwa ġoeġoemaina ka naġo be Naġopore soinama ka vokaukaue tam aubaimma da kwa kani?"

¹³ Naumeki da na tauwai muriwatanama rabui ya riuporedi be umanama ya riuedina, "Ko naġo meagai nopone be tauġoma upa duginama e kirokiroġina ko banavina, tauna vutuna koi muriwatane ¹⁴ da deġo vadanama nopone e saġana. Inam dabudine vada taupakinama umanama ko riuna, 'Tauwai katakatai umanama ya riuna: Deġo gabunama taugu ware yau gabu da taugu be yau tauwai muriwatanama mate dabudi Naġopore soinama ka kani?' ¹⁵ Be tauna vada nopone vatavatara rabui, be debane vatarine dabudine gabu dosinama yaba matabudi kawakawa nonoġidima ei kataimina, be inam dabudine aubaidama ko vokaukauana." ¹⁶ Naumeki da tauwai muriwatana a naġona, raġanine taudi meagaie a tavatavana yaba matabuna Yesu ya riuriuedina nama a banavidina, dabudine taudi Naġopore soinama a vokaukauena.

¹⁷ Naumeki da ravi ya tavatavana, Yesu na tauwai muriwatanama 12 mate a tavana. ¹⁸ Be raġanine taudi vatara debane a kanikani be Yesu ya riuedina, "Taugu yà riuriu kauemina, airtau tenaġa poumie tokare taugu e boru dobiġeguna. Tauna airtau taugu mate ka kanikanina, tauna vutuna." ¹⁹ Dabudine tauwai muriwatana nuedima yai poya be tenatenaġaġa Yesu ai taravirena, "Bada, taugu teika?" ²⁰ Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taumi 12 nopomie, airtau tenaġa na buredima taugu mate teboe kai gayo tenaġedina, tauna vutuna.

²¹ Be girugiruminama poranama e riuriuna maika nama tokare Banaga Natunama e gurina, be ya gewagewa kauana tauna baneginama ġarone aitau Banaga Natunama e boru dobiġena! Ya verena da inam baneginama avedi sibo ya tubuġa!"

Bada na soima (Turiya)

(Mt 26:26-30; Lk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

²² Naumeki da taudi a kanikanina maika, Yesu buredi tenaġa ya paġo be moiragie yai kaiwana, ya giva da na tauwai muriwatanama ya utedi be ya riuna, "Ko paġo! Uma tauna taugu tubuġiguma." ²³ Naumeki da Yesu keyaka ya paġo Mamaitua ġarone yai kaiwa, be na tauwai muriwatanama ya utedi da keyekine a rautegono. ²⁴ Be Yesu ya riuna, "Uma tauna taugu kosiniguma e rauġinina waianina vaunama aubainama. Yodibe Mamaitua banaga ei yawasanidina. ²⁵ Taugu yà riuri kauemina da taugu tokare nam waen yà tego munaġe, naumeki da Mamaitua na waiguyauma nopone waen tegonama yà kare munaġena." ²⁶ Naumeki da taudi kaisuġu sarenama a sare be a naġona oya olipma.

Yesu ya riuna da tokare Pita tauna e boviena

(Mt 26:31-35; Lk 22:31-34; Jn 13:36-38)

²⁷ Yesu ya riuedina, "Taumi matabumi tokare ko gosegu be koi naġo teġateġana, baninama girugiruminama porane ya riuna da, 'Mamaitua tokare tauyosi ei guri, be sipu matabudi tai daberaridina.'

²⁸ Be raġanine gurie be yà midisuġu munaġana, taugu tokare yà naġo dokana Galilima, be muriġa taumi."

²⁹ Pita ya riuna, "Avedi da ġesaudima tokare ta gosemna, be taugu tokare nam yà gosem." ³⁰ Dabudine Yesu Pita ya riuna, "Taugu yà riuri kauemna da manaka kupine muriġa da kamkam raġan aniwai rabuinama e riuna, be tam tokare raġan rabuiteġa kwa bovieguna da tam nam taugu ku kataieguna." ³¹ Be Pita bonanama bagibagine ya riuna, "Taugu tokare nam yà boviem, teneteneġinama deġoda tam mate tà gurina!" Be tauwai muriwatanama ġesaudima mate giunama teneġinama nama a giuna.

Yesu Getsemenima ya moimoiragina

(Mt 26:36-46; Lk 22:39-46)

³² Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama mate a naġo dobu isanama Getsemenima a tava be tauna ya riuedina, "Uma dabudi ko miamia be taugu yà naġo yà moiragina." ³³ Tauna na tauwai muriwatanama rabuiteġa Pita, Jeims be Jon yai dokedina. Dabudine tauna nuanama yai poya be nuaboya noponama ya kukutomna, ³⁴ be taudi ya riuedina, "Nuaboya nopogue ya moraba kua da ġaubonaġa èi guriguna. Be taumi uma dabudi ko mia be ko taibanabanagigu be kowai neneġana!" ³⁵ Naumeki da tauna ya taunaġo ġaubonaġa da moiragi aubainama ya beku yovo doġae be ya moiragina, deġoda teneteneġina bo ibewa da tauna nam sibo ġoraġoranama e veraverau-

na nopone ya naġo. ³⁶ Dabudine tauna ya moiragi be ya riuna, "Mamai, Tamaguma, yaba matabuna tam ġarome teneteneġinama. Be ġoraġoranama uma yà siguena ġarogue kwa kaipore! Naumeki da nam taugu yau ġoanama yà voie be am ġoanama nama e tubuġana!"

³⁷ Dabudine tauna ya munaġa na tauwai muriwatanama ġarodie, da e kitana be taudi a kenakenana. Naumeki da Yesu Pita ya riuna, "Saemon, tam kwa kenakena, bo? Tam nam tokare kuya mia da suara rovanama tenaġa, bo?" ³⁸ Be tauna taudi ya riuedina, "Koi neneġana be ko moiragi da nam raurubue ko beku! Arua e ġoegoena, be tubuġa e vovo gwaġagwaġana."

³⁹ Naumeki da Yesu ya munaġa be moiraginama teneġinama ya moiragina. ⁴⁰ Raġanine tauna na tauwai muriwatanama ġarodie ya tava munaġa da e kitana be taudi yaġoro a kenakenana, baninama taudi yaġoro matedima ya guri kauana. Be taudi nam ti kaitaena da aba sibo Yesu ġarone a vato.

⁴¹ Be raġan aniwai rabuiteġane tauna ya tava munaġa be ya riuedina, "Taumi yaġoro ko kenakena be ko sipesipere, bo? Naumeki koya kenana! Raġaninama kaiteka ya tavana, ko kita, Banaga Natunama a boru dobiġena gewagewa banegidima nimedie. ⁴² Ko midisuġu be tà naġo, tauboru dobiġeguma kaiteka umanema ya tavana."

Banaga Yesu a panina

(Mt 26:47-56; Lk 22:47-53; Jn 18:3-12)

⁴³ Dabudine Yesu yaġoro ya giugiu be Judas tauna tenaġa tauwai muriwatana matabudi 12 nopodie, be ya tavana. Dabudine banaga patara ġesaudima mate nimedie kwatikwati be kwapu mate, taudi pirisi adi babadama, tarawatu tauwai katakataidima be babada dosidosidima a riuporedina. ⁴⁴ Be tauborudobiġa patara umanama ya riuedi da tauna tokare waimatarara aba e voiena, "Deġo baneginama yàwai suruvena, tauna vutuna ami ġoanama, tauna ko pani be koi doka nawena!"

⁴⁵ Raġanine Judas ya tavatavana, tauna waiġapa didimaninama ya saġa, ya naġona Yesu ġarone be ya riuna, "Tauwai katakatai!" da yai suruvena. ⁴⁶ Dabudine taudi Yesu a vunuġi be a kaididi guratena. ⁴⁷ Dabudine banaga tenaġa diedie ya midimidina, na kwatikwatima ya kaisuġu be pirisi adi badama na taunoyama beanama yai miarakana.

⁴⁸ Dabudine Yesu ya riuedina, "Taumi kwapu be kwatikwati mate koya tavana taugu ko vunuġigu, maika kabe banaga taudanedanene, bo? ⁴⁹ Taugu raġan matabuna taumi mate tempol nopone èwai katakaina, be taumi nam taugu ko vunuġiguna. Be girugiruminama porane e riuriuna naumeki da nama e tubuġana."

⁵⁰ Dabudine tauwai muriwatana matabudi Yesu a gosepore be a naġona. ⁵¹ Be inam raġanine tauġoma yaraginama tenaġa nam aba ġesaunama i kotena, be gara ġavoġavorinama ya kote be Yesu yawai muri-

watanena. Raġanine taudi tauna a kaikaididina, ⁵² tauna na garama ya gosaġa be ma kavakavana naira ya manini be ya naġona.

Yesu tauwai tarapiri babadidima ġarodie
(Mt 26:57-68; Lk 22:54-55, 63-71; Jn 18:13-14, 19-24)

⁵³ Naumeki da Yesu ai doka nawena pirisi saġasaġa vavasaġinama na vadae, be dabudine pirisi adi babadama, tauwai tarapiri babadidima be tarawatu tauwai katakataidima matabudi ai rawateġeidina. ⁵⁴ Be Pita Yesu yawai muriwatane be muriġa ya veraveruana, naumeki da ya saġa ya naġona anikaba etara gabuna pirisi saġasaġa vavasaġinama na vadae. Dabudine tauna taubodama mate kai diane a mia be yawai kaimaririna.

⁵⁵ Be pirisi adi babadama be waibabada matabudi riukaua a wanewanena da nema sibo Yesu ai gurina, be nam aitau ġarone riukaua ti banavina. ⁵⁶ Baninama banaga toitoi kaiyovue Yesu na kauama a giugiuena, be adi giuma matabudi nam teneġidi. ⁵⁷ Be mate dabudine banaga ġesaudima a midisuġu be kaiyovue Yesu na kauama umanama a giuena, ⁵⁸ "Tauma kè vaiena umanama ya riuna, 'Taugu tokare uma tempolnama banaga nimedie a kerikerina yà katiweina, be raġan rabuiteġa nopodie natabu yà keru munaġena, nam maika banaga nimedie a kerikerina nama.'" ⁵⁹ Be yaġoro adi giuma matabudi nam teneġidi.

⁶⁰ Naumeki da pirisi saġasaġa vavasaġinama banaga noġodie ya midisuġu be Yesu yai taravirena, "Tam uma banegidima adi giuma ta saġesaġedina ġarome nam am paribea, bo?" ⁶¹ Be Yesu naumeki da yai nuatuġu be nam aba i giuena.

Dabudine pirisi saġasaġa vavasaġinama Yesu yai taravira munaġena, "Tam Keriso, Mamaitua Natuna, bo?" ⁶² Dabudine Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taugu vutuna! Be taumi matabumi tokare Banaga Natunama Mamaitua wairewapana vavasaġinama nimanama kasaune e mia be marae ma giyouna e veraverauna ko kitana." ⁶³ Naumeki da pirisi saġasaġa vavasaġinama na garama ya sikedi † be ya riuna, "Tauma yodi nam matamata ġesaudima kama ġoeġoedina! ⁶⁴ Yodi tauna na waidiboġama koya vaiena. Be nema kowai noġota bako?" Be taudi matabudi ai anine da Yesu sibo gurie a boruna. ⁶⁵ Dabudine banaga ġesaudima Yesu a kaviso be matanama a suma da a riġa be a riuna, "Yodi kwai peroveta kabe aitau ya riġam?" Naumeki da taubodama Yesu ai doka nawe be a raunevaneva kauna.

Pita Yesu ya bovia

(Mt 26:69-75; Lk 22:56-62; Jn 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Pita tauna yaġoro anikaba etara gabunama dibune ya miamiana, be pirisi saġasaġa vavasaġinama na taunoyama waivinama tenaġa ġarone ya tavana.

⁶⁷ Raġanine waivinama Pita e kitana be yawai kaimaririna, tauna Pita ya kitadidi be ya riuna, "Tam mate Nasaret Yesunama mate koya naġonaġona." ⁶⁸ Be Pita

† Jius adi vaivaie gara sikasikanama, inam nuaboya be medi adi matairama, maika tauda boni dosi poredima a mogumogurana.

ya bovie be ya riuna, "Taugu nam e kataiena tam aba kwa giugiue." Be tauna matakedae be ya dobina doġae. ⁶⁹ Raġanine taunoyanama waivinama ya kitakitana, taudi aitauġa dabudi midimididima ya riu munaġedina, "Tauna mate Yesu na tauwai muriwatana-ma!" ⁷⁰ Be Pita ya bovi munaġana, dabudine aitauġa diedie midimididima Pita a riuna, "Inam riukaua, tam mate turedima, baninama tam mate Galili banagimma." ⁷¹ Be Pita taudi ġarodie ya sauga wapa be ya riuna, "Taugu yà riuriu kauana! Deġoda taugu ama kaiyovuvu, naumeki da Mamaitua sibo ya kovoġigu. Taumi aba tauġominama ko giugiue, taugu nam e kataiena!" ⁷² Naumeki da yai raġantenaġe da kamkam raġan aniwai rabuinama ya riuna. Dabudine Yesu nema ya giugiu bakona Pita ya noġotina: "Muriġa da kamkam raġan aniwai rabuinama e riuna be tam tokare raġan rabuiteġa kwa boviegu da tam taugu nam ku kataieguna." Dabudine Pita yai nuaboya kua be ya ġaba guratana.

Yesu Paelat ġarone a verauġena
(Mt 27:1-2, 11-14; Lk 23:1-5; Jn 18:28-38)

15 Naumeki da raġanboiboi kupinaġa, pirisi adi babadama, tauwai tarapiri babadidima mate, tarawatu tauwai katakataidima be waibabada matabudi ai rawateġeidi be ai giu da aba ta voiena. Dabudine Yesu a pani be ai doka nawena Paelat ġarone.

² Naumeki da Paelat Yesu yai taravire be ya riuna, "Tam Jius adi guyau, bo?" Be tauna ya riuna, "Ee! Vutuna kuya vatona." ³ Dabudine pirisi adi babadama yaba matabuna ġarone Yesu ai wavuna. ⁴ Vutuna aubainama Paelat umanama Yesu yai taravirena, "Tam nam aba tokare kwa paribeedi, bo? Kuya vaie da yaba matabuna ġarone tawai wavumna." ⁵ Be yaġoro Yesu nam aba giunama tenaġa maika i vato rubuna. Vutuna aubainama Paelat ya basena.

Paelat ya riuna da Yesu tai gurina
(Mt 27:15-26; Lk 23:13-25; Jn 18:39-40; 19:1, 16)

⁶ Be Naġopore soinama modi matabuna nopodie Paelat tauna na vaivaima da banaga dibure miemienidima tenaġa nama e kaikaiporena, deġo baneginama ta ġoeġoena nama. ⁷ Be inam raġanine tauġoma isanama Barabas be banaga medimedidima ġesaudima iġara nopone a rauvunuġana mate dibure a mi-amiana. ⁸ Naumeki da patara a rawateġeidi be Paelat ai baġana da noġone tauna nema ya voivoia bakona, nama sibo taudi aubaidima ya voiana. ⁹ Be Paelat taudi yai taraviredi be ya riuna, "Taumi ko ġoeġoena Jius guyaunama taumi aubaimima yà kaipore, bo?" ¹⁰ Be Paelat ya katai kauena da pirisi adi babadama Yesu a verauġena tauna ġarone, baninama taudi a unurana. ¹¹ Dabudine pirisi adi babadama patara a kawa nu-aġoreġoredi be Paelat ai baġana da Barabas sibo ya kaiporena, be nam Yesu.

¹² Naumeki da Paelat patara yai taravira munaġedi be ya riuna, "Uma tauna kowai isana Jius guyaunama, yodi nema yà bake?" ¹³ Taudi a rasa be a riuna, "Kwa

tuparatu!"¹⁴ Be Paelat ya riuna, "Aba aubaina? Tauna aba gewagewanama ya voie?" Be taudi matabudi a rasa gurata be a riuna, "Kwa tuparatu!"¹⁵ Naumeki da Paelat patara adi nuasubama aubainama Barabas ya kaiporena, be Yesu kwapue a riġa be taudi nimedie ya boruna tuparatunama aubainama.

Tauġara Yesu ai kwatekwatevena

(Mt 27:27-31; Jn 19:2-3)

¹⁶ Naumeki da tauġara Yesu ai doka saġena vadae, deġo Paelat na kaba miae be tauġara ġesaudima a riuedi da a rawateġeidina.¹⁷ Dabudine taudi gara gatugatunama Yesu ai kotena, be gedara a pipini be pinounama Yesu debane ai kunuboboena.¹⁸ Be taudi Yesu waivaravarae ai kaiwe be a riuna, "Ebom, Jius guyauma!"¹⁹ Naumeki da taudi kwapue Yesu debanama a riġa yabayababe, a kaviso, tuapikedie a raupari be a rauduneena.²⁰ Raġanine taudi ai kwatekwateve ya kovikovina, taudi gara gatugatunama a kaipore, be tauna na garaġomama ai kote munaġena. Dabudine taudi ai doka dobiġa nawena tuparatunama aubainama.

Yesu korosie a tuparatuna

(Mt 27:32-34; Lk 23:26-43; Jn 19:17-27)

²¹ Be kedae tauġoma tenaġa isanama Saemon, tauna na sipie be ya saġasaġana a banavina. Dabudine tauġaiġara inam tauġominama a segeri da Yesu na korosima e kiroġina. Saemon tauna Sairin tauġominama, tauna inam Alexandra be Rupas tamedima.

²² Naumeki da patara Yesu ai doka nawena gabu isanama 'Golgota', inam riunama baninama 'debagarere'.²³ Dabudine taudi a ġoeġoena da waen be bunama muya anibosonama isanama 'Maera' mate wairawateġeinama Yesu sibo ai tegona, be tauna nam i tegona.²⁴ Naumeki da tauġara Yesu korosie a tuparatu be na garama ai kasiedina, † be aita kaside yawai rewapanana, tauna na ġoanama garanama nama ya paġopaġona.

²⁵ Be raġanboibo i suara rovanama 9-okorokinama Yesu a tuparatuna.²⁶ Dabudine Yesu debane kai ġaubonama bogane a giruma da aba aubainama Yesu a tuparatu. Taudi umanama a girumana

JIUS ADI GUYAUMA!

²⁷ Inam dabudine taudi taudanedanene rabui mate a tuparatudina, tenaġa Yesu kasaune be tenaġa senine.²⁸ (-) ††

²⁹ Be banaga ġesaudima noġodiġa a saġasaġa be a yovoyovona, taudi debedima a kwadiedi da Yesu ai di-boġi be a riuna, "Iyo! Tam godekai kuya riuna, 'Tempol kwa katiwei be raġan rabuiteġa nopodie kwa keru munaġena.'³⁰ Yodi korosie kwa dobi be kwai yawasana munaġem!"³¹ Inam kauinama teneġine piri adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima Yesu ai

† Inam nam maika kasiġoma. †† (Giruma ġesaudima vers 28 baibol nopone a boru saġena. Vers 28 inam umanama: Dabudine ri-uwai noġota poranama girugiruminama nama ya maġatarana: Banaga Yesu a voiena maika kabe tarawatu tauwai kati kotovidima.)

kwatekwateve be adi banagama adi banagama a riuedina, "Tauna banaga ġesaudima yawai yawasanidina be yodi tauna nam tokare ei yawasana munaġe!"³² Yodi Keriso, Israel guyaunama, ta kita korosi bogane e dobi be ta i sumaġe!" Be taudi aitaġa taudanedanene rabui Yesu mate a tupatuparatudina, taudi mate Yesu ai di-boġina.

Yesu ya gurina

(Mt 27:45-56; Lk 23:44-49; Jn 19:28-30)

³³ Dabudine suaratopu, be dobu yai kupikupina, naumeki da ravi.³⁴ Be ravie 3-okoroki Yesu bonanama dosine umanama ya riuna, "Eli, Eli, lema sabaktani?" Uma giunama baninama inam umanama, "Yau Mamaituama, yau Mamaituama, aba aubainama kuya gose poregu?"³⁵ Be banaga ġesaudima dabudine di-ane a midimidina nama a vaie be a riuna, "Koi beavaia! Tauna Elaija e yokoyokoena!"³⁶ Be dabudine tauġoma tenaġa anitaiyo ya paġo, be ya manini, ya saġa ya naġo da waen ġoraġorane yai sonom da kai isune ya pani be Yesu sibo yai tegona, be dabudine a riuna, "Nakarua! Deġoda Elaija e yovoyovona Yesu korosie be e dobiġena ta kitana."

³⁷ Naumeki da Yesu bonanama dosine ya riuriuna, naumeki da ya gurina.³⁸ Be gara tempol nopone matakadae waisaurinama ya nuasika poraġa da ma nevana a kenana.³⁹ Be raġanine tauġara adi badama dabudine Yesu noġone ya midimidina, tauna Yesu bonanama ya vaie be ya kita da Yesu nema ya guri bakona, dabudine tauna ya riuna, "Riukaua, uma tauġominama naumeki da tauna Mamaitua Natunama!"

⁴⁰ Be dabudine waiwaivi ġesaudima mate, taudi madanie be awai kitana, be taudi nopodie Meri Magdalin, Meri Jeims ġaubonama be Joses tinedima be Salome.⁴¹ Raġanine Yesu tauna Galilima ya miamiana, uma waiwaividima matabudi Yesu awai muriwatane be tauna na ġoanama nama a sagusaguna. Be waiwaivi toitoi ġesaudima Yesu mate Jerusalemma a saġasaġana, taudi mate dabudine.

Yesu waikokoaginama

(Mt 27:57-61; Lk 23:50-56; Jn 19:38-42)

⁴² Naumeki da ravi ya tavatava be Jousep tauna Arimatia tauġominama ya tavana tauwai tarapiri nopodie, tauna mate tenaġa be a vivivivirena. Tauna Mamaitua na waiguyauma ya veraverauna ya raberabena. Be inam raġanine Sabat na vokaukauama raġaninama, be pomai inam Sabat na raġanima. Vutuna aubainama Jousep ma raudebatorana ya naġona Paelat ġarone be yai baġana Yesu tubuġinama aubainama.⁴⁴ Be Paelat nama ya vaie be ya base da Yesu tauna kaite ya gurina. Vutuna aubainama Paelat tauġara adi badama ya yokoe be yai taravirena, deġo da Yesu kaite ya guri bo ibewa.⁴⁵ Be raġanine Paelat tauġara adi badama na giuna ya vaie ya kovikovina, Jousep ya riuporena da tauna Yesu tubuġinama e paġona.⁴⁶ Naumeki da Jousep gara ġavoġavoridima

ya gimara, yodibe Yesu tubuḡinama korosie ya kiroḡa dobiḡe be gara ḡavoḡavoridie ya sumana. Naumeki da guba yeku nopone voivoienama, dabudine Yesu yai kenana. Yodibe Jousep yeku yai raurie be guba matakedanama yai kenatomna.⁴⁷ Meri Megdalin be Meri Jousep tinanama taudi Jousep deḡo Yesu tubuḡinama yai kenana a kitana.

Yesu ya midisuḡu munaḡana

(Mt 28:1-8; Lk 24:1-12; Jn 20:1-10)

16 Naumeki da Sabat ya kovi be murine, Meri Megdalin, Salome, be Meri, Jeims tinanama, taudi bunama a gimarana Yesu tubuḡine ḡininama aubainama.

² Pomainama Sande raḡanboiboi suara ya tavatavana nama, taudi a naḡona kokoagae. ³ Be kedae taudi adi banagama adi banagama mate ai giu vivivira be a riuna, "Aitau tokare yeku kokoaga matakedane e taurie aubaidama?" ⁴ Raḡanine taudi a tausuḡudi da ta kitana be yekunama dosinama kaite ya raunuariana. ⁵ Raḡanine taudi kokoaga nopone a saḡasaḡana, kasaudima yauwanine tauḡoma yaraḡinama gara ḡavoḡavorinama ya kote be ya miamiana, a kita be a nairana. ⁶ Dabudine tauḡoma ya riuna, "Nam ko naira! Taugu è kataiena taumi Nasaret Yesunama a tupatuparatuna ko wanewanena. Tauna nam uma dabudi, tauna ya midisuḡu munaḡana! Ko kita, umanema awai kenana gabunama. ⁷ Yodi ko naḡo be na tauwai muriwatanama be Pita mate uma varinama ko riuedina: Bada Yesu kaite ya doka be e naḡonaḡona Galilima, dabudine taumi tokare ko kitana, noḡone ya riuriueminama." ⁸ Naumeki da waiwaivi kokoaga a dobi pore be a base be ma nuagusugusudi a manini be a naḡona. Taudi nam aitau ḡarone aba ti giuena, baninama taudi a naira kauana.

Yesu ya maḡatarana †

(Mt 28:9-19; Lk 24:13-43; Jn 20:13-29; 21:1-23)

⁹ Raḡanine Sande raḡanboiboi Yesu gurie be ya midimisuḡu munaḡana, tauna Meri Megdalin ḡarone penama matabudi 7 ya tavu dobiḡedina, tauna vutuna ḡarone ya maḡatara dokana. ¹⁰ Naumeki da inam waivinama ya munaḡa be na banagama, aitauḡa ai

† *Giruma ḡesaudima nopodie vers 9-20 nam tima kenakenana.*

nuaboya be a ḡabaḡabana ya riuedina. ¹¹ Dabudine taudi ta vaiena be Meri ya riuna da Yesu ya yawasana munaḡana, be tauna ya kitana, be yaḡoro taudi nam ti sumaḡena.

¹² Be uma kauinama murine, tauwai muriwatana rabui kedaḡa a naḡonaḡo be Yesu kitanama ya boru vitare be ḡarodie ya maḡatarana. ¹³ Dabudine taudi a munaḡa be adi banagama a riuedina, be taudi yaḡoro nam ti sumaḡana.

¹⁴ Muriḡanama tauwai muriwatana matabudi 11 a kanikani be Yesu ḡarodie ya maḡatarana. Tauna ya ḡasiedina, baninama taudi nam nopodie waisumaḡa. Taudi adi nopobadoma aubainama banaga ḡesaudima Yesu ya midisuḡu munaḡana a giugiuena, be taudi yaḡoro nam ti sumaḡedina.

Yesu tauwai muriwatana noya ya utedi be ya riuporedina dobu matabuna

(Mt 28:18-20; Lk 24:44-49)

¹⁵ Dabudine Yesu taudi umanama ya riuedina, "Ko naḡo dobu matabuna nopodiḡa be riu verenama ko rauguguyena banaga ḡarodie! ¹⁶ Be aitau ei sumaḡa be e babataitona, tauna tokare e yawasanana. Be aitau nam ei sumaḡa, Mamaitua tokare tauna e kovoḡina. ¹⁷ Tauwai sumaḡa taudi tokare rewapana è utedi da mataira ta voiedina. Taudi tokare isague penama ta tavu dobiḡedi, be bona vaudima tabu be tabu ta giuedina. ¹⁸ Deḡoda taudi mota gewegewedima nimedie ta ragaudi bo aniwai guri upedima ta tegodina, taudi tokare nam nema ta bako. Be nimedima banaga sidesidedima tunidie ta biridina, inam banegidima tokare ta yawasanana."

Mamaitua Yesu e nawena marae

(Lk 24:50-53; Ap 1:9-11)

¹⁹ Dabudine Bada Yesu na tauwai muriwatanama mate a giugiu kovina murine, Mamaitua Yesu ya nawena marae be Mamaitua kasaunama yauwane ya mi-ana. ²⁰ Naumeki da tauwai muriwatana dobu matabuna a naḡo be a rauguguyana, be Bada tauna taudi mate a noyanoya be mataira a voivoiedina. Be banaga taudi a kitedi da taudi adi rauguguyama naumeki riukaua.

Luk

Luk ya girumana Tiopilas ġarone

1 Kapore Tiopilas! † Banaga toitoi kaite a raurubu da voia nopode a tubutubuġana a girumidina. ² Taudi voia pakane matedie a kitakitana be beedie a vaivaiena a riuriuedina nama a girumidina. ³ Vutuna aubainama taugu uma voiedima è kita yaġedi da adi didimanae yà girugirumina tam aubaimma, ⁴ baninama tam sibo kuya kataie da aba awai katakaimna inam matabudi riukaua.

Jon tau babataito na kaba tubuġama

⁵ Yau ġuma pakanama yai karena, inam Herod tauna Judia provins guyaunama. Inam raġandie pirisi ya miamiana isanama Sakaraias. Tauna Abia na waipirisima damnama †† nopone be na visarama Elisabet tauna Eron na waipirisima damnama nopone ya tubuġana. ⁶ Sakaraias be Elisabet taudi rabuidi yawasana didimanine a mianana Mamaitua noġone, be Mamaitua na riuvavasaġama matabudi a voteyeteyedina, be nam aba tenaġa ti voia waigewana. ⁷ Be taudi nam ti natunana, baninama Elisabet tauna yai kaikaipokina, be taudi rabuidi ai rawadosina.

⁸ Raġan tenaġa Sakaraias Jerusalemma tempol nopone ‡ ya noyanoyana, baninama Abia na waipirisima damnama adi noyama na raġanima. ⁹ Inam damnama nopone Sakaraias a vinena †† da tauna Bada na tempolma nopone e saġa be piupiu e gabuna. ¹⁰ Naumeki da Sakaraias tempol nopone piupiu ya gabugabuna maika, banaga ġesaudima gabure a mia kwasa, be a moimoiragina.

¹¹ Sakaraias tempol nopone piupiu ya gabugabuna maika, Bada na aneama piupiu oltanama diane ya maġatarana, Sakaraias kasaunama yauwane.

¹² Sakaraias anea ya kitakitana, tauna ya ġosori be ya naira kauana. ¹³ Be anea ya riuena, "Sakaraias, nam kwa naira! Mamaitua am moiragima ya paribeena, da am visarama Elisabet gomana tauġominama tokare e tikana, be tam inam gomeninama kwai isana Jon. ¹⁴ In-

† Luk na Gospel matabuna inam leta ya ġirugirumina Tiopilas aubainama. †† Inam raġandie pirisi damdima matabudi 24. Taparoro tenaġa nopone dam tenaġa a noyanoyana, be taparoro ġesaudie dam ġesaudie a noyanoyana. Dam 24 nopodie dam tenaġa Abia na damma. (1Chr 24:10,19) ‡ Jius ġarodie tempol inam Mamaitua na vadama, anikaba taparoro be anikaba moiragi aubainama, maika sinagog. Be tempol taunaġa nopone a rarau puyona, nam sinagog nopone. †† 'Vine' inam umanama: Koukou nopone yeku a biridina, be tenaġa ġavoġavorina. Be aba pirisinama yeku ġavoġavorinama ya paġona, naumeki tauna piupiu ya gabuna. (Wainasi)

am gomeninama tam ei nuaverem be banaga toitoi tai nuaverena inam gomeninama ya tubuġana aubainama. ¹⁵ Baninama Bada matane tauna tokare banaga dosinama e tubuġana. Tauna tokare nam waen bo upa bagibagidima e tegodi, ibewa. Be tauna tinanama kapone da nokoi ya naġona Arua Babau noponama e moġavuna. ¹⁶ Tauna Israel banegidima toitoi e verauġa munaġedina Bada adi Mamaituama ġarone. ¹⁷ Be tauna Bada na kedadokadokama be tauna Elaija na aruama be na wairewapanama maika e noyana. Be tauna dosi nuedima e vitaredi da adi sedama nuedima ta paġona. ‡ Be banaga rawarawa ġaiġaidima nuedima e vitaredi da Mamaitua na nuauyauyama ta kataie be yawasana didimanine ta miana. Inam yabedima matabudi e voidi, da banaga e vokaukauedina Bada na kaba verauma aubainama."

¹⁸ Be Sakaraias anea ya riuena, "Nemanama yà kataie bake da tam kwa riuriu kaua? Baninama taugu yau visarama mate kaiteka kèi rawadosina." ¹⁹ Dabudine anea Sakaraias ya paribee be ya riuna, "Taugu Geibriel. Taugu Mamaitua noġone yà midimidina, tauna ya riuporeguna da uma riunama verenama yà riuriuemna, ²⁰ be tam nam kui sumaġeguna, aubainama yodi tam gungum kwa miana naumeki da uma yabedima matabudi adi raġan kaue ta tubuġana."

²¹ Banaga yaġoro doġae awai rabana da Sakaraias sibbo ya dobina, be taudi a nuababaġana aba aubainama Sakaraias tempol nopone e miamia gurata. ²² Tauna doġae ya dobidobina raġanine, nam aba i ġiuen, be matairaġa ya voiena. Dabudi banaga a kataie da tauna mataġomine rauboni ya kitana, be Sakaraias tauna naumeki da gungum ya mianana.

²³ Naumeki da tauna na noyama taparoronama ya kovikovina, tauna ya munaġana na vadae. ²⁴ Inam kaidima muridie tauna na visarama Elisabet ya boga be semoe ya miana naumeki da nawaravi 5 a kovina. Be Elisabet ya riuna, ²⁵ "Bada na raukiviveree ya raunatoiegu be yau tunimayaġama ya kaiporena."

Anea Yesu na kaba tubuġama ya ġiuen

²⁶ Raġanine Elisabet na nawaravima aniwai 6-nama murine, Mamaitua anea Geibriel ya riupore da ya naġona matatapu isanama Meri ġarone, tauna Jousep mate ai ġoapaparana. Jousep tauna guyau Deivid na damma nopone. Taudi rabuidi Nasaret meagaina a mianana Galili provinsnama nopone. ²⁸ Dabudine anea

‡ Bo: Dosi nuedima e vitaredina da maika seda adi noġotama.

ya saġa da Meri ya riuena, “Ebom tam waivima waia-
iainimma, Bada ġarome.”

²⁹ Inam raġanine Meri ya nuababaġana be anea aba
ya giugiuena tauna nam i kataiena, be tauna yawai nu-
anoġonoġotana da inam ġiudima banidima aba. ³⁰ Be
anea ya riuena, “Meri nam kwa naira! Tam Mamaitua
kwawai nuavaina. ³¹ Tam tokare kwa boga be gomana
tauġominama kwa tikana, be inam gomeninama kwai
isana Yesu. ³² Tauna tokare banaga dosinama be Ma-
maitua saġasaġa vavasaġinama natunama e
tubuġana. Be Yesu guyau Deivid na dame e tubuġana
aubainama Mamaitua Deivid na waiguyauma natuna-
ma Yesu e utena. ³³ Be tauna Israel ġarodie ei bada
nonoġana, be na waiguyauma nam e kovi.”

³⁴ Be Meri anea yai taravirena, “Inam nemanama?
Taugu tauġoma nam mayanama e paġona.”

³⁵ Be anea ya paribee be ya riuna, “Arua Babau
tokare e tava ġarome be saġasaġa vavasaġinama na
rewapanama vagurunama e rupumna. Inam vutuna
aubainama tam tokare gomana babaunama kwa
tikana, tauna Mamaitua Natunama. ³⁶ Kwa noġoti da
am dame Elisabet avedi yai rawadosina be gomana
tauġominama tokare e tikana. Banaga a riuna da tau-
na kaikaipoki be yodi Elisabet tauna kaite na nawaravi-
ma 6 a kovina, ³⁷ baninama Mamaitua aba ya riuedina
tokare matabudi ta tubuġana.” ³⁸ Be Meri ya riuna,
“Taugu Bada na taunoyama, be aba kuya riueguna
tokare naumeki da e tubuġana.” Naumeki da anea
Meri ya gose be ya naġona.

Meri Elisabet ya vakitana

³⁹ Inam kauinama murine Meri ya midisuġu be ya
naġona oyae Judia provins nopone ⁴⁰ Sakaraias na
meagaie, Elisabet kitanama be waikawaienama
aubainama. ⁴¹ Be Elisabet Meri na waikawaienama ya
vaivaiena raġanine, tauna kapone gomana yai
dagudagu be Elisabet noponama Arua Babau ya
moġavuna. ⁴² Be bonanama dosine ya riuna, “Waiwai-
nopo die tam Mamaitua yai aiaina vavasaġemna, tam
be votamma mate! ⁴³ Aina, taugu kamai banabanaga
be aba aubainama kitaguma kuya tava? Tam Bada
tinanama be. ⁴⁴ Taugu am waikawaienama è vaievaie-
na raġanine, kapogue gomana nuanama ya vere be ya
potina. ⁴⁵ Tam Mamaitua yai aiainimna, baninama
kuyai sumaġa da Bada riunama ġarome e tubuġana.”

Meri na kaisuġusuġuma sarenama

⁴⁶ Meri ya riuna,
“Taugu Bada yà kaisuġu

⁴⁷ be nuaguma ya verena, baninama Mamaitua
tauwai yawasaniguma.

⁴⁸ Taugu waivi kavakava be yaġoro tauna ya noġoti-
guna. Be yodi da nokoi ya naġona kimta da kimta
tokare ta riuna da riukaua taugu Mamaitua yai aiaini-
guna,

⁴⁹ baninama Mamaitua tauna vutuna babau be waire-
wapana vavasaġinama tauna aubaiguma yaba dosina-
ma ya voiena.

⁵⁰ Tauna na raunuatoima kimta be kimta aitauga tau-
na ta vivivirena e utedina.

⁵¹ Tauna nimanama wairewapanine yaba dosidima ya
voiedina be banaga raurau guyaguyaudima yai daber-
aridina.

⁵² Tauna banaga wairewapanidima adi waibadae ya
biri dobiġedina, be banaga wainuatoitoidima ya biri
tavaitedina.

⁵³ Tauna banaga kanikaniguridima vere ya utedina,
be banaga waimauridima nimakavekavedima ya riu-
poredina.

⁵⁴ Tauna na taunoyama Israel e saguda, e noġotida
be e raunato i nonoġedana,

⁵⁵ maika boni Eibraham be na damma ya riuedina na-
ma.”

⁵⁶ Meri Elisabet mate a miana nawaravi rabuiteġa, be
muriġa ya munaġana na vadae.

Jon tauwai babataito na kaba tubuġama

⁵⁷ Yodi Elisabet na wainatunama raġaninama ya ta-
vana da gomana tauġominama ya tubuġana. ⁵⁸ Elisa-
bet na banagama be na damma inam varinama a vaie
be matabudi nuedima ya vere kauana, baninama Ma-
maitua tauna Elisabet ya raunato i kauena.

⁵⁹ Be gomana na raġanima aniwai 8-nama, inam
raġanine taudi matabudi a tavana kopitom aubaina-
ma. Be taudi a ġoeġoena da gomana sibo tamanama
isane ai isana Sakaraias. ⁶⁰ Be tinanama ya riuna,
“Ibewa! Tauna isanama Jon.” ⁶¹ Be taudi a riuna, “Aba
aubaina? Tam am dame inam nama isanama nam ima
kenakenana.” ⁶² Dabudine taudi gomana tamanama
waibuae ai taravire da gomana isanama nema.

⁶³ Dabudine Sakaraias anigiruma ya ġoena da a ute be
bogane umanama ya girumana, “Tauna isanama Jon”,
be taudi inam isanama a basena. ⁶⁴ Be yai raġante-
naġe da Sakaraias ya giu munaġa be Mamaitua isana-
ma ya kaisuġusuġuna. ⁶⁵ Be na banagama inam
kauidima a kitekitedina, taudi Mamaitua na rewapanama
a base be Judia provins matabuna nopone inam
yabedima banaga ai giugiuedina. ⁶⁶ Banaga matabudi
aitauġa nama ġiudima a vaivaiedina, taudi ai nu-
anoġonoġote be a riuna, “Uma gomeninama tokare
aba e tubuġa, baninama yodi tà kitakitana da Ma-
maitua tauna mate.”

Sakaraias ei perovetana

⁶⁷ Be Jon tamanama Sakaraias noponama Arua
Babau yai moġavu be Mamaitua riunama yawai per-
ovetaena.

⁶⁸ “Bada Israel Mamaituanama yà kaikai suġusuġuna.
Tauna ya verauna na banagama kuvesidima be
wayawasanidima aubainama.

⁶⁹ Tauna na taunoyama Deivid na dame Tauwai yawasana wairewapaninama ya riuoporena tauda aubaidama,

⁷⁰ maika boni Mamaitua peroveta ġarodie ya ġiugiuna nama,

⁷¹ da tauna banaga aita ta tuatuaġaiedana bo dà ġaviama nimedie be tauna ei yawasanidana.

⁷² Tauna e rarau nuatoina waġawaġadama waġewaġedima ġarodie be riuwainoġota babaunama e noġotina

⁷³ vutuna tauna tamadama Eibraham ġarone boni ya sausaugana nama.

⁷⁴ Tauna dà ġaviama adi rewapanae be ei yawasanidana da tauda babaudama tà tubuġa be nuadama torane be didimana mate Mamaitua tai yarage-na raġan matabuna.

⁷⁶ Be tam yau gomanama tam tokare Mamaitua saġasaġa vavasaġinama na perovetama. Baninama tam tokare kwa doka be Bada na kedama kwa sepana.

⁷⁷ Tam banaga kwa riuedina da Mamaitua taudi ei yawasanidina, baninama yodi raġan ya tavana da Mamaitua adi gewagewama e noġota poredina.

⁷⁸ Baninama Mamaitua na raunuatoima dosinama kapoyaninama marae be ġarode yovonama ewai karena,

⁷⁹ da yana e yovoġena aitauga guri na waikupikupie ta miamiana ġarodie. Be tauna ei dokeda be suba kedanama ei kataidana."

⁸⁰ Naumeki da gomana ya moraba da arue yai rewapanana. Be tauna dobu kavakavane ya miana naumeki da na raġan kauama ya tavana, yodibe patara nopodie na noyama yai karena Israel banegidima ġarodie.

Yesu na kaba tubuġama

(Mt 1:18-25)

2 Inam raġandie Sisa Augastas na riuma ya boru da dobu matabuna deġo banaga ta miamiana, nama sensus ta voiena. ² Noġone nam sensus i kenakenana, be uma raġandie yodi sensus ai karena. Inam raġanine Kwirinias tauna Siria provins nopone yawai primiana. ³ Vutuna aubainama banaga matabudi a munaġana adi meagaie sensus aubaina. ⁴ Naumeki da Jousep mate tauna Nasaret meagainama Galili provins nopone ya gose be ya naġona Betliemma, guyau Deivid na meagaie Judia provins nopone, baninama Jousep tauna Deivid na damma nopone. ⁵ Be Jousep na ġoapaparama Meri ma bogana, taudi a naġona sensus aubainama.

⁶ Be taudi Betliemma be gomana na kaba tubuġama raġaninama ya tavana, ⁷ naumeki da Meri gomana kaevounama tauġominama ya tikana. Be barekie nam deġo gabu i kenakenana aubainama, tauna gomana garae ya paiwi be musara adi ġobee yai kenana.

Tauyosi be anea

⁸ Inam kupine sipu taurabedima wapue a miana be adi sipuma a kitakita watanidina. ⁹ Be Bada na aneama ġarodie ya dobi be Bada neneġarinama yai yanedi be

taudi a naira kauana. ¹⁰ Dabudine anea ya riuedina, "Nam ko naira! Taugu vari verenama yà yovoyovoġena ġaromie da tokare banaga matabuna tai nuaverena, ¹¹ baninama manaka Deivid na meagaie Tauwai yawasana ya tubuġana taumi aubaimima. Tauna Bada Keriso. ¹² Taumi gomana umanama ko kitana, tauna a paiwi be musara adi ġobee e kenakenana, be inam nama ko kataiena da inam tauna."

¹³ Be yai raġantenaġe da anea damnama dosinama a maġatara be inam aneana mate Mamaitua a kaisuġusuġu be a riuriuna, ¹⁴ "Kawasaġe be kaisuġusuġu Mamaitua ġarone ta kena, baninama tauna saġasaġa vavasaġinama aubainama. Be aitauga dobie didimanaġa ta naġonaġona, Mamaitua taudi na subama e uteutedina."

¹⁵ Raġanine anea tauyosi a gosedi be a munamunaġana marae, dabudine tauyosi adi banagama adi banagama a riuedina, "Tà naġo Betliemma be Bada ya riuriuedana ya tubuġana tà kitana." ¹⁶ Naumeki da a naġo makamakai da Jousep, Meri be gomana musara adi ġobee ya kenakenana a banavidina.

¹⁷ Taudi inam kauinama a kitakita kovina, murine anea gomana varinama ya riuriuedina, inam dabudi ai daberarina. ¹⁸ Be banaga matabudi aitauga tauyosi adi ġiuma a vaivaiena, taudi a basena. ¹⁹ Be Meri tauna inam riudima nuane ya taudididi be yawai nuanoġonoġotedina. ²⁰ Naumeki da tauyosi a munaġa be Mamaitua a kawa saġe be a kaisuġuna yaba matabuna a kitakita be a vaivaiena aubainama. Yaba matabuna anea ya riuriuedina, nama a tubuġana.

Yesu ai isa be a verauġena tempol nopone

²¹ Yodi gomana na raġanima aniwai 8-nama, inam kopitom raġaninama ya tavana, be dabudine taudi gomana ai isana 'Yesu'. Inam isanama anea Meri ya riu dokena, muriġa da Meri ya bogana.

²² Raġanine Meri gomana tauġominama ya tikana murine, Mosis na tarawatuma e riuriuna ruvane Meri nam waiġapa i naġona Mamaitua na vadae. Ibewa da ya miana da na raġanima 40 a kovina. Be murine Jousep be Meri Yesu a tika saġena Jeruslemma Bada waikatainama aubainama, ²³ baninama Bada na tarawatuma umanama ya riuna, "Banaga be musara tautauġomidima kayevoudima matabudi ko saġedi be Bada ko utena." ²⁴ Be puyo bunebune rabui bo gabubu natunatudima rabui mate a saġedina Bada na tarawatuma ya girugirumina nama.

Simeon na kaisuġusuġuma sarenama

²⁵ Inam raġanine banaga tenaġa Jeruslemma ya miamiana, isanama Simeon. Tauna yawasana didimanine ya mia be Mamaitua ya vivivirena be Arua Babau tauna noponama ya moġavu, be Israel tauwai yawasanimama ya raberabena. ²⁶ Be Arua Babau Simeon ya riuena da tauna nam sibo ya guri naumeki da noġone Bada na Kerisoma e kitana. ²⁷ Naumeki da Meri be Jousep gomana Yesu a saġena tempol nopone da

tarawatu aba ya riuriuedina voidedima aubainama. Inam raġanine Arua Simeon yai doka nawena tempol nopone.²⁸ Be dabudine Simeon nimane gomana ya tika be Mamaitua ya kaisuġusuġuna be umanama ya riuna,

²⁹ "Naumeki Bada, yodi taugu am taunoyama nuasubae ya gurina kuya riuriueguna nama,

³⁰ baninama Tauwai yawasana kuya riuriuporena, yodi matague è kitana.

³¹ Tauna dobu matabuna aubainama kuya riuporena.

³² Tauna dam matabudi e rawyanedi be tam ta kataiemna. Be mate tauna e voie da am banagama Israel ta kawa saġedina."

³³ Be Simeon gomana nema ya giugiu bakena, gomana na dosima inam giudima a basedina.³⁴ Dabudine Simeon taudi yai aiainidi be gomana tinanama Meri ya riuna, "Israel banegidima toitoi adi yawasanae ta bekuna be toitoi adi yawasanae ta midisuġuna, uma gomeninama kana taiye. Tauna Mamaitua ewai matairena aubainama banaga toitoi ta riuvirevirena³⁵ be adi wainua noġonoġotama tauna ei maġataridina. Inam voidedima matabudi aubaidima tam tokare ta voiem da kwai nuaboya kauana, maika kea gamgamnama kabe nuapoume i midimidi."

³⁶ Be peroveta waivinama poranama isanama Hana, tauna mate dobudi tempol nopone. Tauna Panuel natunama be Aser na damma nopone. Hana na badama mate ai naġi be a mianana modi 7³⁷ murine tauna yai kaiyababana. Be yodi tauna na suarama 84 be kupi da suara tempol nopone ya miamiana. Be nam airaġan tempol i gose rubuna. Tauna na noyama ya widiwidina be ya moimoiragina.³⁸ Naumeki da Simeon gomana na dosima mate a giugiuna raġanine, Hana ya saġa da Mamaitua ya kaisuġusuġu be banaga aitauga Jerusalem na Tauwai yawasanama a raberabena ġarodie gomana na kauama ya giuedina.

A munaġana Nasaretma

³⁹ Raġanine Jousep be Meri yaba matabuna Bada na tarawatuma ya riuriuena a voia rovodina, murine taudi a munaġana adi meagaie Nasaretma, Galili provins nopone.⁴⁰ Dabudine gomana ya moraba be yai rewapanana, be nuauyauya noponama ya moġavu be Mamaitua na raukiviverema tauna ġarone ya kenana.

Gomana Yesu tempol nopone

⁴¹ Naumeki da Yesu na suarama 12, be na dosima mate a naġona Jerusalemma Naġopore soinama aubainama. Inam taudi adi vaivaima aubainama, taudi modi matabuna ta naġonaġona Jerusalemma, inam soinama aubainama.

⁴³ Raġanine inam soinama ya kovikovina murine, taudi naġo munaġa meagaie ai karena, be gomana Yesu ya mia kwasana Jerusalemma, be na dosima taudi nam ti kataiena.⁴⁴ Taudi ai noġotana kabe na banagama mate ti naġonaġo naumeki da a naġo ravina. Be ravie gomana wanenama ai karena na dosima be na

banagama ġesaudima ġarodie.⁴⁵ Be taudi gomana nam ti banavina aubainama waiwanawana a munaġana Jerusalemma.

⁴⁶ Raġan aniwai rabuiteġane taudi gomana tempol nopone a banavina. Yesu tauna tauwai katakatai poudie ya mia be tauna taudi mate awai giuna be yawai beavaiedina.⁴⁷ Be banaga matabudi aitauga gomana a vaivaiena, na kataima be na paribeama a base kauena.⁴⁸ Raġanine na dosima a banavina, nuedima yai medi be tinanama ya riuna, "Taukui, aba aubainama umanama kuya voia ġaromaie? Tamamma rabuigu ma nuaboyamai kè wanewanemna."⁴⁹ Be tauna ya riuedina, "Aba aubainama koya wanewanegu? Taumi sibokoya kataie da taugu Tamaġomiguma na vadae ya miamiana."⁵⁰ Be gomana aba ya riuriuena, taudi na giuna baninama nam ti kataiena.

⁵¹ Naumeki da tauna na dosima ya voteyeteyedi be taudi mate a naġona Nasaretma, be tinanama inam giudima matabudi nuane ya taudididina.⁵² Be Yesu tauna na nuauyauyama be na suarama a moraba tenaġana, be na wainuapaġoma Mamaitua ġarone be banaga ġarodie mate.

Jon tauwai babataito na giuna

(Mt 3:1-12; Mk 1:1-8; Jn 1:19-28)

3 Raġanine Sisa Tiberius tauna na waibadae ya miana na modima 15, be inam raġanine Pontis Paellat tauna Judia provins primianama, be Herod tauna Galili provins na guyauma be tasinama Pilip, tauna Ituraia be Trakontis adi guyauma, be Lisantias tauna Abilene guyaunama.² Be Hanas be Kaiyapas taudi pirisi dosidima.

Inam banegidima adi waibadama raġanine, Jon tauna dobu kavakavane ya miamiana be Mamaitua na riuna ya yovona, Sakaraias natunama Jon ġarone.³ Jon ya naġona upa Jodan dianama matabuna nopodie be banaga ġarodie ya rauguguya be ya riuriuna, "Ami gewagewama ko gosedi be ko babataito da Mamaitua ami gewagewama e noġota poredina."⁴ Jon yaba matabuna nema peroveta Aisaia na bukae ya girugirumidina, nama ya voidedina. Peroveta Aisaia umanama ya riuna,

"Banaga dobu kavakavane e yokoyokona, 'Bada na kedama ko sepa, keda ko kawa didimanidina Bada na kaba verauma aubainama.

⁵ Gaugauba matabudi ko ġuruvidi be oya matabudi debedima ko keru waiwapudina.

Be yawasana barebaredima ko kawa didimanidi be keda pikepikedima ko keru yaġoyaġotidina.

⁶ Yodibe banaga † matabudi Mamaitua nema ei yawasana bakedina ta kitana."

⁷ Banaga ġumnama a dobina Jon ġarone babataito aubainama, be tauna ya riuedina, "Taumi maika mota sarama natunatudima! Taumi aitu ami wainua noġonoġotama ya voie da Mamaitua na kovoġama ko naġo pore, wa? ⁸ Noġone ko munaġa da ami yawasanama ko vitaredi be yawasana banidima vered-

† Bo: Banaga be musara

ima koi maġataridi da banaga ta kitedina, be nam ko noġota munaġemi be ko riuna, 'Tauda Eibraham natunama aubainama ġarode nam tokare gewagewa aba e tubuġa.' Yà riuriuemina da Mamaitua sibo i ġoena, tokare teneteneġinama kaua yekudie seda yai tubuġidina Eibraham aubainama. ⁹ Bada tamiyoko kaite kai bogane ya boruna, be ai kaiġa nam banidima veredi matabudi e taraġa poraġa be e gabugorudina."

¹⁰ Dabudine banaga ġumnama a riuna, "Yodi aba tà voie?" ¹¹ Be Jon ya paribeedina, "Aitauġa ġaromie kwanma rabui, tenaġa turamma nam waikwamana kwa utena, be kani mate nama ko voiena." ¹² Teks tautaminama mate a verauna babataito aubainama be ai taravirena, "Tauwai katakatai, tauma aba ka voie?" ¹³ Be Jon ya riuedina, "Teks a riuriuemina na ruvae nama ko ragauna be nam ko tausaġe." ¹⁴ Be banaga iġeiġeridima mate ai taravirena, "Tauma nema ka voie bako?" Be tauna ya riuedina, "Nam banaga ko raukivi gewegewedi be nam ko riu waigusudi be adi waiyabama ko paġo avedi, taumi ami maesama inam naumeki ewai nuasubemina."

¹⁵ Dabudine banaga matabudi Tauwai yawasana a raberabena, be awai noġotana da kabe Jon tauna vutuna Tauwai yawasana. ¹⁶ Be tauna umanama ya riuedina, "Taugu upakavakavae yàwai babataitomina be banaga murigie e veraverauna, tauna banaga dosinama be wairewapana vavasaġinama, be taugu nam veredu da na kaġasumama yà kaipore. Tauna tokare Arua Babaue be kaie ei babataitomina. ¹⁷ Tauna banaga vere be gewagewa e vinevinedina maika raisi. Raisi tauna e tutu, be sive nopone e ġini be sive mui e suve be ġavoe e dobidobina be baninama ġavoe e dobidobina. Muriġa tauna banidima e raġaragaudina, be muinama kai karakaratine e gabu gorudi be ta karakara nonoġana." ¹⁸ Be ġiu ġesaudima mate Jon na rauguguyae banaga ya sagudi da adi yawasanama a vitaredina. Nama tauna riu verenama ya rauguguyena.

(Mt 14:3-5; Mk 6:17-20)

¹⁹ Jon patara nopodie guyau Herod ya riuvirovirena, baninama tasinama na visarama Herodias ya kwayana be na gewagewama ġesaudima mate aubainama.

²⁰ Vutuna aubainama Herod Jon dibure ya boru be you, na gewagewama ya taipotona.

Yesu na babataitoma raġaninama

(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11; Jn 1:32-34)

²¹ Muriġa da Herod Jon dibure ya boruna, noġone Jon banaga matabudi yai babataito rovodi be Yesu mate yai babataitona. Be Yesu ya moimoiragina raġanine, mara ya nuaporaġa ²² be Arua Babau ya yovona Yesu ġarone maika kiu gabubu. Be marae bona ya dobina, "Tam taugu natuguma nuaguma kwa paġopaġona, be taugu yawai nuaverena tam ġarome."

Yesu tamanama resesinama

(Mt 1:1-17)

²³ Yesu tauna na suarama 30 be patara nopodie na noyama yai karena. Banaga ai noġotana Yesu kabe

Jousep natuna, be Jousep tauna Eli natunama, ²⁴ be Eli tauna Matat natunama, be Matat tauna Livai natunama, be Livai tauna Melki natunama, be Melki tauna Janai natunama, be Janai tauna Jousep natunama, ²⁵ be Jousep tauna Matatias natunama, be Matatias tauna Amos natunama, be Amos tauna Naum natunama, be Naum tauna Esli natunama, be Esli tauna Nagai natunama, ²⁶ be Nagai tauna Mat natunama, be Mat tauna Matatias natunama, be Matatias tauna Simej natunama, be Simej tauna Josek natunama, be Josek tauna Joda natunama, ²⁷ be Joda tauna Joanan natunama, be Joanan tauna Resa natunama, be Resa tauna Serubabel natunama, be Serubabel tauna Sealtiel natunama, be Sealtiel tauna Neri natunama, ²⁸ be Neri tauna Melki natunama, be Melki tauna Adi natunama, be Adi tauna Kosam natunama, be Kosam tauna Elmadam natunama, be Elmadam tauna Er natunama, ²⁹ be Er tauna Josua natunama, be Josua tauna Elieser natunama, be Elieser tauna Jorim natunama, be Jorim tauna Matat natunama, be Matat tauna Livai natunama, ³⁰ be Livai tauna Simeon natunama, be Simeon tauna Juda natunama, be Juda tauna Jousep natunama, be Jousep tauna Jonam natunama, be Jonam tauna Elaiakim natunama, ³¹ be Elaiakim tauna Melea natunama, be Melea tauna Mena natunama, be Mena tauna Matata natunama, be Matata tauna Natan natunama, be Natan tauna Deivid natunama, ³² be Deivid tauna Jese natunama, be Jese tauna Obed natunama, be Obed tauna Boas natunama, be Boas tauna Salmon natunama, be Salmon tauna Nason natunama, ³³ be Nason tauna Aminadab natunama, be Aminadab tauna Admin natunama, be Admin tauna Arni natunama, be Arni tauna Esron natunama, be Esron tauna Peres natunama, be Peres tauna Juda natunama, ³⁴ be Juda tauna Jeikob natunama, be Jeikob tauna Aisik natunama, be Aisik tauna Eibraham natunama, be Eibraham tauna Tara natunama, be Tara tauna Nahor natunama, ³⁵ be Nahor tauna Seruk natunama, be Seruk tauna Ragu natunama, be Ragu tauna Palek natunama, be Palek tauna Eber natunama, be Eber tauna Sala natunama, ³⁶ be Sala tauna Kainam natunama, be Kainam tauna Arpaksad natunama, be Arpaksad tauna Sem natunama, be Sem tauna Noa natunama, be Noa tauna Lamek natunama, ³⁷ be Lamek tauna Metusala natunama, be Metusala tauna Inok natunama, be Inok tauna Jaret natunama, be Jaret tauna Malaleel natunama, be Malaleel tauna Kainan natunama, ³⁸ be Kainan tauna Enos natunama, be Enos tauna Set natunama, be Set tauna Adam natunama, be Adam tauna Mamaitua natunama.

Seitan Yesu ya raurubuna

(Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

4 Yesu Arua Babau noponama ya moġavu be Jodan ya gose porena. Arua tauna yai doke be a naġona dobu kavakavane na raġanima 40. ² Inam dabudine Diaboro Yesu ya raurubuna.

Inam raġandie Yesu tauna nam aiyaba i kani rubuna, naumeki da raġan 40 a kovikovina, Yesu tauna kani ya karatina. ³ Be Diaboro Yesu ya riuena, "Deġoda tam Mamaitua Natunama, naumeki da uma yekunama kwa riue da ei rawaburedi." ⁴ Be Yesu ya paribee be ya riuna, "Girugiruminama poranama umanama ya riuna, 'Banaga nam buredi ġomae e mia.'"

⁵ Dabudine Diaboro yai doka nawena oya daudauna-ma debane, be dobu matabuna na waiguyauma yai kataina. ⁶ Be Diaboro Yesu ya riuena, "Uma rewapanidima be uma yabedima waimatakanikanidima matabudi Mamaitua taugu ya uteguna. Vutuna aubainama aitaŭ yà ġoeġoena nama yà utena. ⁷ Be deġoda tam taugu kwa rauduneeguna, inam yabedima matabudi tam yà utemna." ⁸ Be Yesu ya paribee be ya riuna, "Girugiruminama poranama umanama ya riuna,

'Bada, am Mamaituama taunaġa kwa raudunee, be ġarone kwa noyana.'"

⁹ Dabudine Diaboro Yesu yai doka nawena Jerusalemma tempol daudaunama debane, be ya riue-na, "Deġoda tam riukaua Mamaitua Natunama, naumeki da uma dobudine kwa potina, ¹⁰ baninama girugiruminama poranama umanama ya riuna, 'Mamaitua na aneama e riuporedi da tam ta rabemna.

¹¹ Be nimedie ta kaisuġum da nam yekue kaġamma kwai tutu.'"

¹² Be Yesu ya paribee, "Girugiruminama poranama mate umanama ya riuna, 'Bada, am Mamaituama nam kwa raurubu.'"

¹³ Raġanine Diaboro na raurubuma ya kovikovina, naumeki da tauna Yesu ya taugosena raġan ġaubonaġa.

Yesu Galili provins nopone na noyama yai karena
(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

¹⁴ Arua Babau na wairewapanae Yesu ya munaġana Galili provins nopone, be banaga matabudi inam dabudi tauna a giugiuena. ¹⁵ Be tauna taudi sinagog nopone yai katakataidi be taudi tauna isanama a kaisuġusuġuna.

Yesu Nasaretma a tuaġaiena
(Mt 13:53-58; Mk 6:1-6)

¹⁶ Be Yesu ya naġona Nasaretma deġo ya moramorabe. Be Sabat raġanine ya naġona sinagog nopone maika nema Sabat matabuna ya voivoiana nama. Be tauna ya midisuġu da girugiruminama sievina-ma aubainama. ¹⁷ Peroveta Aisaia na bukama tauna a ute be ya tapa da deġo giruma ya riuna,

¹⁸ "Bada Aruinama nopogue, baninama tauna ya vineguna da riukaua yà rarau guguyena banaga waikaruwaġewaġedima ġarodie.

Be tauna ya riuporegona da banaga panipanidima yà riuedi da ta kuvesidina. Be banaga matapotepotedima tai kita munaġa. Taugu è yovona banaga adi banagama ta rarau kivi gewegwedina yài ġakedina.

¹⁹ Be tauna ya riuporegu da yà giugiuena, yodi raġan ya tavana da Bada na banagama ei yawasanidina."

²⁰ Dabudine Yesu buka ya gudu be taunoya ya ute munaġe da ya miana, be sinagog nopone banaga matabudi matedima Yesu ġarone. ²¹ Dabudi Yesu giu yai kare be ya riuedina, "Manaka inam riudima koya vaivaiedina, baninama ya tubuġana."

²² Be banaga matabudi Yesu isanama a kaisuġusuġu, be taudi Yesu na giuma veredima aubainama a base-na. Be taudi a riuna, "Tauna Jousep natunama! Be nemanama da umanama e giugiu?" ²³ Be Yesu ya riuedina, "Taugu è kataiena da uma riunama tokare ko riueguna, 'Dogeta kwai yawasana munaġem!' Be mate ko riueguna, 'Tauma kè vaiem be Kapeniamma yaba kuya voivoiedina, nama uma dabudine am meagaie kwa voiedi.'" ²⁴ Be tauna ya riuna, "Taugu yà riuriu kauemina, peroveta na dobie banaga na giuma vaienama nam tima ġoeġoena. ²⁵ Taugu yà riukauemina, peroveta Elaija na raġanie banaga nam ti sipisipina, baninama modi 3 ½ marakapo ya karatana. Be inam raġanine Israel nopone kaiyababa toitoi a miamiana. ²⁶ Be Bada nam Elaija i riupore i naġona inam kaiyababidima ġarodie, ibewa be ya riupore ya naġona kaiyababa ġesau ġarone. Inam kaiyababinama tauna Sarepama miemieninama dobu isanama Saidon nopone. ²⁷ Be peroveta Elisa na raġanie Israel nopone banaga toitoi sida kito ragaragaudima be inam dobudine Bada nam aitaŭ tenaġa i yawasanina be Naeman Siriaġa tavatavanama taunaġa yai yawasanina."

²⁸ Sinagog nopone banaga matabudi inam riunama nama a vaivaiena raġanine, taudi nuedima yai medi kauana. ²⁹ Dabudine taudi a midisuġu da Yesu a soru dobiġe da a nawena daki debane meagai diane. Dabudine kabe tauna dakie ta kiroġa pore. ³⁰ Be Yesu patara nopodiġa ya dobi be ya naġona.

Yesu na rewapanama yai maġatarina
(Mk 1:21-28)

³¹ Dabudine Yesu ya dobi ya naġona Kapeniam meagaine Galili provins nopone. Be Sabat raġandie tauna banaga yawai katakataidina. ³² Be banaga na waikatakataima a basena, baninama na waikatakataima yai rewapanama kauana.

³³ Be sinagog nopone banaga penama kokukokunama, tauna bonanama dosine ya yogo be ya riuna, ³⁴ "Ei! Nasaret Yesumma, tam aba ġaromaie kwa ġoeġoe? Tam kuya verauna kwa kawa gewagewamai, bo? Taugu è kataiena tam aitaŭ. Tam Babaumma Mamaitua ġaronama."

³⁵ Be Yesu ya riutuaġaie be ya riuna, "Kwai nuatuġu be inam baneginama kwa dobi pore!" Dabudine penama banaga ya dobi pore be ya gosena, be nam banaga i kawa gewagewana. ³⁶ Banaga matabudi a ġosoridi be adi banagama mate a giu yabayababa be a riuna, "Uma aba giudima nama? Tauna na rewapanae penama e riuedi be ta dobidobina." ³⁷ Be inam dobunama matabuna Yesu varinama a vaiena.

Yesu Saemon Pita rawanama yai yawasanina

(Mt 8:14-15; Mk 1:29-31)

³⁸ Yesu tauna sinagog ya gose be ya naḡona Saemon na vadae. Be inam dabudine Saemon rawanama tauna poyapoya dosinama ya paḡona be taudi Yesu ai baḡa da tauna e saguna. ³⁹ Dabudine tauna diane ya midi be poyapoya ya riutuaḡaiena, be poyapoya visara ya gose porena. Be yai raḡantenaḡe da visara ya midisuḡu be taudi adi kanima ya vokaukauena.

Yesu banaga toitoi yai yawasanidina

(Mt 8:16-17; Mk 1:32-39)

⁴⁰ Be ravi ya tavatavana raḡanine, banaga toitoi adi banagama sida tabu be tabu ragaragaudima a verauḡedina Yesu ḡarone, be tauna banaga tenate-naḡaḡa nimane ya taikonidi be yai yawasanidina. ⁴¹ Be mate penama toitoi ma yogoyogodi banaga a dobi poredi be a riuriuna, "Tam Mamaitua Natunama!" Be Yesu taudi ya riutuaḡaienedina da nam ta giu, baninama taudi a kataiena da tauna Keriso. ⁴² Raḡan ya tomna da Yesu inam dobunama ya gose pore be dobu wainu-atuḡune ya naḡona. Be banaga tauna a wanewanena, be a banavina raḡanine, taudi a ḡoeḡoe da tauna nam sibo ya gose poredi. ⁴³ Be Yesu taudi ya riuenedina, "Tauḡu meagai ḡesaudie mate yà naḡo be Mamaitua na waiguyauma yà rauguguyena. Baninama Mamaitua ya riuporeguna vutuna aubainama." ⁴⁴ Be tauna Galili be Judia sinagog nopodiḡa ya rarau guguya naḡona.

Yesu na tauwai muriwatanama yokoedima yai karena

(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)

5 Raḡan tenaḡa Yesu tauna Genesaretma yawawa † diane ya midimidina. Be banaga tauna a midi ḡuruvu be Mamaitua riunama a vaibeavaiena. ² Be tauna waga rabui ya kitedina gerese a midimidina, be tauwai sagida adi wagama a gosedi da adi sagidama a koḡekoḡedina. ³ Yesu Saemon na waga ya saḡa be yai baḡana da waga sibo ya tauriena topae, yodibe tauna ya mia yovo waga be banaga yai katakataidina.

⁴ Raḡanine na giuna ya kovikovina, tauna Saemon ya riuena, "Waga kwa dobiḡe topa poune be ami sagidama koi dawe dobiḡedi be iyana ko konedi!" ⁵ Be Saemon ya paribeenana, "Bada, tauma kupi daudaunama sagida kè raurubu rereḡa da nam aba ke kona rubuna, be tam am riuna aubainama da yà raurubu munaḡana." ⁶ Raḡanine a rarau rubu munaḡana, iyana toitoi a konedi be sagida ḡaubonaḡa sibo a nuagigina. ⁷ Be taudi adi banagama waga ḡesaune a rauru-mataḡuenedina da taudi sibo a verau be a sagudina. Naumeki da adi banagama a verau a sagudi da iyana waga rabui ai moḡavudina, be waga ḡaubonaḡa sibo a monuna.

⁸ Be Saemon Pita uma kauinama ya kitakitana tauna tuapikane ya raupari Yesu noḡone be ya riuna, "Bada, kwa gosegu be ḡavoe kwa naḡo, baninama tauḡu ba-

naga gewagewaguma!" ⁹ Tauna nama ya giuna, baninama tauna na banagama mate a base be a nairana iyana toitoi a vunuḡana aubainama. ¹⁰ Be nama Saemon na banagama Jeims be Jon, Sebedi natunatumama. Be Yesu Saemon ya riuena, "Nam kwa naira! Yodibe nokoi ya naḡona tam banaga toitoi kwa konedi-na." ¹¹ Raḡanine barabarae adi wagama a sorosoru tavatedina, taudi yaba matabuna a goseporedi be Yesu ai muriwatanina.

Yesu tauḡoma kito paḡopaḡonama yai yawasanina

(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)

¹² Raḡan tenaḡa Yesu tauna meagai tenaḡa nopone ya miamiana be tauḡoma tenaḡa ya verauna tuninama kito ya moḡavuna. Inam tauḡominama Yesu ya kitakitana, tauna Yesu noḡone ya raupari be yai baḡana, "Bada, tam deḡoda kwa ḡoena, naumeki da kwai yawasanigu." ¹³ Be Yesu ya riuena, "Naumeki, tauḡu yà ḡoeḡoena, kwa yawasana!" Dabudine Yesu nimanama yai yoyo be ya taukonina. Be yai raḡantenaḡe da sida kito tauḡoma ya gosena. ¹⁴ Be Yesu inam tauḡominama ya riu vavasaḡena, "Nam aitaḡu kwa riue. Be kwa naḡo da piriḡi ḡarone be tauna e kaiviramna. Be murine Mamaitua kwa tipana Mousis na tarawatuma e riuriuna nama. Inam kedane banaga tokare ta kitam be ta kataiena da tam kuya yawasana munaḡana."

¹⁵ Be yaḡoro da Yesu varinama ya moraba be ya daberarana. Be banaga toitoi Yesu waibeavaienama be ei yawasanidina aubainama a tavatavana. ¹⁶ Be Yesu banaga ya gosedi be ya naḡona dobu wainuatoitoine moiraiḡi aubainama.

Yesu tauḡoma tuera paḡopaḡonama yai yawasanina

(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)

¹⁷ Raḡan tenaḡa Yesu yawai katakataina be Parisi be tarawatu tauwai katakataidima †† taudi mate a mia be awai beavaiena. Inam banegidima meagai matabudi Galili provins be Judia provins nopodiḡa be Jerusalemḡa a verau be awai beavaiena. Be Bada na rewapanama Yesu ḡarone vutuna aubainama tauna sida yawai yawasanidina. ¹⁸ Naumeki da banaga ḡesaudima tauḡoma tuera paḡopaḡonama ratiratinama a kiroḡa verauḡe da kabe vadae ta saḡe be Yesu noḡone tai kena. ¹⁹ Be taudi nam teneteneḡina da vadae sibo a saḡa, baninama patara ya moraba kauan. Vutuna aubainama taudi vada debane a saḡa be vada debane gaura a voie da tauḡoma ma ratiratina ai dawe dobiḡena patara poudie Yesu noḡone. ²⁰ Raḡanine Yesu adi waisumaḡama ya kitakitana, tauna ya riuna, "Tauḡoma, am gewagewama è noḡota porena."

²¹ Dabudine Parisi be tarawatu tauwai katakataidima umanama wainua noḡonoḡota ai karena, "Uma aitaḡu baneginama nama ewai diboḡa, wa? Tauna e ḡoeḡoena da Mamaitua gabunama e paḡo, bo? Mamaitua taunaḡa tokare gewagewa e noḡota poredina, be nam aitaḡu ḡesau." ²² Be Yesu taudi adi wainua noḡonoḡota-

† 'Yawawa' inam topa dosinama maika egasi.

†† Tarawatu tauwai katakataidima taudi nam Yesu na tauwai muriwatanana.

ma ya kataiedina aubainama yai taraviredina, "Aba aubainama taumi inam yabedima nuemie kowai nu-anoḡonoḡotedi? ²³ Aba riunama ya tekateka, 'Am gewagewama è noḡota porena' bo 'Kwa midisuḡu be kwa naḡo?' ²⁴ Be yodi yài kataimi be ko kita da Banaga Natunama dobue rewapana ḡarone e kenakenana da gewagewa e noḡota poredina." Naumeki da Yesu tauḡoma tuera paḡopaḡonama ya riuena, "Yà riuriuemna, kwa midisuḡu, am gunima kwa paḡo be kwa naḡona am vadae." ²⁵ Yai raḡantenaḡe tauḡoma noḡodie ya midisuḡu da na gunima ya paḡo be ya naḡona na vadae, Mamaitua isanama ya kaisuḡusuḡuna. ²⁶ Dabudi banaga matabudi a base be taudi mate Mamaitua isanama a kaisuḡusuḡuna. Be matabudi a ḡosoridi be a riuna, "Manaka tauda kua dosinama tè kitana."

Yesu Livai ya yokoena

(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)

²⁷ Uma kauinama murine Yesu ya dobi be ya naḡonaḡo da teks tautaminama isanama Livai ya kitana. Livai tauna na kaba noyae ya miamiana, be Yesu tauna ya riuena, "Kwai muriwatanegu!" ²⁸ Naumeki da Livai ya midisuḡu be yaba matabuna ya gosedi be Yesu yai muriwatanena.

²⁹ Dabudine Livai na vadae soi dosinama ya voiena Yesu aubaina, be teks tautamidima toitoi be banaga ḡesaudima mate dabudine a kanikanina. ³⁰ Vutuna aubainama Parisi be tarawatu tauwai katakataidima taudi Yesu na tauwai muriwatanama a riusinḡaḡayedi be a riuna, "Aba aubainama taumi teks tautamidima be gewagewa banegidima mate ko kanikani be ko tegotego?" ³¹ Dabudine Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Banaga yawayawasanidima taudi nam dogeta tima ḡoeḡoena, be banaga sidesidedima taudi dogeta ta ḡoeḡoena. ³² Taugu nam e yovona banaga veredima aubaidi, ibewa da banaga gewegewedima yà riuedi da adi noḡotama ta vitaredina."

Widina waitaraviraviranama

(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)

³³ Be taudi Yesu a riuena, "Jon na tauwai muriwatanama be Parisi adi tauwai muriwatanama matabudi kana raḡanie ta widiwidina be ta moimoiragina, be tam am tauwai muriwatanama taudi ta kanikani be ta tegotego yabayababana." ³⁴ Be Yesu ya riuedina, "Naḡivau tauḡominama † taumi mate ko miamiana raḡanine, taumi nam ko voie da naḡinaḡi kadi warema ta widina. ³⁵ Be raḡan e tavana da naḡivau tauḡominama ḡavoe ta nawena, inam raḡanine taudi ta widinana."

³⁶ Yesu uma wainasinama mate ya riuedina, "Nam aitu gara vaunama e sika be e naḡo gara poranama mate e popo tenaḡe. Be deḡoda nama sibo i voiana, gara vaunama tokare e kawa gewagewana, be gara vaunama nam gara poranama mate tai rawateḡeidi be teneteneḡina. ³⁷ Be nam aitu waen †† vaunama waen

poranama kookounama nopone e ḡini. Baninama deḡoda nama e voiana, inam tokare waen vaunama kookou e surasari be waen e rauḡinina. Be kookou ta gewagewana. ³⁸ Ibewa da waen vaunama kookou vaudie ko ḡinidina. ³⁹ Be aitu waen poranama ya tegotegona, waen vaunama nam ima ḡoeḡoena, baninama tauna e riuriuna, 'Waen poranama ya vere kauana, nam waen vaunama maika.'"

Sabat waitaraviraviranama

(Mt 12:1-8; Mk 2:23-3:6)

6 Sabat tenaḡa Yesu be na tauwai muriwatanama mate a naḡona wapue yaḡoda sipine be na tauwai muriwatanama yaḡoda a ragaudi da a vukudi be a kanikanidina. ² Be Parisi ḡesaudima nama a kitakitana taudi a riuna, "Taumi Sabat raḡanine inam yabedima nam sibo koya voivoiedi, be aba aubainama taumi yodi ko voivoiedi?" ³ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taumi koya kataie bo ibewa da boni Deivid na banagama mate kani ya karatidi be aba a voie? ⁴ Tauna ya naḡona Mamaitua na vadama nopone be buredi Mamaitua waikatainama ya ragaudi be na banagama mate ya utedi be a kanidina. Be tarawatu e riuri da pirisi taudiḡa inam buredinama ta kanina be nam banaga ḡoma." ⁵ Dabudine Yesu Parisi ya riuedina, "Banaga Natunama Sabat ewai badena."

Yesu Sabat raḡanine banaga yai yawasanina

(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

⁶ Sabat ḡesaune Yesu ya naḡona sinagog nopone be yawai katakatina. Be tauḡoma tenaḡa dabudine mate, tauna nimanama kasaunama tuera paḡopaḡonama. ⁷ Be Parisi be tarawatu tauwai katakataidima maida a tava be keda a wanewanena da aiyabae be Yesu sibo ai wavuna. Vutuna aubainama taudi Yesu a kitakita watanina da tauna Sabat raḡanine banaga sibo yai yawasanini bo ibewa, yodibe taudi sibo a samanina.

⁸ Be Yesu tauna ya kataiena da taudi aba awai nu-anoḡonoḡotena, be tauna tauḡoma nimanama tuera paḡopaḡonama ya riuena, "Kwa midisuḡu be patara noḡodie kwa midi!" Dabudi tauḡoma ya midisuḡu be ya midina. ⁹ Be dabudine Yesu taudi ya riuedina, "Taugu taumi yài taraviremina, dà tarawatuma aba e riuriuedana tà voie Sabat raḡanine? Yaba veredima tà voie-di bo yaba gewegewedima tà voiedi, banaga tà yawasanidi bo tà kawa gewegewedi?" ¹⁰ Be Yesu banaga matabudi ya kita vireviredi be tauḡoma patara noḡodie midimidina ya riuena, "Nimamma kwai yoyo!" Be tauḡoma nama ya voiena be nimanama matabuna ya vere munaḡana. ¹¹ Be taudi nuedima yai medi kua be adi banagama mate ai giuna da aba sibo a voiena Yesu ḡarone.

† 'Naḡivau tauḡominama' inam Yesu.

†† Waen vaunama tauna ya raupuropuro kauana, vutuna aubainama tokare kookou poranama e sura sarina.

Yesu apasol 12 ya vinedina

(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19; Ap 1:13)

¹² Inam kaudima muridie raġan ġesaune Yesu ya saġa ya naġona oya debane moiragi aubainama, be Mamaitua ġarone kupi ya moiragi raġanina. ¹³ Be raġanboiboi tauna na tauwai muriwatanama ya riu gogonidi da ġarone a tavana, be taudi nopodie tau-tauġoma matabudi 12 ya vinedina. Be uma banegidima 12 tauna yai isedina 'Apasol'. ¹⁴ Umanama banegidima ya vinedina:

Saemon (yai isana 'Pita')

be tasinama Endru,

be Jeims,

Jon,

Pilip,

Batolomiu,

¹⁵ Metiu,

Tomas

be Jeims (tauna Alpius natunama)

be Saemon ġesau tauna awai isana 'Selot',

¹⁶ be Judas (tauna Jeims natunama),

be Judas Iskariot, tauna vutuna muriġa Yesu ya boru dobiġena.

Yesu yawai katakatai be banaga yawai yawasanidina

(Mt 4:23-25)

¹⁷ Yesu na apasolma mate a yovoyovo munaġana raġanine, taudi dobu wapuwapune a midina, be tauwai muriwatana toitoi be banaga toitoi Judiaġa be Jerusalemġa a tavana, be Taia be Saidon geresinama banegidima mate ¹⁸ a tavana Yesu vaienama be adi sidama ei yawasanidina aubainama. Be banaga aitauga penama kokukokudima, taudi mate yai yawasanidina. ¹⁹ Be banaga matabudi a rarau rubuna da Yesu sibo a taukonina, baninama rewapana tauna ġarone ya dobi be banaga matabudi yawai yawasanidina.

Wainuavere be wainuatoitoi giudima

(Mt 5:1-12)

²⁰ Yesu na tauwai muriwatanama ya kitedi be ya riu-na,

"Taumi nuemima e verena waikaruwaġewaġemima, baninama Mamaitua na waiguyauma inam taumi ġaromima.

²¹ Taumi nuemima e verena aitauga yodi kani ko gurigurina, baninama tokare ko kani siauana.

Taumi nuemima e verena aitauga yodi ko ġabaġa-bana, baninama tokare ko kwatevana.

²² Taumi nuemima e verena deġoda banaga ta tu-aġaiemi, ta boru dobiġemi, ta kunuremi be isemima ta kawa gewagewana, baninama Banaga Natunama kana taiye.

²³ "Inam kaudima ta tubutubuġana raġanine, taumi koi nuavere be ko taukaina, baninama ami maesama dosinama marae e kenakenana. Be inam banegidima

tametamedima boni nama peroveta ġarodie a voivoiana.

²⁴ "Ko kita kauana taumi aitauga yodi kowai guyauna, baninama taumi ami nuasubama inam naumeki koya paġona.

²⁵ Be taumi aitauga yodi ko kanikani siauana, ko kita kauana, baninama taumi tokare kani e karemina.

Be aitauga yodi ko kwatekwatevana, ko kita kauana, baninama taumi tokare koi nuaboya be ko ġabana.

²⁶ Ko kita kauana deġoda banaga matabudi taumi isemima ta kaikai suġuna, baninama inam banegidima tametamedima nama boni peroveta kaikaiyovudima isedima a kaikai suġusuġudina.

Am ġaviama kwai nuapaġoedina

(Mt 5:38-48; 7:12a)

²⁷ "Be taumi aitauga ko vaivaieguna ya riuemina, ami ġaviama nuemima e paġona. Be aitauga ta tuatu-aġaiemina, ġarodie vere ko voiena. ²⁸ Aitauga tawai tara tautauemina, naumeki da koi aiainidina! Be aitauga ta raukivi gewegewemina aubaidima ko moiragina! ²⁹ Deġoda aita nevakamma e riġana, kwa gose da nevakamma ġesaunama mate e riġa. Deġoda aita am rupuma e kaiporena, naumeki da am kwamama mate kwa utena! ³⁰ Aita aba yai baġena, naumeki da kwa ute! Be aita am waiyabama e paġona, nam kwa riue be e ute munaġem. ³¹ Taumi aba ko ġoeġoena banaga ġaromie sibo a voiena, taumi nama taudi ġarodie ko voiena!

³² "Banaga ġesaudima tawai nuapaġoemina, be taumi deġoda taudiġa koi nuapaġoedina, inam nam i verena, tokare nam maesa ko banavi, inam banaga gewegewedima nama adi voiana. ³³ Be banaga ġesaudima vere ġaromie ta voivoie, be taumi deġoda taudiġa vere ġarodie ko voiena, inam nam i verena, tokare nam maesa ko banavi, inam banaga gewegewedima nama adi voiana. ³⁴ Be aitauga aba koya utedi be taumi ko noġonoġotina da tai ġare munaġemina, inam naumeki be tokare nam maesa ko banavi! Baninama inam kauinama teneġinama nama gewagewa banegidima ta voivoiana.

³⁵ "Be taumi aini ġaviama sibo koyai nuapaġoedina, be yaba verediġa ġarodie ko voiedina, be banaga yaba ko utedi be nam murine ko noġonoġoti da ta ute munaġemi. Deġoda nama ko voiana, tokare ami maesama dosinama ko paġona, be taumi Mamaitua saġasaġa vavasaġinama natunatunama ko tubuġana. Baninama avedi da banaga kanikanitokudima be gewegewedima be Mamaitua yaġoro e rarau kiverena ġarodie. ³⁶ Vutuna aubainama taumi ko raunua-toina maika tamemima marae e rarau nuatoina nama.

Nam koi wavu

(Mt 7:1-5)

³⁷ "Nam turamma kwai wavu da tokare Mamaitua nam tam ei wavum. Be nam turamma kwai tara tau-taue, da tam tokare Mamaitua nam ei tara tautauem. Ami banagama adi gewagewama ko noġota poredina,

be nama taumi tokare ami gewagewama Mamaitua e noĝota porena. ³⁸ Ko pairu be Mamaitua e pairuemina. Tauna moĝamoĝavunama e utemina be e nuaĝiniĝini. Vutuna aubainama ruva dosine ko rauruvana, baninama Mamaitua inam ruvanama teneĝine e ruvemina."

³⁹ Be Yesu tauna uma wainasinama mate ya riuedina, "Tauĝoma matapotapotanama banaga ĝesau matapotapotanama nam ei doke. Deĝoda, rabuidi dome ta bekuna. ⁴⁰ Tauwai muriwatana nam aita e saĝa gurata da na tauwai katakataima ei muri, be raĝanine tauna ai katakatai be ya kovina, inam raĝanine tauna na tauwai katakataima maika e tubuĝana.

⁴¹ "Aba aubainama turamĝa matane vunavuna kwa kitakita, be tam matame kaitupo nam kuma kitakita? ⁴² Tam matame kaitupo nam kuma kitakitana, be nema turamma kwa riu bake be matane vunavuna kwa kaipore, wa? Tam banaga kaikaiyovumma! Noĝone tam matame kaitupo kwa kaipore da kwai kita kaua, yodibe turamma matane vunavuna kwa kaiporena.

Kai be votanama

(Mt 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ "Kai verenama votanama nam gewegewedi be kai gewegewanama votanama nam veredi. ⁴⁴ Kai votane kwa kita be kwa kataie da inam kai verena bo kai gewegewana. Nam aita tokare damaya votanama yaguru bogane e ragau. Be nam aita tokare mabeko votanama gedara nopone e ragau. ⁴⁵ Inam kauinama teneĝinama nama banaga verenama, nuanama verenama aubainama, yaba veredima ewai tubuĝidina. Be banaga gewegewanama yaba gewegewediĝa ewai tubuĝidina. Baninama banegidima nopodima noĝota ya moĝavu da mududie ta giugiuna.

Vada taukeridima rabui

(Mt 7:24-27)

⁴⁶ "Aba aubainama ko riuriueguna, 'Bada, Bada', be taugu yà riuriuemina ko vaivaiana be nam koma voivoie? ⁴⁷ Deĝoda aita e verau be riuguma e vaie be e voivoiena, taugu yài kataimi da tauna umanama: ⁴⁸ Tauna maika banaga na vadama e kerikerina. Tauna dom ya keri ya yovo gurata da yeku debane tuatua yai midirina. Be raĝanine kabaita ya dobi be upa vada ya kamoĝa rereĝe be vadanama nam i dagudaguna, baninama tuatua doĝa nopone a yovo guratana, yeku debane. ⁴⁹ Be aita riuguma ya vaie be nam i voiena, tauna maika banaga na vadama e kerikerina, be tauna tuatua doĝa debane yai midirina. Be raĝanine kabaita vada ya kamokamoĝina, yai raĝantenage da vada doĝae ya ravuse be ya gewegewana."

Yesu Rom adi torima matanama na taunoyama yai yawasanina

(Mt 8:5-13; Jn 4:43-54)

⁷ Raĝanine Yesu inam banegidima ĝarodie ya giugiu rovona, naumeki da tauna ya naĝona Kapeniamma. ² Dobudine Rom banegidima iĝeiĝeridi-

ma matabudi 100 be taudi adi torima matanama na taunoyama, nuanama taupaĝonama ya sida kauana, be ĝaubonaĝa sibo ya guri. ³ Raĝanine Rom adi torima matanama Yesu varinama ya vaivaiana, dabudine tauna Jius babadidima ya riuporedina da taudi sibo Yesu ai baĝa da ya verau be na taunoyama sibo yai yawasanina. ⁴ Be taudi Yesu ĝarone a tavatavana raĝanine, tauna ai baĝa gurate be a riuna, "Tori matanama sibo kuya saguna, tauna banaga vere kaukaiuinama, ⁵ baninama ama banagama nuedima e paĝopaĝona, be tauna taunaĝa dà sinagogma ya kerina." ⁶ Naumeki da Yesu taudi mate a naĝona.

Yesu tauna kaiteka vada diane ya tavatava be Rom adi torima matanama na banagama ya riuporedi da Yesu sibo umanama a riuna, "Bada nakarua, nam aubaiguma kwa noya gurata, taugu nam veredu da yau vadae kwa saĝa. ⁷ Be yau banagaĝa è riuporedina, baninama taugu nam veredu da tam ĝarome sibo è verau. Riuĝa kwa riu be yau taunoyama e yawasanana. ⁸ Taugu è kataiena tam tokare riuĝa kwa riu be e tubuĝana, baninama taugu mate waibada dibune yà miamiana be ĝarogue banaga iĝeiĝeridima ta miamiana. Be raĝanine yau tauĝarama tenaĝa yà riunena, 'Kwa naĝo', be tauna e naĝonaĝona. Be ĝesau yà riunena, 'Kwa verau', be tauna e veraverauna. Be yau taunoyama yà riunena, 'Uma kwa voie', be tauna e voivoiena."

⁹ Raĝanine Yesu nama ya vaivaiana, tauna Rom adi torima matanama ya basena, be dabudine yai tautinamuri da patara awai muriwatanena ya riuedina, "Yà riuriuemina da nam airaĝan Israelma aita na waisumaĝama dosinama umanama maika deĝo e bnavi rubuna." ¹⁰ Dabudine tori matanama na banagama a munaĝana vadae, be a kita da taunoya ya yawasanana munaĝana.

Kaiyababa natunama tauĝominama ya gurina be Yesu ya kawa midisuĝu munaĝena

¹¹ Naumeki da Yesu ya mia raĝan ĝaubonaĝa be ya naĝona meagai isanama Nain, be na tauwai muriwatanama be patara dosinama mate a naĝona. ¹² Raĝanine taudi meagai kedanama matane a tavatavana, dabudine patara dosinama inam meagaina kaiyababa natunama tenaĝa ĝominama gurigurinama a kiroĝi be a doina. ¹³ Raĝanine Bada inam kaiyababa ya kitakitana, tauna ya raunuatoie be ya riunena, "Nam kwa ĝaba!" ¹⁴ Naumeki da Yesu maida ya tava da guri kebeninama ya taukonina, be guri taukiroĝinama dabudi a midina. Be Yesu ya riuna, "Yaraga, yà riuriuemna, kwa midisuĝu!" ¹⁵ Inam raĝanine tauĝoma gurigurinama ya midisuĝu be giu yai karena. Be Yesu inam tauĝominama tinanama ya ute munaĝena. ¹⁶ Be banaga matabudi a ĝosoridi be Mamaitua isanama a kaisuĝu be a riuna, "Peroveta dosinama poude ya maĝatarana be Mamaitua ya tavana sagudama aubainama." ¹⁷ Be Yesu varinama ya daberarana Judia provins nopone be dianama mate.

Yesu be Jon tauwai babataito

(Mt 11:2-19)

¹⁸ Jon na tauwai muriwatanama inam yabedima matabudi a tubutubuḡana Jon ai varina. ¹⁹ Be Jon na tauwai muriwatanama rabui ya riuedi da a tava ḡarone be ya riuporedina, da taudi Yesu sibo umana ai taravirena, "Tam vutuna Keriso a riuriuemna kuya tava bo banaga ḡesau ka rabe?" ²⁰ Raḡanine Yesu ḡarone a tavana taudi a riuenta, "Jon tauwai babataito ya riuporemaina da uma waitaraviranama tam kai taravirem, 'Tam vutuna Keriso a riuriuemna kuya tava bo banaga ḡesau ka rabe?'"

²¹ Inam raḡanine Yesu tauna banaga toitoi adi sidama dosidie da ḡauḡaubodie yai yawasanidi be penama banaga nopodie ya tavu dobiḡedina be banaga matapotepotedima ai kita munaḡana. ²² Be Yesu Jon na tauwai muriwatanama ya paribeedina, "Ko munaḡa be aba koya kitakitana, be koya vaivaiana, vutuna Jon koi varina: Banaga matapotepotedima ai kitana, banaga tuera ragaragaudima a noḡona, banaga kito ragaragaudima a verena, banaga beapotepotedima ai beavaiana, banaga guriguridima a midisuḡu munaḡana, be vari verenama banaga waikaruwaḡewaḡedima ḡarodie yà rarau guguyedina. ²³ Nuavere tauna aita nam ḡarogue ima noḡonoḡota bekubekuna."

²⁴ Jon na tauwai muriwatanama a naḡona, be muridie Yesu patara nopone Jon na kauama ya giuena, "Boni dobu kavakavane koya naḡona Jon ḡarone, be aiyaba koya noḡonoḡotina sibo koya kita? Banaga na noḡotama gwaḡanama maika vagara sive ya kwadikwadiena kitanama aubainama koya naḡo, bo? ²⁵ Bo aiyaba koya noḡonoḡotina sibo koya kita? Banaga gara verenama kotekotenama sibo koya kita, bo? Ibewa, banaga gara veredima kotekotedima be purapura vereveredima ḡarodie, taudi guyau na vadae miemienidima. ²⁶ Bo aiyaba koya noḡonoḡotina sibo koya kita, peroveta, bo? Ee, be yà riuriuemina, taumi peroveta dosinama koya kitana, nam maika peroveta ḡesaudima. ²⁷ Inam tauna vutuna girugiruminama porane umanama e riuriuna,

'Taugu tauwai noyanoya yà riupore dokena muriḡa tam, be tauna am kedama e sepana.'

²⁸ Be yà riuriuemina, Waiwaivi banaga a tiketikedina nopodie nam aita Jon e saḡapore. Be kamai banabanaga Mamaitua na waiguyauma nopone, tauna vutuna Jon ya saḡaporena."

²⁹ Be raḡanine banaga matabudi be teks tautamina Jon na rauguguyama a vaivaiana, taudi matabudi a noḡotina da Mamaitua na giuma riukaua, vutuna aubainama Jon taudi yai babataitodina. ³⁰ Be Parisi be tarawatu tauwai katakataidima taudi Mamaitua na ḡoanama na kedama a tuaḡaiana, aubainama Jon na waibabaitoma a tuaḡaiana.

³¹ Be Yesu yaḡoro ya giugiuna, "Yodi taumi kimtimita nema yà ruvaruva bakemi? Taumi aiyaba maika?

³² Taumi maika seda debadebae tawai digirina. Be tau-

di adi banagama mate tawai riu singaḡayana. 'Tauma naḡi digirinama kèi digirie be taumi nam ko bigana, be tauma guri digirinama kèi digirie be taumi nam ko ḡabana.' Taumi raḡan matabuna nama ko riuriu tuutaḡaina. ³³ Be raḡanine Jon ya tavana, taumi kauinama teneḡinama koya voivoiena. Tauna ya widiuidina be waen nam i tegotegona, be taumi ko riuriuna, 'Tauna penama ḡarone.' ³⁴ Be Banaga Natunama ya tava da e kanikani be e tegotegona da taumi ko riuriuna, 'Ko kita, tauna banaga kanikani dobidobinama be waen tegotego dobidobinama. Be teks tautamina be gewagewa tauvoiedima taudi tauna na banagama.' ³⁵ Mamaitua na nuayuyayama natunatumama ḡarodie, tokare tà kitana deḡo tauna riukaua. Banaga tauriu singaḡayena, bo taugu be Jon."

Yesu waivi na gewagewama ya noḡota porena

³⁶ Parisi tenaḡa Yesu ya kokonena na vadae kani aubainama. Naumeki da Yesu Parisi na vadae ya naḡo be ya kena girigirina † kani aubainama. ³⁷ Be uma meagaine waivi na yawasanama gewagewanama ya mi-amiana. Be raḡanine Yesu Parisi na vadae a kanikani, varinama tauna ya vaivaiana, naumeki da upa ḡabuḡabunama duginama maesinama dosinama ya kiroḡi verauḡena. ³⁸ Be tauna ma ḡabaḡabana Yesu kaḡanama Diane ya midi be matasurune Yesu kaḡanama yai butedi, be debavuvuḡine Yesu kaḡanama ya ravusidina, be kaḡanama yai suruvedi be upa ḡabuḡabunama kaḡane ya ḡinina.

³⁹ Be Yesu taukokonenama uma kauinama nama ya kitakitana, tauna yai nuanoḡonoḡotana, "Deḡoda uma banaginama tauna riukaua peroveta, naumeki da tauna tokare sibo ya kataie da uma aba waivinama tauna e tautaukoni, be tauna sibo ya kataie da uma waivinama tauna waivi gewagewanama."

⁴⁰ Be Yesu tauna ya riuenta, "Saemon, taugu yà ḡoeḡoena aba yà riuemna." Be tauna ya riuna, "Naumeki, tauwai katakatai, kwa giu!" ⁴¹ "Mane taupakinama tenaḡa banaga rabui loun ya utedina. Banaga tenaḡa Denari 500 be ḡesau tauna Denari 50. ⁴² Be taudi rabuidi nam mane da mane taupakinama sibo a ute munaḡe, vutuna aubainama mane taupakinama taudi adi bukinma ya boaporena. Yodi tam kwa noḡonoḡotina deḡo tauna nuanama ya vere kaua?"

⁴³ Be Saemon ya paribeena, "Taugu è noḡotina agunai banaga aita 500 Denari boaboaporenama." Be Yesu ya riuna, "Tam kuya riukauana."

⁴⁴ Dabudine Yesu yai tautinamuri waivi ḡarone be Saemon ya riuenta, "Uma waivinama kuya kita? Taugu am vadae è saḡa be nam upa ku utegu da kaḡaguma sibo è koḡana, dà vaivaima e riuriuna nama, be tauna matasurune kaḡaguma ya koḡedi be debavuvuḡine kaḡaguma ya ravusidina. ⁴⁵ Tam nam kui suruveguna waikaiwa aubainama, dà vaivaima e riuriuna nama, be tauna raḡanine è saḡasaḡana kaḡaguma waisuruvenama yai kare be nam i gosena. ⁴⁶ Tam nam debague oeri ku ḡinina, dà vaivaima e riuriuna nama, be tauna

† *Jius adi kastamma ta kenagirigiri be ta kanikanina.*

kaḡague upa ḡabuḡabunama ya ḡinina. ⁴⁷ Vutuna aubainama yà riuriuemna da tauna na gewagewama matabudi Mamaitua ya noḡota poredina. Vutuna aubainama taugu nuanama yà paḡopaḡo kauena. Be aita da na gewagewama ḡaubonama Mamaitua ya noḡota porenna, vutuna aubainama tauna na wainuapaḡoma ḡaubonama taugu ḡarogue.”

⁴⁸ Dabudine Yesu waivi ya riuenana, “Am gewagewama è noḡota poredina.” ⁴⁹ Be banaga ḡesaudima taudime ai taraviravira munaḡedi be a riuriuna, “Uma tauna aita, banaga adi gewagewama e noḡonoḡota pore-di?” ⁵⁰ Be Yesu waivi ya riuenana, “Am waisumaḡama yai yawasanimna. Ma nuasubam kwa naḡona.”

Yesu na tauwai muriwatanama waiwaividima

8 Dabudine a miana raḡan bisanama be Yesu na apasolma 12 mate a naḡona meagai dosidie be ḡauḡaubodie da Mamaitua na waiguyauma riunama verenama ya rarau guguyena. ² Be Yesu waiwaivi ḡesaudima penama be sida ragaragaudima yai yawasanidina. Inam waiwaividima taudi mate Yesu ai muriwatane be a naḡonaḡona. Taudi isedima Meri awai isana Megdalin, † penama matabudi 7 tauna a dobi porenna, ³ be Joana, tauna Kusa na visarama, be tauna guyau Herod na bisnisma taurabenama, be Susana be waiwaivi ḡesaudima mate. Inam waiwaividima adi kanie be adi manee Yesu be na tauwai muriwatanama a sagusagudina.

Taukuma wainasinama

(Mt 13:1-9; Mk 4:1-9)

⁴ Raḡan tenaḡa patara dosinama meagai da meagai a verau be Yesu ḡarone ai rawateḡeidina, be tauna uma wainasinama ya riuedina,

⁵ “Tauḡoma tenaḡa ya dobi ya naḡo da pesi yai yaraiedina. Raḡanine pesi yawai yaraiedina, ḡesaudima keda poune a ravusedina, be banaga a vagudegudedi be kiu a kanidina. ⁶ Be ḡesaudima yeku debedie a ravusedina. Be raḡanine a gogo tavana, matabudi a pokina, baninama doḡa noponama nam subasubana. ⁷ Be ḡesaudima gedara nopodie a ravusedi da gedara mate a gogo tenaḡana be gedara pesi ya yavanidi da pesi nam ti gogona. ⁸ Be ḡesaudima doḡa verenama debane a ravusedi be a gogo kauana be banidima a biridina ya toi kauana, be pesi tenaḡaḡa banidima 100.” Be Yesu bonanama dosine ya riuna, “Deḡoda beemima ta kenakenana, koi beava-ia!”

⁹ Be tauwai muriwatana Yesu ai taravirena, “Bada, inam wainasinama baninama aba?” ¹⁰ Be tauna ya paribeedi be ya riuna, “Mamaitua na waiguyauma semosemodima yàwai kataimina da na waiguyauma yodi nema e veraverau bakona ko kataiena. Be banaga ḡesaudima taudi wainasi taunaḡa ta vaivaiana, aubainama taudi matedie ta kitakitana be nam tima kitakita kauena,

ta vaivaiana be nam tima katakataiena.

¹¹ “Be wainasi baninama inam umanama: Pesi inam Mamaitua riunama. ¹² Pesi keda debane ravuravusedima, inam maika banaga Mamaitua riunama ta vaivaiana, be muriḡa Diaboro e tava be Mamaitua riunama nopodie e kaikaiporaḡana, da taudi nam tai sumaḡa be ta yawasana. ¹³ Pesi yeku debane ravuravusedima, inam maika banaga raḡanine Mamaitua riunama ta vaivaiana, taudi ma nuavereveredi inam riunama ta paḡopaḡona. Be taudi nam waramidi, vutuna aubainama raḡan ḡaubonaḡa tai sumaḡana, be raḡanine raurubu e tavatavana taudi adi waisumaḡe ta bekuna. ¹⁴ Be pesi gedara nopodie ravuravusedima, inam maika banaga Mamaitua riunama ta vaivaiana, be muriḡa nuaboya be waiguyau be tubuḡa na wainuaverema adi waisumaḡama ta yavayavanidina da taudi tokare nam ta bani. ¹⁵ Be pesi doḡa verenama debane ravuravusedima, inam maika banaga nopodima veredima be didimanidima, be raḡanine taudi giu ta vaivaiana, taudi ta kaididi be ta rabe da e votavotana.”

Kodam wainasinama

(Mk 4:21-25)

¹⁶ “Nam aita kodam e gabu be e ruputawa bo anika-ba kena dibune e boru. Tauna kodam ḡavoe ei midiri da banaga ta saḡasaḡana ta kitana. ¹⁷ Deḡoda yaba matabuna yodi ko ruputawedina, be tokare ta maḡatara munaḡana. Am noḡota be am kauama semosemodima mate tokare banaga matabudi ta kataiedina. ¹⁸ Vutuna aubainama koi beavaia kauana, baninama deḡoda aita yau giuna ya paḡopaḡona, ḡesau debane mate tokare e utena. Be deḡoda aita yau giuna nam i paḡona be e noḡonoḡotina da ya paḡona, be ibewa da tokare matabudi e kaiporaḡana.”

Yesu tinanama be tasitasinama

(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

¹⁹ Yesu tinanama be tasitasinama taudi a verauna Yesu ḡarone be nam ḡarone ti tavana, baninama patara ya morabana. ²⁰ Dabudine banaga tenaḡa Yesu ya riuenana, “Tinamma be tasitasimma doḡae ta midimidi be ta ḡoḡoena da ta kitamna.” ²¹ Be Yesu ya riuna, “Tinaguma be tasitasiguma taudi aitaḡa Mamaitua riunama ta vaivaie be ta voivoiena.”

Yesu kaibitibiti ewai badena

(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)

²² Raḡan tenaḡa Yesu na tauwai muriwatanama mate waga a saḡa be ya riuedina, “Yawawa dosinama tà davu be tà naḡo noaḡo nevane.” Naumeki da a naḡona. ²³ Taudi yawawa a davudavuna maika Yesu ya kenana, be kaibitibiti yai raḡantenaḡe da ya tavana be waga noponama upa ya moḡavu be waga ḡaubonaḡa da sibo ya monuna.

²⁴ Be tauwai muriwatana a naḡo be Yesu a taiḡosori be a riuenana, “Bada, Bada ḡaubonaḡa da tà gurina!” Be tauna ya midisuḡu be sive be rabama ya riutuaḡaiedi, da taudi ai nuatuḡutuḡu be daumora ya kenana. ²⁵ Be

† ‘Megdalin’ inam meagai isanama.

Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Taumi ami waisumağa bo ibewa?" Be taudi a ġosoridi be a basena be adi banagama adi banagama a riuedina, "Uma baneginama aita? Tauna sive be upa e riuedi be ta vovo teyetyena."

Penama banaga a kokuna

(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)

²⁶ Be taudi wagae a nağona Geresin adi dobue. Umağo Galili provins be noağo nevane. ²⁷ Be Yesu kağanama gerese ya boruboru dobiğena rağanine, meagaie tauğoma tenağa ya verauna Yesu ġarone. Be tauğominama penama bonideğo a kokuna, be tauna ma kovakovana ya nağonağona be nam vadae i miamiana. Be tauna guri adi gubae † ya miamiana. ²⁸ Be inam tauğoma Yesu ya kitakitana rağanine, tauna ya yogo be Yesu noğone ya bekuna. Dabudine Yesu penama ya riue da tauğoma ya dobi porena. Be tauna bonanama dosine ya riuna, "Yesu, Mamaitua sağasağa vavasağinama Natunama, aba ġarogue kwa ġoeğoe? Yàwai bağamna da nam gewagewa ġarogue kwa voie." Rağan toitoi penama tauğoma yai babari be na ġoane nama ya nawenawena. Be banaga tauna nimanama be kağanama a rauseini be a raberabena. Be yağoro tauna ya rakedi be penama tauğoma ya nawena dobu wainuatoitoine.

³⁰ Yesu yai taravirena, "Tam isamma nema?" Be tauna ya paribeena, "Taugu isagama Patara", baninama penama toitoi nopone a sağana. ³¹ Be penama awai bağana da Yesu nam taudi sibo ya riuedi da dom nam dibuboruborune sibo a nağo.

³² Inam dabudine bawa netarinama oya babane a yabayabana. Be penama Yesu ai bağa da tauna sibo yai aninedi da bawa nopodie sibo a nağona. Be Yesu yai aininedina. ³³ Dabudine penama banaga a dobi pore be bawa nopodie a nağona da bawa netarinama dere boganağa a manini yovo da a nağona yawawa dosine be a tonedina.

³⁴ Bawa tauyosidima inam kauinama nama a kitakitana, taudi a manini a nağona. Be taudi banaga matabudi ai varidina adi meagaie be meagai Diane mate.

³⁵ Dabudine banaga a dobi a nağo da kua aba ya tubutubuğana sibo a kitana. Be rağanine Yesu ġarone a tavatavana, taudi tauğoma penama dobidobi porenama Yesu kağane ya miamiana a kitana. Be tauğoma yai gara kua be na noğotama verene ya miamiana, be taudi nama a kitakitana a nairana. ³⁶ Be banaga aitağa kauinama a kitakitana, taudi banaga ġesaudima ai varidina da tauğoma penama kokukokunama ya yawasanana munağana. ³⁷ Dabudine Geresin banegidima Yesu ai bağana da tauna sibo inam dobunama ya gose be ya nağo poredina, baninama taudi a naira da a naira kauana. Naumeki da Yesu waga nopone ya sağa be ya munağana.

³⁸ Tauğoma penama dobidobi porenama Yesu yawai bağana da mate sibo a nağona. Be Yesu ya riupore be umanama ya riuna, ³⁹ "Kwa munağa am vadae da Mamaitua aba ġarome ya voivoiena banaga kwai varidina!" Dabudine tauğoma ya nağo be meagai nopone banaga matabudi ya riuedina da Yesu aba tauna ġarone ya voiena.

Jaeras natunama waivinama

(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)

⁴⁰ Be Yesu ya tavatava munağana rağanine, banaga patara tauna ai kaiwena, baninama taudi matabudi tauna a raberabena. ⁴¹ Dabudine tauğoma isanama Jaeras, tauna sinagog taurabenama. Tauna ya tava be Yesu noğone tuapikane ya raupari be yai bağa guratena da sibo na vadae ya sağana, ⁴² baninama natunama waivinama tenağa ġominama na suarama 12 be tauna ġaubonağa da e gurina.

Be Yesu ya nağonağona rağanine, patara tauna a midimidi ġuruğuruvina. ⁴³ Dabudine waivi tenağa Yesu murine ya tava be na garama isunama ya taukonina, baninama tauna waikosina vutuvutu ya pağona modi 12 a kovina. Be tauna bonika na purapurama matabudi dogeta ġarodie yawai yakaredina, be nam aita i yawasanina. Be rağanine Yesu na garama isunama ya tautaukonina, yai rağantenağe da waikosina vutuvutu yai kavena.

⁴⁵ Dabudine Yesu yai taravirana, "Aita ya taukonigu?" Be matabudi a bovina, vutuna aubainama Pita ya riuna, "Bada, banaga a midi ġuruvim be ta biubiuriğimna. Be nemanama da kwa riuriuna 'Aita ya taukonigu?'" ⁴⁶ Be Yesu ya riuna, "Taugu è kataiena da aita ya taukoniguna, baninama rewapana ya dobi poreguna." ⁴⁷ Rağanine waivi mayanama ya pağo da nam teneteneğina da sibo yai moisiri, vutuna aubainama tauna ma tunigusugusuna Yesu noğone ya bekunna. Be patara noğodie waivi Yesu ya riuna da aba aubainama Yesu ya taukoni, yodi tauna ya yawasanana munağana. ⁴⁸ Be Yesu tauna ya riuna, "Moumou, am waisumağama yai yawasanimna. Ma nuasubam kwa nağona."

⁴⁹ Yesu yağoro ya giugiu be sinagog taurabenama na vadae banaga miemieninama ya tava da Jaeras ya riuna, "Natumma ya gurina, tauwai katakatai nam kwai sinasina." ⁵⁰ Be Yesu nama ya vaivaiena, tauna Jaeras ya riuna, "Nam kwai nuaboya, kwai sumağa be tauna tokare e yawasanana."

⁵¹ Be taudi Jaeras na vadae a tavana rağanine, Yesu banaga ya riuedina da nam aita tauna mate vadae ta sağa. Pita, Jon, Jeims be gomana na dosima taudiğa Yesu mate vadae a sağana. ⁵² Be banaga matabudi gomana ai nuaboye be a ġabeğabena. Be Yesu ya riuedina, "Nam ko ġaba, tauna nam i gurina, e kenakena ġomana." ⁵³ Dabudine banaga matabudi Yesu ai kwatekwatevena, baninama taudi a kataie da gomana ya gurina. ⁵⁴ Rağanine ya tavutavu dobiğedina, tauna gomana nimane ya kaididi be ya riuna, "Gomana, kwa midisuğul!" ⁵⁵ Dabudine gomana aruinama ya tava mu-

† Israel taudi nam guri ti dobidobodina, be taudi gubae a sivu-sivudina, maika Yesu.

nağa be ya midisuğuna. Be Yesu taudi ya riuedina, “Yodi kani ko ute be e kani!”⁵⁶ Be tauna na dosima nuedima ya mosari kauana. Be aba ya tubutubuğana Yesu taudi ya riuedina da nam aitu sibo a riue.

Yesu apasol 12 ya riuporağana

(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)

9 Yesu apasol 12 ya riuedi da a rawateğei be tauna rewapana be waibada ya utedina, da taudi penama ta tavu dobiğedi be banaga sidesidedima tai yawasanidina.² Yodibe ya riuporedina da taudi Mamaitua na waiguyauma ta rauguguye, be banaga sidesidedima tai yawasanidina.³ Be tauna ya riuedina, “Ami nağoe nam aba ko pağo. Nam diğona, nam tana, nam kani, nam mane be nam kwama ġesaunama mate ko pağo.⁴ Be rağanine ai meagaie ko sağasağana taumi vada tenağa nopone ko miana, naumeki da ami kaba nağoma rağanine inam meagainama ko gosena.⁵ Be değoda banaga taumi nam tai aninemi, naumeki da kağemima popokaudima ko rawakurukuruvidi be inam meagainama ko goseporena. Dabudine taudi ta kataie da taudi tokare Mamaitua matane inam wavunama taudime ta pağo munağena.”⁶ Naumeki da tauwai muriwatana meagai da meagai nopodiğa a nağo be vari verenama a rarau guguye, be banaga dobu matabuna awai yawasanidina.

Herod na nuababağama

(Mt 14:1-12; Mk 6:14-29)

⁷ Inam rağanine Herod, tauna Galili provins guyaunama, be uma kaudima nama a tubutubuğana, tauna ya vaiedi be ya nuababağana, baninama banaga ġesaudima a riuriuna da Jon tauwai babataito ya guri be ya midisuğu munağana.⁸ Be banaga ġesaudima a riuriuna da peroveta Elaija ya mağatara munağana, be banaga ġesaudima a riuriuna da bonideğo perovetedima tenağa ya guri be ya midisuğu munağana.⁹ Be Herod ya riuna, “Jon gadonama è tomna, be inam yodi aitu baneginama varinama ya vaivaie?” Be tauna ya ġoeğoenana da sibo Yesu ya kitana.

Yesu tautauğoma 5 tausand yai kanidina

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Jn 6:1-14)

¹⁰ Be apasol a tavatava munağana rağanine, taudi yaba matabuna a voivoiedina Yesu ai varina. Tauna wainuatuğune yai dokedi be a nağona meagai isanama Betsaidama.¹¹ Rağanine patara nama a vaivaiana taudi ai muriwatanedina. Be Yesu taudi yai aninedina, be Mamaitua na waiguyauma taudi ya giuedina, be aitağa yawasana a ġoeğoenana naumeki da yai yawasanidina.

¹² Raviravi Yesu na apasolma 12 a tava be a riuena, “Banaga kwa riuporağa da ta nağo meagaiğa be meagai murisairine da taudi kani be ġaravu ta banavidina, baninama uma dobunama wainuatoitoinama.”¹³ Be Yesu ya riuedina, “Taumi koi kanidi!” Be taudi a paribeena, “Nema kai kani bakedi? Tauma buredi 5 kavakava be iyana rabui ġaromaie, bo nema kwa

noğonoğota bake? Tauma ka nağo be kani ka gimara uma banegidima aubaidima, bo?”

¹⁴ Dabudine tautauğoma a kitaruvedi da 5 tausand. Be Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Banaga ko dariğedi da 50 50 ta miana.”¹⁵ Naumeki da taudi nama a voia be banaga matabudi a miana.¹⁶ Yesu buredi 5 be iyana rabui ya ragaudi da gunume yai kitasağa be Mamaitua yai kaiwe da ya givedi be na tauwai muriwatanama ya utedina, be taudi a soiedi da banaga a utedina.¹⁷ Be banaga matabudi a kani da a kani siauana. Be tauwai muriwatana kani kanikanigosedima a tama da posa 12 ai moğavudina.

Pita yai mağatarana da Yesu tauna Tauwai yawasana

(Mt 16:13-21; Mk 8:27-31)

¹⁸ Rağan tenağa Yesu taunağa ya moimoiragi be na tauwai muriwatanama taudi tauna mate. Be tauna taudi yai taraviredina, “Banaga ta riuriu da taugu aitu?”¹⁹ Be taudi a paribeena, “Banaga ġesaudima ta riuriuna da tam kabe Jon tauwai babataito, be ġesaudima ta riuriuna da tam kabe peroveta Elaija, be banaga ġesaudima ta riuriuna da tam bonideğo perovetedima guriguridima tenağa kabe i midimisuğu munağa.”²⁰ Be tauna ya riuedina, “Be taumi nema kowai noğota bako, taugu aitu?” Be Pita ya paribeena, “Tam Tauwai yawasana, Mamaitua ya riupore yovoğemna.”

²¹ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya riu vavaşagedina da nam aitu sibo a riue.²² Be ya riuna, “Banaga Natunama tokare ei nuatoitoina yaba toitoi ġarodie be babada dosidima be pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima, taudi matabudi Banaga Natunama tokare ta tuağaie be tai gurina. Be rağan wairabueteğane Mamaitua e kawa midisuğu munağena.”

Yesu waimuriwatanenama ya giuena

(Mt 16:24-28; Mk 8:27-31)

²³ Be Yesu banaga matabudi ya riuedina, “Değoda aitu waimuriwataneguma e ġoena, naumeki da na ġoanama matabudi e gosedi, be rağan matabuna na korosima e kiroği † be ei muriwataneguna.²⁴ Tam aitu tame am yawasanama kwa kaididi be kwa raberabena, tam tokare am yawasanama kwa kawa gewagewana, be tam aitu da taugu kautaiye am yawasanama kuyai utaena, am yawasanama tokare kwa banavina.

²⁵ Değoda aitu dobu yabedima matabudi e ragaragaudina be yağoro tauna na yawasanama e gewagewana, inam yabedima tauna tokare nam tai yawasani.²⁶ Değoda aitu, taugu e tunimayağegu bo riuguma e tunimayağena, naumeki da tokare Banaga Natunama tauna Tamanama neneğarine be anea babau neneğaridie e dobina, tauna mate inam baneginama e tunimayağena.²⁷ Be taugu riukaua ya riuriuemina, ġesaumima yodi uma ko midimidina, taumi tokare nam

† Korosi kiroğinama inam kwai nuatoitoina, maika Yesu korosie yai nuatoitoina.

ko guri, naumeki da Mamaitua na waiguyauma ko kitana." †

Yesu kitanama ya boru vitarena

(Mt 17:1-8; Mk 9:2-10)

²⁸ Naumeki da inam giudima a kovikovina murine, raġan aniwai 8 ne Yesu tauna Pita, Jon be Jeims yai dokedi be a naġona oya debane moiragi aubainama.

²⁹ Be Yesu ya moimoiragina maika, tauna noġonama kitanama ya boru vitare be na garama ya ġavora be ya rawakeyekeyemina. ³⁰ Yai raġantenaġe da tautauġoma rabui, Mousis be Elaija ma neneġaridi a maġatara be Yesu mate a giugiuna. Taudi Yesu nema Jerusalemma e guri bako be uma dobunama e naġo porena, vutuna a giugiuena. ³² Be Pita na banagama mate a yadoyadona. Be a ġosoġosoridina raġanine, taudi Yesu ma neneġarina be tautauġoma rabui, tauna mate a midimidina a kitekitedina. ³³ Be raġanine tautauġomidima Yesu a gosegosena, dabudine Pita ya riuna, "Bada, ya vere kauana da tauma yodi uma dobudine. Agunai kape rabuiteġa ka keridina, tenaġa tam aubaimma be tenaġa Mousis aubainama be tenaġa Elaija aubainama." Be Pita tauna nam i kataiena aba ya giugiuena, be tauna ya giugiu yabayababana.

³⁴ Be Pita yaġoro ya giugiuna maika, giyou ya dobi da vagurune ya rupu tawedina. Be raġanine giyou ya sumasuma tawedina, taudi a naira kauana, ³⁵ be giyou nopone bona ya dobi be ya riuna, "Uma tauna taugu natuguma be taugu è vinena, aubainama tauna bonanama ko vaiena!" ³⁶ Bona yaġoro ya giugiuna maika, taudi ta kitana be Yesu taunaġa ya midimidina. Be tauwai muriwatana inam raġanine aba taudi a kitakitana, a nuevina be nam aitu ti riuedina.

Penama gomana tauġominama ya kokuna

(Mt 17:14-18; Mk 9:14-27)

³⁷ Pomainama taudi oya debane be a yovoyovo munaġana raġanine, patara dosinama taudi ġarodie a tavana. ³⁸ Patara nopodie tauġoma tenaġa tauna ya rasa be ya riuna, "Tauwai katakatai, yàwai baġamna da yau gomanama uma kwa kita, taugu natuguma tauġominama tenaġa ġominama. ³⁹ Penama kana raġanie yau gomanama e vunuġi be e kawakawa rasarasa be e kawakawa kokerina, be tauna gayane kasampuropuro ta dobidobina. Inam peneminama natuguma nam airaġan ima gosegosena, be natuguma tuninama e kawakawa gewagewana. ⁴⁰ Be taugu am tauwai muriwatanama èi baġedina da taudi sibo penama a tavu dobiġena, taudi a raurubu be nam teneteneġina."

⁴¹ Be Yesu ya paribeenana, "Taumi banegimima beapotepotemima, nam waisumeġimi, taumi mate tà mia ġaġa be ami vitama ya kiroġa ġaġae? Natumma kwa verauġe uma dabudine!" ⁴² Be gomana ya veraverauna raġanine, penama tauna yai beku doġae be ya kawa kokerina. Dabudine Yesu penama ya riutuaġaie be gomana yai yawasanina, yodibe tamanama ya ute

munaġena. ⁴³ Be banaga matabudi Mamaitua na rewapanama dosinama aubainama a basena.

Yesu e gurina ya giu munaġena

(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)

Yesu yaba matabuna ya voivoiedina banaga yaġoro a basebasena maika, Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, ⁴⁴ "Koi beavaia kaua da aba yodi yà riuemina. Banaga Natunama ta boru dobiġena banaga nimedie raukivigewegewenama aubainama." ⁴⁵ Be na tauwai muriwatanama inam giunama, baninama nam ti kataiena. Giu baninama semosemonama da taudi nam sibo a kataie. Be inam giunama aubainama taudi Yesu sibo ai taravirena, be a nairana.

Aitau ya saġa gurata?

(Mt 18:1-5; Mk 9:33-37)

⁴⁶ Raġan tenaġa Yesu na tauwai muriwatanama ai saġasaġana da poudie aitu ya saġa gurata. ⁴⁷ Be Yesu adi wainua noġonoġotama ya kataiena, vutuna aubainama gomana ġaubonama ya riue da diane ya midi ⁴⁸ be taudi ya riuedina, "Aitau uma gomeninama ġaubonama taugu isague ewai turanena, naumeki da tauna ewai turaneguna, be aitu taugu ewai turaneguna, naumeki da tauna tauriuporeguma mate ewai turanena. Vutuna aubainama aitu taumi poumie na yawasanama ya yovona, tauna ya saġa guratana."

⁴⁹ Be Jon ya riuna, "Bada, tauma tauġoma kè kitana, tauna isame penama ya tavutavu dobiġedina, be tauma kè riutuaġaiena, baninama tauna nam tauda mate tama noyanoya tenaġana." ⁵⁰ Be Yesu ya riuna, "Nam ko riutuaġaie, baninama tauna deġoda taumi nam ami ġavia, naumeki da tauna taumi turemima."

Samaria banegidima Yesu a tuaġaiena

⁵¹ Naumeki da Yesu na raġanima maida ya tavatavana da tauna sibo ya munaġana marae, vutuna aubainama na noġotama ya vitare da Jerusalem naġonama ya noġota didina. ⁵² Be tauna tauwai noyanoya ya riupore dokedina, da taudi a naġona Samaria meagaina da Yesu na kaba verauma aubainama sibo a vokaukauana. ⁵³ Be banaga dabudine nam ti aninena, baninama tauna ya naġonaġona Jerusalemma. ^{†54} Be raġanine na tauwai muriwatanama Jeims be Jon nama a kitakitana, taudi a riuna, "Bada, naumeki bo ibewa da tauma sibo kai marae kè riue be ya yovo da uma banegidima sibo ya kara gorudi, Elaija ya voiana maika?" ⁵⁵ Be Yesu yai tauvitara be ya riutuaġaiedina. ⁵⁶ Naumeki da taudi a naġona meagai ġesaune.

Yesu waimuriwatanenama na pipirima

(Mt 8:18-22)

⁵⁷ Raġanine taudi kedaġa a naġonaġona, be tauġoma tenaġa Yesu ya riuna, "Tam deġo kwa naġona, taugu yài muriwatanemna." ⁵⁸ Be Yesu ya paribee be ya riuna, "Inam naumeki be uma kwa noġoti, kiudobo

† Inam pentekost.

†† Jius adi ġaviama Samaria banegidima.

† taudi adi gaure adi kaba miama, be kiu adi noĝie adi kaba miama, be Banaga Natunama nam deĝo na gabu kua da tauna e sipere.”

⁵⁹ Be Yesu tauĝoma ĝesau nama ya riuena, “Kwai muriwatanegu!” Be tauna ya riuna, “Bada, noĝone kwa gosegu da yà naĝo be tamaguma yà dobona.” ⁶⁰ Be Yesu ya paribena, “Banaga guriguridima kwa gosedi da taudiĝa adi gurima ta dobo munaĝedina, be tam kwa naĝo be Mamaitua na waiguyauma e veraverau-na, vutuna kwa rauguguyena!”

⁶¹ Be banaga ĝesau Yesu ya riuena, “Bada, taugu yài muriwatanemna, be noĝone kwa gosegu da yà naĝo be yau dosima yài kaiwedina.” ⁶² Be Yesu ya riuena, “Deĝoda aita yabiyabi †† e paĝopaĝo be ei tautinamurina, tauna nam teneteneĝina da Mamaitua na waiguyauma nopone e noya.”

Yesu na tauwai muriwatanama 72 ‡ ya riuporaĝana

10 Uma kauinama murine Bada banaga ĝesaudima matabudi 72 ya vinedina, be tauna deĝo meagaidiĝa naĝonama ya noĝonoĝotina, nama inam banegidima ma turana ma turana ya riupore nawe dokedina inam meagaidiĝa. ² Be tauna umanama ya riuedina, “Sipi taupakinama koi baĝa da tauna taunoya ĝesaudima e riuporaĝa da taumi ta sagumina, baninama inam dabudine maura ya morabana be taunoya a raubisaĝana. ³ Naumeki, ko naĝo! Taugu yà riuriporemina sipu natunatudima maika musara ĝasiĝasidima nopodie. ⁴ Nam pausi ko ragau, nam tana, nam kaĝasuma ĝesaudima mate, be nam kedae banaga mate koi boruboru!

⁵ “Raĝanine vada nopone ko saĝana, noĝone ko riuna, ‘Suba uma vadane.’ ⁶ Be deĝoda inam dabudine suba baneginama e mianana, naumeki da ami subama tauna ĝarone e kena, be deĝoda tauna nam suba banegina, naumeki da ami subama e verau munaĝana ĝaromie. ⁷ Raĝanine deĝo meagaine koya tava be deĝo vadane koya saĝana, naumeki da vadane ko mi-ana, be dabudi ko kani be ko tego gogonana, baninama taunoya sibo adi maesama a paĝo. Be taumi nam koi vadasaĝa!

⁸ “Taumi deĝo meagaie ko tava be banegidima tai aninemina, naumeki da aba ta uteutemina, vutudiĝa ko kanina! ⁹ Be banaga sidesidedima koi yawasanidi be ko riuedina da Mamaitua na waiguyauma raĝaninama e tavatavana. ¹⁰ Be taumi deĝo meagaine ko tava, be inam meagainama banegidima nam tai anemi, naumeki da ko naĝo kedae be ko riuna, ¹¹ ‘Tauma ami meagaima popokaunama kaĝamaima ya patipatina ĝaromie ka vava yasayasaina, be ko noĝoti da taumi tokare nam ko yawasanana, baninama Mamaitua na waiguyauma raĝaninama ya tavatava be taumi koya

† Yesu ya riuna: ‘Fox’. Tauna doбира muserinama be gaure ta mi-
amiana maika kiudobo. †† Yesu ya riuna: ‘Plow’, baninama kuya
waiplow be kuyai tautinamurine, tokare am noyama e barabarana,
maika yabiyabi taupaĝonama, deĝoda ei tautinamurine, waga
naĝonama baraĝa e naĝona, be am ĝoanama dobone nam kwa ta-
va. ‡ Giruma ĝesaudima ta riuriuna da 70.

tuaĝaiena.’ ¹² Taugu yà riuriuemi da etara raĝanine Mamaitua inam meagainama e kovoĝa guratena, nam maika Sodom.

¹³ “Korasin be Betsaida meagaimima, ko kita kua! Baninama deĝoda taugu sibo meagai Taiya be Saidon nopodie voia dosidima sibo è voiedina maika taumi ĝaromie è voiedina nama, naumeki da taudi bonika sibo noĝota viravira a paĝo, be adi gewagewama nu-aboyanama a mogurena. ¹⁴ Etara raĝanine Mamaitua taumi e kovoĝa guratemina, nam maika Taiya be Saidon. ¹⁵ Be taumi Kapeniam banagimima, kowai noĝotana tokare ko naĝo marae, bo? Ibewa, Mamaitua taumi tokare banaga guriguridima adi gabue e kidipore nawemina.”

¹⁶ Be Yesu na tauwai muriwatanama umanama ya riuedina, “Aita da taumi ami giuma e vaivaiena, naumeki da tauna taugu yau giuma e vaivaiena. Be aita da e tuatuaĝaiemina, naumeki da tauna taugu e tuatuaĝaieguna, be aita da taugu e tuatuaĝaieguna, naumeki da tauna tauriuporeguma e tuatuaĝaiena.”

Yesu na tauwai muriwatanama 72 a tava munaĝa be Yesu yai nuaverena (Mt 11:25-27; 13:16-17)

¹⁷ Be raĝanine banegidima taudi 72 a tavatava munaĝana, taudi ai nuavere kua be a riuna, “Bada, tam isame penama mate tauma a voteyeteyemaina.”

¹⁸ Be Yesu ya riuedina, “Taugu Seitan è kitana marae ya beku be ya yovona maika keama. ¹⁹ Taugu rewapanana è utemina da ĝavia na rewapanama matabuna ko vaisubana, be mota be rikarikau debedie koi vutuĝa be ko vamutudina. Be nam aba tokare e kawa gewegewemi. ²⁰ Be nam penama ta vovo teyetyemina aubainama koi nuavere, avedi. Be taumi koi nuaverena, baninama isemima marae girugirumidima ta kenakenana aubainama.”

²¹ Inam raĝanine Yesu noponama Arua Babaue nuavere ya moĝavu be ya riuna, “Mamai, tam mara be dobu Badanama, yà kaisuĝumna, baninama uma kaidima kuya semodina da nuauyauya be katai banegidima ĝarodie nam kui maĝataridina. Be tam banaga koekoedima ĝarodie kuyai maĝataridina. Mamai, inam naumeki, tam am ĝoanama ruvane.”

²² “Tamaguma yaba matabuna taugu ya uteguna. Be nam aita i kataiena da Natunama aita, Tamanama taunaĝa ya kataiena. Be nam aita i kataiena da Tamanama aita, Natunama taunaĝa ya kataiena, be Natunama aitaĝa ya vinevinedina ĝarodie ewai maĝataridina da tauna Tamanama aita.” ²³ Be Yesu na tauwai muriwatanama ĝarodie yai tauvitare be taudiĝa ya riuedina, “Taumi uma kauinama koya kitakitanana, nama banaga ta kitana, naumeki da nuedima e verena, ²⁴ baninama boni peroveta toitoi be guyaguyau a ĝoeĝoena da sibo uma kauinama a kitana, maika taumi yodi ko kitakitana nama, be nam ti kitana. Taudi a ĝoeĝoena da sibo uma giunama a vaiena, maika taumi yodi ko vaivaiena nama, be nam ti vaiena.”

Samaria baneginama verenama wainasinama

²⁵ Raġan tenaġa tarawatu tauwai katakatainama ya verau da Yesu ya raurubu be ya riuna, "Tauwai katakatai, aba yà voie be yawasana kenakena nonoġi-nama yà paġo?"

²⁶ Yesu ya riuena, "Tarawatu nema e riuriu bako? Tam nema kwa katakatai bake?" ²⁷ Be tauġoma ya paribeena, "Bada, am Mamaituama nuanuamma e paġona, nuanuamma tabutabune, aruimma tabutabune, am noġotama tabutabune be am rewapanama tabutabune. Be turamma nuanuamma e paġona maika nema tam kwa ġoeġoe munaġemna nama." ²⁸ Yesu ya riuena, "Tam kuya riu kauana, inam vutuna raġan matabuna kwa voie be yawasana kwa paġona." ²⁹ Be tauname ya gudutara munaġe be Yesu ya riuena, "Naumeki, be yau banagama aitauga?"

³⁰ Yesu gututue tauna ya paribeena, "Raġan tenaġa tauġoma Jerusalemma be ya dobi ya naġonaġona Jerikoma. Be kedae banaga danedanenedima inam tauġominama a vunūġi da na garama a kaiporaġa be a riġa da ya raugurere be a gose da a naġo porenna." ³¹ Naumeki da pirisi inam kedanaġa ya dobi ya naġonaġona. Be raġanine tauna e kitana be tauġominama ya kenakenana, naumeki da keda dianaġa ya dobi be ya naġo ġomana. ³² Be murine Livait dobudine ya dobina. Be kauinama teneġinama ya kita be tauna mate keda dianaġa ya dobi be ya naġo ġomana. ³³ Be Samaria tauġominama kedanaġa ya dobi be ya naġonaġo da tauġominama ġarone ya dobina. Be raġanine tauġominama nama e kitana, be ya raunuatoiena. ³⁴ Naumeki da ya naġo ġarone ya tava be oeri be waen kerone ya ġinidi be garae keronama ya panidina. Yodibe ya kiroġi da na donkima ragane yai geru da yai doka nawena barekie, be dabudi ya rabena. ³⁵ Naumeki da pomainama Samaria tauġominama Denari rabui ya ragaudi be bareki taurabenama ya ute be ya riuena da inam tauġominama sibo rabe kauena, be deġoda mane nam teneġina, naumeki da tauġu yà tava munaġana raġanine tam yà maesimna."

³⁶ Be Yesu tauġoma yai taravirena, "Be yodi nema kwa noġonoġota bake, uma banegidima rabuiteġa be deġo baneginama taudanedanene a vunuvunuġina ewai turane?" ³⁷ Dabudine tarawatu tauwai katakatainama ya paribee be ya riuna, "Aitau da inam tauġominama ya sagusaguna, inam tauna vutuna turanama." Be Yesu ya riuena, "Tam kwa naġo be nama kwa voia watanana!"

Mata be Meri

³⁸ Yesu na tauwai muriwatanama mate a naġonaġona Jerusalemma be kedae meagaie a tavatavana, dabudine waivi isanama Mata, tauna Yesu ya kokone da taudi vadae a saġana. ³⁹ Be tauna tasinama isanama Meri, tauna Yesu kaġane ya mia be na ġiuma yawai beavaiena. ⁴⁰ Be Mata taunaġa ya youyouvoa guratana, vutuna aubainama tauna Yesu ġarone ya ve-

rau be ya riuena, "Bada, tam kuya kataie bo ibewa da tasiguma ya gosegu be tauġuġa yà youyouvoana. Kwa riu be e kaisagugu."

⁴¹ Be Bada ya paribee be ya riuna, "O Mata, tam yaba matabudi kwawai nuaboyedi be taudi ta kawakawa nuaraġaraġamna. ⁴² Be yaba tenaġa yodi Meri ya vine-na, tauna vutuna ya vere kauana, be nam aitau tauna ġarone e kaipore."

Moiragi waikatakatainama

(Mt 6:9-13; 7:7-11)

11 Raġan tenaġa Yesu gabu ġesaune ya moimoiragina. Be ya moimoiragi kovina murine, na tauwai muriwatanama tenaġa ya riuna, "Bada, moiragi kwai kataimai da tauma nama sibo kè moiragina, maika Jon na tauwai muriwatanama yai katakataidina nama." ² Yesu ya riuedina, "Raġanine ko moiragina, umanama ko riu:

Mamai, dobu matabuna isamma babaunama sibo a vivirena. Tam am waibadama sibo ya verau.

³ Ama kanima raġan patapatanama sibo kuya utemai.

⁴ "Bada, ama gewagewama kwa noġota poredi maika tauma ama banagama ġaromaie gewagewa a voivoiedina ka noġonoġota poredina nama.

Be nam raurubue kwai dokemai.

⁵ Dabudine Yesu ya riuedina, "Deġoda tam aitau turamma risine kupi poune ku naġo be ku riuena, 'Yau tura, buredi rabuiteġa kwa utegu, ⁶ baninama turaguma yodi vaġaie ya tava be tauġu nam ġarogue aba da sibo è ute.' ⁷ Be turamma vada nopone i paribeem be i riuna, 'Nam kwa taiġosoġosorigu, tauġu yau sedama mate matakeda kè gudu be ka kenakenana, tokare nam aiyaba yà utem.'" ⁸ Dabudine Yesu ya riuna, "Tauġu yà riuriuemina da turamma nam i ġoena da sibo ya midisuġu be kani ya utem. Be am waibaġa dobidobima aubainama tauna tokare e midisuġu da kani e utemna.

⁹ "Vutuna aubainama yà riuriuemina, koi baġa be e utemina, ko wane be ko banavina, ko raupewapewa be ġaromie e kaiporenna. ¹⁰ Baninama aitau ewai baġana, tokare e paġona, be aitau e wanewanena, tokare e banavina, be aitau e rarau pewapewana, tokare ġarone e kaiporenna.

¹¹ "Nam ai gomana kani † i ġabeġabe be tamanama yeku i utena, ibewa. ¹² Be nam ai gomana pou i ġabeġabe be tamanama rikarikau i utena, ibewa. ¹³ Yodi uma ko noġoti, avedi da taumi banaga gewegewemima be yaġoro yaba veredima natunatumima ko uteutedina. Vutuna aubainama Tamemima marae tauna teneteneġinama da aitauga Arua Babau tawai baġena, tokare e utedina."

Yesu be penama adi guyauma

(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

¹⁴ Yesu penama ya tavu dobiġena. Be uma penemina nama banaga ya koku be ya miamiana tauna

† Gurik bonane ya riuna: Buredi. Buredi inam Jius adi kanima, maika tauda dà kanima kaire.

gumgum. Be inam penama tauḡoma ya gosegosena raḡanine, tauḡoma giu yai kare munaḡena, be banaga matabudi a basena. ¹⁵ Dabudine banaga ḡesaudima a riuna, "Yesu tauna Belsebul isane penama e tavutavu dobiḡedina. Be Belsebul tauna penama adi guyauma." ¹⁶ Be banaga ḡesaudima taudi Yesu raurubunama aubainama awai baḡana da sibo mara matairinama ya voie be taudi sibo a kita be ai kawa riukaue da tauna naumeki Mamaitua ḡaronama.

¹⁷ Be Yesu ya kataie da taudi aba awai nu-anoḡonoḡotena, aubainama tauna umanama ya riuedina, "Deḡo dobunama tenaḡa e dariḡa munaḡena, tokare taunaḡa e kawa gewagewa munaḡena. Be deḡo vadanama ei mia ḡinanana, tokare taunaḡa ei yamona munaḡena. ¹⁸ Deḡoda Seitan na banagama mate tai ḡinana munaḡedina, tauna tokare na waiguyauma e kawa gewagewa be nam ei rewapana. Umanama ya riuriuna, baninama taumi ko riuriuna da taugu kabe Belsebul isane penama è tavutavu dobiḡedi. ¹⁹ Be deḡoda taugu Belsebul isane, penama è tavutavu dobiḡedina, naumeki da yodi taumi Parisi ami tauwai muriwatanama taudi aitaui isane penama ta tavutavu dobiḡedi? Taumi ami tauwai muriwatanama tawai maḡatarana da taumi ko kaikaiyovuna! ²⁰ Be deḡoda taugu Mamaitua nimirakurakune † penama ya tavutavu dobiḡedina, inam anikitanama Mamaitua na waiguyauma ḡaromie ya tavana. ²¹ Deḡoda banaga wairewapaninama ma madana na gabuma e bodobodamena, naumeki da na purapurama tokare ta kena kauana. ²² Be deḡoda banaga wairewapana vavasaḡinama e tava be inam baneginama e vunuḡi be na madama na kaba waisumaḡedima e ragaudina, inam raḡanine banaga wairewapana vavasaḡinama taubodama na purapurama e ragaudi be na banagama e soiedina.

²³ "Deḡoda tauna aitaui nam taugu mate, tauna inam taugu ewai ḡavieguna. Be mate tauna aitaui nam taugu mate kama noyanoya tenaḡana, tauna inam yau noyama e kawakawa gewagewana.

Penama na kaba tava munaḡama

(Mt 12:43-45)

²⁴ "Be penama banaga e dobidobi porenana raḡanine, tauna dobu pokine e naḡo be na kaba siperema gabunama e wanena. Be deḡoda gabu nam e banavi, tauna tokare e riuna, 'Taugu ya munaḡana yau vadae, deḡo e veraveraue dabudi.' ²⁵ Raḡanine tauna e tava munaḡa da vada kavakavanama, kawakawa verenama be waiwaisianama e kenakenana e kitana, ²⁶ inam raḡanine tauna e munaḡa be penama ḡesaudima, matabudi 7 ei dokedina. Be inam penemidima a gewagewa vavasaḡana, nam maika noḡone. Be taudi matabudi inam vadanama nopone ta saḡa be banaga nopone ta miana. Inam raḡanine banaga na yawasanama e gewagewa vavasaḡana, nam maika noḡone."

† 'Mamaitua nimirakurakunama', baninama inam Arua Babau. Mt 12:28 ko kitana.

Riukaua na wainuaverema

²⁷ Raḡanine Yesu inam nama ya giugiuna maika, waivi patara nopodie bonanama dosine Yesu ya riue-na, "Nuavere tauna aitaui tam ya tikam be yai susumna." ²⁸ Be Yesu inam waivinama ya paribee be ya riue-na, "Naumeki aba kuya riue-na, be nuavere dosinama taudi aitauiḡa Mamaitua riunama ta vaivaie be ta voivoiena."

Jona na matairama

(Mt 12:38-42; Mk 8:12)

²⁹ Be patara ya moramorabana raḡanine, Yesu ya riue-na, "Taumi uma kimtimima kimta gewegewemima. Taumi matairaḡa kitanama ko ḡoeḡoena, be nam tokare mataira ko kita da Jona na matairama taunaḡa tokare ko kitana. ³⁰ Jona taunaḡa yai matairana Ninive aubaidima, teneḡinama nama Banaga Natunama tokare ei matairana taumi kimtimima aubaimima.

³¹ "Etara raḡanine dobu Saba guyaunama waivinama taumi kimtimima mate ko midisuḡu munaḡana raḡanine, tauna tokare e riuna da taumi kimtimima sibo gienae koya naḡona, baninama boni Saba guyaunama tauna dobu damone, be ya tavana, Solomon na nuayuyayama vaienama aubainama, be yodi uma dobdine banaga tenaḡa Solomon ya saḡa porenana be tauna na giuna nam komawai beavaiena. ³² Etara raḡanine Ninive meagainama banegidima taumi kimtimima mate ko midisuḡu munaḡana raḡanine, taudi ta riuna da taumi kimtimima sibo gienae koya naḡona, baninama boni Jona ya rarau guguyana, be Ninive banegidima a vaie be taudi noḡota vitara a paḡona, be yodi uma dobdine banaga tenaḡa Jona ya saḡa porenana, be tauna na giuna nam komawai beavaiena.

Tubuḡa na kodamma

(Mt 5:15; 6:22-23)

³³ "Nam aitaui kodam e gabu be e semo, bo tebo dibune e boru. Ibewa, tauna kodam ḡavoe ei midiri da banaga ta saḡasaḡana ta kitana. ³⁴ Matamma inam tunimma na kodamma. Deḡoda matamma verenama, naumeki da tunimma matabuna yanayanana, be deḡoda matamma e gewagewana, naumeki da tunimma matabuna ei kupikupina. ³⁵ Be yodi kwa kita kaua da yana ḡarome nam ei kupikupi. ³⁶ Deḡoda tam tunimma matabuna yanayanana, be nam tunimma aiyabinama ei kupikupi, naumeki da tunimma matabuna e yanana maika kabe kodam neneḡarinama ḡarome i yanayanana."

Waisumaḡa kaikaiyovudima

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lk 20:45-47)

³⁷ Raḡanine Yesu na giuna yawai kovina, Parisi tenaḡa tauna ya kokonena na vadae kani aubaina. Naumeki da Yesu ya saḡa da ya mia be ya kanikanina. ³⁸ Be Parisi tauna ya basena, baninama Yesu tauna nimanama nam i koḡa be ya kanikanina. ³⁹ Be Yesu

Parisi ya riuena, "Taumi Parisi raġan matabuna ami raudunema mataira kitekitedima kowai sumaġedi be kowai muriwatanedina, † be taumi nopomima gewage-wa ya moġavuna. Taumi maika keaka be tebo tauridima ko koġekoġedina be nopodie mira yaġoro ta kenakenana. 40 Taumi koya bua kauana! Koya kataie bo ibewa da Mamaitua ġavoe be nopoe raudunedima tauna ya voiedina? 41 Taumi nopomima ko koġedi be ami yawasanama ko kawa didimanidina, yodibe yaba matabuna inam e verena.

42 "Taumi Parisi ko kita kaua! Baninama yaba matabuna koi rawadamdamdi da matabudi 10 be dam tenaġa Mamaitua ko uteutena, be kani anitai dinidima mate. †† Be taumi banaga ġesaudima ġarodie nam komawai rabaraba kauana be Mamaitua nuemima nam ima paġopaġona. Taumi yaba matabudi sibo koya voiedina!

43 "Taumi Parisi, ko kita kauana! Baninama sinagog nopone gabu verediġa ko ġoeġoedina, be taumi ko ġoeġoena da debae banaga tai kaiwemina banaga dosidima maika." 44 Be Yesu uma wainasinama ya riuedina, "Taumi Parisi, gewage-wa ġaromie! Baninama taumi maika kokoaga nam waimatairidi banaga nam ti kataie be debanaġa ta naġo yababa be adi yawasanama ta kawakawa gewegewedina."

45 Dabudine tarawatu tauwai katakatinama tenaġa Yesu ya riuena, "Tauwai katakatai, uma yabedima kwa giuguedina, tauma mate kwa biribiri dobiġemaina."

46 Be Yesu ya paribee be ya riuna, "Taumi tarawatu tauwai katakataidima, taumi mate ko kita kauana! Baninama taumi banaga vita koi kiroġidi be ta kirokiroġa rereġedina, be taumi nam airaġan koma sagusagu rubudina. 47 Ko kita kauana! Baninama boni taumi waġewaġemima peroveta ai guridina, be taumi kowai aninedina. 48 Taumi ko noġonoġotina da aba waġewaġemima a voivoiedina, inam naumeki, baninama taudi peroveta a vunuġidi be taumi yodi adi kokoagama koi kitedi be kowai nuaverena. 49 Vutuna aubainama Mamaitua na nuauyauyae ya riuna, 'Taugu peroveta be apasol yà riuporaġana be ġesaudima tai guridina, be ġesaudima ta raukivigewegewedina.'

50 "Raġan pakane da yodi banaga peroveta ai guridina be kosinidima a darorona aubainama, taumi kimtimima tokare kovoġa ko paġona. 51 Peroveta matabudi Eibol ya naġo da Sakaraias, tauna olta be tempol poudie ai guridina. Inam banegidima awai guridina kadi taiye naumeki da taumi tokare Mamaitua e kovoġimima, baninama peroveta awai guridina taumi kowai aninedina aubainama.

52 "Taumi tarawatu tauwai katakataidima, ko kita kauana! Baninama taumi riukaua kiġinama koya paġo be ko semosemona, vutuna aubainama taumi nam tokare marae ko naġo. Be banaga ġesaudima taudi marae naġonama ta ġoeġoena, be taumi ko gudugududina."

† Mataira ġavoe inam 'religious signs', maika raġan matabuna tà saġa be taparoroe tà voivoiana. †† Jius adi kanima anitai dinidima inam yaba ġauġaubodima maika buta.

53 Dobudine Parisi be tarawatu tauwai katakataidima nuedima yai medi be bonedima bagibagine awai sinasinana, 54 da Yesu aba giunama gewagewanama sibo ya vato be a vunuġina.

Yesu na tauwai muriwatanama ya riu wainoġotidi be ya duġudina (Mt 10:26-31)

12 Raġan ġaubonaġa be patara ya morabana tausand bisanama be adi banagama mate awai vaguda munaġana. Be Yesu na tauwai muriwatanama ġarodie giu yai kare da ya duġudi be ya riu wainoġotidina, "Ko rabe munaġemi be nam Parisi adi kauama ko ruvedi. Taudi ta voivoiana kabe banaga veredi, be ibewa. Baninama taudi adi waikaikaiyovuma maika sida ‡ ewai raudavudavuna. 2 Be raġan e veraverauna e tavana, inam raġanine uma yabedima rupurupudima tokare ta maġatarana, be yaba semosemodima tokare banaga matabudi ta kataiedina. 3 Be aiyaba kupie ko giuedina, tokare banaga matabudi yanae ta vaiedina, be aiyaba turemima mate waimoisirie koi kasavena, tokare patare ta giue be banaga matabudi ta vaiena.

4 "Yau bana, taugu yà riuriuemina, banaga tubuġa taunaġa tauwai gurinama nam ko nairedi, tokare nam aba ġesau ta voie. 5 Taugu yà riuriuemina da aita ko nairena. Mamaitua ko nairena, baninama ko gurina murine, tauna deġoda e ġoena, tauna rewapana ġarone da tokare gienae e poraġa nawemina. Vutuna aubainama yà riuriuemina da tauna taunaġa ko naire!

6 "Kiu ġauġaubodima matabudi 5 maesidima 20 Toea. Be nam ai kiu tenaġa Mamaitua nuanama i koana. 7 Avedi debavuvuġimima be inam matabudi Mamaitua ya sievidina. Vutuna aubainama nam ko naira, taumi noġotimima ya moraba kauana, nam kiu ġauġaubodima maika.

Yesu na matamatama (Mt 10:19-20, 32-33; 12:32)

8 "Be yà riuriuemina da aita taugu ei maġatariguna banaga matedie, naumeki da taugu tauna Mamaitua na aneama matedie yai maġatarina. 9 Be aita taugu e boviguna banaga matedie, naumeki taugu tauna Mamaitua na aneama matedie yà bovienna. 10 Deġoda aita Banaga Natunama ġarone e riu viravirana, naumeki da taugu tokare yà noġota porena, deġoda tauna noġotaporaġa e ġoena. Be deġoda aita Arua Babau ġarone ei diboġana, avedi da tauna noġotaporaġa e ġoeġoena, be taugu tokare nam yà noġota pore.

11 "Taumi taugu kowai sumaġeguna aubainama, deġoda banaga ta verauġemina sinagog nopone etaremima aubainama, nam ko naira bo ko riuna, 'Nema tà gudutara bako?' 12 baninama inam raġanine tokare Arua Babau tauna giu e utemi be nama ko giuna."

‡ Gurik nopone inam 'leaven'. 'Leaven' maika sida, baninama ewai raudavudavu be e moramorabana.

Waiguyau baneginama buabuanama wainasinama

¹³ Banaga tenağa patara nopodie Yesu ya riuena, "Tauwai katakatai, tuağaguma kwa riue da tauna dosi gagasidima e soiedi da tauna be taugu." ¹⁴ Be Yesu ya riuena, "Badam, tam aita u ya riuem da taugu ami purapurama soienama yài tarapiriedi?" ¹⁵ Be Yesu taudi ya riuedina, "Ko kita kaua da ġaromie nam purapura matabudi koi gogo, baninama taumi nam teneteneġina da inam purepuredie yawasana ko banavi!"

¹⁶ Dabudine Yesu uma wainasinama ya riuedina, "Rağan tenağa purapura baneginama na sipima ya maurana. ¹⁷ Be inam baneginama tauna ya noğota munağena, 'Taugu yodi aba yà voie? Taugu yau gabuma nam teneteneġina da yau maurama yài damdi.' ¹⁸ Dabudine tauna ya riuna, 'Taugu è kataiena yodi aba yà voiena. Yau kanima vadedima yà kati weidi be vada dosidiğa yà keridi. Be dabudine yau maurama be yau purapura matabudi yài damdina. ¹⁹ Be dabudine taugu yà riu munağeguna, Ya vere kauana, yodi aba yài nuaboye? Taugu yabedima veredima matabudi è ġoeğodina yodi è ragaudina modi toitoi ruvedima. Yodi taugu yà sipere, yà kani, yà tego be yài nuavere-na.'

²⁰ "Be Mamaitua ya riuena, 'Tam bua! Manaka kupine am yawasanama yà kaiporena, be aubaimma kuya vo-vo kaukauana tokare aita u e ragaudi?'

²¹ "Inam kauinama teneġinama nama tauna aita u dobue maurama ewai damna ġarone e tubuğana, be tauna nam Mamaitua ġarone na maurama imawai damna, ibewa."

Nam koi nuaboya

(Mt 6:19-21, 25-34)

²² Be Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Taugu yà riuriuemina da nam tubuğimima na yawasanama aubainama koi nuaboya, aba sibo koya kani bo aba sibo koya kote tunimima aubainama. ²³ Baninama yawasana noğotinama inam ya moraba vavasağana, nam maika kani, be tunimima noğotinama inam ya moraba vavasağana, nam maika gara. ²⁴ Kiu gayogayo ko kitedi! Taudi nam tima sipisipina, be nam kani timawai damna. Be yağoro Mamaitua ewai kanidina. Be taumi noğotimima inam ya moraba vavasağana, nam maika kiu. ²⁵ Tam aita u da inam yabedima kwawai nuaboyedina, tokare kwa mia watana, bo? ²⁶ Be taumi değoda inam yabedima ġauğaubodima nam teneteneġina da ko voiedi, naumeki da yaba ġesaudima mate nam koi nuaboyedi!

²⁷ "Nanari dobire ta gogogogona ko kitedi. Taudi nam tima noyanoyana be gara nam tima voivoiedina. Be yà riuriuemina, avedi da guyau Solomon na gara-
ma veredima waimatakanikanidima, be nam ai gara tenağa i vere vavasağana nanari maika. ²⁸ Be yodi berana ta gogo be Mamaitua ewai garedina ko kitekitedina, be pomai kaie ta gabu gorudina. Teneġinama nama Mamaitua tokare teneteneġinama da taumi ei garemina! Taumi ami waisumağama ya ġaubo kauana!

²⁹ Be mate kani be tego nam koi nuaboyedi! ³⁰ Dobu banegidima nam waiwaisumeġidi inam yabedima tawai nuaboyedina. Taumi Tamemima marae ya kataie da inam yabedima ko ġoeğodina. ³¹ Be taumi noğone Mamaitua na waiguyauma ko wane dokena. Yodibe tauna inam yabedima matabudi e utemina.

³² "Taumi inam taugu yau yosima damnama ġaubonama, nam koi nuaboya, baninama Tamemima tokare na waiguyauma e utemina. ³³ Ami purapurama ko raugimaredi be mane banaga waikaruwağewağedi-
ma ko utedina. Değoda nama ko voiana, tokare marae ami waiguyauma verevavasağinama ko pağona, be in-
am waiguyaunama nam airağan e kovi. Be nam aita u ami waiguyauma e danene bo kwarikwari ta kanidi.

³⁴ Baninama taumi ami waiguyauma vere vavasağidima değo ta kenakenana, taumi ami noğotama be nuemima tabutabunama inam dabudine ta kenakenana.

Ko vokaukaua be koi rabana Yesu aubainama

(Mt 24:45-51)

³⁵ "Rağan matabuna ko vokaukaua wainonoğa da ami kodamma ko gabudi be koi rabana, ³⁶ maika taunoya adi badama soie † ya nağo be ta raberabena da e verau munağana, be rağanine e tava munağa be e raupewapewana taudi waiğapa ta dobi be matakeda ta kaiporena. ³⁷ Rağanine Bada e verau munağa be na taunoyama a vokaukaua be tauna a raberabena e kite-
dina, inam rağanine nuavere dosinama taunoya ġarodie. Taugu yà riuriu kauemina inam rağanine Bada na taunoyama e riuedi da taudi ta mia be tauna na taunoyama adi kanima e soiena. ³⁸ Inam rağanine, taunoya avedi da kenavauvaue bo nobautuae, taudi yağoro a vokaukaua be tawai rabana. Be Bada e verau munağa da e kitana be na taunoyama a vokaukauana be awai rabana, inam rağanine naumeki da nuavere dosinama taudi ġarodie.

³⁹ "Uma ko noğoti, değoda vada taupakinama sibo taudanene na kaba tavama rağaninama i kataiena, naumeki da tauna tokare na gaburama ya bodame be baneginama nam na vadae ya sağa be ya danene.

⁴⁰ Be taumi mate nama ko vokaukauana, baninama Banaga Natunama na verauma rağaninama taumi nam koma noğonoğotina da tauna e tava, inam rağanine tauna e tavana."

⁴¹ Be Pita yai taravira be ya riuna, "Bada, uma wainasinama taumağa aubaimaima kuya giue bo banaga ġesaudima mate?" ⁴² Be Yesu ya paribeena, "Aba è riuriuemina, yodi nema ko noğonoğota bake? Aba taunoyanama waisumeġina be nuanuauyauyanama, da bada inam taunoyanama e vine be tauna na banagama ei badedi be adi kanima e soiena? ⁴³ Rağanine Bada e verau munağa be na taunoyama inam noyanama e voivoiena e kitana, naumeki da nuavere dosinama inam taunoyanama ġarone. ⁴⁴ Yà riuriu kauemina

† Yesu ya riuna: 'Wainaği soinama', baninama Israel nopone wainaği soinama ya dau kauana, be nam aita u kataiena da airağan soi e kovi.

da tokare Bada inam taunoyanama e vine da Bada na purapurama matabudi ei badedina. ⁴⁵ Be deḡoda taunoya taunama e riu munaḡe be e riuna, 'Yau Badama bonika deḡo ya naḡona be nam ima veraver-au munaḡana.' Inam raḡanine tauna na banagama ḡesaudima riḡedima ei karena, dabudine tauna e kanikani be e tegotego koakoa be e tego buana. ⁴⁶ Inam raḡanine taunoya e miamia nuababaḡa be Bada e verauna raḡanine, tauna e dourakaraka be banaga nam waiwaisumeḡidi ḡarodie e boru nawena. ⁴⁷ Be taunoya Bada na ḡoanama ya kataiena, be nam i vokaukauana bo Bada na ḡoanama nam i voivoiena, naumeki da tauna tokare kovoḡa dosinama e paḡona.

⁴⁸ "Be deḡoda taunoya aitu Bada na ḡoanama nam i kataiena be aba ya voia waigewana, tauna tokare kovoḡa ḡaubonama e paḡona. Deḡoda Mamaitua banaga yaba toitoi ya uteutena, tauna tokare inam baneginama ḡarone yaba toitoi e ragaudina. Be Mamaitua banaga aitu yaba toitoi nimane ya biridi be e raberabedina, naumeki da inam baneginama yaba toitoi Mamaitua e ute munaḡena.

Yesu kana taiye dariḡa e tubuḡana

(Mt 10:34-36)

⁴⁹ "Taugu è yovona kai karakaratina do buè è yovoḡena, be yà noḡonoḡotina da kainama kaiteka e karatina. ⁵⁰ Taugu tokare babataito † bagibaginama yà paḡona, be ma nuaboyagu naumeki da yà raudamoenana. ⁵¹ Taumi ko noḡonoḡoti da taugu do buè è yovona suba è yovoḡe, bo? Ibewa, nam suba be dariḡa. ⁵² Yodi be nokoi e naḡona vada tenaḡa nopone banaga 5 tai kawa dariḡa munaḡana. Banaga rabuiteḡa rabui mate tai saḡasaḡana, be banaga rabui rabuiteḡa mate tai saḡasaḡana. ⁵³ Tametamedima, natunatudima tauḡomidima mate tai saḡasaḡana, be natunatudima tautauḡomidima, tametamedima mate tai saḡasaḡana, be tinetinedima, natunatudima waiwai-vidima mate tai saḡasaḡana, be natunatudima waiwai-vidima, tinetinedima mate tai saḡasaḡana. Be rawanama visara mate tai saḡasaḡana, be visara rawanama mate tai saḡasaḡana."

Yodi raḡanine matairidima

(Mt 16:2-3)

⁵⁴ Be Yesu banaga ya riuedina, "Taumi giyou ko kita be egasiḡa e naḡonaḡona, inam raḡanine ko riuriuna, 'Yodi kusana e ḡoḡona', be nama e tubutubuḡana. ⁵⁵ Be deḡoda sive oyaḡa e yovoyovona, inam ko riuriuna, 'Yodi komra e tomna', be nama e tubutubuḡana. ⁵⁶ Taumi banaga kaikaiyovumima! Taumi mataira gunume be do buè kitawairuvedima koya kataiena. Be aba aubaina yodi raḡandima matairidima kitawairuvedima nam koma siasiava kuedi?"

Am gewagewama kwa kawa didimani dokena

(Mt 5:25-26)

⁵⁷ "Taumi koi tarapiri munaḡemi da deḡo tauna didimana be riukaua. ⁵⁸ Deḡoda banaga tam e panim be e nawemna etara aubainama, naumeki da kedae kwa raurubu da am gewagewama kwa kawa didimana dokena. Inam raḡanine nam etara tauwai badenama e riuem be dibure kwa naḡo. ⁵⁹ Taugu yà riuriuemna da tam tokare nam dibura kwa do bi pore naumeki da Toea damonama kwa kaiḡavutina."

Nuenuemima nam ko vitaredi, tokare ko gurina

13 Inam raḡanine banaga aituḡa dabudi a tavatavana, taudi Yesu ḡarone ai maḡatarana da Galili provins banegidima ḡesaudima taudi musare Mamaitua ḡarone a rarau puyona maika, Paelat na tauḡarama inam banegidima ai guridina. ² Be Yesu ya riuedina, "Taumi ko noḡonoḡotina da inam banegidima nama ai nuatoitoi be a gurina adi gewagewama ya moraba kaua, nam banaga ḡesaudima maika, bo? ³ Ibewa, nam nama. Yà riuriuemina da nuemima nam ko vitaredi, taumi matabumi tokare nama ko gurina. ⁴ Bo banaga matabudi 18 ko noḡotidi, taudi raḡanine Siloamma be vada debedie ya beku be yai guridina. Taumi ko noḡonoḡotina da noa banegidima nama a gurina adi gewagewama ya moraba kaua, nam maika banaga ḡesaudima Jerusalem nama, bo? ⁵ Ibewa, nam nama. Yà riuriuemina da nuemima nam ko vitaredi, taumi matabumi tokare nama ko gurina."

Damaya nam votavotana wainasinama

⁶ Dabudine Yesu uma wainasinama ya riuedina, "Tauḡoma tenaḡa na sipie damaya ya midimidina. Be inam tauḡominama ya naḡona damaya banidima aubaidima, be nam i banavidina. ⁷ Vutuna aubainama tauna sipi taurabenama ya riuenana, 'Taugu modi rabuiteḡa nopodie èi veraverauna damaya banidima wanedima aubainama, be nam airaḡan banidima e banavidina. Vutuna aubainama kwa taraḡa pore! Aba aubainama doḡa ewai yakare?'"

⁸ "Be sipi taurabenama ya riuna, 'Bada, kwa gosepore da modi tenaḡa nopone taugu yà keridobona. ⁹ Be deḡoda modi ḡesau nopone e banina, inam naumeki. Be ibewa, naumeki da kwa taraḡa porenana."

Yesu Sabat raḡanine waivi yai yawasanina

¹⁰ Sabat raḡanine Yesu sinagog tenaḡa nopone yawai katakataina. ¹¹ Be inam dabudine waivi tenaḡa nopone penama ya saḡa be ya voie da tauna ya sida kauana modi 18 a kovina, be nam teneteneḡina da sibo ya didimana munaḡa. ¹² Raḡanine Yesu inam waivinama ya kitakitana, tauna ya riue da ḡarone ya tava be ya riuenana, "Waivi, yodi am sidama ya kovina." ¹³ Naumeki da Yesu nimanama waivi debane ya boru be yai raḡan-tenaḡe da waivi ya didimana munaḡa be Mamaitua isanama ya kaisuḡuna.

† Uma babataitonama, baninama Yesu ya gurigurina ya giuena.

¹⁴ Be sinagog taurabenama nuanama yai medi kauana, baninama Yesu tauna Sabat raġanine banaga yai yawasanina. Dabudine sinagog taurabenama banaga ya riuedina, "Raġan matabudi 6 ta kenakenana, inam noya na raġanima. Inam raġandie ko verauna waiyawasana aubainama be nam Sabat raġanine!"

¹⁵ Be Yesu tauna ya paribee be ya riuna, "Taumi kaikaiyovumima! Matabumi Sabat raġandie ami yosi-ma nam komawai kanidi, bo?" ¹⁶ Be uma waivinama Eibraham natunama, be Seitan ya pani be ya rabena modi 18 a kovina. Be yodi aba aubainama Sabat raġanine nam sibo èi yawasani?" ¹⁷ Inam nama ya riuriuna raġanine, na ġaviama banegidima debedima ya suba kauana. Be banaga ġesaudima nuedima ya vere kauana, baninama tauna yaba matabudi veredima ya voivoiedina aubainama.

Yauġana pesinama be yist wainasinama

(Mt 13:31-32; Mk 4:30-32)

¹⁸ Yesu ya riuna, "Mamaitua na waiguyauma nema maika kitana? Nema yài tarapata bake da taumi ko kataie?" ¹⁹ Inam maika pesi ġaubonama ^{††} banaga ya paġo be na sipie ya kuma be ya gogo ya moraba da kai dosinama ya tubuġana. Be kiu a verau be ragane a rarau noġina."

²⁰ Be Yesu ya riu munaġana, "Mamaitua na waiguyauma nema maika kitana? Nema yài tarapata bake da taumi ko kataie?" ²¹ Inam maika yist waivi ya paġo, parawa toitoi nopodie ya biridi, da ya gwada be parawa ya sasanana."

Matakeda ġuririnama

(Mt 7:13-14, 21-23)

²² Yesu tauna Jerusalemna ya naġonaġona, be kedae meagaiġa banaga yawai katakataidina. ²³ Be banaga tenaġa Yesu yai taravirena, "Bada, inam riukaua da banaga raubisaġa tokare ta yawasana, bo?"

Be Bada ya riuedina, ²⁴ "Ko kaivavasaġe da matakeda ġuririne ko sonaġana, baninama banaga toitoi ta rarau rubuna da ta sonaġana, be tokare nam teneteneġina. ²⁵ Baninama raġanine vada taupakina-ma e midisuġu be matakeda e guduna, dabudine taumi doġae ko midi be matakedae ko raupewapewa be ko riuna, 'Bada, matakeda aubaimaima kwa kaipore.' Be tauna tokare umanama e paribeemina, 'Taugu nam taumi e kataiemina. Taumi aikedae be koya tava?'

²⁶ Dabudine taumi ko riuna, 'Bada, tauma tam mate tèt kanikani be tèt tegotegona, be ama meagaiġa kuyawai katakatai naġona.' ²⁷ Be tauna e riu munaġemina, 'Kaita naumeki è riuemina. Taugu nam taumi e kataiemina. Taumi aikedae be koya tava? Ko naġo ġavoe! Taumi nam uma dabudine ko saġa, gewagewa tauvoienama.'

²⁸ "Dabudine taumi ko ġaba gurata be gadigadimima ko sanadididina. Be dabudine taumi tokare Eibraham,

† Bo: Taumi matabumi Sabat raġandie ami oks bo donki ko ku-vesidi be upae ko nawedi be kowai tegodina. †† Gurik bonane ya riuna: Gaga pesinama. Be inam gaga ġesau, tauna kai, nam taitai.

Aisik, Jeikob be peroveta matabudi Mamaitua na waiguyauma nopone ta soisoina ko kitedina, be taumi tokare Mamaitua ei poraġa dobiġemina. ²⁹ Be Banaga dobu matabuna nopone tokare ta verauna, Mamaitua na waiguyauma nopone ta mia be Mamaitua na soima ta kanina. ³⁰ Naumeki da yodi ko kita, aitauga yodi ta dokadokana, taudi tokare tai murina, be aitauga yodi tawai murina, taudi tokare ta dokana."

Yesu Jerusalem ewai nuaboyena

(Mt 23:37-39)

³¹ Inam raġaninama teneġine Parisi a verau Yesu ġarone be a riuena, "Tam uma dobunama kwa dobi pore be kwa naġona wari kedae, baninama guyau Herod e ġoeġoena ei gurimna." ³² Be Yesu umanama ya paribeemina, "Ko naġo be inam dakonama ko riue-na, taugu manaka be pomai penama banaga nopodie yai dobidina, be banaga sidesidedima yai yawasanidina, be mainokomġo yau raġanima e kovina. ³³ Be yodi taugu naumeki da yau noyama yà voiedina, manaka, pomai, be mainokomġo mate, baninama nam i verena da peroveta wari kedae e guri, ibewa da Jerusalemġa nopone.

³⁴ "O Jerusalem, Jerusalem! Taumi peroveta kowai guridina. Mamaitua banaga e riuriu poraġana ġaromie, be taumi ko rarau yekudina! Raġan ya toi kauana taugu è raurubu da è rawateġeteġeimina kamkam natunatumama mapenama dibune e rawarawa teġeidina maika, be taumi nam ko ġoena. ³⁵ Vutuna aubainama Mamaitua ami tempolma e gosenana. Be taugu yà riuriuemina taumi nam ko kita munaġegu, naumeki da raġan e veraverauna e tavana, inam raġanine taumi tokare umanama ko riuna, 'Isanama tà kaisuġu, tauna vutuna Bada isane e veraverana!'"

Yesu Parisi na vadae tauġoma yai yawasanina

14 Sabat tenaġa Yesu ya naġona Parisi dosinama na vadae kani aubainama, be banaga tauna a kitakita watanina, ² baninama Yesu noġonama yauwainine tauġoma kaġanama be nimanama sasasanidima ya miamiana. ³ Be Yesu Parisi be tarawatu tauwai katakataidima yai taraviredina, "Inam naumeki bo ibewa da Sabat raġanine banaga tòi yawasanina?" ⁴ Be taudi nam aba ti riuena. Naumeki da Yesu inam tauġominama ya taukoni da yai yawasani be ya riupore nawena. ⁵ Dabudine Yesu inam banegidima ya riuedina, "Tam aita tenaġa natum bo am kauma kaikaivainama Sabat raġanine dome i kuruvana, tam Sabat raġanine aubainama tokare nam kuya soru tavaite, bo?" ⁶ Be taudi nam teneteneġina da tauna sib o a paribee.

Ġaubomunaġa waikatakatainama

⁷ Raġanine Yesu e kitana be ware gabu verediġa a vinevinedina, tauna uma wainasinama ya riuedina, ⁸ "Raġanine aita soie e kokonemna, nam kwa naġo

be guni poune kwa mia! Baninama deḡoda banaga ḡesaunama ya kokonena ya saḡa vavasaḡana nam maika tam e veraverauna e tavana. ⁹ Inam raḡanine taupaka tokare tam e riuemna, 'Kwa naḡo ḡavoe, inam banaga dosinama na gabuma.' Dabudine tam kwa tunimayaḡa be doḡae kwa dobina.

¹⁰ "Vutuna aubainama raḡanine aita soie e kokonemna, naumeki da kwa naḡo be doḡae kwa mi-ana! Be ta ukokonemma e riuemna, 'Yau tura, kwa saḡa guni poune kwa mia!' Inam raḡanine tam tokare ta kawa saḡemna. ¹¹ Baninama aitaḡa ta kawakawa saḡe munaḡedina, taudi tokare e biri dobiḡedina. Be aitaḡa ta biribiri dobiḡa munaḡedina, taudi tokare e kawa saḡedina."

¹² Dabudine Yesu taupaka ya riuena, "Tam kani kwa vokaukaena raḡanine, nam am banagama bo tuatu-aḡamma, am damma bo am banagama waiguyaudi-ma kwa kokonedi, avedi, baninama taudi tokare tam ta kokonaḡaremna. ¹³ Be tam kani kwa vokaukaena raḡanine, banaga waikaruwaḡewaḡedima be nu-akududima be tuera ragaragaudima be mat-apotepotedima, taudi kwa kokonedina. ¹⁴ Inam raḡanine tam nuavere dosinama kwa paḡona, baninama taudi nam aba ḡarodie da ta kokonaḡarem. Be didi-mana banegidima guriguridima ta midimidisuḡu mu-naḡana raḡanine, Mamaitua tam ei maesimna."

Soi dosinama wainasinama

(Mt 22:1-10)

¹⁵ Dabudine tauḡoma tenaḡa Yesu mate a mia da a kanikanina, nama giunama e vaiena be tauna Yesu ya riuena, "Nuavere taudi aitaḡa Mamaitua na waiguyauma nopone ta mia tenaḡa be ta kanina."

¹⁶ Be Yesu tauna ya riuena, "Raḡan tenaḡa banaga tenaḡa ya soisoina, be soinama nopone banaga toitoi ya kokonedina. ¹⁷ Raḡanine soi ya vokaukae ya kovina, da na taunoyama ya riupore da na warema riuedi-ma aubainama. Be taunoya ware ya riuedina, 'Ko verau! Yaba matabudi kè vokaukae rovodina.' ¹⁸ Be ware matabudi a raugudutaraḡa da kabe adi noyama ti kenakena. Ware dokadokanama ya riuna, 'O ebom, tau-gu yodi ḡoma yau doḡama è gimeri be yà naḡon-aḡona kitanama aubainama. Tokare nam yà verau!'"

¹⁹ Be ḡesaunama ya riuna, 'O ebom, tau-gu yau kauma kaikaivaidima 10 è gimara be yodi yà naḡonaḡona yà raurubudina, aubainama da nam yà verau.' ²⁰ Be waiḡesaunama ya riuna, 'O ebom, tau-gu yodi ḡoma èi naḡina, vutuna aubainama da nam yà verau.'

²¹ "Dabudine taunoya ya munaḡa be riudima matabudi na badama ḡarone yai maḡataridina. Naumeki be na badama nuanama yai medi kua be na taunoyama ya riuena, 'Kwa naḡo makai meagai dosi-nama nopone keda dosidie be kedoraga be banaga waikaruwaḡewaḡedima be banaga tunidima nu-akududima be tuera ragaragaudima be mat-apotepotedima taudi kwai doka verauḡedina.'

²² Naumeki da, taunoya yaba matabudi ya voia kovidi be ya riuna, 'Bada yaba matabuna kuya riuriueguna è

voiedina, be yaḡoro gabu e kenakenana.' ²³ Be bada na taunoyama ya riuena, 'Kwa naḡo diadiaḡa be banaga kwa segeridi be ta verau da yau vadama tai moḡavuna!' ²⁴ Tau-gu yà riuriuemina da taudi aitaḡa noḡone è kokonedi be a gudugudu tarana nam aita tenaḡa yau soima kaninama e sanarubu."

Yesu waimuriwatanenama na giuma

(Mt 10:37-38)

²⁵ Inam raḡanine patara dosinama Yesu mate a naḡonaḡona. Be tauna yai tautinamuri ḡarodie be ya riuedina, ²⁶ "Deḡoda aita waimuriwataneguma e ḡoe-na, inam naumeki, be deḡoda tamanama, tinanama, na waivima, natunatumama, tuatuaḡanama, tasitasina-ma, nuvunuvunama bo taunama na yawasanama ei nuapaḡo guratedina, nam maika tau-gu, tauna nam teneteneḡina da tau-gu yau tauwai muriwatana. ²⁷ Be deḡoda aita nam na korosima e kiroḡi † be ei muri-watanegu, tauna nam teneteneḡina da tau-gu yau tauwai muriwatana.

²⁸ "Deḡoda tam aita vada dosinama kerinama kwai nuanoḡonoḡotena, noḡone tam kwa mia be kwa kita da mane teneteneḡinama, naumeki da vada kwa kerina. ²⁹ Baninama deḡoda vada pakanama kerinama kwai karena be nam teneteneḡina da kwai kovi, inam raḡanine banaga matabuna tokare vada ta kita be ta kwatevem ³⁰ be ta riuna, 'Uma baneginama vada kerinama yai karena, be nam teneteneḡina da ei kovi.'

³¹ "Bo deḡoda guyau tenaḡa, na tauḡarama 10 tau-sand mate muriḡa da ta naḡona iḡara aubainama, tauna noḡone e mia be ei nuanoḡonoḡota da tauna teneteneḡina bo ibewa da guyau ḡesau na tauḡarama 20 tausand mate tai iḡara. ³² Be deḡoda e noḡoti be nam teneteneḡina, naumeki da taudi madanie be banaga e riuporedina guyau ḡesau ḡarone suba waibaḡenama aubainama. ³³ Inam kauinama teneḡi-nama nama tam aita am ḡoanama matabudi nam kwa gosaḡa, tam nam teneteneḡim da yau tauwai muriwatana.

(Mt 5:13; Mk 9:50)

³⁴ "Buta inam yaba verenama. Be deḡoda buta dini-nama e gewagewana, †† tokare nema kwa voia bake da e dini munaḡa? ³⁵ Inam butanama nam sipi bo mui waidamnama mate tai rawateḡei be teneteneḡina, ‡ ibewa, inam butanama nam na noyama aba, tokare banaga ta pore kaiyatina. Deḡoda beemima ta kenakenana, naumeki da koi beavaia kauana."

† Korosi kiroḡinama inam kwai nuatoitoina, maika Yesu korosie yai nuatoitoina. †† Anikunee banaga ḡesaudima mane dosinama paḡonama a ḡoena aubainama, buta gimori mate ai rawateḡeidina, vutuna aubainama buta ya gewagewana. Deḡoda tauda ta ḡoena maika buta verenama, naumeki da tauda da yawasanama nam tai mira. ‡ Jius banegidima buta sipie ta boruboruna, sipi ta gogo kauana aubainama. Be mui waidamne mate ta boruboruna da mui e bova kua da muriḡa sipie ta boruna aubainama.

Sipu kwakokwakonama wainasinama

(Mt 18:12-14)

15 Dabudine teks tautamina be gewagewa banegidima ġesaudima mate Yesu waibeavaienama a tavana. ² Be Parisi be tarawatu tauwai katakataidima momodu ai kare be a riuna, "Uma baneginama ko kita, tauna banaga gewegewedima ei aninedi be mate ta kanikanina."

³ Vutuna aubainama Yesu uma wainasinama ya riuedina, ⁴ "Deġoda tam aita am sipuma 100 be tenaġa i kwakona, tam tokare aba sibo kuya voie? Tam tokare sipu 99 gabu verene kwa gosaġa be kwa naġo da tenaġa kwa wanena, be kwa banavi da naumeki. ⁵ Be kwa banavina raġanine, tam ma nuavereverem ragame kwa boru ⁶ be kwa kiroġa nawe munaġena am vadae. Be dabudine am banagama kwa riu gogonidi be kwa riuedina, 'Tài nuavere tenaġana, baninama yau sipuma ya kwako be è banavi munaġena.' ⁷ Yà riuriuemina da uma kauinama teneġinama nama marae, deġoda banaga gewagewanama tenaġa na noġotama e vitarena, tauna debane tokare nuavere dosinama e tubuġana. Be nam banaga 99 maika, taudi noġota vitara nam tima ġoeġoena, baninama taudi ta noġonoġotina da kabe banaga didimanidi.

Sirin taitaikuruvinama wainasinama

⁸ "Bo waivi tenaġa ġarone sirin matabudi 10. Be deġoda tenaġa i taikuruvina, tauna tokare aba sibo ya voie? Tauna kodam ya gabu, be vada ya rauġiriġiri be yai wanawana kauana, ya banavi da naumeki. ⁹ Be ya banavina raġanine, na banagama ya riu gogonidi be ya riuedina, 'Tài nuavere tenaġana, baninama yau sirinma taitaikuruvinama è banava munaġena.' ¹⁰ Yà riuriuemina da uma kauinama teneġinama nama deġoda gewagewa baneginama tenaġa na noġotama e vitaredina, tokare Mamaitua na aneama tai nuavere kauana."

Tauġoma kwakokwakonama wainasinama

¹¹ Yesu na giuma ya kaiwatani be ya riuna, "Tauġoma tenaġa be natunatunama tautauġomidima rabui. ¹² Be tauġoma natunama tautasinama tauna tamanama ya riuen, 'Mamai, taugu yau sikerema kwa utegu.' Naumeki da tamanama mane ya sikeredi da tauna na sikerema ya utena.

¹³ "Naumeki da raġan ġaubonaġa be gomana tautasinama na sikerema ya ragaudi be ya naġona wari dobue. Be dabudine bua na miae ya mia be na sikere ma matabuna yai yakaredina. ¹⁴ Raġanine na sikerema matabuna yai kovina murine, inam dobunama meġara raġaninama ya tavana, be tauna wainuatoitoi yai karena. ¹⁵ Vutuna aubainama tauna ya naġona inam dobunama baneginama ġarone noya aubainama. Naumeki da dobunama baneginama tauna ya riupore nawena na bawama rabadima aubainama. ¹⁶ Dabu-

dine tauġoma kani ya karati be bawa adi kanima sibo ya kanina, be yosi taupakinama nam i aninena.

¹⁷ "Inam raġanine tauġoma noġota debane ya saġasaġana, be tauna ya riuna, 'Tamaguma ġarone taunoya toitoi be taudi ġarodie kani ya toi vavasaġana, be nam tima kanikani rovodina, be taugu uma dabudi yà miamia kanigurina. ¹⁸ Taugu yà midisuġu be yà munaġana tamaguma ġarone be yà riuen: Mamai, taugu gewagewa è voiena Mamaitua ġarone be tam ġarome. ¹⁹ Taugu nam teneteneġigu da ta riueguna tam natum; be kwa voiegu da maika am taunoyama tenaġa.'

²⁰ "Dabudine tauġoma ya midisuġu be ya munaġana tamanama ġarone. Tauna yaġoro madanie be tamanama yawai kita da gomana ya kita be nuanama yai poya kauana. Naumeki da tauna ya manini natunama ġarone da natunama ya tika be yai suruvena. ²¹ Be natunama tamanama ya riuen, 'Mamai, taugu gewagewa è voiena Mamaitua ġarone, be tam ġarome. Taugu nam teneteneġigu da ta riueguna tam natum.'

²² "Be tamanama na taunoyama ya riuedina, 'Waiġa pa ko naġo be gara verenama ko paġo be natuguma koi garana. Be rin nimane ko boru be kaġasuma kaġane ko boruna. ²³ Kau natunama momomoninama koi guri da tà soi be tài nuaverena. ²⁴ Baninama uma natuguma tauna ya gurina, be yodi ya yawasana munaġana, tauna ya kwakona, be yodi è banavi munaġena.' Naumeki da soi ai karena.

²⁵ "Inam raġanine gomana tautuaġa tauna yaġoro sipie. Be tauna ya munamunaġana vadae. Be tauna vada diane ya tava da e vaiena be banaga a saresare be a bigabigana. ²⁶ Naumeki da taunoya tenaġa ya yokoe be yai taravirena, 'Aba e tubutubuġa?' ²⁷ Be taunoya ya riuna, 'Tasimma ya tava munaġana, aubainama tamamma kau natunama momomoninama yai gurina. Baninama natunama ya banavi munaġana aubainama, be nam aba gewagewanama i banavina.'

²⁸ "Dabudine gomana tautuaġa nuanama yai medi kaua be nam vadae naġonama i ġoena. Vutuna aubainama tamanama ya dobi be ya riuwai nuabigabigana. ²⁹ Be tauna tamanama ya riuen, 'Kwa kita, taugu suara toitoi aubaimma è noya guratana be nam airaġan, am riuna è rawaġaiġaiena. Be taugu nam airaġan musara ġaubonama † ku ute rubugu da yau banagama mate kei nuaverena, ³⁰ be natumma inam am mane be yaba matabuna yai yakaredina toretore waiwaividima ġarodie. Be yodi ya tavatava munaġana tam kau natunama momomoninama tauna aubainama kuyai gurina.'

³¹ "Be tamanama ya riuna, 'Taukui, tam raġan matabuna taugu mate tà miamiana, be yaba matabuna taugu ġaroguma, inam tam ġaromma. ³² Be yodi inam ya verena da tauda tà soi be tài nuaverena, baninama tasimma ya guri, be yodi ya yawasana munaġana. Tauna ya kwakona, be yodi è banava munaġena."

† Gurik bonane ya riuna: 'Goat ġaubonama'

Stoa taurabenama kaikaiyovunama wainasinama

16 Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Stoa taupakinama ġarone stoa taurabenama ya miamiana. Be banaga stoa taupakinama a riuenta da tauna na stoama taurabenama mane ya danedanenedina. ² Dabudine stoa taupakinama yodi stoa taurabenama ya yokoe be ya riuenta, 'Inam aba ġinama ġarome è vaie? Am noyama kuya voivoiena yà kita. Tam nam airaġan yau stoama kwa rabe munaġe.'

³ "Be stoa taurabenama taunaġa ya riu munaġena, 'Aba yodi yà voie, bada yau noyama ya kaiporena aubainama? Taugu nam wairewapanigu da noya dosinama yà voiedi, be banaga kiġiedima taugu è tunimayaġana. ⁴ Yodi è kataiena aba yà voie da banaga ġesaudima ta rabeguna yau noyama e kovikovina raġanine.'

⁵ "Naumeki da stoa taurabenama banaga aitauga stoe awai bukinna banegidima ya riuedi da ġarone a tavana. Be dokadokanama ya riuenta, 'Am bukinma bisa yau badama ġarone?' ⁶ Be tauna ya paribeenana, 'Oeri duramdima 100.' Be stoa taurabenama ya riuenta, 'Am bukinma pepanama kwa paġo, be kwa girumina 50.' ⁷ Be murine ġesau ya riuenta, 'Tam, am bukinma bisa yau badama ġarone?' Be tauna ya riuna, 'Wit begidima 1 tausand.' Be stoa taurabenama ya riuenta, 'Am bukinma pepanama kwa paġo be kwa girumina 800.'

⁸ "Be stoa taupakinama tauna na stoama taurabenama kaikaiyovunama ya basena, baninama stoa taurabenama na nuauyauyae na yawasanama kedanama ya voivoiena aubainama." Be Yesu ya riuna, "Uma dobunama natunatumana mane mate waitureninama a katai kauena, nam yana natunatumana maika, ⁹ vutuna aubainama yà riuriuemina, banaga ġesaudima manee gewagewa ta voivoiedina, be taumi ami manee banaga ko sagudi da bada ta banavina. Inam taudi taumi ami banagama, be tokare mane e kovina raġanine, taumi marae tai aninemina.

¹⁰ "Deġoda tam yaba ġauġaubodie be vere kwa voiedina, naumeki da tam teneteneġinama tokare yaba dosidie vere kwa voiedina. Be deġoda tam yaba ġauġaubodie nam vere kwa voiedi, naumeki da tam tokare nam teneteneġina da yaba dosidie vere kwa voiedi. ¹¹ Deġoda taumi dobu yabedima nam ko rabe kauedi, naumeki da taumi tokare Mamaitua nam ei sumaġemi be mara yabedima e utemi. ¹² Be deġoda taumi banaga ġesaudima adi purapurama nam ko rabe kauedi, naumeki da taumi tokare Mamaitua nam ei sumaġemi be purapura e utemi.

¹³ "Nam ai taunoya teneteneġina da babada rabui ġarodie ei yaraga. Deġoda e ġoena, naumeki da noġone badanama e tuaġaie be murine badanama e ġoena, bo noġone badanama e ġoena, murine badanama e tuaġaie. Taumi nam mane be Mamaitua ġarodie koi yaraga tenaġa!"

Mousis na tarawatuma be Yesu riunama

(Mt 11:12-13; 5:18, 31-32; Mk 10:11-12)

¹⁴ Raġanine Parisi uma riudima a vaivaiedina, taudi Yesu ai kwatekwatevena, baninama mane nuedima ya paġona aubainama. ¹⁵ Be Yesu taudi ya riuedina, "Taumi banaga matedie ko voivoia munaġemina da kabe veremi, be Mamaitua taumi nuemima noponama ya kataiena. Yaba banaga e noġonoġotina da kabe yaba dosidi, be inam yabedima Mamaitua matane a gewagewa vavasaġana.

¹⁶ "Noġone taumi Mousis na tarawatuma be prove-ta adi girumama ġaromie a kenakenana. Raġanine Jon tauwai babataito ya tavatavana, dabudine taudi adi raġanima ya kovina. Be dabudine vari verenama Mamaitua na waiguyauma riunama yà rarau guguyena. Be banaga matabudi ta rarau rubuna da Mamaitua na waiguyauma nopone sibo a saġana. ¹⁷ Mara be dobu teneteneġinama da ta samoana, be Mamaitua na tarawatuma, avedi da ġauboġominama be tokare nam e samoa.

¹⁸ "Aitau na visarama e gose be waivi ġesaunama e naġina, tauna na waivima debane mui e poreporena. Be deġo tauġominama na waivima e tuaġaie be e gosena, be wari tauġoma inam waivinama e naġina, tauna turanama debane mui e poreporena."

Purapura baneginama be Lasares

¹⁹ Be Yesu ya riuna, "Raġan tenaġa purapura baneginama tauna na garama waimatakanikanidima ya kotekotedina maesidima dosidima. Be vada maesodonanama nopone ya miamiana. Be dabudine na purapurama damnama a kenakenana. Be tauna raġan matabuna yawai nuaverena. ²⁰ Be na vadama matakedane taukiġikiġi wainuatoitoinama ya kenakenana, tauna isanama Lasares. Be tauna tuninama kerokero ya moġavuna. ²¹ Be Lasares tauna ya kena be yawai noġotana da purapura baneginama na kanima kurekuredima sibo ya kanidina. Be daġadaġasi a tavana da keronama a remoremodina. ²² Naumeki da raġan tenaġa Lasares ya guri be anea a kiroġa nawe da Eibraham diane ya miana. Murine purapura baneginama ya guri be a dobona. ²³ Be banaga guriguridima aruidima adi gabue tauna ma tunimuyana ya miamiana. Be ei kitasaġana be madanie Eibraham be diane Lasares ya miamiana ya kitedina.

²⁴ "Dabudine ya yokona, 'Mamai Eibraham, kwa raunuoatiegu be Lasares kwa riupore da upa nimarakurakune ei buta be e yovo da menaguma ei subana, baninama taugu yàwai nuatoitoina uma kai menamenane.'

²⁵ "Be Eibraham ya riuna, 'Natuguma, tam am raġanie kwa noġoti! Yaba matabudi vereveredima tam ġarome, be Lasares tauna yaba matabuna ya marumaruabiedina. Vutuna aubainama yodi Lasares nuanuanama e subasubana, be tam kwawai nuatoitoina.

²⁶ Be yaba ġesaudima mate inam, tam be tauma poude siġuġu dosinama e kenakenana. Vutuna

aubainama banaga ġarome veraunama ta ġoeġoena be nam teneteneġina. Be kauinama teneġinama nama banaga tauma ġaromaie veraunama ta ġoeġoena be nam teneteneġina.'

²⁷ "Naumeki da purapura baneginama ya riuna, 'Inam naumeki mamai, be yàwai baġamna da Lasares kwa riupore nawena tamaguma na vadae ²⁸ da tasitasiguma 5 nuedima e boru da taudi nam uma tunimuya dosi kaukauinama gabune ta verau, maika taugu.'

²⁹ "Be Eibraham ya riuna, 'Tasitasimma taudi Mousis be peroveta riudima ġarodie da tai beavaiedina.'

³⁰ "Be purapura baneginama ya riuna, 'Ibewa mamai Eibraham, inam nam teneteneġina, be deġoda banaga gurigurinama sibo i midisuġu munaġa be i naġona ġarodie, inam raġanine taudi tokare adi noġotama a vitaredina.'

³¹ "Be Eibraham ya riuna, 'Deġoda taudi Mousis be peroveta adi ġiuma nam tai beavaiedi, naumeki da tokare banaga gurigurinama sibo i midisuġu munaġana, taudi yaġoro nam ai sumaġe.'"

Gewagewa be waisumaġa

(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)

17 Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina: "Raġan matabuna yaba ġesaudima banaga ta raurubudi da gewagewa ta voivoiedina. Be taumi aitauga ami banagama raurubue ko biridi be gewagewa ta voivoiedina, ko kita kauana. ² Deġoda tam aitaug yau banagama bo yau sedama gewagewae kwa biri nawedina, ya verena da tam gadome sibo yeku dosinama a pani be egasie sibo a pore nawemna. Be nam i verena da Mamaitua tokare kovoġa dosinama e utem. ³ Vutuna aubainama aba ko voivoiena, ko kita kauana. Deġoda tauwai sumaġa ġesau gewagewa e voivoiena, naumeki da kwa riutuaġaiena. Be deġoda tauna na noġotama e vitarena, naumeki da na gewagewama kwa noġota porenna. ⁴ Be deġoda ġarome gewagewa 7 ya voiedina raġan tenaġa nopone, be e noġota vitara be raġan 7 e verau ġarome be e riuna, 'Ebom, taugu gewagewa ġarome è voiedina', naumeki da na gewagewama kwa noġota poredina."

⁵ Be apasol Bada a riuna, "Ama waisumaġama kwai morebi!" ⁶ Be Bada ya paribeedi be ya riuna, "Deġoda taumi ami waisumaġama ġaubonama yauġana pesinama maika, inam teneteneġinama da tokare uma kainama mobiri ko riuna, 'Kwa nuakamoġa ma waramim be egasie kwa pore nawem!' Be tauna tokare e voteyeteyemina.

Taunoya adi noyama

⁷ "Deġoda tam aitaug sibo ġarome taunoya be tauna ya suasuata bo sipu ya raberabedina. Be raġanine na noyama yai kovi be ya tavana vadae, tam tokare umanama kuya riu bo ibewa, 'Yodi kwa mia be kwa kani?' ⁸ Ibewa, tam agunai tokare umanama kuya riuna, 'Taunoya, yau kanima kwa raubuka', be muriġa sibo kuya riuna, 'Yau kanima kwa vokaukaue be yà kani-

na. Be raġanine taugu yà kani be yà tego rovona, murine tam kwa mia da kwa kani be kwa tegona.' ⁹ Inam raġanine bada bonanama na taunoyama ya voteyeteyena aubainama, tokare ei kaiwe bo ibewa? Ibewa! ¹⁰ Inam nama taumi, raġanine yaba matabuna Mamaitua e riuriuemi be ko voivoiedina, naumeki da taumi umanama ko riuna, 'Tauma taunoya yababa. Naumeki da ama noyama kè voiena.'"

Yesu tautauġoma 10 yai yawasanidina

¹¹ Yesu ya nanaġona Jerusalem maika, tauna Samaria be Galili provins poudiġa ya naġonaġona.

¹² Be raġanine meagaie ya tavatavana, dabudi tau-tauġoma kito ragaragaudima matabudi 10 Yesu ġarone a tavana da ġavoe a midi be bonedima dosine a yokona, ¹³ "Yesu, Bada, kwa raunuatoiemai!"

¹⁴ Yesu ya kitedi be ya riuedina, "Ko naġo piriġi ġarodie be koi kataiemina!" [†] Naumeki da taudi piriġi ġarodie a naġonaġona maika, taudi kedae a vere munaġana. ¹⁵ Dabudine tauġoma tenaġa ya kita munaġe da tauna ya yawasanana, naumeki da ya munaġa be bonanama dosine Mamaitua isanama ya kaisuġusuġuna. ¹⁶ Be inam tauġominama Yesu kaġapakane noġone ya beku da ya raudunee be yai kaiwena. Be inam tauġominama, tauna Samaria baneginama.

¹⁷ Be dabudine Yesu ya riuna, "Banaga matabudi 10 a yawasanana, be banaga ġesaudima 9 deġo? ¹⁸ Aba aubainama uma madani baneginama taunaġa Mamaitua waikaiwenama ya tava, be ġesaudima ibewa?" ¹⁹ Be Yesu inam tauġominama ya riuna, "Kwa midisuġu be kwa naġo, am waisumaġama yai yawasaninna."

Mamaitua na waiguyauma be Banaga Natunama na raġanima ^{††}

(Mt 24:23-28, 37-41)

²⁰ Be Parisi Yesu ai taravirena, "Airaġan Mamaitua na waiguyauma e verau?" Be Yesu umanama ya paribeedina, "Mamaitua na waiguyauma nam aiyaba maika e verau be tokare ko kita, ²¹ be nam aitaug e riuna, 'Ko kita, umanema' bo 'Ko kita noanema.' Baninama Mamaitua na waiguyauma inam nopomie." [‡]

²² Dabudine na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Raġan e veraverauna e tavana raġanine, taumi koya ġoeġoe guratena da Banaga Natunama na raġanima sibo koya kitana, be tokare nam ko kita. ²³ Inam raġandie banaga tokare ta riuemina, 'Ko kita, Keriso umanema!' bo 'Ko kita, Keriso noanema!' Be nam ko naġo bo koi muriwatanedi! ²⁴ Banaga Natunama na raġanima ei raġantenaġe be keama maika e kidi be gunuma matabuna e yana porenna. ²⁵ Be noġone tauna

[†] Raġanine uma sidanama banaga ya paġona, tauna nam teneteneġina da banaga ġesaudima mate ta mia. Be raġanine sida a verena, noġone piriġi e kita dokedi be ei aninedina da taudi banaga mate ta miana. ^{††} 'Banaga Natunama na raġanima' inam raġanine Bada Yesu e verau munaġana. [‡] 'Mamaitua na waiguyauma nopomie' bo 'poumie'.

ei nuatoitoi guratana be uma kimtinama banegidima tauna ta tuaġaiena.

²⁶ “Banaga Natunama na raġanima inam Noa na raġanie maika: ²⁷ Banaga a kanikani, a tegotego, awai naġi be awai naġidina. Nama a voivoia be Noa waga ak nopone ya saġana, be kabaita ya tubuġa da banaga matabudi yai guridina.

²⁸ “Bo Banaga Natunama na raġanima inam Lot na raġanie maika: Banaga a kanikani, a tegotego, a gimagimara, awai kawa gimagimara, a kumakuma be a vadavada kerina. ²⁹ Inam raġanine Lot Sodom ya gosena, be kai menanama be yeku monamonaunidima isedima salfa marae a kuruva dobi be banaga matabudi ai guri rovodina. ³⁰ Inam kaudidima teneġidima nama banaga tokare ta voivoiedi be Banaga Natunama e maġatarana. ³¹ Inam raġanine aitu da vada debane kuya miamia be am purapurama vada nopone, nam kwa naġo be kwa ragau. Be aitu da sipie, nam vadae yaba kuya gosagosaġana kwa noġotidi! ³² Lot na visarama ġarone aba ya tubuġana ko noġoti! ³³ Aitu na yawasanama dobue e raberabena, tokare na yawasanama ġarogue e kawa gewagewana. Be aitu na yawasanama ewai utaena, naumeki da yawasanama ġarogue ya banavina. ³⁴ Yà riuriuemina, inam kupine gunie banaga rabui ta kenakena be tenaġa tokare ta nawena, be ġesau e kena kwasana. ³⁵ Banaga rabui ta rarau riti be tenaġa e kaiporena be ġesau e mia kwasana.” ³⁶ (-) †

³⁷ Be na tauwai muriwatanama ai taravirena, “Bada, uma kaudidima deġo dabudi ta tubuġa?” Be tauna ya riuedina, “Deġo musara gurinama e kenakenana, dabudine naboduba †† ta rawateġeidina.”

Kaiyababa be tauwai tarapiri wainasinama

18 Naumeki be Yesu na tauwai muriwatanama wainasi ya riuedi be yai katakataidi da taudi raġan matabuna sibo a moimoiragina, be nam a tunituaġai. ² Tauna uma wainasinama ya riuedina, “Meagai tenaġa nopone tauwai tarapiri ya miamiana. Tauna Mamaitua nam i nainaire be banaga nam i viviviredina. ³ Be inam meagaina kaiyababa mate ya miamiana. Tauna tauwai tarapiri ġarone ya verau be yawai baġana, ‘Kwa kaisagugu, baninama tauwai wavuguma raġan matabuna ewai ġavieguna.’ ⁴ Be kaiyababa raġan bisanama tauwai tarapiri yai baġana be nam i sagu rubuna. Be raġan tenaġa tauwai tarapiri taunama ya riu munaġena, ‘Avedi taugu Mamaitua nam ama nainairena bo banaga nam ama viviviredina, ⁵ be uma kaiyababinama e riuriu ġasakirieguna, vutuna aubainama naumeki da yà kaisaguna, muriġa be waiveraverau e kawa nuaġaroguna.”

† Vers 36 inam banaga muriġa baibol nopone a boru saġena, noġone nam i kenakenana. Vers 36 inam umanama: Banaga rabui sipie, be tenaġa yà kaipore be ġesau e mia kwasana. †† ‘Naboduba’ inam maika kiu isanama ‘vulture’. Taudi musara deġo e gurina be waiġapa ta tavana. Be matabudi a kataiena da musara deġo dabudi e kenakenana.

⁶ Be Bada ya riuna, “Tauwai tarapiri gewagewanama nema ya riu bakona, taumi koya vaie? ⁷ Taumi ko noġonoġotina Mamaitua na vinevinema banegidima kupi da suara sagu ta ġabeġabena, nam adi nuaboyae e sagudi, bo? Bo tokare nuatauġa e sagudi, bo? ⁸ Ibewa! Tauna waiġapa adi nuaboyae e sagudina. Be raġanine Banaga Natunama e tava munaġana dobue, tauna tokare banaga waisumeġidima e banavidi bo ibewa?”

Parisi be teks tautaminama wainasinama

⁹ Banaga aituġa ta noġonoġotina da taudi kabe banaga veredi, be banaga ġesaudima ta kitakita tuaġaiedina. Vutuna aubainama Yesu uma wainasinama inam banegidima ya riuedina: ¹⁰ “Raġan tenaġa banaga rabui a saġa a naġona tempol nopone moiragi aubainama, tenaġa Parisi be ġesau teks tautaminama. ¹¹ Be Parisi taunaġa ya miditeġa be taunama aubainama ya moiragi be ya riuna, ‘O Mamaitua, yàwai kaiwemna da taugu nam ama noġonoġota munaġegu be ama danedanenena, be taugu yau visarama debane nam mui ama poreporena, banaga ġesaudima maika. Yàwai kaiwemna da taugu nam noa baneginama teks tautaminama maika. ¹² Taugu wiki tenaġa nopone raġan rabui yà widiwidinana be yau purapurama yà rawadamdamdi da matabudi 10 be tenaġa tam yà uteutemna.’

¹³ “Be teks tautaminama tauna noa madanie ya midimidina nam ġaubonaġa noġonama i tausuguna marae. Tauna nimane nuakadanama ya rauriġa be ya riuna, ‘O Mamaitua, kwa raunuatoiegu, taugu gewagewa banegiguma.’ ¹⁴ Taugu yà riuriuemina, Mamaitua teks tautaminama ya kawa didimani be ya naġona na vadae, be Parisi ibewa. Baninama banaga aitu taunama e kawakawa saġe munaġena, tokare Mamaitua tauna e boru dobiġena. Be banaga aitu taunama e boruboru dobiġa munaġena, tokare Mamaitua tauna e kawa saġena.”

Yesu be seda ġauġaubodima

(Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

¹⁵ Banaga ġesaudima Yesu ġarone adi sedama a veraverauġedina da sibo yai aiainidina. Be na tauwai muriwatanama nama a kitekitedina, taudi a riutuaġaiedina. ¹⁶ Be Yesu seda ya riuedi da ġarone be ya riuna, “Seda ko gosedi da ġarogue ta verauna, be nam koi ġakedi, baninama Mamaitua na waiguyauma inam banaga maika umanama sededima aubaidima. ¹⁷ Uma ko noġoti, aitu da nam Mamaitua na waiguyauma e paġo gomana ġaubonama maika, naumeki da tauna inam waiguyaunama nopone nam e saġa.”

Purapura baneginama

(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

¹⁸ Jius adi badama tenaġa Yesu yai taravirena, “Tauwai katakatai veremma, aba yà voie da yawasanama kenakena nonoġinama yà paġo?” ¹⁹ Be Yesu ya riuna,

"Aba aubainama kwawai isaguna vere? Nam aitau verena be Mamaitua taunaġa. ²⁰ Tam riuvavasaġa kuya kataiedi bo ibewa? Nam monaġemma debane mui kwa pore, nam kwa vunuġa, nam kwa danene, nam kwa kaiyovu, tamam be tinamma kwa viviredi!"

²¹ Be tauġoma ya paribee be ya riuna, "Raġanine tauġu vaugue da yodi uma riudima matabudi è vovo teyetedina." ²² Be Yesu nama riunama ya vaivaiena, tauna ya riuna, "Yaġoro yaba tenaġa tam kwa gosegosen. Tam yaba matabudi ġarome kwa gimare-di be mane banaga waikaruwaġewaġedima kwa utedi-na, be tam marae kwai purapurana. Yodibe tam taugu kwai muriwataneguna!" ²³ Be raġanine tauġoma uma riunama ya vaivaiena, tauna yai nuaboya kauana, baninama tauna yai purapura kauana aubainama.

²⁴ Yesu inam tauġominama ya kita be ya riuna, "Purapura banegidima taudi Mamaitua na waiguyauma nopone saġanama ġarodie ya piripiri kauana. ²⁵ Kamel ya bagibagi kauana da seyau gavogavone e sonaġana, be nama purapura baneginama tauna Mamaitua na waiguyauma nopone saġanama ya bagibagi da bagibagi kauana."

²⁶ Be banaga aitauga nama a vaivaiena ai taravirana, "Tauma kè noġoti da purapura banegidima kabe ta naġona marae. Be yodi deġoda purapura banegidima nam ta yawasana, naumeki da nam aitau tokare e yawasana, bo?" ²⁷ Be Yesu ya paribeedina, "Aiyaba banaga ġarodie nam teneteneġina, Mamaitua ġarone inam teneteneġinama." ²⁸ Dabudine Pita ya riuna, "Aiyo! Tauma yaba matabudi kè gosedina tam waimuri-watanemma aubainama."

²⁹ Dabudine Yesu ya riuedina, "Yà riuriu kauemina, aitau da na meagaima bo na dosima bo tuatuaġana-ma bo na visarama bo na sedama ya gosedina Mamaitua na waiguyauma aubainama, ³⁰ naumeki da tauna yawasana veredima toitoi yodi raġandie e banavidina. Be mate tokare yawasana kenakena nonoġinama e veraverauna e paġona."

Yesu nema ya guri bakona raġan wairabuiteġanama ya giu munaġena

(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34; Lk 9:22, 44)

³¹ Yesu na tauwai muriwatanama 12 yai doka nawedi ġavoe be ya riuedina, "Tauda tà saġa tà naġonaġona Jerusalemma be dabudine yaba matabudi Banaga Natunama ġarone ta tubuġana, nema boni peroveta a girugirumina nama: ³² Jius taudi Banaga Natunama eteni banegidima nimedie ta boruna. Be taudi tai varevare, ta ġasie, ta kaviso ³³ be dabudine ta kwapu be tai gurina. Be raġan wairabuiteġane tauna e midisuġu munaġana."

³⁴ Be tauwai muriwatana uma yabedima Yesu ya giuguedina banidima taudi nam ti kataiedina. Be uma riudima semosemodima, vutuna aubainama taudi nam ti kataiedina.

Yesu banaga matapotapotanama yai yawasanina

(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)

³⁵ Raġanine Yesu Jeriko meagainama diane ya tavatavana, dabudine tauġoma matapotapotanama keda diane ya mia be mane ya kiġikiġiena. ³⁶ Be raġanine e vaiena be banaga patara dianaġa a naġonaġona, naumeki da tauna yai taravirana, "Aba e tubutubuġa?"

³⁷ Taudi a riuna, "Yesu Nasaretma ya verau be e naġonaġona." ³⁸ Dabudine tauna ya yoko be ya riuna, "Yesu, Deivid natunama, kwa raunuatoiegu!" ³⁹ Be aitauga a dokadokana a riutuaġaie be a riuna, "Kwai nuatuġu!" Be tauna ya rasa guratana, "Yesu, Deivid natunama, kwa raunuatoiegu!"

⁴⁰ Dabudine Yesu ya midi kwasa be banaga ya riuedi da tauġoma matapotapotanama sibo a verauġena ġarone. Be raġanine tauġoma maida ya tavatavana, Yesu tauna yai taravirena, ⁴¹ "Aba kwa ġoeġoena yà voie aubaimma?" Be tauna ya riuna, "Bada, taugu yà ġoeġoena sibo èi kitana." ⁴² Be Yesu ya riuna, "Kwai kita! Am waisumaġama yai yawasanimna." ⁴³ Be yai raġantenaġe da tauġoma matanama yai kitana. Dabudine tauna Yesu yai muriwatane be Mamaitua isanama ya kaisuġuna. Inam raġanine banaga matabudi nama a kitakitana, taudi mate Mamaitua isanama a kaisuġusuġuna.

Yesu be Sakias

19 Be Yesu Jerikoma ya tava be ya naġonaġona.

² Be dabudi banaga tenaġa isanama Sakias, tauna teks tautaminama banegidima adi badama, be tauna purapura baneginama. ³ Tauna ya ġoeġoena Yesu sibo ya kitana, tauna nema maika kitana, be nam Yesu i kitana, baninama tauna banaga tuponama be patara ya moraba kauana aubainama. ⁴ Vutuna aubainama tauna ya manini doka be kai damaya ya saġaina Yesu kitanama aubainama, baninama Yesu inam kedanaġa ya veraverauna aubainama.

⁵ Raġanine Yesu deġo Sakias ya miamiae dabudi ya tavatavana, tauna ya midi kwasa da ya kitasaġe be ya riuna, "Sakias, kwa yovo makai! Taugu manaka tam am vadae yà miana."

⁶ Naumeki da Sakias ya dobi makai be ma nuaverere-erena Yesu yai kaiwena. ⁷ Banaga matabudi umanama kauinama a kitakitana raġanine, taudi a momodu be a riuna, "Uma baneginama yodi gewagewa baneginama ġarone e miana."

⁸ Dabudine Sakias ya midisuġu be Bada ya riuna, "Bada, yau purapurama nevedima banaga waikaruwaġewaġedima ya utedina. Be deġoda aitau ġarone kaiyovue yaba tenaġa è paġopaġona, naumeki da debane rabui be rabui yà taipoto be yà ute munaġena." ⁹ Naumeki da Yesu tauna ya riuna, "Manaka kuvesa uma vadane ya saġana, baninama Sakias tauna yodi ewai maġatara munaġena da tauna Eibraham natunama. ¹⁰ Banaga Natunama ya verauna, baninama tauna banaga kwakokwakodima e waned be ei yawasanidina."

Taunoya mane a ragaudina wainasinama

(Mt 25:14-30)

¹¹ Dabudine banaga awai beavaia be awai noġotana da Mamaitua na waiguyauma kabe vutuna i tavatava, baninama Yesu kaiteka Jerusalem diane ya tavana aubainama. Vutuna aubainama Yesu wainasi ġesaunama ya riuedina adi noġotama kawa didimaninama aubainama. ¹² Naumeki da Yesu ya riuna, "Guyau tenaġa natunama ya naġo wari dobue be waiguyau ya paġona, yodibe ya munaġana. ¹³ Vutuna aubainama guyau na taunoyama matabudi 10 ya riuedi be mane isanama Mina † matabudi 10 ya utedi be ya riuedina, 'Mane ko noyedi da ta toina, muriġa da yà tava munaġana.' ¹⁴ Be na dobuma banegidima tauna a tuaġaie be riu murine a riupore be Sisa a riuena, 'Tauma inam baneginama nam kama ġoeġoena ġaromaie ei bada.'

¹⁵ "Be tauna yaġoro na waibadama ya paġo be ya munaġana na dobue. Dabudine na taunoyama aitauga mane ya uteutedina ya riuedi da ġarone a tavana, baninama tauna ya ġoeġoena da sibo ya kataiena, da tenaġaġa mane bisa a voidi. ¹⁶ Naumeki da taunoya dokadokanama ya tava be ya riuna, 'Bada, mane kuya uteuteguna anitai potonama mate debane matabudi 10.' ¹⁷ Be na Badama ya paribeena, 'Ya vere kauana, tam taunoya veremma. Baninama tam mane ġaubonama be kuya noya kauena, vutuna aubainama rewapana yà uteutemna da tam meagai 10 kwai badedina.'

¹⁸ "Naumeki da taunoya wairabuinama ya verau be ya riuna, 'Bada, mane kuya uteuteguna anitai potonama mate debane matabudi 5.' ¹⁹ Be na badama ya paribeena, 'Tam yodi rewapana yà uteutemna da meagai 5 kwai badedina.'

²⁰ "Naumeki da taunoya ġesau ya verau be ya riuna, 'Bada, am manema garae è suma be è semosemona umanema, ²¹ baninama tam banaga ġasiġasimma aubainama è nairemna. Yaba nam tam ġarom be kwa ragaragaudina, tam nam kusipina be kwa ragaragaudina.'

²² "Bada na taunoyama ya riuena, 'Tam taunoya gewagewamma, tam aba kuya riuriueguna, nama tam yà etaremna. Tam kwa noġonoġotina da taugu kabe banaga gewagewagu be yaba taugu nam ġarogu be yà ragaragaudina, be taugu nam e sipina be yà ragaragaudina. ²³ Be aba aubainama yau manema nam banike ku boru? Taugu yodi è tava munaġana, yau manema anitai potonama mate sibo è paġona.'

²⁴ "Dabudine tauna banaga aitauga diane a midimidi na ya riuedina, 'Inam taunoyanama gewagewanama ġarone mane ko paġo be ko naġo da taunoya aitauga ġarone mane 10, tauna ko utena!' ²⁵ Be banaga Bada a riuena, 'Bada, tauna kaite mane 10 ya ragaudina!'

²⁶ "Be tauna ya paribeedina, 'Yà riuriuemina, aitauga yaba †† ġarone e taipotona, naumeki tauna yaba ġesaudima mate yà utena, be aitauga da ġarone yaba nam i

† Mina inam Gurik banegidima adi manema isanama. †† 'Yaba' inam puyo Mamaitua ya uteutedana.

taipotona, naumeki da tauna avedi da ġaubonama ġarone, be taugu yaġoro yà kaiporedina. ²⁷ Be yodi aitauga yau ġaviama nam ti ġoeġoena da taugu sibo ġarodie èi bada, ko verauġedi uma dabudi be noġogue koi guridina!"

Yesu Jerusalem nopone e saġana

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Jn 12:12-19)

²⁸ Be Yesu nama ya giugiuna murine, tauna ya doka ġome be ya saġa ya naġona Jerusalemma. ²⁹ Tauna oya Olip, diane meagai Betpage be Betanima ya tavatavana, dabudine na tauwai muriwatanama rabui ya riuporedi ³⁰ be ya riuna, "Ko naġo noġomie meagaine. Be raġanine meagaie ko saġasaġa, dabudi ko kitana donki natunama a nigorina. Inam donkinama natunama nam aitauga i geru rubuena, vutuna ko kuvesi be ko verauġena! ³¹ Be deġoda aitauga ei taraviremina, 'Aba aubainama ko kuvekuvesi?', naumeki da ko riuena, 'Bada e ġoeġoena.'"

³² Naumeki da taudi a naġo be aba Yesu ya riuriuedina, nama a banavidina. ³³ Raġanine taudi donki natunama a kuvekuvesina, taupaka ya riuedina, "Aba aubainama ko kuvekuvesi?" ³⁴ Be taudi a riuna, "Bada e ġoeġoena." ³⁵ Taudi ai doka nawe Yesu ġarone be adi garama donki debane a yesidi be Yesu a boru tavaite-na donki debane.

³⁶ Be raġanine tauna kedaġa ya naġonaġona, banaga adi garama kedaġa a yesidina. ³⁷ Raġanine tauna oya Olip isune ya tavatavana, na tauwai muriwatanama matabudi bonedima dosine Mamaitua isanama kaisuġusuġunama ai karena, baninama mataira matabudi a kitekitedina aubainama. ³⁸ Be taudi a riuena, "Guyau isanama tà kaisuġu, tauna Bada isane e veraverauna!"

³⁹ Dabudine Parisi ġesaudima patara nopone Yesu a riuena, "Tauwai katakatai, am tauwai muriwatanama kwa riutuaġaiedi!" ⁴⁰ Be Yesu ya riuna, "Yà riuriuemina, deġoda taudi tai nuatuġuna, naumeki da yeku tokare ta yogona."

Yesu ya ġabana Jerusalem aubainama

⁴¹ Be raġanine Jerusalem diane ya tava be meagainama ya kitakitana, Yesu ya ġabana Jerusalem aubainama ⁴² be ya riuna, "Taumi manaka sibo suba koya paġona, be yodi ya semona aubainama, taumi nam ko kita. ⁴³ Tokare raġan e tavana da ami ġaviama ta verau be ta babavivirimi be ta vaġuruvimina. ⁴⁴ Be taudi tokare taumi be ami sedama mate tai miagudemina. Be ami ġaviama tokare nam aiyaba ta taugose. Uma yabedima ġaromie ta voidina, baninama taumi Mamaitua na kaba verauma mayanama nam ko paġona."

Yesu taunkune tempol nopone ya tavu dobiġedina

(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Jn 2:13-22)

⁴⁵ Dabudine Yesu ya naġona tempol nopone be banaga a kunekunena ya tavu dobiġedi ⁴⁶ be ya riuedina,

"Girugiruminama porane umanama ya riuna, 'Taugu yau vadama inam moiragi kana vadama' be taumi ko voivoiena da kabe anidanene gabuna.

⁴⁷ Be raġan matabuna tauna tempol nopone yawai katakataina. Be pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima be babada ġesaudima mate a rawateġeidi be a rarau rubuna da sibo Yesu ai gurina. ⁴⁸ Be taudi nam deġo aniwai gurinama kedanama ti banavina da sibo ai guri, baninama banaga matabudi tauna na giuma nuedima ya paġo be yaġoro awai beavaiena.

Aitau waibada Yesu ya ute?

(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

20 Raġan tenaġa Yesu tempol nopone banaga yawai katakataidi be vari verenama ya rarau guguyena, be pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima be babada ġesaudima mate a rawateġeidi be a saġana Yesu ġarone, ² be a riuna, "Kwa riuemai, tam aba waibadana be uma yabedima kwa voivoiedi, [†] bo aitau uma waibadanama ya utem?"

³ Yesu ya paribeedina, "Be taugu mate taumi yai taraviremina, ko riuegu, ⁴ Jon na waibadama aitau ya ute be yawai babataito, Mamaitua bo banaga?"

⁵ Dabudine taudiġa ai saġasaġa be a riuna, "Deġoda tã riuna, 'Mamaitua ġarone', tauna tokare ei taraviredana, Be aba aubainama nam Jon koi sumaġe?"

⁶ Be deġoda tã riuna, 'Banage', tokare banaga matabudi yekue ta kati gabadana, baninama banaga matabudi ta noġonoġotina da Jon tauna Mamaitua na perovetama." ⁷ Vutuna aubainama taudi a riuna, "Tauma nam ke kataiena Jon waibada aikedae ya paġo." ⁸ Be Yesu ya riuedina, "Naumeki, taugu mate nam yã riuemi da taugu aba waibadane uma yabedima yã voivoiedi."

Gureipi sipinama taurabenama wainasinama

(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)

⁹ Yesu banaga uma wainasinama ya riuedina, "Raġan tenaġa banaga sipi ya voie be gureipi ya kumedina. Be banaga ġesaudima ġarodie sipi ya gosepore da taudi a rabena, be tauna ya naġona wari kedae be ya mia guratana. ¹⁰ Be gureipi taminama na raġanie, tauna na taunoyama tenaġa ya riuporena sipi taurabenama ġarodie da na badama na dariġama sibo ya paġona. Be sipi taurabenama taunoya a riġa be nimakavakanama a riupore munaġena. ¹¹ Dabudine bada na taunoyama ġesau ya riuporena, be sipi taurabenama inam taunoyanama mate a riġa be yaba ġesaudima mate a voie da tauna a kawa tunimayaġi be nimakavakanama a riupore munaġena. ¹² Naumeki be bada na taunoyama wairabuiteġanama ya riuporena. Be tauna mate a vunuġi da ai kero be a rubu dobiġena.

¹³ "Dabudine gureipi sipinama taupakinama ya riuna, 'Yodi aba yã voie? Agunai natuguma tauġominama, nuaguma e paġopaġo kauena, tauna yã riupore be

[†] Pirisi nuedima yai medina, baninama Yesu tempol nopone banaga a kunekune be ya tavu dobiġedina aubainama.

taudi ta kita be dabudine ta vivirena.' ¹⁴ Be raġanine sipi taurabedima tauna a kitakitana, ai giu vivivirana, 'Tauna tokare tamanama na buderima e paġona, aubainama tã vunuġi be tauda tã buderiena.'

¹⁵ Naumeki da tauna sipie be a pore dobiġe be ai gurina.

"Be yodi taumi aba ko noġonoġoti, sipi taupakinama aba e voie sipi taurabedima ġarodie? ¹⁶ Tauna tokare e yovo be sipi taurabedima ei guridi be gureipi sipinama waria e utedina."

Be raġanine banaga Yesu nama ya riuriuna a vaivaiena, taudi a riuna, "Uma riunama tokare nam e tubuġa!" ¹⁷ Be Yesu ya kitadididi be yai taraviredina, "Deġoda taugu ama kaikaiyovu, naumeki girugiruminama poranama nopone riu uma ya girugirumina, baninama aba,

'Vada taukerinama taudi yekue vada a kerikerina, be yeku tenaġa a pore kaiyatina, baninama taudi ai noġotana kabe inam yeku gewagewana.

Be Mamaitua inam yekunama porepore kaiyatina ya paġo be ya voie da na vadama yasinama ya tubuġana.'

¹⁸ Be banaga matabudi ta beku be uma yekunama debane ta ravusedina, taudi tokare tai mia gorugorudina. Be yekunama banaga aitau debedie e ravusena, taudi tokare ei mia mutumutudina." ^{††}

¹⁹ Dabudine pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima a ġoeġoena waiġapa sibo Yesu a vunuġina, baninama mayedima a paġo da tauna taudi yawai nasiedina. Be taudi banaga a nairedina.

Teks waitaraviranama

(Mt 22:15-22; Mk 12:13-17)

²⁰ Be taudi Yesu a kitakita watanina, be taukita wataninama banegidima a riuporaġana. Taudi a voivoiana da maika kabe banaga veredi be a raurubuna da sibo Yesu a kaiyovue da aba sibo ya vato waigewana, yodibe babada dosidima ġarodie a nawena etarenama aubainama. ²¹ Dabudine taukita wataninama Yesu ai taravirena, "Tauwai katakatai, tauma kã kataiena da tam raġan matabuna kwa giugiu be kwawai katakataina matabuna riukaua. Be tam banaga nam kuma nainairedi, be Mamaitua na kauama matabuna kwa giugiuena inam riukaua. ²² Kwa riue-mai, inam naumeki bo ibewa da tauma Sisa ġarone kai teks?"

²³ Be Yesu ya kataiena da taudi a ġoeġoena da sibo a kaiyovuena, be Yesu ya riuedina, ²⁴ "Sirin koi kataigu! Aitau noġona be isanama sirin bogane ta kenakena?" Be taudi a paribeena, "Sisa noġonama be isanama ta kenakenana."

²⁵ Dabudine Yesu ya riuedina, "Naumeki da Sisa ġaronama Sisa ko utena, be Mamaitua ġaronama Mamaitua ko utena!" ²⁶ Inam raġanine taudi nam teneteneġina da Yesu sibo a kaiyovue be aba ya vato

^{††} Yeku tauna Yesu. Be aitau Yesu e tuaġaiena, taunaġa tokare e vunuġa munaġena, be guri murine Yesu tokare aruinama e doumuntana.

waigewa. Be taudi dabudine na giuma a base be ai nu-atuḡutuḡuna.

Midisuḡu munaḡa waitaraviranama

(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)

²⁷ Jius nopodie dam ḡaubonama isanama Sadisi. Taudi a riuriuna da banaga e guri be nam tokare e midisuḡu munaḡa. Taudi a verau Yesu ḡarone be ai taravirena, ²⁸ "Tauwai katakatai, Mousis ya giruma be ya riuna, deḡoda tauḡoma ya guri be na visarama e goseporena nam waisedasedana, naumeki da tasinama tuaḡana-ma kaiyababinama sibo ya naḡi be seda yai tubuḡana tuaḡanama aubainama. ²⁹ Deḡoda tautauḡoma 7 dam tenaḡa nopone be dokadokanama waivi ya naḡi da nam ti natuna be tauḡoma ya gurina, ³⁰ naumeki da tauḡoma wairabuina ³¹ inam kaiyababinama ya naḡina. Be namaḡa da tauḡoma aniwai 7-nama ḡarone ya dobina. Be yaḡoro nam ti natunana.

³² Muriḡa waivinama mate ya gurina. ³³ Yodi nemanama? Midisuḡu munaḡa na raḡanie uma waivinama tautauḡoma 7 a naḡinaḡina, tokare aitu na waivi?"

³⁴ Be Yesu ya riuedina, "Banaga uma raḡandie ta mi-amiana, naumeki taudi tawai naḡina. ³⁵ Be Mamaitua na banagama gurie ta midisuḡu munaḡana raḡanine, taudi Mamaitua na dobuma ḡesaune ta mia nonoḡana, be inam raḡanine taudi nam tai naḡi. ³⁶ Be nam ta guri munaḡa, ibewa, be taudi ta miana maika anea. Taudi Mamaitua na sedama, baninama taudi gurie be a midisuḡu munaḡana aubainama.

³⁷ "Be taumi Mousis na gututuma gedara kodekoderinama ko noḡoti. Inam dabudine Mousis mate yai kataidana da banaga gurie be ta midisuḡu munaḡana, baninama Mamaitua umanama Mousis ya riuna, 'Taugu Eibraham, Aisik be Jeikob adi Mamaituama.' †

³⁸ Dabudine ta kataie da Mamaitua nam banaga gurig-uridima adi Mamaitua, ibewa da tauna banaga yawayawasanidima adi Mamaituama. Baninama taune yaba matabudi ta yawayawasanana."

³⁹ Dabudi tarawatu tauwai katakataidima ḡesaudima Yesu a riunena, "Tauwai katakatai, tam kuya giu kauana." ⁴⁰ Inam raḡanine nam aitu teneteneḡina da sibo ai taravira munaḡe, matabudi a nairana.

Keriso tauna aitu natuna?

(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)

⁴¹ Be yodi Yesu yai taraviredina, "Nemanama da tarawatu tauwai katakataidima ta riuriuna da Keriso tauna kabe guyau Deivid natuna? ⁴² Be buka Salamo nopone Deivid tauna ya riuna, 'Bada yau Badama ya riuna, Kasague kwa mia.

⁴³ Be taugu am ḡaviama ya vaḡaḡaridi be kaḡamma dibune ya biridina maika guni.'

⁴⁴ Be yodi ta kita da Deivid Keriso ya riuna 'Yau Badama', be yodi nemanama da Keriso Deivid natuna?"

† (Exodus 3:6) Eibraham, Aisik be Jeikob taudi a gurina, be aruidima yawayawasanidima marae.

Yesu tarawatu tauwai katakataidima nuedima ya boruna

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40)

⁴⁵ Dabudine banaga matabudi awai beavaia be Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, ⁴⁶ "Koi kita kauana tarawatu tauwai katakataidima ḡarodie. Taudi gara veredima ta kotedi be ta rarau guyaguyau naḡona, be adi ḡoanama banaga debae taudi tai kaiwedina, be sinagog nopodie bo soi nopodie taudi gabu verediḡa ragaudima ta ḡoeḡoedina. ⁴⁷ Be taudi kaiyababa waikaruwaḡewaḡedima adi vadama ta danedanenedi be moiragi daudaudima kaikaiyovudima ta voivoiedina da banaga kabe ta kitedi be ta basedi. Inam nama banegidima taudi tokare kovoḡa dosinama ta banavina."

Kaiyababa na puyoma

(Mk 12:41-44)

21 Be Yesu yawai kita be mane banegidima ya kitekitedina tempol nopone mane a boruboruna. ² Be tauna kaiyababa waikaruwaḡawaḡanama mate ya kitana, penipeni dubedima rabui ya biridina. ³ Dabudine Yesu ya riuna, "Ya riuriuemina da uma kaiyababinama waikaruwaḡawaḡanama tauna na puyoma ya moraba kauana, nam maika banaga ḡesaudima nama. ⁴ Baninama taudi ḡesaudima mane ai maurena, be tautau-gosedima a raupuyoedina. Be kaiyababa tauna na manema ḡaubonama sibo na kanima ya gimarana, be matabuna ya raupuyoena."

Yesu tempol kawa gewagewanama be raḡan damodima adi matairama ya giuedina

(Mt 24:1-14; Mk 13:1-13)

⁵ Yesu na tauwai muriwatanama ḡesaudima a riuna da tempol kitanama ya vere vavasaḡana, baninama banaga tempol yeku waimatakanikanidie ai siana, be puyo veredima mate a raupuyoedina Mamaitua ḡarone. Be Yesu ya riuna, ⁶ "Yodi uma yabedima matabudi ko kitekitedina, be raḡan e tavana uma yabedima matabudi tai kavena. Nam ai yeku tenaḡa tokare na gabue e kena."

⁷ Be taudi ai taravirena, "Tauwai katakatai, airaḡan uma kaidima ta tubuḡa be aba matairidima ka kitedi be ka kataie?" ⁸ Be Yesu ya riuna, "Ko kita kaua da nam aitu ei kedadoka waigewemi, baninama banaga toitoi tokare isague ta tava be ta riuna, 'Taugu vutuna Keriso, be raḡan damonama ya tavana.' Be nam koi muriwatanedi! ⁹ Be raḡanine ḡavia bo iḡara riudima ko vaiedina, nam ko naira! Inam yabedima matabudi ta tubuḡa dokana, be raḡan damonama tokare nam e tava makai." ¹⁰ Be na giuma ya kaiwatani be ya riuna, "Tokare dobu turanama dobu mate, be waiguyau turanama waiguyau mate tai kawa ḡasiḡasina. ¹¹ Be dobu ḡesaudie yoyo dosidima ta tubuḡana, be meiḡara be guriguri raḡandima ta tavana. Be yaba

wainua nainairidima be mataira dosidima gunume ta tubuḡana.

¹²“Muriḡa da uma kaidima ta tubuḡana noḡone, banaga taumi ta vunuḡimi be ta raukivi gewegewemina. Be etare ta biri nawemina, sinagog banegidima be guyaguyau be babada dosidima noḡodie, da taumiḡa ko gudutaraḡa munaḡemina. Be dabudine taumi dibure ta biri nawemina, baninama taumi taugu kowai sumaḡeguna aubainama. ¹³Inam kaidima ta tubuḡana raḡanine, taumi taugu aubaiguma koi matamatana. ¹⁴Be taumi nema sibo koya giu bakona, nam yodi koi nuaboye. ¹⁵Baninama taugu tokare giu be nuauyauya yà utemi da ami ḡaviama nam teneteneḡina da ami giuḡa ta riḡa bo ta mediemi. ¹⁶Taumi ami dosiḡomama, tuatuaḡemima, ami damma be ami banagama taudi tokare ta biri dobiḡemina. Be ḡesaumiḡa tokare taudi tai gurimina. ¹⁷Be banaga matabudi ta tuaḡaiemina, baninama taumi taugu kowai sumaḡeguna aubainama. ¹⁸Be taumi deba vuvuḡimiḡa nam tenaḡa tokare e beku waiyakare, vutuna aubainama nam koi nuaboya. ¹⁹Ko midi bagibaginaḡa da aruimima koi yawasanina.

Yesu Jerusalem nema e gewagewa bakona ya giuena
(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)

²⁰“Taumi ko kitakita be iḡara banegidima Jerusalem ta midi kwa vivirona, inam raḡanine ko kataie da ḡaubonaḡa Jerusalem ta kawa gewagewana. ²¹Dabudine aitaḡa Judiam, taudi sibo a naḡona oyae. Be aitaḡa Jerusalem nopone, taudi sibo a dobi a naḡona. Be aitaḡa Jerusalem diane miemienidima, taudi nam sibo a saḡa Jerusalem nopone. ²²Baninama inam biwa raḡaninama e tavana, boni peroveta a girugirumina, ruvane nama e tubuḡana. ²³Inam raḡandie tokare waiwaivi bogebogedima be waitatau vaudima ḡarodie e gewagewa kauana, baninama inam raḡanine tokare wainuatoitoi dosinama e tubuḡana dabudine, baninama Mamaitua nuanama yai medi kauana banegidima ḡarodie aubainama. ²⁴Dabudine banaga ḡesaudima tai guridina, be ḡesaudima ta ragaudi be dobu matabuna nopodie dibure ta biri nawedina. Be eteni banegidima taudi Jerusalem ta vagudagudana, naumeki da adi raḡanima boruborune e kovina.

Yesu na kaba yovoma raḡaninama
(Mt 24:29-31; Mk 13:24-27)

²⁵“Be inam raḡandie mataira ta tubuḡana suara, nawaravi be kipora bogedie. Be dobu matabuna tokare wainuatoitoi dosinama ta banavina, be banaga matabudi egasi † gvasinama be rabaminama e rawanapedina. ²⁶Inam raḡanine banaga tokare naira e kawa raugureredina, baninama taudi ta nainaira kauana da aiyabaḡa ḡesaudima gewegewedima dobie ta tubuḡana. Be rewapana matabudi gunume ta rawadaberadina. ²⁷Yodibe Banaga Natunama ma giyouna e yovona, rewapana be neneraḡinama dosinama

† Baibol nopone raḡanine ḡesaudie riu ‘egasi’ inam nam egasi ḡoma, be inam banaga dobu matabuna.

mate, be banaga matabudi tokare ta kitana. ²⁸Be inam yabedima matabudi ta tubuḡana raḡanine nam ko naira, be taumi ko tausugumi be koi nuaverena, baninama raḡan ya tavana, da taugu yà yovoyovona yài yawasanimina aubainama.”

Damaya kainama na waikatakataima
(Mt 24:32-35; Mk 13:28-31)

²⁹Dabudine Yesu uma wainasinama ya riuedina, “Damaya kainama be kai ḡesaudima mate ko noḡotidi! ³⁰Taumi kai ta kinikinina raḡanine ko kitedi be ko kataikataiena da inam bodu raḡaninama e tavatavana. ³¹Be inam kaidima teneḡinama nama raḡanine inam kaidima ta tubutubuḡana ko kitekitedina, dabudine ko kataie da Mamaitua na waiguyauma raḡaninama e tavatavana. ³²Taugu yà riuriu kauemina, da uma kimtinama nam ei kave be inam kaidima matabudi Jerusalem ta tubuḡana. ³³Mara be dobu tokare tai kavena be taugu riuguma nam airaḡan ei kave!

Nam ko mia nuababaḡa!

³⁴“Ko kita kauemi da kanidobidobi be tegobua bo dobu yawasanidima nuaboyedima nam ta taimatakoekoemi, deḡoda raḡan damonama ei raḡan tenaḡe be ei ḡosorimina. ³⁵Baninama inam raḡaninama tokare banaga matabudi dobie e kamotidina maika kwaro! ³⁶Vutuna aubainama taumi koi neneḡana be raḡan matabuna ko moiragi da taumi tokare teneteneḡinama da uma kaidima ta tubutubuḡana, nopodiḡa ko naḡo be Banaga Natunama noḡone ko midina, be nam tokare ko tunimayaḡa.”

³⁷Yesu suare tempol nopone yawai katakaina, be kupie ya dobi be ya naḡonaḡona oya Olip debane, kena aubainama. ³⁸Be banaga matabudi raḡantomtoma naḡona tempol nopone tauna waibeavaienama aubainama.

Judas Yesu kana ḡaviama nimedie ya boru dobiḡena
(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Jn 11:45-53)

22 Buredi-Nam-Sasasanina soinama raḡaninama ya tavatavana, isanama ‘Naḡopore soinama’. ²Pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima, taudi Yesu waigurinama kedanama a wanewanena nema sibo ai guri bakena, be taudi banaga a nairedina.

³Be Judas, tawai isana ‘Iskariot’, tauna nopone Seitana ya saḡana. Tauna tenaḡa tauwai muriwatana 12 nopodie. ⁴Vutuna aubainama tauna ya naḡona pirisi adi babadama be babada ḡesaudima mate ai tarapiri da nema sibo tauna Yesu ya boru dobiḡa bakena ḡarodie. ⁵Be taudi nuedima ya vere kaua be ai aninana da Judas sibo mane a utena. ⁶Naumeki da Judas mate yai aninana da tauna inam noyanama e voiena. Be keda ya wanewanena da patara matakodie sibo Yesu ya boru dobiḡena.

Naḡopore soinama

(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Jn 13:21-30)

⁷ Buredi-Nam-Sasasanina soinama raḡaninama ya tavana. Be inam raḡanine dam matabudi adi sipuma tenaḡaḡa ai guridina Naḡopore soinama aubainama.

⁸ Dabudine Yesu tauna Pita be Jon ya riuporedi be ya riuna, "Ko naḡo be Naḡopore soinama ko vokaukaue be tà kanina." ⁹ Be taudi ai taravirena, "Deḡo dabudi kwa ḡoeḡoemaina soi ka vokaukaue?" ¹⁰ Be tauna ya riuedina, "Taumi ko naḡo be raḡanine meagaie ko tavatavana, dabudine banaga ko banavina upa duginama e kirokiroḡina. Inam baneginama koi muriwatane da na vadae ko tavana. ¹¹ Be vada taupakinama ko riuna, 'Tauwai katakatai umanama ya riuemna: Deḡo ware adi gabu da taugu be yau tauwai muriwatanama mate Naḡopore soinama ka kani?' ¹² Be tauna vada vatavata rabui nopone be debane vatarine dabudine gabu dosinama be yaba matabuna kawakawa nonoḡidima tauna ei kataimina. Be inam dobudine kani ko vokaukaue." ¹³ Dabudine taudi a naḡo be Yesu ya riuriuedina yabedima nama a banavidina, naumeki da Naḡopore soinama taudi a vokaukaue.

Bada na soima

(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; 1Ko 11:23-25)

¹⁴ Naumeki da soi na raḡanima ya tavatavana, Yesu na apasolma mate a miana kani aubainama. ¹⁵ Dabudine tauna ya riuedina, "Nuaguma ya poyapoya vavasaḡena da uma Naḡopore soinama taumi mate sibo tè kanina, be muriḡa da taugu yài nuatoitoina.

¹⁶ Baninama yà riuriuemina da taugu Naḡopore soinama nam airaḡan yà kani munaḡe naumeki da uma soinama baninama e maḡatarana Mamaitua na waiguyauma nopone."

¹⁷ Be ya giugiuna murine Yesu keyaka ya paḡo, yai kaiwa be ya riuna, "Uma ko paḡo be ko soiena! ¹⁸ Baninama yà riuriuemina da yodi be nokoi ya naḡona taugu nam waen yà tego munaḡe naumeki da Mamaitua na waiguyauma e tavana."

¹⁹ Be tauna buredi ya paḡo, yai kaiwa, ya giva da ya utedi be ya riuna, "Uma taugu tubuḡiguma yà uteutemina. Yodi be nokoi e naḡona uma ko voiena taugu aninoḡotiguma aubainama." ²⁰ Be kani murine keyaka ya paḡo be ya riuna, "Uma keyekinama inam waianina vaunama, baninama kosiniguma e rauḡinina taumi aubaimima.

²¹ "Be banaga aita tokare e boru dobiḡeguna, be tauborudobiḡeguma tauna mate yodi uma dabudine tà miamiana. ²² Banaga Natunama tokare e gurina, inam naumeki. Be aita da ya boruboru dobiḡena, tauna tokare gewagewa dosinama e banavina." ²³ Dabudine apasol taudiḡa ai taraviravira munaḡedina, da aita uma kauinama e voie.

Aitau ya saḡa gurata?

²⁴ Dabudine apasol waisaḡasaḡa ai karena, da aita poudie ya saḡa gurata. ²⁵ Be Yesu ya riuedina, "Dobu guyguyaudima adi banagama ḡarodie awai badabadana, be banaga a riuedi be taudi awai isedina 'Raukivivere banegimima'. ²⁶ Be taumi nam sibo nama! Banaga dosinama nopomie tauna sibo maika gomana, be ami badama tauna sibo maika taunoya. ²⁷ Aba taumi ko noḡonoḡoti, aita ya saḡa gurata? Banaga e mia be e kanikanina, bo kani tausoienama? Banaga e mia be e kanikanina, tauna ya saḡa guratana! Be taugu poumie maika taunoya. ²⁸ Taumi banagimima taugu yau wainuatoitoe koya riu vaivaiteguna. ²⁹ Vutuna aubainama taugu rewapana yà uteutemina da taumi koi badana, taugu yau waiguyauma, Tamaguma ya uteuteguna nopone. ³⁰ Dabudine taumi tokare ko kani be ko tegona yau waiguyauma nopone. Be taumi waibadae ko mia be Israel damnama 12 taumi tokare ko etaredina."

Yesu ya riuna da tokare Pita tauna e bovienu

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Jn 13:36-38)

³¹ Be Bada ya riuna, "O Saemon! Seitan Mamaitua yai baḡana da matabumi e raurubumi be e dariḡemina maika banaga raisi banidima be muidima ta daridar-ḡedina nama, taumi veree be e nawemina gewagewae. ³² Be taugu aubaimma è moiragina da am waisumaḡama nam e beku, be raḡanine am noḡotama e verau munaḡana ḡarogue, naumeki da tam am banagama kwa voiedi da tai rewapanana."

³³ Be Pita ya riuna, "Bada, taugu è vokaukaue da tam mate tà naḡona dibure be tam mate tà gurina."

³⁴ Be Yesu ya riuna, "Yà riuriuemna Pita, tam manaka raḡan rabuiteḡa kwa bovienu da tam nam ku kataieguna, muriḡa da kamkam e riuna."

³⁵ Dabudine Yesu yai taraviredina, "Boni taugu è riuporemina, be nam mane, nam tana be nam kaḡasuma mate, inam raḡanine taumi aba koya maruabie bo ibewa?" Be taudi a riuna, "Ibewa!" ³⁶ Dabudine ya riuedina, "Be yodi na tabu, aita ḡarone mane bo tana da e paḡona. Be aita ḡarone kwatikwati ibewa, naumeki da tauna na rupue kwatikwati e gimerina, ³⁷ baninama girugiruminama poranama nopone a girumina taugu aubaiguma, 'Taudi tauna a voiena maika kabe tauvunuvunuḡa.'"

³⁸ Be apasol a riuna, "Bada, uma kwa kita, kwatikwati rabui." Be tauna ya riuna, "Inam nakarua!"

Yesu oya Olip debane ya moimoiragina

(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

³⁹ Yesu vada ya dobi pore be na kaba naḡoe ya naḡona oya Olip debane. Be na tauwai muriwatanama mate ai muriwatanena. ⁴⁰ Be raḡanine taudi Yesu ḡarone a tavatavana, tauna ya riuedina, "Ko moiragi da nam raurubue ko beku!"

⁴¹ Dabudine na tauwai muriwatanama ya gosedi be ya naḡo da yeku ruburubunama ruvane nama, be tu-apikane doḡae ya raupari da ya moiragi ⁴² be ya riuna, "Mamai, taugu nam ama ḡoeḡoena ḡoraḡoranama yà sigue, be naumeki da tam am ḡoanama yà voiena, be nam taugu yau ḡoana." ⁴³ Dabudine anea marae ya yo-vo be ya kawa rewapanina. ⁴⁴ Yesu na nuaboyama ya moramoraba guratana, vutuna aubainama tauna ya moiragi gurata, be poya kosina maika a tosisina doḡae. ⁴⁵ Dabudine ya midisuḡu munaḡa be ya naḡona na tauwai muriwatanama ḡarodie da e kitana be taudi matabudi ai nuaboya kua be a kenakenana. ⁴⁶ Be tauna ya riuedina, "Aba aubainama ko kenakena? Ko midisuḡu be ko moiragi da taumi nam raurubue ko beku!"

Banaga Yesu a vunuḡina

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Jn 18:3-11)

⁴⁷ Yesu tauna yaḡoro ya giugiu be banaga toitoi a tavana, be apasol 12 nopodie apasol tenaḡa isanama Judas, tauna inam banegidima yai dokedokedina, be Judas tauna ya saḡa da Yesu yai suruvena. ⁴⁸ Be Yesu ya riuena, "Judas, tam Banaga Natunama waisuruvae kwa boroboru dobiḡe, bo?"

⁴⁹ Be raḡanine Yesu na tauwai muriwatanama nama kauinama a kitakitana, taudi a riuna, "Bada, kwa ḡoeḡoemaina tauma ama kwatikwatima ka kwadiedi, bo?" ⁵⁰ Naumeki da tauḡoma tenaḡa kwatikwati ya kwadie be pirisi adi badama na taunoyama beanama kasaunama yai miarakana.

⁵¹ Be Yesu ya riuna, "Avedi! Ko gose pore!" Dabudine Yesu inam tauḡominama beanama ya taukoni be yai yawasanina. ⁵² Be Yesu pirisi adi babadama, tempol babadidima be banaga adi babadama ḡesaudima mate ya riuedina, "Taumi kwapu be kwatikwati koya kiroḡa be koya verauna taudanedanene ko vunuḡi, bo?" ⁵³ Taugu raḡan matabuna taumi mate tempol nopone tè miamiana, be dabudine taumi nam ko vunuḡiguna. Be naumeki da yodi taumi ami raḡanima. Yodi tadiwanawana † na waibadama raḡaninama."

Pita Yesu e bovienu

(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Jn 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Dabudine taudi Yesu a pani be a nawena pirisi adi badama na vadae. Be Pita muriḡa yai muriwatanedina. ⁵⁵ Be inam banegidima taudi pirisi na vadama diane anikaba etare, dabudi kai a dena be diane a miamiana, be dabudine Pita mate diedie ya miamiana. ⁵⁶ Be taunoya waivina tenaḡa e kitana be Pita kai diane ya miamiana, dabudine ya kita yaḡeyaḡe be ya riuna, "Kaua tauḡominama mate Yesu murinaḡa ya naḡonaḡona!"

⁵⁷ Dabudine tauna ya bovi be ya riuna, "Ibewa! Taugu Yesu nam e kataiena!" ⁵⁸ Be a mia da raḡan ḡaubonaḡa be banaga ḡesau e kitana be ya riuna, "Tam mate Yesu turanama!" Be Pita ya riuna, "Ei, nam taugu!"

† Baibol nopone 'tadiwanawana' e giugiuena, inam baninama penama bo Seitan adi rewapanama.

⁵⁹ Naumeki da a taumia raḡan ḡaubonaḡa be tauḡoma ḡesau ya riu gurata be ya riuna, "Ee, riukaua inam tauna mate Yesu yawai muriwatanena, baninama tauna Galili provins baneginama!" ⁶⁰ Be Pita ya riuna, "Ei badam, tam aba kwa giugiuena taugu nam e kataiena." Be Pita yaḡoro nama ya giugiu be kamkam ya riuna.

⁶¹ Dabudine Bada yai tautinamuri be Pita ya kitadidina. Inam raḡanine Pita Yesu na giuma uma ya noḡotina, 'Tam raḡan rabuiteḡa kwa bovienu da tam nam taugu ku kataieḡuna, muriḡa da kamkam e riuna.' ⁶² Be dabudine Pita ya dobi doḡae be ya ḡaba da ya ḡaba guratana.

Yesu a nawena tauwai tarapiri babadidima † ḡarodie

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Jn 18:19-24)

⁶³ Be banaga aitaḡa Yesu taukita wataninama taudi Yesu waivarevarena be riḡanama ai karena. ⁶⁴ Taudi Yesu matanama a suma be a riurienu, "Kwai peroveta da aitaḡa kabe ya riḡam." ⁶⁵ Be taudi ḡasi gewegewedi-ma toitoi mate tauna a riurienu.

⁶⁶ Raḡantomtom babada a rawateḡeidina, taudi inam pirisi adi babadama, tarawatu tauwai katakataidima be banaga adi babadama. Yodibe Yesu ai doka ver-auḡena ḡarodie. ⁶⁷ Yodibe taudi Yesu ai taravirena, "Kwa riuemai, tam Keriso, bo?" Be tauna ya paribeedi be ya riuna, "Deḡoda taugu yà riuemina, taumi tokare nam koi sumaḡegu, ⁶⁸ be deḡoda taugu taumi sibo èi taraviremina, taumi nam tokare koya paribeegu. ⁶⁹ Be yodi da nokoi ya naḡona Banaga Natunama Mamaitua wairewapana vavasaḡinama nimanama kasaune e mi-ana."

⁷⁰ Dabudine taudi matabudi ai taravirena, "Tam Mamaitua Natuna, bo?" Be tauna ya riuedina, "Taumi aba ko vatovatona, vutuna taugu." ⁷¹ Be taudi a riuna, "Tauma yodi nam matamata ḡesaudima kama ḡoeḡoedina, baninama tauma matabumai kè vaiena tauna aba ya vatona."

Yesu a nawena Paelat be Herod ḡarodie

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Jn 18:28-38)

23 Dabudine banaga matabudi borue a midisuḡu be Yesu a nawena Paelat ḡarone. ² Be dabudi taudi waiwavunama ai karena be a riuna, "Tauma kè vaie da uma baneginama tauna banaga yawai doka waigewedi, be ya riuna da nam sibo Sisa ḡarone ai teks, be mate tauna ya riuna da taunaḡa guyau be Keriso."

³ Vutuna aubainama Paelat Yesu yai taravirena, "Tam Jius adi guyau, bo?" Be tauna ya riuna, "Vutuna kwa vatovatona." ⁴ Be Paelat, pirisi adi babadama be patara ya riuedina, "Taugu nam aba gewagewanama uma baneginama ḡarone e banavina." ⁵ Be taudi a riu vavasaḡana, "Tauna Jius nopone na waikatakataima, aubainama banaga nuedima ya sorosoru viviridina."

† Tauwai tarapiri babadidima inam banaga adi babadama, tarawatu tauwai katakataidima be pirisi adi babadama tauna boru yawai badena.

Tauna Galili nopone waikatakatai yai karena da uma dobudine ya tavana.”

⁶ Raġanine Paelat e vaiena be banaga Galili provins a vatovatona, dabudine tauna yai taravidedina, “Tauna Galili provins banegina, bo?” ⁷ Be dabudine e vaiena be Yesu Herod na waiguyauma † nopone, naumeki da tauna ya riuporena Herod ġarone. Baninama inam raġanine tauna Jerusalemma ya miamiana aubainama.

⁸ Raġanine Herod Yesu ya kitakitana, tauna nuanama ya vere kauana, baninama tauna bonideġo be ya ġoeġoena sibo Yesu ya kitana. Baninama Yesu yaba toitoi yawai tubuġidina ya vaiena, vutuna aubainama Herod yawai noġotana Yesu sibo mataira ya voie be tauna ya kitana. ⁹ Be Herod giu toitoi Yesu yai taravirevirena, be Yesu nam i paribeen. ¹⁰ Dabudine pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima a midisuġu be Yesu ai wawu vavasaġena. ¹¹ Be Herod na tauġarama mate Yesu ai varavara be a raukivi gewagewa kauena. Be Herod gara waimata kanikaninama Yesu yai kote be ya riupore nawe munaġena Paelat ġarone. ¹² Inam raġanine Paelat be Herod ai turana kauana. Be noġone taudi awai mia taurina.

Paelat ya riuna da Yesu e gurina

(Mt 27:15-26; Mk 15:6-15; Jn 18:39-19:16)

¹³ Paelat, pirisi adi babadama, babada ġesaudima be banaga ya rawateġeidi ¹⁴ be ya riuedina, “Taumi uma baneginama koya verauġe ġarogue be koya riuna da tauna banaga ya sorosuru viviridina, be taugu noġomie è etare be è banavi da taumi ami waiwawuma matabudi nam banidi. ¹⁵ Be teneġinama Herod nama, be ya riupore munaġena ġarode, baninama tauna nam aiyaba i banavina da Yesu sibo ai guri. ¹⁶ Vutuna aubainama taugu yodi tauna yà kovoġi be yà riupore da e naġona.” ¹⁷ (-) ††

¹⁸ Be banaga matabudi a rauyogo tenaġa be a riuna, “Koi guri, be Barabas ko kaiporena tauma ama ġoanama!” ¹⁹ Be Barabas tauna dibure a boruna, baninama tauna meagai nopone iġara dosinama yai kare, be banaga yai gurina. ²⁰ Be Paelat banaga ya riu munaġedina, baninama tauna ya ġoeġoena Yesu sibo ya kaiporena aubainama. ²¹ Be taudi Paelat a rauyogoe be a riuriuna, “Kwa tuparatu, kwa tuparatu!” ²² Be Paelat raġan wairabuiteġanama ya riu munaġedina, “Be uma baneginama aba gewagewanama ya voie? Taugu nam aba e banavina da yai guri! Taugu yà kovoġi be yà riupore be e naġona.”

²³ Be taudi a mia rasarasa be a ġoeġoena sibo Yesu a tuparatuna korosie. Be taudi yaġoro a rasarasana.

²⁴ Dabudine Paelat nuanama ya vitare da banaga adi ġoanama nama e voiena. ²⁵ Be tauġoma meagai nopone iġara yai kare be banaga yawai gurina, tauna dibure be Paelat ya riupore da ya naġona, banaga adi

ġoanama ruvane. Be tauna Yesu taudi nimedie ya boru da adi ġoanama nama a voiena.

Yesu a tuparatuna korosie

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Jn 19:17-27)

²⁶ Dabudine Yesu ai doka dobiġe da a nawenawe, be kedae tauġoma tenaġa a banavina isanama Saemon, tauna Sairin meagainama tauġominama. Tauna sipie be ya munamunaġana meagaie. Naumeki da tauna a vunuġi be korosi ai kiroġina, be tauna Yesu ya sagu da korosi ya kiroġina. ²⁷ Be patara dosinama tauna murinaġa a naġonaġona, be nopodie waiwai mate, be taudi Yesu ai nuaboye be a ġabaġabana. ²⁸ Dabudine Yesu yai tautinamuri be ya riuedina, “Taumi Jerusalem waiwaivimima nam ko ġabegu, be taumi be ami sedama mate ko ġaba munaġemina! ²⁹ Baninama raġan ta tavana da taumi ko riuna, ‘Nuavere dosinama waiwai kaikaipokidima ġarodie be aitauga nam ti bogana be susudie nam seda ti susurubudina.’ ³⁰ Inam raġanine banaga oya ta riuedina, ‘Debamaie ko beku da ko dobotawamai!’ Be oya ġauġaubodima ta riuedina, ‘Ko rputawamai!’ ³¹ Deġoda taugu kai gidegideviguma ġarogue nama banaga ta voivoiana, naumeki da banaga maika kai pokidima ġarodie tokare aba e tubuġa?”

³² Be tauġaiġara banaga gewegewedima rabui mate ai doka tenaġedina waiguridima aubainama.

³³ Raġanine taudi dobu isanama ‘Debagarere’ dabudi a tavatavana, taudi korosie Yesu a tutuna, be banaga gewegewedima rabui mate. Tenaġa Yesu kasaunama yauwane be tenaġa seninama yauwane.

³⁴ Be Yesu ya riuna, “Mamai kwa noġota poredi, baninama taudi nam ti kataiena aba ta voivoiena!” Be tauġara Yesu na garama a kasiedina. ³⁵ Be banaga patara dabudine a midu be yaba matabuna a kitekitedina. Be babada Yesu ai kwatekwateve be a riuriuna, “Banaga ġesaudima yai yawasanidina, be yodi tau-naġa ei yawasanana munaġe deġoda tauna Keriso, Maimaitua na vinevinema!” ³⁶ Be tauġaiġara mate waikwatekwatevenama, aubainama taudi waen wairuruna ma ai tego be a riuna, ³⁷ “Deġoda tam Jius adi guyauma, naumeki da kwai yawasanana munaġem!”

³⁸ Be kai ġaubonama bogane a girumana raġan rabuiteġa, Gurik bonane, Letin bonane be Hibru bonane be a riuna:

UMA TAUNA JIUS ADI GUYAUMA

be korosi bogane a tutuna Yesu debane.

³⁹ Be gewagewa tauġominama tenaġa dabudi ya dawedawena yai diboġi be ya riuna, “Tam Keriso da kwai yawasanim be kwai yawasanimai!” ⁴⁰ Be gewagewa baneginama ġesaunama turanama ya riutuaġaie be ya riuna, “Tam wainuatoitoi teneġinama kwa paġopaġona maika Yesu, vutuna aubainama tam Maimaitua sibo kuya vivirena nam kuyai diboġi, ⁴¹ baninama tauda tà gurina dà gewagewama aubaidima inam naumeki, be tauna nam aba gewagewanama i voiena da sibo ya guri.” ⁴² Be dabudine ya riuna, “Yesu tam am waiguyauma nopone kwa saġasaġana raġanine, kwa

† Herod na waiguyauma inam Galili provins nopone be Paelat na waiguyauma inam Judia provins nopone. †† Vers 17 inam banaga muriġa baibol nopone a boru saġena, noġone nam i kenakenana. Vers 17 inam umanama: Soi matabuna nopodie Paelat dibura banegidima tenaġa e kaikaiporaġana.

noġotiguna.”⁴³ Be Yesu ya riuena, “Yà riuriu kauemna da tam manaka taugu mate paradaisie † tà miana.”

Yesu ya gurina

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Jn 19:28-30)

⁴⁴ Naumeki be suaratopunama suara ya duba be dobu matabuna yai kupikupina, be nama ya kenana da ravie nama be dobu ya yana munaġa. Inam raġanine gara tempol nopone matakeda awai saurina poune ya nuasika poraġa †† da ma nevana a kenana.
⁴⁶ Be Yesu bonanama dosine ya riuna, “Mamai, aruiguma nimame yà boruboruna!” Tauna nama ya riuriuna, naumeki da ya gurina.

⁴⁷ Dabudine Rom adi badama aba a tubutubuġana nama ya kitakitana, tauna Mamaitua isanama ya kaisuġu be ya riuna, “Naumeki riukaua, uma tauna inam didimana baneginama.”⁴⁸ Be banaga matabudi a veraverauna Yesu tuparatunama kitanama aubainama, raġanine aba ya tubutubuġana nama a kitekitedina, taudi ai nuaboya kaua be nimedima nuakadedie a biridi be a munaġana.⁴⁹ Dabudi Yesu na banagama matabudi be waiwaivi Galilima be awai muriwatanena, taudi mate ġavoe a midi be yaba matabudi a tubutubuġana a kitekitedina.

Yesu waikokoaginama

(Mt 27:57-61; Mk 15:24-47; Jn 19:38-42)

⁵⁰ Dabudine tauġoma tenaġa isanama Jousep. Tauna tenaġa tauwai tarapiri badanama, be tauna na yawasanama verenama be didimaninama. Be tauna
⁵¹ Mamaitua na waiguyauma ya raberabena da sibo ya tavana. Be inam baneginama tauna na banagama yaba matabudi a giugiuedi be a voivoiedina tauna nam i aninedina. Tauna Jius meagaine, isanama Arimatiana, be ya verauna.⁵² Naumeki be tauna ya naġona Paelat ġarone be Yesu tubuġinama aubainama yai baġana.
⁵³ Yodibe ya kiroġa dobiġe da garae ya suma be kokoaġa guba voivoienama nopone ya boruna, noġone nam aitau inam kokoagine ti boru rubuna.

⁵⁴ Inam raġaninama vokaukua na raġanima, be Sabat raġaninama ġaubonaġa e tava.⁵⁵ Be dabudine waiwaivi aitaġa Yesu Galili provins nopone ai muriwatane be a veraverauna, taudi Jousep ai muriwatane da kokoagae be nema Yesu tubuġinama e boru bakena, vutuna kitanama aubainama.⁵⁶ Dabudine waiwaivi a munaġana vadae da upa be bunama ġabuġabudima a vokaukauedina Yesu tubuġinama aubainama. Be Sabat raġanine taudi a siperena, adi tarawatuma e riuriuna nama.

† ‘Paradaisi’ inam banaga aitaġa Yesu tawai sumaġe be ta gurigurina, dobudine ta naġona. †† Gara ya nuasikana, vutuna aubainama tauda yodi nam tempol bo piri si bo musara tà raupuyo Mamaitua ġarone. Baninama Yesu ya gurina, be yabedima matabudi a kovina. Be yodi tauda didimaninama Mamaitua ġarone tà naġoġomana.

Yesu e midisuġu munaġana

(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Jn 20:1-10)

24 Sande raġantomtom waiwaivi upa be bunama ġabuġabudima voivoia wainonoġidima a kiroġa be a naġona kokoagae.^{‡2} Be taudi kokoagae a tavatavana, ta kitana be kokoaga matakedanama yeku waimiditomnama ya rawakui da ġavoe ya naġona.
³ Naumeki da taudi kokoaga nopone a saġana, be Bada Yesu tubuġinama nam dabudine.⁴ Be taudi uma kauinama awai riu nuababaġe be tautauġoma rabui, adi garama waimatakanikanidima, ai raġantenaġe da diedie a maġatarana.⁵ Dabudine waiwaivi a naira kaua be noġodima doġae ya yovona, be tautauġoma rabui a riuna, “Aba aubainama taumi banaga yawayawasani nama banaga guriguridima nopodie ko wanewane?
⁶ Tauna nam uma do budi. Ya midisuġu munaġana. Tauna boni taumi mate Galilima be nema ya riuriu bakemina, vutuna ko noġoti!⁷ Tauna umanama ya riuna, ‘Mamaitua ya ġoena da Banaga Natunama banaga gewegewedima nimedie ta boru nawe da korosie ta tuparatuna. Be tauna raġan wairabuiteġane e midisuġu munaġana.’”

⁸ Dabudine waiwaivi riunama a noġotina⁹ be kokoaġa a gose pore da a munaġana apasol 11 be tauwai muriwatana ġesaudima mate ġarodie. Be waiwaivi yaba matabudi tauwai muriwatana a riuedina.¹⁰ Inam waiwaividima taudi Meri Magdalin, Joana be Meri tauna Jeims tinanama. Taudi be waiwaivi ġesaudima mate uma kaidima apasol a riuedina.¹¹ Be apasol ai noġotana waiwaivi adi riuma kabe kaiyovu aubainama, taudi nam ti sumaġedina.¹² Dabudine Pita ya midisuġu, ya manini be kokoagae ya naġona. Be tauna ya raudune yovo da garaġa ya kitedina be nam aba ġesau. Naumeki da ya munaġana vadae, be ya nuababaġana aba ya tubuġa.

Tautauġoma rabui Emausma a naġonaġo be Yesu ya maġatarana

(Mk 16:12-13)

¹³ Inam raġaninama teneġine tautauġoma rabui taudi a naġonaġona meagaie, uma meagainama isanama Emaus. Be inam meagaine da Jerusalem na madanima inam 10 kilomita.¹⁴ Be taudi ma turana yaba matabudi Jerusalem a tubutubuġana awai giugiuedina.

¹⁵ Dabudine taudiġa awai giugiui naġo be Yesu ya tava da taudi mate a naġonaġona.¹⁶ Be taudi Yesu a kitana be nam ti kataiena da tauna aitau.

¹⁷ Be Yesu ya riuedina, “Taumi aba kowai giugiui naġoe?” Naumeki da taudi ma nuaboyedi a midi kwasa
¹⁸ be tauġoma tenaġa isanama Kleopas, tauna Yesu ya riuena, “Tamġa Jerusalem nopone nam ku kataie da aba a tubuġa uma raġandie?”¹⁹ Be Yesu ya riuna, “Aba yabedi?” Be taudi a paribeena, “Yaba matabuna Nasaret Yesunama ġarone a tubutubuġana, vutuna ka giugiuedina. Tauna peroveta be na giuma be na voima matabudi ai rewapana kauana yai maġataridina,

‡ Uma kokoaginama inam guba nopone.

Mamaitua be banaga matedie.²⁰ Pirisi adi babadama be tauma ama babadama ai utaena Rom ġarodie da korosie a tuparatu be ya gurina.²¹ Be tauma kè noġotana da tauna kabe Israel damnama ei yawasani-di, be uma kaidima a tubuġana yodi raġan rabuiteġa a kovina.²² Be manaka waiwaivi ġesaudima ġaromaie a riuwai nuababaġimaina, baninama taudi raġan tomtom a naġona kokoagae²³ be Yesu tubuġinama nam ti banavina. Be taudi a verau munaġa be a riuna da anea ġarodie a maġatarata be a riuna da Yesu ya yawasanana.²⁴ Naumeki da tauma ama banagama ġesaudima a naġo kokoagae a tavana, be aba waiwaivi a riuriuena nama a kitana. Taudi Yesu nam ti kitana.”

²⁵ Dabudine Yesu taudi ya riuedina, “Taumi buebuemima. Aba aubainama peroveta a riuriuna taumi nam koi sumaġedi? ²⁶ Keriso tauna uma yabedie ei nuatoitoina muriġa be e naġona na neneġarae.” ²⁷ Be dabudine Yesu peroveta adi giuma girugiruminama poranama nopone, matabudi tauna na kauama a giugiuena, taudi ya giu waibatedina. Tauna Mousis na bukæ giu yai karena da peroveta ġesaudima ġarodie ya tavana.

²⁸ Be taudi meagai diane a tavatavana raġanine, Yesu ya voie da kabe i dokadoka. ²⁹ Be taudi a riu vavasaġena, “Suara ya kovina, kaiteka kupi, tauma mate tà miana!” Naumeki da tauna adi vadae ya saġa be dabudi a miana. ³⁰ Be raġanine kani aubainama dabudi Yesu buredi ya paġo, da Mamaitua yai kaiwe, yodibe ya giva da ya utedina. ³¹ Be dabudine taudi matedima ya kaya be Yesu a kataiena, be inam dabudine yai raġantenaġe da tauna ya samoana.

³² Inam dabudine taudiġa ai giugiu be a riuna, “Kwa noġonoġoti bo ibewa raġanine kedæe girugirumidima poranama ya giuedi be nuadama kai maika ya karatina.” ³³ Inam raġaninama teneġine taudi a midisuġu be a naġona Jerusalemma apasol 11 be ġesaudima mate ġarodie. ³⁴ Be taudi raġanine Jerusalemma vadae a saġasaġana, dabudine tauwai muriwatana inam banegidima rabui a riuedina, “Bada riukaua ya midisuġuna, tauna Saemon ġarone ya maġatarana.”

³⁵ Dabudine tautauġomidima rabui aba kedæe ġarodie ya tubutubuġana tauwai muriwatana ai varidina. Be mate taudi ai varidina da Yesu buredi ya givagivana raġanine, taudi a kataiena da tauna aitau.

Yesu na tauwai muriwatanama ġarodie ya maġatarana
(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Jn 20:19-23; Ap 1:6-8)

³⁶ Taudi inam kauinama yaġoro a giugiu be Yesu tauna ġominama poudie ya raumidire be ya riuedina,

“Suba ġaromie e kenana.” ³⁷ Be taudi a ġosoridi be naira nopodima ya moġavuna, baninama taudi ai noġotana kabe ġaġarua ti kitakita. ³⁸ Be tauna ya riuedina, “Taumi aba aubainama ko nainaira be nopomima e vovo raġaraġa? ³⁹ Nimagu be kaġaguma ko kitedi be ko kataie da inam taugu. Be ko taukonigu da ko kataiegu da taugu nam ġaġarua, baninama ġaġarua taudi nam visiġodi bo turiġidi taugu maika.” ⁴⁰ Yesu nama ya riuriuna, naumeki da tauna nimana be kaġanama yai kataidina.

⁴¹ Inam raġanine taudi nuedima ya vere kaua be a mosamosari koena be nam ti sumaġena. Vutuna aubainama tauna ya riuedina, “Kani ġaromie e kenakena bo ibewa da taugu yà kani?” ⁴² Be taudi iyana gabugabunama nevanama a utena. ⁴³ Be tauna ya paġo be matedie ya kanina.

⁴⁴ Dabudine Yesu ya riuedina, “Dokane taugu taumi mate raġanine be è riuemina da yaba matabudi Mousis na tarawatuma, peroveta be Salamo nopodie a girugirumidina taugu aubaiguma, nama yodi ta tubutubuġana.” ⁴⁵ Dabudine Yesu taudi noġota ya sagudi da taudi girugiruminama poranama a noġoti be a kataiena, ⁴⁶ be ya riuedina, “Girugiruminama porane umanama a girumina: Keriso ei nuatoitoi be raġan wairabuiteġane guriguridima nopodie tauna e midisuġu munaġana. ⁴⁷ Be tauna na rewapanæe noġota vitara be noġota poraġa dobu matabudi nopodie ta raugugyedina. Be rauguguya inam Jerusalemma tai karena. ⁴⁸ Be taumi inam kaidima matabudi adi matabatama. ⁴⁹ Taugu Tamaguma aba ya riuriueguna, † tokare yà riuporena taumi ġaromie. Be taumi Jerusalemm meagaina ko miana, naumeki da Mamaitua na rewapanama ko paġona.”

Yesu e naġonaġona maræe

(Mk 16:19-20; Ap 1:9-11)

⁵⁰ Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama Jerusalemm meagaina be yai doka nawedina Betenima. Dabudine tauna nimanama ya kaisuġudi be na tauwai muriwatanama yai aiainidina. ⁵¹ Be tauna yawai aiainidina maika, Mamaitua tauna ya nawena maræe. ⁵² Be tauwai muriwatana tauna a raudunee be nuedima ya vere vavasaġana, be ma mosaridi a munaġana Jerusalemma. ⁵³ Be raġan matabuna taudi tempol nopone a mia be Mamaitua isanama a kaikai suġusuġuna.

† *Baninama, inam da tauna Arua Babau e riuporena.*

Jon

Riu yai rawabanagana

1 Boni pakane muriġa da dobu ya tubuġana, Riu taunaġa ya kenakenana. Be Riu tauna Mamaitua mate. Be inam Riunama vutuna tauna Mamaitua. ²Inam Riunama tauna boni pakane Mamaitua mate a miamiana. ³Inam Riune yaba matabudi a tubuġana. Be tauna ibewa, yaba yodi ta kenakenana tokare nam a tubuġa. ⁴Tauna ġarone yawasana ya kenakenana. Be inam yawasaninama vutuna banaga adi kodamma. ⁵Be inam kodamnana tadiwanawanae e yanayanana, be tadiwanawana nam teneteneġina da inam kodamnana sibo ya suragaba.

⁶Be Mamaitua banaga tenaġa ya vinena isanama Jon, ⁷be ya riu pore da banaga ġarodie inam kodamnana e giuena, be inam giune banaga matabudi sibo ai sumaġa. ⁸Jon tauna nam kodam. Ibewa, tauna ya verauna kodamnana e rauguguyena. ⁹Riukaua kodamnana ya veraverauna dobie, vutuna banaga ewai yanedina.

¹⁰Tauna vutuna dobu be yaba matabuna ya voidina. Be tauna dobie ya miamiana raġanine, banaga yaġoro tauna a nuababaġena. ¹¹Tauna ya yovona na dobie, na banaga ġomama ġarodie, be taudi nam ti aninena. ¹²Be aitaġa tauna ai anine be isane awai sumaġana, taudi vutudi yai aninedi da Mamaitua natunama a tubuġana. ¹³Taudi nam banaga kosinine ti tubuġana. Be taudi nam tubuġa na ġoane bo banaga na ġoane ti tubuġana, ibewa da Mamaitua ġarone a tubuġa vitarana.

¹⁴Riu yai rawabanaga be ġarode dobie ya miana. Tauna raukivivere be riukaua noponama ya moġavuna. Be Mamaitua na neneġarama matabuna nuanuana Natunama tenaġa ġominama ya uteutena tauma kè kitana.

¹⁵Jon inam baneginama vutuna ya rauguguye be ya riuna, "Uma baneginama vutuna boni umanama è riuriuemina, 'Banaga murigue e veraverauna tauna ya saġa vavasaġana, nam maika taugu. Baninama muriġa da taugu è tubuġana, tauna boni nama miemieninama.'"

¹⁶Be na raukiviveree tauna vere toitoi tabu be tabu ya utedana, ¹⁷raukivivere be riukaua Yesu Kerisoe a verauna. Be Mousis tauna tarawatu taunaġa ya utedana. ¹⁸Nam aita airaġan Mamaitua i kita rubuna, be Natunama tenaġa ġominama tauna vutuna Mamaitua, Tamanama nuanuane miemieninama, vutuna Mamaitua ġarode yai maġatarina.

Jon tauwai babataito Keriso varinama e rarau guguyena

(Mt 3:1-2; Mk 1:1-8; Lk 3:1-18)

¹⁹Jerusalemma Jius babadidima taudi pirisi be Livait banegidima a riupore nawedina Jon ġarone, da ai taravire be sibo a kataiena tauna aita. ²⁰Be Jon riukaue ya paribeedi be ya riuna, "Taugu nam Tauwai yawasana."

²¹Dabudine taudi ai taravira munaġena, "Be tam aita? Peroveta Elaija, bo?" Be tauna ya riuna, "Ibewa." Be taudi ai taravira munaġena, "Mamaitua ya sausaugena peroveta raġan damone e tavana, vutuna tam, bo?" Be tauna ya riuna, "Ibewa."

²²"Be yodi tam aita? Tam giu baninama kwa ute yaġemai be tauma ka paġo da ka munaġe be tauriuporemaima kai varidina. Tam nema kwa noġonoġota bakem, tam aita?" ²³Be tauna ya paraibeedi be peroveta Aisaia na giue ya riuedina, "Taugu vutuna banaga dobu kavakavane bonanama dosine umanama e riuriu, 'Bada na kedama ko kawa didimani.'"

²⁴Dabudine Parisi adi banagama a riuriuporedina Jon waitaravirenama aubainama. ²⁵Taudi Jon ai taravire be a riuna, "Deġoda tam nam Keriso bo Elaija bo Mamaitua peroveta ya sausaugena, naumeki da aba aubainama tam yodi banaga kwawai babataitodi?"

²⁶Be Jon ya paribeedi be ya riuna, "Taugu upae yàwai babataitona be banaga tenaġa poumie nam ko kataiena, ²⁷tauna vutuna tokare murigue e tavana, be taugu nam veredu da tauna na kaġasumama yà kaipo-raġa." ²⁸Inam kaudima matabudi Betenima a tubuġana, upa Jodan be noaġo nevane. Inam dabudine Jon banaga yawai babataitodina.

Mamaitua Na Sipuma Yesu

²⁹Pomainama Jon Yesu ya kitana, ġarone ya veraverauna, be Jon ya riuna, "Ko kita, tauna vutuna Mamaitua Na Sipuma. Banaga sipu natunama ta vunuġi be ta tipatipana, nama Mamaitua Na Sipuma yai utae na da banaga adi gewagewama dobie e koġa poredina. ³⁰Uma baneginama vutuna boni taugu umanama è riuriuemina, 'Banaga murigue e veraverauna, tauna ya saġa vavasaġana, nam maika taugu. Baninama muriġa da taugu è tubuġana, tauna boni nama miemieninama.' ³¹Noġone taugu nam e kataiena da aita Keriso, be taugu è verau be upae banaga èi ba-

bataitodina da tauna Israel banegidima ġarodie e maġatarana."

³² Be Jon umanama ya riuna, "Taugu è kitana Arua Babau marae be ya yovona kiu gabubu maika, be Yesu debane ya miana. ³³ Noġone taugu nam e kataiena da tauna Keriso be Mamaitua taugu upae waibabataito aubainama ya riuriuporeguna raġanine, umanama ya riueguna, 'Tam tokare Arua kwa kitana e yovo be banna aita debane e miana, tauna vutuna tokare Arua Babaue ei babataitona.' ³⁴ Taugu uma kauinama nama è kitana Yesu ġarone ya tubuġana. Vutuna aubainama yà riuriu kauemina da tauna vutuna Mamaitua Natuġominama."

Yesu tauwai muriwatana dokenama

³⁵ Pomainama Jon ya tava munaġa be na tauwai muriwatanama rabui mate a midimidina. ³⁶ Be raġanine Jon e kitana be Yesu dianaġa ya naġonaġona, inam dabudine tauna ya riuna, "Ko kita, tauna vutuna Mamaitua Na Sipuma." ³⁷ Be Jon na tauwai muriwatanama rabui inam riunama a vaivaiena raġanine, taudi Yesu ai muriwatanena.

³⁸ Dabudine Yesu yai tautinamuri da taudi ya kitedi be yai taraviredina, "Aba ami ġoana?" Be taudi a paribee be a riuna, "Rabai, tam deġo dabudine am kaba mia?" (Giu 'Rabai' baninama inam 'Tauwai katakatai') ³⁹ Be Yesu ya riuedina, "Ko verau ko kita." Naumeki da 4 okoroki nama taudi tauna mate a naġona na kaba miae be dabudine a mia kupina.

⁴⁰ Inam tauwai muriwatanidima rabui, be tauġoma tenaġa isanama Endru, tauna Saemon Pita tuaġanama. ⁴¹ Dabudine Endru aba ya voiena inam noġone ya naġo tasinama Saemon ya wane, be ya riuna, "Tauma Mesaia kè banavina." Mesaia baninama inam Keriso.

⁴² Naumeki da Endru Saemon yai doka verauġena Yesu ġarone, be Yesu Saemon ya kita be ya riuna, "Tam Saemon, Jon natunama be yodi tokare yài isamna 'Kipas' inam baninama 'Pita'." †

⁴³ Pomainama Yesu Galili naġonama yai taina. Be kedae tauna Pilip ya banavi be ya riuna, "Kwai muriwatanegu!" ⁴⁴ Pilip tauna Betsaida baneginama maika Endru be Pita.

⁴⁵ Naumeki da Pilip Nataniel ya banavi be ya riuna, "Tauma Tauwai yawasana kè banavina. Inam Nasaret Yesunama Jousep natunama. Tauna vutuna Mouis na tarawatue be peroveta adi bukae a girugirumina."

⁴⁶ Be Nataniel yai taravirena, "Tam aita ya riuem da tokare Nasaretma †† vere e tubuġa?" Be Pilip ya riuna, "Kwa verau be kwa kita." ⁴⁷ Be Yesu e kitana, be Nataniel tauna ġarone ya veraverauna. Dabudine Yesu ya riuna, "Uma riukaua Israel baneginama, tauna nam kaiyovu nopone ima kenakenana." ⁴⁸ Dabudine Nataniel Yesu yai taravirena, "Tam nemanama taugu kuya katai bakegu?" Be Yesu ya paribee, "Taugu tam kai damaya pakane è kitamna, muriġa da Pilip ya ri-

† Riu 'kepas' be 'Pita', inam baninama 'yeku'. †† Peroveta a riuriuna da Tauwai yawasana tokare Betliemma e tubuġana, be nam Nasaretma.

uem be koya verauna." ⁴⁹ Dabudine Nataniel Yesu ya riuna, "Tauwai katakatai, tam riukaua Mamaitua Natunama, be Israel guyaunama tam."

⁵⁰ Be Yesu ya riuna, "Tam kai damaya pakane è kitam be è riuemna aubainama kuyai sumaġa, bo? Be nam inam vutunaġa, tam yaba ġesaudima dosidima mate tokare kwa kitedina. ⁵¹ Be yà riuriu kauemina da taumi tokare ko kitana mara e nuaporaġa be Mamaitua na aneama ta saġasaġa be ta yovoyovona Banna Natunama ġarone."

Matakopa soinama Keinama

2 Raġan wairabuiteġane matakopa soinama Keina meagaine ya tubuġana Galili provins nopone. Be Yesu tinanama mate dabudine. ² Yesu be na tauwai muriwatanama mate a kokonedina inam soinama aubainama. ³ Be waen ya kovina raġanine, Meri Yesu ya riuna, "Banaga adi waenma ya kovina."

⁴ Be Yesu ya riuna, "Tam be taugu dà noyama dabudine nam ima kenakenana. Taugu yau raġanima nam i tavana." ⁵ Dabudine Yesu tinanama taunoya ya riuedina, "Aba tauna e riuriuemina, naumeki da ko voiena."

⁶ Inam dabudine vaivai raukoġanama kadi dugima matabudi 6 a midimidina. Dugidima a moraba vavasaġana, tenatenaġaġa 100 lita ruvanama. ⁷ Be Yesu taunoya ya riuedina, "Uma dugidima matabudi upa koi moġavudina." Naumeki da taudi dugi upa ai moġavu taritaridina. ⁸ Yodibe taudi ya riuedi da upa dugi nopone a redu be soi taupakinama a utena. Yesu aba ya riuriuena, nama taudi a voiena.

⁹ Be soi taupakinama upa e tego rubuna be upa yai rawawaenna. Be soi taupakinama nam i kataiena da uma waennama aikedae be ya tava, be taunoya aitaġa upa tauredunama, taudiġa a kataiena. Dabudine soi taupakinama naġivau tauġominama ya riue da ġarone ya tava ¹⁰ be umanama ya riuna, "Tam waen dinidinina vutuna sibo kuya soi dokena, be ware a tegotego buana murine, tam waen ġesaudima tometomedima sibo kuya soiedina. Tam aba aubainama waen verenama kuya rabe kwase be yodi kuya dobiġe?"

¹¹ Uma inam Yesu mataira pakanama voienama yai karena Keina meagaine, Galili provins nopone. Inam kedane tauna neneġarinama yai maġatari be na tauwai muriwatanama ai sumaġena.

¹² Matakopa soinama murine Yesu be tinanama, ta-sitasinama be na tauwai muriwatanama mate a naġona Kapeniam meagaine. Be taudi dabudine a taumiana raġan bisanama.

Yesu tempol nopone taुकune banegidima ya tavu dobiġedina

(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Lk 19:45-48)

¹³ Be Naġopore soinama raġaninama ya tavatavana aubainama, Yesu ya saġa ya naġona Jerusalemma. ¹⁴ Be dabudine tempol nopone taुकune banegidima ya kitedina, taudi kau, sipu be kiu bunebune a gimagi-maredina. Be mane tauwai sensinama banegidima

mate ya kitedina dabudine a miamiana. ¹⁵ Dabudine Yesu kwapu taie ya voie, yodibe taukune, sipu, kau mate, matabudi tempol nopone be ya tavu dobiḡedi-na. Be mate mane tauwai sensinama banegidima adi vatarama ya rika be mane doḡae yai yaraiedina. ¹⁶ Be taudi aitauga kiu bunebune a rarau gimaredina ya riuedina, "Uma yabedima ko nawedi ḡavoe! Tamagama na vadama nam ko voie da anikune gabunama e tubuḡa!"

¹⁷ Uma kauinama ya tubutubuḡana raḡanine, na tauwai muriwatanama aba giruma porane a girugirumidina vutuna a noḡotina: "Taugu am vadama nu-aboyanama nopogue kai maika e vakivakina."

¹⁸ Dabudine Jius babadidima Yesu a riuena, "Mataira kwa voie be tauma ka kita be ka kataie da tam ḡarome rewapana e kenakenana, aubainama uma kaudima kwa voivoiedina."

¹⁹ Be Yesu taudi ya riuedina, "Uma tempolnama ko katiwei be taugu raḡan rabuiteḡa nopodie tokare ya keru munaḡena." ²⁰ Be Jius a paribee be a riuna, "Uma tempolnama modi matabudi 46 nopodie a kerina. Be tam nema raḡan rabuiteḡa nopodie kwa keru munaḡa bake?" ²¹ Be Yesu aba tempolnama ya giugiuena, inam tauna tubuḡa ḡominama ya giugiuena. ²² Be Yesu ya guri be ya midimidisugu munaḡana raḡanine, na tauwai muriwatanama uma giudima Yesu ya vatovotodina a noḡotidina. Be taudi Yesu na giuma be girugiruminama poredie aba a riuriuena ai sumaḡedina.

²³ Raḡanine Yesu Jerusalemna Naḡopore soinama nopone ya miamiana maika, tauna mataira toitoi ya voiedina, dabudine banaga toitoi mataira a kitedi be Yesu isane ai sumaḡana. ²⁴ Be Yesu inam banegidima adi yawasanama nemanama, tauna ya kataiedina, vutuna aubainama tauna nam i sumaḡedina. ²⁵ Tauna nam i ḡoeḡoena da aitauna tenaḡa ya naḡo tauna ḡarone be banaga adi yawasanama sibo ya giue, baninama tauna kaite banaga nopodima matabuna ya kataiedina.

Nikodimas Yesu ḡarone ya tavana

3 Raḡan tenaḡa Nikodimas tauna Yesu ḡarone ya tavana. Nikodimas tauna Parisi, Jius adi badama tenaḡana. ² Tauna kupie giu aubainama Yesu ḡarone ya verau be ya riuna, "Tauwai katakatai, tauma kè kataiena da tam Mamaitua ya riuporemna tauma waikatakataimaima aubainama. Baninama am matairama tawai maḡatarana da tam Mamaitua ya riuporemna."

³ Be Yesu ya paribee be ya riuena, "Ya riuriu kauemna, deḡoda tam nam kwa tubuḡa vitara, Mamaitua na waiguyauma nopone tokare nam kwa saḡa." ⁴ Dabudine Nikodimas ya riuna, "Deḡoda banaga kaite ya moraba poraḡana, tauna tokare nema e tubuḡa vitara bako? Nema tinanama kapone e saḡa munaḡa bako be e tubuḡa vitara?"

⁵ Be Yesu ya paribee be ya riuena, "Ya riuriu kauemna, banaga upae be Arua Babaue nam e tubuḡa vitara, tauna tokare Mamaitua na waiguyauma nopone nam

e saḡa. ⁶ Tubuḡa yawasaninama inam banage e tubutubuḡana, be yawasanama arue inam Arua Babaue e tubutubuḡana. ⁷ Taugu è riuna da tam sibo kuya tubuḡa vitarana, be inam riunama nam ei basem.

⁸ Sive e manimaninina na ḡoane nama e naḡonaḡona. Tam gugurinama kwa vaivaiena, be deḡo yai kare be aikedae e naḡonaḡona nam ku kataiena. Inam kauinama teneḡinama nama aitauna da Arue e tubutubuḡana, tam tokare nam kwa kataie."

⁹ Be Nikodimas Yesu yai taravirena, "Uma kauinama nema tokare e tubuḡa bako?" ¹⁰ Be Yesu ya riuna, "Tam Israel adi tauwai katakataima be uma kauinama nam ku kataie, bo?" ¹¹ Taugu ya riuriu kauemna, tauma aba kè katakataiena vutuna ka giugiuena, be aba kè

kitekitedina kawai maḡataridina. Be yaḡoro taumi banegimima tauma ama giuma nam komawai aniedina. ¹² Taugu dobu kaudima è giuemi be nam koi

sumaḡedina, vutuna aubainama anikitanama mara yawasanidima ya giuedina, be taumi tokare nam koi sumaḡa. ¹³ Nam aitauna marae i naḡo rubuna, ibewa da Banaga Natunama taunaḡa noteḡo ya yovona. ¹⁴ Boni Mousis dobu kavakavane mota brons voivoienama kai bogane yai dawena. Inam kauinama teneḡinama nama Banaga Natunama tokare kai bogane tai dawena,

¹⁵ be aitauna tauna tawai sumaḡena, taudi tokare yawasanama kenakena nonoḡinama ta paḡona, ¹⁶ baninama Mamaitua dobu nuanama ya paḡo vavasaḡena aubainama, nuanuanama Natunama tenaḡa ḡominama yai utaena. Be aitauna tauna tawai sumaḡena, taudi tokare nam ta kodena, ibewa da yawasanama kenakena nonoḡinama ta paḡona. ¹⁷ Mamaitua nam dobu kovoḡinama bo kawa gewagewanama aubainama Natunama i riuporena, ibewa da tauna dobu waiyawasaninama aubainama ya riuporena.

¹⁸ "Aitauna da tauna ewai sumaḡena, Mamaitua inam baneginama nam imawai tara tautauena. Be aitauna da tauna nam imawai sumaḡena, Mamaitua inam baneginama kaite yai tara tautauena be e miamiana, baninama inam baneginama Mamaitua Natunama tenaḡa ḡominama isanama nam i sumaḡena aubainama.

¹⁹ "Baninama uma aubainama waitaratautau ya tubuḡana: Yana dobie ya yovona be banaga tadiwanawana a ḡoe vavasaḡena, nam maika yana, baninama taudi adi voiamama matabudi gewegewedima aubainama. ²⁰ Banaga aitauna gewagewa ta voivoiedina taudi yana nam tima ḡoeḡoena. Inam banegidima tokare nam yana nopone ta verau, baninama taudi ta nainairana deḡoda adi gewagewama tima maḡatarana aubainama. ²¹ Be banaga aitauna da riukaue ta miamiana, taudi yana nopone ma nuaveredi ta veraverauna, da banaga matabudi taudi sibo a kitedi be a kataie da taudi Mamaitua na ḡoanama ta voivoiedina."

¹⁸ "Aitauna da tauna ewai sumaḡena, Mamaitua inam baneginama nam imawai tara tautauena. Be aitauna da tauna nam imawai sumaḡena, Mamaitua inam baneginama kaite yai tara tautauena be e miamiana, baninama inam baneginama Mamaitua Natunama tenaḡa ḡominama isanama nam i sumaḡena aubainama.

¹⁹ "Baninama uma aubainama waitaratautau ya tubuḡana: Yana dobie ya yovona be banaga tadiwanawana a ḡoe vavasaḡena, nam maika yana, baninama taudi adi voiamama matabudi gewegewedima aubainama. ²⁰ Banaga aitauna gewagewa ta voivoiedina taudi yana nam tima ḡoeḡoena. Inam banegidima tokare nam yana nopone ta verau, baninama taudi ta nainairana deḡoda adi gewagewama tima maḡatarana aubainama. ²¹ Be banaga aitauna da riukaue ta miamiana, taudi yana nopone ma nuaveredi ta veraverauna, da banaga matabudi taudi sibo a kitedi be a kataie da taudi Mamaitua na ḡoanama ta voivoiedina."

²⁰ Banaga aitauna gewagewa ta voivoiedina taudi yana nam tima ḡoeḡoena. Inam banegidima tokare nam yana nopone ta verau, baninama taudi ta nainairana deḡoda adi gewagewama tima maḡatarana aubainama. ²¹ Be banaga aitauna da riukaue ta miamiana, taudi yana nopone ma nuaveredi ta veraverauna, da banaga matabudi taudi sibo a kitedi be a kataie da taudi Mamaitua na ḡoanama ta voivoiedina."

²¹ Be banaga aitauna da riukaue ta miamiana, taudi yana nopone ma nuaveredi ta veraverauna, da banaga matabudi taudi sibo a kitedi be a kataie da taudi Mamaitua na ḡoanama ta voivoiedina."

Jon be Yesu

²² Inam kaudima muridie Yesu na tauwai muriwatanama mate a naḡona Judia provinsnama nopone be dabudine taudi raḡan bisanama a rautapa miana be banaga awai babataitodina.

²³ Inam raġanine Jon mate tauna Salim diane Aionma yawai babataitona, baninama dabudine upa dosinama aubainama. Be banaga raġan matabuna a tavatavana babaito konorinama. ²⁴ Uma kauinama noġone ya tubuġana, muriġa da Jon dibure a boru nawena.

²⁵ Naumeki da raġan tenaġa vaivai raukoġanama debane waikawa riuriu ya nuasarina Jon na tauwai muriwatanama be Jius baneginama tenaġa mate. ²⁶ Jon na tauwai muriwatanama a verau tauna ġarone be a riuen, "Tauwai katakatai, tauġoma noġone Jodanma be noaġo nevane tē banavi be tam kuya riuna tauna Tauwai yawasana, tauna vutuna yodi banaga ewai babaitodina. Be banaga matabudi tauna ġarone ta naġonaġona."

²⁷ Be Jon ya paribeedi be ya riuna, "Mamaitua marae tauna banaga tenatenaġaġa adi noyama e vinevinedina. ²⁸ Taumi koya kataiena da taugu patare è riuemina da taugu nam Tauwai yawasana. Mamaitua taugu ya riuporegana da Bada na kedama yà kawa didimanina, inam vutunaġa. ²⁹ Waivi tokare e naġona na ġoapaparama ġarone. Be waivi na ġoapaparama ġarone e tavatavana raġanine, tauġoma turanama tokare nuinama e vere kauana. Be tauġoma turanama inam taugu. ³⁰ Tauna banaga dosinama e tubuġana, be taugu naumeki da yà ġaubona.

³¹ "Tauna marae be ya yovona aubainama, tauna yaba matabuna ya saġa poredina. Be taugu dobu banegiguma, vutuna aubainama taugu yau noġotama na ruvae yaba yà ġiuguedina. Be tauna marae be ya yovona, vutuna aubainama tauna ya saġa vavasaġana.

³² Tauna marae yaba ya kitekitedi be ya vaivaiedina, vutudi ya riuedana. Be banaga raubisaġa tawai sumaġena. ³³ Be banaga aitauga da tauna na giuma tawai sumaġena, taudi tawai kawa riukauana da Mamaitua tauna riuriu kauinama. ³⁴ Be Mamaitua banaga ya riuriuporena, tauna Mamaitua riunama e ġiugieuna, baninama tauna noponama Mamaitua Aruinama yai moġavu taritarina. ³⁵ Tamanama Natunama nuana ya paġo kaue be yaba matabuna Natunama nimanane ya biridina.

³⁶ "Aitau da Mamaitua Natunama ei sumaġena, tauna yawasana kenakena nonoġinama ya paġona. Be aitau da Mamaitua Natunama e tuatuaġaiena, tauna tokare nam yawasana e banavi, baninama Mamaitua na medima tauna ġarone tokare e kena nonoġana."

Yesu be Samaria waivinama

4 Parisi ta vaiena be Yesu ya naġo be banaga toitoi yai babaitodi be tauna awai muriwatanena, be na tauwai muriwatanama a toi kauana, nam maika Jon. ² Be Yesu tauna nam banaga iwai babaitodina, ibewa, tauna na tauwai muriwatanama taudiġa banaga awai babaitodina. ³ Raġanine Yesu e vaiena be tauna aba ya voivoiena, Parisi kaite a kataiena, vutuna aubainama tauna Judia ya gose be ya munaġana Galilima.

⁴ Tauna Galili naġonama aubainama Samaria kedanaġa ya naġona. ⁵ Naumeki da tauna Samaria no-

pone meagai isanama Saikama ya tavana. Boni Jeikob natunama Jousep doġa ya utena, Saika meagainama diane. ⁶ Inam dabudine Jeikob na upama domnama e kenakenana. Suaratopu nama Yesu ya babara siauana aubainama, inam upanama diane ya mia be ya sipere-na.

⁷ Dabudine Samaria waivinama ya tavana upa redunama aubainama, be Yesu inam waivinama ya riuen, "Upa kwa utegu be yà tego." ⁸ Be Yesu na tauwai muriwatanama taudi inam dabudine nam mate. Taudi a naġona meagaie kani gimeridima aubainama.

⁹ Dabudine Samaria waivinama Yesu ya base be ya riuen, "Tam Jius banegimma be taugu Samaria waiviguma, be aba aubainama tam taugu kwa riuriueguna da upa yà utem?" Tauna nama ya riuna, baninama Jius banegidima nam airaġan Samaria banegidima mate tiwai rawateġeidina. ¹⁰ Dabudine Yesu ya paribee be ya riuen, "Deġoda tam Mamaitua na puyoma sibo ku kataiena, naumeki da taugu mate sibo kuya kataieguna, inam raġanine tam tokare kuyai baġagu be yawasana upanama sibo è utem be kuya tegona."

¹¹ Dabudine waivi ya riuna, "Bada, tam anirau redu ġarome nam ima kenakenana da upa kwa redu, dom ya dau kauana. Yawasana upanama nema kwa redu bake? ¹² Waġawaġadama waġedima Jeikob uma upanama ya uteutemaina, tam tauna kuya saġapore, bo? Jeikob be na sedama be na yosima mate uma upanama a tegotegona."

¹³ Be Yesu inam waivinama ya paribee be ya riuna, "Aitauġa uma upane ta tegotegona, taudi tokare nuedima e raukasakasa munaġana, ¹⁴ be aitau da upa taugu yà ute be e tegona, tauna nam airaġan nuanama e raukasakasa munaġa. Be uma upanama taugu yà ute be tauna nopone bigabiga maika e manini watanana, be yawasana kenakena nonoġinama e paġona."

¹⁵ Dabudine waivi ya riuen, "Inam upanama kwa utegu da nam airaġan nuaguma e raukasakasa munaġa be uma dabudine upa redunama aubainama nam yà veraverau."

¹⁶ Be Yesu inam waivinama ya riuen, "Kwa naġo be am tauġomama kwa riue be mate ko verauna."

¹⁷ Dabudine waivi ya riuna, "Ai, taugu nam ei naġina." Be Yesu ya riuen, "Inam riukaua, ¹⁸ be tam noġone tautauġoma 5 kuya naġidina, be tauġoma yodi vadae kuya gose be kuya verauna inam nam tam am tauġoma."

¹⁹ Dabudine waivi ya riuna, "Taugu yodi è kataie da tam peroveta. ²⁰ Tauma tamatamaima uma oyana debane Mamaitua a rarau duneena. Be taumi Jius ko riuriuna da Jerusalem inam vutuna aniraudune gabunama, be dabudine banaga sibo Mamaitua a rauduneena." ²¹ Be Yesu waivi umanama ya riuen, "Aba yà riuriuena, kwai sumaġena, raġan e veraverau-na e tavana, inam raġanine banaga uma oyanama debane Tamadama ta raudunee bo Jerusalem ta rauduneena, inam nam aiyaba, inam matabuna naumeki. ²² Taumi Samaria banegimima Mamaitua ko rarau duneena nam ko katai kauena. Be tauma kē

katai kaue be ka rarau duneena, baninama Tauwai yawasana tokare Jius ġarodie be e verauna.

²³ "Be raġan e veraverauna e tavana, vutuna yodi ya tavana. Arua Babau na rewapanama banaga nopodie e noyanoyana da taudi riukaue Tamadama Mamaitua ta rauduneena. Tamadama Mamaitua inam nama rauduneenama e ġoeġoe kauena. ²⁴ Baninama Mamaitua tauna Arua, vutuna aubainama tau- rauduneenama taudi naumeki da Arue be riukaue ta rauduneena."

²⁵ Dabudine waivi Yesu ya riuena, "Taugu è kataiena da Tauwai yawasana tawai isana Keriso, tauna e veraverauna. Tauna e tavana raġanine, tokare yaba matabudi ġaromaie e giu waibatedina." ²⁶ Dabudine Yesu ya riuena, "Inam vutuna taugu, yodi tam mate tawai giuna."

²⁷ Inam raġanine Yesu na tauwai muriwatanama a tava munaġa da ta kitana be Yesu inam waivinama mate awai giuna, dabudine taudi a base kauena. Be nam aitu Yesu i taravirena da tauna aba inam waivinama ġarone ya ġoeġoe, bo aba aubainama inam waivinama mate awai giu. ²⁸ Dabudine waivi upa duginama ya gose pore da ya munaġana meagaie be banaga umanama ya riuedina, ²⁹ "Ko verau be tauġoma tenaġa ko kita. Tauna abaġa boni è voivoiedina matabuna ya giuedina. Tauna agunai Tauwai yawasana?" ³⁰ Naumeki da banaga meagai a gose pore be a naġona Yesu ġarone.

³¹ Inam kaidima a tubutubuġana maika, tauwai muriwatana Yesu a riuena da tauna kani sibo ya kani. ³² Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taugu yau kanima e kenakenana yà kanina, taumi nam ko kataiena." ³³ Dabudine tauwai muriwatana ai giu vivira be a riuna, "Banaga aitu agunai muriġa ya tava, be kani ya utena."

³⁴ Be Yesu ya riuedina, "Taugu yau kanima inam tau- riuporeguma na ġoanama yà voiena, be noya ya uteuteguna yai kovina. ³⁵ Taumi ko riuriuna da nawaravi 4 ta kovi be muridie maura e ravusana. Be yodi ko kita, maura kaiteka ya tavana. ³⁶ Maura taurawatupanama, taudi tokare adi maesama verenama ta paġona. Be maura ta rawarawa tupatupana inam giunama, baninama taudi banaga ta veraverauġedina Mamaitua na waiguyauma nopone. Be taukuma be maura taurawatupanama, taudi rabuidi tokare tai nuavere tenaġana. ³⁷ Inam riunama 'Banaga ġesau taukuma, be banaga ġesau maura taurawatupanama', inam riukaua. ³⁸ Avedi da taumi nam ko sipina, be taugu è riuporemina da maura ko rawatupetupedina. Banaga ġesaudima a noyana be taumi nonoġinama ko rawatupatupana."

³⁹ Dabudine Samaria banegidima toitoi inam meagaine Yesu ai sumaġena, baninama waivi umanama ya giuna aubainama, "Taugu abaġa boni è voivoiedina, matabuna tauna ya giuedina." ⁴⁰ Be Samaria banegidima Yesu ġarone a tavatavana raġanine, taudi Yesu ai baġana da mate sibo adi meagaie a miana. Naumeki da Yesu taudi mate raġan rabui kavakava a miana.

⁴¹ Be Yesu na rauguguyama kana taiye banaga riba ai

sumaġana. ⁴² Dabudine taudi waivi a riuena, "Noġone tauma am giuna aubainama kèi sumaġana, be yodi tauma mabimaie tauna na giuna kè vaie be kèi sumaġana, yodi kè kataiena da tauna riukaua Tauwai yawasana dobu matabuna aubainama."

Yesu gabeman natunama tauġominama yai yawasani- na

(Mt 8:5-13; Lk 7:1-10)

⁴³ Be raġan rabui muridie Yesu inam meagainama ya gose, be ya naġona Galilima. ⁴⁴ Ko noġoti da Yesu boni ya riuna da peroveta na dobu ġomae nam tima vivivirena. ⁴⁵ Tauna Galilima ya tavatavana raġanine, Galili banegidima ai aninena, baninama taudi na voiamma dosidima Jerusalemma Naġopore soinama nopone a kitedina aubainama.

⁴⁶ Be Yesu na vaġaie ya munaġana Keinama deġo maiġone upa ya voie be yai rawawaenna. Be inam meagaina gabeman tenaġa ya miamiana, tauna natunama tauġominama Kapeniamma ya sida kauana. ⁴⁷ Inam tauġominama e vaiena be Yesu Judiaġa ya veraverauna Galilima. Naumeki da tauna Yesu yai baġana da tauna na vadae sibo ya naġo be natunama yai yawasanina, inam gomeninama ġaubonaġa da sibo ya gurina.

⁴⁸ Be Yesu ya riuena, "Taumi sibo koyawai sumaġana, be nam mataira kitanama koyawai rabe." ⁴⁹ Be gabeman ya riuna, "Bada, kwa verau makai muriġa da natuguma e gurina." ⁵⁰ Be Yesu gabeman ya riuena, "Kwa naġo natumma ya yawasana." Be gabeman Yesu aba ya riuriuena yai sumaġe be ya naġona.

⁵¹ Gabeman tauna ya munaġa ya naġonaġo be na taunoyama kedae a banavi be a riuena, "Natumma ya yawasanana." ⁵² Dabudine gabeman taudi yai taravire- dina da suara aba gomana ya yawasana. Be taudi gabeman a paribee be a riuna, "Maiġo suaratopu 1 okoroki poyapoya gomana ya gosena." ⁵³ Be dabudine gomana tamanama e noġotina be maiġo inam suerina- nama nama ruvane Yesu ya riuna, "Natumma ya yawasanana." Dabudine tauna be na vadama nopona- ma banegidima mate, matabudi Yesu ai sumaġena.

⁵⁴ Uma inam mataira aniwai rabuinama Yesu Galili provinsne ya voiena.

Yesu topa diane tauġoma kaġa nuakudunama yai yawasanina

5 Uma kauinama muridie Yesu ya saġa ya naġona Jerusalemma Jius adi soima aubainama. ² Be Jerusalem gananama bogane matakeda tenaġa, inam Sipu adi matakedama. Be inam matakedanama diane topa ya midimidina, Hibru bonane tawai isana Betesda. Be inam topanama dianaġa banaga sidesidedima adi vaguruma kerikeridima matabudi 5 a midimidina. ³ Be vagurudima nopodie anikaba miae banaga sidesidedima toitoi a miamiana. Banaga ġesaudima matapotepotedima, ġesaudima kaġa nuakudukududi- ma, be ġesaudima nuakudukududima. ⁴ Taudi awai rabana da upa sibo yai burukwakwakwana. ⁵ Be

nopodie banaga tenaġa dabudine kaġanama ya nukuduna modi 38 a kovina. ⁶ Yesu inam tauġominama doġae ya kenakenana ya kitana, be ya vaie da inam tauġominama sida bonideġo ya paġona. Dabudine Yesu inam tauġominama yai taravirena, "Tam yawasana kwa ġoeġoe bo ibewa?"

⁷ Be tauġoma ya paribee be ya riuena, "Bada, topa ewai dagudaguna raġanine, taugu nam aitu turagu da ya sagugu be topae sibo è naġo. Taugu topae naġonama yàwai taina raġanine, banaga ġesaunama kaite e dokadoka ġomena." ⁸ Dabudine Yesu tauġoma ya riuena, "Kwa midisuġu, am duyama kwa paġo be kwa naġo."

⁹ Inam dabudine yai raġantenaġe da tauġoma ya yawasanana, be na duyama ya paġo da ya naġona. Inam kauinama Sabat raġanine ya tubuġana, ¹⁰ vutuna aubainama Jius babadidima tauġoma ya yawayawasanana umanama a riuena, "Manaka Sabat! Tarawatu e riuriuna tam am duyama nam kwa kiroġi!"

¹¹ Be tauġoma ya paribeedi be ya riuna, "Banaga tauwai yawasaniguma tauna ya riueguna, 'Am duyama kwa kiroġi be kwa naġo.'" ¹² Be taudi tauġominama ai taravirena, "Inam ai banaga nama ya riuem da tam am duyama sibo kuya kiroġi, wa?" ¹³ Be tauġoma nam i kataiena aitu tauna yai yawasani, baninama Yesu patara nopodie ya rausonaġe be ya naġona.

¹⁴ Muriġanama Yesu inam tauġominama tempol nopone ya banavi be ya riuena, "Yodi kuya kita, tam kuya yawasanana. Nam gewagewa kwa voia munaġe, da tokare nam kai matane kwa naġo." ¹⁵ Naumeki da tauġoma ya naġo be Jius babadidima yai varidina da Yesu tauna yai yawasanana.

Yesu na voiama aubainama ya gudutarana

¹⁶ Yesu Sabat raġandie noya ya voivoiedina. Vutuna aubainama Jius babadidima tauna raukivigewegewenama ai karena. ¹⁷ Be Yesu taudi ya riuedina, "Taugu Tamaguma raġan matabuna na noyama è voivoiena naumeki da yodi. Vutuna aubainama taugu mate yà noyanoyana." ¹⁸ Uma ġjudima aubainama Jius a rararu rubu guratana da sibo Yesu ai gurina, nam Sabat tarawatunama waikatikotovinama taunaġa debane, ibewa be mate tauna ya riuriuna da Mamaitua inam tauna Tamaġominama. Be inam kauine tauna kabe Mamaitua i ruvaruva.

¹⁹ Be Yesu umanama ya paribeedina, "Taugu yà riuriu kauemina da Mamaitua Natunama nam tokare mabine aba e voiedi, ibewa. Tauna Tamanama abaġa ya voiedi be ya kitakitana, vutudiġa tauna e voivoiedina. ²⁰ Baninama Tamanama Natunama nuanama ya paġona aubainama, yaba matabudi ya voivoiedina nama tauna Natunama yai katai be e voivoiedina. Be Natunama tokare voia ġesaudima dosidima mate e

† Gurik baibol ġesaudima vers 4 umanama a girumina: Raġan ġesaudie Bada na aneama ya yovo topa nopone be upa ya voie be yawai burukwakwakwana. Murine aitu da ya poti doka be topae ya naġona, tauna ya yawayawasanana, avedi da sida nema maika kitana, be yaġoro ya yawasanana.

voiedi be ko basedina, be nam banaga waiyawasani-nama taunaġa. ²¹ Tamanama banaga gurie be e kawakawa midisuġu munaġedina, be kauinama teneġinama nama Natunama na ġoane banaga gurie be e kawa midisuġu munaġedi, be yawasana ta paġopaġona. ²² Be Tamanama etara matabudi Natunama nimane ya biridina ²³ da banaga matabudi sibo Natunama a vivirena Tamanama ta vivivivirena maika. Be aituġa Natunama nam tima vivivivirena, taudi Tamanama mate nam tima vivivivirena, baninama Tamanama tauna vutuna Natunama ya riuporena.

²⁴ "Taugu yà riuriu kauemina aituġa da yau ġiuma ta vaivaie, be tauriuporeguma tawai sumaġena, taudi yawasana kenakena nonoġinama kaite a paġona, be nam tokare ta naġo ġienae. Taudi gurie be a davuna yawasanae.

²⁵ "Be mate yà riuriu kauemina da raġan e veraverauna e tavana, vutuna yodi ya tavana. Inam raġanine banaga guriguridima taudi taugu Mamaitua Natunama bonaguma tai beavaiena, be aituġa bonaguma ta vaivaiena, taudi tokare yawasana ta paġona. ²⁶ Taugu nama è riuemina, baninama Tamaguma tauna vutuna yawasana pakanama, be inam yawasaninama tauna nopone e kenakenana. Be tauna ya voie da Natunama mate nopone inam yawasaninama e kenakenana.

²⁷ Be tauna rewapana Natunama ya utena da banaga e etaredina, baninama tauna vutuna Banaga Natunama.

²⁸ Nam ko base da raġan e veraverauna e tavana, inam raġanine banaga kokoagae kenekenedima matabudi tokare Mamaitua Natunama bonanama ta vaie be ta midisuġuna. ²⁹ Be aituġa vere a voivoiena, taudi ta midisuġu be ta yawasana nonoġana. Be aituġa gewagewa a voivoiena, taudi ta midisuġu be ġienae ta naġona, inam vutuna adi kovoġama. ³⁰ Taugu nam nuague yaba ama voivoiedina, ibewa da Tamaguma yaba ewai aninedina ruvane, nama yà voivoiedina. Vutuna aubainama yau rauetarama inam didimaninama, baninama tauriuporeguma ya riuriueguna, ruvane nama banaga yà etaetaredina, be nam taugu yau ġoane.

Yesu tauwai matematenama

³¹ "Deġoda taugume yai matamata munaġeguna, tokare yau ġiuma nam tai kawa riukau. ³² Be taugu è kataiena da tauwai matemateguma ġesau tauna taugu e ġiugiueguna, inam matabuna riukau. ³³ Taumi boni tauwai noyanoya koya riupore nawedina Jon ġarone, be tauna ġarodie taugu ya ġiueguna inam matabuna riukau. ³⁴ Taugu Jon na ġiuma yà riuriu wainoġotimina da taumi yawasana ko banavina. Be taugu yau matamatama inam nam banaga ġoma. ³⁵ Jon tauna kodam maika ya yanayanana, be taumi na yanae ami ġoanama ruvane raġan ġaubonaġa koyawai nuaverena. ³⁶ Jon aubaiguma aba ya ġiugiuemina, inam matabuna ya verena. Be taugu yau matamatama vere vavasaġidima inam voia dosidima, Tamaguma ya uteuteguna yà voivoiedina. Inam voiedima dosidima tawai maġatarana da taugu Tamaguma ya riuporeguna. ³⁷ Be Tamaguma tauriuporeguma tauna

mate aubaiguma riukaue e giugiuna. Be taumi nam airaġan bonanama ko vaie bo noġonama ko kitana. ³⁸ Tauna ya riuporeguna be taumi nam koi sumaġeguna, vutuna aubainama na giuma nopomie nam tima kenakenana.

³⁹ "Taumi buka poredima ko sievidi be kowai nuanoġonoġotedina da kabe yawasana kenakena nonoġinama dabudine ko banavi. Be inam bukanama taugu e giugiueguna, ⁴⁰ taumi sibo ġarogue koya verau be yawasana koya paġona. Be taumi debemima ya bado kauana.

⁴¹ "Deġoda taumi ko kawa saġegu bo ibewa, inam giudima taugu ġarogue nam banibiribiridi, ⁴² baninama taugu è kataiena da taumi nopomie Mamaitua nam komawai nuapaġoena. ⁴³ Taugu Tamaguma isane ġaromie è yovona, be taumi nam koi anineguna. Be deġoda banaga ġesau taunama isane ġaromie e tavatavana, taumi kowai aninena. ⁴⁴ Vutuna aubainama taumi nam teneteneġina da koi sumaġegu, baninama taumi ami banagama ta kawa saġemina, vutuna ko ġoeġoe guratena. Be Mamaitua sibo taumi ya kawa saġemina, taumi nam koma ġoeġoena.

⁴⁵ "Be taugu tokare Tamaguma ġarone nam ya samanimi. Taumi ami voiama maika kabe Mousis kowai muriwatane be kowai sumaġe. Be Mousis tauna tokare Tamaguma ġarone e samanimina, ⁴⁶ be deġoda taumi Mousis koi sumaġena, naumeki da taugu mate sibo koyai sumaġeguna, baninama Mousis na bukae taugu mate ya giueguna. ⁴⁷ Be deġoda tauna aba ya girugirumidina nam koi sumaġedi, naumeki da taugu yau giuma tokare nema koi sumaġa bakedi?"

Yesu banaga 5 tausand ei kanidina

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lk 9:10-17)

6 Raġan bisanama muridie Yesu wagae ya geru be yawawa Galilima ya davu be ya naġona noaġo nevane gerese. Be inam yawawinama isanama ġesau ta riuriuna: Taiberias yawawinama. ² Be patara dosinama Yesu ai muriwatanena, baninama tauna mataira dosidima banaga sidesidedima ġarodie ya voivoiedina aubainama. ³ Dabudine Yesu tauna ya saġa ya naġona oyae be na tauwai muriwatanama mate a miana. ⁴ (Be Naġopore soinama raġaninama kaiteka maïda ya tavatava be uma kauidima a tubuġana.)

⁵ Be Yesu patara ya kitedi be tauna ġarone a saġasaġana, dabudine tauna Pilip ya riuena, "Kani deġo tà gimara be uma banegidima tai kanidi?" ⁶ Tauna nama ya riuna Pilip raurubunama aubainama, be Yesu kaite ya katai munaġena da tauna tokare aba e voiena.

⁷ Be Pilip ya paribee be ya riuna, "Ai Bada, deġoda tauda ġarode 200 Denari sibo i kena be kani sibo tè gimarana, yaġoro uma patarinama matabuna tokare nam tei kanidi be teneteneġina." ⁸ Dabudine Saemon Pita tuaġanama Endru ya riuna, ⁹ "Uma gomeninama tauġominama ġaubonama, tauna ġarone buredi 5 be iyana rabui ta kenakenana. Be inam nam teneteneġina uma patara ya moraba kauana."

¹⁰ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Banaga matabudi ko riuedi da ta mia." Naumeki da banaga matabudi mui debedie a miana. Be tau-tauġoma sievinama 5 tausand † nama. ¹¹ Naumeki da tauna buredi ya ragaudi, da Mamaitua yai kaiwe be patara ġarodie buredi ya soiedina. Be murine kauinama teneġinama nama iyana ya voiena. Be banaga matabudi a kani da a kani siauana. ¹² Be banaga a kanikani kovina murine, Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Yodi ko naġo be kani kanikani gosedi-ma matabudi ko rawateġeteġeidi, nam i verena da kani tai yakaredi." ¹³ Naumeki da taudi buredi kanikani gosedi-ma matabudi a rawateġeteġeidi be posa matabudi 12 ai moġavudina.

¹⁴ Be raġanine banaga uma matairinama nama a kitakitana, taudi a riuna, "Tauna vutuna riukaue da peroveta boni a riuriuena yodi ya tavana." ¹⁵ Yesu ya kita da taudi a ġoeġoena da tauna sibo a kawa guyau makaiena. Vutuna aubainama Yesu taunaġa ya rausonaġe be oya debane ya naġona.

Yesu upa debanaġa ya naġona

(Mt 14:22-33; Mk 6:45-52)

¹⁶ Naumeki da ravi ya tavana, be Yesu na tauwai muriwatanama ġarodie nam i tava munaġana. Vutuna aubainama taudi a dobi be a munaġana gerese. Be dabudine wagae a geru da yawawa a davu be a naġona Kapeniamma.

¹⁸ Taudi a taunaġo ġaubonaġa be sive dosinama yai ravusa be rabama yai karena. ¹⁹ Inam raġanine ta kitana be Yesu topa debanaġa ya babara be ġarodie ya naġonaġona. Dabudine taudi a naira kauana, ²⁰ be tauna ya riuedina, "Taugu! Nam ko naira!" ²¹ Dabudine tauwai muriwatanama a ġoeġoena da tauna sibo a soru tavaitena wagae. Be yai raġantenaġe da waga kaite noaġo nevane gerese ya midimidina.

²² Pomai raġanboiboi patara muridie a gosegosedina, taudi Yesu a raberabena, baninama taudi maiġo ravie a kita da waga tenaġa kavakava dabudine ya midimidina be tauwai muriwatanama taudiġa inam waganne a geru da a naġona, be nam Yesu mate. ²³ Be waga ġesaudima Taiberiasġa a veraverauna a tava da deġo Bada buredi yai aiaini be banaga a kanikanina, dabudine a ġotana. ²⁴ Raġanine patara ta kitana be Yesu be na tauwai muriwatanama mate taudi nam dabudi, naumeki da inam wagedie a geru be a munaġana Kapeniamma Yesu wanenama aubainama.

Yesu tauna yawasana kaninama

²⁵ Raġanine taudi noaġo nevane a tava be Yesu a banaanavina raġanine, taudi ai taravire be a riuena, "Tauwai katakatai, tam nema kuya verau bako?" ²⁶ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Maiġo taugu èi kani siauemina, aubainama taumi taugu ko wanewaneguna. Be yau voiama dosidima aba tawai maġataridina yaġoro taumi nam koma katakataiena. Be inam voidi-

† *Tau-tauġoma taudiġa sievinama 5 tausand. Be waiwaiwi seda mate nam ti sievidina, taudi mate a kanina.*

ma tawai maġatariguna da Mamaitua taugu ya riu-poreguna. ²⁷ Taumi nam kani ġoma aubainama ko noyanoya, avedi, inam tokare ta bova be tai kavena. Be taumi yawasana kaninama ko wanena, vutuna tokare e kena nonoġana. Yodibe Banaga Natunama yawasana kenakena nonoġinama è utemina, baninama Tamadama Mamaitua tauna vutuna yai aninena.”

²⁸ Be taudi ai taravire be a riuna, “Mamaitua aba e ġoeġoena ka voie?” ²⁹ Be Yesu ya riuna, “Mamaitua na ġoanama inam aitau ya riuriuporena tauna koi sumaġena.” ³⁰ Be taudi a riuna, “Aba matairinama kwa voie da tauma ka kita, yodibe kai sumaġemna.

³¹ Maika girugiruminama porane ya riuna da Mousis waġawaġadama mara kaninama ya utedi be a kanina dobu kavakavane a babababarana raġanine.”

³² Be Yesu ya riuna, “Ibewa, yà riuriu kauemina da inam nam Mousis mara kaninama i utedina. Ibewa da Tamaguma marae miemieninama ya utedina be yodi tauna mara kani ġominama e uteutemina. ³³ Be mara kani ġominama inam tauna aitau marae be ya yovona da banaga matabuna dobie ei yawasanidina.” ³⁴ Be taudi a riuna, “Bada, inam kaninama raġan patap-atanama kwa utemai.”

³⁵ Be Yesu ya riuna, “Yawasana kaninama inam vutuna taugu! Be aitauga ġarogue ta veraverauna, taudi nam airaġan kani e karatidi, be aitauga tawai sumaġeguna, taudi nam airaġan nuedima e raukasakasa. ³⁶ Be taumi ko kitakitaguna, be yaġoro nam komawai sumaġeguna. ³⁷ Be taudi aitauga Tamaguma ya uteuteguna, taudi tokare ġarogue ta verauna, be taugu tokare nam yà riutuagaiedi. ³⁸ Taugu marae be è yovona tauriuporeguma na ġoanama yà voiena aubainama, be nam taugu. ³⁹ Be Mamaitua na ġoanama inam umanama, tauna aitauga taugu ya uteuteguna nam tenaġa maika yà viri yakasi, ibewa da raġan damone taudi tokare gurie be yà kawa midisuġu munaġedina. ⁴⁰ Tamaguma na ġoanama inam banaga aitauga Mamaitua Natunama ta kita be tawai sumaġena, taudi tokare yawasana kenakena nonoġinama ta paġona, be raġan damone taudi gurie be yà kawa midisuġu munaġedina.”

⁴¹ Inam raġanine Jius banegidima momodu ai karena, baninama Yesu ya riuna da tauna vutuna kani marae, be ya yovona. ⁴² Be taudi a riuna, “Uma tauna Yesu, Jousep natunama. Na dosima tauda tè kataiedina. Be nemanama da tauna e riuriuna, ‘Taugu marae be è yovona.’”?

⁴³ Be Yesu ya riuedina, “Momodu ko gose pore!

⁴⁴ Nam aitau teneġinama da tokare ġarogue e verau. Be Tamaguma tauriuporeguma aitauga e veraver-auġedina ġarogue, taudi tokare ġarogue ta verauna. Be taudi vutudi tokare raġan damone gurie be yà kawa midisuġu munaġedina. ⁴⁵ Baninama girugiruminama porane peroveta umanama a riuna, ‘Taudi matabudi Mamaitua tokare ei kataidina.’ Be aitauga Tamaguma bonanama tawai beavaie be riunama ta paġopaġona, taudi tokare ġarogue ta verauna. ⁴⁶ Nam aitau tenaġa Tamadama i kita rubuna.

Ibewa da taugu Mamaitua ġarone be è yovona, tauguġa Tamadama è kitana.

⁴⁷ “Yà riuriu kauemina, aitau da taugu ewai sumaġeguna, tauna kaite yawasana kenakena nonoġinama ya paġona. ⁴⁸ Yawasana kaninama inam vutuna taugu!

⁴⁹ Taumi waġewaġemima boni dobu kavakavane mana a kanikanina, yaġoro a gurina. ⁵⁰ Be aitau uma kaninama marae yovoyovonama e kanina, tauna tokare nam e guri. ⁵¹ Be taugu vutuna yawasana kaninama marae be è yovona. Be aitau da inam kaninama e kanina, tauna tokare e mia nonoġana. Be inam kaninama vutuna taugu tubuġa ġomiguma yai utaena, da dobie banaga ta yawasanana aubainama.”

⁵² Dabudine Jius banegidima ai saġasaġa gurata be a riuna, “Nemanama da uma baneginama tubuġinama e uteda be tà kani?” ⁵³ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Yà riuriu kauemina, deġoda Banaga Natunama tubuġinama nam taumi ko kani be kosininama nam ko tego, taumi nopomie yawasana ibewa. ⁵⁴ Be aitau da tubuġa ġomiguma e kanikani be kosiniguma e tegotegona, tauna yawasana kenakena nonoġinama kaite ya paġona. Be raġan damone tokare gurie be yà kawa midisuġu munaġedina. ⁵⁵ Baninama taugu tubuġa ġomiguma inam vutuna kani kaua. Be kosiniguma inam vutuna tego kaua. ⁵⁶ Be aitau da tubuġa ġomiguma e kanikani be kosiniguma e tegotegona, tauna taugu nopogue be taugu tauna nopone. ⁵⁷ Tamaguma yawayawasaninama ya riuriuporeguna na rewapanae taugu yà miamiana. Teneġinama nama aitauga taugu ta kanikaniguna, taudi tokare yau rewapanae ta miana. ⁵⁸ Be taugu vutuna kani kaua marae be è yovona. Taumi waġewaġemima boni mana a kanikanina, taudi a gurina. Be aitau uma kaninama e kanina, tauna tokare e mia nonoġana.”

⁵⁹ Yesu inam giudima matabudi Kapeniamma sinagog nopone banaga yai katakataidina.

Tauwai muriwatana toitoi Yesu na waikatakataima a tuaġaie be a gosena

⁶⁰ Be raġanine Yesu na tauwai muriwatanama toitoi nama giudima a vaivaiedina, taudiġa ai giu vivira be a riuna, “Uma waikatakatainama nam i vere kauana, aitau tokare e paġo?”

⁶¹ Dabudine Yesu ya kataie da na tauwai muriwatanama tauna na ġiuma aubainama a momomoduna, naumeki be ya riuedina, “Taugu yau ġiuma ami waisumaġama e kawakawa gewagewa, bo? ⁶² Be Banaga Natunama marae e munamunaġana ko kitana raġanine, taumi nema ko noġota bako? ⁶³ Mamaitua Aruinama † tauna vutuna yawasana kenakena nonoġinama banaga e uteutedina. Tubuġa taunaġa nam yawasana e utemi. Be taugu yau ġiuma aba è riuriuemina, inam vutuna Mamaitua Aruinama, yawasana e uteutemina. ⁶⁴ Be yaġoro taumi ġesaumima nam komawai sumaġeguna.” Yesu tauna noġone ya kataiedina da aitauga tauna nam timawai sumaġena, be aitau

† Gurik baibol nopone ‘Arua’ taunaġa e kenakena, nam ‘Mamaitua Aruinama’.

tauna tokare e boru dobiĝena. ⁶⁵ Be Yesu giu yai kare munaĝe be ya riuna, "Vutuna aubainama noĝone è riuemina da nam aitau teneĝinama da tokare ĝarogue e verau. Be Tamaguma aitau rewapana e uteutena, tauna tokare ĝarogue e verauna."

⁶⁶ Uma giune Yesu na tauwai muriwatanama toitoi tauna a gose be ai naĝo teĝateĝana. ⁶⁷ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama 12 a miamia kwasana yai taraviredi be ya riuna, "Taumi nemanama? Taumi mate naĝo ko ĝoeĝoe, bo?"

⁶⁸ Be Saemon Pita Yesu ya paribee be ya riuna, "Bada, aitau ĝarone ka naĝo? Tam yawasana kenakena nonoĝinama riudima tamĝa ĝarome ta kenakenana, ⁶⁹ be tauma kawai sumaĝemna be kè kataiena da tam vutuna Mamaitua na Babau vinevinema."

⁷⁰ Dabudine Yesu ya riuna, "Taumi 12 taugu è vinemina be nopomie tenaĝa tauna Seitan na taunoyama."

⁷¹ Tauna inam Judas ya giugiuena. Be tauna Saemon Iskariot natunama. Be avedi da Judas tauwai muriwatanama 12 nopodie, be tauna yaĝoro Yesu ya boru dobiĝena.

Yesu tasitasinama

7 Inam kaidima muridie Yesu Galili noponaĝa ya babababara naĝona. Be tauna Judia naĝonama nam i ĝoena, baninama inam dabudine Jius babadidima Yesu kana kasirama a tomtomna da sibo ai gurina.

² Be Kapekape soinama raĝaninama maida ya tavatavana aubainama, ³ Yesu tasitasinama tauna a riuenta, "Tam Galili sibo kuya gose be kuya naĝona Judiana soie, be dabudine patare sibo mataira kuya voidi be am tauwai muriwatanama sibo a kitedina.

⁴ Tam deĝoda kwa ĝoeĝoena banaga matabudi ta kataiemna, naumeki da patara matedie mataira dosidima kwa voidina, be nam kwa miamia yababa."

⁵ Taudi nama a riuna, baninama avedi da Yesu tasitasiĝominama taudi mate Yesu nam ti sumaĝena.

⁶ Vutuna aubainama Yesu taudi ya riuedina, "Taugu yau raĝan yaĝama nam i tavana. Be taumi naumeki da ami ĝoane nama ko naĝona. ⁷ Banaga tokare nam ta tuaĝaiemi, be taugu ta tuatuaĝaieguna, baninama taugu ya riuriuedina da adi voiana a gewagewana.

⁸ Naumeki taumi ko naĝo soie, be taugu inam nam ama naĝonaĝona, baninama yau raĝan yaĝama yaĝoro nam i tavana aubainama." ⁹ Naumeki da Yesu Galilima ya mia kwasana.

¹⁰ Be tasitasinama taudi a naĝonaĝona soie raĝanine, tauna mate muriĝa moisiriĝa ya naĝona soie. Be nam patare i taimaĝatarina. ¹¹ Be soi nopone Jius babadidima Yesu a wane be a riuriuna, "Uma baneginama tauna deĝo?"

¹² Be inam dabudine patara dosinama taudi kasave mareĝa Yesu awai giugiuena. Banaga ĝesaudima a riuna, "Tauna banaga verenama". Be ĝesaudima a riuna, "Ibewa, tauna banaga e biribiri waideĝedina." ¹³ Be nam aitau tenaĝa debanama i tora be patare i giu guratana, baninama taudi Jius babadidima a nairedina aubainama.

Yesu banaga ewai katakataidina

¹⁴ Soi ĝaubonaĝa da sibo ya kovina, Yesu ya saĝa ya naĝo tempol nopone be waikatakatai yai karena.

¹⁵ Dabudine Jius banegidima tauna a base be a riuna, "Uma baneginama tauna nam aikedae i girumana. Be nemanama da uma yabedima matabudi ya kataiedi?"

¹⁶ Be Yesu taudi ya riuedina, "Aba ya wai katakataimina inam nam taugu nuague ama waikatakataimina. Ibewa da inam tauriuporeguma tauna na waikatakataima. ¹⁷ Be aitau da Mamaitua na ĝoanama voienama e ĝoeĝoena, tauna tokare e kataie da inam waikatakatainama Mamaitua na waikatakatai, bo taugume yau waikatakatai. ¹⁸ Banaga aitau da na noĝote e giugiuena, inam baninama tauna e rarau rubuna da banaga tauna kabe ta kawa saĝe. Be tauna aitau da tauriuporenama kawa saĝenama aubainama e giugiuena, tauna inam banaga verenama, be tokare nam ĝarone gewagewa ta banavi. ¹⁹ Mousis tarawatu ya utemina, be nam aitau tenaĝa inam tarawatudima kumawai muriwatanedina. Aba aubainama taugu waiguriguma ko ĝoeĝoe? Taumi inam tarawatu kowai kati kotovina."

²⁰ Dabudine banaga Yesu a riuenta, "Tauma nam tam waigurimma ke riuenta, tam agunai penama ya kokumna." ²¹ Be Yesu taudi ya riuedina, "Taugu Sabat raĝanine tauĝoma tenaĝa èi yawasani be taumi nuemima yai medina. ²² Be you, taumi mate Sabat raĝanine ko noyanoyana. Taumi Mousis na tarawatuma ruvane seda tautauĝomidima ĝarodie kopitom ko voivoiedina. Be inam vaivainama novemai Eibraham ĝarone be ya saĝana, muriĝa da Mousis tarawatu ya yovoĝena. ²³ Deĝoda gomana Sabat raĝanine kopitom e paĝona, inam naumeki Mousis na tarawatuma na ruvae. Nama teneĝine taugu yodi banaga Sabat raĝanine èi yawasanina, yodi nemanama? Be aba aubainama yodi ĝarogue ko medimedi? ²⁴ Inam kaidima ko kita yaĝedi da nam voia ĝavoe kitakitanama, vutuna ko kitakita wairuva. Avedi, be didimane yaba ko kita wairuvedi be muriĝa da ko giuedi."

Yesu tauna Tau waiyawasana, bo?

²⁵ Inam giudima aubaidima Jerusalem banegidima ĝesaudima a riuna, "Uma baneginama vutuna waigurinama ta riuriue, bo? ²⁶ Tauna yodi umanema patare e giugiuena, be taudi nam aba ĝarone tima riuriuena. Agunai tauda da babadama a banavi da tauna naumeki Tauwai yawasana. ²⁷ Be inam nemanama? Uma baneginama tauda tè kataiena da tauna aikedae be ya tavana. Be Tauwai yawasana aikedae be e tavana nam aitau i kataiena."

²⁸ Yesu tauna yaĝoro tempol nopone yawai katakataina maika, tauna bonanama dosine ya riuna, "Inam riukaua taumi koya kataiena da taugu aitau be aikedae è tavana. Taugu nam yau ĝoane uma dabudine e tavana. Ibewa da Tamaguma ya riuporeguma, be tauriuporeguma riukaua e miamiana, be taumi tau-

na nam ko kataiena. ²⁹ Be taugu tauna è kataiena, baninama taugu tauna ġarone be è yovona. Tauna ya riu-poreguna." ³⁰ Umanama giudima debedie taudi a rarau rubuna da sibo a vunuġina, be nam ti vunuġina, baninama na raġan yaġama nam i tavana aubainama.

³¹ Be patara nopodie banaga toitoi Yesu ai sumaġe be a riuna, "Tauwai yawasana e tavana raġanine, mataira ġesaudima dosidima uma baneginama ya voiviedina nama tokare e voiedi, bo? Vutuna aubainama uma tauna naumeki vutuna."

³² Dabudine patara kasave Yesu awai giugiuena, Parisi a vaiedina. Vutuna aubainama taudi be pirisi adi babadama mate porisiman a riu-poredina da Yesu sibo a vunuġi be a panina. ³³ Be Yesu ya riuna, "Taugu taumi mate raġan ġaubonaġa tà miana, muriġa be yà munaġana tauriuporeguma ġarone. ³⁴ Taumi tokare ko waneguna be nam ko banavigu, baninama deġo taugu yà miamiaie, dabudi taumi tokare nam ko tava."

³⁵ Dabudine jius babadidima adi banagama adi banagama mate a riuna, "Inam baneginama deġo naġonama ewai tai? Agunai tauna uma dobunama e gose be e naġona wari dobue da nam tà kita munaġe. Agunai tauna jius banegidima ai daberaridi be wari dobue ta miamiana ġarodie e naġona. Bo Gurik banegidima ġarodie e naġo be ei katakataidina. ³⁶ Tauna ya riuna, 'Taumi tokare ko wanegu be nam ko banavigu be deġo yà miamiana, dabudi taumi tokare nam ko tava'. Uma giudima banidima aba?"

Yesu yawasana watutunama e uteutedana

³⁷ Soi raġaninama dosinama damone Yesu ya midisuġu be bonanama dosine ya riuna, "Aitau da nuamma e rarau kasakasana kwa verau ġarogue be upa yà utem be kwa tegona. ³⁸ Aitau da taugu ewai sumaġeguna, inam baneginama nopone yawasana watutunama e manini dobina maika girugiruminama porane ya riuriuna nama." ³⁹ Yesu upa ya giuena inam Arua e giugiuena, be taudi aitauġa tauna tawai sumaġena tokare e utedina. Inam raġanine Arua yaġoro nam i yovona, baninama Yesu yaġoro dobue ya miamiana, tauna nam gurie i midisuġu be i naġona marae.

Banaga a dariġa munaġedina

⁴⁰ Be banaga umanama giudima a vaivaiedina, dabudine ġesaudima a riuna, "Riukaua da inam tauġominama tauna vutuna peroveta Mamaitua ya sausaugena raġan damone e tavana, vutuna yodi ya tavana." ⁴¹ Be banaga ġesaudima a riuna, "Tauna Tauwai yawasana." Be ġesaudima a riuna, "Ibewa, Tauwai yawasana nam tokare Galilima be e verau, ⁴² baninama girugiruminama porane e riuriuna da Tauwai yawasana tauna guyau Deivid na damma nopone e tubuġana. Be tauna tokare Deivid na meagaie Betliemma be e verauna."

⁴³ Naumeki da Yesu kana taiye banaga adi noġotama ruvedie nama a dariġa munaġedina. ⁴⁴ Banaga ġesaudima a ġoeġoena da sibo a vunuġina, be nam aitau tenaġa nimanama Yesu tunine i boru rubuna.

⁴⁵ Naumeki da porisiman a tava munaġana Parisi be pirisi adi babadama ġarodie. Be inam babadidima porisiman ai taraviredi be a riuna, "Aba aubainama Yesu nam ko vunuġi be ko pani verauġe?" ⁴⁶ Be porisiman a riuna, "Uma baneginama na giuma ai rewapana kauana, nam aitau airaġan nama i giu rubu be ke vaiena." ⁴⁷ Be Parisi a riuedina, "Taumi mate yodi tauna kowai murinaġonaġo, bo? Tauna inam banaga tauboru waideġedima. ⁴⁸ Ami babadama be tauma Parisi ko kitamai, inam tauġominama kawai muriwatane, bo? ⁴⁹ Ibewa, be uma pataridima buebuedima tarawatu nam ti kataiena, vutuna aubainama tokare Mamaitua ei tara tautauedina."

⁵⁰ Dabudine Parisi tenaġa isanama Nikodimas, tauna vutuna boni Yesu ġarone ya tavatavana, tauna ya midisuġu be ya riuna, ⁵¹ "Tauda dà tarawatuma nema e riuriu bakeda? Banaga tà kovoġa yababe, bo noġone tà etara doke be muriġa tà kovoġi?"

⁵² Dabudine na banagama a paribee be a riuna, "Tam mate Galili banegim, bo? Girugiruminama porane kwa sievi be kwa kita da nema e riu bakem. Nam airaġan peroveta Galiliġa tokare e verau."

⁵³ Naumeki da ai daberaridi be tenatenaġaġa a naġona adi vadae.

Waivi na banagama debedie mui ya poreporena

8 Be Yesu tauna ya naġona oya olip debane. ² Pomainama raġanboiboi tauna ya munaġana tempol nopone be dabudine patara a rawateġeidina. Naumeki da tauna ya mia be waikatakataidima yai karena.

³ Tauna dabudi ya giugiuna maika, tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taudi waivi tenaġa a kita banavina, tauna na banagama debedie mui tauporenama. Vutuna aubainama taudi a verauġena Yesu ġarone. Be waivinama a riue da patara noġodie ya mididi ⁴ be taudi Yesu a riuna, "Tauwai katakatai, uma waivinama na banagama debedie mui ya porepore be kè banavina. ⁵ Nema kwa noġonoġota bake? Mosis na tarawatuma e riuriuna da umanama waivinama tauma sibo kè rauyeku be ya gurina."

⁶ Be inam babadidima taudi keda a wanewanena da Yesu sibo aba ya vato waigewa be inam giudie sibo ai wavuna. Be Yesu ya raudune yovo be nimirakurakune doġa debane yawai girugirumana. ⁷ Be taudi yaġoro waitaravira awai borudidina. Naumeki da Yesu ya tausuġu be ya riuedina, "Tam aitau da gewagewa nam ku voia rubuna, naumeki da tam banegimma yeku kwa rubu dokena." ⁸ Dabudine tauna ya raudune munaġa be doġa debane waigirugiruma yai kare munaġena.

⁹ Raġanine waivi tauwai wavunama nama giunama a vaivaiena, naumeki da tenatenaġaġa ai naġo teġeteġedina, be babada poredima taudi inam a doka ġomedina. Be Yesu inam waivinama mate taudiġa a gose poredina. ¹⁰ Naumeki da Yesu ya tausuġu be waivinama yai taravirena, "Tauwai wavumama aikedae a naġo? Taudi nam ti rauyekum, bo?" ¹¹ Be waivi ya riu-

na, "Ibewa Bada." Be Yesu tauna ya riuena, "Taugu mate nam tokare yà rauyekum. Kwa naḡona, be nam gewagewa kwa voie munaḡe!"

Yesu tauna dobu na yanama

¹² Yesu patara ḡarodie giu yai kare munaḡa be ya riu-na, "Taugu vutuna dobu na yanama. Aitau da taugu ewai muriwataneguna, tauna tokare nam tadi-wanawanae ei suratou naḡo. Ibewa da tauna nopone yana e kenana, inam raḡanine yawasana e banavina."

¹³ Be Parisi taudi a paribee be a riuna, "Tam inam kaiyovue tamḡa aubaimma kwa giugiu raukosoḡaiḡai."

¹⁴ Be Yesu taudi ya riuedina, "Deḡoda taugume aubaiguma sibo è giu raukosoḡaiḡaina, inam yaḡoro riukaua. Baninama taugu aikedae è verau be aikedae yà naḡonaḡona taugu è kataiena, be taumi nam ko kataiena."

¹⁵ "Taumi ko etaetareguna inam banaga ḡoma ami noḡotama ruvane ko etaetareguna. Be taugu nam aitau ama etaetarena. ¹⁶ Be deḡoda taugu banaga etaredima è ḡoena, taugu yau rauetarama tokare didi-manae è voiena, baninama Tamaguma tauriuporeguma murigue e midimidina, be nam tauguḡa ama miamiana. ¹⁷ Taumi ami tarawatuma e riuriuna da raḡanine matamata rabui giu teneḡinama ta vatona, inam giunama banaga tokare nam ta riuwai kaikaiyovu."

¹⁸ Taugu inam matemie yodi aubaiguma yà giugiuna, be wairabuiguma inam Tamaguma tauna vutuna tauriuporeguma."

¹⁹ Dabudine taudi Yesu a riuena, "Yodi tamamma deḡo?" Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taumi taugu Tamaguma mate nam ko kataiemaina. Deḡoda taugu sibo ko kataieguna, taumi tokare Tamaguma mate koya kataiena."

²⁰ Yesu tauna tempol nopone deḡo mane aniborunama gabune, dabudi ya midi be inam yabedima matabudi yai katakataidina. Be nam aitau Yesu i kaididi be i pani nawena, baninama tauna na raḡan yaḡama yaḡoro nam i tavana."

²¹ Be Yesu inam babadidima ya riu munaḡedina, "Taugu tokare yà naḡona, be taumi ko waneguna be ami gewagewae tokare ko gurina. Be deḡo yà naḡonaḡona, taumi tokare nam dabudi ko tava." ²² Be Jius babadidima a riuna, "Yodi agunai waiguri munaḡenama ewai nuanoḡonoḡotena. Vutuna aubainama tauna ya riuna, 'Deḡo yà naḡonaḡona, taumi tokare nam dabudi ko tava'. Bo inam giunama baninama aba?"

²³ Dabudi Yesu na giuma ya kaiwatani be ya riuedina, "Taumi inam uma dobunama ḡaronama, be taugu ibewa. Taugu inam note banagiguma. ²⁴ Vutuna aubainama è riuemina da taumi tokare ami gewagewae ko gurina. Be taugu inam vutuna taugu. Be deḡoda nam koi sumaḡegu, taumi tokare naumeki da ami gewagewae ko gurina." ²⁵ Be taudi a riuena, "Tam aitau?" Be Yesu ya riuedina, "Kaite yà riuriuemina, taugu inam vutuna taugu. ²⁶ Taumi ami voiama debane nema sibo è riuriu bakemina, be tokare nam nama yà voia. Be tauna aitau tauriuporeguma riukaua da tauna

e miamiana. Tauna vutuna aba e riuriueguna ruvane, nama dobue banaga yà riuriuedina." ²⁷ Be banaga dabudine taudi nam ti kataiena da tauna inam Tamanama ya giugiuena.

²⁸ Vutuna aubainama Yesu ya riuna, "Raḡanine taumi Banaga Natunama ko kaisuḡu be koi dawena, inam raḡanine taumi tokare ko kataiegu da taugu vutuna taugu. Be taugu nam yau ḡoane yaba ama giugiuedina, ibewa da Tamaguma nema ewai katakataiguna ruvane, nama yà giugiuedina. ²⁹ Tauriuporeguma tauna raḡan matabuna taugu mate be nam ima gosegosegona, baninama taugu raḡan matabuna na ḡoanama yà voiedi be tauna ewai nuaverena." ³⁰ Banaga toitoi uma giudima a vaivaiena, taudi Yesu ai sumaḡena."

Riukaua banaga e kuvesidina

³¹ Taudi aitaḡa Yesu awai sumaḡena, tauna ya riuedina, "Deḡoda yau waikatakataima ko kaidididi be ko voteyeteyedina, taumi riukaua da yau tauwai muriwatanama. ³² Inam raḡanine taumi riukaua ko kataie be riukaua taumi e kuvesimina."

³³ Be taudi a paribee be a riuena, "Nemanama kwa riuriuna da kwa kuvesimai? Tauma Eibraham na damma, nam aitau ḡarone kamawai yaragana, riukaua nema e kuvesa bakemai?" ³⁴ Be Yesu ya riuedina, "Yà riuriu kauemina, aitau da gewagewa e voivoiena, tauna gewagewa ḡarone ewai yaragana. ³⁵ Be aitau da gewagewa ḡarone ewai yaragana, tauna Mamaitua na damma nopone nam na waibadama ima kenakenana. Be Mamaitua Natuḡominama tauna na waibadama e kenakena watanana. ³⁶ Vutuna aubainama deḡoda Mamaitua Natuḡominama e kuvesimina, taumi naumeki da kuvekuvesimima ko miana. ³⁷ Taugu è kataiena taumi Eibraham na damma, be yaḡoro taumi waiguriguma kowai taina, baninama taugu yau giuma taumi nopomie nam ima kenakenana aubainama. ³⁸ Taugu Tamaguma ḡarone yaba è kitekitedina vutudi yà riuriuemina. Be taumi tamemima aba ya riuriuemina, vutuna koi muriwatanena."

³⁹ Be taudi a riuna, "Tauma tamamaima Eibraham." Be Yesu ya riuna, "Ibewa, Eibraham inam nam taumi tamemi. Deḡoda taumi sibo tamemima, Eibraham naumeki da tauna yaba ya voivoiedina ruvane, nama sibo koya voiedina. ⁴⁰ Taugu riukaua Mamaitua ḡarone è vaie be è riuriuemina be yaḡoro da taumi vunuḡiguma kowai taina. Eibraham tauna tokare nam nama ya voia. ⁴¹ Taumi ami voiama ewai maḡatarana da taumi tamaḡomimima inam banaga ḡesau, be tauna na voiama kowai muriwatanena."

Be taudime a gudutaraḡa munaḡedi be a riuna, "Tauma Tamaḡomimaima inam Mamaitua be nam keda sedamai." ⁴² Be Yesu ya riuedina, "Ibewa, Mamaitua inam nam taumi tamemi. Taumi deḡoda sibo tamemima Mamaitua, naumeki da taumi koyai nuapaḡoeguna, baninama taugu Mamaitua ḡarone be è yovona. Be taugu nam mabigue è yovona, ibewa da tauna ya riuporegu be è yovona. ⁴³ Taumi tamemima Diaboro, vutuna aubainama taugu yau giuma koya nuababaḡe-

na, be taugu aba yà giugiuuedina, taumi nam koma vaivaiedina. Taumi tamemima na ġoanama vutudi kowai muriwatanedina. Tauna boni pakane da yodi tauna taurau vunuġa. Baninama tauna riukaua e tuatuaġaie be nopone nam riukaua ima kenakenana. Tauna taukaikaiyovu be kaiyovu Tamanama, tauna naumeki na yawasanama vutuna. ⁴⁵ Vutuna aubainama taugu raġanine riukaua yà giugiuena, taumi nam taugu komawai sumaġeguna. ⁴⁶ Aba gewagewane taumi tokare koi wavugu? Deġoda taugu yà riuriu kauana, naumeki da taumi sibo koyai sumaġeguna. ⁴⁷ Tam aita da Mamaitua ġaronama, tam tauna riunama kwa vaivaiena. Be deġoda riuguma nam kuma vaivaiena, inam anikitanama tam nam Mamaitua ġarona."

Yesu tauna Eibraham e saġa poren

⁴⁸ Be Jius babadidima a riuena, "Tam maiġone aba kè riuem? Tam gewagewa banegimma be penama ya kokumna!" ⁴⁹ Be Yesu ya riuna, "Taugu nam penama i kokuguna, ibewa da taugu Tamaguma yà vivivivirena, be taumi taugu nam koma vivivivireguna. ⁵⁰ Taugu nam ama kawakawa saġe munaġeguna, ibewa da Tamaguma Mamaitua tauna e kawakawa saġeguna, be tauna vutuna yaba matabuna taukita wairuvana. ⁵¹ Taugu yà riuriu kauemina, Tam aita da riuguma kwa voteyeteyedina, tam nam airaġan tokare guri e taikonim."

⁵² Dabudine Jius babadidima tauna a riuena, "Yodi kè vaia kauemna da tam riukaua penama ya kokumna. Tam kuya riuna da aita riumma e voteyeteyedina, guri nam airaġan tokare tauna e taukoni. Be you, Eibraham be peroveta taudi a gurina. ⁵³ Tam nema maika kitam? Tamadama Eibraham be peroveta taudi a gurina, tam kwa saġa poredi, bo?"

⁵⁴ Dabudine Yesu ya riuna, "Deġoda taugume yà kawa saġe munaġeguna, inam kawasaġenama nam baniboruboruna. Taugu Tamaguma e kawakawa saġeguna, tauna vutuna taumi ko riuriuna ami Mamaitua. ⁵⁵ Be taumi tauna nam ko kataiena. Be taugu tauna è kataiena. Deġoda taugu sibo è riuna taugu nam tauna e kataiena, inam raġanine taugu tokare banaga kaikaiyovuguma è tubuġana taumi maika. Be inam nam nama! Taugu tauna è kataie be riunama yà vovo teyetyena.

⁵⁶ "Tamemima Eibraham ya noġonoġotina da yau kaba verauma raġaninama e kitana, aubainama tauna nuanama ya mosarina. Be inam raġaninama tauna kaite ya kita be yai nuaverena." ⁵⁷ Be Jius Yesu a riuena, "Tam am suarama ġauboġominama nam 50 ku paġona. Be nemanama da kwa riuriuna tam Eibraham kuya kita?"

⁵⁸ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Riukaua yà riuriemina, muriġa da Eibraham ya tubuġana, taugu miemieniguma nama yà miamiana." ⁵⁹ Inam giunama debane taudi yeku a ragaudi da Yesu sibo a rauyekuna. Be tauna tempol ya dobi pore, da ya rausonaġe be ya naġona.

Yesu tauġoma matapotapotanama yai yawasanina

⁹ Naumeki da Yesu ya babababara naġo, be tauġoma matapotapotanama ya kitana. Be inam tauġominama matapotapotanama tauna nama ya tubuġana. ² Be Yesu na tauwai muriwatanama tauna ai taravirena, "Tauwai katakatai, gewagewa aikedae ya tava be uma tauġominama ya voie da ma matapotapotana ya tubuġa? Tauname na gewagewa bo na dosima adi gewagewa?"

³ Be Yesu ya riuedina, "Ibewa, nam tauna na gewagewa bo dosi adi gewagewa. Uma kauinama ya tubuġana da inam tauġominama ġarone Mamaitua na rewapanama ei maġatari be tà kitana. ⁴ Raġan yodi e yanayanae tauriuporeguma na noyama tà voiena. Be kupi e veraverauna e tavana, inam raġanine nam aita tokare noya e voie be teneteneġina. ⁵ Taugu dobue yà miamiana maika, taugu vutuna dobu na yanama."

⁶ Raġanine nama ya riuriuna, tauna doġae ya kaviso be nimane kavisonama ya voie da dogodogo ya tubuġana, be dogodogonama tauġominama matanama debane ya rodana. ⁷ Yodibe ya riuena, "Yodi kwa naġo kwa siguna Silom topane." (isa 'Silom' baninama inam 'Riupore'). Naumeki da tauġoma ya naġo be ya sigusiguna murine, matanama yai kita be ya verau munaġana.

⁸ Tauna na banagama be banaga ġesaudima taudi noġone a kitana da tauna taukiġikiġi matapotapotanama. Dabudine taudi a riuna, "Inam tauġominama vutuna kabe taukiġikiġi matapotapotana, bo?" ⁹ Be banaga ġesaudima a riuna, "Ee, inam tauna". Be ġesaudima a riuna, "Ibewa, inam waria, be kitanama maika tauna." Be tauġominama ya riu raukosoġaiġai be ya riuriuna, "Inam vutuna taugu." ¹⁰ Be taudi a riuna, "Aita matamma yai yawasanina?" ¹¹ Be inam tauġominama taudi ya riuedina, "Tauġoma tenaġa tawai isana Yesu, tauna dogodogo ya voie da matague ya roda be ya riuegu da Silom topane è siguna. Naumeki da è naġo è sigusiguna murine, taugu èi kitana." ¹² Be banaga inam tauġominama a riuena, "Baneginama yodi deġo?" Be tauna ya riuedina, "Bai, taugu nam e kataiena." ¹³

¹⁴ Inam kauinama Sabat raġanine Yesu ya voiena. (v13) Vutuna aubainama taudi inam tauġominama noġone matapotapotanama ai doka nawena Parisi ġarodie. ¹⁵ Be dabudine tauġoma nema be yai kita bakona, vutuna Parisi tauna ai taravirevirena. Be tauġominama ya paribeedi be ya riuedina, "Tauna dogodogo matague ya roda, da murine è sigu, yodibe taugu èi kitana."

¹⁶ Dabudine Parisi ġesaudima a riuna, "Inam tauġominama tauna Sabat nam ima vivivivirena. Inam kauine tauma kè kataiena da Mamaitua nam tauna i riuporena." Be ġesaudima a riuna, "Gewagewa baneginama mataira dosidima tokare e voiedi, bo?" Naumeki da Parisi inam giudima debedie taudi a dariġa munaġedina. ¹⁷ Dabudine taudi inam tauġominama noġone mata potapotanama ai taravira munaġe be a riuena, "Tam aba kwa noġonoġoti, inam baneginama

matamma yawai yawasanidina, tauna aita?" Be tauḡoma ya riuna, "Tauna agunai peroveta."

¹⁸ Be Jius babadidima taudi inam tauḡominama nam ti sumaḡena da tauna noḡone matapotapotana. Vutuna aubainama taudi na dosima a riuedi da a tava, ¹⁹ yodi be ai taraviredina, "Uma taumi natumi, bo? Tauna matapotapotanama nama ya tubuḡa, bo? Yodi nemanama da matanama yai kita?" ²⁰ Dabudine na dosima a riuna, "Ee, inam tauma natumaima be tauna matapotapotanama nama ya tubuḡana. ²¹ Be yodi nemanama da yai kitana tauma nam ke kataiena. Tauna koi taravire be e riuemina, tauna ya morabana."

²² Tauḡoma na dosima nama a riuna, baninama taudi Parisi a nairedina aubainama. Baninama Parisi taudi noḡone adi ogama a taraḡina da banaga aita e riuna, 'Yesu tauna Tauwai yawsana', inam raḡanine baneginama tokare sinagog nopone be tà tavu dobiḡena. ²³ Inam kauinama aubainama na dosima a riuna, "Tauna koi taravire be e riuemina, tauna kaite ya morabana."

²⁴ Naumeki da taudi inam tauḡominama raḡan wairabuinama a riue da ya saḡa munaḡa be a riuna, "Tam Mamaitua sibo kuya vivire be tauma riukaua sibo kuya riuemaina, baninama tauma ke kataie da Yesu tauna gewagewa baneginama." ²⁵ Dabudine inam tauḡominama ya riuna, "Taugu nam e kataiena tauna gewagewa banegina bo ibewa. Be aba è kataiena inam taugu mataguma potapotanama be yodi èi kitana."

²⁶ Dabudine Parisi tauḡoma matapotapotanama ai taravira munaḡe be a riuna, "Nema yai yawsana bakem? Aiyaba ya voie?" ²⁷ Be tauḡominama ya riuna, "Taugu kaite è riuemina be taumi nam kowai beavaiena. Yodi aba aubainama ko ḡoeḡoena ko vaia munaḡe? Taumi mate tauna waimuriwatanenama ko ḡoeḡoe, bo?"

²⁸ Dabudine taudi inam tauḡominama a kunure be a riuna, "Tam inam baneginama na tauwai muriwatanama, be tauma inam Mosis na tauwai muriwatanama! ²⁹ Mamaitua Mosis ḡarone ya giuna, vutuna tauma kè kataiena. Be inam tauḡominama aikeda be ya tavana tauma nam ke kataiena."

³⁰ Be tauḡoma ya riuna, "Taumi ko nuanua babaḡana inam naumeki, taugu mate nam e kataiena tauna deḡo be ya tava, be mataguma yai yawsanina, inam vutuna è kataiena. ³¹ Tauda matabuda tè kataiena da gewagewa banegidima adi waibaḡama Mamaitua nam ima vaivaiena. Ibewa da aitaḡa tauna ta vivivivire be na ḡoanama ta voivoiena, taudi adi waibaḡama tauna e vaivaiena. ³² Boni pakane da yodi nam aita tenaḡa ke vaie da banaga ma matapotapotana tubutubuḡinama i yawsana rubuna. ³³ Uma baneginama tauna riukaua da Mamaitua ḡaronama, be deḡoda ibewa, tauna nam teneteneḡina da umanama kauinama tokare ya voie."

³⁴ Be Parisi a riuna, "Tam kuya tubutubuḡe gewagewa ya kaididimna naumeki da yodi. Be yodi tauma kwai katakaimai, bo?" Naumeki da taudi inam tauḡominama sinagog nopone be a tavu dobiḡena.

Banaga nam waisumeḡidi taudi matedima ya potana

³⁵ Yesu ya vaie da Parisi inam tauḡominama sinagog nopone be a tavu dobiḡena. Be Yesu raḡanine inam tauḡominama ya banabanavina ya riuna, "Tam Banaga Natunama kwawai sumaḡe bo ibewa?" ³⁶ Dabudine inam tauḡominama ya riuna, "Bada, inam aita? Kwa riuegu be yài sumaḡe." ³⁷ Be Yesu ya riuna, "Tam vutuna yodi kwa kitakitana, be ḡarome e giugiuana."

³⁸ Naumeki da inam tauḡominama ya riuna, "Bada, yàwai sumaḡana." Dabudine tauna ya rauduneena.

³⁹ Be Yesu ya riuna, "Taugu è yovona dobie banaga waitarapiriedima aubainama, da banaga matapotepotedima tai kitana, be banaga waikitedima taudi ta noḡonoḡotina da kabe tiwai kita, ibewa da taudi matedima ya potana." ⁴⁰ Be Parisi ḡesaudima dabudi a midimidina nama a vaivaiena, taudi a riuna, "Aiyaba, tauma mate matamaima ya pota, bo?" ⁴¹ Be Yesu ya riuedina, "Deḡoda taumi sibo ko riuna, 'Tauma matamaima ya potana', inam raḡanine taugu tokare è sagumi da gewagewa nam ḡaromie ya kena. Be yodi taumi ko riuriuna da taumi matemima ewai kitana, vutuna aubainama taugu tokare nam yà sagumi, be ami gewagewama naumeki da nama ta kenana."

Tauyosi verenama

¹⁰ Yesu ya riuna, "Taugu yà riuriu kauemina, banaga aita sipu adi ganama matakedane nam e saḡa be tauna gana boganaḡa e raukai saḡana, inam baneginama tauna taudanedanene. ² Be tauyosi tauna matakedaḡa be e saḡasaḡana sipu ḡarodie. ³ Be matakeda taurabenama tauna matakeda e kaiporena tauyosi aubainama. Be tauyosi tauna na sipuma tenaḡaḡa isedima e vatodi be tauna bonanama ta vaie, yodibe tauna ewai doka dobiḡedina. Be sipu tauna tawai muriwatanena, baninama tamedima bonanama a vaia maraḡamena. ⁵ Be banaga tabunama bonanama ta vaiena, taudi tokare naira ta naḡona, baninama tauna bonanama nam ti maraḡamena."

⁶ Taudi aitaḡa inam wainasinama nama a vaivaiena, taudi wainasi baninama nam ti kataiena da Yesu aba ya giugie. ⁷ Naumeki da tauna wainasinama, baninama ya giu yaḡedina, "Yà riuriu kauemina, taugu vutuna sipu adi matakedama. ⁸ Be banaga ḡesaudima noḡogue tavetavedima, taudi inam banaga danedanenedima, vutuna aubainama sipu taudi bonedima a vaia nuababaḡedina. ⁹ Be matakeda inam vutuna taugu. Aita nopogue e saḡa be e naḡona gana nopone, tauna tokare yawsana e banavina, tauna tokare e mia genuana be kani nonoḡinama e kani. ¹⁰ Taudanedanene e tavana, tauna sipu e danenedi, e vunuḡidi be e kawa gewegewedina aubainama e tavana. Be taugu è tavana sipu yài yawsanidina aubainama, be taudi yawsana verenama tai maurena, be nam aba ta maruabie.

¹¹ "Taugu vutuna tauyosi vereguma. Be tauyosi verenama na yawsanama tokare ei utaena sipu

waiyawasanidima aubainama. ¹² Be tauyosi mane aubainama e vovo bagibagina, inam tauna nam tauyosi verena, be tauna nam sipu tamedi. Baninama tabei ta tavatavana raġanine, inam taunoyanama na yawasanama aubainama naira e naġona. Dabudine tabei tokare sipu tai retedi be tai daberaridina. ¹³ Inam tauġominama naira e naġona, baninama tauna mane aubainama e noyanoyana, be nam sipu imawai nu-aboyedina.

¹⁴ "Taugu tauyosi vereguma. Taugu Tamaguma è kataiena, be tauna taugu ya kataieguna, teneġinama nama taugu yau sipuma è kataiedina, be taudi taugu a kataieguna. Be taudi waiyawasanidima aubainama taugu yau yawasanama yài utaena. ¹⁶ Be taugu yau sipuma ġesaudima gana ġesaudie ta miamiana, taudi mate yà saġedina gana nopone. Da taudi mate taugu bonagama ta vaie be adi banagama mate dam tenaġa ta tubuġana, yodibe taudi tauyosi tenaġa vagurune ta miana.

¹⁷ "Taugu yau yawasanama yài utae be ya paġo munaġena, vutuna aubainama Tamaguma ewai nua-paġoeguna. ¹⁸ Be nam aitu tokare yau yawasanama e paġo pore! Ibewa da taugume yau ġoane yau yawasanama yài utaena. Taugu rewapana ġarogue e kenakenana da yau yawasanama yài utaena, be rewapana ġarogue da yà paġo munaġena. Nama Tamaguma ya riu vavasaġeguna."

¹⁹ Inam nama ya giugiuna raġanine, Jius banegidima dabudine ai kawa dariġa munaġana, ²⁰ be banaga toitoi a riuna, "Tauna ya bua kauana, penama ya koku-na. Aba aubainama kowai beavaie?" ²¹ Be banaga ġesaudima a riuna, "Tauna na giuma vaienama nam banaga penama kokukokuna maika. Baninama penama nam teneteneġina da banaga matapotapotanama ei yawasani."

Jius banegidima Yesu a tuaġaiena

²² Tururu raġanine Jerusalemma tempol soinama raġaninama ya tavana, ²³ be tempol nopone gabu isanama 'Solomon na wagapatae' † dabudine Yesu ya babababara naġona. ²⁴ Be Jius banegidima tauna a midiġuruvi be a riuna, "Tam Tauwai yawasana teika da kwa riu ġomemai. Be nam kwa kawa nuaraġaraġa guratema."

²⁵ Be Yesu ya riuna, "Taugu maiġoka è riuemina, be nam komawai sumaġeguna. Mataira dosidima Tamaguma isane yà voivoiedina taudi tawai maġatariguna, ²⁶ be yaġoro taumi nam komawai sumaġana, baninama taumi nam taugu yau sipu. ²⁷ Taugu yau sipuma taudi bonagama vaienama a kataiena, be taugu taudi è kataiedi be tawai muriwataneguna. ²⁸ Be taugu yawasana kenakena nonoġinama taudi yà uteutedina, da taudi tokare nam airaġan gienae ta naġo. Be nam aitu tokare e kwayagu be teneteneġina. ²⁹ Baninama Tamaguma tauna yai rewapana vavasaġana nam maika aitu ġesau. Tauna vutuna sipu ya uteguna, be nam

† Uma wagapatanama inam maika vada dosinama, be nam garigari mate.

aitau tokare tauna nimane e kwaya be teneteneġina.

³⁰ Tamaguma be taugu, tauma tenaġa."

³¹ Naumeki da Jius banegidima yeku a tama munaġedi da Yesu sibo a rauyekuna. ³² Be Yesu taudi ya riuedina, "Taugu mataira dosidima toitoi Tamaguma na rewapanae è voidi be koya kitedina. Yodi deġo matairinama debane taumi rauyekuguma kowai tai?" ³³ Be Jius banegidima a riuna, "Tauma nam inam matairidima aubaidima rauyekumna kamawai taina, ibewa da tam am waidiboġama aubainama rauyekuma kawai taina. Tam banaga ġoma be kwa riuriu munaġemna da tam kabe Mamaitua."

³⁴ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Koya kataie bo ibewa da ami bukama porane a giruma be umanama a riuna, 'Taugu è riuemina da taumi dobu mamaituedima.'"

³⁵ Be giruminama poranama aba e riuriuena inam riukau! Avedi da Mamaitua riunama Israel babadidima ġarodie ya riupore yovoġena, be yaġoro tauna yai isedina 'mamaitua'. ³⁶ Be yodi taugu yà riuriuna da taugu Mamaitua Natunama be aba aubainama taumi ko medimediegu? Taugu nam amawai diboġana. Taugu Tamaguma ya vinegu be ya riupore yovoġeguna dobue. ³⁷ Deġoda taugu Tamaguma na voiamam yà voidi, naumeki da nam koi sumaġegu. ³⁸ Be deġoda yau giuma mate nam koi sumaġe, naumeki da mataira dosidima yà voivoiedina, vutudi sibo koya kitedi be koyai sumaġana. Inam raġanine taumi tokare ko kataie da Tamaguma taugu nopogue, be taugu Tamaguma nopone."

³⁹ Dabudine Jius banegidima a rarau rubu munaġana da Yesu sibo a vunuġina, be taudi tauna a viri yakasi be ya naġo poredina. ⁴⁰ Inam kauinama murine Yesu upa Jodan ya davu be ya munaġana deġo boni Jon banaga yawai babataitodie, dabudine ya miana. ⁴¹ Be banaga toitoi a tava be a riuna, "Jon tauna nam airaġan voia dosidima i voia rubudina, be tauna uma baneginama ya giugiuna inam matabuna riukau." ⁴² Vutuna aubainama inam dabudine banaga toitoi Yesu ai sumaġena.

Lasares ya gurina

11 Beteni meagaina tauġoma tenaġa isanama Lasares tauna ya sida kauana, be nuvunuvunama rabui mate a miamiana. Tauna nuvunuvunama isedima Meri be Mata. ² Uma Merinama tauna vutuna upa ġabuġabunama Yesu kaġane ya ġini be debavu-vuġine ya ravusina. Tauna vutuna nuvunama ya sidana. ³ Vutuna aubainama inam waiwaividima rabui Yesu na riuma a riupore be a riuna, "Bada, turamma nuamma taupaġonama ya sidana."

⁴ Raġanine Yesu inam varinama ya vaivaiena, tauna ya riuna, "Inam sidanama tokare nam Lasares ei guri. Ibewa da inam sidane Mamaitua neneġarinama ei maġatarina, be inam neneġarine Mamaitua Natunama e kawa saġena." ⁵ Yesu, tauna Mata, Meri be Lasares ewai nuapaġoedina, ⁶ be yaġoro tauna nam i

naḡo makaina ḡarodie. Tauna raḡan rabui ya miana be muriḡa da ya naḡona ḡarodie.

⁷ Naumeki da raḡan rabui a kovina murine, Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Yodi tà munaḡana Judiama.” ⁸ Be na tauwai muriwatanama tauna a riue-na, “Tauwai katakatai, maiḡone kuya kita! Inam dabudine Jius babadidima rauyekumma awai taina. Be yodi tam dabudi kwa munaḡa, bo?” ⁹ Be Yesu ya paribeedi-na, “Raḡan e yanayanae tauda noya tà voiena. Banaga raḡan e yanayanae ta babarana tokare nam kaḡedima tai tutu, baninama taudi dobu yanayanane keda ta kitakita kauena. ¹⁰ Be kupie taudi tokare kaḡedima tai tutuna, baninama nam yana.” ¹¹ Be na giuma ya kai-watani be ya riuedina, “Turadama Lasares ya kena nuakoana, be taugu yà naḡonaḡona ḡarone taiḡosorinama aubainama.”

¹² Be na tauwai muriwatanama a riuna, “Bada, deḡoda tauna ima kenakena, inam tokare sida e yawasanana.” ¹³ Be Lasares tauna ya gurina, vutuna Yesu ya giugiu be na tauwai muriwatanama ai noḡotana kabe tauna kena ḡoma i giugiu. ¹⁴ Vutuna aubainama Yesu taudi ya riu ḡomedi be ya riuna, “Lasares ya gurina. ¹⁵ Be taumi aubaimima nuaguma ya verena da nam ḡarone e tavana. Yodi inam keda ḡesau nama e kenakenana da taumi tokare koi sumaḡana. Yodi tà naḡona tauna ḡarone.” ¹⁶ Dabudine Tomas awai isana ‘Raḡaraḡa’ tauna tauwai muriwatana ḡesaudima ya riuedina, “Naumeki, matabuda tà naḡo be tauna mate tà guri tenaḡana.”

¹⁷ Yesu Betenima ya tavatavana, tauna ya vaie da Lasares ya guri be kokoagae ya kenana raḡan 4 a kovina. ¹⁸ Beteni da Jerusalem nam madani i dauna, ¹⁹ vutuna aubainama banaga toitoi Meri be Mata nuadubuedima aubainama a tavana Betenima, taudi nuvudima ya kovina aubainama. ²⁰ Dabudine Mata e vaiena be Yesu ya veraverauna ḡarodie, naumeki da ya dobi ya naḡona Yesu verau bodebodenama aubainama. Be Meri tauna vadae ya mia kwasana. ²¹ Be Mata Yesu ya riuna, “Bada, deḡoda tam maiḡone uma dabudine ku tavana, nuvuguma tokare nam ya guri. ²² Be taugu è kataiena deḡoda yodi aba kwai baḡena, Mamaitua tokare e utemna.”

²³ Be Yesu tauna ya riuna, “Nuvumma tokare e midisuḡu munaḡana.” ²⁴ Be Mata ya riuna, “Taugu è kataiena da raḡan damone midisuḡu munaḡa raḡanine tauna tokare e midisuḡuna.” ²⁵ Be Yesu tauna ya riuna, “Taugu vutuna midisuḡu munaḡa be yawasanana. Aitauḡa da tawai sumaḡeguna, taudi avedi da a gurina, be yaḡoro tokare ta yawasanana. ²⁶ Be banaga miemienidima aitauḡa taugu tawai sumaḡeguna, taudi tokare nam airaḡan ta guri. Inam giunama kwawai sumaḡe bo ibewa?” ²⁷ Be Mata ya riuna, “Bada, taugu yàwai sumaḡana da tam vutuna Tauwai yawasanana Mamaitua Natunama, dobue kuya yovona.”

²⁸ Nama ya giugiu rovona murine, tauna ya munaḡana vadae tasinama Meri ḡarone be mareḡa ya riue da ḡavoe be ya riuna, “Tauwai katakatai ya tava be e ḡoḡoena e kitamna.” ²⁹ Be Meri inam giunama ya

vaivaiena, tauna waiḡapa ya midisuḡu makai be ya naḡona Yesu ḡarone. ³⁰ Mata deḡo Yesu ya banabanavie, inam dabudine Yesu ya miamiana be nam meagaie i tavana.

³¹ Jius banegidima Meri a miamia roguena, dabudine a kita da Meri vadae be ma girigirina ya dobi makaina. Dabudine taudi a noḡotina da Meri kabe nuvunama kokoagine ḡaba aubainama i naḡonaḡo, naumeki da taudi ai muriwatanena. ³² Raḡanine Meri Yesu ḡarone ya tavatavana, tauna ya raupari be ya riuna, “Bada, deḡoda tam maiḡone uma dabudine ku tavana, nuvuguma tokare nam ya guri.”

³³ Yesu e kitana be Meri ya ḡabaḡabana, be Jius banegidima Meri a miamia roguena taudi mate a ḡabaḡabana. Inam raḡanine Yesu medi noponama ya karati be nuanama ya gewagewana. ³⁴ Dabudine Yesu taudi yai taraviredi be ya riuna, “Lasares deḡo dabudine koyai kokoagi?” Be taudi a riuna, “Bada, tà naḡo be kwa kita.” ³⁵ Naumeki da Yesu ya ḡabana. ³⁶ Be banaga dabudine a midimidina taudi a riuna, “Ko kita, Lasares tauna nuanama ya paḡo kauena.” ³⁷ Be ḡesaudima a riuna, “Uma tauḡominama banaga matapotapotanama yai yawasanina, be aba aubainama tauna Lasares varinama ya vaia yababe be ya guri?”

Yesu, Lasares ya guri be ya kawa midisuḡu munaḡena

³⁸ Dabudine Yesu medi noponama ya kara munaḡe be kokoagae ya tavana. Lasares kokoaginama inam gubae. Be gubanama gayane yeku dosinama ai midit-omna.

³⁹ Be Yesu ya riuna, “Yeku ko taurie ḡavoe e naḡo!” Be Mata ya riuna, “Bada, yodi tokare pana e morabana, baninama tauna kokoagae ya kenana raḡan 4 a kovina.” ⁴⁰ Be Yesu ya riuna, “Taugu è riuem bo ibewa da tam kwai sumaḡana tokare Mamaitua neneḡarinama kwa kitana.” ⁴¹ Dabudine taudi Yeku a raurie da ḡavoe ya naḡo, yodibe Yesu gunuma ya kitasaḡe be ya riuna, “Mamai, yàwai kaiwemna da tam taugu bonaguma kuya vaiena. ⁴² Taugu è kataiena da tam raḡan matabuna taugu bonaguma kwa vaivaiena, be uma banegidima ta midimidina, taudi kadi taiye taugu bonaguma dosine yà riuna da taudi sibo a vaie be ai sumaḡa da tam taugu kuya riuporeguna.”

⁴³ Yesu nama ya giugiu kovina, tauna bonanama dosine ya riuna, “Lasares, kwa dobi!” ⁴⁴ Naumeki da tauḡoma gurigurinama gubae be ya dobina. Tauna nimanama, kaḡanama, debanama be tuninama matabuna garae sumasumanama. Naumeki da Yesu ya riuna, “Gara ko kuvesa poredi be e naḡona!”

Jius babadidima Yesu kana kasirama a tomna waiguri-nama aubainama

⁴⁵ Jius banegidima toitoi Meri nuadubuenama aubainama a tavatavana, taudi Yesu aba ya voivoiena a kita be tauna ai sumaḡena. ⁴⁶ Be banaga ḡesaudima taudi a naḡo be Yesu aba ya voivoiena Parisi ḡarodie ai samanina. ⁴⁷ Dabudine pirisi adi babadama be Parisi ai

rawategeidina Sanedrion waiborunama aubainama. Be dabudine taudi a riuna, "Yodi aba ta voie? Uma tauḡominama mataira toitoi e voivoiedina. ⁴⁸ Deḡoda tauda ta kita yababena, banaga matabudi tokare tauna tai muriwatanena. Inam raḡanine tauḡara Romḡa tokare ta verau, be da tempolma be da dobuma ta kawa gewegewedina."

⁴⁹ Naumeki da tauḡoma tenaḡa isanama Kaiyapas, tauna pirisi adi badama inam modinama nopone. Tauna ya midisuḡu be ya riuna, "Taumi buebuemima, ⁵⁰ nam aiyaba ko kataiena. Ya verena da inam baneginama tenaḡa sibo ya gurina, be tauda matabuda sibo te yawasanana."

⁵¹ Inam giunama nam Kaiyapas nuane i giu yababana, ibewa. Be tauna pirisi adi badama ya miamiana inam modinama nopone, vutuna aubainama tauna yai perovetana da Yesu sibo ya gurina Jius banegidima matabudi aubaidima. ⁵² Be nam Jius taudiḡa, ibewa da Mamaitua na sedama dobu matabuna nopone a daberara be ta miamiana, taudi mate aubaidima tauna e guri be e rawategeidi da taudi tenaḡa ta tubuḡana.

⁵³ Naumeki da inam raḡanine be nokoi ya naḡona taudi Yesu na kasirama tomnama ai karena da sibo ai gurina. ⁵⁴ Vutuna aubainama Yesu nam patara nopodie i noya munaḡana, tauna ya gosedi be ya naḡona Epreim meagaine. Inam meagainama dobu kavakavanama diane, be dabudine tauna na tauwai muriwatanama mate a miana.

⁵⁵ Naumeki da Naḡopore soinama raḡaninama maيدا ya tavatavana aubainama, banaga toitoi Israel nopone miemienidima a rauria be a saḡa a naḡona Jerusalemma. Baninama muriḡa da Naḡopore soinama sibo ya tavana, be noḡone taudi adi vaivaima da sibo a sigu dokana. ⁵⁶ Dabudine taudi a ḡoḡoena da Yesu sibo a kitana. Vutuna aubainama taudi tempol dianaḡa a midi babara be adi banagama adi banagama ai taraviredi be a riuriuna, "Aba ko noḡonoḡoti, Yesu tokare soie e saḡa bo ibewa?" ⁵⁷ Inam dabudine pirisi adi babadama be Parisi, taudi adi giuna bagibagina ma a boruna da aitau Yesu e kitana, waiḡapa taudi ḡarodie ei maḡatarana. Yodibe tauna ta vunuḡina.

Meri upa ḡabuḡabunama Yesu kaḡane ya ḡinina

(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

12 Raḡan 6 a kenakenana muriḡa da Naḡopore soinama e tavana. Be Yesu tauna ya naḡona Betenima Lasares na vadae, tauna vutuna ya gurina be Yesu ya kawa midisuḡu munaḡena. ² Dabudine Yesu na kanima a vokaukauena. Naumeki da Mata kani ya tebodi be Yesu, Lasares be banaga ḡesaudima mate gunie a miamiana ya ute nawedina. ³ Be Meri dabudine upa ḡabuḡabunama [†] ya paḡo da Yesu kaḡanama debane ya ḡini be deba vuvuḡine Yesu kaḡanama ya ravusina. Be inam upanama isanama 'Nad' be maesinama dosinama. Be inam vadanama noponama matabuna ḡabuḡa ya kaiyaḡotina.

[†] Gurik baibol ya riuna: Inam upanama ḡabuḡabunama na vitama inam ½ kilo nama.

⁴ Be Yesu na tauwai muriwatanama tenaḡa isanama Judas Iskariot, tauna vutuna tokare Yesu e boru do-biḡena, tauna umanama ya riuna, ⁵ "Inam upanama ḡabuḡabunama maesinama ya moraba kauana! ^{††} Taumi sibo koya raugimare be mane banaga waikaruwaḡewaḡedima sibo koya utedina." ⁶ Judas nam banaga waikaruwaḡewaḡedima i noḡotidi be inam giunama i vatona, ibewa da tauna banaga danedanenenama, aubainama nama ya giuna. Baninama Judas tauna mane taurabenama be wari raḡan taunama aubainama mane nevedima ya rarau soru poraḡana.

⁷ Be Yesu tauna ya paribee be ya riuna, "Nam Meri kwa tainuaraḡaraḡa, kwa gose pore. Tauna umanama ya voiana inam ya kawa nonoḡiguna waikokoagiguma aubainama. ⁸ Banaga waikaruwaḡewaḡedima raḡan matabuna taumi mate ko miamiana. Be taugu nam tokare taumi mate ta mia gurata."

⁹ Taudi dabudine yaḡoro a kanikanina, be patara dosinama a kataie da Yesu tauna Lasares na vadae ya miamiana. Vutuna aubainama a verauna kitanama aubainama, be nam Yesu taunaḡa, Lasares mate kitanama aubainama a verauna, baninama tauna ya gurina, be Yesu yai yawasanana munaḡena. ¹⁰ Inam kauinama aubainama pirisi babadidima adi ogama a taraḡina da Lasares mate sibo ai gurina. ¹¹ Baninama tauna kana taiye banaga toitoi Jius babadidima a gosedi be Yesu ai muriwatanena.

Yesu Jerusalemma ya saḡa ya naḡonaḡo be banaga ai nuaverena

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-10; Lk 19:28-40)

¹² Pomainama banaga soi aubainama a tavatavana, taudi a vaie da Yesu ya saḡasaḡana Jerusalemma.

¹³ Vutuna aubainama banaga toitoi garamo a ragaudi da a dobi a naḡona veraubodenama aubainama, be bonedima dosine a yogo be a riuriuna, "Hosana, waiaiaininama tauna vutuna Bada isane e veraverauna! Israel guyaunama waiaiaininama!"

¹⁴ Yesu donki natunama ya banavi be debane ya miana, maika girugiruminama porane ya riuriuna nama, ¹⁵ "Jerusalem [‡] banegimima nam ko naira, ko kitana ami guyauma donki natunama ya gerue be ḡaromie e veraverauna."

¹⁶ Yesu na tauwai muriwatanama uma kaudima noḡone nam ti kataiedina. Be Yesu marae ya saḡa ya naḡonaḡona murine, girugiruminama porane aba a riuriuedina, vutudi Yesu na tauwai muriwatanama a noḡotidina, be a kataie da noḡone aba awai perovetaena yodi a tubuḡa be a kitana.

¹⁷ Be maiḡone Lasares ya guri da kokoagae ya kenakenana. Be Yesu Lasares gurigurinama kokoagae ya riue, be ya kawa midisuḡu munaḡe da ya dobina. In-

^{††} Be upanama maesinama inam maika modi tenaḡa nopone ta bagibagi be maesinama ta paḡopaḡona ruvanama. [‡] Gurik bonane ya riuna: 'Saion natunama waivinama'. Saion, baninama inam oya, be natunama inam meagai inam oyanama debane e kenakenana. Be meagainama isanama inam 'Jerusalem'.

am raġanine banaga toitoi dabudi mate, be Yesu aba ya voie be a kitakitana, taudi inam varinama ai dabearina. ¹⁸ Be banaga toitoi inam varinama a vaiena. Vutuna aubainama taudi garamo a ragaudi be a dobi a naġona Yesu naġobodenama aubainama. ¹⁹ Dabudine Parisi taudi adi banagama adi banagama a riuedina, "Yodi aba tà voie? Banaga matabudi Yesu tawai muriwatanena."

Yesu nema e guri bakona ya giuena

²⁰ Inam soinama nopone dabudine Gurik banegidima ġesaudima mate inam soinama aubainama a tavana. ²¹ Taudi a verauna Pilip ġarone. (Pilip tauna Bet-saida baneginama Galili provins nopone.) Be taudi Pilip ai baġa be a riuna, "Yau tura, tauma Yesu kitanama ka ġoeġoena." ²² Naumeki da Pilip ya naġo Endru yai vari be rabuidi a naġona Yesu riunama aubainama.

²³ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Yodi raġan ya tavana da Banaga Natunama neneġarinama e maġatarana. ²⁴ Yà riuriu kauemina, deġoda pesi nam doġa nopone ko kuma be e guri, inam tokare kitanama teneġinama nama e kenakenana. Be deġoda pesi doġa nopone kwa kuma be e gurina, inam raġanine tokare e gogo tava be baninama toitoi e sivudina.

²⁵ Aitau da taunama na yawasanama ewai nuaboyena, tokare na yawasanama e kawa gewagewana. Be aitau da uma dobune nam na yawasanama imawai nuaboyena, tauna tokare yawasanama kenakena nonoġinama e paġona. ²⁶ Aitau aubaiguma noya e ġoeġoena, naumeki da ei muriwataneguna. Deġo yà naġonaġo bo yà miamiana, tauna taugu mate. Be Tamaguma inam banegidima aitauga aubaiguma ta noyanoyana, tokare e kawa saġedina.

²⁷ "Be yodi taugu èi nuaboya kauana be nema yà riu bako? Umanama yà riu bo avedi, 'Mamai, kwa sagugu da uma nuaboyanama nam yà sigue.' Ibewa, nam nama yà riu, baninama inam vutuna aubainama uma dobudine è yovona. ²⁸ Taugu umanama yà riuna, 'Mamai, tamġa isamma kwa kawa saġe munaġemna.'" Naumeki da bona marae ya dobi be ya riuna, "Taugu kaiteka isaguma è kawa saġe munaġeguna be yodi yà voia munaġena." ²⁹ Inam raġanine patara bona a vaivaiana, banaga ġesaudima a riuna, "Inam parere." Be ġesaudima a riuna, "Ibewa, inam anea Yesu ġarone e giugiuna."

³⁰ Dabudine Yesu ya riuna, "Taumi anisagumima aubainama inam bonanama ya dobina, nam taugu.

³¹ Yodi raġan ya tavana da Mamaitua dobu ei tarapirie be dobunama tauwai badenama e tavu dobiġena.

³² Be taudi korosie tawai daweguna raġanine, taugu yau banagama matabudi yà verauġedina ġarogue."

³³ Inam giudima tauna ya vatodina da banaga sibo a kataie da tauna tokare nema e guri bakona.

³⁴ Dabudine banaga a riuna, "Tauma tarawatu nopone kè kataiena da Tauwai yawasanama tauna tokare e mia nonoġana. Be yodi nemanama da kwa riuriuna, 'Banaga Natunama tokare korosie tai dawe? Banaga Natunama inam aitau?'" ³⁵ Be Yesu ya riuedina, "Taugu

vutuna ami yanama, be taugu tokare nam taumi mate tà mia gurata. Vutuna aubainama yodi raġan daumarine taumi inam yanana noponaġa ko babarana. Inam kedane tadiwanawana tokare nam e rupu tawemi. Baninama aitauga tadiwanawana noponaġa ta babababarana, taudi keda nam tima kitakitana, taudi ta naġonaġona aikedae ta tavana nam ti kataiena. ³⁶ Taumi yana yodi ġaromie e miamiana maika, naumeki da taumi yanana koi sumaġena, inam raġanine taumi tokare yana natunatumama ko tubuġana." Be Yesu na giuma yawai kovina, murine tauna ya gosedi be ya naġo waimatapoviedina.

Jius babadidima yaġoro da nam timawai sumaġana

³⁷ Yesu mataira toitoi Jius matedie ya voiedina, be taudi yaġoro nam ti sumaġena, ³⁸ baninama peroveta Aisaia aba ya riuriuena nama a tubuġana. Tauna umanama ya riuna,

"Bada, aitau tokare ama giuma ei sumaġe? Be aitau ġarodie tokare am rewapanama kwai maġatari?"

³⁹ Be mate Aisaia gabu ġesaune umanama ya riuna,

⁴⁰ "Mamaitua taudi matedima be nuedima yai potedina,

inam kedane taudi matedie nam aba sibo a kita, bo nuedie nam aba sibo a kataie

da nuedima a vitaredi be sibo ei yawasanidi."

⁴¹ Aisaia nama ya riuna, baninama tauna kaite Yesu neneġarinama ya kita be ya giuena. ⁴² Be yaġoro banaga toitoi be Jius babadidima toitoi mate Yesu ai sumaġena. Be taudi Parisi a nairedina, baninama deġoda sinagog nopone be tima tavu dobiġedi. Vutuna aubainama taudi nam ti maġatara munaġedina da taudi tauwai sumaġa, ⁴³ baninama taudi a ġoeġoena da Mamaitua sibo ya kawa saġedina. Be adi ġoana kauama inam sibo banaga taudi a kawa saġedina.

⁴⁴ Dabudine Yesu bonanama dosine ya riuna, "Banaga aitau taugu ewai sumaġeguna, inam nam tauguġa imawai sumaġeguna, ibewa da tauriuporeguma mate ewai sumaġena. ⁴⁵ Be deġoda aitau taugu ya kitaguna, inam tauriuporeguma kaite ya kitana. ⁴⁶ Taugu è yovona dobu waiyananama aubainama. Be aitau taugu ewai sumaġeguna, tauna tokare nam tadiwanawanae e mia.

⁴⁷ "Be aitau da yau giuma e vaivaiedina be nam e voteyeteyedi, taugu nam yodi tauna yà tarapirie, baninama taugu nam dobu waitarapirienama aubainama e yovona, ibewa da taugu dobu waiyawasaninama aubainama è yovona. ⁴⁸ Be aitau da taugu e riuriu tuatuaġaiegu be yau giuma nam ei aninedi, tauna tokare kovoġa e banavina. Baninama raġan damone taugu yau giuma tokare tauna ta etarena. ⁴⁹ Taugu nam nuague ama giugiu yababana, ibewa da Tamaguma tauriuporeguma tauna ya riu vavasaġeguna da taugu aba yà giuena. ⁵⁰ Be taugu è kataiena da tauna na giuma ewai kataimina da taumi yawasanama kenakena nonoġine ko tavana. Vutuna aubainama Tamaguma aba ya riuriueguna, ruvane nama yà giugiuna."

Yesu na tauwai muriwatanama kağedima e koğekoğedina

13 Naumeki da Nağopore Soinama rağaninama gaubonağa da sibo ya tavana. Be Yesu tauna kaite ya kataiena da na rağanima ya tavana da uma dobunama e gose be e munağana Tamanama risine. Dabudine tauna na tauwai muriwatanama yai kataidi da tauna ewai nuapağo kauedina. ² Ravie kani na rağanie Diaboro kaite Judas Iskariot, nopone noğota gewagewanama ya boruna da Yesu e boru dobiğena, Judas tauna vutuna Saemon natunama. ³ Be Yesu ya kataiena da Tamanama rewapana matabuna tauna ni mane ya boruna da yaba matabudi ei badedina. Be mate tauna ya kataiena da tauna Mamaitua ġarone be ya yovona, be yodi e munamunağana. ⁴ Vutuna aubainama Yesu kani nopone ya midisuğū da na kwamama ya kaipore, be taweri ya pağo da bogane yai rauvirina. ⁵ Yodibe tauna disi ya pağo da nopone upa ya ġini be na tauwai muriwatanama kağedima ya koğedi be inam tawerine kağedima ya ravusidina.

⁶ Be rağanine Yesu Saemon Pita ġarone ya tavatavana, Pita ya riuena, “Bada umanema nama da tam taugu kağaguma kwa koğa?” ⁷ Be Yesu tauna ya riuena, “Taugu yodi aba yà voivoiena baninama tam nam ku kataiena, be tokare kwa kataie da baninama aba.” ⁸ Be Pita ya riuna, “Avedi, nam airağan kağaguma kwa koğedi!” Be Yesu ya paribeena, “Değoda taugu kağamma nam yà koğa, tam taugu nam yau tauwai muriwatanama.” ⁹ Be Saemon Pita ya riuna, “O Bada, değoda nama, naumeki da nam kağaguğa kwa koğedi, be nimaguma be debaguma mate kwa koğedina.”

¹⁰ Be Yesu ya riuena, “Banaga aita da tuninama matabuna topa nopone ya yovo be ya sigu ġomana, inam baneginama kağanama taunağa tokare e koğedina, baninama tauna kaite ya sigu be verenama e miamiana. Be taumi inam koya sigu be veremima ko miamiana, be ġesaumima nam veremi.” ¹¹ Yesu nama ya riuna, baninama tauna kaite ya kataie da aita tokare tauna e boru dobiğena. Vutuna aubainama tauna ya riuna, ‘Ġesaumima nam veremi’.

¹² Rağanine taudi kağedima ya koğakoğa kovina, tauna na kwamama ya kote munağe da ya munağa na gabue ya mia be yai taraviredina, “Taugu aba yodi è voiena baninama koya kataie bo ibewa? ¹³ Taumi ko riuriueguna ‘Tauwai katakatai’ be ‘Bada’. Be inam ko riuriu kauana, baninama inam vutuna taugu. ¹⁴ Be yodi koya kita, taugu ami Badama be ami Tauwai katakataima be yağoro kağemima è koğedina. Vutuna aubainama taumi taumiğa ami banagama ami banagama mate kağemima sibo nama koya koğedina. ¹⁵ Taugu yodi mataira verenama è voie be koya kitana, be taumi nama sibo koya voiana, ¹⁶ baninama taunoya tauna nam tokare na badama e sağa pore, be mate tauwai noyanoya tauna nam tokare tauriuporenama e sağa pore. ¹⁷ Yodi taumi uma yabedima koya kitedi be koya kataiedina, be değoda ko voiedina, taumi tokare waiaiaina ko banavina.

¹⁸ “Taugu nam matabumi ġaromie uma yabedima ama giugiuedina, ibewa da taugu è vinemina aubainama tenatenağaami ami yawasanama è kataiedina. Be girugiruminama porane aba a riuriuena inam riukaua, taudi a riuna, ‘Banaga aita da yau kanima nevanama ya kanina, tauna vutuna ya midi vitare be yai ġaviegunna.’ ¹⁹ Uma kauinama muriğa da e tubuğana yodi yà riuriu wainonoğimina, be tokare e tubuğana rağanine, dabudine koi sumağa da taugu vutuna Tauwai yawasanama. ²⁰ Taugu yà riuriu kauemina, aita da yau tauwai noyanoyama ei aninena, tauna inam taugu ewai anineguna. Be aita da taugu ei anineguna, tauna inam tauriuporeguma ewai aninena.”

Judas Yesu e boru dobiğena (Mt 26:20-25; Mk 14:17-21; Lk 22:21-23)

²¹ Yesu nama ya riuriuna murine, tauna noponama nuaboya ya moğavu be ya riuna, “Yà riuriu kauemina, nopomie tenağa tokare taugu e boru dobiğeguna.”

²² Dabudine tauwai muriwatanama tenatenağaami turanama turanama matanama ya kita be a nuanua babağana da Yesu aita e riuriue. ²³ Be taudi nopodie tenağa Yesu tura kaukainama tauna Yesu diane ya miamiana. ²⁴ Naumeki da Saemon Pita inam baneginama Yesu diane miemieninama mamareğa ya riu kasave be ya riuena, “Bada kwa riue, aita tauna e riuriue?” ²⁵ Dabudine inam baneginama Yesu diane miemieninama ya kekera nağo Bada diağomine be mamareğa ya riu kasavena, “Bada, aita tokare tam e boru dobiğem?”

²⁶ Yesu ya paribee be ya riuna, “Kwa kita be taugu rağanine buredi riku nopone yai gayo be banaga aita yà utena, inam baneginama vutuna taugu e boru dobiğeguna.” Naumeki da Yesu buredi riku nopone yai gayo be Judas Iskariot ya utena. Tauna vutuna Saemon natunama. ²⁷ Rağanine Judas buredi ya pağo be ya kanikanina, Seitan Judas nopone ya sağana, dabudine Yesu Judas ya riuena, “Tam aba voienama yodi kwawai nuanoğonoğotena, naumeki da waiğapa kwa voiena.”

²⁸ Be ġesaudima dabudine a kanikanina nam ti kataiena aba aubainama Yesu nama Judas ya riue.

²⁹ Be Judas tauna mane taurabenama. Vutuna aubainama, na banagama ġesaudima ai noğotana kabe Yesu Judas i riuriupore nawe soi kanima gimerinama aubaina, bo mane banaga waikaruwağewağedima kabe e utedi. ³⁰ Dabudine Judas ya dobi be kupiğa ya nağona.

Yesu ya riuna da Pita tokare tauna e bovienna

³¹ Rağanine Judas ya dobi be ya nağonağona murine Yesu ya riuna, “Yodi rağan ya tavana da taugu Banaga Natunama neneğariguma e mağatarana. Be abağa taugu ġarogue ta tubutubuğana rağanine, Mamaitua neneğara dosinama e pağona. ³² Inam rağanine Mamaitua tokare waiğapa banaga ei kataidi da Banaga Natunama tauna ya sağa vavasağana. ³³ Yau sedama, noğone nema Jius babadidima è riuriuedina, nama yodi taumi yà riuriuemina, da taugu tokare taumi mate

nam tà mia gurata. Taumi tokare ko waneguna, be dego taugu yà naḡonaḡona, dabudi taumi tokare nam ko tava. ³⁴ Be yodi riuvavasaḡa vaunama yà utemina inam: Ami banagama ami banagama nuemima ta paḡona, nema taugu yàwai nuapaḡoemina nama. ³⁵ Deḡoda koi nuapaḡo vivirana, inam raḡanine bana-ga matabudi tokare ta kataiemi da taumi taugu yau tauwai muriwatanama."

³⁶ Dabudine Saemon Pita Yesu yai taravirena, "Bada, tam deḡo kwa naḡonaḡo?" Be Yesu ya riuna, "Taugu deḡo yà naḡonaḡona, dabudi tam yodi nam kwa tava be teneḡina, be tokare tam dabudine kwa tavana."

³⁷ Be Pita ya riuna, "Bada, aba aubainama dabudine yodi nam yà tava? Taugu yodi inam teneteneḡinama da tam mate tà gurina." ³⁸ Be Yesu tauna ya riuena, "Tam kuya noḡoti da teneḡinama taugu mate tà gurina. Be taugu yà riuriu kauemna da tam tokare raḡan rabuieḡa taugu kwa bovieguna, muriḡa da kamkam e riuna.

Yesu tauna vutuna keda

14 "Nam koi nuaboya, Mamaitua koi sumaḡe, be mate taugu koi sumaḡeguna. ² Tamaguma na vadae gabu toitoi ta kenakenana, be taugu yodi dabudine yà naḡonaḡona ami gabuma yà vokaukuedina. Be deḡoda gabu sibo ibewa, taugu tokare nam e riue-mi. ³ Be raḡanine yà naḡo be gabu yà vokaukua rovona murine, taugu tokare yà verau munaḡa be matabumi yai doka nawemina yau kaba miae. Be dabudine matabuda tokare tà mia tenaḡana. ⁴ Be taugu deḡo yà naḡonaḡona kedanama taumi koya kataiena."

⁵ Be Tomas Yesu ya riuena, "Bada, keda nema ka kataie bake? Tauma nam ke kataiena tam aikedae kwa naḡonaḡo." ⁶ Be Yesu tauna ya paribee be ya riuna, "Taugu vutuna Keda, Riukaua be Yawasana. Be nam aitu tokare Tamaguma ḡarone e tava be teneteneḡina, ibewa da taugue tokare Tamaguma ḡarone ko tavana. ⁷ Deḡoda taumi ko katai kauemna, taumi tokare Tamaguma mate sibo koya kataiena. Taumi yodi da nokoi ya naḡona Tamaguma koya kataiena, baninama tauna kaite koya kitana."

⁸ Dabudine Pilip ya riuna, "Bada, Tamamma kwai kataimai, yodibe nuamaima e verena." ⁹ Be Yesu ya riuna, "Pilip, taugu noya èwai karee da yodi taugu raḡan matabuna taumi mate tè miamiana, be yaḡoro tam nam ku kataieguna da taugu aitu. Be aba aubainama kwa riuriuna, 'Tamamma kwai kataimai?' Banaga aitu da taugu ya kitaguna, inam Tamaguma ya kitana.

¹⁰ Taugu inam Tamaguma nopone be tauna taugu nopogue, inam riunama tam kwawai sumaḡe bo ibewa? Abaḡa yà giugiuuedina inam nam nuague ama giugiu yababedina, ibewa da Tamaguma nopogue e miamiana, tauna vutuna na noyama e voivoiedina. ¹¹ Taugu inam Tamaguma nopone be tauna taugu nopogue, inam riunama tam naumeki kwai sumaḡena. Be deḡoda ibewa, naumeki da mataira dosidima yà voivoiedina, vutudi sibo kuya kitedi be kuyai sumaḡana.

¹² "Yà riuriu kauemina, aitu ewai sumaḡeguna, tauna tokare voia dosidima taugu è voivoiedina, teneḡidima nama tauna e voiedina. Be nam inam vutudiḡa, ibewa da tauna tokare voia dosi vavasaḡidima mate e voiedina, nam maika taugu è voivoiedina nama. Bani-nama taugu Tamaguma ḡarone yà naḡonaḡona aubainama. ¹³ Be aiyaba taugu isague koi baḡena, taugu tokare yà voiena, Tamaguma isanama kawa saḡe-nama aubainama. ¹⁴ Be taugu isague aba koi baḡaguna, tokare yà voiena. ¹⁵ Taumi deḡoda koi nuapaḡoeguna, taugu aba è riuriu vavasaḡemina, tokare ko voteyeteyedina.

Yesu ya saugana da Arua Babau e riupore yovoḡena

¹⁶ "Taugu tokare Tamaguma yài baḡa da tauna tokare ami tausaguma ḡesau e riupore yovoḡe ¹⁷ be taumi mate ko mia nonoḡana, tauna vutuna Riukaua Aruinama. Be dobu banegidima taudi nam teneteneḡina da tauna tai anine be adi tausaguma e tubuḡa, baninama taudi nam Arua tima wanewanena da sibo a kataie. Be taumi tauna koya kataiena, baninama inam Aruinama yodi taumi mate ko miamiana, be tokare tauna nopomie e miana. ¹⁸ Taugu nam tokare yà gose pore yababemi seda kedekededima maika. Ibewa, taugu tokare yà verau munaḡana ḡaromie. ¹⁹ Raḡan ḡaubonaḡa dobu banegidima tokare nam ta kita munaḡegu. Be taumi tokare ko kita munaḡeguna. Taugu yà yawasana munaḡana, aubainama taumi mate tokare ko yawasanana. ²⁰ Taugu yà guri be yà midisuḡu munaḡana raḡanine, dabudine taumi tokare ko kataie da taugu Tamaguma nopone. Be taumi taugu nopogue, be taugu taumi nopomie. ²¹ Tauna aitu yau riuvavasaḡama e vovo teyetyedina, tauna vutuna taugu ewai nuapaḡoeguna. Be tauna ewai nuapaḡoeguna aubainama, Tamaguma be taugu tokare tauna kai nuapaḡoena, be ḡarone taugu yà maḡatarana."

²² Dabudine Judas ḡesau (nam Judas Iskariot), tauna Yesu ya riuena, "Bada, aba aubainama taumaḡa ḡaromaie kwa maḡatara be nam dobu banegidima ḡarodie?"

²³ Be Yesu ya paribee be ya riuna, "Aitu ewai nuapaḡoeguna, tauna yau giuma matabuna tokare e voteyetyedina. Be Tamaguma inam baneginama ei nuapaḡoe, be tauna inam baneginama ḡarone ama kaba miama kai tubuḡi be dabudine ka miana. ²⁴ Be aitu nam imawai nuapaḡoeguna, tauna yau giuma tokare nam e voteyetyedi. Inam giudima nam nuague amawai tubuḡidi be ama giugiuuedina, ibewa da Tamaguma tauriuporeguma tauna uma giudima ya utegu be yà giugiuuedina. ²⁵ Taugu yodi yaḡoro taumi mate tè miamiana, aubainama uma kauidima yà giugiuuedina. ²⁶ Taugu isague Tamaguma tokare tausagu Arua Babau e riupore yovoḡena ḡaromie. Be tauna tokare yaba matabuna ei katakataimina, be abaḡa è giugiuuedina tokare tauna e riuwai noḡotimina.

²⁷ "Taugu yà naḡonaḡona be yau subama nopomie yà boruna. Taugu yau subama inam nam dobu

banegidima suba ta voivoiena maika, vutuna aubainama nam ko naira bo koi nuaboya. ²⁸ Taugu è riuemina da taugu yà nağona, be tokare yà verau munağana ġaromie. Değoda nuemima tabutabune sibo koi nuapağoeguna, taumi sibo nuemima ya verena da taugu yà nağonağona Tamaguma ġarone. Baninama tauna ya sağa guratana nam maika taugu. ²⁹ Uma kaudima muriğa da ta tubuğana yodi yà riuriu wainonoğimina, be tokare ta tubuğana rağanine, dabudine koi sumağa da taugu aba è riuriuemina inam matabudi riukaua.

³⁰ "Be yodi nam gavogavo ima kenakenana da tà giu gurata, baninama uma dobunama kana guyauma kaiteka maida e tavatavana. Tauna nam na rewapanama ġarogue ima kenakenana. ³¹ Taugu Tamaguma aba ya riuriuena, vutuna yà voiena. Yodibe dobu banegidima tokare ta kataie da taugu Tamaguma yàwai nuapağoena. Ko midisuğu tà nağo.

Yesu tauna vutuna waen kainama

15 "Taugu vutuna waen kainama, be Tamaguma tauna waen taukumanama. ² Be waen ragedima ġesaudima nam votevotedi, tauna ewai miaraka porağana. Be raga ġesaudima votevotedima, tauna e tomtom vuneğidina da taudi ta vota kauana. ³ Be taugu yau waikatakataie Tamaguma kaite taumi ya tom vuneğimi be koya verena. ⁴ Taumi naumeki da taugu nopogue ko miana, be taugu taumi nopomie yà miana. Baninama değoda waen raganama e nuagasi porağana inam raganama tokare nam e vota. Be teneğinama nama değoda taumi nam nopogue ko mia, taumi tokare nam ko vota.

⁵ "Taugu vutuna waen kainama, be taumi waen ragedima. Aitau da taugu nopogue e miana, be taugu tauna nopone yà miana, tauna tokare e vota kauana. Be değoda taumi ko gosegu be ġavoe ko midi teğana, taumi tokare nam ko vota rubu. ⁶ Be aitau nopogue nam e mia, tauna inam waen raganama ta tom pore be ta pokipokina maika. Inam ragedima pokipokidima tokare ta ragaudi be kai matane ta gabu gorudina. ⁷ Değoda taumi nopogue ko mia nonoğa be riuguma taumi nopomie e kenana, taumi aba kowai bağena, tokare ko banavina. ⁸ Taumi ko votavota kauana rağanine, Tamaguma neneğarinama tokare dabudi e mağatarana. Inam kedane banaga tokare ta kataie da taumi taugu yau tauwai muriwatanama.

⁹ "Tamaguma nema taugu yai nuapağo bakeguna, nama taumi yàwai nuapağoemina. Be yodi inam wainuapağone ko miana! ¹⁰ Değoda taugu yau riuvavasağama ko voteyeteyedina, taumi tokare yau wainuapağoe ko miana, nema taugu Tamaguma na riuvavasağama è voteyeteyedi be na wainuapağoe yà miamiana nama. ¹¹ Taugu nama yà riuriuemina da nuavere taugu nopogue kenakenanama, teneğinama taumi nopomima e moğavuna.

¹² "Be taugu yau riuvavasağama inam uma: Ami banagama ami banagama nuemima ta pağona, nema taugu yàwai nuapağoemina nama. ¹³ Wainuapağo dosinama inam umanama: Banaga değoda na

yawasanama ei utae be na banagama aubaidima e gurina, inam vutuna wainuapağo dosi vavasağinama inam baneginama ya voiena. ¹⁴ Be taumi değoda yau riuvavasağama ko voteyeteyedina, taumi vutuna taugu yau banagama. ¹⁵ Boni taugu è riuriuemina, taumi taunoya. Be taunoya tauna na badama aba e voivoiedina, tauna nam ima katakataiedina. Vutuna aubainama yodi yà riuriuemina, taumi taugu yau banagama, baninama taugu Tamaguma aba ya riuriueguna, matabudi taumi è riuemina. ¹⁶ Taumi nam taugu ko vineguna, be taugu taumi è vinemina da ko nağo be ko votana. Be inam votedima tokare ta kena nonoğana. Yodibe aba isague koi bağena, Tamaguma tokare e utemina. ¹⁷ Yà riuriu vavasağemina da ami banagama ami banagama mate koi nuapağona.

Dobu banegidima tokare ta tuağaiemina

¹⁸ "Değoda dobu banegidima taumi ta tuağaiemina, dabudine ko noğoti da taugu noğone a tuağai dokeguna.

¹⁹ "Değoda taumi sibo dobu ġaronama, taudi tokare ai nuapağoemina. Be ibewa da taumi nam dobu ġarona, baninama taugu è vinemina da inam dobunama ko dobi porenna. Vutuna aubainama dobu banegidima ta tuatuağaiemina. ²⁰ Be banaga taudi kaite taugu ta raraukivi gewegeweguna. Be noğone aba è riuriuemina, vutudi ko noğotidi: 'Taunoya tauna nam tokare na badama e sağapore.' Vutuna aubainama taumi mate tokare nama ta raukivi gewegewemina. Be değoda banaga yau giuma sibo ti vovo teyeteyedina, naumeki da taumi mate ami giuma tokare a voteyeteyedina. ²¹ Be taumi taugu ġaroğaroguma aubainama, banaga tokare taumi ta raukivi gewegewemina. Baninama taudi tauriuporeguma nam ti kataiena. ²² Taugu ġarodie è mağatarata be Tamaguma riunama è giuena. Be taudi yağoro da ġarogue nama ta voivoiana, vutuna aubainama taudi ġarodie naumeki da gewagewa e kenakenana. Be değoda taugu ġarodie nam sibo e yovo be e giu, taudi tokare nam gewagewa ġarodie ya kena. ²³ Aitau taugu e tuatuağaiemina, tauna Tamaguma mate e tuatuağaiemina. ²⁴ Taugu ġarodie mataira dosidima è voidina, nam aitau değo nama matairidima i voia rubudina. Be taudi inam matairidima a kitedina, be yağoro da Tamaguma be taugu ta tuatuağaiemina, vutuna aubainama taudi ġarodie gewagewa e kenakenana. Be değoda taugu sibo mataira dosidima voidima ibewa, taudi tokare nam gewagewa ġarodie ya kena. ²⁵ Be adi tarawatuma bukane umanama ewai perovetana, 'Taudi nam aba gewagewanama ġarogue ti banavina be a tuağai yababeguna.'

Inam giudima yodi ta mağamağatarana.

²⁶ "Taugu tokare tausagu yà riupore yovoğena ġaromie. Tauna vutuna Riukaua Aruinama. Tauna Tamaguma ġarone e yovo be taugu yau voiana e giuedina. ²⁷ Be taugu noya èwai karee da yodi taumi mate tè nağonağona. Aubainama taumi mate yau voiana banaga ġesaudima ġarodie ko giuedina.

16 “Uma kaudima matabudi noĝone è riuemina da taumi ami waisumaĝe tokare nam ko beku. ²Taumi tokare sinagog nopodie be ta tavu dobiĝemina. Be raĝan e veraverauna e tavana, banaga tokare tai gurimina, baninama taudi tawai noĝotana kabe Mamaitua na ĝoanama ti voivoie. ³Taudi inam kaudima nama ta voiedina, baninama Tamaguma be taugu taudi nam ti kataiemaina. ⁴Uma giudima noĝone taugu nam e riu dokemina, baninama taugu yaĝoro taumi mate tè miamiana aubainama. Be yodi uma kaudima yà riuriu wainonoĝimina, be inam kaudima ta tubuĝana raĝanine, aba è riuriuemina vutudi tokare ko noĝotidina.

Arua Babau na noyama

⁵“Taugu yodi yà naĝonaĝona tauriuporeguma ĝarone. Be nam aitu kui taraviregu be ku riuna, ‘Tam deĝo kwa naĝonaĝo?’ ⁶baninama taugu è riuemina aubainama, taumi koyai nuaboyana. ⁷Be taugu yà riuriu kauemina, ya verena da taugu yà naĝona, be deĝoda nam yà naĝo, tausagu tokare nam e yovo. Be taugu yà naĝona raĝanine, tausagu tokare yà riupore yovoĝena ĝaromie. ⁸Tausagu e yovona raĝanine, tauna tokare dobu banegidima matedima e viriĝaridi da taudime adi gewagewama ta kitedina, be mate tauna didimana kedanama be Mamaitua na etarama ei kataidi da ta kataiedina. ⁹Be banaga nam timawai sumaĝeguna, taudi tokare tausagu ei kataidi da inam vutuna gewagewa. ¹⁰Be taugu yà naĝonaĝona Tamaguma ĝarone. Inam raĝanine taumi tokare nam ko kita munaĝegu, vutuna aubainama tausagu tauna didimana kedanama tokare banaga ei kataidina. ¹¹Be mate tauna banaga ei kataidi da Mamaitua tokare banaga matabudi adi gewagewama aubaidima e etaredina, nema Mamaitua kaite dobu guyaunama etarenama yai karena maika.

¹²“Taugu giu ĝesaudima toitoi mate sibo è riuemina, be taumi nam teneteneĝimi da uma giudima matabudi yodi ko ragaudi. ¹³Vutuna aubainama Riukaua Aruinama e yovona raĝanine, tauna tokare riukaua matabuna ei kataimina. Tauna nam tokare nuane e giu yababa, ibewa da aba ĝarogue e vaivaiena, vutuna e giuedina. Be mate yaba ĝesaudima muriĝa da ta tubuĝana, tauna ei maĝatara dokedina. ¹⁴Tauna yaba matabudi ĝarogue e ragaudi be taumi ĝaromie ei maĝataridina. Inam kedane tauna isaguma e kawakawa saĝena. ¹⁵Yaba matabudi Tamaguma ĝaronama, inam taugu ĝaroguma, vutuna aubainama taugu umanama è riuna, ‘Arua yaba matabudi ĝarogue e ragaudi be taumi ĝaromie ei maĝataridina’.

Tauwai muriwatana tokare tai nuavere munaĝana

¹⁶“Raĝan ĝaubonaĝa tokare nam ko kita munaĝegu. Be raĝan bisanama muridie † taumi tokare ko kita munaĝeguna.”

† Raĝan bisanama muridie inam kokoagae be e midisuĝu munaĝana ya giuena.

¹⁷Be na tauwai muriwatanama ĝesaudima taudi adi banagama adi banagama mate ai giu be a riuna, “Uma giunama baninama aba, tauna ya riuna, ‘Raĝan ĝaubonaĝa tokare nam ko kita munaĝegu. Be raĝan bisanama muridie taumi tokare ko kita munaĝeguna’. Be mate ya riuna, ‘Taugu yà naĝonaĝona Tamaguma ĝarone’, inam giunama baninama aba?” ¹⁸Be riu ĝesau ya riuna, ‘Raĝan ĝaubonaĝa’ inam giunama baninama aba? Tauna na giuna aba ya giugiuuedina tauda nam te kataiedina.”

¹⁹Yesu ya kataie da taudi a ĝoeĝoena uma giudima aubaidima tauna sibo ai taravirena. Vutuna aubainama tauna ya riuedina, “Taumi aba è giugiuemina, vutudi ko nuanua babaĝedi, bo? Taugu è riuna, ‘Raĝan ĝaubonaĝa tokare nam ko kita munaĝegu. Be raĝan bisanama muridie taumi tokare ko kita munaĝeguna’. ²⁰Yà riuriu kauemina da taumi tokare koi nuaboya be ko ĝabana. Inam raĝanine dobu banegidima tokare tai nuaverena. Taumi tokare koi nuaboya guratana, be murine koi nuavere kauana. ²¹Inam kauinama maika waivi gomana e suru be e tepatepana nama. Be gomana e tubuĝana raĝanine nuaboya e kovina, inam raĝanine waivi nuanama e verena, baninama banaga vaunama dobie ya tubuĝana. ²²Inam kauinama teneĝinama nama taumi ĝaromie. Yodi ami nuaboyama raĝaninama ya tavana, be tokare ko kita munaĝeguna raĝanine, taumi koi nuaverena. Be inam wainuaverenama nam aitu tenaĝa tokare ĝaromie e paĝo pore. ²³Inam raĝanine taumi tokare nam koi baĝagu, ibewa. Taugu aba yà riuemina inam, taugu isague Tamaguma koi baĝa be tauna ami ĝoanama e utemina. ²⁴Noĝone be ya saĝa da yodi nam airaĝan isague aiyaba koi baĝa rubuna. Be yodi yà riuriuemina da koi baĝa be taumi ami ĝoanama e utemina, inam raĝanine taumi tokare nuemima e vere vavasaĝana.

Yesu dobu na rewapanama ya vaisubana

²⁵“Taugu inam yabedima matabudi wainasie è giugiuemina. Be raĝan e veraverauna e tavana, inam raĝanine taugu tokare nam wainasie yà giuemi, ibewa da taugu giu didimanidie Tamaguma na kauama ĝaromie yà giuedina. ²⁶Inam raĝanine taugu nam taumi aubaimima Tamaguma yà baĝa. Ibewa da taumiĝa aubaimima Tamaguma koi baĝana taugu isague, ²⁷baninama taumi kowai nuapaĝoegu be kowai sumaĝeguna da taugu Mamaitua ĝarone be è yovona. Vutuna aubainama Tamaguma nuanama ko paĝopaĝona. ²⁸Taugu Tamaguma ĝarone be è yovona dobie, be yodi taugu dobu yà gose pore be yà munaĝana Tamaguma ĝarone.”

²⁹Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama tauna a riuena, “Yodi tam nam wainasie kuma giugiuna, ibewa da giu didimanidie kwa giugiu yaĝana. ³⁰Yodi tauma kè kita be kè kataie da tam banaga adi noĝotama matabudi kuya kataiedina, be nam aitu tokare kwai taravire be na noĝotama tam e riuem. Uma kauinama aubainama tauma kawai sumaĝemna da tam Mamaitua ĝarone be kuya yovona.”

³¹ Be Yesu ya riuedina, “Yodi koyai sumağa! ³² Be rağan e veraverauna kaiteka ya tavana, taumi matabumi tokare ko gosegu be naira koi naço teğateğana, be Tamagama tauna yağoro taugu mate. ³³ Uma kaudi-ma matabudi è riuwai nonoğimina, taumi taugu nopogue ko miana, inam rağanine suba taumi nopomie e kenana. Uma dobune taumi tokare piripiri ko banavidina, be nam koi nuaboya! Baninama taugu dobu rewapanidima matabuna è vaisubedina.”

Yesu ya moiragina

Yesu tauname aubainama ya moiragina

17 Dabudine Yesu na giuma yawai kovina murine, tauna mara ya kitasaçe be umanama ya moiragina, “Mamai, rağan ya tavana yodi natumma neneğarina nama kwai mağatarina. Inam kedane natumma tam neneğarimma ei mağatarina. ² Baninama tam natumma rewapana kuya utena da tauna banaga matabudi ei badedina. Be banaga aitauga tam natumma nimane kuya biribiridina, tauna yawasana kenakena nonoğinama taudi e utedina. ³ Be yawasana kenakena nonoğinama kedanama inam umanama: Banaga sibo a kataiem da riukaua Mamaituanama inam vutuna tam. Be mate sibo a kataie da Yesu Keriso tam kuya riuporena, yodibe taudi sibo ai sumağena. ⁴ Taugu noya matabuna tam kuya uteuteguna dobue è voia rovodina, inam kedane am rewapanama èi mağatarina. ⁵ Mamai, yodi taugu noğome kwa voiegu da neneğara dosinama nopone ya sağa be ya miana, maika boni të miamiana nama, muriğa da dobu ya tubuğana.

Yesu na tauwai muriwatana aubaidima ya moiragina

⁶ “Tam uma banegidima dobue a miamiana, be yodi nimague kuya biridina. Be taudi ġarodie taugu tam èi mağatarimna. Taudi noğone tam ġaromma, be yodi kuya uteguna, taudi am giuma a paço be a kaidididina. ⁷ Be yodi taudi a kataiena da yaba matabudi kuya uteuteguna, inam tam ġarome be ta yovoyovona. ⁸ Am giuma taugu è riuedina, be giunama taudi a pağona. Be taudi a katai kauena da taugu tam ġarome be è yovona. Be mate taudi ai sumağana da tam taugu kuya riuporeguna.

⁹ “Taugu nam dobu banegidima aubaidima amawai bağamna, ibewa da taudi aitauga kuya uteuteguna aubaidima ya moimoiragi be yàwai bağamna, baninama taudi tam ġaroğaromma aubainama. ¹⁰ Yaba matabudi taugu ġarogue inam tam ġaroğaromma, be yaba matabudi tam ġarome inam taugu ġaroğaroguma. Be taudie taugu neneğariguma e mağatarana. ¹¹ Taugu taudi uma dobune ya gosegosedina, baninama taugu ya sağasağana ġarome. Mamai Babauamma, yàwai bağamna da taudi aitauga kuya uteuteguna taudi isamma na rewapanae kwa rabe kauedina. Be kwa voiedi da taudi tenağa ta tubuğana, maika tam be taugu tauda tenağa. ¹² Be taugu taudi mate kè miamiana rağanine, inam isanama teneğine taugu è rabe kaued-

ina. Be nam aita tenağa e kawa gewagewana. Be tenağa vinevinenama aubainama tauna wari keda ya watanina, da aba awai perovetaena ruwane ya tubuğana.

¹³ “Yodi taugu ya sağasağana ġarome. Be taugu taudi mate kè miamiana rağanine, yaba toitoi taudi è giuedina da nuavere nopogue kenakenanama, taudi nopodima e moğavuna. ¹⁴ Taugu riumma taudi è utedina. Vutuna aubainama dobu banegidima taudi a tu-ağaidina, baninama taudi maika taugu, tauma nam dobu ġarona. ¹⁵ Taugu nam yodi amawai bağamna da taudi dobue be kwa nawedi ġavoe, ibewa da yàwai bağamna da gewagewa Tamanama na rewapanama nam taudi e kawa gewegewedi. ¹⁶ Taudi maika taugu, tauma nam dobu ġarona. ¹⁷ Am riukaue kwa voiedi da taudi banaga babaudima ta tubuğana. Be inam riukauinama vutuna tam riumma. ¹⁸ Tam taugu kuya riuporeguna dobue, be nama taugu taudi ya riuriuporedina dobue. ¹⁹ Taudi kadi taiye taugume ei uta munağeguna ġarome, inam kedane taudi mate riukaua na rewapanae tokare banaga babaudima ta tubuğana. Yesu tauwai muriwatana ġesaudima mate aubaidima ya moiragina.

²⁰ “Mamai, taugu nam uma taudiğa aubaidima amawai bağamna. Ibewa da taudi adi rauguguye aitauga da muriğa tai sumağeguna mate aubaidima yàwai bağamna ²¹ da taudi matabudi tenağa ta tubuğana, maika tam be taugu tauda tenağa. Mamai, kwa voiedi da taudi nopode ta miana, maika tam taugu nopogue, be taugu tam nopome. Inam kedane dobu banegidima tokare ta kita be tai sumağa da tam taugu kuya riuporeguna ġarodie. ²² Tam neneğara taugu kuya uteuteguna, vutuna taudi è utedina da taudi tenağa ta tubuğana maika tauda tenağa, ²³ taugu taudi nopodie be tam taugu nopogue. Be taudi tenağa ta tubuğana rağanine, dobu banegidima tokare ta kataie da tam taugu kuya riuporeguna. Be mate ta kataie da tam nema taugu kwawai nuapaço bakeguna, nama taudi aitauga kuya uteuteguna, kwawai nuapaçoedina. ²⁴ Mamai, muriğa da dobu ya tubuğana tam nuamma è pağona aubainama neneğara dosinama kuya uteguna. Be taugu ya ġoeğoenana da taudi aitauga taugu kuya uteuteguna, taudi taugu mate ka mia tenağa, be yau neneğarama ta kitana.

²⁵ “Mamai, tam didimana Mamaituamma, be dobu banegidima nam ti kataiemna. Taugu tam è kataiemna be uma tauwai muriwatanidima taudi a kataiena da tam kuya riuporeguna. ²⁶ Taudi ġarodie taugu tam yàwai mağatarimna. Nama ya voivoiana, baninama tam kwawai nuapaço gurateguna, be taugu ya ġoeğoenana inam wainuapaçonama taudi nopodie e kenana, be taugu taudi nopodie ya miana.”

Yesu a vunuğina

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lk 22:47-53)

18 Yesu ya moimoiragina murine, tauna na tauwai muriwatanama mate upa Kidron a davu be a nağona noaço nevane sipi nopone. ² Be Judas

tauborudobiġa, tauna inam gabunama ya kataiena, baninama Yesu raġan toitoi na tauwai muriwatanama mate inam dabudine a naġonaġona. ³ Naumeki da pirisi be Parisi taudi Yesu vunuġinama aubainama banaga iġeiġeridima be tempol taubodamenama Judas a utena da tauna ei doka nawedina Yesu ġarone, vunuġinama aubainama. Be inam banegidima adi kodam be adi madama a ragaudina, yodibe Judas yai dokedi be inam sipine a tavana.

⁴ Yesu ya kitedi be ya kataiena da yodi aba ġarone e tubuġana, naumeki da tauna ya naġo ġarodie be yai taraviredina, "Aitau ko wanewane?" ⁵ Be taudi a paribee be a riuna, "Tauma Nasaret Yesunama ka wanewanena." Be Yesu ya riuna, "Tauna vutuna taugu." Be Judas tauborudobiġa, tauna mate tauġġara nopodie ya midimidina. ⁶ Be raġanine taudi ta vaiena be Yesu ya riuna, "Tauna vutuna taugu", inam raġanine tauġġara a beku be tauridie a ravusedina.

⁷ Dabudine Yesu yai taravira munaġedina, "Aitau ko wanewane?" Taudi a paribea munaġe be a riuna, "Tauma Nasaret Yesunama ka wanewanena." ⁸ Be Yesu ya riuna, "Kaite è riuemina da tauna vutuna taugu. Be deġoda taumi taugu koma wanewanegu, naumeki da yau tauwai muriwatanama nam nema ko bakedi."

⁹ Tauna nama ya riuna, baninama aba noġone ya riuruena, nama ya tubuġana. Noġone Yesu umanama ya riuna, "Nam aitau tenaġa kuya uteuteguna taugu e kawa gewagewana."

¹⁰ Dabudine Saemon Pita kwatikwati ya soru pore, be pirisi adi badama na taunoyama tenaġa isanama Marukas beanama kasaunama yai miarakana. ¹¹ Be Yesu Pita ya riuna, "Kwatikwati kwa boru pore! Tam kuya kataie bo ibewa da taugu yodi Tamaguma na ġoanama aubainama naumeki da ġoraġoranama ya siguena."

Yesu a nawena Anas ġarone

(Mt 26:57-75; Mk 14:53-72; Lk 22:54-71)

¹² Naumeki da tauġġara adi babadama mate be tempol taubodamenama taudi Yesu a pani be ¹³ noġone a nawe dokena Kaiyapas botianama † Anas ġarone. Inam modinama nopone Kaiyapas tauna pirisi adi badama. ¹⁴ Kaiyapas tauna vutuna boni Jius babadidima ġesaudima umanama ya riuedina, "Ya verena da inam baneginama tenaġa sibo ya gurina, be tauda matabuda sibo tē yawasanana."

Pita Yesu ya boviena

¹⁵ Saemon Pita be tauwai muriwatana ġesaunama mate taudi Yesu awai muriwatanena. Be pirisi adi badama inam tauwai muriwataninama ya kataiena, aubainama tauna Yesu mate a saġana pirisi na vadae. ¹⁶ Be Pita tauna doġae matakeda diane ya mia kwasana. Dabudine tauwai muriwatana vadae saġasaġa dokanama ya dobi munaġa, be waivi matakeda taurabenama ya riue be Pita vada nopone

† Kaiyapas tauna Anas natunama ya naġina.

ya saġana. ¹⁷ Inam raġanine waivi matakeda taurabenama tauna Pita yai taravire be ya riuna, "Tam mate agunai Yesu na tauwai muriwatanama." Be Pita ya riuna, "Ibewa, nam taugu!" ¹⁸ Dobu ya tururuna aubainama, taunoya kai a suve be taudi tempol taubodamenama mate kai a midi kwaviviro be a marimaririna. Be Pita tauna mate dabudi ya midi be kai ya marimaririna.

Pirisi adi badama Yesu e etarena

¹⁹ Taudi kai a marimaririna maika, pirisi adi badama Yesu ya etare be ya riuna, "Am tauwai muriwatanama aitauga? Be aiyabaġa banaga kwawai katakataidi?"

²⁰ Be Yesu tauna ya paribee be ya riuna, "Taugu yaba matabudi patara matedie è giugiuedina. Taugu sinagog be tempol nopodie deġo banaga awai rawateġeidie dabudine èwai katakataina. Be nam airaġan moisirie aba e giuedina. ²¹ Yodi aba aubainama kwawai taraviregu? Banaga ġesaudima aitauga awai beavaieguna, taudi kwai taraviredi be ta riuemna."

²² Dabudine tempol taubodamenama tenaġa Yesu ya raunevakau be ya riuna, "Tam aitau ya riuem da pirisi adi badama ġarone nama kwa riuriu?" ²³ Be Yesu ya paribee be ya riuna, "Deġoda taugu aiyaba è vato waigewana, naumeki da kwa riu, taugu aiyaba gewagewanama è vato. Be deġoda ibewa, aba aubainama kuya raunevakaugu?" ²⁴ Dabudine Anas Yesu ma panipanina ya riupore nawena pirisi adi badama Kaiyapas ġarone.

Pita Yesu raġan aniwai rabuinama be aniwai rabuiteġanama ya boviena

²⁵ Saemon Pita kai ya marimaririna maika banaga ġesaudima ai taravire be a riuna, "Tam mate agunai Yesu na tauwai muriwatanama." Be Pita ya bovi munaġa be ya riuna, "Ibewa, nam taugu!" ²⁶ Dabudine pirisi adi badama na taunoyama ġesaunama, tauġoma beanama waimia rakanama tauna na damma baneginama. Inam taunoyanama tauna Pita ya riuna, "Taugu sipie tam mate è kitemna." ²⁷ Dabudine Pita ya bovi bovi munaġana murine, kamkam ya riuna.

Paelat Yesu ya etarena

(Mt 27:11-26; Mk 15:1-15; Lk 23:1-5, 13-25)

²⁸ Raġanboiboi kupinaġa Jius babadidima Yesu tauna Kaiyapas ġarone, be ai doka nawena Rom gabemanama isanama Paelat ġarone. Be Jius taudi nam ti ġoena da tai mira munaġedi. Vutuna aubainama taudi nam Paelat na vadae ti saġana. Baninama deġoda tai mira munaġedina, taudi tokare Naġopore soinama nam ta kani. ²⁹ Vutuna aubainama Paelat doġae ya dobi be taudi yai taraviredina, "Tauna na gewagewama aba, be kowai wavu?" ³⁰ Be taudi Paelat a riuna, "Tauna banaga gewagewanama, vutuna aubainama kē verauġena ġarome." ³¹ Be Paelat taudi ya riuedina, "Koi doka nawe be ko etarena taumi ami tarawatuma na ruvae." Be Jius babadidima tauna a paribee be a riue-

na, "Tauma tam am waibadama dibune ka miamiana, vutuna aubainama nam ama rewapanama ima kenakenana da banaga kai guri." ³² Uma giudima inam nema Yesu e guri bakona noḡone ya giugiuedina, ruvane nama a tubuḡana.

³³ Dabudine Paelat ya munaḡa na vadae, be na tauḡarama ya riuedi da Yesu ai doka saḡena ḡarone. Yodibe Paelat Yesu yai taravirena, "Tam Jius adi guyau, bo?" ³⁴ Be Yesu ya riuena, "Tam am wainua noḡonoḡo-tama ruvane taugu kwawai taraviregu, bo banaga a giugiuna ruvane kwawai taraviregu?" ³⁵ Be Paelat ya paribee be ya riuna, "Taugu nam Jius banegigu, da banaga adi noḡotama ruvane sibo èi taravirem. Tam am banagama be pirisi adi babadama taudi a verauḡemna ḡarogue. Aba aubaina? Aba gewagewanama tam kuya voie?"

³⁶ Be Yesu ya riuena, "Taugu yau waiguyauma nam dobue ima kenakenana. Deḡoda dobue i kenana, yau taunoyama tokare murigue a midi be iḡara ai tubuḡina. Inam raḡanine Jius banegidima tokare nam sibo a vunuḡigu be a panigu. Vutuna aubainama taugu è riuemna da taugu yau waiguyauma nam dobue ima kenakenana." ³⁷ Dabudine Paelat ya riuna, "Tam naumeki riukaua guyau, bo?" Be Yesu ya riuena, "Inam riukaua, taugu guyau, inam vutuna aubainama è tubuḡana. Taugu è yovona dobue da riukaua yà giuena banaga ḡarodie, be aitauga riukaua ḡaroḡaronama taudi bonaguma ta vaivaiena." ³⁸ Dabudi Paelat yai taravire be ya riuna, "Riukaua inam aiyaba?" Paelat nama ya riuriuna, tauna ya dobi munaḡa doḡae be Jius babadidima ya riuedina, "Uma baneginama tauna nam aiyaba i voia waigewana da yà etare.

³⁹ "Be taumi ami vaivaima e kenakenana da Naḡopore soinama raḡanine, dibura baneginama tenaḡa yà kaikaiporena. Taumi ko ḡoeḡoena Jius guyaunama yà kaipore, bo?" ⁴⁰ Be taudi matabudi bonedima dosine a yogo munaḡa be a riuna, "Nam tauna! Tauma ka ḡoeḡoena Barabas kwa kaiporena." Be Barabas tauna iḡara tauwai karenama.

Paelat Yesu Jius nimedie ya boruna tuparatunama aubainama

19 Dabudine Paelat na tauḡarama ya riuedi, da Yesu kwapue ai madarouna. ² Be taudi gedara a pinou da Yesu debane ai mieni be a virididina. Taudi gara gatugatunama Yesu ai kote, ³ yodibe taudi ḡarone a saḡa da ai varavara be a riuriuna, "Ebom, Jius adi guyauma." Be taudi nimedie noḡonama a riḡana.

⁴ Dabudine Paelat ya dobi munaḡa be Jius banegidima ya riuedina, "Taugu uma baneginama yà yovoy-ovoḡa munaḡena ḡaromie, be yà riuriuemina da taugu nam aiyaba gewagewanama ḡarone e banavina."

⁵ Naumeki da Yesu vadae be ya dobina. Tauna gara gatugatunama waikotenama be debane gedara boruborunama. Be Paelat ya riuna, "Inam baneginama umanema."

⁶ Dabudine pirisi adi babadama be tempol taubodamenama Yesu a kitakitana raḡanine, taudi bonedi-

ma dosine a yogo be a riuna, "Kwa tuparatu! Kwa tuparatu!" Be Paelat ya riuedina, "Taumi ko tuparatu, taugu nam aiyaba gewagewanama tauna ḡarone e banavina." ⁷ Be Jius babadidima a riuna, "Tauma ama tarawatuma e riuriuna da tauna e gurina, baninama tauna e riuriu munaḡena da tauna kabe Mamaitua Natuna."

⁸ Be Paelat inam giunama nama ya vaivaiena, tauna ya naira kaua ⁹ be ya munaḡana vadae. Dabudine tauna Yesu yai taravire be ya riuna, "Tam aikedae be kuya tava?" Be Yesu nam Paelat i paribee. ¹⁰ Dabudine Paelat ya riuna, "Tam nam ḡarogue giu kuma ḡoeḡoe, bo? Taugu ḡarogue rewapana e kenakenana da tam yà riuporem kwa naḡo bo yà tuparatunama, inam vutuna kuya kataie bo ibewa?" ¹¹ Dabudine Yesu ya paribee be ya riuna, "Mamaitua inam rewapaninama ya utemna, vutuna aubainama naumeki da taugu am waibadama dibune yà miamiana. Deḡoda ibewa, taugu tokare nam am waibadama dibune e mia. Be aita da taugu nimame ya boruguna, tauna na gewagewama ya moraba vavasaḡana."

¹² Inam dabudine be nokoi ya naḡona Paelat ya rarau rubu guratana da Yesu sibo ya raukaigose be ya naḡona. Be Jius babadidima bonedima dosine a riuna, "Deḡoda tam inam baneginama kwa kaipore be e naḡona, naumeki da tam nam Sisa turana, baninama banaga aita e riuna, 'Taugu guyau', inam baneginama tauna Sisa na ḡaviama."

¹³ Paelat inam nama giunama ya vaivaiena, tauna Yesu yai doka dobiḡa munaḡena. Yodibe anikaba etara gabunama tawai isana 'Gasana', be gasana debane anikaba mia ya midimidina. Dabudine Paelat ya mia be etara yai karena. Hibru bonane inam gabunama tawai isana 'Gabata'. ¹⁴ Uma kauidima matabudi suaratopu a tubuḡana, Naḡopore soinama na vokaukauama raḡanine. Be Paelat banaga ya riuedina, "Ami guyauma umanema."

¹⁵ Dabudine taudi a yogo be a riuna, "Kwa nawe ḡavoe! Kwa tuparatuna." Be Paelat ya riuna, "Uma inam taumi ami guyauma, be yà tuparatu, bo?" Be pirisi adi babadama a riuna, "Tauma nam aba guyaunama ḡaromaie ima miamiana. Sisa taunaḡa tauma ama guyauma." ¹⁶ Naumeki da Jius adi ḡoanama aubainama Paelat tauna Yesu tauḡara nimedie ya boruna tuparatunama aubainama.

Yesu a tuparatuna

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lk 23:26-43)

Naumeki da tauḡara Yesu a nawena. ¹⁷ Yesu taunama na korosima ya kiroḡi be a naḡona gabu Hibru bonane tawai isana 'Golgota'. Riu 'Golgota' inam baninama 'debagarere'. ¹⁸ Inam dabudine taudi Yesu a tuparatuna. Be Yesu diane banaga rabui mate a tuparatudina. Tenaḡa Yesu kasaunama yauwanine, be tenaḡa seninama yauwanine. ¹⁹ Be Paelat kai ḡaubonama bogane ya giruma be Yesu debane, korosi bogane ya tutuna. Tauna inam kainama bogane umanama ya girumina:

NASARET YESUNAMA, JIUS ADI GUYAUMA

²⁰ Inam giunama tauna Hibru bonane, Letin bonane, be Gurik bonane ya girumidina. Taudi Yesu Jerusalem meagainama diane a tuparatuna, vutuna aubainama Jius banegidima toitoi inam girumidima a siesievidina. ²¹ Be pirisi adi babadama inam giruminama a riutu-ağaie be Paelat a riuena, "Nam nama kwa giruma, umanama kwa girumana: 'Inam baneginama ya riuna da tauna kabe Jius adi guyauma.'" ²² Be Paelat ya riuna, "Aba è girumina, inam è girumina."

²³ Naumeki da tauigara matabudi 4 Yesu a tupatuparatuna murine, taudi Yesu na garama a ragaudi da a soiedi be taudi matabudi inam garedima a ragaudina. Be gara tenağa dibune ya kotekotena ya vere kauana, be inam garanama a rautenağa da a voiena be nam popopona, ²⁴ vutuna aubainama taudi a riuna, "Uma garanama nam tà sika. Tauda tà kaside be aitu kaside ei rewapanana, tauna inam garanama e pağona. Inam kauine girugiruminama porane aba awai perovetaena nama yodi a tubuğana." Girugiruminama porane umanama ya riuna, "Taudi yau garama a soiedina be ġesau ai kasiena." Inam kauinama yodi tauigara ai tubuğina.

²⁵ Be korosi diane waiwai matabudi 4 a midimidina. Tenağa inam Yesu tinanama, be ġesau inam Yesu tinanama tasinama, be Meri Klopas na visarama, yodibe Meri Megdalin. ²⁶ Dabudi Yesu e kitana be tinanama be tura kaukainama tauna diane a midimidina. Naumeki be tinanama ya riuena, "Waiwi, inam tauna yodi tam natumma." ²⁷ Be turanama ġarone ya riuena, "Inam tauna yodi tam tinamma." Dabudine inam tauwai muriwataninama tauna na vadae Meri yai doka nawe be dabudine ya rabena.

Yesu ya gurina

(Mt 27:45-50; Mk 15:33-37; Lk 23:44-46)

²⁸ Uma kaidima murine Yesu ya kataie da na noyama yodi ya kovina. Be girugiruminama porane aba awai perovetaena, nama e tubuğana. Dabudine Yesu ya riuna, "Nuaguma ya raukasakasana." ²⁹ Inam dabudine waen ġorağoranama duginama ya midimidina. Be banaga anitaiyo kai isune a pani be waen ġorağoranama nopone ai sonom be Yesu mudune a boruna. ³⁰ Be Yesu inam waennama ġorağoranama ya tegotegona rağanine, tauna ya riuna, "Yodi matabuna ya kovina." Dabudine iwanama ya taukotovi be aruina-ma Tamanama nimane ya boru be ya gurina.

³¹ Inam kaidima Nağopore soinama vokaukauinama rağaninama nopone a tubuğana. Be pomainama inam Sabat rağaninama dosinama. Jius babadidima taudi nam ti ġoeğoenana da Sabat nopone banaga tubuğidima korosie sibo a kena. Vutuna aubainama taudi Paelat ai bağana da inam banegidima korosie kağedima sibo ai miakotovidi be tubuğidima a kaipo-rağana. ³² Naumeki da tauigara inam banegidima aituğa Yesu mate a tupatuparatudina, kağedima ai mia kotovidina. ³³ Be taudi Yesu ta kitana be tauna ya gurina, vutuna aubainama tauna kağanama nam ti

mia kotovidina. ³⁴ Be tauigara tenağa keae Yesu giruginama ya tiretremina, yai rağantenağa da kosina upa mate a dobina.

³⁵ Tauna aitu uma kaidima ya kitedi be ya giuedina, inam matabudi riukaua. Inam baneginama ya kataiena da aba e giuguedina, matabudi inam riukaua, vutuna aubainama tauna ġaromie ewai matema da taumi mate koi sumağana. ³⁶ Uma kaidima a tubuğana da girugiruminama porane aba awai perovetaena nama a tubuğana. Girugiruminama poranama umanama ya riuna: "Nam turiğinama tenağa maika tokare e nuakotova." ³⁷ Be girugiruminama ġesaune umanama ya riuna, "Taudi tokare inam baneginama a tiretremina ta raubigena."

Yesu ai kokoagina

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lk 23:50-56)

³⁸ Inam kaidima muridie Jousep Arimatia tauğominama, tauna Paelat yai bağana Yesu tubuğinama pağonama aubainama. Jousep tauna Yesu na tauwai muriwatanama. Tauna Jius babadidima ya nairedina aubainama, tauna moisirie Yesu yawai sumağena. Be Paelat Jousep yai anine da tauna Yesu tubuğinama ya kaipore be ya nawena. ³⁹ Be Nikodimas tauna ya sagu be mate a nağona. Nikodimas tauna vutuna dokane kupie Yesu ġarone ya tavana. Be tauna bunama toitoi † ya verauğedina Yesu tuninama viredima aubainama. ⁴⁰ Taudi adi waikokoagama vaivainama ruvane Yesu garae bunama mate a sumana.

⁴¹ Be Yesu değo a tupatuparatuna gabunama diane, dabudi sipi. Be inam sipine kokoaga gabunama vaunama, be inam kokoagine nam aitu ti kokoaga rubuna. ⁴² Be Nağopore soinama rağaninama kaiteka maida ya tavatavana, aubainama taudi Yesu inam kokoagine ai kokoagina, baninama inam kokoaginama maida aubainama.

Kokoaga kavakavanama

(Mt 28:1-10; Mk 16:1-11; Lk 24:1-12)

20 Be Sande rağanboibo kupinağa Meri Megdalin ya nağona kokoagae. Be dabudine tauna e kitana be yeku matakeda waimiditomnama ai rawakui be ġavoe ya nağona. ² Dabudine tauna ya manini da ya munağa be Saemon Pita be Yesu tura kaukainama ya banavidi be ya riuedina, "Banaga Bada tubuğinama kokoagae a kaipore be aikadae a boruna taugu nam e kataiena."

³ Dabudine Pita be tauwai muriwatana ġesaunama mate a manini a nağona kokoagae. ⁴ Taudi a manimani be Pita turanama tauna ya manini raukosoğaiğai da kokoagae ya tava dokana. ⁵ Tauna ya rauduru be kokoaga nopone yai kita sağa be gara ya kitedina a kenakenana. Be nam kokoaga nopone i nağona. ⁶ Be tauna murine Saemon Pita ya manimaninina ya tava da kokoaga nopone ya nağona. Dabudine tauna gara ya kitedina a kenakenana ⁷ be

† Gurik baibol ya riuna: 34 kg. Be bunama isedima Mera be Alois rawarawateğeidima.

gara ġesau Yesu debanama a sumasumana, inam garanama nokunoku yaġenama, taunaġa ġavoe ya kenakenana ya kitana. ⁸ Dabudine Pita turanama kokoagae tavatava dokanama, tauna mate kokoaga nopone ya saġa da gara nama ya kitedi be yai sumaġana. ⁹ Be girugiruminama porane ya riuna da Tauwai yawasana tokare e guri be e midisuġu munaġana. Be taudi inam riunama yaġoro nam ti kataiena.

Yesu tauna Meri Megdalin ġarone ya maġatarana

¹⁰ Dabudine tauwai muriwatana rabui taudi a munaġana adi vadae, ¹¹ be Meri tauna kokoaga Diane ya midu be ya ġabaġabana. Be tauna ma ġabaġabana kokoaga nopone ei kita saġana, ¹² be anea rabui ya kitedina, adi garama a ġavoġavorana. Taudi deġo Yesu ya kenakenae, dabudine a miamiana, tenaġa Yesu kaġanama yauwanine be tenaġa debanama yauwanine.

¹³ Dabudine anea Meri ai taravire be a riuena, "Aba kwa ġabeġabe?" Be Meri ya riuedina, "Bada tubuġinama kokoagae be banaga a nawe da deġo a boruna, taugu nam e kataiena." ¹⁴ Inam nama ya giugiuna murine tauna yai tautinamuri da murine Yesu ya midimidina ya kitana. Tauna ya kitana, be yaġoro nam i kataiena da inam tauna Yesu. ¹⁵ Be Yesu ya riuena, "Tam aba kwa ġabeġabe? Aitau kwa wanewane?" Be Meri yai noġotana kabe sipi taurabena, vutuna aubainama tauna ya riuena, "Tura, tam deġoda Bada tubuġinama kuma kirokiroġa nawe, naumeki da kwa riuegu deġo kuya boru da taugu yà naġo be yà verauġena." ¹⁶ Be Yesu ya riuena, "Meri!" Dabudine Meri ya midu vitare Yesu ġarone be ya riuna, "Tauwai katakatai!" †

¹⁷ Be Yesu tauna ya riuena, "Nam kwa taikonigu! Baninama taugu yaġoro nam Tamaguma ġarone e naġona. Be yodi tam kwa naġo tasitasiguma ġarodie be kwa riuedina, 'Taugu yà munamunaġana Tamaguma ġarone, be taumi mate Tamemima. Tauna yau Mamaituama, be taumi mate ami Mamaituama.'" ¹⁸ Naumeki da Meri Megdalin vari ya munaġana tauwai muriwatana ġarodie be ya riuna, "Taugu Bada è kitana!" Be Bada aba tauna ya riuriuena, vutudi taudi yai varidina.

Yesu na tauwai muriwatanama ġarodie ya maġatarana

¹⁹ Inam raġaninama teneġine Sande ravikupikupie tauwai muriwatana taudi jius babadidima a nairedina aubainama, taudi adi matakedama a babaġavi be vada nopone a miamiana. Be yai raġantenaġe da taudi poudie Yesu ya midu maġatara be ya riuna, "Suba ġaromie e kena!"

²⁰ Tauna nama ya riuriuna murine, tauna nimanama be girigirinama tauwai muriwatana yai kataidina. Dabudine taudi a kita be nuedima ya vere kauana.

²¹ Dabudine Yesu ya riu munaġana, "Suba ġaromie e

† *Gurik baibol ya riuna: Dabudine Meri ya midu vitare Yesu ġarone, be Hibru bonane ya riuna, "Raboni!" "Raboni" inam baninama "Tauwai katakatai".*

kena! Tamaguma ya riuriuporeguna nama, taumi yà riuriuporemina." ²² Dabudine Yesu taudi debodie yavutu gayane ya suve pore be ya riuna, "Arua Babau ko paġona! ²³ Taumi aitauga adi gewagewama ko noġota poredina, naumeki da Mamaitua taudi adi gewagewama e noġota poredina. Be deġoda banaga adi gewagewama ko kaidididina, nama tokare Mamaitua taudi adi gewagewama e kaidididina."

Yesu Tomas ġarone ya maġatarana

²⁴ Yesu tauwai muriwatana ġarodie ya maġatarana raġanine, Tomas tauna nam dabudi mate. Tomas tauna tenaġa tauwai muriwatana 12 nopodie, be tawai isana 'Raġaraġa'. ²⁵ Vutuna aubainama tauwai muriwatana ġesaudima Tomas a riuena, "Tauma Bada kè kitana." Be Tomas taudi ya riuedina, "Taugu tokare nam yà sumaġa. Noġone taugu tutu kivididima yà kitedi be nimague tutu gabudima yà taikonidi, be girigirinama a tiritiremina yà taukoni, yodibe yà sumaġana."

²⁶ Wiki tenaġa murine, tauwai muriwatana taudi a rawateġe munaġedi da matakeda a babaġavi be vada nopone a miamiana, be Tomas mate dabudine. Be yai raġantenaġe da Yesu taudi poudie ya raumidire be ya riuna, "Suba ġaromie e kena!" ²⁷ Dabudine tauna Tomas ya riuena, "Nimatabaguma kwa kitedi be kwa taikonidi. Be girigiriguma kwa taukoni. Nam kwa noġota bekubeku be kwai sumaġana."

²⁸ Dabudine Tomas tauna ya riuena, "Tam yau Badama be yau Mamaituama!" ²⁹ Inam raġanine Yesu Tomas ya riuena, "Tam yodi kuya kitaguna, vutuna aubainama kuyai sumaġana. Be nuavere taudi aitauga nam ti kitaguna be yaġoro awai sumaġana."

Jon na bukama ya girumina baninama uma

³⁰ Yesu boni mataira dosidima toitoi na tauwai muriwatanama matedie ya voiedina. Be mataira ġesaudima nam buka nopone ti girumidina. ³¹ Be mataira uma bukanama nopone a girumidi be ta kenakenana, taudi vutudi ko kitedi be koi sumaġa da Yesu tauna vutuna Tauwai yawasana, Mamaitua Natunama. Be raġanine tauna koi sumaġana, taumi tokare tauna isane yawasana ko banavina.

Yesu na tauwai muriwatanama ġarodie ya maġatara munaġana

21 Raġan bisanama muridie Galili yawawinama †† Diane Yesu na tauwai muriwatanama ġarodie ya maġatara munaġana. Inam kauinama umanama ya tubuġana. ² Raġan tenaġa Galili yawawinama geresine tauwai muriwatana ġesaudima ai rawateġeidina. Taudi inam Saemon Pita, Tomas (tawai isana Raġaraġa), Nataniel (tauna Galili nopone Keina meagainama baneginama), yodibe Sebedi natunatumama be tauwai muriwatana ġesaudima rabui mate.

³ Dabudine Saemon Pita na banagama ya riuedina, "Taugu yà naġo yà sagidana." Be na banagama a riu-

†† *Galili yawawinama isanama ġesau inam 'Yawawa Taiberias'.*

na, "Tauma mate tà naḡo tòi sagidana." Naumeki da taudi wagae a saḡa be a naḡona. Be inam kupine taudi ai sagida raḡanina, be nam aiyaba ti vunuḡa rubuna.

⁴ Be raḡanboiboi kupinaḡa Yesu gerese ya raumidirena. Taudi a kitana be nam ti kataiena da tauna Yesu.

⁵ Be tauna bonanama dosine taudi yai taraviredi be ya riuna, "Yau bana, iyana koya vunuḡa bo ibewa?" Be taudi a riuna, "Ibewa!" ⁶ Dabudine Yesu ya riuna, "Ami sagidama kasaumima yauwanine ko pore be dabudi tokare iyana ko konedina." Naumeki da taudi Yesu aba ya riuriuedina, nama a voiana. Inam raḡanine, taudi iyana toitoi a konedina, vutuna aubainama taudi nam teneteneḡina da sagida sibo wagae a soru tavaite.

⁷ Inam raḡanine Yesu tura kaukainama, tauna Pita ya riuna, "Inam Bada!" Be Saemon Pita raḡanine nama giunama ya vaivaiana, tauna na garama ya kotedi da topae ya poti dobi be ya yaka naḡona barabarae.

⁸ Be tauwai muriwatana ḡesaudima taudi wagae a munaḡana gerese. Be geres a inam maida † aubainama taudi sagida a soru ḡome be a naḡona. ⁹ Be taudi gerese a ḡotaḡotana raḡanine, taudi kai ya karakaratina a kitana. Be kaiḡou debane iyana be buredi a gabudi be a kenakenana a kitedina.

¹⁰ Dabudine Yesu ya riuedina, "Iyana koya vunuvunuḡidina ḡesaudima ko verauḡedi." ¹¹ Naumeki da Saemon Pita wagae ya poti tava da sagida ya paḡo be ya soru nawena barabarae. Sagida nopone iyana dosidima sievidima 153, be yaḡoro sagida nam i nuagigina. ¹² Dabudine Yesu ya riuedina, "Ko verau be ko kani." Be nam aba tauwai muriwataninama Yesu i taravira rubu be i riuna, "Tam aitau." Baninama taudi matabudi a kataiena da tauna Bada. ¹³ Naumeki da Yesu buredi be iyana ya ragaudi be taudi ya utedina.

¹⁴ Yesu ya guri be ya midisuḡu munaḡana murine, uma inam raḡan aniwai rabuiteḡanama na tauwai muriwatanama ḡarodie ya maḡatarana.

Yesu Pita ya riuna, "Yau sipuma kwai kani bagibagidina"

¹⁵ Naumeki da a kanikani rovona murine, Yesu Saemon Pita ya riuna, "Saemon, Jon natunama, tam naumeki kwawai nuapaḡo gurategu, nam am banagama kwawai nuapaḡoedina maika, bo?" Dabudine Pita ya paribee be ya riuna, "Ee Bada, kuya kataiena da tam nuaguma kwa paḡopaḡona." Dabudine Yesu ya riuna, "Yau sipuma natunatudima kwai kani bagibagidina." ¹⁶ Be Yesu raḡan aniwai rabuinama ya riu munaḡana, "Saemon, Jon natunama, tam naumeki kwawai nuapaḡo gurategu, bo?" Dabudine Pita ya paribee be ya riuna, "Ee Bada, kuya kataiena da tam nuaguma kwa paḡopaḡona." Dabudine Yesu ya riue-

† Gurik baibol ya riuna: 100 mitas.

na, "Yau sipuma kwa rabedina." ¹⁷ Naumeki da Yesu raḡan aniwai rabuiteḡanama ya riu munaḡana, "Saemon, Jon natunama, tam naumeki kwawai nuapaḡoegu, bo?" Inam raḡanine Pita yai nuaboyana, baninama Yesu raḡan aniwai rabuiteḡanama ya riuna, "Tam naumeki kwawai nuapaḡoegu, bo?". Dabudine Pita ya paribee be ya riuna, "Bada, tam yaba matabudi kuya kataiedina. Be kuya kataiena da tam nuaguma kwa paḡopaḡona." Dabudine Yesu ya riuna, "Yau sipuma kwai kani bagibagidina.

¹⁸ "Yà riuri kauemna da tam raḡanine vaume am tanama kuya paḡo be am ḡoane nama kuya naḡonaḡona. Be kwai rawadosina raḡanine, nimamma tokare banaga kwa utedi, da taudi nimame ta kaididi be adi ḡoane nama tai dokem be ko naḡona. †† Avedi da tam inam dobunama naḡonama nam kuma ḡoeḡoena, be yaḡoro tai dokem be ko naḡona." ¹⁹ Yesu nama Pita ya riuna, baninama tauna tokare nema e guri bakona, vutuna ya giuena. Inam kedane Pita tokare Mamaitua isanama e kawa saḡena. Be Yesu nama ya giugiuna murine, tauna Pita ya riuna, "Kwai muriwatanegu!"

²⁰ Dabudine Pita yai tautinamuri da Yesu tura kaukainama ya kitana, tauna muridiḡa ya veraverana. Tauna vutuna noḡone Naḡopore soinama a kanikani be ya raukekerana naḡo Yesu ḡarone be ya riuna, "Bada, aitau tokare e boru dobiḡem?"

²¹ Be Pita Yesu tura kaukainama ya kitakitana raḡanine, tauna Yesu ya riuna, "Bada uma tauna nemana?" ²² Be Yesu ya paribee be ya riuna, "Tam nam am noyama aba tauna ḡarone ima kenakenana. Deḡoda taugu è ḡoena, tauna tokare yawayawaninama e miamia be yà verau munaḡana. Be tam taugu kwai muriwataneguna." ²³ Inam riunama tauwai muriwatana a vaia waigewa be taudi tauwai sumaḡa ḡesaudima ḡarodie inam giunama ai daberari be a riuriuna, "Yesu tura kaukainama tokare nam e guri."

Be inam nam nama. Yesu nam i riuna tura kaukainama tokare nam e guri. Ibewa, be tauna umanama Pita ya riuna, "Tam nam am noyama aba tauna ḡarone ima kenakenana. Deḡoda taugu e ḡoena, tauna tokare yawayawaninama e miamia be yà verau munaḡana."

²⁴ Inam tauwai muriwataninama tauna vutuna inam yabedima matabudi ya kitedi be ya girumidina. Tauda matabuda tè kataiena da yaba matabudi tauna ya girugirumidina inam riukaua. ²⁵ Yesu yaba ḡesaudima toitoi mate ya voidina. Be deḡoda inam yabedima matabudi sibo ti giruma rovodina, taugu è noḡotina da buka tokare dobu matabuna ya moḡavu taritarina.

†† Inam giunama, baninama Pita nema tokare korosie ta tularatu bakena, vutuna Yesu ya giuena.

Apasol

Luk e girugiruma munaġana Tiopilas ġarone

1 Kapore Tiopilas! Yau letama noġone è girugirumi-na, † inam matabuna Yesu aba pakane ya voivoiedina be yawai katakaina taudi vutuna è girumidina. ² Yesu na noyama yai kare be yaba toitoi ya voidina, naumeki da Mamaitua ya nawena marae. Vutudi matabudi è girumidina.

Muriġa da ya naġona marae, be noġone na apasolma vinevinedima Arua Babaue ya riuwai noġotidina da muriġa aba ta voiena. ³ Yesu ya gurina murine inam apasoldima ġarodie ya maġatarana raġan toitoi da taudi ta kataie da tauna ya yawasanana. Raġan 40 nopone namaġa ya voivoiana be Mamaitua na waiguyau-ma ġarodie ya giugiuena.

(Lk 24:47-52)

⁴ Be raġan tenaġa tauna na apasolma mate a rawateġeidi be ya riu vavasaġedina, "Nam Jerusalem ko gose be koi raba da Tamaguma puyo e riupore yovoġena maika noġone ya riuriuna nama e voiena. Taugu uma yabanama noġone è riuemina. ⁵ Jon banaġa upae yai babataitodina, be raġan ġaubonaġa taumi Arua Babaue ko babataitona."

Yesu ya naġonaġona marae

(Mk 16:19-20; Lk 24:50-53)

⁶ Adi wairawateġeie taudi Yesu ai taravirena, "Bada, tam yodi Israel waiguyau kwa ute munaġedi, bo?" ⁷ Be tauna ya riuedina, "Tamaguma na rewapanae tauna inam raġaninama ya vinena, be taumi nam ami noyama aba ima kenakenana da ko kataie. ⁸ Be Arua Babau ġaromie e yovona raġanine, taumi tokare rewapana ko paġo da taumi taugu yau matamatama, Jerusalem, Judia be Samaria nopodie, be dobu matabuna."

⁹ Raġanine umanama ya riuriuna, matedie Mamaitua tauna Yesu ya kaisuġu nawe be giyou ya suma be nam ti kita munaġena. ¹⁰ Be tauna nema ya saġa ya naġo bakona, taudi yaġoro gunuma a kitakita be, tautauġoma rabui adi garama ġavoġavoridima, ai raġantenaġe diedie a raumidiredi ¹¹ be a riuna, "Taumi mani-Galili aba aubainama uma dabudi ko midi be gunuma ko kitakita? Uma Yesunama yodi Mamaitua ġaromie ya paġo nawena marae, tauna nema koya kita be ya saġa ya naġonaġona marae, nama tokare e yovo munaġana."

Judas epaiyanama

¹² Dabudine taudi oya isanama Olip, a gose be a munaġana Jerusalemma. Uma oyanama Jerusalem diane, na madanima kilomita tenaġa. ¹³ Be raġanine taudi a munamunaġana, taudi vada tenaġa be nopone vata-vatara rabui be debane vatarine a saġana. Dabudine adi kaba mianama. Be banaga dabudine taudi Pita, Jon, Jeims, Andru, Pilip, Tomas, Batolomiu, Metiu be Jeims tauna Alpius natunama, be Saemon tauna awai isana 'Selot' be Judas tauna Jeims natunama. ¹⁴ Uma banegidima raġan matabuna a mia be a moimoiragina. Nopodie waiwaivi ġesaudima mate, be Meri Yesu tinanama, be Yesu tasitastinama mate.

¹⁵ Be inam raġandie dabudine tauwai sumaġa matabudi 120 be Pita tuatuaġanama †† nopodie ya midisuġu be ya giuna, ¹⁶ "Yau bana, dokane Arua Babau Deivid ya riuena da banaga tenaġa Yesu e boru dobiġena. Be nama Deivid girugiruminama porane ya girumina. Be yodi uma riunama ya tubuġana. Be uma baneginama tauna Judas. Be tauna Yesu tauvunuġinama yai keda dokedina. ¹⁷ Be uma baneginama noġone Yesu tauna ya vinena da tauna tauda mate tē noyana. ¹⁸ Judas Yesu borudobiġenama aubainama mane a utena. Be uma manene doġa ya gimeri. Be dabudine tauna debane ya beku be ya kati sari be tinaġenama a daberarana. ¹⁹ Be banaga matabuna Jerusalem nopone uma varinama a vaiena, vutuna aubainama uma doġanama adi bonae ai isana 'Akeldamak'. Inam baninama 'kosina doġanama'. ²⁰ Uma kauinama ya tubuġana, baninama buka Salamo nopone ya girugirumina nama, "Na kaba mianama e kavakava be nam aitaunopone e mia"! Banaga ġesau na noyama gabunama sibo ya paġo"

²¹ "Vutuna aubainama tauġoma ġesau tã ġoġoena da tauna tauda mate Yesu ya midimisuġu munaġana tã matematenana. Tauna aitaunopone tã tã naġonaġona, Jon yawai babataitona raġanine, naumeki da Mamaitua Yesu ya nawena marae."

²³ Naumeki da banaga rabui a vinedi. Jousep awai isana Basabas be awai isaisana Jastas be Mataias. ²⁴ Be dabudine a moiragina, "Bada, tam banaga matabudi nopodima kuya kataiena. Naumeki kwai kataimai da uma rabui nopodie deġo tauna kuya vine ²⁵ da tauna sibo apasol noyanama ya paġo, baninama Judas uma noyanama ya gose pore be ya naġona na kaba miae."

†† Inam dabudine 'tuatuaġanama', baninama nam tuatuaġa ġomina, be 'Christian brothers'.

† Noġone letanama inam Luk na gospelma. Lk 1:1-4 kwa kitana.

¹²⁶ Naumeki da taudi yeku rabui bogedie inam banegidima isedima a girumidi da koukou nopone a biridina. Yodibe banaga tenağa ya matapota be koukou nopone yeku tenağa ya paço da e kitana be Mataias isanama yeku bogane. Naumeki da Mataias apasol 11 nopodie ya sağana.

Arua Babau e yovoyovona

2 Rağanine Jius adi soima isanama Pentekost †† rağaninama ya tavatavana, tauwai sumağa matabudi gabu tenağa ai rawateğeidina. ² Be yai rağantenağē da gavasa marae be ya yovona maika kaibitibiti gugurinama, be a miamiana vadanama noponama yai moğavuna. ³ Dabudine taudi yaba a kitana maika kai menanama ya daberara be tenatenağağa debediğa ya mia nağona. ⁴ Be matabudi Arua Babau nopodima ya moğavu, be taudi bona da bona giudima ai karena, maika Arua Babau ya uteutedina nama.

⁵ Jerusalemma Jius banegidima toitoi a miamiana, Mamaitua a vivivivirena, be uma Jiusdima dobu ġesaudie miemienidima mate a tavana. ⁶ Be rağanine uma gvasinama a vaivaiena, naumeki taudi gabu tenağa a rawateğēidi be taudi a basedina da Yesu na tauwai muriwatanama bona be bona a giugiuedina.

⁷ Be taudi a base kaue be a riuna, "Uma taudi Galili banegidima, ⁸ be nemanama da tauda tenağağağa dà bonae dà bonae ta giugiu be tà vaivaiena?" ⁹ Tauda matabuda dobu ġesaudie be tē tavana, inam Paritia, Midia, Elam, Mesopotamia banegidima, Judia, Kapadosia, Pontus, Eisia, ¹⁰ Pirigia, Pampilia, Ijipt, Libia Sairin diane be Rom. ¹¹ Rom banegidima taudi Jius be eteni banegidima ai rawajiusna. Be Kereti be Arebia banegidama mate tà miamia, be matabuda Mamaitua na kauama dosidima dà bonae dà bonae taudi ta giugiuedina tauda tà vaivaiedina." ¹² Yağoro taudi a base be a nuababağa be awai giu vivivirana, "Uma kauinama baninama aba?" ¹³ Be banaga ġesaudima ai varevaredi be a riuna, "Uma banegidima waen a tego guratena, vutuna aubainama a buana."

Pita na rauguguyama

¹⁴ Dabudine Pita be apasol 11 a midisuğu be Pita bonanama dosine banaga ya riuedina, "Taumi Jius be aitauga Jerusalemma ko miamiana, koi beavaia kaua be aba ya giuena! ¹⁵ Uma banegidima nam ti tego buana taumi ko noğonoğotina maika, baninama yodi 9 okoroki rağanboibo. ¹⁶ Ibewa, be girugiruminama porane peroveta Joel aba ya giugiuena yodi e tubu-tubuğana. Joel ya giuna umanama:

¹⁷ 'Mamaitua ya riuna, Rağan damodie taugu tokare yau Aruama ya ġini porağana banaga matabudi ġarodie.

Be natunatumima tautauğomidi be waiwaividima taudi tokare tai perovetana. Be ami tautauğomama

† Judas ya guri be ya nağona gienae, baninama giena inam gewagewa gabunama. †† Gurik adi bonae "Pentekost" inam namba 50. Taudi nama awai isana, baninama Nağopore soinama murine rağan matabudi 50 da Pentekost soinama ai karena.

vaudima tokare matedie yaba ta kitedina maika rauboni, be ami banagama poredima taudi rauboni ta kitedina.

¹⁸ Be inam ragandie yau taunoyama tautauğomidima, be waiwaividima matabudi ġarodie yau aruama ya ġini porağa da taudi tokare tai perovetana.

¹⁹ Be taugu mataira gunume be dobie ya voiedina, kosina, kai be basu mate.

²⁰ Suara ei kupikupina be nawaravi e sabana maika kosina be muriğa da Bada na rağanima dosinama waimatakanikaninama e tavana.

²¹ Aitauga Bada ġarone sagu tawai bağena, taudi tokare ei yawasanidina.'

²² "Israel banagimima, uma riudima ko vaiedi: Nasaret Yesunama, tauna Mamaitua ġarone be ya yovona ġaromie. Be taumi sibo koya kataiena da Mamaitua tauna ya riuporena, baninama Mamaitua rewapanana Yesu ya utena da voia dosidima be mataira ya voiedina. ²³ Be yağoro taumi banaga nam waisumeğidi koya riuedi da tauna korosie a tuparatuna. Be nama Mamaitua na ogama. ²⁴ Be Mamaitua Yesu ġarone guri tunimuyana be nuaboyanama ya kaipore be ya kawa midisuğu munağena. Baninama guri nam teneteneğina da Yesu ya kaididi. ²⁵ Baninama Deivid tauna Yesu na kauama umanama ya giuena:

'Bada rağan matabuna ewai dokeguna è kitana, baninama tauna taugu mate da taugu nam ya vabeku.

²⁶ Vutuna aubainama nuaguma ya vere be yau giuna be yau sarema mosari mate.

Be avedi da taugu ya gurina, yağoro è kataiena da matabuna inam naumeki be yaì nuaverena.

²⁷ Baninama tam tokare aruiguma nam guriguridima adi gabue kwa gose, be tam nam kui aninana da am Taunoya babauma e bova.

²⁸ Tam yawasana kedanama kuyai kataigu be tam taugu mate da nopoguma mosari ya moğavuna.'

²⁹ "Yau bana, naumeki da guyau Deivid na kauama ya riu ġomemina. Deivid ya guri da a dobona be na kokoagama yağoro yodi ġarode e kenakenana. ³⁰ Tauna peroveta, vutuna aubainama tauna ya kataiena da na damma nopone tokare Mamaitua na waiguyauma banaga tenağa e utena, baninama Mamaitua ya sauga wapana da nama e voiana. ³¹ Vutuna aubainama Deivid yai perovetana da Keriso e midisuğu munağana, be tauna nam guriguridima adi gabue i gose be tuninama i bovana.

³² "Tauma matabumai matamata da Mamaitua uma Yesunama gurie ya kawa midisuğuna ³³ be na rewapanae ya kawa sağe be kasaune yai mienina. Murine tamanama Arua Babau ya utena maika noğone ya riuriuna nama. Be Yesu tauna tauma ġaromaie e ġiniğini porena, vutuna yodi taumi ko kitakita be ko vaivaiena. ³⁴ Be Deivid nam marae i nağona, be yağoro umanama ya riuna,

'Mamaitua taugu yau Badama ‡ ya riuna, Kasaugue kwa miana

‡ Deivid na Badama inam Yesu Keriso.

³⁵ naumeki da taugu am ġaviama yà vaġaġaridi be kaġamma dibune yà biridina maika guni.'

³⁶ Vutuna aubainama Israel banegimima matabumi ko kataie da uma Yesunama koya tupatuparatuna Mamaitua tauna vutuna ya voie da yodi tauna Bada be Tauwai yawasana."

Banaga toitoi nuedima a vitaredi be ekalesia ya tubuġana

³⁷ Raġanine banaga umanama a vaivaiena, nuedima ya karati be Pita be aposels ġesaudima a riuedina, "Tu-atuaġamaima, yodi aba ka voie?"

³⁸ Be Pita ya paribeedi, "Tenatenaġaġa nuenuemima ko vitaredi be ko babataitona Yesu Keriso isane da ami gewagewama e noġota pore be Mamaitua puyo Arua Babau e utemina. ³⁹ Baninama Mamaitua ya riu vavasaġana da nama e voiena. Vutuna aubainama uma puyonama inam taumi be ami sedama mate aubaimima, be banaga ġesaudima madanie aitauġa Bada dà Mamaituama e yokoedina." ⁴⁰ Be giu toitoi ġesaudima mate Pita ya riuwai noġotidi be ya duġudina, "Mamaitua ko gose da ei yawasanimi, da nam uma damnama adi yawasanama barebaredima adi kovoġama ko paġo."

⁴¹ Yodi taudi aitauġa riunama a paġopaġona, taudi a babataitona. Inam raġanine banaga sievinama 3 tausand nama adi banagama waisumeġidima nopodie a saġana. ⁴² Be apasol adi waikatakataima a vaivaia nonoġedi be a raberabedina, be taudi a turituriya be moiragie matabudi awai rawateġeidina.

⁴³ Be matabudi nopodima naira ma vivirina ya moġavu be mate apasol voia dosidima be mataira toitoi a voivoiedina. ⁴⁴ Be banaga tauwai sumaġa matabudi a rawateġeidi be yaba matabuna ġarodie teneteneġinama a ragaudina, ⁴⁵ be taudi doġa be purapura a gimaredi da mane a paġo be adi banagama waikaruwaġewaġedima a utedina. ⁴⁶ Raġan matabuna tempol nopone taudi awai rawateġedina, be adi vadama nopodiġa taudi ma nuaveredi buredi a giva be a kanikanina. ⁴⁷ Be taudi Mamaitua a kaikai suġu be banaga ġesaudima nuedima a paġopaġona. Be raġan matabuna Bada banaga ġesaudima yawai yawasanidina ya saġedina adi banagama nopodie.

Pita banaga tuera paġopaġonama yai yawasanina

3 Raġan tenaġa ravie suara 3 okoroki inam moiragi raġaninama aubainama, Pita be Jon a saġa a naġonaġona tempol nopone. ² Be tempol nopone matakeda tenaġa ya kenakenana isanama 'Verekaua'. Be raġan matabuna banaga dabudine tuera ya tubuġena a kiroġi be inam matakedanama diane ai mieni be aitauġa tempol nopone a naġonaġona ġarodie mane ya kiġikiġiedina. ³ Raġanine Pita be Jon tempol nopone ġaubonaġa sibo a saġana, be tauna ya kitedi be mane aubainama ya kiġiedina.

⁴ Dabudi Pita be Jon tauna a kitadidi be Pita ya riuna, "Kwa kitamai!" ⁵ Naumeki da, tauġoma ya kitedi be

yawai noġotana da aiyaba sibo ġarodie ya paġona.

⁶ Be Pita ya riuna, "Silva be gold nam ġarogue be aiyaba ġarogue, vutuna tam yà utemna. Nasaret Yesu Kerisonama isane: Kwa midisuġu be kwa naġo!"

⁷ Dabudine nimanama kasaune ya kaididi be ya soru waimidisuġuna. Be inam raġanine tauġoma kaġanama be kaġa matabiwanama ai rewapana munaġana ⁸ be tauna kaġane ya poti be naġo yai karena. Naumeki da taudi mate a naġona tempol nopone, be tauna tempol noponaġa ya naġo be yai potipoti be Mamaitua isanama ya kaikai suġusuġuna.

⁹ Be banaga matabudi inam tauġominama a kitana ya naġo be Mamaitua isanama ya kaikai suġusuġuna. ¹⁰ Be banaga tauna a kitakitana a kataiġome da tauna baneginama raġan matabuna tempol noġone matakeda isanama 'Verekaua'. Dabudine ya mia be mane ya kiġikiġi dobidobina. Be banaga matabudi a ġosoridi be a base da aba ġarone ya tubuġana.

Pita na rauguguyama wairabuinama

¹¹ Naumeki da taukiġikiġi Pita be Jon ya kaidididi be banaga matabudi a base kauena be a manini taudi ġarodie gabu isanama 'Solomon na wagapatama'. ^{†12} Raġanine Pita nama e kitedina be ya riuedina, "Israel banegimima, taumi aba ko basebase be ko kitakitamai da tauma kabe uma baneginama kè kawa naġo ama rewapanae bo ama voteyateyama Mamaitua ġarone? ¹³ Mamaitua, noġone tamatamadama Eibraham, Aisik be Jeikob awai sumaġena, tauna na taunoyama Yesu ya kawa saġena. Uma Yesunama taumi koyai utaena waigurinama aubainama. Be avedi da Paelat ya ġoeġoena sibo ya riupore ya naġona be taumi koya raukosoġaiġaina. ¹⁴ Tauna banaga babaunama be didimana vavasaġinama be taumi nam ko ġoeġoena da tauna sibo ya yawasana be taumi banaga tauwai gurinama tauna aubainama Paelat koyai baġa da ya yawasanana. ¹⁵ Taumi yawasana tauverauġenama koyai gurina. Be Mamaitua gurie yai yawasanina be tauma uma kauinama na matamata-ma.

¹⁶ "Be uma tauġominama matabumi ko kitakita be ko katakataiena, tauma ama waisumaġama Yesu isane aubainama, Yesu isane yai rewapanana. Yesu uma waisumeġinama ya utena da tauna ya yawasanana da yodi matabumi ko kitakitana.

¹⁷ "Be yodi yau banagama, taugu è kataiena da taumi ami babadama mate bua maika koya voivoiana. ¹⁸ Be umanama Mamaitua na giuna yai maġatarina, baninama noġone peroveta matabudi ġarodie ya riuna da tokare na Kerisoma ei nuatoitoina. ¹⁹ Vutuna aubainama nuemima ko vitaredi be Mamaitua ġarone ko naġo da tauna ami gewagewama e kaiporaġa be nuemima e subana. ²⁰ Dabudine Tauwai yawasana ya vinevinena e riuporena ġaromie. Uma tauwai yawasaninama tauna Yesu. ²¹ Tauna marae e miana, naumeki da raġan e tava da Mamaitua yaba matabuna e rawavau munaġe-

† Uma wagapata inam maika vada dosinama, be nam garigari mate.

dina, baninama inam nama dokane tauna na babau perovetama ġarodie ya riuna. ²² Be Mousis mate ya riuna nama, 'Bada ami Mamaituama tauna tokare nopomie peroveta tenaġa e vinena maika taugu. Tauna raġanine yaba matabuna e giugiuemina, taumi koi beavaiena! ²³ Be aitu tenaġa tauna nam ei beavaie naumeki da Mamaitua tokare tauna e tavu dobiġe be e kawa gewagewana.'

²⁴ Be Pita na giuma ya kaiwatani be ya riuna, "Be peroveta ġesaudima taudi mate a riuna da uma kaudidima tokare ta tubuġana, maika yodi uma raġandie ta tubu-tubuġana nama. Inam perovetedima taudi Samuel be ġesaudima murine a tubutubuġana. ²⁵ Be taumi inam perovetedima adi sedama, vutuna aubainama Mamaitua boni ami dosima ġarodie riuwai noġota ya boruna, inam taumi mate aubaimima nama ya riuna. Be Mamaitua na riuwai noġotama inam umanama Eibraham ġarone ya boruna, 'Tokare am dame peroveta tenaġa e tubuġana. Be taune taugu dam matabudi dobue yà aiainidina.'

²⁶ "Vutuna aubainama Mamaitua na taunoyama gurie ya kawakawa midisuġu munaġena, noġone ya riupore yovoġena taumi ġaromie. Be inam taunoyanama e voiem i da ami gewagewama ko gose poredina, yodibe tauna ei aiainimina."

Pita be Jon tauwai tarapiri babadidima † ġarodie a ver-auġedina

4 Pita be Jon yaġoro banaga ġarodie a giugiuna maika, pirisi, Sadisi be tempol taurabedima adi badama Pita be Jon ġarodie a tavana. ² Taudi nuedima yai medina, baninama Pita be Jon banaga awai katakataidi be a riuriuedina da Yesu gurie ya midisuġu munaġana aubainama, tokare banaga matabudi gurie be ta midisuġu munaġana. ³ Vutuna aubainama a panidi be ravi aubainama dibure a biridina naumeki da raġan ya tom. ⁴ Be banaga toitoi Pita na giuma a vaivaiena ai sumaġana. Be yodi tauwai sumaġa tau-tauġoma sievinama ya tusaġana ⁵ tausand.

⁵ Naumeki da pomainama Jius adi babadama be babada dosidima be tarawatu tauwai katakataidima ai rawateġeidi be ai boruna Jerusalem nopone. ⁶ Banaga uma borune, Anas tauna pirisi adi badama, Kaiyapas, Jon, Alexanda be tautauġoma ġesaudima pirisi adi badama na dame banegidima mate. ⁷ Taudi Pita be Jon poudie ai midiridi be ai taraviredina, "Aba rewapanine bo aba isane taumi uma kauinama koya voie?"

⁸ Dabudine Pita noponama Arua Babau ya moġavu be ya riuedina, "Jius babadimima be babada dosimima koi beavaia. ⁹ Tauma manaka kowai taravireviremaina, voia verenama banaga tuera paġopaġonama ġarone ya tubuġana aubainama. Taumi kowai taravireviremaina da aiyabae uma baneginama ya yawasana.

¹⁰ Naumeki da ka riuemi be taumi be Israel banagimima matabumi ko vaie. Nasaret Yesu Kerisonama taumi koya tupatuparatuna, tauna Mamaitua gurie ya kawa

midisuġu munaġena, tauna isane uma baneginama yodi ya yawasana be noġomie e midimidina.

¹¹ 'Tauna yekunama vutuna taumi vada taukerinama koya tuaġaiena, be yekunama Mamaitua ya voie da na vadama yasinama ya tubuġana'.

¹² "Nam aitu tenaġa tokare ei yawasanimi, baninama dobu matabuna nopone nam ai isa ima kenakenana da isane yawasana tai baġe, ibewa da Yesu taunaġa isane."

¹³ Raġanine Pita be Jon adi raudebatorama a kitakitana, taudi a base kuedina, baninama taudi a kataiena da Pita be Jon taudi nam giruma kawa banegidi, be taudi banaga yababa. Taudi a kataiena da uma banegidima noġone Yesu mate naġonaġodima.

¹⁴ Be yodi taudi ta kitana be banaga waiwai yawasanimi tauna tauna diedie mate a midimidina. Vutuna aubainama taudi nam teneteneġina da sibo ġarodie aba a giue. ¹⁵ Naumeki be Sanedrion nopone be a riupore dobiġedi be babada taudiġa ai tarapiri vivirana.

¹⁶ Be taudiġa ai taravira munaġedina, "Uma banegidima nema tà bakedi? Jerusalem banegidima matabudi a kataiena da uma banegidima mataira dosinama a voiena, be tauda nam teneteneġina da tà bovidi. ¹⁷ Be uma kauinama tà riutuaġaie da nam banaga ġarodie e daberara, vutuna aubainama uma banegidima nuedima tà boru da nam aitu ġarone Yesu isane ta giu munaġa." ¹⁸ Dabudine Pita be Jon a riuedi da Sanedrion nopone a saġa munaġa be a riu vavasaġedina da nam sibo Yesu isane a giu bo ai katakatai rubu.

¹⁹ Be taudi a paribeedi be a riuna, "Taumiġa ko kaivira da Mamaitua matane deġo tauna ya vere. Mamaitua riunama ka voie bo taumi riumima ka voie?"

²⁰ Tauma nam teneteneġina da aba ke kitakitana be ke vaivaiena giuenama ka gose."

²¹ Naumeki da a riuwai nainairidi be a gosedi da a naġona, baninama taudi nam ti kataiena da nema sibo a kovoġa bakedi. Be banaga matabudi inam matairinama dosinama aubainama, Mamaitua isanama a kaikai suġusuġuna, ²² baninama uma tauġominama tuera paġopaġonama tauna nama ya tubuġena naumeki da yodi na suarama 40 be ya saġa porena.

Tauwai sumaġa raudebatora aubainama a moimoiragina

²³ Raġanine Pita be Jon a riuriuporedina, taudi a munaġana adi banagama tauwai sumaġa ġarodie be yaba matabuna pirisi adi babada be babada dosidima aba a giugiuuedina, nama ai maġataridina. ²⁴ Raġanine adi banagama nama a vaivaiena, taudi a rawateġeidi be a moiragina Mamaitua ġarone, "Bada dosimma, tam mara, dobu, egasi be nopodie yaba matabuna kuya voiedina. ²⁵ Tauma tamamaima Deivid, tam taunoyama, tam Arua Babaue kuya voie da tauna umanama ya giuna,

'Eteni banegidima aba aubainama ta medimedi? Inam banegidima aba aubainama taudi am kasirama ta tomtom yababe? Inam kasirinama kavakavanama.

† Section heading footnote kwa kitana, Lk 22:63 nopone.

²⁶ Dobu guyaguyaudima a midi be babada dosidima a rawateḡeidi da Bada be na vinevinema tawai ḡaviedi-na.'

²⁷ "Riukaua, Herod, Pontis Paelat, eteni banegidima be Israel mate uma meagaina a rawateḡeidi be am taunoyama babauna Yesu kuya vinevinena ai ḡaviena. ²⁸ Be taudi aba am rewapanae be am ḡoanama oganama kuya tarataraḡina da sibo ya tubuḡana, nama yodi a voiena. ²⁹ Be Bada, yodi adi raukivigewagewama ḡaromaie kwa noḡoti be kwa voiemai da tauma am taunoyama riumma raudebatorae ka giue. ³⁰ Nimamma kwai yoyo waiyawasana aubainama da mataira be voia dosidima kwai tubuḡidina am taunoyama babau-nama Yesu isane."

³¹ Raḡanine moiragi ya kovikovina taudi deḡo awai rawateḡeidina gabunama yai tauyoyona. Be taudi matabudi Arua Babau yai moḡavudi be taudi Mamaitua riunama ma raudebatoreni a giuena.

Tauwai sumaḡa adi purapurama a dariḡedina

³² Tauwai sumaḡa banegidima matabudi nuenuedima be adi noḡotama tenaḡa. Be nam aitu tenaḡa i riuna taunaḡa na purapura, ibewa da matabudi ai sagu vivirana. ³³ Dabudine apasol ma rewapana vavasaḡidi Bada Yesu ya guri ya midisuḡuna awai matematena. Be Mamaitua sagu dosinama matabudi ḡarodie ya riupore yovoḡena. ³⁴ Be dabudine nam aitu poudie aba i maruabiena, baninama kana raḡanie aituḡa doḡa be vada ḡarodie, a raugimaredi be mane ³⁵ apasol ḡarodie a sivudina. Be aitu aba ya marumaruabiena, nama mane a utedina.

³⁶ Maika Jousep tauna Livai damnama nopone be Saiprasma ya tubuḡana be apasol tauna awai isaisana Banabas. Isa Banabas baninama inam 'taurau duḡu'.

³⁷ Tauna doḡa yawai badena ya gimare be manenama ya verauḡena apasol ḡarodie dariḡenama aubainama.

Ananias be Sapira

5 Tauḡoma tenaḡa isanama Ananias, be na visarama Sapira, tauna mate adi doḡama tenaḡa ya gimare da ² mane isunama tauna aubainama ya kaididi kwasena be mane isunama apasol ya utedina. Be na visarama Sapira tauna mate yai aninana.

³ Be Pita ya riuna, "Aba aubainama Seitan kuyai anine da nopomma yai moḡavu be Arua Babau ḡarone kuya kaiyovu be doḡa kuya gimagamarena manenama isudima tam aubaimma kuya rabe kwasedi? ⁴ Tam sibo doḡa kuya rabe kwasena bo doḡa kuya gimarena murine, mane sibo kuya rabe kwasena. Be aba aubainama uma kauinama nopome kuyai nuanoḡonoḡote be nama kuya voia? Tam nam banaga ḡarone ku kaiyovuna, ibewa da Mamaitua ḡarone kuya kaiyovuna."

⁵ Raḡanine Ananias nama giunama ya vaivaiedina, tauna ya beku be ya gurina. Be banaga aituḡa inam nama kauinama a vaivaiena, taudi a naira kauana.

⁶ Raḡanine Ananias ya gurigurina, dabudine yara-

yaraga a tava da a suma be a kiroḡa nawe da a dobona.

⁷ Suara ruvanama 3 awasnama a kovina murine, Ananias na visarama ya tava be nam i kataiena da aba ya tubuḡa. ⁸ Pita yai taravirena, "Kwa riuegu, doḡa koya gimagamarena manenama, naumeki umanama, bo?" Be waivi ya riuna, "Ee, inam naumeki nama." ⁹ Be Pita ya riuna, "Aba aubainama taumi koyai anina da Bada Aruinama koya raurubu? Banaga am tauḡomama a dobodobona, taudi matakeda tawai rabana da tam mate ta kiroḡa dobiḡemna."

¹⁰ Naumeki da waivi yai raḡantenaḡe da Pita kaḡane ya beku be ya gurina. Dabudine yarayaraga a saḡa vadae, ta kitana be waivi ya gurina. Naumeki da a kiroḡa dobiḡe be na tauḡomama diane a dobona. ¹¹ Be Mamaitua na damma matabudi be banaga ḡesaudima aituḡa inam riunama a vaivaiena, taudi a naira kauana.

Apasol banaga toitoi ai yawasanidina

¹² Apasol mataira be voia dosidima toitoi a voidina banaga ḡarodie. Be tauwai sumaḡa matabudi kana raḡanie Solomon na wagapatae awai rawateḡeidina, ¹³ be banaga ḡesaudima nam waisumeḡidi taudi wairawateḡei a naira be yaḡoro banaga ḡesaudima a vivivivira kauedina. ¹⁴ Be tautauḡoma be waiwaivi ḡesaudima mate Bada awai sumaḡena, inam damnama nopone a saḡana. ¹⁵ Taudi banaga sidesidedima a kiroḡa nawedi kedae da vatara be guni debedie ai kenedina. Nama a voiana, baninama Pita ya veraverauna vagurunama sibo ya taukonidina. ¹⁶ Patara ḡesaudima Jerusalem diane meagaidima mate a rawateḡeidi, be banaga sidesidedi be banaga nopodie arua gewegewedima miemienidima mate a tavaitedina, be matabudi ai yawasanidina.

Apasol a raukivi gewegewedina

¹⁷ Dabudine pirisi adi badama be na banagama Sadi si mate taudi nopodima unura ya moḡavuna. ¹⁸ Taudi Apasol a panidi be dibure a biridina. ¹⁹ Be kupie Bada na aneama dibura matakedanama ya kaipore da yai doka dobiḡedi be ya riuedina, ²⁰ "Ko naḡo, tempol nopone ko midi be uma yawasaninama vaunama, matabuna banaga ko riuedi!" ²¹ Raḡanine uma riunama a vaivaiena, taudi raḡantomtom a naḡo tempol nopone be waikatakatai ai karena.

Pirisi adi badama be na banagama mate a tavana raḡanine, taudi boru isanama Sanedrion a voiena Israel babadidima mate. Dabudine banaga a riuporedina dibure, apasol waidokedima aubainama. ²² Raḡanine taudi dibure a tavatavana apasol nam ti banavidina, vutuna aubainama a munaḡa be babada ḡarodie ai maḡatara ²³ be a riuna, "Dibura matakedanama gudugudu yaḡenama be taurabenama matakeda a midimidina. Be matakeda kè kaikaiporena raḡanine, nam aitu tenaḡa ke banavina."

²⁴ Raġanine tempol taurabenama adi bada be pirisi adi babadama uma riunama a vaivaiena, taudi a nu-ababaġa be nam ti kataiena aba tokare e tubuġa.

²⁵ Dabudine banaga tenaġa ya tava be ya riuna, "Tautauġoma dibure koya sivusivudina, taudi yodi tempol nopone ta midi be banaga tawai katakataidina."

²⁶ Dabudine tempol taurabedima adi badama mate a naġo be apasol a verauġedina. Be nam ti segeridina, baninama taudi a nairana banaga tima rauyekudi aubainama.

Apasol Sanedrion noġodie nam giu ti nairana

²⁷ Taudi apasol a verauġedina Sanedrion noġodie da pirisi adi badama ei taravireviredina. ²⁸ Be tauna ya riuna, "Kè riu vavasaġemina da taumi nam sibo Yesu isane koyai katakatai. Be taumi yaġoro koyawai katakatai da uma riunama yodi Jerusalem noponama ya moġavuna, be ko riuriuna da uma baneginama ya gurina wavunama tauma kabe ka kiroġi."

²⁹ Be Pita apasol ġesaudima mate a riuna, "Tauda Mamaitua sibo tè voteyeteyena, be nam banaga.

³⁰ Taumi Yesu kai bogane koyai gurina, be tamata-madama adi Mamaituama tauna gurie be kawa midisuġu munaġena. ³¹ Be Mamaitua na rewapanae Yesu ya kawa midisuġu da tauna Bada be Tauwai yawasana ya tubuġana, baninama taune Mamaitua ya voie da Israel banegidima adi noġotama ta vitaredi be adi gewage-wama e noġota poredina. ³² Tauma be Arua Babau inam kaididima kadi matamatama. Be aitauga Mamaitua a vovo teyeteyena, naumeki da taudi Arua Babau ya utedina."

Gamaliel na raukurama

³³ Raġanine taudi umanama giunama a vaivaiena taudi nuedima yai medi kua be waiguridima a ġoena.

³⁴ Be Parisi tenaġa isanama Gamaliel, tauna tarawatu tauwai katakatainama be banaga matabudi tauna a vivivirena. Naumeki da tauna Sanedrion nopone ya midisuġu be ya riuedi da apasol doġae a dobiġedina raġan ġaubonaġa. ³⁵ Dabudine na banagama ya riuedina, "Israel babadimima taumi ko kita kua da aba uma banegidima ġarodie ko voiena. ³⁶ Dokane nama tauġoma isanama Tudas ya naġomidisuġu be ya riuna da tauna kabe banaga dosina, be banaga sievinama 400 nama ai muriwatanena. Be raġanine tauna awai gurina, naumeki da tauwai muriwatana ai daberaridi be yaba matabuna ya kovina. ³⁷ Be murine, Galili tauġominama isanama Judas, tauna sensus raġandie ya naġomidisuġu be banaga kourunama yai doka waigewedina. Be tauna mate ai gurina, be na tauwai muriwatanama mate ai daberaridina.

³⁸ "Vutuna aubainama yodi ya rarau kuremina da uma tautauġomidima ko gose poredi be ta naġo. Bani-nama deġoda adi noyama banage, tokare noyanama e bekuna, ³⁹ be deġoda Mamaituae, taumi tokare nam teneteneġina da uma tautauġomidima ko riutuaġaiedi deġoda taumi Mamaitua kowai ġaviena." Naumeki da

inam babadidima taudi Gamaliel na raukurama a voteyeteyena.

⁴⁰ Dabudine apasol ai doka saġedi da kwapue a riġedi, be a riu vavasaġedina da nam Yesu isane ta giu munaġa. Naumeki da a raukai gosedi be a naġona.

⁴¹ Dabudine apasol ma nuavereveredi Sanedrion a gose porena, baninama Mamaitua ya vinedina da taudi teneteneġinama da tai nuatoitoina Yesu isanama aubainama. ⁴² Be raġan matabuna tempol be banaga adi vadama nopodiġa waikatakatai nam ti gosena, be a rarau guguyana da Yesu tauna Tauwai yawasana.

Taunoya 7 a vinedina

6 Inam raġandie, tauwai muriwatana sievinama ya moramorabana. Be Grik Jiusdima ai rius-ingaġayana Hibru Jius ġarodie, baninama Gurik Jiusdima adi kaiyababama a kitakita poredina, raġanine kani a soisoiedina nopone. ² Vutuna aubainama 12 apasol tauwai muriwatana ai rawateġeidi be a riuna,

"Nam i vere da tauma kani ka soiso koe be Mamaitua riunama ka gose. ³ Vutuna aubainama, yau bana, koi kita wanawana da tautauġoma 7, aitauga koya kataiedina Arua Babau be nuauyauya nopodima ya moġavuna ko ragaudi da taudi uma noyanama ta paġo be ta voiena. ⁴ Be tauma naumeki da ama noyama moiragi be rauguguya ka kaididina."

⁵ Dabudine banaga matabudi apasol adi giuna ai anine be taudi uma banegidima a vinedina: Stepen, tauna tauġoma noponama waisumaġa be Arua Babau ya moġavu; be Pilip, Porokurus, Nikanor, Timon, Pamenas be Nikolas, tauna Antiok baneginama, be tauna yai rawajiusna. ⁶ Uma tautauġomidima apasol ġarodie a verauġedi be taudi aubaidima a moiragi be nimedima debedie a sivudina.

⁷ Naumeki da Mamaitua riunama ya daberarana. Tauwai muriwatana Jerusalem nopone sievidima ya morabana, be pirisi toitoi mate Yesu ai sumaġena.

Stepen a panina

⁸ Stepen tauna Mamaitua na wainupaġo be na rewapanama noponama ya moġavuna. Be tauna mataira be voia dosidima banaga ġarodie ya voidina. ⁹ Be raġan tenaġa Jius sinagog nopone isanama 'Libatine', banegidima taudi Stepen a riuvirovirena. Dabudine Jius ġesaudima, Sairin be Alexandria be Silisia be Eisia provins banegidima mate Stepen a riuvirovirena. ¹⁰ Be Arua Babau Stepen noġota verenama ya utena da taudi nam teneteneġina da na giuna sibo a riġa.

¹¹ Vutuna aubainama taudi waimoisirie banaga a ragaudi be a riuedina da sibo umanama a giuna, "Tauma kè vaiena da Stepen, Mosis be Mamaitua ya riuwai gewegewedina." ¹² Uma giunama debane banaga, babada dosidima be tarawatu tauwai katakataidima a kawa nuamedimedidina. Vutuna aubainama Stepen a pani be a verauġena Sanedrion babadidima noġodie. ¹³ Be taudi tauwai matamata kaikayovudima a voidi da taudi a riuna, "Uma baneginama raġan matabuna

tempol be tarawatu e riuriu tuatuaġaiedina. ¹⁴ Baninama tauma kè vaiena da tauna umanama ya riuna, 'Uma Nasaret Yesunama tauna tokare uma gabunama e kawa gewagewana be Mousis tarawatu ya riuriuedana matabudi e vitaredina.'" ¹⁵ Banaga matabudi Sanedrion nopone a miamiana Stepen a kitadidi be taudi a kitana da noġonama maika kabe anea noġona.

Stepen Sanedrion ġarodie ya giuna

7 Pirisi adi badama Stepen ya riuena, "Uma banegidima aba ġarome ta giugiuena, riukaua, bo?" ² Be Stepen ya paribeedina, "Tamamaguma be tuatuaġaguma koi beavaieg! Mamaitua ma neneġarina tauna tamadama Eibraham ġarone ya maġatarana tauna Mesopotamiama ya miamiana raġanine. Muriġa da ya naġo be Haranma ya miana. ³ Be Mamaitua tauna ya riuena, 'Am dobu be am banagama kwa gosedi be kwa naġona deġo dobunama yai kataimna dabudine!' ⁴ Dabudine tauna dobu isanama Kaldea ya gose be ya naġona Haranma, dabudine ya miana. Be raġanine tamanama ya gurina, murine Mamaitua ya riuporena uma dabudine, deġo yodi taumi ko miamiaena. ⁵ Be nam deġo gabu ġaubonaġa i ute rubuna. Be Mamaitua ya saugana da wari raġan uma dobunama tauna be na damma muriġa e utedina. Avedi da Eibraham nam i natunana, be Mamaitua nama ya riuena. ⁶ Be Mamaitua umanama ya riuena: 'Tokare tam am damma taudi vaġavaġai dobu ġesaune be inam dobunama banegidima tai taunoyedi be ta raukivi gewegewedina modi 400 nopodie. ⁷ Be taugu uma dobunama banegidima yà kovoġidina, baninama tam am banagama awai taunoyedina. Be raġan muriġa inam dobunama ta gose be taudi uma dabudine yau noyama ta voiena.' ⁸ Naumeki da Mamaitua kopitom riuwai noġotinama Eibraham ya utena. Vutuna aubainama raġanine Aisik ya tubuġana, be raġan aniwai 8-nama nopone tamanama Eibraham Aisik ġarone kopitom ya voiena. Be muriġa, Aisik natunama Jeikob ġarone kopitom ya voiena, be Jeikob natunatunama 12 ġarodie kopitom ya voiedina. Be uma banegidima 12 taudi dede † pakanama ai karena.

⁹ "Be dede pakanama banegidima taudi Jousep a nurena. Vutuna aubainama Ijpt banegidima ġarodie a raugimarena. Be Mamaitua tauna mate, ¹⁰ be na wainuatoitoie ya sagu da nuauyauya dosinama ya utena be Jousep tauna adi guyauma Pero ya tatai nuavaina. Be vutuna aubainama guyau Pero ya voie da Jousep Ijpt be na vadama †† tauna yai badedina.

¹¹ "Naumeki da Ijpt be Kanan nopodie meiġara dosinama ya tubuġa be banaga ai nuatoitoi kauana be tamamatadama nam kani ti banavidina. ¹² Raġanine Jeikob e vaiena be Ijptma witi ya kenakenana, naumeki da tamamatadama ya riupore nawedina dabudine. Nam airaġan Ijptma ti naġonaġo rubuna, naumeki da inam raġanine naġona. ¹³ Adi naġoma wairabuine

† *Israel damnama adi dedema pakanama, dabudine ai karena.*
 †† *Uma vadanama inam guyau adi vadama awai isana 'palace'. Palace inam vada dosi yababinama, be banaga toitoi ta miamiana.*

Jousep tuatuaġanama be tasitasinama ya riuedina da tauna aita be dabudine guyau Pero Jousep na damma ya kataiedina. ¹⁴ Naumeki da Jousep tuatuaġanama be tasitasinama ya riuporedina da tamana ma Jeikob na banagama mate matabudi ta verauġedina. Be na damma sievinama matabudi 75. ¹⁵ Naumeki da Jeikob ya naġona Ijptma, dabudine tauna be tamamatadama a gurina. ¹⁶ Be taudi tubuġidima a verau munaġedi Sikemma be dabudine gubae a biridina. Uma gubanama Sikemma, boni Eibraham manee ya gimerina Hemor natunatunama ġarodie.

¹⁷ "Muriġa da Mamaitua na saugama ya boruboruna raġaninama sibo ya tavana, be Mamaitua ya riuna, 'Yodi taugu aba Eibraham è sausaugena, ġaubonaġa yà voiena.' Be Ijpt nopone dà banagama Israel banegidima sievidima ya moraba kauana. ¹⁸ Naumeki da guyau Pero ya guri be murine tauġoma ġesau Ijptma guyau ya tubuġana be tauna Jousep nam i kataiena. ¹⁹ Be tauna dà dosima kadi kasirama ya tom be ya raukivi gewegewedina be ya segeridi da seda wawaidima ai poraġa dobiġedi da sibo a gurina.

²⁰ "Inam raġandie Mousis ya tubuġana, be Bada matane tauna nam kamai gomagomana. Be tauna nawaravi rabuiteġa tamanama na vadae a rabena. ²¹ Be muriġa nam teneteneġina da vadae a semo, naumeki da a dobiġe be a nawena. Be guyau Pero natunama waivinama ya banavi be ya yosina maika kabe natuġomina. ²² Be Mousis Ijpt adi katai be adi nuauyauyama matabudi ya ragaudina, be na giuna be yaba ya voivoiedina matabudi ai rewapana kauana.

²³ "Raġanine Mousis na suarama 40 a kovikovina, tauna nopone noġota ya saġa da na banagama, Israel banegidima, e vakitekitedina. ²⁴ Be Mousis e kitana be Ijpt tauġominama tenaġa Israel tauġominama ya raukivi gewegewena. Naumeki da Mousis ya mididi ġaġari be turanama biwanama ya paġo be Ijpt tauġominama ya kati gabana. ²⁵ Mousis yai noġotana, 'Israel banegidima sibo a kataie da Mamaitua taugu ya riuporeguna taudi waiyawasanidima aubainama.' Be taudi nam ti kataiena.

²⁶ "Pomainama tauna e tava e kitana be Israel banegidima rabui taudiġa awai kawa ġasiġasina. Dabudine tauna yai sasara be ya riuna, 'Ei! Turamma mate aba aubaina kawai kawa ġasiġasi?'

²⁷ "Be tauġoma iġara tauwai karenama tauna Mousis ya biusuriġi be ya riuna, 'Tam aita ya voiem da tauma kwawai bademai be kwawai tara piriemai?' ²⁸ Tam maiġo Ijpt tauġominama kuya vunuġi be manaka kwa ġoeġoena taugu kwa vunuġigu, bo?' ²⁹ Raġanine Mousis uma giunama ya vaivaiana, tauna naira Ijpt ya gose be ya naġona dobu isanama Midian. Inam dabudine ware ya miamiana, be na sedama tautauġomidima rabui ya tikedina.

³⁰ "Modi 40 a kovina murine dobu kavakavane anea Mousis ġarone ya maġatarana gedara kodekoderinama menanama nopone, oya isanama Sainai diane.

³¹ Raġanine Mousis uma matairinama ya kitakitana, tauna ya base be ya naġona diane kita yaġenama

aubainama. Dabudine be Bada bonanama ya vaiena: ³² 'Taugu tametamemima Eibraham, Aisik be Jeikob adi Mamaituama.' Be Mousis tauna naira ya kawa gusugusu be Mamaitua kitanama ya nairana.

³³ "Naumeki da Bada Mousis ya riuena, 'Am kağasumama kwa kaiporağa, baninama gabu inam kwa midimidina, tauna doğa babaunama. ³⁴ Taugu è kitana nema Ijpt banegidima yau banagama a raukivi gewagewa bakedina. Taugu yau banagama a yakeyakei be a ġabağabana è vaiedina. Be yodi è yovona yài yawasanidina. Be yodi tam kwa verau be yà riupore nawemna Ijptma.' ³⁵ Naumeki nama Mamaitua ya voie da Mousis banaga ei dokedi be ei yawasanidina, baninama nama Mousis na giuma Mamaitua anea ya utena gedara nopodie. Be taudi Mousis a tuağaie be a riuena, 'Tam aitu yai aninem da tauma kwai bademai bo kwai tara piriemai?' ³⁶ Be yağoro tauna Ijptma yai doka dobiğedi be voia dosidima be mataira Ijptma be egasi sabasabane † ya voiedina. Be muriğa modi 40 nopodie dobu kavakavane voia dosidima be mataira ya voiedina.

³⁷ "Be uma Mousisnama tauna Israel banegidima ya riuedina, 'Taumi ġomimima ġaromie tokare Mamaitua peroveta tenağa ei tubuğina maika taugu.' ³⁸ Be rağanine tamatamadama taudi dobu kavakavane awai rawateğaina, Mousis ya nağona oya Sainai debane be anea tauna ġarone yawasana riunama ya giuena.

³⁹ "Be tamatamadama taudi nam ti voteyeteye be a tuağaiena. Be taudi nopodie awai nuanoğonoğotana da sibo a munağana Ijptma. ⁴⁰ Be taudi Eron a riuena, 'Kokoitau aubaimaima kwa voiedi da taudi ama mamaituama be taudi sibo ai dokemaina, baninama tauma nam ke kataiena da Mousis Ijptma yai doka dobiğemai be tauna aikedae ya nağo.' ⁴¹ Dabudine taudi kokoitau a voiena kitanama maika kau natunama. Be taudi a puyo be nuedima ya vere kauana, baninama nimedie yaba ai tubiğina aubainama. ⁴² Be Mamaitua ya mia tautauriedi be ya voie da adi gewagewama yai rewapana be gewagewa banaga yai dokedi da gunuma kiporidima ta rauduneedina. Peroveta na bukae ya girugirumina nama:

'Taumi Israel banegimima dobu kavakavane modi 40 koya miana. Be nopone taumi aitu aubainama tipa be puyo koya verauğedi? Taugu aubaigu, bo?

⁴³ Ibewa, taumi ami kokoitauma koya voiedi be ko rauraduneedina. Be taumi Molok na kapema koya keru be Repan †† na kiporama matairinama koya voie be koyai midirina.

Vutuna aubainama taugu yà riuporemi be ko nağo kwasana Babilon be murine.'

⁴⁴ "Dobu kavakavane tamatamadama taudi kape babaunama ‡ ġarodie anitaparoro aubainama. Be inam kapenama babaunama tamatamadama a voiena maika Mamaitua Mousis kape aruinama yai kataiena, be ya riuena da nama sibo ya voiena. ⁴⁵ Naumeki da

† 'Egasi sabasabana' inam egasi ġoma isanama, be nam egasi sabasabana. †† 'Molok' be 'Repan' taudi kokoitau isedima. ‡ 'Kape babaunama' inam 'tent' bo 'tabernacle'.

tamatamadama adi rağanie Josua mate uma kapenama a kiroğa sağena rağanine eteni adi gabuma a kwayedina. Baninama Mamaitua eteni ya tavu dobiğedina. Be kape babaunama dabudine ya kenana naumeki da Deivid na rağanima ya tavana.

⁴⁶ "Be Mamaitua Deivid ġarone ya raukiviverena, vutuna aubainama Deivid na ġoanama da sibo Jeikob na Mamaituama na tempolma ya voiena, ⁴⁷ be ibewa aubainama da Solomon tempol ya kerina Mamaitua aubainama. ⁴⁸ Be yağoro banaga vada ta kerikeridie Mamaitua sağasağa vavasağinama nam e mia, maika boni peroveta ya riuriuna nama:

⁴⁹ "Bada ya riuna,

'Mara inam yau kaba miama be yau kaba waibadama be dobu inam yau kağamesuama, be tam vada nema maika kitanama aubaiguma kwa keru? Bo değo dobdine yau kaba sipere?

⁵⁰ Taugu uma yabedima matabudi nimague è voiedina!

⁵¹ "Taumi banaga debabadobodomima. Taumi nuenuemima be beemima madanie be nam Mamaitua ġarone, maika eteni banegidima. Taumi rağan matabuna Arua Babau kowai ġakena maika tametamemima. ⁵² Ami dosima peroveta matabudi a raukivi gewegewedina. Be aituğa didimana baneginama na kaba verauma a giugiuena, taudi mate ai guridina. Be uma didimana baneginama vutuna taumi yodi koya boru dobiğe be koyai gurina. ⁵³ Anea Mamaitua na tarawatuma a verauğedina ġaromie be taumi nam ko voteyeteyena."

Stepen a rauyekuna

⁵⁴ Rağanine umanama giudima a vaivaiena, taudi nuedima yai medi kua be mokedima a sanadidina.

⁵⁵ Be Stepen noponama Arua Babau ya moğavu be marae yai kita sağa da Mamaitua neneğarinama be Yesu Mamaitua kasaune ya midimidina ya kitedina, ⁵⁶ be ya riuna, "Ko kita, taugu mara ya kaiporena yà kikitakitana be Banaga Natunama Mamaitua kasaune e midimidina."

⁵⁷ Dabudine taudi arasa be beedima a viri tomdi be matabudi Stepen a puri ⁵⁸ da meagai dosine be a soru dobiğena ġavoe. Dabudine rauyekunama ai karena. Be tauwai matamata kaikaiyovudima adi garama tauğoma, isanama Sol, kağapakane ai damdi da tauna e rabedina.

⁵⁹ Be Stepen yekue a riğariğana rağanine, tauna ya moiragi be ya riuna, "Bada Yesu, aruiguma kwa pağo!"

⁶⁰ Dabudine tuapikane ya beku be bonanama dosine ya riuna, "Bada, uma gewagewanama ġarodie nam kwa noğoti!" Nama ya riuriuna, naumeki da ya gurina.

8 Be Sol ya riuna da na rauvunuğama ya vere kauana.

Mamaitua na damma raukivi gewegewedima yai karena

Inam raġaninama teneġine Jerusalemma raukivi gewagewa dosinama Mamaitua na damma ġarodie ya tubuġana. Be dabudi tauwai sumaġa matabudi ai daberaridina Judia be Samaria nopodiġa be apasol taudiġa Jerusalem nopone a mia kwasana. ² Tautauġoma Mamaitua tauwai sumaġenama taudi Stepen a dobo be a ġaba guratena. ³ Be dabudine Sol Mamaitua na damma kawa gewegewedima yai karena. Tauna vada da vada ya naġo be tautauġoma be waiwaivi ya soru dobiġedi be dibure ya biridina.

Pirip Samaria nopone

⁴ Naumeki da tauwai sumaġa aitauġa a dabedaberarana dobu matabuna a naġo be Mamaitua na ġiuma a rauguguya nawena. ⁵ Pirip ya dobi be ya naġona Samaria meagainama nopone, be dabudine Yesu Tauwai yawasana na kauama ya rauguguyena. ⁶ Be tauna mataira ya voivoiedina, banaga a kitedi be na ġiuma ai beavaia kauena. ⁷ Baninama arua gewegewedima banaga a gosedi be ma raserasedi a dobina. Be Pirip banaga toitoi tuera be kito ragaragaudima yai yawasanidina. ⁸ Vutuna aubainama inam meagaina nuavere dosinama ya kenana.

Saemon gweribarabarau

⁹ Noġonenama tauġoma isanama Saemon tauna ginauri † meagai nopone ya voiedi be Samaria banegidima matabudi tauna a basebasena, be tauna ya seġaseġara munaġena da kabe banaga dosina. ¹⁰ Be banaga matabudi, banaga dosidi be banaga ġoma, tauna awai muriwatanena, be a riuriuna, "Uma tauġominama Mamaitua na rewapanama ġarone, be uma rewapaninama yai rewapana vavasaġana." ¹¹ Be taudi awai muriwatanena, baninama Saemon na ginaurie raġaninama daudaunama yawai basedina. ¹² Be raġanine Pirip riu veredima Mamaitua na waiguyauma be Yesu Keriso ya rarau guguyedina, dabudine tautauġoma be waiwaivi a babataitona. ¹³ Be Saemon mate yai sumaġa be ya babataitona. Be deġo Pirip ya naġonaġona tauna yai muri watane, be mataira be voia dosidima aubaidima ya base kauedina.

¹⁴ Raġanine apasol Jerusalemma ta vaiena be Samaria banegidima Mamaitua na ġiuma a paġopaġona, naumeki da taudi Pita be Jon a riupore nawedina ġarodie. ¹⁵ Raġanine taudi a dobidobina, naumeki da aubaidima a moiragi da sibo Arua Babau a paġona, ¹⁶ baninama Arua Babau yaġoro nam aitau tenaġa i paġona be taudi Yesu isane a babataito ġomana. ¹⁷ Dabudine Pita be Jon nimedima debedie a biridi be banaga Arua Babau a paġona.

¹⁸ Raġanine Saemon e kitana be apasol nimedima banaga debedie a biridi be taudi Arua a paġopaġona, naumeki da tauna ġarodie mane yai yoyo be ya riuna,

† 'Ginauri' inam magic matabuna.

¹⁹ "Uma rewapaninama taugu mate ko utegu da taugu nimaguma banaga debedie yà boruboruna raġanine taudi Arua Babau ta paġona." ²⁰ Be Pita ya paribeena, "Tam am manema mate ko naġo gienae, baninama tam kwa noġonoġoti da Mamaitua na puyoma kabe manee kwa paġo. ²¹ Tam am gabuma uma noyanama nopone nam ima kenakenana, baninama Mamaitua matane tam nopomma nam didimanina. ²² Vutuna aubainama am noġotama kwa vitaredi be inam gewegewanama kwa kuvesa pore da Bada ġarone kwa moiragi da tauna uma noġotidima gewegewedima nopome e noġota poredina, be deġoda Bada am gewegewama e noġota poredina. ²³ Baninama taugu yà kitakitamna da nopome ġora ya moġavu be gewagewa dosinama ya panimna." ²⁴ Be Saemon ya paribee be ya riuna, "Bada ġarone aubaiguma ko moiragi da uma gewegewedima ġiudima koya riuriuegona nam ġarogue ta tubuġa."

²⁵ Raġanine Pita be Jon Bada na ġiuma a rarau guguya kovina, taudi a munaġana Jerusalemma. Be kedae taudi riu verenama a rauguguyedina Samaria meagaidima nopodiġa.

Pirip be Itiopia tauġominama

²⁶ Bada na aneama Pirip ya riuna, "Kwa midisuġu be yavaragwae yauwanine kwa naġo. Kwa naġo keda Jerusalemma be Gasama naġonaġonama dabudi kwa dobi! Uma kedanama inam mutuyuae be banaga nam tima miamiana." ²⁷ Naumeki tauna ya midisuġu be ya naġo be kedae tauna Itiopia baneginama ya banavina. Uma baneginama tauna tauġoma kaikaivainama be tauna banaga dosinama be Kandake na manema tarabenama. Kandake tauna Itiopia banegidima adi guyauma waivinama. Inam tauġominama kaikaivainama Mamaitua rauduneenama aubainama Jerusalemma ya naġona, ²⁸ be yodi tauna ya munamunaġana na dobue. Tauna na tureirama †† debane ya mia be peroveta Aisaia na bukama ya siesievina.

²⁹ Be Arua Pirip ya riuna, "Kwa naġo be noa seroitnama dianaġa kwai naġonaġo." ³⁰ Dabudine Pirip ya manini ya naġo tureira diane be e vaiena be tauġoma peroveta Aisaia na bukama ya siesievi be Pirip tauġoma yai taravirena, "Aba kwa siesievina kwa katakataie bo ibewa?" ³¹ Be tauġoma ya paribeena, "Ibewa, nema yà katai bake deġoda banaga nam aitau e giu waibategu?" Vutuna aubainama tauna Pirip ya riue da tureira debane ya saġa be diane ya miana. ³² Be tauġoma girugiruminama poranama girugiruminama ya siesievina mudu gabunama umanama ya riuna:

'Banaga tauna ai doka nawena waigurinama aubainama maika sipu tawai doka nawedina adi kaba waiguridima gabune.

Be nema sipu natunama deba vuvuġinama ta tom be ewai nuatuġutuġuna, nama tauna yai nuatuġutuġuna.

³³ Be banaga tauna a raukivi gewegewe be a boru yovoġa vavasaġena. Be raġanine tauna ya yovoyovo

†† 'Hosi' inam tureiranama adi kaba soruma.

vavasaġana Mamaitua ya kaisagu be na yawasanama dobie ya kaipore be ya nawena.

Be yodi nam aitu teneteneġina da natunatumama e sievidi.'

³⁴ Tauġoma kaikaivainama Pirip yai taravirena, "Kwa riuegu peroveta aitu e giugiue? Taunaġa e giugiu munaġe, bo aitu?" ³⁵ Dabudine Pirip giu yai kare be tauġoma kaikaivainama Aisaia na bukama ya siesievina nopone dabudine yai kare be Yesu varinama vere-nama ya ya giu waibatena.

³⁶ Naumeki da taudi a naġonaġo da upae a tavana, be dabudine tauġoma kaikaivainama ya riuna, "Kwa kita upa umanema. Naumeki bo ibewa da sibo è babataito?" ³⁷ Be Pirip ya riuena, "Deġoda tam nuamma tabutabune kwai sumaġana, inam naumeki." Be tauġoma kaikaivainama ya paribee be ya riuna, "Taugu yàwai sumaġana da Yesu Tauwai yawasan tauna naumeki Mamaitua Natunama." ^{†38} Naumeki da tauġoma kaikaivainama tureira ya riutuaġaie da ya midi kwasana, be dabudine tauna be Pilip a naġona upae, be Pirip tauġoma yai babaitona.

³⁹ Raġanine taudi upae be a tavatava munaġana Bada Aruina yai raġantenaġe da Pirip ya nawena. Naumeki tauġoma kaikaivainama nam Pirip i kita munaġena, be tauna ma mosarine ya naġona. ⁴⁰ Naumeki da Pirip Asdod meagaine ya maġatara be tauna meagai matabudi nopodiġa ya babara naġo be vari vere-nama ya rarau guguyena, naumeki da Seseriana ya tavana.

Sol na yawasanama ya vitarena

(Ap 22:3-16; 26:9-20)

9 Inam raġaninama teneġine Sol yaġoro nuanama yai medi kua be ya riuna da Bada na tauwai muriwatanama ei guridina. Vutuna aubainama tauna ya naġo pirisi adi badama ġarone ² be yai baġana da pirisi adi badama leta sibo ya girumidina sinagog Damaskasma aubaidima da sinagog banegidima sibo Sol a sagu be Yesu na kauama tauwai muriwatanenama, tautauġomidi be waiwaividima a banavidi da sibo a vunuġidi, a panidi be muriġa Sol sibo ya verauġedina Jerusalemma.

³ Raġanine Sol Damaskas meagainama diane ya tavatavana, yana marae yai raġantenaġe be ⁴ yai yana kwa vivirona be dabudine ya beku da doġae ya ravuse da e vaiena be bona marae ya riuna, "Sol, Sol, aba aubainama kwa raraukivi gewegewegu?" ⁵ Sol yai taravirana, "Tam aitu, Bada?" be Yesu ya paribee, "Taugu Yesu vutuna kwa raraukivi gewegeweguna. ⁶ Yodi kwa midisuġu be kwa naġona meagaie, be dabudine ta riuem da aba kwa voiena."

⁷ Tautauġoma Sol mate naġonaġodima, dabudine a midi be ai nuadau kwasana, baninama taudi bona a vaiena be nam aitu ti kitana. ⁸ Naumeki Sol ya midisuġu munaġa da sibo yai kitana be matanama yai kupikupi da nam aba i kita. Naumeki da nimane a kai-

† Gurik baibol ġesaudie uma versnama 37 nam ima kenakenana.

didi nawena Damaskasma. ⁹ Be ma matapotapotana, nama ya miana raġan rabuiteġa be tauna nam aiyaba i kani bo i teġo rubuna.

¹⁰ Damaskas nopone tauwai muriwatanana tauġoma tenaġa isanama Ananias ya miamiana. Be Bada ya maġatara da ya yoko be ya riuna, "Ananias!" Be tauna ya riuna, "Bada, taugu umanema." ¹¹ Be Bada ya riuena, "Kwa midisuġu be kwa naġo keda tawai isana 'Keda-Didimana'. Be kwa naġona Judas na vadae be dabudine Tasus tauġominama isanama 'Sol' kwa wanena. Tauna dabudine e moimoiragina, ¹² be matane rauboni ya kitana da tauġoma isanama 'Ananias' vadae ya saġana, be nimanama debane ya biridina da tauna matapotapotanama kabe iwai kita munaġa." ¹³ Dabudine Ananias ya paribee be ya riuna, "Bada, uma tauġominama na kauama toitoi è vaiedina, da tauna voia gewegewedima toitoi ya voiedina am banagama Jerusalemma ġarodie. ¹⁴ Be yodi pirisi adi babadama rewapana a ute be uma dabudine tauna ya tavana da aituġa tam isame tawai sumaġana sibo ya vunuġidi be ya panidina." ¹⁵ Be Bada ya riuena, "Kwa naġo, baninama uma tauġominama è vinena yau noyama anivoienama, da tauna isaguma e kiroġi be ei babarina eteni banegidima, guyaguyau be Israel banegidima ġarodie. ¹⁶ Be taugu yài kaitana da tauna nema ei nuaitoitoi bakona, taugu isaguma aubainama."

¹⁷ Dabudine Ananias ya naġo da vadae ya saġa be nimanama Sol debane ya sivudi be ya riuna, "Tuai Sol, Bada Yesu, vutuna kedae ya maġatarana raġanine, tam uma dobudine kuya veraverauna, tauna ya riu-poreguna ġarome da tam kwai kita munaġa be Arua Babau nopomma ei moġavumna." ¹⁸ Be yai raġantenaġe da yaba kitanama maika kabe iyana veveġinama matane i bekubeku, dabudine be yai kita munaġana. Naumeki da Sol ya midisuġu be ai babaitona. ¹⁹ Tauna ya kanikanina, dabudine tuninama ya bagibagi munaġana.

Sol Damaskasma rauguguya yai karena

Sol tauwai muriwatanana mate Damaskasma raġan bisanama a taumiana. ²⁰ Be dabudine tauna synagog nopodie rauguguya yai karena da Yesu tauna Mamaitua Natunama.

²¹ Be aituġa dabudine tauna a vaivaiena, taudi a nu-ababaġa be ai taravirana, "Uma tauġominama vutuna kabe tauwai sumaġa Jerusalem nopone i vunuġidi? Be uma dabudine ya tavana da tauwai sumaġa kabe e panidi be e verauġedi pirisi adi babadama ġarodie."

²² Naumeki da Sol na rauguguyama yawai rewapana be tauna Jius banegidima Damaskasma miemienidima ya tainuababaġidina, baninama tauna yai kataidi da Yesu tauna Tauwai yawasan, be taudi nam teneteneġidi da sibo a riuġare munaġe. ²³ Raġan toitoi muridie be Jius banegidima ai rawateġeidi be oga a taraġina da Sol sibo ai gurina. ²⁴ Be Sol adi ogama ya vaiena. Be taudi kupi da suara meagai ganaganakukunama kededima matedie a bodabodamana da Sol sibo

a vunuḡi be ai gurina. ²⁵ Be kupi tenaḡa tauwai muriwatana taudi Sol siriga nopone a boru be garigari bogane gaure ai dawe dobiḡena.

Sol ya naḡona Jerusalemma

²⁶ Raḡanine Sol ya naḡona Jerusalemma be e raurubuna da Yesu tauwai muriwatanenama sibo ya rawakapudina, be taudi matabudi Sol a naire be nam ti sumaḡena da tauna tauwai muriwatana. ²⁷ Be Banabas tauna Sol yai doka saḡena apasol ḡarodie be na gututuma ya riuedi da nema kedae tauna Bada Yesu ya kita be mate ai giuna. Be muriḡa tauna Damaskasma Yesu isane nam ma nairina i rauguguyana. ²⁸ Dabudine taudi Sol mate Jerusalemma a miana be ma raudebatorana Bada Yesu isanama ya rarau guguyena. ²⁹ Be tauna Jius banegidima Gurik bonane taugiunama mate a giu be ai saḡasaḡana. Be taudi a ḡoeḡoena da sibo Sol ai gurina. ³⁰ Be raḡanine tauwai sumaḡa nama a vaivaena, taudi Sol ai doka dobiḡena Seseriana be dabudine a riupore nawena Tasusma.

³¹ Naumeki da dabudine Mamaitua na damma, Judia, Galili be Samaria nopodiḡa ḡarodie suba ya kenana. Be taudi ai rewapana be a miana Mamaitua a vivivirena. Be Mamaitua na damma sievinama ya moramorabana, baninama Arua Babau ya duḡudina.

Pita Aneas yai yawasanina

³² Pita dobu matabuna ya babababara naḡona. Raḡan tenaḡa tauna ya naḡona Lidama, banaga babaudima vakitedima aubainama. ³³ Dabudine tauna tauḡoma isanama Aneas ya banavina. Inam tauḡominama tuera ya paḡo be na kaba kenae ya kenana modi sievinama 8 a kovina. ³⁴ Be Pita ya riuena, "Aneas! Yesu Keriso ewai yawasanima. Kwa midisuḡu be am gunima kwa nokudi." Naumeki da tauna waiḡapa ya midisuḡu. ³⁵ Be Lida be Saron banegidima matabudi Aneas a kitakitana, naumeki da nuedima a vitarena Bada ḡarone.

Pita waivi gurigurinama ya kawa midisuḡuna

³⁶ Jopa meagaina tauwai muriwatana waivinama tenaḡa isanama Tabita ya miamiana. Tauna isanama Gurik bonane a vitare da Dokas. Tauna raḡan matabuna vere ya voivoiedina, be banaga waikaruwaḡewaḡedima ya sagusagudina. ³⁷ Raḡan tenaḡa tauna ya sida be ya gurina. Naumeki da banaga ḡesaudima tubuḡinama a koḡana, baninama adi vaivaima nama. Be vada vatavata rabui nopone be debane vatarine a boruna. ³⁸ Jopa tauna Lida meagaina diane. Be raḡanine tauwai muriwatana ta vaiena be Pita tauna Lidama, naumeki da taudi tauḡoma rabui a riuporedina, be taudi Pita ai baḡa be a riuena, "Naumeki bo ibewa da tam yodi sibo kuya verauna ama meagaie"

³⁹ Naumeki da Pita ya midisuḡu be taudi mate a naḡona. Raḡanine tauna dabudi ya tavatavana, taudi Pita ai doka saḡena debane vatarine. Be kaiyababa

matabudi ma ḡabeḡabedi Pita ḡarone a tava, be kwanma be gara, Dokas ya popopodina ai kataina raḡanine, tauna ma mienina. ⁴⁰ Dabudine Pita matabudi ya tavu dobiḡedi be tuapikane ya raupari be ya moiragina. Naumeki da tauna guri ḡarone yai tauvitare be ya riuna, "Tabita, kwa midisuḡu!" Dabudine matanama yai kita be Pita ya kitakitana raḡanine, tauna ya midisuḡu be ya miana. ⁴¹ Nimane ya kaididi be ya soru waimidisuḡuna. Be muriḡa Pita banaga babaudima be kaiyababa ya yokoedi da Tabita yawayawasaninama ḡarodie ya verauḡena.

⁴² Inam kauinama Jopa nopone banaga matabudi a vaiena, be banaga toitoi Bada ḡarone ai sumaḡana. ⁴³ Be Pita Jopama ya miana raḡan toitoi Saemon mate. Saemon tauna musara kopidima taukwaridima. †

Konilias Pita ya kokonena

10 Seseria meagainama nopone Rom tauḡoma isanama Konilias ya miamiana. Tauna iḡeiḡeridima adi debama awai isana 'Itali Deba' adi torima matanama. ² Tauna na sedama mate yawasana verene a miana banaga Mamaitua tauwai sumaḡenama maika. Tauna banaga waikaruwaḡewaḡedima ya sagusagu kauedi be raḡan matabuna Mamaitua ḡarone ya moimoiragina. ³ Raḡan tenaḡa 3 okorokinama, be tauna Mamaitua na aneama matane ya kitana kabe raubonie i kitakita, be anea ya saḡa be ya riuena, "Konilias!"

⁴ Konilias ma nairina ya kita kwase be ya riuna, "Bada, aiyaba?" Be anea tauna ya riuena, "Am moiragi be am waisaguma waikaruwaḡewaḡa banegidima ḡarodie Mamaitua nam nuanama i koana. ⁵ Be yodi tauḡoma ḡesaudima kwa riuporaḡa nawedina Jopama be Saemon tawai isaisana Pita tai doka verauḡena. ⁶ Tauna Saemon musara kopidima taukwaridima mate ta miamiana, tauna na vadama egasi diane."

⁷ Raḡanine anea na giuna ya kovikovina, naumeki da ya naḡona. Dabudine Konilias na taunoyama rabui be na tauḡarama tenaḡa ya riupore nawedina Pita ḡarone. Be uma tauḡerinama na yawasanama verene ya miamiana banaga Mamaitua tauwai sumaḡenama maika. ⁸ Inam dabudine Konilias yaba matabuna ya tubutubuḡana yai varidi be ya riupore nawedina Jopama.

Pita mataḡomine rauboni ya kita be ya naḡona Konilias ḡarone

(Ap 11:5-12)

⁹ Pomainama suaratopu be taudi meagai diane a tavatavana maika, Pita ya naḡona vada debane †† moiragi aubainama. ¹⁰ Dabudine tauna kani ya karati be ya ḡoeḡoena da sibo aiyaba ya kani. Be raḡanine tauna na kanima vadae a vovo kaukauena maika, tauna yaba matane ya kitana kabe raubonie i kitakita. ¹¹ Tauna e kitana be mara kedanama ya nuaporaḡa be

† Tauna musara kopidima ya kwaridi be gara ya voivoiedina.

†† Israel vadedima taudi debatabetabedima, banaga adi kaba waimiamiana.

yaba kitanama maika rupu dosinama kawa susunama matabudi 4, kawa susudie a ragaudi be awai dawē do-biḡena dobue, ya kitana. ¹² Be inam rupunama nopone do-bu museridima tabu be tabu a miamiana. Musara kaḡedima 4, musara daredaredima be kiu.

¹³ Dabudine bona ya riuena, "Pita, kwa midisuḡu, in-am museridima kwai guridi be kwa kanidi!" ¹⁴ Be Pita ya paribeena, "Ibewa Bada, nam teneteneḡina! Bani-nama inam museridima tauma ama waiyawama be nam airaḡan taugu yaba yau waiyawama e kani rubuna." ¹⁵ Dabudine bona aniwai rabuinama ya riu munaḡana, "Deḡo yabanama Mamaitua ya riuna da am waiyawama be yodi e riuriuna da nam am waiyawa, vutuna aubainama tam nam kwa riuna 'yau waiyawa'." ¹⁶ Uma kauinama raḡan rabuiteḡa nama ya tubuḡana, muriḡa be rupu a paḡo nawena marae.

¹⁷ Raḡanine Pita uma kauinama ya kitakitana, yaḡoro baninama yawai nuanoḡonoḡote be tautauḡoma Konilias ya riuriuporedina, taudi Saemon na vadama a banavi be matakedae vada noḡone a midina. ¹⁸ Taudi a riu rubu be ai taravira da Saemon awai isaisana Pita dobudine e miamia bo ibewa. ¹⁹ Pita mataḡomine rauboni ya kitakitana, baninama yaḡoro yawai nu-anoḡonoḡote be Arua ya riuena, "Saemon, tautauḡo-ma rabuiteḡa tam konorimma a tavana, ²⁰ vutuna aubainama kwa midisuḡu, kwa do-bi kwa naḡo be tau-di mate ko naḡona, be nam kwa noḡota bekubeku, baninama taugu è riuporedina."

²¹ Pita ya do-bi be tautauḡoma ya riuedi, "Taugu vutu-na ko wanewaneguna, aba aubainama koya verau?"

²² Dabudine tautauḡoma a paribee be a riuna, "Tauma banaga iḡeiḡeridima adi torima matanama, isanama Konilias ḡarone be kè verauna. Tauna banaga didi-manae be Mamaitua tauvivirenama be Jius banegidi-ma matabudi tauna ta vivivirena. Be anea babau ya riuena da tauna tam sibo yai doka nawem na vadae be aba sibo kuya giue da tauna ya vaiena." ²³ Naumeki da Pita tautauḡoma yai doka saḡedi vadae, kani ya utedi be dabudi a kenana. Be pomainama Pita ya midisuḡu be tautauḡoma mate a naḡona. Be tuatuaḡanama ḡe-saudima Jopama mate a naḡona.

Pita yodi Konilias na vadae

(Ap 11:13-17)

²⁴ Be mainokomḡo raḡanine taudi Sesiḡama a ta-vana. Be Konilias na damma be na banaga kauama ya rawateḡeidi da awai raba be Pita na banagama mate a tavana. ²⁵ Raḡanine Pita vada nopone ya saḡasaḡana, Konilias ya naḡo bode da kaḡane ya beku be ya rauduneena. ²⁶ Be Pita ya soru waimidisuḡu be ya riue-na, "Kwa midisuḡu taugu banaga ḡoma maika tam."

²⁷ Dabudine Pita Konilias rabuina vada no-ponaḡa a giugiu naḡona, be banaga toitoi Pita a miamia rabena, ya banavidina.

²⁸ Be Pita ya riuedina, "Taumi koya kataiena da Jius banegidima nam teneteneḡina da eteni banegidima mate tai rawateḡeidi bo ta vakitekitedi. Be yodi Ma-maitua yai kataigu da tauna banaga matabuna nuana-

ma e paḡopaḡona, be nam Jius taudiḡa. Vutuna aubainama taugu nam ya riuna banaga ḡesaudima ka-mai banabanaga. ²⁹ Vutuna aubainama raḡanine tam yau riuma kuya riuporena, taugu nam nuaguma i raḡaraḡana, be naumeki da è verauna. Be yodi yaḡ tar-aviremma: Aba aubainama kuya riuegu da è verau?"

³⁰ Dabudine Konilias ya paribee be ya riuna, "Raḡan 4 a kovina taugu yau vadae è mia be suara 3 okorokina-ma taugu è moimoiragina. Be yai raḡantenaḡe da tauḡoma na garama waimatakanikaninama noḡogue ya midi ³¹ be ya riuna, 'Konilias! Mamaitua am moiragi-ma ya vaiena be am waisaguma waikaruwaḡawaḡa banegidima ḡarodie Mamaitua nuanama nam i koana. ³² Be yodi tautauḡoma ḡesaudima kwa riuporaḡa nawedina Jopama be Saemon tawai isaisana Pita tai doka verauḡena. Tauna Saemon musara kopidima taukwaridima mate ta miamiana, tauna na vadama egasi diane.' ³³ Vutuna aubainama taugu am riuma waiḡapa è riuporena be ya vere kauana da tam kuya verauna. Be yodi tauma matabumai kèi rawa-teḡeimaina, Mamaitua matane be kawai rabana da aba Bada ya riuriuemna kwa giue da ka vaiena."

Pita vari verenama eteni banegidima ya riuedina

³⁴ Dabudine Pita giu yai karena, "Yodi taugu è katai kauena da Mamaitua banaga matabuna nuanama e paḡopaḡona, be nam Jius taudaḡa. ³⁵ Be banaga aitaḡa do-bu matabuna Mamaitua ta vivivire be voia didimanidima ta voivoiedina, taudi Mamaitua ewai aninedina. ³⁶ Taumi kaite koya kataiena da Mamaitua riu ya riuporena Israel banegidima ḡarodie da tauna suba ya voiena. Be uma riunama, vari verenama Yesu Keriso ya rauguguyena. Be Yesu banaga be yaba matabuna ewai badedina. ³⁷ Be uma kaidima Judiama a tubuḡana, be taudi Galilima ai karena Jon na rau-guguyama be na waibabataitoma raḡaninama murine. ³⁸ Inam raḡanine Mamaitua Arua Babau be rewapana, Nasaret Yesunama ḡarone ya ḡini porena. Dabudine Yesu ya babara naḡo be voia veredima ya voivoiedina be banaga aitaḡa Diaboro yawai badedina naumeki Yesu yai yawasanidina, baninama Mamaitua tauna ḡarone.

³⁹ "Be Yesu yaba matabuna Jius adi dobue be Jerusalem nopone ya voivoiedina, tauma adi mata-matama. Be tauna vutuna Korosi bogane ai dawē be ai gurina. ⁴⁰ Be Mamaitua raḡan aniwai rabuiteḡane gurie ya kawa midisuḡu munaḡe be ya kawa maḡatari-na banaga ḡarodie da a kitana. ⁴¹ Be nam banaga matabudi ti kitana, be tauwai matamata aitaḡa Ma-maitua noḡone ya vinevinedina, taudiḡa a kitana. Be uma banegidima Mamaitua ya vinevinedina inam tau-ma. Be tauna gurie ya midisuḡu munaḡa be murine tauma tauna mate kè kani be kè tegona. ⁴² Be tauna ya riu vavasaḡemainna da tauma banaga ḡarodie ka rau-guguya be ka riuedi da tauma kè katai kauena da tau-na banaga yawai yawasanidi be guriguridima adi tau-rau etarama. ⁴³ Peroveta matabudi tauna a giugiuena da tauna vutuna, aitaḡ Yesu isane tawai sumaḡana,

tokare Mamaitua adi gewagewama e noġota porenna Yesu isane."

Eteni banegidima Arua Babau a paġona

⁴⁴ Raġanine Pita yaġoro umanama ya giugiuna, Arua Babau ya yovona taudi aitauga dabudi awai beavaiana ġarodie. ⁴⁵ Be Jius nopone aitauga tauwai sumaġa banegidima Pita mate a veraverauna, taudi a base kauena baninama Mamaitua puyo Arua Babau eteni banegidima ġarodie ya ġini porenna. ⁴⁶ Taudi a vaie da inam dabudine eteni banegidima bona ġesaudima nam adi kaba kataiedi a giugiuedi be Mamaitua isanama a kaikai suġusuġuna.

Dabudine Pita ya riuna, ⁴⁷ "Taugu è noġotina da uma banegidima sibo upae tòi babataitodina be nam aitaug e riutuaġaiedi, baninama taudi kaite Arua Babau a paġona maika tauda." ⁴⁸ Vutuna aubainama Pita ya riuna da taudi Yesu Keriso isane sibo ai babataitodina. Naumeki da taudi Pita ai baġana da tauna taudi mate sibo a taumiana raġan bisanama.

Pita na kauama Jerusalemma yai maġataridina

(Ap 10:9-48)

11 Apasol be tauwai sumaġa matabudi Judia nopone ta vaiena be eteni banegidima mate Mamaitua riunama a paġona. ² Be Pita Jerusalemma ya tavana raġanine, Jius nopodie aitauga tauwai sumaġa banegidima taudi Pita mate ai saġasaġa ³ be a riuna, "Tam aba aubainama kuya naġo eteni banegidima adi vadae be mate koya kanikani?"

⁴ Dabudine Pita yaba matabuna ya tubutubuġana ya giu yaġedi be ya riuna, ⁵ "Taugu Jopa meagainè è moimoiragi be rauboni mata ġomae kitakitanama è kitana. Taugu marae yaba kitanama maika rupu dosinama è kitana. Be inam rupunama kawasusune a ragaudi be ai dawe dobiġena noġo ġomigue. ⁶ Taugu rupu yà kitana be nopone dobu museridima tabu be tabu a miamiana, musara yosiyosi, dobira museridima, musara daredaredima be kiu. ⁷ Dabudine taugu bona è vaie be ya riuna, 'Pita, kwa midisuġu, kwai guridi be kwa kanidi!' ⁸ Be taugu è paribeen, 'Ibewa Bada, nam teneteneġina! Baninama inam museridima tauma ama waiyawama be nam airaġan taugu yaba yau waiyawama e kani rubuna.' ⁹ Dabudine bona marae aniwai rabuinama ya riu munaġana, 'Deġo yabanama Mamaitua ya riuna da am waiyawama be yodi e riuriuna da nam am waiyawa, vutuna aubainama tam nam kwa riuna 'yau waiyawa'.

¹⁰ "Uma kauinama raġan rabuiteġa nama a tubuġana, muriġa be matabuna a paġo nawena marae. ¹¹ Naumeki be tautauġoma rabuiteġa inam vadane deġo taugu è miamiae a tavana. Be taudi inam Sesiama be a riupore verauġedina ġarogue. ¹² Be Arua ya riueguna, 'Nam kwa noġota bekubeku be taudi mate ko naġo!' Naumeki be taugu inam tautauġomidima ⁶ mate kè naġo be Konilias na vadae kè saġana. ¹³ Be dabudine tauna ya riuemaina da anea ya kitana, na vadae ya midimidina be anea tauna ya riue-

na, 'Tautauġoma ġesaudima kwa riuporaġa nawedina Jopama, be Saemon tawai isaisana Pita tai doka verauġena. ¹⁴ Tauna riu e verauġe be inam riune tam am vadama banegidima mate ko yawasanana.'

¹⁵ "Raġanine taugu giu èwai karena, Arua Babau ġarodie ya yovona maika dokane Pentekost raġanine tauda ġarode ya yovoyovona nama. ¹⁶ Dabudine Bada aba ya riuriuena è noġotina, 'Jon tauna upae yai babataitona be taumi tokare Arua Babau ko babataitona.' ¹⁷ Vutuna aubainama deġoda Mamaitua eteni banegidima puyo teneġinama ya utedina, maika tauda ya uteutedana nama, baninama Bada Yesu Tauwai yawasana tawai sumaġena aubainama, naumeki da taugu nam teneteneġina da Mamaitua yài ġake."

¹⁸ Raġanine Jius nopone aitauga tauwai sumaġa banegidima umanama a vaivaiena, naumeki da adi waisaġasaġama dabudi ya kovi be Mamaitua isanama a kaisuġu be a riuna, "Riukaua, Mamaitua eteni banegidima mate ya voidi da ta noġota vitara be yawasana ta paġona."

Kuristen † banegidima Antiok nopone

¹⁹ Raġanine Stepen awai gurina, tauwai sumaġa ġesaudima raukivigewegewedima ai kare be toitoi a daberara be ai naġo teġeteġedina Ponitia, Saipras be Antiok paratidima. Be dabudine taudi riu verenama Jius taudiġa ai varidina. ²⁰ Be ġesaudima, Saipras be Sairin tautauġomidima taudi a naġona Antiokma be dabudine taudi eteni banegidima mate ġarodie Bada Yesu varinama verenama a rauguguyena. ²¹ Be taudi Bada na rewapanae banaga sievidima toitoi ai sumaġa be nuedima a vitarena Bada ġarone.

²² Uma varinama Mamaitua na damma matabudi Jerusalemma a vaiena, vutuna aubainama taudi Banabas a riuporena Antiokma. ²³ Raġanine Antiokma ya tavatavana tauna Mamaitua na wainuapaġoma votanama ya kita be nuanama ya vere kauana. Be tauna ya duġudi da taudi sibo Bada mate a miana nuedima tabutabune. ²⁴ Banabas tauna banaga verenama, be tauna noponama Arua Babau be waisumaġa ya moġavuna, vutuna aubainama tauna banaga toitoi ya verauġedina Bada ġarone.

²⁵ Dabudine tauna ya naġona Tasusma, Sol wanenama aubainama. ²⁶ Be raġanine ya banabanavina, tauna yai doka verauġena Antiokma. Naumeki da modi tabutabunama taudi rabuidi Mamaitua na damma mate Antiokma a mia, be banaga toitoi awai katakataidina. Inam raġanine tauwai muriwatana Antiokma ai isedina 'Kuristen banegidima.'

Agabas na waiperovetama

²⁷ Inam raġandie peroveta ġesaudima Jerusalemma be a yovona Antiokma. ²⁸ Be poudie tenaġa isanama Agabas, tauna ya midisuġu be Arua Babau ya riuna da tokare dobu matabuna meiġara dosinama e

† Yesu tauwai muriwatanenama taudi isedima 'Kuristen'.

tubuġana. Naumeki da Klaudias † na waibadama raġanine meigara ya tavana. ²⁹ Vutuna aubainama Kuristen matabudi Antiokma ai oga da taudi sibo tauwai sumaġa Judiama a sagudina. Be tauwai muriwatana tenatenaġaġa sibo a kaigurate da sibo ai saguna. ³⁰ Naumeki da nama a voiana be adi puyoma Banabas be Sol a utedi da a ragau nawedina Jerusalemma, tauwai sumaġa babadidima ġarodie.

Jeims ai gurina, be Pita dibure a boruna

12 Inam raġanine nama guyau Herod tauwai sumaġa ġesaudima ya vunuġidi be ya raukivi gewegewedina. ² Tauna Jon tuaġanama Jeims kwatik-watie yai gurina. ³ Be raġanine Herod e kitana be Jius nuedima ya vere kauana tauna na voiana aubainama, vutuna aubainama Pita mate ya vunuġi be ya panina. Uma kauinama Buredi-Nam-Sasanina soinama nopone ya tubuġana. ⁴ Naumeki da Herod Pita ya pani da dibure ya boru, yodibe banaga 16 ya riupore nawedi †† da taudi sibo Pita a kita watanina. Be Herod na ogama ya tarataraġina da Naġopore soinama murine tauna sibo Pita ya dobiġe patare da sibo ya etarena. ⁵ Naumeki da Pita dibure a rabena, be Mamaitua na damma tauna aubainama Mamaitua ġarone a moimoiragina.

Pita dibura ya dobi porenna

⁶ Pomainama sibo Herod Pita ya dobiġena etarena aubainama be manakanama kupine Pita banaga iġeiġeridima rabui poudie ya kenakenana. Be tauna seinġi rabui a raupaniedina, tenaġa kasaune be tenaġa senine. Be inam seinidima teneġidie isudima banaga iġeiġeridima nimedie a panidina. Be dibura matakedane taubodama a midimidina. ⁷ Be yai raġan-tenaġe da Bada na aneama ya raumidire be Pita na kaba kenama dobunama ya yanana. Be tauna Pita girigirinama ya riġa da ya taiġosori be ya riuenta, "Kwa midisuġu makai!" Naumeki be seinidima nimane a nuaporaġana. ⁸ Dabudine anea ya riuenta, "Am gara be am kaġasumama kwa kotedi!" Be Pita nama ya voiena. Dabudine anea ya riuenta, "Yodi am kwamama kwa kote be kwai muriwatanegu!"

⁹ Naumeki be Pita anea yai muriwatane be dibura a dobi porenna. Be tauna nam i kataiena da aba anea ya voivoiana, naumeki baniġominama vutuna ya tubu-tubuġana, be tauna yai noġotana kabe rauboni matae kitakitanama i kitakita. ¹⁰ Taudi taubodama noġone be murine ai muridi be a dobina meagai kedanama matane, matakeda irama boruborune a dobi be matakeda mabine ya nuaporaġa be anea Pita mate ġavoe a dobi be kedaġa a naġonaġo be anea yai raġantenaġe da Pita ya gosena.

¹¹ Be raġanine Pita na noġotama ya tava munaġana, tauna ya riuna, "Yodi è katai kauena da riukaua. Bada

† 'Klaudias' tauna Rom adi Sisama. Na waibadama modi 41 da 54 AD. †† Gurik nopone inam umanama: Be tauna banaga iġeiġeridima damdima 4, be dam tenatenaġaġa nopone banaga sievinama 4 Herod Pita ya riuporena ġarodie.

na aneama ya riuporena da taugu Herod na rewapanae be Jius adi ogama gewegewedie yai yawasani-guna."

¹² Naumeki da tauna na noġotama ya yana, be ya naġona Meri na vadae. Meri, tauna Jon tawai isaisana Mak tinanama, be banaga toitoi na vadae ai rawateġeidi be a moimoiragina. ¹³ Naumeki da Pita matakedae ya raupewapewa be taunoya waivinama isanama Roda, tauna matakeda kaiporenama aubainama ya verauna. ¹⁴ Be raġanine Pita bonanama ya vaivaiana, tauna nuanama ya vere kaua be matakeda kaiporenama nuanama ya koa be ya manini ya munaġa be ya riuna, "Pita matakedae e midimidina". ¹⁵ Be taudi a riuenta, "Tam kuya bua, bo?" Be tauna ya riu raukosoġaiġaina, aubainama taudi a riuna, "Agunai Pita keyaunama."

¹⁶ Be Pita yaġoro ya rarau pewapewana. Dabudine taudi matakeda a kaipore, be Pita ta kitana be nuedima ya mosarina. ¹⁷ Be Pita nimane ya raukati tawedina da sibo ai nuatuġuna. Dabudine tauna, nema Bada dibure be ya dobiġa bakena ya gututuena. Be ya riuna, "Uma kauinama Jeims be tuatuaġanama ġesaudima mate koi varidi!" Naumeki da tauna ya dobi munaġa be wari kedae ya naġona.

¹⁸ Raġanboibo taubodama a nuababaġa be nuedima ya rovo be a riuna, "Pita nema ya bako?" ¹⁹ Be Herod ya ġoeġoedina sibo Pita a nawena ġarone, taudi nam ti banavina. Vutuna aubainama tauna taubodama yai taravireviredi, be dabudine tauna banaga ġesaudima ya riuedi da taudi taubodama tai guridina.

Herod na gurima raġaninama

Dabudine Herod Judia ya gose be ya naġona Sese-riama, be dabudine ya miana. ²⁰ Be Herod tauna Taiya be Saidon banegidima ġarodie nuanama yai medi kaua. Vutuna aubainama taudi adi babadama a riuporedina Herod ġarone. Be taudi Herod na vadama taurabenama, isanama Blastas ai turane be a riuenta da tauna guyau Herod ya riue da tauna sibo suba ya voiena, baninama taudi inam guyaunama na dobue kani sibo a paġopaġona. ²¹ Vutuna aubainama Herod raġan ya vine da deġo raġanine sibo patara ġarodie sibo ya giuna. Naumeki da tauna na waiguyauma garedima ya kotedi be na kaba miae ya mia, be na giurma yai karena. ²² Na giurma poune be banaga bonedima dosine a riuna, "Inam mamaitua bonanama, nam banaga ġoma!"

²³ Vutuna aubainama Bada na aneama yai raġantenaġe da Herod ya kati waibakoko be motamota noponama a kani rovo da ya gurina, baninama tauna nam Mamaitua i vivirena aubainama. ²⁴ Be Mamaitua riunama ya moraba be ya daberarana.

²⁵ Raġanine Banabas be Sol adi noyama Jerusalemma awai kovina, naumeki taudi, Jon awai isaisana Mak, mate a munaġana.

Pol na vaḡaima debanama tenaḡa

Banabas da Sol a vinedi be a riuporedi †

13 Antiokma Mamaitua na damma nopodie peroveta be tauwai katakatai a miamiana. Taudi isedima Banabas, Simeon awai isaisana Niga, Lusias tauna Sairin baneginama, Manaen tauna guyau Herod mate a moraba tenaḡana, be Sol. ² Raḡanine taudi Bada awai yarage be a widiwidinana, Arua Babau ya riuedina, “Banabas be Sol aubaiguma ḡavoe ko vinedina, baninama taudi è vinedina da yau noyama ta voiena.” ³ Be dabudine taudi a widina be a moiragina. Murine nimedima debedie a biridi be a riuporedina.

Banabas be Sol Saipras bonabonane a tavana be barau Elimas

⁴ Sol be Banabas taudi Arua Babau ya riuporedina aubainama, taudi rabuidi a dobi a naḡona Selusiana, be dabudine taudi kukakukae a naḡona Saiprasma. ⁵ Raḡanine taudi Salamisma a tavana, taudi Mamaitua riunama a rauguguyena Jius adi sinagogma nopodie. Be dabudine taukaisagudima Jon-Mak mate.

⁶ Taudi Saipras bonabonanaḡa a babara naḡona, naumeki da Paposma a tavana. Dabudine taudi Jius tauḡominama a banavina, tauna peroveta kaikaiyovunama be banaga barabaraunama isanama Bar-Yesu. ⁷ Be tauna inam primia Sergius Polas turanama. Sergius Polas tauna banaga nuanuayuyanama be tauna Banabas be Sol ya riuedi da na vadae a saḡana, baninama tauna Mamaitua riunama vaienama ya ḡoeḡoena aubainama. ⁸ Be taubarabarau, Gurik bonane ta riuriuna Elimas, tauna taudi adi giuma ya riuriu tuatuaḡaiedina, baninama tauna ya ḡoeḡoena da primia Sol be Banabas adi giuma nam sibo yai sumaḡedi.

⁹ Be Sol tawai isana Pol, tauna Arua Babau noponama ya moḡavu be taubarabarau ya kitadidi ¹⁰ be ya riuna, “Tam Diaboro natunama, tam nopomma kaiyovu be gewagewa ya moḡavuna, tam yaba matabudi veredima kwawai ḡaviedi, be raḡan patapatanama tam Bada riunama didimanidima kwa kawakawa barebaredina. ¹¹ Vutuna aubainama tam yodi Bada e kovoḡim da tam matamma e potana, be raḡan bisanama nam suara matanama kwa kita.” Inam raḡanine kupi be tadiwanawana ya ruputawa be tauna ya ponaḡona da aitau sibo ya banavi da nimane ya kaididi be sibo yai dokena. ¹² Raḡanine primia aba ya tubutubuḡana ya kitakitana, tauna Bada na waikatakataima ya basena aubainama yai sumaḡana.

Pol be Banabas a naḡona Antiokma Pisidia provins nopone

¹³ Raḡanine Pol na banagama mate Papos a gosena, dabudine taudi kukae a naḡona Perga meagaina, Pampilia provins nopone. Be inam dobudine Jon ya gosedi be ya munaḡana Jerusalemma. ¹⁴ Be taudi Pergama be a naḡona Antiok meagaina Pisidia provins nopone.

Be Sabat raḡanine taudi a naḡo sinagog nopone be a miana. ¹⁵ Dabudine sinagog babadidima tarawatu be peroveta adi bukama a sievidina, be murine taudi Banabas be Pol ai baḡedi be a riuedina, “Taumi tuatuaḡamaima, deḡoda taumi rauduḡu giunama banaga aubaidima ḡaromie teika, naumeki da ko giu!”

¹⁶ Dabudine Pol ya midisuḡu da nimanama ya kaisuḡu be giu yai karena, “Taumi Israel banegimima be aitaḡa Mamaitua kowai sumaḡena, koi beavaia. ¹⁷ Israel banegidima adi Mamaituama tamatamadama ya vinedi be ya voiedi da banaga damnama ya morabana, be taudi vaḡavaḡai Ijiptma a miana. Be Mamaitua na rewapanama dosi vavasaḡine tauna Ijiptma be yai doka dobiḡedina. ¹⁸ Be taudi modi 40 nopone, avedi da taudi Mamaitua a kawakawa nuaḡoraḡorana, be yaḡoro tauna ya rabedina dobu kavakavane. ¹⁹ Be muriḡa tauna dam dosidima 7 Keinan dobune ya kawa gewegewedi be adi dobuma na banagama Israel banegidima ya utedi be ai buderiena. ²⁰ Uma kaudima matabudi modi 450 nopodie a tubutubuḡana. Be uma kaudima muridie Mamaitua taurau etara ya utedina naumeki da peroveta Samuel na raḡanie. ²¹ Be inam raḡanine taudi guyau a ḡoena. Vutuna aubainama Mamaitua Sol ya utedina, tauna Kis natunama, Benjiman damnama nopone. Be tauna modi 40 nopone yai guyauna. ²² Be Mamaitua Sol ya kaipore be e paiyanama Deivid ya vine da taudi adi guyauma. Be Mamaitua Deivid na kauama umanama ya giuena: ‘Taugu Deivid, Jese natunama è banavina. Tauna tauḡominama nuaguma e noḡonoḡotina maika, be tauna yaba matabuna ya ḡoeḡoedina tokare e voidina.’

²³ “Naumeki da uma baneginama na dame, Tauwai yawasana Yesu ya riupore dobiḡena Israel banegidima ḡarodie, baninama noḡone ya riuriuna maika.

²⁴ Muriḡa da Yesu ya tavana, noḡone Jon noḡota viravira be babataito ya rauguguyena Israel banegidima ḡarodie. ²⁵ Raḡanine Jon na noyama yawai kovina tauna ya riuna: ‘Taumi ko noḡonoḡotina da taugu aitau? Agunai taumi ko noḡonoḡotina kabe taugu Tauwai yawasana, be ibewa. Tauna murigue e veraverauna e tavana, be taugu nam veregu da na kaḡasumama ya kaiporaḡa.’ ††

²⁶ “Taumi tuatuaḡaguma Eibraham natunatunama, be aitaḡa Mamaitua kowai sumaḡena, koi beavaia. Mamaitua yawasana varinama verenama uma ya riuporena tauda aubaidama. ²⁷ Jerusalem taumieninama be adi babadama mate taudi Yesu a nuababaḡena.

† Uma gututunama Saptu 11:30 isunama, uma dobudine yai kare munaḡena.

†† Uma giunama tauna maika da waikaiwama: Tinaḡemma sibo è gadoi.

Taudi Yesu a vunūgina, be taudi Yesu a vunuvunūgina raġanine, dabudine taudi peroveta adi giuma, Sabat patapatanama a siesievidina, a maġatara. ²⁸ Be avedi da nam aba gewagewanama Yesu ġarone ti banavina, be yaġoro taudi Paelat ai baġa da tauna sibo Yesu yai gurina.

²⁹ "Be raġanine taudi kaudima matabudi peroveta a giuguedina a voia kovina, naumeki da taudi kai bogane a kiroġa dobiġe be gubae † a boruna. ³⁰ Be Mamaitua gurie ya kawa midisuġuna. ³¹ Be taudi aitaūġa tauna mate Galilima be Jerusalemma a naġonaġona, taudi ġarodie raġan toitoi ya maġatarana. Be inam banegidima taudi yodi tauna na matamatama, banaga ġarodie.

³² "Be yodi tauma vari verenama kai varimina: Aba Mamaitua Tamatamadama ya riuriuedina, ³³ tauna yodi tauda natunatudima aubaidama yai maġatarina, baninama tauna Yesu gurie ya kawa midisuġuna. Salamo wairabuina nophone girugiruminama umanama:

'Tam taugu Natuguma, be taugu tam Tamaġomima.

Manaka taugu tam è tikam da tam taugu Natuguma.' ³⁴ Be mate Mamaitua umanama ya riuna: 'Taugu yaba babau be kenakena nonoġidima yà utemina maika boni Deivid è riuriuena nama.' ³⁵ Vutuna aubainama wari babae mate ya riuna umanama: 'Tam nam kui aninana da am vinevinema Babaunama e bova.' ³⁶ Be Deivid na raġanie tauna Mamaitua na ġoanama ya voivoiedina, be murine tauna ya guri be tubuġinama tamatamanama diedie a dobo, be ya bovana. ³⁷ Be uma baneginama Mamaitua gurie ya kawakawa midisuġuna, tauna nam i bovana.

³⁸ "Vutuna aubainama yau bana, yodi ka rarau guguyana ġaromie da taumi ko katai kaua da uma baneginama tauna teneteneġinama da ami gewagewama e noġota poredina. ³⁹ Be Mousis na tarawatuma nam teneteneġina da tokare ami gewagewama e noġota pore be taumi e kawa didimanimi. Be aitaūġa Yesu koi sumaġena, tauna ami gewagewama e noġota poredina be taumi e kawa didimanimina. ⁴⁰ Ko kita kaua da aba peroveta a riuriuedina nam ġaromie ta tubuġa. Peroveta umanama a riuna:

⁴¹ 'Taumi waidiboġa banegimima, ko kita, ko base be ko gurina,

baninama taumi ami raġanie taugu noya yà voiena, be uma noyanama, avedi da aita u riuemina, be taumi tokare yaġoro nam koi sumaġa.'"

⁴² Raġanine Pol be Banabas sinagog a dobidobi porena, banaga Pol be Banabas a riuedina da Sabat ġesaune sibo a verau munaġa be uma yabedima sibo ġarodie a giu munaġedina. ⁴³ Taparoro murine Jius be eteni banegidima toitoi Pol be Banabas kedaġa ai muriwatanedina. Be taudi aitaūġa Bada awai sumaġena, Pol mate adi giuma ai sumaġedina. Be Pol be Banabas banaga a riu guratedi da taudi sibo Mamaitua waimuriwatanenama a kaiguratena.

† Uma gubanama taudi guri adi kaba sivudima.

Pol ya naġona eteni banegidima ġarodie

⁴⁴ Sabat ġesaune anikitanama meagai banegidima matabudi a rawateġeidina, Bada riunama vaienama aubainama. ⁴⁵ Be Jius banegidima nama ta kitana be banaga toitoi a veraverauna, dabudine taudi a unura be Pol na giuma a riutuataūġaie be ai varavarana.

⁴⁶ Be Pol be Banabas ma raudebatoredi a paribeedina, "Tauma Mamaitua riunama kabe taumi ġaromie ka giue doke, be anikitanama taumi ko tuataūġaiena, be yawasana kenakena nonoġinama nam koma ġoeġoen aubainama, tauma yodi ka gosemi be ka naġona eteni ġarodie. ⁴⁷ Baninama Bada umanama ya riuemina:

'Taugu è voiemna da tam eteni banegidima adi yanama, da tam yawasana kwa kiroġa nawena, naumeki da dobu damone.'"

⁴⁸ Raġanine eteni nama a vaivaiena, taudi nuedima ya vere kaua be Bada riunama a kaisuġusuġuna. Be aitaūġa Mamaitua ya vinedi da yawasana kenakena nonoġine ta tavana, naumeki da taudi ai sumaġana.

⁴⁹ Be Bada riunama ya daberara be inam dobnama yai moġavuna.

⁵⁰ Be Jius banegidima, taudi tauwai sumaġa waiwai vidima isedima dosidima, be meagai babadidima mate a kawa nuamedimedidina. Be dabudine taudi adi dobie Pol be Banabas a raukivi gewegewedi be a tavu dobiġedina. ⁵¹ Vutuna aubainama Pol be Banabas popokau kaġedie a vayasayasaidina ġarodie, †† be a naġona Ikoniumma. ⁵² Dabudine tauwai sumaġa mosari be Arua Babau nopodima ya moġavuna.

Pol be Banabas Ikonium nopone

14 Ikoniumma Pol be Banabas a naġona Jius adi sinagogma nopone. Be dabudine adi rauguguyama yai rewapana kauana, vutuna aubainama Jius be eteni banegidima ya toi kauana ai sumaġana. ² Be Jius aitaūġa waisumaġa nam ti ġoeġoena, taudi eteni banegidima a kawa nopogedegederidina tauwai sumaġa ġarodie. ³ Pol be Banabas dabudine a taumia gurata be ma debatoredi Bada Yesu isane a giugiuna. Be Bada rewapana ya utedi da taudi mataira be voia dosidima a voiedina. Dabudine banaga a kita da Bada riunama wainuapaġopaġonama inam riukaua. ⁴ Inam meagaina banaga taudiġa a dariġa munaġedi da ġesaudima Jius a riu sagusagudina be ġesaudima apasol a riu sagusagudina.

⁵ Vutuna aubainama Jius be eteni banegidima adi babadama mate a rawateġeidi da apasol adi kasirama a tomna da sibo a raukivi gewegewedi be a rauekudina. ⁶ Raġanine taudi adi kasirama a tomtomna ta vaivaiena, taudi a naġo moisiriedi be a naġona Listra be Derebe meagaidie, Likonia provins nopone. Be inam meagaidie be meagai diane, ⁷ dabudine vari verenama a rauguguyena.

†† Popokau ya vayasayasaina, baninama deġoda nam yawasana ta banavi, inam taudiġa adi wavuma.

Pol Listrama a rauyekuna

⁸ Lистра nopone tauḡoma kaḡa nuakudunama ya mi-amiana. Tauna nama ya tubuḡena, be nam airaḡan i babababara rubuna. ⁹ Tauna Pol na giuma ya vaivaiena. Be Pol tauna ya kitadidi be raḡanine e kitana, be nopone yawai sumaḡana da tauna sibo ya yawasanana, ¹⁰ naumeki da Pol bonanama dosine ya riuenā, “Kaḡame kwa midisuḡu!” Be yai raḡantenaḡe da tauḡoma ya poti be naḡo yai karena.

¹¹ Raḡanine patara Pol aba ya voivoiena nama a kitakitana, taudi Likonia bonane a yogo be a riuna, “Uma mamaituedima yodi a dobina, ai rawabanaga ḡomana kitedima maika tauda!” ¹² Be Banabas ai isana ‘Sus’ be Pol ai isana ‘Hemes’, baninama tauna tauḡiugiu. ¹³ Be Sus na pirisima † tauna meagai diane be kau tautauḡomidima be berana duriduridima ya verauḡedi meagai kedanama matane be na banagama mate a ḡoeḡoena da Pol be Banabas sibo a puyodina.

¹⁴ Raḡanine apasol Banabas be Pol nama a vaivaiena, taudi adi garama a sikedi †† be a manini a naḡona patara nopodie be bonedima dosine ¹⁵ a riuna, “Tautauḡoma, aba aubainama umanama ko voivoia? Tauma banaga ḡoma maika taumi. Tauma vari verenama kè verauḡena ḡaromie da uma bariawidima nam banibiribiridi, ko gose poredi be ami yawasanama ko vitaredina Mamaitua miamia nonoḡinama ḡarone. Baninama tauna mara, dobu be egasi be yaba matabudi nopodie ya voidina. ¹⁶ Boni tauna banaga matabudi ya gosedi be adi ḡoane nama a naḡonaḡona. ¹⁷ Be yaḡoro tauna yai kataimi da tauna e mi-amiana, baninama ḡaromie na kiviverema ya voivoiedina. Tauna kusana gunume ya utemi be ya voie da ami kanima a gogogogo kauana, be maura ya uteutemi da taumi nuemima ya vereverena.” ¹⁸ Uma giunama ya kovikovina, banaga ḡaubonaḡa a rautamtamḡotana. Be yaḡoro ya pipiri kauana da sibo a riutuaḡaiedina puyo aubainama.

¹⁹ Dabudine jius banegidima ḡesaudima Antiok be Ikoniumḡa tavetavedina adi giue patara a kawa nopogedegederidina. Vutuna aubainama matabudi Pol a rauyeku be a soru dobiḡena meagai diane, baninama taudi ai noḡotana kabe i guriguri. ²⁰ Be raḡanine tauwai muriwatana a midi kwavivirona, tauna ya midisuḡu be ya munaḡana meagaie. Pomainama tauna Banabas mate a naḡona Derebema.

Pol be Banabas a munaḡana Antiokma Siria Provins nopone

²¹ Inam meagainē taudi vari verenama a rauguguye be banaga toitoi a voidi da taudi Bada ai muriwatana. Dabudine taudi a munaḡana Lистра, Ikonium be Antiokma. ²² Dabudine taudi tauwai muriwatana a duḡudi be a kawa debatoredi be a riuedi da taudi adi waisumaḡe nama sibo a miana, be taudi a riuedina,

† Inam pirisi tauna Sus na taurau sewasewama. †† Adi garama a sikedina, baninama taudi ai nuaboyana aubainama.

“Tauda muriḡa da Mamaitua na waiguyauma nopone tà saḡana, be noḡone tauda ḡoraḡoranama tà siguena.” ²³ Be inam meagainē a naḡonaḡona nopodie, Pol be Banabas, Mamaitua na damma nopodie, adi babadama a vinedina. Be muriḡa taudi a moiragi, a widina be Bada ḡarone ai maḡataridina, baninama tauna vutuna awai sumaḡena. ²⁴ Naumeki da taudi Pisisidia provins noponaḡa a naḡonaḡo da taudi Pampilia provinsne a tavana. ²⁵ Dabudine taudi Pega meagainē Mamaitua riunama a rarau guguya kovina raḡanine, taudi a dobi a naḡona Atalia meagainē.

²⁶ Naumeki da dabudine kukukukae a munaḡa Antiokma. Inam meagainē noḡone tauwai sumaḡa taudi Banabas be Pol Mamaitua nimane a biridina, be tauna e sagudi da uma noyanama ta voiena, vutuna noyanama umanema yodi damonama. ²⁷ Adi kaba tava munaḡe tauwai muriwatana matabudi a rawateḡeidi be yaba matabudi Mamaitua eteni ḡarodie ya voivoiedina ai varidina. Mamaitua yodi eteni adi kedama ya kaipore da taudi ai sumaḡana. ²⁸ Naumeki da taudi inam dabudine tauwai muriwatana mate a mia watanana.

Tauwai sumaḡa adi boruma dosinama Jerusalemma

15 Tautauḡoma ḡesaudima taudi Judiaḡa a yovona Antiokma. Be dabudine tauwai sumaḡa umanama awai katakataidina, “Deḡoda taumi nam kopitom ko paḡo maika Mousis ya riuriuna nama, taumi tokare nam yawasanama ko paḡo.” ² Uma giudima aubaidima Pol be Banabas taudi mate ai saḡasaḡana. Vutuna aubainama tauwai sumaḡa Antiokma taudi Pol, Banabas be tauwai sumaḡa ḡesaudima a vinedi da taudi sibo a naḡona Jerusalemma. Be dabudine taudi apasol be babada uma kauinama sibo a giuena. ³ Naumeki da, Mamaitua na damma taudi a riupore nawedina. Be kedae Ponitia be Samaria nopodiḡa a naḡo be dabudine Pol be Banabas banaga tauwai sumaḡa a riuriuedina da eteni banegidima adi yawasanama a vitaredina. Be uma varinama aubainama tauwai sumaḡa matabudi nuedima ya verena.

⁴ Raḡanine taudi Jerusalemma a tavatavana, dabudine Mamaitua na damma, apasol be babada taudi Pol be Banabas adi banagama mate ai kaiwedi be a rabeledina. Dabudine Pol be Banabas Jerusalem banegidima, Mamaitua yaba matabuna ya voivoiedina, a riuedina. ⁵ Dabudine Parisi nopodie tauwai sumaḡa ḡesaudima a midisuḡu be a riuna, “Tauwai sumaḡa eteni nopodie, taudi naumeki da kopitom ta paḡo be Mousis na tarawatuma ta voteyeteyena.”

⁶ Dabudine apasol be babada ai boru be kopitom kauinama a giu guratena. ⁷ Dabudine ai tarapiri guratana be muriḡa Pita ya midisuḡu be ya riuedina, “Yau bana! Taumi koya kataie da dokane poumie Mamaitua ya vinegu da taugu mudugue eteni banegidima vari verenama sibo a vaie be ai sumaḡana. ⁸ Be Mamaitua nopo matabudi ya kataiedina, be tauna yai kataiguna da eteni banegidima yai aninedina, baninama Arua Babau ya utedina maika tauda. ⁹ Be tauna

nam i voie da taudi tabu be tauda tabu, baninama tauna nopodima ya koğedina, adi waisumağama aubainama. ¹⁰ Vutuna aubainama taumi nam sibo tauwai sumağa koya kawa nuarağerağedi, baninama tamatamadama bo tauda nam teneteneğina da uma vitanama tokare te kiroği. Değoda nama ko voiana, taumi Mamaitua ko rarau rubuna da tauna nuanama ei medina. ¹¹ Ibewa nam nama, tauda tai sumağa da Bada Yesu na raukiviveree të yawasanana. Be teneğinama nama eteni banegidima.”

¹² Be borue banaga matabudi ai nuatuğutuğu be Banabas be Pol adi giuma awai beavaiedina nema Mamaitua mataira be voia dosidima taudie eteni ġarodie ya voivoiedina ai mağataridina.

¹³ Rağanine adi giuma awai kovina, dabudine Jeims ya riuna, “Yau bana, koi beavaiegu! ¹⁴ Saemon tauda kaite ya riuedana da Mamaitua na damma eteni nopodie ya vinedina. ¹⁵ Be peroveta adi giuma a girugirumina mate teneğinama, umanama a girumina:

¹⁶ ‘Rağan muriğa taugu ya verau munağa be Deivid na kapema pupunama ya keru munağena.

Be dego dobudima nuanuakotovidima, taugu ya rawa vau munağedina.

¹⁷ Nama taugu ya voie da Israel banegidima tautau-gosedima be eteni matabudi taugu è vinevinedina, taudi Bada tai muriwatanena.

Nama Bada ya riuna. Tauna uma yabedima ya voiedina.

¹⁸ Be inam kaidima ya giugiuemina, boni banaga a kataiedina.’

¹⁹ Vutuna aubainama taugu è noğotina umanama: Değoda eteni banegidima aitauga Bada tawai sumağena, naumeki da nam sibo të tainuarağerağedi. ²⁰ Be tauda sibo leta të girumidi be të riuedi da taudi kani raurauobedima nam ta kani be nam ta rauwaivi yabayababa. Değoda tai nağina, inam naumeki adi visavisarama taudiğa mate, be nam waiwaivi ġesaudima mate. Be taudi nam musara gadonama kikikinama bo kosina ta kanidi, ²¹ baninama Mosis na tarawatuma boni da yodi meagai da meagai ta rauguguye be Sabat patapatanama sinagog nopodie ta siesievidina.”

Eteni waiwaisumeğidima adi letama

²² Naumeki da dabudine apasol, babada be Mamaitua na damma matabudi, nopodie taudi tautauğoma ġesaudima a vinedi da a riupore nawedina Antiokma Pol be Banabas mate. Taudi Judas awai isaisana Basabas, be Saelas a vinedina. Taudi rabuidi tauwai sumağa nopodie tauwai kedadoka. ²³ Naumeki da apasol uma letanama taudi mate a riupore nawedina:

“Kapore eteni banegimima aitauga kowai sumağana.

Tauma tuatuağemima apasol be babada, tauma uma letanama kè girumina taumi tauwai sumağa Antiok, Siria be Silisiam a ġaromie.

²⁴ “Tauma kè vaiena da tauma ama damma nopone banaga ġesaudima taudi adi giue a tainuarağerağemi be a tainuaboyemina. Be tauma nam

ke riuedina da nama sibo a voia. ²⁵ Vutuna aubainama tauma matabumai kè aninana, da tautauğoma ġesaudima kè vinedi be taudi tauma ama banagama Banabas be Pol mate kè riuporedina ġaromie. ²⁶ Uma tautauğomidima taudi adi yawasanama ai utaiedina da Bada Yesu Keriso aubainama. ²⁷ Tauma Judas be Saelas ka riuriuporedina da aba letae kè girugirumina, taudi mududie ta giu yağemina.

²⁸ “Arua Babau be tauma kè anina da nam vita debemie ka boru. Be taumi sibo uma yabediğa koya voiedina: ²⁹ Kani raurauobedima nam ko kanidi be kosina bo musara gadonama kikikinama nam ko kanidi. Be nam ko rauwaivi yabayababa. Değoda koi nağina, inam naumeki ami visavisarama taudiğa mate, be nam waiwaivi ġesaudima mate. Değoda uma yabedima ko gosedina, taumi tokare naumeki. “Ebom matabumi be ko mia kaua.”

³⁰ Dabudine tautauğoma a riuporedi be a dobi a nağona Antiokma. Rağanine taudi dabudi a dobidobina, naumeki da banaga matabudi ai rawateğedi be leta a utedina. ³¹ Dabudine banaga leta a sievi be nuedima ya verena duğu giudima aubainama.

³² Judas be Saelas taudi peroveta be adi giue a duğudi be a voiedi da ai rewapanana. ³³ Taudi dabudine a rautapa miana, muriğa be taudi tuatuağedima ai aiainidi be suba mate a riupore munağedina aitauga a riuriuporedina ġarodie. ³⁴ (-) ³⁵ Be Pol be Banabas taudi Antiokma a mia kwasa be taudi banaga ġesaudima mate Bada na giuma awai katakatai be a rarau guguyena.

Pol na vağaima wairabuinama

Pol be Banabas ai yamonedina

³⁶ A mia rağan bisanama be Pol Banabas ya riuena, “Agunai ta munağa meagai matabudi nopodiğa dego Bada riunama të rarau guguyedina, dabudi da banagama ta vakitekitedi da taudi nema ta nağonağo bako.” ³⁷ Dabudine Banabas ya ġoeğoenana da Jon awai isaisana Mak taudi mate sibo a nağona. ³⁸ Be Pol ya noğoti da nam i verena da taudi Mak mate ta nağo, baninama tauna noğone Pampiliama ya gose poredina. Be tauna nam taudi mate ti noyana. ³⁹ Dabudine taudi uma kauinama aubainama ai kawa riuriu vavasağa be ai daberaridina. Naumeki da Banabas Mak ya doke be kukakukae a davuna Saiprasma. ⁴⁰ Be Pol tauna Saelas ya doke be a nağona. Be tauwai sumağa a moiragi da Mamaitua Pol be Saelas e rabadina. ⁴¹ Taudi Siria be Silisia nopodiğa a nağo be Mamaitua na damma matabudi a voiedi da ai rewapanana.

† Gurik baibol nopone vers 34 nam ima kenakenana. Be inam umanama: Be Saelas dabudine ya mia kwasana.

Timoti, Pol be Saelas mate a naḡona

16 Tauna Debe be Listrama ya tavana. Dabudine tauwai muriwatana isanama Timoti ya miamiana. Tauna tinananama Jius baneginama be tauna tauwai sumaḡa, be tamanama tauna Gurik baneginama. ² Tauwai sumaḡa matabudi Listra be Ikonium nopodie taudi a riuna da Timoti tauna banaga verenama. ³ Vutuna aubainama Pol ya ḡoeḡoena da Timoti mate sibo a naḡona. Inam dabudine Jius a miamiana be Pol kopitom Timoti ḡarone ya voiena, baninama Jius banegidima kadi taiye, baninama taudi matabudi a kataiena da Timoti tamanama tauna Gurik baneginama. ⁴ Muriḡa taudi meagai da meagai a naḡo be apasol be babada Jerusalem nopone abaḡa awai aninedina, nama banaga a riu nawedina da taudi yabedima nama sibo a voteyeteyedina. ⁵ Naumeki da Mamaitua na damma a voidi da adi waisumaḡama yai rewapana be banaga raḡaninama patapatanama sievinama ya moramorabana.

Mamaitua Pol ya riupore nawena Masedoniam

⁶ Pol na banagama mate taudi Pirigia be Galesia provins noponaḡa a naḡonaḡona, baninama Arua Babau ya riutuaḡaiedina da taudi nam Mamaitua na giuma Eisia provins nopone sibo a rauguguye. ⁷ Raḡanine taudi Misia provinsne a tavatavana, taudi a raurubu da Bitinia provinsne sibo a naḡona, be Yesu Aruinama ya riutuaḡaiedina. ⁸ Dabudine taudi Misia ai muri be a dobi a naḡona Troas meagaina.

⁹ Inam kupine Pol rauboni matae kitakitanama ya kitana. Tauna Masedonia baneginama ya kitana, noḡone ya midi be yawai baḡana, “Kwa verau Masedoniam be kwa sagumaina!” ¹⁰ Uma rauboninama murine tauma † waiḡapa kè vokaukauana Masedonia naḡonama aubainama, baninama tauma kè noḡoti da Mamaitua ya yokoemaina da inam dabudine sibo vari verenama kè rauguguyena banaga ḡarodie.

Lidia na yawasanama ya vitarena

¹¹ Tauma Troas kè gose be kukakukae kè naḡona Samotres. Be pomainama kè davuna Neapolisma.

¹² Dabudine da tauma kè naḡona Pilipi. Inam Masedonia adi meagaina dosinama be Rom banegidima adi kaba miama. Be dabudine tauma raḡan bisanama kè miana.

¹³ Be Sabat raḡanine tauma kè dobi kè naḡona upae meagai kedanama matane. Dabudine tauma kè noḡoti da Jius adi kaba moiragima gabunama †† sibo kè banavina. Tauma kè mia be waiwaivi aitaḡa dabudi awai rawateḡeina ḡarodie kè giuna. ¹⁴ Dabudine waivi tenaḡa isanama Lidia tauna Mamaitua tau-rauduneenama. Tauna Tayatira meagaina be gara gatugatunama taurau gimaredima. Be tauna uma giu-

† Uma dabudine be nokoi ya naḡona riu “tauma” yai karena, baninama dabudine Luk mate. †† Deḡo meagaina nam sinagog, Jius doḡae awai rawateḡeiedina moiragi aubainama.

nama ya vaivaiedina, Bada tauna nuanama ya vitare be Pol aba ya giugiuiedina yawai beavaia kauedina. ¹⁵ Dabudine tauna be na vadama banegidima matabudi ai babataitodina. Muriḡa tauna yai baḡamaina, “Deḡoda taumi ko noḡotina da taugu naumeki Bada yāwai sumaḡena, naumeki da ko verau be taugu mate tã miana yau vadae.” Dabudine tauna nuamaima ya riu vitarena.

Pol be Saelas dibure a biridina

¹⁶ Raḡan tenaḡa tauma kè naḡona Jius adi kaba moiragima gabune. Be kedae taunoya waivinama kè banavina, tauna nopone koitiri aruinama. Be inam aruinama tauna kaua nam anikaba kataiedi tauna yawai maḡataridina. Be uma waivinama taupakinama taudi mane dosinama a paḡopaḡona na koitirima aubainama. ¹⁷ Uma waivinama tauma Pol mate yai muriwatanemai be bonanama dosine umanama ya riuriuna, “Uma banegidima taudi Mamaitua saḡasaḡa vavasaḡinama na taunoyama, be taudi yawasana kedanama ta riuriuemina.”

¹⁸ Uma kauinama raḡan matabuna namaḡa ya voivoiana. Be raḡan tenaḡa Pol tuninama ya tuaḡai da yai tautinamuri be koitiri aruinama ya riuenana, “Yesu Keriso isane yã riuriu vavasaḡemna: Uma waivinama kwa dobi pore!” Inam dabudine arua waivi ya dobi porena.

¹⁹ Raḡanine waivi taupakinama ta kitana be adi manema anivoienama kedanama ya kovina, naumeki da taudi Pol be Saelas a vunuḡidi be a soru nawedina anikune gabune etaredima aubainama. ²⁰ Taudi a verauḡedina meagaie gewagewa tauwai tarapiriedima ḡarodie a verauḡedi be a riuna, “Uma tautauḡomidima taudi Jius banegidima, da meagaina ta kawakawa gewagewana. ²¹ Baninama taudi vaivai tabudima tawai katakataidana, be tauda nam naumeki da tã aninedi be tã voidi, baninama tauda Rom banegidama.”

²² Be dabudine patara ai rawateḡeidi da Pol be Saelas a mediedina. Be gewagewa tauwai tarapiriedima taudi Pol be Saelas adi garama a sikedi be tautauḡoma ḡesaudima a riuedi da taudi a kwapudina. ²³ Be taudi a kwapudina raḡan ya riba kaua be dibure a sivudi be dibura taubodamenama a riue da e rabe kauedina.

²⁴ Uma riunama aubainama taubodama dibura nopo vavasaḡine ya biridi be kaḡèdima kaie yai ḡavitadididina.

²⁵ Kupi poune nama Pol be Saelas a moimoiragi be a saresarena Mamaitua ḡarone. Be dibura banegidima ḡesaudima taudi awai beavaiedina. ²⁶ Yai raḡantenaḡe da yoyo dosinama ya tubuḡa be dibura vadanama matabuna ya gusu da dibura matakededima matabudi a nuaporaporaḡa be seini banaga a panipanidina matabudi a nuakuvesana. ²⁷ Be dibura taubodamena- ma ya ḡosori da e kitana be dibura matakededima matabudi a nuaporaporaḡana, dabudine tauna yai noḡotana dibura banegidima matabudi kabe naira ti naḡonaḡo. Vutuna aubainama tauna na kwatikwatima ya soru tavaite be ya ḡoeḡoena sibo taunaḡa yai guri

munaĝena. ²⁸ Be Pol bonanama dosine ya riuna, "Nam kwai guri munaĝem! Tauma matabumai uma."

²⁹ Dabudine tauna kodam ya riuwane be ya manini naĝona vada nopodiĝa be Pol da Saelas noĝodie ma nairina ya rauduneedina. ³⁰ Dabudine yai doka dobiĝedi be yai taraviredina, "Yau bana, aba yà voie be yawasana yà banavi?" ³¹ Be taudi a paribeen, "Bada Yesu kwai sumaĝe be tam kwa yawasanana. Tam be am vadama banegidima mate." ³² Be Pol da Saelas Bada riunama tauna be na vadama banegidima mate a riuedina. ³³ Be inam raĝanine kupie tauna yai dokedi da kerodima ya koĝedi be waiĝapa tauna be na sedama mate ai babataitodina. ³⁴ Dabudine taubodama yai doka nawedina na vadae be adi kanima ya vokaukauena. Be tauna na sedama mate mosari nopodima ya moĝavuna, baninama taudi yodi Mamaitua tawai sumaĝena.

³⁵ Pomainama raĝan ya tom da gewagewa tauwai tarapiriedima babadidima taudi tauwai kwapu banegidima a riuporedina dibura taubodamenama ĝarone be umanama a riuen, "Inam banegidima kwa kaiporaĝa be ta naĝona." ³⁶ Naumeki da dibura taubodamenama uma riunama Pol ya riuen, "Gewagewa tauwai tarapiriedima a riuna da taumi sibo è kaiporemi. Vutuna aubainama yodi ma nuasubemi ko naĝo!" ³⁷ Be Pol tauwai kwapu ya riuedina, "Avedi da tauma Rom banegimaima be taudi nam ti katai kauemaina, be mate nam ama gewagewama ti kataie be patara nopodie a kwapu yababemai be dibure a birimaina. Be yodi taudi ta ĝoeĝoena moisirie ta kaiporemai, bo? Ibewa! Nam nama. Taudi ĝomidima sibo a verau be ai doka dobiĝemaina."

³⁸ Be tauwai kwapu inam giudima gewagewa tauwai tarapiriedima ĝarodie ai maĝataridina. Raĝanine taudi ta vaiena be Pol da Saelas taudi Rom banegidima, dabudine taudi a naira kauana. ³⁹ Naumeki da taudi a verau da Pol be Saelas ai kaiwedi be ai baĝedi da sibo meagai a gose pore be a naĝona. Naumeki da taudi dibure be ai doka dobiĝedina. ⁴⁰ Raĝanine Pol be Saelas dibura a dobidobi porena taudi a naĝona Lidia na vadae. Dabudine taudi tauwai sumaĝa a banavidi da a duĝudi be muriĝa taudi a naĝona.

Rauguguya be raukivigewagewa Tesalonaika nopone

17 Raĝanine taudi a babara naĝona Ampipolis be Apolonia meagaidima, a gosedi be Tesalonaikama a tavatavana, dabudine Jius adi sinagogma a kitana. ² Naumeki da Pol tauna nopone ya naĝona maika noĝone na kaba voiamama. Sabat rabuiteĝa nopodie tauna banaga mate buka poredima girugirumidima ai tarapiriedi ³ be ya giugiu waibatedina da Tauwai yawasana ei nuaitoi be gurie e midisuĝu munaĝana yawai maĝataridina. Tauna umanama ya riurina, "Uma Yesunama taugu ĝaromie yà rarau guguyena tauna Tauwai yawasana". ⁴ Naumeki da Jius banegidima ĝesaudima ai sumaĝa be Pol be Saelas ai muriwatanedina. Be teneĝinama nama Gurik

banegidima Mamaitua taurauduneenama toitoi be waiwaivi isanaĝonaĝodima bisanama.

⁵ Be Jius banegidima a unurana, vutuna aubainama banaga adi yawasanama gewegewedima anikune gabune a rawateĝeidina, be taudi iĝara inam meagaina ai karena. Taudi a naĝo Jeison na vadae a saĝana. Taudi Pol be Saelas a wanewanedina da sibo a dobiĝedina banaga ĝarodie. ⁶ Be taudi a wana rereĝedina aubainama, Jeison be tauwai sumaĝa ĝesaudima a soru dobiĝedina meagai babadidima noĝodie, be bonedima dosine a riuna, "Uma tautauĝomidima taudi gewagewa dobu matabuna a voivoiedina be yodi uma a tavana. ⁷ Be Jeison ya riuedi da na vadae ya saĝedina. Be taudi Sisa na giuma a rawaĝaiĝaiedi be a riuna da banaga ĝesaunama, tauna guyau, isanama Yesu."

⁸ Raĝanine taudi umanama giudima a vaivaiedina, patara be meagai babadidima ma medidi a naĝo midisuĝuna. ⁹ Dabudine babada Jeison na banagama mate a riuedi da mane bisa a ĝoeĝoedina nama ai maesa be a riuporedi da a naĝona.

Pol be Saelas a naĝona Berea meagaina

¹⁰ Raĝanine kupi ya tavatavana tauwai sumaĝa Pol be Saelas a riupore nawedina Bereama. Dabudine a tavatavana, taudi Jius adi sinagogma nopone a naĝona. ¹¹ Be banaga dabudi Bereama miemienidima taudi banaga veredima, nam Tesalonaika banegidima maika. Baninama taudi raĝan matabuna Mamaitua riunama nuedima tabutabune a vaivaie be a paĝopaĝona. Dabudine taudi girugiruminama poranama raĝan patapatanama a kitakita yaĝedina, da aba Pol ya riuriedina inam riukaua bo ibewa. ¹² Be Jius banegidima toitoi be Gurik waiwaividi be tautauĝomidima isanaĝonaĝodima toitoi matabudi ai sumaĝana.

¹³ Raĝanine Jius banegidima Tesalonaikama ta vaiena be Pol Mamaitua riunama Bereama ya rarau guguyena, taudi mate dabudi a naĝo be patara a kawa nopogedeĝederidina. ¹⁴ Naumeki da tauwai sumaĝa Pol waiĝapa a riupore nawena gerese, be Saelas be Timoti Bereama a mia kwasana. ¹⁵ Be tautauĝoma aitauga Pol awai dokena taudi mate a naĝona, naumeki da Aten paratinama. Be Pol na giuma a munaĝena Bereama da Saelas be Timoti ta riuedi be yaĝiyaĝina Pol murine ta naĝona.

Pol Aten nopone

¹⁶ Raĝanine Pol yaĝoro Saelas be Timoti Atensma ya raberabedina, tauna yai nuaboya kauana, baninama e kitana be meagai noponama kokoitau ya moĝavuna.

¹⁷ Tauna Jius be Gurik tauwai sumaĝa banegidima mate sinagog nopone ai tarapirina, be raĝan patapatanama anikune gabune aitauga a tavatavana mate awai tarapirina.

¹⁸ Dabudine tautauĝoma nuanuayuyuedima Epikuria be Stoiki damdima, taudi Pol umanama a riuvirena, "Inam baneginama giugiu buabuanama

aba e giue?" Be banaga ġesaudima a riuna, "Anikitana maika tauna wari dobu mamaituedima e giugiuedina." Nama taudi a riuna, baninama Yesu tauna gurie be ya midisuġu munaġana, vutuna Pol ya rarau guguyena.

¹⁹ Dabudine taudi Pol ai doka nawena Areopagas oyanama † debane be a riuna, "Tauma sibo k  kataie da uma waikatakatainama vaunama aba tam kwai katakataiedi? ²⁰ Tam am giuma vaiedima ditabu beamaie ta yovoyovona. Vutuna aubainama tauma ka ġoeġoena da am giuma pakanama sibo k  katai kaena." ²¹ Naumeki Aten banegidima be vaġavaġai matabudi dabudi miemienidima taudi nam aba noyanama ti voivoiena, be taudi raġan matabuna a mi-aboni be giu vaudima a giugiuedi be awai beavaiedina.

²² Dabudine Areopagas oyane adi kaba waiborue dabudine Pol ya midisuġu be ya riuna, "Yau bana! Tau-gu y  kitakitana da taumi bariawa tabu be tabu ko rarau duneedina, maika kabe Mamaitua. ²³ Taugu ami meagaiġa   babababara naġo raġanine, taugu olta tenaġa   banavina da debane umanama a girumana: *UMA OLTANAMA TAUNA MAMAITUA NAM KATAKATAIENA TAUNA AUBAINAMA* . Taumi uma Mamaituanama nam ko kataiena be ko rarau duneena. Tauna vutuna yodi y  rauguguyena ġaromie.

²⁴ "Inam Mamaituanama, tauna dobu be nopone yaba matabuna ya voiedina. Be tauna mara be dobu ewai badedina, be tauna nam vada banaga nimedie a voivoiedina nopodie ima miamiana. ²⁵ Be banaga nam teneġina da tauna tai kani be ta rabe, baninama tauna nam aba ġarode ima ġoeġoena. Ibewa! Tauna vutuna yaba matabuna e raberabedina, be tauna yawasana, yavutu be yaba matabudi e uteutedina. ²⁶ Tauna tauġoma tenaġa pakane yai tubuġina be taune dam matabudi dobue yai tubuġidina, baninama ya ġoena da banaga sibo dobu matabuna a miana. Be tauna banaga adi raġanima ya vinedi be adi kaba miama deġo dabudine sibo a miana mate ya vinedina.

²⁷ "Nama Mamaitua e voivoiana, baninama tauna e ġoeġoena da banaga ta wane be tai suratou gurata da ta banavina. Be tauna tauda diade be nam i naġo poredana. ²⁸ Baninama taune t  yawawayasana, t  naġonaġo be t  miamiana. Be ami sarema taubiridima ġesaudima taudi umanama a vatovatodina, 'Tauda tauna natunatunama.' ²⁹ Vutuna aubainama tauda deġoda Mamaitua Natunatunama, naumeki da tauda nam sibo t i noġotana Mamaitua tauna kokoitau, banaga adi nuauyauyae gold, siruva bo yekue a saris-aridina maika. ³⁰ Dokane Mamaitua bua ya kita poredina, be yodi banaga dobu matabuna e riuriuedina da nuedima ta vitaredina, ³¹ baninama tauna raġan ya vinenana da airaġan tauna dobue banaga matabudi adi voiama ruvane ei tarapiriedina. Be tauna tauġoma tenaġa ya vinena da tauna uma kauinama ei badena. Uma baneginama Mamaitua gurie ya kawa midisuġu

† 'Areopagas' inam oya debane, be Aten banegidima nuanu-auyeuyedima adi kaba waiboruma gabunama.

munaġena, da matabuda sibo t  kataiena da Mamaitua uma noyanama tauna ya utena."

³² Raġanine taudi gurie midimidisuġu muneġinama a vaivaiena, dabudine ġesaudima taudi ai kwatekwateve be ġesaudima a riuna, "Tauma ka ġoeġoena uma riunama wari raġan kwa giu munaġe be ka vaiena."

³³ Naumeki da Pol ya gosedi be ya naġona. ³⁴ Be tau-tauġoma bisanama na giuma ai sumaġe be ai muri-watanena. Taudi nopodie tauġoma tenaġa isanama Dionisus, tauna Areopagas oyanama baneginama. Be ġesau tauna waivinama isanama Damaris, be ġesaudima mate.

Pol Korint nopone

18 Uma kaidima muridie Pol Aten ya gose pore be ya naġona Korint. ² Inam dabudine Jius tauġominama isanama Akwila ya banavina, tauna Pontasma ya tubuġana. Tauna na waivima Prisila mate maiġo ġoma Italima be a tavana, baninama Sisa Klau-dias ya riu vavasaġana da Jius banegidima Romma ta gosena. Be Pol ya naġona kitedima aubainama. ³ Be na noyama teneġinama maika taudi. Vutuna aubainama taudi mate a mia be parai a voivoiedina vada aubaidima.

⁴ Be Sabat matabudi sinagog nopone yawai tarapirina, be ya rarau rubuna da Jius be Gurik banegidima sibo nuedima a vitaredina. ⁵ Raġanine Saelas be Timoti Masedoniamama be a tavana, dabudine Pol parai voienama ya gose be raġan matabuna Mamaitua riunaġa ya giugiu nonoġena, be Jius ġarodie yawai maġatarana da Yesu tauna naumeki Tauwai yawasana. ⁶ Be Jius taudi tauna na giuma a riu virevire be a kunurena. Vutuna aubainama tauna na garae popokau ya rawakurukuruvidi †† be ya riuedina, "Deġoda yawasana nam ko banavi, inam taumiġa ami wavuma. Be wavumima taumiġa ko paġo munaġena be nam taugu yau wavu. Yodi be nokoi ya naġona taugu y  naġona eteni ġarodie."

⁷ Naumeki da Pol sinagog ya dobi pore be ya naġona Taitos Jastas na vadae sinagog diane. Inam baneginama tauna Mamaitua taurauduneenama. ⁸ Krispas sinagog tauwai badenama be na vadama banegidima matabudi Bada ai sumaġena. Be Korint banegidima toitoi nama a vaivaiena, taudi mate ai sumaġa be a babaitona.

⁹ Kupi tenaġa Pol Bada ya kitana, be Bada umanama ya riuna, "Nam kwa naira, tam naumeki da kwa giugiuna, nam kwai nuatuġutuġu, ¹⁰ baninama taugu tam mate, be nam aitau tokare e midisuġu be e raukivi gewegewem. Baninama yau banagama toitoi uma meagaina ta miamiana." ¹¹ Naumeki da Pol modi tenaġa be nawaravi 6 dabudi ya mia be Mamaitua riunama banaga yawai katakataidina.

¹² Galio tauna Akaia provins nopone yawai primiana raġanine, dabudine Jius banegidima a rawateġeidi da Pol a vunuġi be a verauġena etara aubainama. ¹³ Taudi

†† Popokau ya rawakurukuruvidina, baninama adi gewagewama ya ute munaġedina.

Pol ai wavu be a riuna, "Uma tauḡominama tauna banaga nuedima ya riu vitaredi da taudi Mamaitua a rarau dunee be isanama a kaikai suḡuna. Be tauma ama tarawatuma nam nama ima kenakenana." ¹⁴ Dabudine Pol ḡaubonaḡa sibo giu yai karena be Galio Jius ya riuedina, "Taumi Jius koi beavaia! Deḡoda uma baneginama gewagewa i voiena, naumeki da taugu sibo bonemima è paḡona. ¹⁵ Be uma kauinama tauna ya voiena, inam taumi ami waikatakataima na ruvae be ami tarawatuma isedie. Vutuna aubainama uma kaudima taumiḡa koi tarapiriedi be nam taugu yau noyama dabudi ima kenakenana." ¹⁶ Vutuna aubainama tauna anietara vadane be ya tavu dobiḡedina. ¹⁷ Dabudine Jius banegidima matabudi sinagog tauwai badenama Sostenes a vunuḡi be Galio noḡone a riḡa yabayababena. Be Galio nam aba i riuena.

Pol ya munaḡana Antiokma. ¹⁸ Be tauna Korintma ya mia guratana. Muriḡa na banagama yai kaiwedi be kukakukae, Prisila be Akwila mate a naḡona Siriamana. Muriḡa da ya geruna tauna Kenkeriama debanama a maku porenana, na saugama † Mamaitua ḡarone aubainama. ¹⁹ Taudi Epesesma a tava be dabudine Pol Prisila be Akwila ya gosedi be ya naḡona sinagog nopone be Jius banegidima mate ai tarapirina. ²⁰ Dabudine Jius banegidima tauna ai baḡana da mate a taumia gurata be tokare sibo ya naḡona. Be tauna ya tu-aḡaina. ²¹ Naumeki da yai kaiwedi be ya riuedina, "Deḡoda Mamaitua e ḡoeguna, naumeki da tokare ya verau munaḡana." Be dabudine tauna Epeses ya gose be kukakukae ya naḡona. ²² Raḡanine tauna Sesiariama ya tavana, tauna ya saḡana Jerusalemma Mamaitua na damma waikaiwedima aubainama, be muriḡa tauna ya dobi ya naḡona Antiokma.

Pol na vaḡaima wairabuiteḡanama

Apolos ya naḡona Epesesma

²³ Pol dabudine Antiokma ya taumia guratana. Muriḡa uma dobunama ya gose be tauna ya babara naḡona meagai da meagai, Galesia be Pirigia provinsidima nopodiḡa, be tauwai muriwatana matabudi ya voiedi da taudi ai rewapanana.

²⁴ Inam raḡanine Jius tauḡominama tenaḡa isanama Apolos, ya verauna Epeses meagaina. Tauna Alexandriama ya tubuḡana, be tauna taugiyuayaḡa be girugiruminama poranama tauna ya katai kauena. ²⁵ Be tauna Bada Yesu na yawasanama kedanama a giu kauena. Be na giuma vaiedima ai rewapanana vavasaḡana. Avedi da tauna Jon na babataitoma tau-naḡa ya kataiena, be yaḡoro Yesu na kauama ya giu yaḡeyaḡedina. ²⁶ Tauna ma raudebatorana sinagog nopone ya giuna. Raḡanine Prisila be Akwila tauna na giuma ta vaiena be taudi a riue be ai doka nawena adi

† Raḡanine banaga Mamaitua ḡarone a sausaugana, taudi debedima nam ti tomtomna. Be raḡanine sauga ya kovikovina, naumeki da debedima a makumaku poredina.

vadae. Be dabudine taudi Mamaitua na yawasanama kedanama Apolos a giu yaḡena.

²⁷ Raḡanine Apolos Akaiia naḡonama ya waitaina, naumeki tauwai sumaḡa Epesesma taudi leta a girumina Akaiama tauwai sumaḡa ḡarodie da raḡanine Apolos dabudine e tavana inam taudi nimedie. Apolos na kaba tavama raḡanine, tauna tauwai sumaḡa ya sagu kauedina, waikatakatai puyonama tauna ḡarone aubainama. ²⁸ Be na giuma wairewapana vavasaḡidie Jius banegidima adi giuma patara nopodie ya riḡedina, be tauna girugiruminama porane ḡarodie yai maḡatarana da Yesu tauna naumeki Tauwai yawasanana.

Pol be Jon tauwai babataito na tauwai muriwatanama

19 Raḡanine Apolos tauna Korintma ya miamiana maika, Pol tauna oya tauridiḡa kedanama ya paḡona, naumeki da Epesesma ya dobina. Dabudine tauwai muriwatana ḡesaudima ya banavidi ² be yai taraviredina, "Taumi koyawai sumaḡana raḡanine, Arua Babau koya paḡo bo ibewa?" Be taudi a paribeena, "Ibewa, tauma nam airaḡan deḡo Arua Babau riunama ke vaia rubuna." ³ Naumeki da Pol ya riuna, "Be taumi aba babataitona koya paḡo?" Be taudi a paribeena, "Jon na waibabataitoma." ⁴ Dabudine Pol ya riuna, "Jon na waibabataitoma inam taudi aitaḡa adi noḡotama ta vitavitedina aubaidima. Tauna banaga ya riuedina da, banaga murine e veraverauna, tauna tai sumaḡena, inam tauna Yesu."

⁵ Taudi umanama giunama a vaivaiena, taudi Bada Yesu isane a babataitona. ⁶ Raḡanine Pol nimanama debedie ya biribiridina, dabudine Arua Babau ḡarodie ya yovona. Naumeki da taudi bona tabu be tabu giuedima ai kare be awai perovetana. ⁷ Inam tau-tauḡomidima sievinama 12 nama.

⁸ Pol nawaravi rabuiteḡa nopodie tauna ya naḡona sinagog nopone, be Mamaitua na waiguyauma banaga ḡarodie ma raudebatorana yawai maḡataridi be nuedima ya riuri vitaredina. ⁹ Be banaga ḡesaudima taudi a raukosoḡaiḡai be nam ti sumaḡana. Be patara noḡodie riu gewegewedie Bada na yawasanama kedanama a riuedina. Vutuna aubainama Pol taudi ya gosedi be tauwai sumaḡa ḡesaudima ya ragaudi ḡarone, be raḡan matabuna Tiranus na waikatakataima vadane awai tarapirina. ¹⁰ Uma kauinama nama ya kena nonoḡana da modi rabui a kovina, vutuna aubainama Jius banegidima matabudi be Gurik aitaḡa Eisia provins nopone miemienidima matabudi Bada riunama a vaiena.

Banaga ginauri bukedima a gabu gorudina

¹¹ Be Epeses nopone Mamaitua rewapanana Pol ya ute da tauna mataira dosi vavasaḡidima ya voiedina. ¹² Banaga taudi Pol na agesi be na garama a ragaudina, be banaga sidesidedima debedie a biridi da a yawasanama be arua gewegewedima taudi a dobi poredina.

¹³ Be Jius banegidima ḡesaudima taudi ginauri tauvoienama a babaranaḡo be a rarau rubuna da arua

gewegewedima banaga a kokukokudina ġarodie sibo Yesu isane a tavu dobiġedina. Taudi umanama a riuna, "Yà riuriu vavasaġemna da Yesu, vutuna Pol e rarau guguyena, tauna isane inam baneginama kwa dobi pore." ¹⁴ Naumeki da Jius pirisidima adi badama isanama Skeva, tauna na sedama tautauġomidima matabudi 7, taudi umanama kaidima a rarau rubudina. ¹⁵ Be arua gewagewanama ya riuna, "Taugu Yesu be Pol è kataiedina, be taumi aitau?" ¹⁶ Dabudine banaga arua gewagewanama kokukokunama ya raupoti, ya vunuġidi da ya riġa yabayababedi be taudi ma kovekovedi be ma kosikosinidi naira a manini dobina.

¹⁷ Jius be Gurik banegidima matabudi Epesema miemienidima uma kauinama a vaie be taudi matabudi a naira kaua be Bada Yesu isanama a kaisuġusuġuna. ¹⁸ Be banaga toitoi aitauġa awai sumaġana, taudi a verau be adi voiamu gewegewedima patara matedie a riu kuvekuvesidina. ¹⁹ Be banaga toitoi aitauġa ginauri voivoiedima taudi matabudi adi ginaurima moiragidima bukedima a rawateġeidi be patara matedie a gabu gorudina. Be raġanine taudi buka maesidima a sievidi, da mane sievinama ya saġa vavasaġana, siruva 50 tausand nama. ²⁰ Umanama kaidie Bada riunama yai rewapana, ya moraba be ya daberarana.

²¹ Inam kaidima muridie Pol Jerusalem naġonama yai nuanoġonoġotena da tauna Masedonia be Akaija nopodiġa sibo ya naġona. Be tauna ya riuna, "Taugu yà naġona Jerusalem, be muriġa yà naġona Roma." ²² Naumeki da tauna tausagunama rabui, Timoti be Erastas ya riupore nawe dokedina Masedoniam. Be Pol tauna dabudi Eisia provins nopone ya taumia guratana.

Iġara Epeses nopone ya tubuġana

²³ Naumeki da inam raġanine banaga ġesaudima a medina Bada na yawasanama kedama aubainama, be taudi waikawa riuriu dosinama ai tubuġina. ²⁴ Tauġoma tenaġa isanama Demetrias, tauna na noyama inam siruvae purapura ya voivoiedina. Tauna siruvae tempol ġauġaubodima ya voivoiedina, kitedima kokoitau waivinama isanama Aretemis na tempolma maika. Uma vadedima ġauġaubodima banaga a gimara da a ragaudi be a naġonaġona. Tauna noya toitoi banaga ya utedi da taudi siruvae yaba tabu be tabu a voivoiedi be yabedie a rarau manena.

²⁵ Naumeki da Demetrias tauna na taunoyama be tausagudima ġesaudima mate, matabudi ya rawateġeidi be ya riuedina, "Yau bana, koya kataiena da tauda uma noyane, mane dosinama dà kaba paġoma. ²⁶ Be taumi koya kita be koya vaiena da uma baneginama Pol banaga toitoi nuedima ya riu vitaredina, baninama tauna ya riuna da mamaitua banaga nimedie voivoiedima inam taudi nam Mamaitua. Uma kauinama nam Epeses taunaġa nopone i giuena, be Eisia provinsnama matabuna nopone nama ya giugiuna. ²⁷ Uma giunama sabine yodi dà manema anipaġonama kedanama ewai kavena. Be ġesau inam umanama: Banaga tokare Aretemis na vadama ta noġota tuatu-

aġaiena be Aretemis ġominama tauna Eisia be dobu matabuna nopone isanama dosinama banaga a rarau duneena, be yodi Pol e kawakawa kerebuna."

²⁸ Raġanine na banagama nama a vaivaiaena, taudi nuedima yai medi kaua be ma yogoyogodi a riuna: "Epeses Aretemisnama tauna saġasaġa vavasaġinama." ²⁹ Dabudine meagai banegidima a tava yabayababa be kedae taudi Gaiyas be Aristakas mate a soru waimaninidi be a naġona aniwai boru gabune, be nuedima ya raġaraġana. Taudi rabuidi Masedonia banegidima be Pol na varoroma. ³⁰ Pol ya ġoeġoena sibo ya naġona patara nopodie be tauwai muriwatana nam ti aninena. ³¹ Be mate provins babadidima dosidima aitauġa tauna na banagama riu a riuporena ġarone da tauna nam sibo ya naġo aniwai boru gabune.

³² Dabudine banaga matabudi a nuababaġa be banaga ġesaudima wari yaba a yogoyogoena, be ġesaudima wari yaba a yogoyogoena. Be banaga toitoi nam ti kataiena aba aubainama inam dabudine a tava. ³³ Be Judia banegidima Alexanda a biusuriġa nawena, patara noġodie ai midiri da tauna aubaidima sibo ya giuna. Be Alexanda nimanama ya kaisuġu da Jius adi gudutarama sibo banaga ġarodie ya voiena, ³⁴ be banaga ta kitana be tauna Jius baneginama, naumeki da banaga matabudi suara awas rabuinama nopodie a yogotenaġa be a riuriuna, "Epeses Aretemisnama tauna saġasaġa vavasaġinama!"

³⁵ Dabudine meagai tauwai badenama ya riutuaġaie-di be umanama ya riuna, "Banaga dobu matabuna a kataiena da tauda Epeses banegidama, tauda Aretemis † na tempolma be yeku Aretemis maika kitanama marae be kurukuruvina mate taurabedima. ³⁶ Nam aitau tokare uma giunama e riutuaġaie be teneteneġina, vutuna aubainama taumi matabumi koi nuatuġutuġu be nam ko voia yabayababa. ³⁷ Taumi uma tautauġomidima rabui koya saġe yababedina. Taudi nam aba dà kaba raudunema vadane ti danene bo riu gewegewedie da mamaituama waivinama ti ri- uena. ³⁸ Deġoda Demetrias be na taunoyama uma banegidima sibo ti wavudina, tauda babada ta miami- ana da taudi ta etaredi be dabudine tai kawa wawuwavuna. ³⁹ Be deġoda taumi giu ġesaudima ġaromie tima kenana, naumeki da tokare boru dosine ko giuedina. ⁴⁰ Aba da manaka ya tubutubuġana inam aninaira, tauda tokare uma kauinama aubainama tai wavudana. Be nam deġo dà giuma verena da tokare tà gudutara. Be tauda nam dà giuma baniboruboruna da tokare tà riuedi." ⁴¹ Uma giudima ya giugiu koviedina, tauna boru yai yamonedina.

Pol Epeses ya gose be ya naġona Troasma

20 Raġanine iġara ya kovikovina, dabudine Pol tauwai sumaġa ya rawateġeidi be ya duġudina. Naumeki da yai kaiwedi be ya gosedi da ya naġona Masedoniam. ² Inam dobudima tauna ya naġo rovodi be banaga ya duġuduġudina. Naumeki da Grisma ††

† 'Aretemis' tauna kokoitau waivinama.

ya tavana.³ Dabudine nawaravi rabuiteḡa ya mianana, be tauna ya ḡoeḡoena sibo ya naḡona Siriama. Be Jius banegidima tauna kana kasirama a tomtomna, vutuna aubainama Pol ya munaḡana Masedoniama.

⁴Inam vaḡaine banaga bisanama Pol mate ai varorona. Taudi isedima Sopata, tauna Berea banaginama Pirus natunama, Aristakas be Sekundas, taudi Tesalonika banegidima, Gaiyas tauna Debe baneginama, be Timoti, Taikikas be Tropimas, taudi Eisia banegidima.

⁵Uma banegidima matabudi taudi a doka be Troasma a raberabemaina. ⁶Be Buredi-Nam-Sasanina soinama murine tauma kukakukae kè davuna Pilipi. Be raḡan 5 muridie kèi rawateḡeimaina banaga ḡesaudima mate Troasma. Dabudine tauma raḡan 7 kè miana.

Eutikas gurie a kawa midisuḡu munaḡena.

⁷Raḡan Sande tauma kèi rawateḡeimaina turiya aubainama. Pol ḡarodie ya rarau guguyana, be tauna pomainama na naḡoma aubainama, tauna ya giuna da nubautua. ⁸Tauma vada vatavatara rabuiteḡa, be vatara aniwai rabuiteḡane tauma kèi rawateḡeimaina. Be inam dabudine kodam toitoi a karakarata. ⁹Be tauḡoma tenaḡa yaraginama isanama Eutikas tauna windoe ya miamiana, be tauna matanama ya yadoyadona kena aubainama. Be Pol tauna yaḡoro ya giugiuna. Be raḡanine tauḡominama ya kenakena nuakoana, tauna windoe be ya kuruva dobi da doḡae ya ravusena. Be raḡanine ta kaisuḡu kabe da tauna kaite ya gurina. ¹⁰Pol ya dobi da nimane ya tika be banaga ya riuedina, “Koi nuatuḡu, tauna yawayawasaninama.” ¹¹Naumeki da tauna ya saḡa ya munaḡana vada nopone. Dabudine taudi a turiya be murine Pol ya giu watanana da raḡan ya tomna. Naumeki da tauna ya naḡona. ¹²Dabudine banaga tauḡoma yaraginama ai doka nawena vadae yawayawasaninama, be taudi nuedima ya vere kauana.

Pol ya naḡona Miletma

¹³Tauma kè doka be kè naḡona wagae. Be kukakukae kè naḡona Asosma. Be tauma Pol sibo kèi geruna, be baninama tauna kaḡanaḡa naḡonama ya ḡoena aubainama, tauna ya riuemaina da tauna Asosma kai geruna. ¹⁴Raḡanine tauna Asosma ya banavimaina, naumeki da kèi geru be kè verauna Mitilene. ¹⁵Be pomainama tauma kukakukae kè naḡona Kiosma. Be mainokomḡo tauma Samosma kè ḡotana be mainokomma raḡanine tauma Miletma kè tavana, ¹⁶baninama Pol tauna ya ḡoeḡoena da tauma sibo Epesema kè naḡona, be Pentekost raḡaninama mai-da aubainama, tauna nam ei kabikabikoa be yawai paparanana da Jerusalemma e saḡa makaina, muriḡa da Pentekost.

Pol Epeses babadidima yai kaiwedina

¹⁷Tauma Miletma be Pol riu ya riuporena Epesema Mamaitua na damma babadidima ḡarodie da taudi sibo a verauna.

¹⁸Raḡanine taudi a tavatavana tauna ya riuedina, “Taumi koya kataiena taugu pakane uma dabudine è tavana Eisia provins nopone be nema taumi mate raḡan matabuna tè mia bakona ¹⁹be Bada èi yarage-na. Taugu voyaḡote be ma matasurugu Bada èi yarage-na, avedi da Jius a rarau rubuguna, baninama Jius banegidima yau kasirama a tomtomna. ²⁰Taumi koya kataiena da taugu nam ai giu tenaḡa e kaididi kwesena. Ibewa da giu matabudi anisagumima è rauguguya rovoedina ḡaromie. Taugu patare be vada da vada èi katakataimina. ²¹Taugu Jius be Gurik banegidima è riuedina da taudi matabudi nuedima ta vitaredi Mamaitua ḡarone, be tai sumaḡana tauda da Badama Yesu Tauwai yawasana ḡarone.

²²“Be taugu yodi Arua e sorousoruguna da yà naḡona Jerusalemma. Be dabudine nam e kataiena da aba ḡarogue e tubuḡa. ²³Be taugu è kataiena da taudi ta panigu be ta raukivi gewegeweguna, baninama nama meagai matabuna Arua Babau ya riuriueguna. ²⁴Be inam naumeki, taugu nam guri ama nainairena, be tenaḡa, yau yawasanama kedanama be yau noyama Bada Yesu ya uteuteguna, yà raudamoedina. Uma noyanama inam Mamaitua na raukiviverema varinama verenama taugu yàwai matematena.

²⁵“Be yodi taugu è kataiena da taumi matabumi ḡaromiḡa è naḡo be Mamaitua na waiguyauma è rarau guguyana, nam aita tenaḡa tokare e kita mu-naḡegu. ²⁶Vutuna aubainama taugu yà riuriuemina: Deḡoda tam aita nam yawasana kwa banavi, inam nam teneḡinama da taugu koi wavugu, ²⁷baninama taugu Mamaitua na ḡoanama matabudi è riuemina, be nam aba riunama e kaididi kwasena.

²⁸“Vutuna aubainama yodi ko kita kaua munaḡemi be banaga matabuna Mamaitua na dame. Uma banegidima matabudi tauna natunama kosinine ya gimeridina. Be Arua Babau ya vinemi da taumi Mamaitua na yosima taukita watanidima. ²⁹Taugu è kataiena da raḡanine taugu yà gosemina tokare tabei ta saḡa nopomie be yosi ta kawa gewegewedina. ³⁰Be mate taumi ḡomimima poumie tokare tautauḡoma ḡesaudima ta midisuḡu be Mamaitua riunama ta vitaredi da tauwai muriwatana tai doka godabarimi be taumi taudi koi muriwatanedina. ³¹Vutuna aubainama ko kita kaua be ko noḡoti da taugu modi rabuiteḡa nopodie kupi da suara raḡan patapatanama taugu ma matasurugu yawasana kedanama èwai kataimina.

³²“Yodi yà rarau kaigosemina Mamaitua nimane be riunama na wainuapaḡopaḡoma, vutuna e voiemida koi rewapana be yawasana kenakena nonoḡinama e utemina. Taumi babau banegimima matabumi.

³³“Taugu nam aita ḡarone gold bo siruva bo gara ei kwinena. ³⁴Taumi matabumi koya kataiena da nimaguma uma, taugu yau ḡoana be yau varoroma

†† ‘Gris’ inam Gurik banegidima adi dobuma.

adi ġoanama è voiedina. ³⁵ Be yaba matabudi è voivoiedie taumi èi kataimi da umanama noyedima dosidie taumi banaga gwaġegwaġedima sibo koya sagudina. Ko noġoti da Bada Yesu tauna umanama ya riuna: "Waiuta na wainuaverema dosi vavaŝina, nam paġo na wainuaverema maika."

³⁶ Raġanine tauna nama ya riuriuna, tauna tuapikane ya raupari be matabudi a moiragina. ³⁷ Dabudine matabudi a ġaba be Pol a tika be ai suruvena. ³⁸ Aba ya kawa nuaboyedina inam uma riudima, taudi noġonama nam ta kita munaġe. Naumeki da taudi Pol mate a naġo tenaġana wagae. Be dabudine Pol ya gosedi be ya naġona.

Pol ya munaġana Jerusalemma

21 Raġanine tauma kè gosedina, tauma kukakukae kè naġona Kosma. Be pomainama tauma kè naġona Rodus, dabudine da kè naġona Patarama. ² Dabudine tauma waga kè banavina tauna ya nanaġona Poitia, naumeki da tauma wagane kè geruna. ³ Tauma Saipras kè kitakitana senimaima yauwanine kè gose be tauma kè naġo ġomana Siria provins nopone be Taiama kè ġotana, baninama dabudine waga taragai yai dobidina. ⁴ Naumeki da inam waganama kè dobi pore be dabudine tauwai muriwatana ġesaudima kè banavidi da taudi mate dabudi raġan 7 kè miana. Uma tauwai muriwatanidima Arue Pol a riuna da tauna nam sibo ya saġa ya naġo Jerusalemma. ⁵ Be tauma ama naġoma raġaninama ya tavatavana, naumeki da tauma meagai kè gose be ama vaġaima kèi kare munaġena. Be tauwai muriwatana, adi visavisarama be adi sedama matabudi meagai kè gosedo da kè dobi be kè naġo tenaġana gerese. Be dabudine tauma tuapikamaie kè raupari be kè moiragina. ⁶ Be murine kèi kaiwedi da tauma wagae kè saġana, be taudi a munaġana meagaie.

⁷ Be Taiama dabudine ama vaġaima kèi kare munaġena, naumeki da Petolemaisma kè ġotana. Dabudine tauwai sumaġa kèi kaiwedi be taudi mate kè miana raġan tenaġa. ⁸ Pomainama kè midisuġu munaġana, naumeki da Seseriana kè tavana. Be Pilip tauna vari verenama taurauguguyenama na vadae kè miana. Tauna tenaġa tauwai kaisagu 7 nopodie. ⁹ Tauna natunatunama guguinidima matabudi 4 taudi Mamaitua riunama a giugiuena maika peroveta.

¹⁰ Tauma dabudi kè mianana raġan bisanama, be peroveta isanama Agabas tauna Judiana be ya yovona. ¹¹ Naumeki da ġaromaie ya verau be Pol na boretaima ya paġo be taunaġa nimanama be kaġanama boretaine ya panidi be ya riuna, "Arua Babau ya riuna umanama, 'Jius banegidima Jerusalemma uma boretainama tamanama umanama ta pani be eteni nimedie ta boruna.'" ¹² Tauma umanama kè vaivaiena, naumeki da dobonama banegidima be tauma Pol kèi baġa guratena da nam sibo ya saġa ya naġo Jerusalemma.

¹³ Be Pol ya paribeedi be ya riuna, "Aba aubainama taumi ko ġabaġaba be taugu kowai nuaboyagu? Tau-

gu è vokaukauana da Jerusalemm nopone ta panigu bo tai guriguna, Bada Yesu isanama aubainama." ¹⁴ Raġanine tauma nam teneteneġina da ke riutuagaie, naumeki da tauma kèi nuatuġutuġu be kè riuna, "Naumeki, Bada na ġoanama nama e tubuġana."

¹⁵ Uma kaudima muridie tauma kè vokaukaua be kè saġa, kè naġona Jerusalemma. ¹⁶ Tauwai sumaġa ġesaudima Seseriana mate kèi varorona, naumeki da Manason na vadae a saġemaina da dabudine sibo kè miana. Manason tauna Saipras tauġominama be tauna tauwai muriwatana poranama.

Pol Jerusalemma ya tavana

¹⁷ Raġanine tauma Jerusalemma kè tavatavana, tauwai sumaġa ma nuaveredi ai doka nawemaina adi vadae. ¹⁸ Be pomainama Pol be tauma ġesaumaima kè naġona Jeims kitanama aubainama. Be Mamaitua na damma babadidima matabudi mate dabudi a tavana. ¹⁹ Pol matabudi yai kaiwedi be na noyae yaba matabudi Mamaitua eteni ġarodie ya voivoiedina yai maġataridina.

²⁰ Be taudi umanama riunama a vaivaiena raġanine, taudi Mamaitua isanama a kaisuġusuġuna. Be dabudi taudi Pol a riuna, "Tuai, yodi kwa kita Jius banegidima sievinama tausand toitoi ai sumaġana. Be matabudi taudi yaġoro tarawatu mudurabidima. ²¹ Be yodi banaġa ġesaudima taudi umanama a riuna, 'Tam Jius matabudi eteni nopodie miemienidima kabe kuwai katakataidi be Mousis na tarawatuma kabe ti gosegose. Tam kabe ku riuedina da adi sedama nam kopitom ta paġo bo nam Mousis na tarawatuma na vaivaie ta mia.' ²² Yodi aba tà voie? Taudi tokare ta vaie da tam kuya tavana.

²³ "Vutuna aubainama tauma aba ka riuemna kwa voiena. Uma dabudine tautauġoma 4 taudi sauga a voiena Mamaitua ġarone. ²⁴ Inam tautauġomidima kwa ragaudi be taudi mate nopomima ko kawa vere munaġena. † Be tam adi puyoma kwa gimara be tokare taudi debedima ta makudina. Dabudine banaġa matabudi ta kita da uma giudima matabudi inam nam riukaua. Be yaġoro tam tarawatu kwawai muriwatanena.

²⁵ "Be eteni nopodie aitaġa awai sumaġana, tauma adi letama kè girumidi da taudi kani raurauobedima nam ta kanidi be kosina bo musara gadonama kikikina nam ta kanidi. Be nam ta rauwaivi yabayababa. Deġoda tai naġina, inam naumeki adi visavisarama taudiġa mate, be nam waiwaivi ġesaudima mate."

²⁶ Dabudine pomainama Pol inam tautauġomidima ya ragaudi be tauna taudi mate nopodima a kawa vere munaġedina. Dabudine taudi a naġona tempol nopone be Pol pirisi ya riuedina da yodi sauga adi raġanima a kovina, be raġan 7 muridie taudi tenatenaġaġa nopokawa vere puyodima ta verauġedina.

† Pol puyo ei maesina, be dabudine ta kita be tai sumaġa da tauna Mousis na tarawatuma yaġoro ewai muriwatanena, baninama tauna Jius baneginama aubainama.

Pol tempol nopone a vunuġina

²⁷ Raġan 7 ġaubonaġa sibo a kovina, Jius banegidima ġesaudima Eisiama miemienidima, taudi Pol tempol nopone a kita be taudi banaga matabudi a kawa nopogedegederidi da tauna a vunuġina. ²⁸ Be taudi bonedima dosine a riuna, "Yau bana, ko sagumai! Uma tauġominama vutuna dobu matabuna banaga matabudi yawai katakataidina, be giu gewegewedie dā banagama, dā tarawatuma be dā tempolma ya riuriuedana. Be tauna eteni banegidima mate ya saġedina dā tempolma nopone be ya voie da inam babau gabunama ya kawa miramirana." ²⁹ Taudi nama a riuna, baninama dokane taudi Pol a kitana, Tropimas mate meagaiġa a naġonaġona. Be taudi a noġotina da Pol kabe Tropimas iwai doka nawe tempol nopone.

³⁰ Naumeki da meagai banegidima tabutabudima a kawa nopogedegederidi be a maninitava yabayababa be dabudine Pol tempol nopone a vunuġi be a soru dobiġena. Be yai raġantenaġe da taudi matakeda a gududina. ³¹ Raġanine waigurinama awai taina, dabudine Rom adi torima matanama e vaiena be Jerusalemma iġara a ġaġaġaġarina. ³² Dabudine tauna waiġapa tauġara be adi babadama a dobi be a manini a naġona patara nopodie. Be patara ta kitana be tauġara adi babadama mate a yovoyovona, dabudine taudi Pol riġanama a gosena. ³³ Naumeki da tauġara adi torima matanama Pol ya vunuġi be na tauġarama ya riuedina da taudi seini rabui mate Pol sibo a panina. Dabudine tauna banaga yai taraviredina, "Uma baneginama aita, be aba ya voie?" ³⁴ Dabudine banaga ġesaudima wari yaba a yogoyogoena, be ġesaudima wari yaba a yogoyogoena. Be tori matanama nam aba i banavina, aubainama na tauġarama ya riuedi da taudi sibo Pol ai doka nawena adi kaba miae. ³⁵ Raġanine Pol wawane ya tavatavana, dabudine iġara ya moraba vavasaġana aubainama, tauġara Pol a kiroġa ġomena gemodie, ³⁶ baninama patara taudi ai muriwatanedi be bonedima dosine a riuriuna, "Koi guri!"

Pol ya gudutara munaġena

³⁷ Dabudine tauġara ġaubonaġa Pol sibo a nawena vadae, be tauna tori matanama yai baġana, "Naumeki bo ibewa da aba ġarome yā giue?" Be tauna ya paribeena, "Tam Gurik bonane giunama kuya kataie, bo?" ³⁸ Taugu è noġotina da tam kabe Ijijt banegim, tauna maiġone iġara yai tubuġi be banaga 4 tausand yai doka nawedina dobu kavakavane." ³⁹ Be Pol ya riuna, "Ibewa! Taugu Jius banegiguma be yau meagaima isanama dosinama Tasus, Silisia provins nopone. Be yāwai baġamna da sibo kuyai aninegu be banaga ġarodie sibo è giu." ⁴⁰ Be tori matanama tauna yai anine da na ġoanama sibo ya voiena. Naumeki da Pol wawane ya midi be nimanama ya kaisuġuna da patara sibo ai beavaiena. Raġanine taudi matabudi awai nuatuġutuġu rovona, dabudine tauna Hibru bonane ya riuedina,

22 "Yau banagama be tamatamaguma, yau gudu-tarama yodi koi beavaie." ² Raġanine taudi ta vaiena be Hibru bonane ya giugiuna, naumeki da taudi matabudi ai nuatuġu vavasaġana. Dabudine Pol ya riuna, ³ "Taugu Jius banegiguma be Tasusma è tubuġana Silisia provins nopone, be uma dabudine è morabana. Taugu Gamaliel na waibadama dibune, be tauna tamatamadama adi tarawatue yai katakatai kaueguna. Be taugu maika taumi, Mamaitua mudurabiguma. ⁴ Taugu Yesu tauwai muriwatanedima è raurukivi gewegewedi be ewai guridina. Taugu tautauġoma be waiwai è vunuġidi be dibure è biribiridina. ⁵ Be pirisi saġasaġa vavasaġinama be meagai babadidima taudi a kataieguna da uma yabedima yā riuriuemina inam riukaua. Be taudi leta a uteguna, adi banagama Damaskasma miemienidima aubaidima da taudi a sagugu da tauwai sumaġa dabudi sibo kè vunuġidi, yodibe kè panidi be sibo è verauġedina Jerusalemma, kovoġidima aubainama.

⁶ "Dabudine taugu è naġonaġona Damaskasma be suaratopu nama yana marae waimatakanikaninama yai raġantenaġe be yai yana kwa viviroguna. ⁷ Be dabudine è beku da doġae è ravusegu da yā vaiena be bona marae ya riueguna, 'Sol, Sol, aba aubainama kwa raraukivi gewegewegu?' ⁸ Be taugu è taravirena, 'Tam aita, Bada?' Be tauna ya riuna, 'Taugu Nasaret Yesunama, vutuna kwa raraukivi gewegeweguna.' ⁹ Be aitaġa mate kewai varorona, taudi yana a kitana, be banaga aita mate kewai giuna bonanama nam ti kataiena. ¹⁰ Be taugu è riuna, 'Bada, aba yā voie?' Be tauna ya riuna, 'Kwa midisuġu be kwa naġona Damaskasma, be dabudine ta riuem da aba yau ġoanama kwa voiena.'

¹¹ "Naumeki da yau varoroma nimague a kaididi be ai doka naweguna Damaskasma, baninama yana yai matakanikani vavasaġana aubainama mataguma yai kupikupi da nam aba e kitana. ¹² Dabudine tauġoma isanama Ananias ya saġana ġarogue. Tauna tarawatu tauvoteyetedima be Jius banegidima matabudi dabudi miemienidima tauna a vivivirena. ¹³ Tauna diague ya midi be ya riueguna, 'Tuai Sol, yodi kwai kita munaġana!' Be yai raġantenaġe da taugu Ananias è kitana. ¹⁴ Dabudine tauna ya riueguna, 'Tamatamadama adi Mamaituama ya vinem da na ġoanama kwa kataie be Banaga Didimaninama kwa kita be giu mudune kwa vaiena. ¹⁵ Baninama tam tokare tauna na matamatama banaga matabudi ġarodie. Be tam yaba kuya kitekitedi be kuya vaivaiedina, taudi kwa riuedina. ¹⁶ Be yodi nam kwai raba! Kwa midisuġu be kwa babataito. Be Yesu kwai baġa da am gewagewama e koġa poredina.'

¹⁷ "Taugu Jerusalemma è tava munaġa be tempol nopone è moimoiragina raġanine, taugu mata ġomigue rauboni è kitana. ¹⁸ Dabudine Bada è kita be ya riueguna, 'Waiġapa Jerusalem kwa gose makaie, baninama taudi tokare taugu kwa giueguna nam tai aninem.' ¹⁹ Be taugu è paribeena, 'Be Bada, taudi boni a kataiena da taugu tauwai sumaġemma sinagog

nopodie è riġedi be dibure è biridina. ²⁰ Be am mata-matama Stepen taudi awai gurina raġanine, taugu mate dabudi è midi be inam kauinama èwai aninena. Be aitauga Stepen tauwai gurinama adi garama è raberabedina, be yodi nam nama.' ²¹ Dabudine Bada ya riueguna, 'Kwa naġo! Taugu yà riuporemna madanie eteni ġarodie.'"

Pol tauna Rom baneginama

²² Patara awai beavaie be raġanine Pol nama ya riuri-una, dabudine taudi a yogo be a riuna, "Ko naweteġe be koi guri!" ²³ Dabudine taudi ma yogoyogodi adi garama ai poraġa be popokau gunume ai yaraiedina.

²⁴ Vutuna aubainama tori matanama na tauriġama ya riuedi da taudi sibo Pol a saġena vada nopone, be dabudine tauna sibo a kwapu be ai taravirevire da aba aubainama banaga tauna nama a rarau yogoe.

²⁵ Dabudine taudi Pol a panina kwapunama aubainama. Inam raġanine Pol tauigara adi badama ya riuen, "Taumi ami tarawatuma nama e riuriuemi da Rom baneginama nam ko etare be ko kwapu yababe, bo?"

²⁶ Be tauigara adi badama inam riunama ya vaivaiena, tauna ya naġo tori matanama ġarone be ya riuen, "Tam aba kwai tubuġi? Uma Rom baneginama!" ²⁷ Dabudine tori matanama ya naġo be Pol yai taravirena, "Tam riukaua Rom banegim, bo?" Dabudine Pol ya riuna, "Ee, riukaua." ²⁸ Be tori matanama ya riuna, "Taugu mane dosinama è boru da èi rawa-Romna." Be Pol ya riuna, "Be taugu naumeki vutuna Rom ġomiguma." ²⁹ Be taudi aitauga ġaubonaġa sibo ai taravirevirena, naumeki da inam raġanine taudi a raukai gosena. Be tori matanama tauna ya naira kauana, baninama tauna Rom baneginama ya panina aubainama.

Pol Sanedrion noġodie

³⁰ Pomainama tori matanama ya ġoeġoena sibo ya katai kauena da aba aubainama Jius banegidima Pol awai wavu. Vutuna aubainama tauna Pol ya kaipore be pirisi adi babadama be Sanedrion ya rawateġeidina boru aubainama. Yodibe Pol ya riue ya dobi da noġodie ya midina.

23 Pol Sanedrion babadidima ya kitadididi be ya riuna, "Yau bana, taugu raġan matabuna aninoġotinama Mamaitua matane è mia kauana."

² Dabudine pirisi saġasaġa vavasaġinama Ananaias aitauga Pol diane midimididima tenaġa ya riuen da Pol mudunama sibo nimanama tabane ya riġana.

³ Dabudine Pol pirisi saġasaġa vavasaġinama ya riuen, "Mamaitua tam tokare e riġamna, tam banaga kaikaiyovumma. Tam yodi taugu kwai tarapirieguna tarawatu ruvane, be tam mate tarawatu kwawai kati kotovina, baninama tam kuya riuedina da ta riġaguna." ⁴ Be aitauga dabudi a midimidina Pol a riuen, "Tam Mamaitua na pirisima saġasaġa vavasaġinama kwa ġasiġasie, bo?" ⁵ Be Pol ya riuna, "Yau bana, baninama taugu nam e kataiena da tauna gode pirisi

saġasaġa vavasaġinama. Be taugu è kataiena da giru-giruminama poranama nopone a girumina umanama: 'Nam giu gewagewane am banagama adi badama kwa riue.'"

⁶ Be Pol e kitedina be banaga ġesaudima Sadisi be ġesaudima Parisi, vutuna aubainama tauna bonanama dosine Sanedrion nopone ya riuna, "Yau bana, taugu Parisi tenaġa be Parisi damnama nopone. Taugu yàwai sumaġana da banaga guriguridima gurie ta midisuġu munaġana, be uma waisumeġinama aubainama taumi ko etaetareguna."

⁷ Raġanine nama ya riuriuna, naumeki da Parisi be Sadisi waiġinana ai kare munaġena. Dabudine borue ai daberaridi be dam rabui a tubuġana. ⁸ Baninama Sadisi a riuriuna da banaga nam tokare gurie ta midisuġu munaġa, be nam deġo anea bo arua. Be Parisi a riuriuna da uma yabedima matabudi inam ta kenakenana. ⁹ Dabudine banaga yogo yabayababa ai karena. Be tarawatu tauwai katakataidima Parisi damnama nopone taudi Pol murine a midi be a riuna, "Tauma uma baneginama ġarone nam aba gewagewanama ke banavina, agunai riukaua da tauna anea bo arua ġarone ya giuna." ¹⁰ Naumeki da waiġinana dabudine ya moramoraba guratana, be tori matanama nuanama ya rovona deġoda Pol tima sika waiyamon. Vutuna aubainama tauna na tauigarama ya riuedina da taudi a dobi a naġo be ġarodie Pol a soru wiriti da adi vadae a nawena.

¹¹ Inam kupine Bada Pol diane ya midi be ya riuna, "Nam kwa naira! Nema uma dabudine Jerusalemma kwawai matemateguna, nama tokare Rom nopone kwai matemateguna."

Pol kana kasirama a tomtomna sibo ai gurina

¹² Pomainama raġanboiboi Jius banegidima ġesaudima Pol kana kasirama a tom be taudi a saugawapa munaġedina da nam aba ta kani bo ta tego naumeki da taudi Pol tai gurina. ¹³ Uma saugawapanama nopone banaga sievidima 40 be ġesaudima mate. ¹⁴ Taudi a naġo pirisi adi babadama be meagai babadidima ġarodie be a riuna, "Tauma kè saugawapana da nam aba ka tego bo ka kani naumeki da Pol kai gurina.

¹⁵ Vutuna aubainama yodi taumi Sanedrion mate tori matanama koi baġa da tauna sibo Pol ya riuporena ġaromie. Ko kaiyovue da ko riuna kabe taumi Pol na giuma pakanama ko katai kaue. Be raġanine e yovoyovoġena tauma kedae kai gurina."

¹⁶ Be Pol ġavunama e vaiena be Jius banegidima ġesaudima Pol kana kasirama a tomtomna, naumeki da ya naġo deġo Pol ya miamiae be yaba matabuna a giugiuedina yai varina. ¹⁷ Dabudine Pol tauigara adi badama tenaġa ya yokoe be ya riuen, "Uma yaraginata kwai doka nawe tori matanama ġarone. Be tauna aba e riuen."

¹⁸ Naumeki inam yaraginata yai doka nawena tori matanama ġarone be ya riuen, "Dibura tauġomina Pol ya yokoegu be yai baġagu da uma yaraginata è saġena ġarome, baninama tauna am riuma ġarone

aubainama.”¹⁹ Dabudine tori matanama yaraginama nimane ya kaididi be yai doka nawe ġavoe be yai taravirena, “Aba riuna, be kwa riuegu!”²⁰ Naumeki da tauna ya riuna, “Jius banegidima taudi Pol kana kasirama a tomna da pomai tai baġam da tam Pol kabe kwa nawe Sanedrion ġarodie, na ġiuma pakanama katai kauenama aubainama. Be inam matabuna kaiyovu,²¹ baninama taudi banaga 40 be ġesaudima mate a saugawapa da nam aba ta tego bo ta kani naumeki da Pol tai gurina. Be yodi taudi tabodabodama be tam bonamma ta raberabena. Vutuna aubainama tam nam Pol kwa riupore!”

²² Naumeki da tori matanama yaraga ya riupore be ya riuna, “Nam aitu kwa riue da uma ġiunama tam taugu kuya riueguna, kuya vaie?”

Pol a nawena Seseriyama

²³ Naumeki da uma kauinama murine tori matanama tauġara babadidima rabui ya yokoedi be ya riuedina, “Taumi tauġara matabudi 200, hosi taugerunama 70 be kea banegidima 200 ko raġau wainonoġa da mateġa 9 okoroki kupie ko naġona Seseriyama.²⁴ Be hosi ko paġo da Pol debane koi geru be ko bobodi kauena naumeki da primia Filiks ġarone.”²⁵ Be dabudine primia na letama ya ġirumi be umanama ya riuna:

²⁶ “Taugu Klaudias Lisias, tam primia saġasaġa vavasaġimma Filiks, yàwai kaiwemna!

²⁷ Jius banegidima uma tauġomina a vunuġi be ġaubonaġa sibo ai gurina, be taugu yau tauġarama mate kè dobi be kè kwayedina, baninama taugu è vaiena da tauna Rom baneginama aubainama.²⁸ Be taugu è ġoeġoena sibo è kataiena da aba aubainama taudi tauna awai wavu, vutuna aubainama taugu Pol è saġena Sanedrion noġodie.²⁹ Taugu è banavina da taudi adi voiama be adi tarawatuma aubainama Pol tawai wavuna, be nam aiyaba i voiena da sibo ya dibura bo ya guri.³⁰ Be raġanine taugu kana kasirama a tomtomna yà vaiena be waiġapa è riupore makaiena ġarome, be tauwai wavunama mate è riuedina da taudi tam ta riuemna da aba aubainama taudi Pol tawai wavu.”

³¹ Naumeki da tauġara adi tori matanama aba ya riuiedina taudi nama a voidina. Taudi Pol kupie ai dokena naumeki da Antipatrismu.³² Be pomainama a munaġana adi gabue be hosi taugerunama taudiġa Pol mate a naġona.³³ Raġanine taudi Seseriyama a tavatavana, taudi leta primia a utena, be Pol tauna ġarone a gosena.³⁴ Dabudine primia leta ya sievi be tauna Pol yai taravire da tauna ai dobu banegina. Dabudine e vaiena be tauna Silisia provins baneginama,³⁵ be ya riuna, “Tam tauwai wavumma ta tava, yodibe taugu am ġiuma yài beavaiena.” Dabudine tauna ya riuna da Pol Herod na vadae taubodama ta rabena.

Pol Filiks ġarone ya etarana

24 Raġan 5 muridie pirisi adi badama Ananias be meagai babadidima ġesaudima be ġiu taukai vira nama isanama Tetulas a dobi a naġona Seseriyama. Dabudine taudi adi waiwavuma primia Filiks ġarone ai maġataridina.² Dabudi Pol a yokosaġe vadae be Tetulas na waiwavuma yai karena Filiks noġone be ya riuna,

“Tauma am subae kèi nuaverevere guratana raġan matabuna tam am waibadae, be yaba matabudi veredima a tubutubuġana uma dobunama aniwai verenama aubainama.³ Tauma uma kaidima kawai aninedina dobu matabuna be raġan matabudi. Be nuamaima tabutabune tam primia Filiks kawai nuavereverena ġarome.⁴ Taugu nam ama ġoeġoena da tam am suarama yài yakare, vutuna aubainama yàwai baġamna da kivimma sibo ya vere da ama ġiuma sibo kuya vaiena.⁵ Tauma uma baneginama kè banavina da tauna gewagewa tauwai tubuġinama, tauna dobu matabuna nopodie Jius banegidima e kawakawa nu-aġoreġoredi be iġara tawai tubuġidina. Tauna Nasaretma raudune-kaikaiyovu-damnama † adi badama.⁶ Be tauna tempol mate ya kawa miramirana, vutuna aubainama tauma kè vunuġina.^{††7} Be tamġa kwai taravire da dabudi riukaua kwa banavi da tauna aba aubainama kè vunuġi.”⁹ Be Jius banegidima dabudine turedima a kaisagu be a riuna, “Uma ġiudima matabudi riukaua.”

Pol na gudutarama Filiks ġarone

¹⁰ Naumeki da primia nimanama ya kaisuġu da Pol sibo ya ġiuna. Be Pol ya riuna, “Taugu è kataiena da tam modi da modi tam uma dobunama banegidima adi tauwai tarapirima, vutuna aubainama taugu nu-aguma vereverene yau gudutarama tam noġome yà voiena.¹¹ Tokare kwa banavina da riukaua da taugu yodi raġan 12 a kovina, è saġa è naġona Jerusalemma, raudune aubainama.¹² Be tauwai wavuguma nam ti kitagu da taugu aitu mate tempol nopone kèi kawa riuriu, bo aitu banegidima è kawa nopogedegederidina sinagog bo meagai nopodie.¹³ Be taudi nam teneteneġina da awai wavuguna, inam wavunama banidima yodi tai maġataridi.

¹⁴ “Be uma yàwai maġatarimina da tamamaima adi Mamaituama taugu yàwai taunoyena, be yau waitau noyama yawasana kedanama taudi tawai isana raudune-kaiyovu. Taugu yaba matabudi tarawatu be peroveta a ġirugirumidina nopodie yàwai sumaġedina.¹⁵ Be taugu Mamaitua yàwai sumaġena maika tau-

† ‘Raudune-kaikaiyovu-damnama’ inam sect. †† Gurik baibol ġesaudima 6b-8a mate ta kenakenana. Inam versedima taudi umanama: 6b Tauma ka ġoeġoena ma tarawatuma na ruvae sibo ke etarena. 7 Be tori matanama tauna isanama Lisias, tauna na tauġarama mate a tava be tauma a rawabakobakokomai be nima-maie a kwayamaina. 8a Be Lisias ya riuna, “Aitauġa Pol tauwai wavunama, taudi tam Filiks noġome ta tava da ta midimidi be tam Pol kwai etarena”.

di, da tokare banaga veredi be gewegewedima matabudi tokare gurie ta midisuḡu munaḡana. ¹⁶ Vutuna aubainama taugu raḡan patapatanama yà rarau rubuna da yau noḡotama Mamaitua be banaga ḡarodie e vere kauana.

¹⁷ “Be modi toitoi muridie, taugu yodi Jerusalemma è tavana da yau banagama waikaruwaḡewaḡedima yà sagudina, be taugu puyo Mamaitua ḡarone yà voiena. ¹⁸ Taugu tempol nopone yau waikaiwama puyonama è voivoie be tauwai wavuguma a banaviguna. Be taugu nam banaga e kawakawa nuaḡoreḡoredi bo iḡara ewai tubuḡidina. ¹⁹ Raḡanine yau puyoma è voivoiedina, dabudine Jius banegidima Eisia provins nopone miemienidima, taudi a kitakitaguna. Be dabudine aba gewagewanama e voiena, naumeki da taudi sibo yodi uma dobudine a dobi be ai wavuguna. ²⁰ Be uma banegidima kua ta midimidina kwai taraviredi taudi aba gewagewanama ḡarogue a banavi, taugu sanedri-on noḡodie è midimidina raḡanine. ²¹ Agunai taugu uma riunama ḡarodie è vatona, aubainama tawai wavuguna: ‘Taugu yàwai sumaḡana da banaga gurig-uridima tokare gurie ta midisuḡu munaḡana, be uma waisumeḡinama aubainama, taumi ko etaetareguna.’”

²² Be Filiks Pol na kaba waisumaḡama kedanama ya kataiena, aubainama tauna etara na raḡanima ya taurie be ya riuna, “Raḡanine tori matanama Lisias tauna e dobi, yodibe ami etarama taugu yài kare munaḡena.” ²³ Dabudine Filiks tori matanama ya riuena da tauna Pol dibure sibo ya boru be ya riuena, “Kwa voie da tauna nuanama e verena. Deḡoda na banagama vakitanama bo na waiyabama ta verauḡena, nam kwai ḡakedi!”

Pol Filiks be Drusila noḡodie

²⁴ Naumeki da raḡan bisanama be Filiks na visarama Drusila mate a tavana, be na visarama tauna Jius baneginama. Tauna Pol na riuma ya riuporena. Bani-nama tauna ya ḡoeḡoena sibo waisumaḡa Yesu Tauwai yawasana ḡarone kedanama Pol ya giue be sibo ya vaiena. ²⁵ Naumeki da Pol giu yai kare da ya giugiuna. Be raḡanine tauna didimana, rabe munaḡa be raḡan damonama na waitarapirima ya giuguedina, dabudine Filiks ya naira be ya riuna, “Yodi naumeki, kwa naḡo be wari raḡan yau raḡanima yà paḡo kaue-na, tokare yà riu munaḡem da kwa verau be tai giuna.” ²⁶ Be raḡanine Filiks giu ya vaivaiena maika, tauna nopone umanama yawai nuanoḡonoḡotana, “Pol agunai yà gwaya da mane e utegu be dibura e dobi porena.” Vutuna aubainama tauna raḡan matabuna Pol mate awai giuna.

²⁷ Be raḡanine modi rabui a kovina, naumeki da Filiks e paiyanama tauḡoma isanama Porikius Festas ya saḡana. Be Filiks tauna Jius banegidima anitai nu-avereveredima aubainama Pol dibure ya goseporena.

Pol Festas noḡone ai wavuna

²⁵ Festas Seseriana ya tava be raḡan rabuiteḡa muridie tauna ya saḡa be ya naḡona Jerusalemma. ² Be dabudine piri si adi babada be Jius babadidima taudi Festas ḡarone a verau be adi waiwavuma Pol ḡarone ai maḡatarina. ³ Naumeki da taudi Festas ai baḡana da adi ḡoanama sibo ya voiena, da Pol sibo ya saḡena Jerusalemma. Nama a riuna, baninama taudi sibo a ḡoeḡoena da kedae a bodama be Pol sibo ai gurina. ⁴ Be Festas ya riuna, “Ibewa, Pol tauna Seseriana e miana be taugu raḡan ḡaubonaḡa be yà dobi yà naḡona, ⁵ be taumi ami babadama ti ḡoena, naumeki taudi mate sibo kè naḡo be nove dabudine adi wai-wavuma inam tauḡominama ḡarone sibo a voiena, deḡoda tauna aba ima voivoia waigewa.”

⁶ Festas dobudine ya miana raḡan 8 bo 10 nama, be muridie ya dobi be ya naḡona Seseriana. Be pomainama tauna etara yai kare be na tauḡarama ya riuedina da Pol sibo a verauḡena ḡarone. ⁷ Be raḡanine Pol ya tavatavana, dabudine Jius banegidima aitaḡa Jerusalemma yovoyovodima Pol a midi kwaviviro be ai wavu vavasaḡena. Be inam waiwavudima nam ban-ibiribiridi. ⁸ Dabudine Pol ya gudutara munaḡe be ya riuna, “Taugu nam aba gewagewanama e voiena Jius adi tarawatuma ḡarone, be tempol ḡarone bo Sisa ḡarone.”

⁹ Be Festas ya ḡoeḡoena sibo Jius adi ḡoanama ya voiena. Vutuna aubainama tauna Pol yai taravirena, “Tam Jerusalem naḡonama kwa ḡoeḡoe bo ibewa? Be dabudine sibo uma kaidima è etaremna.” ¹⁰ Be Pol ya paribeena, “Uma vadane yodi yà midimidina, vutuna tauna Sisa na vadama anietara aubainama. Be uma gabunama vutuna anietara gabunama be dabudine taugu kwa etaeguna. Tam kuya katai kaueguna da taugu nam aba gewagewanama Jius ḡarodie e voiena. ¹¹ Deḡoda aiyaba gewagewa vavasaḡinama e voie be waiguriguma ti ḡoena, naumeki da sibo ai guriguna. Be deḡoda uma yabedima matabudi tawai wavuguna kaiyovu, naumeki da nam aitaḡu e riuporegu da noa banegidima ḡarodie be tai gurigu. Taugu yà ḡoeḡoena Sisa e etaeguna.”

¹² Dabudine Festas na banagama mate oga a taraḡi be ya paribeena umanama, “Tam Sisa kuya ḡoena e etaremna aubainama, naumeki da kwa naḡona meag-ai dosinama Romma, Sisa ḡarone.”

Festas be Agripa

¹³ Raḡan bisanama muridie guyau Agripa be Benis [†] a tavana Seseriana, Festas waikaiwenama aubainama.

¹⁴ Dabudine a mia guratana be inam raḡanine Festas, Pol na kauama guyau yai varie be ya riuna, “Raḡanine Filiks ya naḡonaḡona, tauna tauḡoma tenaḡana dibure ya gose porena. ¹⁵ Be taugu raḡanine Jerusalem è naḡonaḡona, dabudine piri si adi babada be Jius baba-

[†] Agripa isa ḡominama inam ‘Herod Agripa II’, be Benis tauna nuvunama. Be tamedima Ap 12:1 nopone.

didima taudi tauna awai wavu be a ġoeġoena da sibo ai gurina. ¹⁶ Be taugu è riuedina: Tauma Rom banegimaima nam nama ama vaivai da banaga tauwai wavunama nimedie ka boru yababe. Tauna awai wavuna aubainama, noġone tauwai wavunama noġodie na gudutaraġama e voia dokena.

¹⁷ “Be raġanine taudi uma dabudine a dobina, taugu nam e taivareġana, naumeki da pomainama taugu etara èi karena. Vutuna aubainama yau taunoyama è riuedi da taudi sibo Pol a saġena ġarogue. ¹⁸ Be raġanine tauwai wavunama a midisuġuna giu aubainama, be taugu èi noġotana kabe aba gewagewanama Pol ġarone ta giu, be nam aba ti giuena. ¹⁹ Be taudi adi waiwawuma inam taudiġa adi raudunema debane a giugiuna, be ġesaunama banaga isanama Yesu tauna ya gurina, be Pol e riuriuna da tauna ya yawasanana. ²⁰ Taugu uma kaidima è nuababaġedina. Vutuna aubainama taugu èi taravirena da tauna sibo ya naġona Jerusalemma be dabudi sibo a etarena. ²¹ Be Pol ya riuna da tauna e ġoeġoena Sisa e etarena uma kaidima aubaidima. Vutuna aubainama taugu uma dabudine è raberabena da sibo e riuporena Sisa ġarone.”

²² Dabudine Agripa Festas ya riuena, “Taugu mate ya ġoeġoena uma baneginama na giuna ya vaiena.” Be Festas ya paribeena, “Tam pomai tauna kwai beavaiena.”

Pol guyau Agripa noġone

²³ Pomainama Agripa be Benis a saġana kitedima yai mata veraverau vavasaġana, be iġara babadidima dosidima be meagai babadidima mate. Matabudi a saġana anikaba etara gabune. Be raġanine Festas ya riuriuna, na taunoyama Pol ai doka saġena. ²⁴ Be Festas ya riuna, “Guyau Agripa be taumi matabumi aitauga yodi uma dabudine, uma tauġominama ko kita! Jius matabudi raġan matabuna Jerusalemma be uma dabudi Seseriana awai baġaguna da sibo uma tauġominama nam ya mia. ²⁵ Be taugu è banavina da tauna nam aba gewagewanama i voiena da tauna sibo ya guri. Be Pol ya riuna da tauna e ġoeġoena Sisa e etarena. Vutuna aubainama taugu èi nuanoġonoġota da sibo è riuporena Romma. ²⁶ Be taugu nam e katai kauena aba giunama sibo è girumi Sisa ġarone. Vutuna aubainama taugu è saġena taumi matabumi ġaromie be mate tam guyau Agripa ġarome. Be tòi taravirena da muriġa taugu aba sibo è kataie, yodibe sibo è girumana. ²⁷ Baninama taugu è noġotina umanama: Deġoda banaga nam aba gewagewanama i voiena, inam nam i verena da ya riupore yababe, be tauna e naġo Sisa ġarone etara aubainama.”

Pol tauna Festas be Agripa noġodie ya gudutarana

26 Dabudine Agripa Pol ya riuena, “Tam yodi tamġa aubaimma kwa giuna.” Dabudine Pol nimanama ya kaisuġu be na gudutarama yai karena, ² “Guyau Agripa, taugu nuaguma ya verena da mana-

ka taugu tam noġome ya midi be Jius adi waiwawuma aubainama taugu ya gudutara munaġeguna. ³ Taugu nuaguma ya verena, baninama tam Jius adi vaivaima be adi waiġinanama kuya katai kuedina. Vutuna aubainama taugu ya wai baġamna da tam kwai beavai kaueguna.

⁴ “Jius matabudi a katai kaueguna yau yawasanama nema è mia bakona gomana ġaubogue da yodi. Pakane yau damma nopodie è miamiana, be muriġa è naġona Jerusalemma è miana. ⁵ Inam raġanine taugu Jerusalemma è miamiana, taudi a kataiegu da taugu Parisi. Be Parisi adi tarawatuma ya bagibagi kauana. Be deġoda Jius taudi tima ġoe, naumeki da taudi ta riuemna da yau giuna inam riukaua. ⁶ Be yodi taumi ko etaetaregna, baninama taugu nopoguma e riuriuna da Mamaitua yaba matabudi e voivoiedina tamatamadama ġarodie ya sausaugana nama. ⁷ Uma sauginama tauda da damma sievinama 12 nopodima ya riuriuna da sibo ya tubuġa be a kitana. Vutuna aubainama taudi kupi da suara awai taunoyana Mamaitua ġarone. Be guyau, taugu yau waisumaġama inam sauginama ġarone, vutuna aubainama Jius banegidima tawai wawuguna. ⁸ Aba aubainama taumi ko noġonoġota bekubeku da Mamaitua nam teneteneġina da banaga guriguridima e kawa midisuġu munaġedi?

⁹ “Taugu mate dokane nama è noġoti da Nasaret Yesunama isanama waiġavienama ya vere kauana. ¹⁰ Be inam kauinama nama Jerusalemma è voiana. Taugu pirisi adi babadama isedie tauwai sumaġa è vunuġidi be dibure è biridina. Be raġanine taudi waiguridima aubainama, taugu raġan matabuna èwai aninedina. ¹¹ Taugu raġan matabudi è naġo sinagog nopodiġa be tauwai sumaġa è kovoġidi be è segeridi da taudi Yesu a kunukunurena. Taugu nuaguma yai medi kauana ġarodie aubainama è naġona wari dobue, meagai dosidie da sibo è banavidi be è kovoġidina.

¹² “Raġan tenaġa taugu è naġonaġona Damaskasma, pirisi adi babadama isedie be adi wairewapanae. ¹³ Be suaratopunama be taugu marae yana waimatakanikani vavasaġinama è kitana, nam maika suara. Be taugu yau varoroma mate yai yana kwa viviromaina. ¹⁴ Dabudine tauma matabumai kè beku da doġae kè ravusemaina be taugu bona è vaie be Hibru bonane ya riueguna, ‘Sol, Sol, aba aubainama kwa rauraukivi gewegewegu? Tam nam teneteneġina da taugu kwai iġara ġaregu.’ ¹⁵ Be taugu èi taravirena, ‘Tam aita, Bada?’ Be tauna ya riuna, ‘Taugu Yesu, vutuna kwa rauraukivi gewegeweguna. ¹⁶ Be yodi kwa midisuġu! Taugu è maġatarana ġarome, baninama taugu è vinemna da tam yau taunoyama be aba matame kuya kitakitana kwai matematena, be mate yaba ġesaudima muriġa yaì kataimna. ¹⁷ Taugu ya riuporemna Jius be eteni banegidima ġarodie, be taugu ya midi ġaġarimna. Tam ya riuporemna ¹⁸ da matedima kwa rawakaya da taudi tadiwanawana ta gose be nuedima ta vitaredina yanae; inam baninama Seitan na rewapanama ta

gose be nuedima ta vitaredina Mamaitua ġarone. Baninama deġoda taudi taugu tai sumaġeguna, naumeki da Mamaitua adi gewagewama e noġota poredi be tokare marae adi buderima e utedina, Mamaitua na banagama vinevinedima mate.’

¹⁹“Vutuna aubainama guyau, taugu mara kaididima a maġamaġatarana nam e rawaġaiġaiedina, ²⁰ be taugu noġone Damaskasma è rauguguyana, muriġa Jerusalem, Judia dobunama matabuna be eteni mate ġarodie da taudi sibo nuedima a vitaredina Mamaitua ġarone. Be taudi adi voiamo veredie sibo ai maġatara da taudi nuedima a vitaredina. ²¹ Baninama uma kaididima aubaidima Jius banegidima tempol nopone a vunuġigu be a ġoeġoena sibo ai guriguna. ²² Be Mamaitua ya kaisaguguna naumeki da yodi, vutuna aubainama taugu yodi umanema yà midimidi be banaga dosidi be banaga ġoma ġarodie yà rararuguguyana. Be taugu yaba matabuna yà giugiuena, inam matabuna peroveta be Mousis mudugabudima a riuna da sibo aba ya tubuġana. ²³ Be tauda da raġanine uma kaididima kaite a tubuġana, Tauwai yawasana yai nuatoitoi be tauna vutuna gurie ya midisuġu doka be yana ya rauguguyana na banagama be eteni ġarodie.”

²⁴ Inam dabudine Pol yaġoro ya gudugudutarana, be Festas bonanama dosine ya riuna, “Pol, tam kuya buana! Am kataima dosinama ya rawabuamna!” ²⁵ Be Pol ya riuna, “Ibewa, bada Festas! Taugu nam e buana. Yaba matabuna yà giugiuenedina inam riukaua be yà giugiu kauana. ²⁶ Be guyau uma kaididima matabudi tauna ya kataiedina, vutuna aubainama taugu yà giugomena be nam yà naira. Be taugu yà noġonoġotadidina da uma kaididima matabudi guyau ya kataiedina, baninama nam ai kua moisirie i tubuġana. ²⁷ Guyau Agripa, tam peroveta kwai sumaġedi bo ibewa? Taugu è kataiena tam kwawai sumaġedina.”

²⁸ Dabudine Agripa Pol ya riuena, “Tam kwa voivoieguna ġaubonaġa da taugu yà rawa-Kuristenna.” ²⁹ Be Pol ya riuna, “Taugu yà moimoiragina Mamaitua ġarone da raġan ġaubonaġa bo tokare, nam tamġa be matabumi aitauga uma dabudine manaka kowai beavaieguna, taumi tokare taugu maika ko tubuġana, be nam uma seininama tunigue mate.”

³⁰ Dabudine guyau, primia, Benis be aitauga dabudi mate a miamiana, matabudi a midisuġuna. ³¹ Taudi anietara gabunama a gose pore be adi banagama mate a giu be a riuna, “Uma baneginama nam aba gewagewanama i voiena da sibo ai guri bo a pani.”

³² Be Agripa Festas ya riuena, “Tauda uma baneginama sibo tè kaipore da ya naġona, be nam nama tà voie, baninama tauna e ġoeġoena da Sisa sibo ya etarena.”

Pol e naġonaġona Romma

27 Raġanine taudi a riuna da tauma sibo kè naġona Italima, taudi Pol be dibura banegidima ġesaudima iġara banegidima adi badama isanama Julias nimane a biridina. Julias tauna iġeiġeridima adi debama awai isana ‘Augastas Deba’ adi badama. ² Tauma

Adramitium banegidima adi wagama, ġaubonaġa sibo ya naġona geres meagaidima, matabudi Eisia provinssnama nopodiġa, be tauma kè geru da kè naġona. Be Aristakas tauna Tesalonaika baneginama Masedonia provins nopone, tauna mate kè naġona.

³ Pomainama tauma Saidonma kè ġotana. Be Julias tauna kivinama ya vere kauana Pol ġarone aubainama, yai anine da Pol na banagama ġarodie sibo ya naġona, da taudi sibo tauna a rabena. ⁴ Naumeki da dobunama kè gose be kukakukae kè naġona Saipras bonabona taurinaġa, baninama sive dosinama ya miditommaina aubainama. ⁵ Raġanine tauma Silisia be Pampilia egasidima kè davudavuna, naumeki da tauma Mirama kè ġotana Lisia provins nopone. ⁶ Dabudine tauigara adi badama tauna Alexandria wagana ma ya banavina, tauna ya naġonaġona Italima. Vutuna aubainama tauma wagane yai gerumaina.

⁷ Raġan toitoi nopodie tauma mamareġa kè naġonaġona, be Knidusma tavanama ġaromaie ya pipiri kauana. Tauma deġo yauwanine kè naġonaġona, sive nam i aninemaina. Vutuna aubainama tauma Kret noġonaġa kè naġona Salmone dianaġa. ⁸ Tauma geresiġa kè naġona ya bagibagi kauana, naumeki da dobu isanama Wopu-Waimatakanikaninama. Uma dobunama inam Lasea meagainama diane. ⁹ Raġaninama toitoi kaite ai kovidina be widina raġaninama mate ya kovina. Vutuna aubainama uma vaġainama yai nuainairana be Pol nuedima ya boru ¹⁰ be ya riuna, “Yau bana! Taugu è kitana tauda dà vaġaima tokare e gewagewana, be waga, taragai be tauda dà yawasana mate ta kawa gewegewedina.” ¹¹ Be tauigara adi badama tauna Pol aba ya giugiuena ya vaia tuaġaie be yabiyabi taupaġona be waga taupakinama adi giuama yai muriwatanedina. ¹² Be uma dobunama nam teneteneġina da waga sibo ya midi, baninama sive ya moraba kauana. Vutuna aubainama banaga toitoi a riuna da uma dobunama kè gose be tauma sibo kè naġo ġomana Pinikisma, be dabudine tauma kè mia da sive raġaninama sibo ya kovina. Piniks inam meagai Kret bonabonane, be dabudine waga adi kaba midima. Piniks inam suara na kaba yovoma yauwanine.

Kaibitibiti yai karena

¹³ Raġanine sive ġaubonama ya manimaninina taudi ai noġotana yodi kabe raġan verenama naġo aubainama. Vutuna aubainama anika a soru tavaite be kukakukae Kret geresinaġa a naġona. ¹⁴ Naumeki da a naġo nam dauna be kaibitibiti Kret yauwanine yai karena. ¹⁵ Be kaibitibiti waga ya paġo be tauma nam teneteneġina da sive matane sibo kè naġo. Vutuna aubainama yabiyabi kè gose be sive taunaġa waga ya suve be ya nawena.

¹⁶ Be raġanine tauma bonabona isanama Klauda kewai murina, inam raġanine taudi ġarodie ya bagibagi kauana da dingi sibo a soru tavaite. ¹⁷ Be raġanine a surusoru tavaitena taudi waga bogane a panina. † Be

† *Uma riunama baninama ġesau inam: Waga dosinama a pani kwavivirona, baninama ima nuabida nairinama.*

muriġa taudi a nairana deġoda waga Sirtis kiredima debedie ima raukaisaġa. Vutuna aubainama taudi kuka dosinama a kaipore be taudi a tenam naġona.

¹⁸ Kaibitibiti ya moramoraba guratana aubainama, pomainama taragai waga nopone be ai poraġa dobiġedina. ¹⁹ Be raġan aniwai rabuiteġane taudi waga purepuredima ai poraġa dobiġedina. ²⁰ Be inam raġandima toitoi nopodie tauma nam suara bo kipora ke kita rubudina, be kaibitibiti ya moramoraba vavasaġana, naumeki da tauma ama noġotama ya kovina da nam tokare ka yawasana.

²¹ Banaga raġaninama daudaunama waga e mi- amia watanana, be nam ti kani rubuna, dabudine Pol noġodie ya midisuġu be ya riuna, "Yau bana! Taumi taugu riuguma sibo koya paġona, taugu è riuemina da tauda nam sibo Kret tè gose. Inam raġanine tokare nam gewagewa te banavi bo taragai te kawa gewegewedi. ²² Be yodi yà riuriuemina da taumi debemima e torana, baninama nam aitau tokare kwa guri, be waga taunaġa tokare e kawa gewagewana. ²³ Bani- nama kupie Mamaitua, vutuna ġaronama taugu be yawai yaragena, tauna na aneama diague ya midi ²⁴ be ya riuегда, 'Pol, nam kwa naira! Tam tokare Sisa noġone kwa midina, be Mamaitua aitauġa tam mate ko naġonaġona adi yawasanama yà utemna.' ²⁵ Vutu- na aubainama yau bana, debemima e torana, banina- ma taugu Mamaitua yàwai sumaġena da yaba matabudi ya riuriueguna, nama ta tubuġana. ²⁶ Be tau- da tokare wari bonabonae kirae tà raukaisaġana."

Waga kirae ya raukaisaġana

²⁷ Kupi aniwai 14 nama tauma yaġoro Adria egasine kè tenatenamna. Be kupi poune nama waga banegidi- ma awai noġotana kabe gerese kè tavatava. ²⁸ Vutuna aubainama taudi yeku tai panipaninama a taikuruvi, be upa a ruva da doġa na madanima 36 mitas. Be a naġo ġaubonaġa be a ruva munaġe da doġa na madanima 27 mitas. ²⁹ Dabudine ta kitana be doġa maida maida ya tavatavana, aubainama taudi a nairana, deġoda kira debedie tima raukaisaġa. Vutuna aubainama taudi anika 4 waga murine a taikuruvidi be a moimoiragina da raġan sibo ya tomna. ³⁰ Dabudine waga banegidima taudi dingi a boru dobiġena da tau- di sibo naira a naġona. Vutuna aubainama taudi awai kaikaiyovuna kabe taudi waga isune anika ġesaudima kabe ta biridi. ³¹ Dabudine Pol tauġara be adi badama ya riuedina, "Deġoda noa banegidima nam waga e ta mia, taumi nam tokare ko yawasana." ³² Dabudine tauġara dingi barawinama a douraka be topae ya ravusena.

³³ Naumeki da raġan ya tomtomna Pol banaga matabudi ya riuedina da sibo a kani. Tauna ya riuna, "Taumi naira ya kauemi da raġan 14 a kovina taumi nam aiyaba ko kani rubuna. ³⁴ Yodi yà riuriu vavasaġemina da kani ko kani, aniyawasana aubaina- ma. Nam aitau tokare gewagewa ġaubonama ko ba- navi rubu." ³⁵ Umanama ya giugiu kovina, naumeki da buredi ya paġo be matabudi noġodie Mamaitua yai

kaiwe be ya giva da kaninama yai karena. ³⁶ Dabudine banaga matabudi nuedima ya tora be taudi mate a kanina. ³⁷ Be inam dabudine banaga matabumai sievi- maima 276. ³⁸ Raġanine taudi matabudi a kani siaua- na, murine witi baikidima topae ai poraġa be waga a taitekana.

³⁹ Naumeki da raġan ya tompore be taudi dobu a ki- ta nuababaġena, be taudi bei ġaubonama ma gimori- na a kitana. Dabudine taudi a ġoeġoena sibo a rau- rubu da waga gerese a tavaitena. ⁴⁰ Taudi anika taidi- ma a dourakedi da egasie a gosaġa be yabiyabi taidi- ma mate a dourakedi be kuka ġaubonama waga noġone a kaisuġu da sive matane ai midirina. Naume- ki da taudi geres a aubainama a naġona. ⁴¹ Be waga ki- ra ya riġedi da debane ya raukaisaġana be waga noġonama ya rausane da nam i dagudagu munaġana. Be waga murinama rabama yai mia mutuna.

⁴² Dabudine tauiraġa adi ogama a taraġi da dibura banegidima matabudi sibo ai guridina, baninama tau- di tima yakanaġo be naira tima naġo aubainama. ⁴³ Be tauġara adi badama tauna nam Pol waigurinama i ġoena. Vutuna aubainama inam oganama a tarataraġina ya riutuaġaiedina. Taudi aitauġa yakeyakedima ya riuedi da taudi sibo a poti doka da a yaka naġona gerese. ⁴⁴ Be banaga ġesaudima yaka nam katakataidi taudi waga debane kaitupo a ragaudi be kaitupo debedie a tenam naġona gerese. Umana- ma kauine banaga matabudi gerese a tava rovo be a yawasanana.

Taudi Malta bonabonane

28 Tauma matabumai yawayawasanaimaima gerese kè tavana raġanine, dabudi tauma kè kataie da uma bonabonanama isanama Malta. ² Dabu- di bonabona banegidima kividima ya vere kauana. Taudi a yokoemai ġarodie be kai a suvena, baninama kusana be tururu aubainama.

³ Pol kai pokidima ya ragaudi be kai matane ya biribiridi be kai poyanama sarama ya kara waidobi be Pol nimanama ya kaputina. ⁴ Raġanine bonabona banegidima ta kitana be Pol nimane mota ya dawedawena, taudiġa adi banagama mate ai giu vi- vivira be a riuna, "Uma tauġominama agunai banaga tauwai guridima. Tauna egasie nam i gurina aubaina- ma, yodi Dike † biwa e paġopaġona da ei gurina." ⁵ Pol nimane sarama ya rawapairi be kai matane ya naġona. Be mota nam Pol nema i bakena. ⁶ Dabudine banaga awai rabana kabe tauna nimanama e sasana bo e beku be e guri, be ai raba rereġa be a kita da Pol ġarone nam aba i tubuġana. Vutuna aubainama taudi nuedima a vitare be a riuna, "Tauna agunai ma- maitua."

⁷ Deġo kè miamiana diedie bonabona kana badama isanama Publias, tauna na dobuma. Tauna ya riuemai da na vadae kè miana. Be tauma dabudine kè miana raġan rabuiteġa, be tauna kivinama ya vere kaua be ya

† Dike inam Gurik banegidima adi bariawama waivinama. Tau- na biwa taupaġonama.

rabe kauemaina. ⁸ Be tamanama tauna ya sida kaua be vadae ya kenakenana. Tauna poyapoya be dibukosina ya paḡona. Dabudine Pol ya naḡona kitanama aubainama, naumeki da ya moiragi be nimanama tauna debane ya biridi be yai yawasanina. ⁹ Raḡanine umanama kauinama ya tubutubuḡana, inam bonabonane banaga sidesidedima matabudi a tava be a yawasanana. ¹⁰ Be taudi puyo toitoi a utemaina, be tauma aba kè ḡoeḡoedina matabudi waga e a biridina vaḡai aubainama.

Maltama be a naḡona Romma

¹¹ Nawaravi rabuiteḡa muridie tauma Alexandria waganama isanama Dioskuros † ragane kè geruna. Uma waganama tauna kaibitibiti raḡaninama aubainama bonabonae ya midi watanana naumeki da kaibitibiti ya kovina. ¹² Tauma Sirakusma kè ḡota be dabudine kè miana raḡan rabuiteḡa. ¹³ Dabudine kè kwavivirona da Regiumma kè tavana. Be pomainama sive egasie be ya tavana, vutuna aubainama mainokomḡonama tauma Puteolima kè tavana. ¹⁴ Inam dabudine tauma tauwai sumaḡa ḡesaudima kè banavidina, be taudi ai baḡamaina da taudi mate kè miana raḡan matabudi 7. Be muriḡa tauma kè naḡona Romma.

¹⁵ Tauwai sumaḡa ama kaba verauma riunama a vaiena, aubainama taudi meagai Porum-Api be Tres-Tabene paratinama a yovona verau bodebodemaima aubainama. Be raḡanine Pol taudi ya kitekitedina tauna Mamaitua yai kaiwe be debanama ya torana.

¹⁶ Be raḡanine tauma Romma kè tavana, taudi Pol ai anine da taunaḡa e miana tauḡara tenaḡa mate da tauna Pol e kita watanina.

Pol Romma ya rarau guguyana

¹⁷ Raḡan rabuiteḡa muridie Pol Jius babadidima matabudi ya riuedina da sibo a rawateḡeidina. Be raḡanine taudi awai rawateḡeidina, dabudine Pol ya riuedina, "Yau bana! Taugu nam aba gewagewanama banaga, bo tamatamadama adi vaivaima ḡarodie e kawa gewegewedina. Be yaḡoro taudi Jerusalemma a vunuḡigu be Rom banegidima nimedie a boruguna.

¹⁸ Taudi a ḡoeḡoena sibo a raukai gosegu be è naḡona, baninama taudi nam aiyaba gewagewanama ḡarogue ti banavina da sibo taugu è guri. ¹⁹ Be Jius banegidima taudi a riu raukosoḡaiḡaina. Vutuna aubainama taugu è riuna da Sisa e etareguna, be nam taugu yau banagama Jius tokare yai wavudi. ²⁰ Uma kauinama noḡotone taumi èi baḡemi be koya tavana da ya riuriuemina. Be taugu, yaba Israel banegidima tawai

† 'Dioskuros' inam baribariawa rabui isedima, taudi raḡaraḡa.

rabena, vutuna è rarau guguyena aubainama seinie a paniguna." ²¹ Be taudi a paribee be a riuna, "Nam aitu Judiaḡa leta i riupore ḡaromaie be tam i giuemna. Bo ama banagama aituḡa a yovoyovona nam aba gewagewanama ḡarome ti vato bo ti riuemaina. ²² Be tauma ka ḡoeḡoena da tam am noḡotama kwa giuedi be tauma ka vaiedina, baninama tauma kè kataiena da banaga dobu matabuna inam raudune kedanama vaunama ta riuriu tuatuaḡaiena."

²³ Naumeki da taudi raḡan a vine da airaḡan sibo ai rawateḡei munaḡedina. Inam raḡanine banaga toitoi a tavana deḡo Pol na kaba miae. Inam raḡaninama tabutabunama, raḡanboibo da ya naḡo ravi ya tavana, Pol Mamaitua na waiguyauma ya giu kauedi be yaba matabudi yai maḡataridina. Be tauna Mousis na tarawatue be peroveta adi giue ya rarau rubuna da Jius banegidima sibo nuedima a vitaredi be Yesu ai sumaḡena. ²⁴ Dabudine banaga ḡesaudima Pol aba ya giugiuenta, naumeki da taudi ai sumaḡana, be banaga ḡesaudima nam ti sumaḡena, ²⁵ aubainama taudi Pol na giuna damonama yawai kovina raḡanine, taudi a riu viravira be a naḡona. Pol na giuna damonama umanama, "Arua Babau riukaua ya giuena tametamemima †† ḡarodie, raḡanine peroveta Aisaia Arua Babau isane ya riuna:

²⁶ 'Kwa naḡo uma banegidima ḡarodie be kwa riuedina:

Taumi tokare ko vaivaiena be nam ko kataie, taumi ko kitakitana be nam ko kita kaue.

²⁷ Uma banegidima nuedima ya guduna. Be taudi beedima nam timawai beavaia kauana, be taudi ai matapotana.

Taudi nama a voiana da nam aba matedie ta kita, bo beedie ta vaie, bo nuedie ta kataie da taudi nuedima ta vitaredi be taugu yaì yawasandi.'

²⁸ Vutuna aubainama taugu ya ḡoeḡoemina da ko kataiena, yodi Mamaitua uma vari verenama yawasana aubainama ya riuporena eteni ḡarodie be taudi ta vaiena." ‡

³⁰ Pol dabudine ya miana modi rabui nopodie vada waiwai maesinama nopone. Be banaga matabudi aituḡa ḡarone a veraverauna vakitakitanama aubainama, naumeki da tauna yawai aninedina. ³¹ Be ma raudebatorana tauna Mamaitua na waiguyauma ya rauguguye, be banaga toitoi Bada Yesu Tauwai yawasana na kauama matabudi yai katakataidina. Be nam aitu i riutuaḡaiena.

†† Tametamedima inam 'forefathers'. ‡ Pol uma yabedima ya giugiuedina murine, Jius banegidima Pol na vadama a dobi pore be adi banagama adi banagama mate ai kawa riuriuna.

Rom

Pol na waikaiwama

Kapore yau banagama Rom nopone miemienimima,
1 Taugu Pol, Yesu Keriso na taunoyama, Mamaitua ya yokoegu be ya vinegu da taugu apasol Mamaitua varinama verenama yà rauguguyena. ² Uma varinama verenama inam boni Mamaitua na perovetama ġarodie ya sauga be na bukama babaunama poranama nopone a girumi be e kenakenana. ³ Uma varinama verenama inam natunama dā Badama Yesu Keriso ya ġiuenā. Tauna tubuġa ġoma yauwane, tauna Deivid natunama, † be ⁴ Arua Babau yauwane, tauna Mamaitua Natunama wairewapaninama. Nama Mamaitua yai maġataridana, baninama tauna natunama Arua na rewapanā, gurie ya midisuġu munaġana. Tauna vutuna Yesu Keriso, dā Badama. ⁵ Tauna na raukiviveree tauma apasol noyanama kè paġona, da eteni banegidima matabudi ka riuedi da taudi sibo Bada ai sumaġe be a voteyeteyena.

⁶ Be taumi mate uma damnama nopodie, baninama Mamaitua taumi ya vinemi da taumi Yesu Keriso ġaroġaronama. ⁷ Uma letanama yà girugirumina, taumi aitauga Rom nopone ġaromie. Mamaitua taumi yai nuapaġoemi be ya vinemi da banaga babaumima. Tamadama Mamaitua be Bada Yesu Keriso adi raukiviveree be adi subama ġaromie e kenana.

Pol ya ġoena da sibo Mamaitua na damma Rom nopone ya vakitedina.

⁸ Noġone taugu yau Mamaituama yai kaiwena Yesu Kerisoe taumi matabumi aubaimima, baninama taumi ami waisumaġama dobu matabuna banaga ta ġiugiuena. ⁹ Mamaitua tauna vutuna yau matamatama, da raġan matabuna taumi yau moiragie yà noġonoġotimina. Uma Mamaituanama taugu yà noyenoyena nuanuaguma tabutabune, baninama natunama varinama verenama yà rarau guguyena. Be yodi taugu yà moimoiragina da Mamaitua na ġoane gavogavo i kenana, taugu sibo è vakitemina. ¹¹ Taugu è ġoe guratena da sibo è kitemi da taugu puyo Arue sibo è utemi da taumi sibo koyai rewapanā, ¹² bo deġoda taumi be taugu dā waisumaġe sibo tēi kawa duġu vivirana.

¹³ Be yà ġoeġoena da taumi sibo koya kataiena da taugu taumi ġaromie veraunama ewai nuanoġonoġotena da taugu sibo è sagumi da ġaromie

† Uma baninama tauna Deivid damnama resinama nopone ya tubuġana.

banaga ġesaudima sibo ai sumaġana, nema eteni banegidima ġesaudima è sagudi be ai sumaġana maika. Be taiparapara ya morabana aubainama nam e vakitemina. ¹⁴ Taugu yà ġoeġoe kauena da vari verinama taumi Rom ġaromie yà rauguguyena, baninama inam taugu yau noyama da banaga matabudi sibo ġarodie è rauguguyana, avedi da taudi eteni bo nam eteni, katakataidi bo nam katakataidi.

Vari verenama na wairewapanama

¹⁶ Be taugu vari verenama aubainama nam aitauna tenaġa ama nainaire bo ama tunitunimayaġena, baninama inam Mamaitua na rewapanama da aitauga tawai sumaġana ei yawasanidina, noġone Jius banegidima ġarodie, be muriġa dobu ġesaudima.

¹⁷ Uma varinama verenama e riuriuedana da nema Mamaitua e vovo kaukauedana da tauna matane dā yawasanama e didimanana. Inam matabuna dā waisumaġe e voidina. Baninama girugiruminama porane umanama a girumina, “Didimana baneginama tauna waisumaġe tokare yawasana e banavina”.

Banaga matabuda dā gewagewama

¹⁸ Mamaitua na medima marae e yovoyovona banaga matabudi aitauga Mamaitua nam tima vivivivire be na ġoanama nam tima voivoiena ġarodie, be taudi ġarodie riukaua ta rawarawa koakoana, ¹⁹ baninama banaga matabudi Mamaitua na voiama matabuna a kataiena, baninama Mamaitua yaba ya voivoiedina tawai maġataridana da tauna e miamiana. ²⁰ Baninama pakane be ya naġo da yodi avedi da Mamaitua e miamia moisirina be taudi yaġoro sibo a kataie da tauna e miamiana, baninama yaba matabuna ya voivoiedina, yaġoro matedie ta kitekitedina. Inam yabedima a kitedi be sibo a kataie da Mamaitua e miamiana, be na rewapanama kenakena nonoġine yaba matabuna ewai badedina. Vutuna aubainama taudi nam tokare ta gudutaraġa be teneteneġina.

²¹ Avedi da taudi Mamaitua a kataiena be yaġoro taudi nam isanama tima kaikai suġusuġuna da tauna Mamaitua, be mate nam tima waikaiwena, taudi adi noġotama ya kovi be nopodima kupi ya moġavuna.

²² Taudi ta riuriuna da taudi kabe nuauyauya banegidi, be ibewa da taudi nopodima bua ya moġavuna, ²³ baninama Mamaitua miamia nonoġinama ma neneġarina raudunenama a gosepore, be taudi kokoitau a voidi be a rarau duneedina. Taudi kokoitau a voidina kitedima maika banaga, kiu, musara be musara daredaredi-

ma. Be inam yabedima matabudi waiwaikavedima Mamaitua ai gabu raupunana.

²⁴ Vutuna aubainama Mamaitua ya miatautauriedi be ya voie da adi gewagewama yai rewapanana be inam gewagewanama taudi ewai badedi da tunidima tawai uta munaḡedi da adi banaga mate yaba waitunimayamayaḡidima ta voivoiedina. ²⁵ Taudi Mamaitua na riukauama a gosepore be kaiyovu tawai kawa riukaena, be yaba Mamaitua yawai tubuḡidina ta rarau duneedina, be nam tauwai tubuḡinama tima rarau duneena. Tauna vutuna tà kaisuḡu nonoḡena. Inam riukaua!

²⁶ Vutuna aubainama Mamaitua adi gewagewae ya goseporedina. Be yodi waiwaivi adi babadama a gosaḡa be a naḡo da adi banagama waiwaividima mate tawai kawa soḡana. ²⁷ Be inam nama kauinama teneḡine, tautauḡoma adi waiwaivima a gosedi be a naḡo adi banagama tautauḡomidima mate tawai kawa soḡana. Naumeki da taudime tubuḡidie adi kovoḡama a paḡona, adi voia waigewama aubainama.

²⁸ Naumeki taudi Mamaitua a gosena, vutuna aubainama Mamaitua ya miatautauriedi be ya voie da adi noḡotama gewegewedima yai rewapanana, be adi gewagewama taudi ei badedi da tunidima tawai uta munaḡedi be adi banagama mate yaba waitunimayamayaḡidima ta voivoiedina. ²⁹ Taudi gewagewa be barabara matedima tabu be tabu tauvoienama banegidima. Taudi nopodima waigogo, gewagewa, waikwina, rauvunuḡa, iḡara, waiwavu kiroḡa, gadoḡai, nopo pikapika, inam yabedima matabudi nopodima ya moḡavuna. Taudi tawai karakarakutu, ³⁰ be giu gewegewedie adi banagama tawai giugiuwedina, be Mamaitua tautuaḡaienama, be nopodima meditupo, seḡara, be taudi banaga taukita tuaḡaiedima, be taudi yaba gewegewedima nopodie tawai tubuḡidina. Be adi dosima ta rawarawa ḡaiḡaiedina. ³¹ Be taudi nam debedi, taudi nam waisumaḡa banegidi, taudi nam raunuatoi banegidi, be taudi inam biwa taupaḡonama. ³² Avedi da taudi Mamaitua na tarawatuma a kataiena, da taudi aitaḡa nama ta voivoiana tokare guri ta kita saḡena. Be yaḡoro nama ta voivoiana. Be banaga ḡesaudima aitaḡa uma yabedima tauvoiedima taudi mate adi banagama a kitedi be tawai aninedina.

Mamaitua na etarama

2 Deḡoda tam banaga ḡesaudima gewagewa ta voivoie be kwa riuriu matai ḡomedina, naumeki tamḡa kwa kawakawa gewagewamna, baninama tam uma yabedima mate kwa voivoiedina. Vutuna aubainama tam nam teneteneḡina da kwa gudutara munaḡem. ² Be tauma kè kataie da Mamaitua uma banegidima, aitaḡa uma yabedima nama ta voivoiedina taudi tokare e kovoḡidina. Be tauna na etarama inam riukaua. ³ Yau tura, tam banaga ḡesaudima gewagewa ta voivoie be kwa saḡasaḡaidina, be tam mate uma yabedima kwa voivoiedina. Tam kwa noḡonoḡotina tokare Mamaitua na kovoḡama nam

kwa paḡo, bo? ⁴ Tam Mamaitua na kiverema kuya kitatuaḡai, bo? Mamaitua sibo ya kovoḡimna, be tauna kivinama ya verena aubainama raḡan ewai rauriena da tam am noḡotama kwa vitarena. Vutuna tam nam ku kataie, bo?

⁵ Be baninama tam am nopobadoma be nopome nam kuma kuvekuvesana, aubainama Mamaitua na medima ḡarome kwawai potona na medima raḡanine. Inam raḡanine Mamaitua na kovoḡama riuriukauinama ei maḡatarina. ⁶ Tauna banaga tenatenaḡaḡa aba a voivoiedina, ruvane nama tokare e utedina. ⁷ Aitaḡa raḡan matabuna Mamaitua na ḡoanama ta voivoie, be uma kaidima, neneḡara, vivira, be yawasana kenakena nonoḡinama ta wanewanedina, taudi tokare yawasana kenakena nonoḡinama e utedina. ⁸ Be banaga ḡesaudima, taudiḡa adi ḡoanama ta voivoiedina, taudi inam riukaua ta tuaḡaiedi be gewagewa kededima tawai muriwatanedina, taudi tokare medi be kovoḡa ta banavidina. ⁹ Piriḡi be nuaboya banaga matabudi, aitaḡa gewagewa ta voivoiedina ḡarodie. Noḡone Jius banegidima ḡarodie, be muriḡa eteni banegidima ḡarodie mate. ¹⁰ Be ḡesaudima neneḡari, vivira be suba, banaga matabudi, aitaḡa vere ta voivoiedina ḡarodie. Noḡone Jius banegidima ḡarodie, be muriḡa eteni banegidima ḡarodie mate. ¹¹ Baninama Mamaitua taudi matabudi ewai nuapaḡoedina aubainama.

¹² Aitaḡa Mosis na tarawatuma nam ḡarodie, be gewagewa ta voiena, taudi mate tokare kovoḡa ta banavidina, avedi da taudi tarawatu nam ḡarodie. Be aitaḡa Mosis na tarawatuma ḡarodie be gewagewa ta voiena, taudi mate tokare kovoḡa ta banavidina, maika tarawatu nopone ya girugirumina nama. ¹³ Baninama Mosis na tarawatuma tauwai beavaienama taudi nam Mamaitua matane didimanidi, ibewa da aitaḡa Mosis na tarawatuma tawai beavaie be ta voivoiena, taudi Mamaitua matane didimanidima. ¹⁴ Avedi da banaga ḡesaudima taudi nam Jius, be Mosis na tarawatuma nam ḡarodie, be yaḡoro tarawatu aba ya riuriuena, nama ta voivoiena. Inam ewai maḡatarana da taudi nopodie tarawatu e kenakenana, baninama Mamaitua nopodie tarawatu ya girumina. Vutuna aubainama adi noḡotama e riuriuedina da deḡo tauna vere be deḡo tauna gewagewa. ¹⁶ Be uma kovoḡinama tokare e tubuḡana raḡanine, Mamaitua banaga adi noḡotama waimoisiridima, e etaredina Yesu Kerisoe. Yau varima verenama mate nama e riuriuna. ††

Mataira ḡavoe be nopoe

¹⁷ Be tam ḡesaumma nemanama? Tam kwa riuriu munaḡem da tam kabe Jius banegim, be kwa noḡonoḡotina da yaba matabuna ḡarome naumeki, baninama tam Mamaitua na tarawatuma ḡarome, be tam kwa seḡaseḡarana da tam Mamaitua tura kaukainama. ¹⁸ Tam Mamaitua na ḡoanama kuya kataiena, be tam tarawatu ḡarone katai kuya paḡona

† Uma kaidima inam badara na waidigirima.

†† Vers 16 inam vers 12 e rarau dudutainina.

da tam teneteneġinama da sibo didimana kuya voiena. ¹⁹ Be tam kwa noġonoġoti da banaga Arue matapotepotedima adi tauwai kedadokama be aitauga kupie miemienidima adi kodamma tam. ²⁰ Be mate kwa noġonoġoti da tam banaga buebuedima tauboru waididimanidima, be tam seda ġauġaubodima adi tauwai katakataima. Inam riukaua, baninama tam Mamaitua na tarawatuma ġarome aubainama, tam Mamaitua na kataima be na riukauama kuya kataiena.

²¹ Inam naumeki, tam banaga ġesaudima kwawai katakataidina, be aba aubainama tamġa nam kumawai katakatai munaġem? Banaga ġesaudima kwa riuriuedi da nam ta danene, be aba aubainama tam mate kwa danedanene? ²² Banaga ġesaudima kwa riuriuedina da nam ad waiwaivi bo adi tautauġomama debedie mui ta poraġa, be aba aubainama tam mate nama kwa voivoia? Tam kokoitau kwa riuri tuaġaiedina, be aba aubainama tam mate kokoitau kwa rauduneedi? ²³ Tam tarawatu kwa seġaseġarena, be yaġoro tam Mamaitua isanama kwa kawakawa gewagewana, baninama na tarawatuma kwawai kati kotovina! ²⁴ Banaga matabudi dobu ġesaudie Mamaitua tawai diboġina, baninama taumi kami taiye. Girugiruminama poranama nopone e riuriuna maika.

²⁵ Inam ami vaivaima da kopitom ko voivoiena, inam naumeki, be deġoda taumi tarawatu ko voteyeteyena inam ya vere kauana. Be deġoda tarawatu koi kati kotovina, inam vaivainama kopitom nam baniboruboruna. ²⁶ Be deġoda banaga ġesaudima nam kopitom ti paġona be yaġoro tarawatu ta vovo teyetejena, inam taudi Mamaitua matane maika kopitom banegidima. ²⁷ Uma banegidima nam kopitom ti paġona be yaġoro tarawatu ta vovo teyetejena, taudi tokare tam ta saġaiġomem, be ta riuemna, "Avedi da tam tarawatu be kopitom kuya paġona, tam tokare nam kwa yawasana, baninama tam tarawatu tauwai katikotovidima."

²⁸ Nam aitau ei rawa-Jius deġoda tauna Jius adi vaivaima e voivoiena. Be kopitom nam tubuġe tau-naġa. ²⁹ Riukaua Jiusnama matairinama inam nam tubuġe, ibewa da nopoe. Be kopitom tubuġe inam kavakavanama, baninama inam tarawatu na noyama. Be deġoda nopodama kopitom e paġona inam naumeki, baninama inam Arua na noyama. Inam nama baneginama tauna Mamaitua na kaisuġusuġuma e wanewanena, be nam banaga adi kaisuġusuġuma ima wanewanena.

Mamaitua banaga matabudi e etaredina

3 Vutuna aubainama Jius be kopitom adi verema aba? ² Adi verema inam a toi kauana, baninama Mamaitua riunama Jius ya ute dokedina.

³ Be ġesaudima taudi nam Mamaitua nuanama tau-paġonama banegidi. Tam kwa noġonoġotina da Mamaitua inam banegidima nam ei nuapaġoedi, bo?

⁴ Ibewa ġoma! Mamaitua na saugama e kaikaididina, avedi da tauda banaga kaikaiyovudama, dā saugama

tawai kati kotovidina. Baninama girugiruminama porane umanama ya riuna, "Banaga ta kita da raġan matabuna Mamaitua tam am ġiuma kwa ġiugiuna matabuna inam didimanine, riukaue."

⁵ Be banaga ġesaudima ta riuriuna, "Naumeki, deġoda nama, tauda dā gewagewama ya vere kauana, baninama dā gewagewama kana taiye Mamaitua e tainoġoti da tauna dā gewagewama e noġota porana, inam kedane na saugama e kaikaididina. Vutuna aubainama inam nam i verena da Mamaitua sibo ġarode nuanama yai medi." ⁶ Ibewa, inam nam nama! Deġoda nama e tubuġana, tokare nema Mamaitua dobu matabuna e etara bake? ⁷ Be uma banegidima ta riuriuna, "Tauda dā yawasanama kaikaiyovudie banaga Mamaitua na riukauama ta kaikai suġuna, tokare aba aubainama Mamaitua sibo e kovoġida? Inam nam i verena, ⁸ agunai gewagewa tā kaigurate be Mamaitua tā sagu da vere e kaigurate." Inam banegidima tawai tupakaiyovuna da taugu kabe nama e rarau guguya. Ya verena da taudi tokare kovoġa ta paġo.

Nam aitau tenaġa didimana banegina

⁹ Be yodi nemanama? Tauma Jius veremai, nam banaga ġesaudima maika, bo? Ibewa! Baninama kaite e riuna da Jius be banaga ġesaudima matabudi gewagewa banegidima. ¹⁰ Maika girugiruminama porane ya riuriuna nama,

"Nam aitau tenaġa didimana banegina, naumeki ibewa ġoma.

¹¹ Be nam aitau tenaġa nuauyauya banegina, be nam aitau tenaġa Mamaitua na kedama ima wanewanena.

¹² Matabudi Mamaitua a mia tautauriena, be yodi matabudi nam banibiribiridi."

¹³ "Taudi gayedima kokoaga gayedima maika be adi ġiuma kaikaiyovudi be gewegewedima." "Taudi menedima maika mota sarama."

¹⁴ "Taudi mududie waitaratautau be nopodima nu-aġoraġora ya moġavuna."

¹⁵ "Taudi tauwai guri makai banegidima,

¹⁶ be adi yawasanae raukivigewagewa be nuaboya ya moġavuna,

¹⁷ be suba kedanama nam ti kataiena."

¹⁸ "Taudi Mamaitua nam tima vivivirena."

¹⁹ Yodi tē kataiena da aitauga tarawatu ewai badedina taudi sibo tarawatu matabuna a voteyetedina. Vutuna aubainama taudi tokare nam ta gudutara be teneteneġina. Be ibewa da banaga dobu matabuna nopone Mamaitua na etarae tā miamiana. ²⁰ Vutuna aubainama aitauga tarawatuġa tawai muriwatanena taudi Mamaitua matane nam didimanidi. Baninama tarawatu nam e voie da tauda didimana tā banavi, ibewa be tarawatu na noyama inam ei kataidana da deġo tauna gewagewa be deġo tauna vere.

Didimana inam waisumaḡe

²¹ Be yodi didimana kedanama Mamaitua yai maḡatarina inam ḡavoe, be nam tarawatu. Be peroveta be tarawatu uma kedanama vaunama ai mate-matena. ²² Yodi Mamaitua banaga e kawa didimanidina, aitaḡa Yesu Keriso ḡarone tawai sumaḡana, avedi da tauda noḡone banaga vereda bo gewagewadama, ²³ baninama banaga matabuda gewagewa tè voiena aubainama nam teneteneḡina da Mamaitua ḡarone sibo tè tava.

²⁴ Vutuna aubainama Mamaitua na raukiviveree ya kawa didimanidana be inam kawa didimaninama ya ute yababedana, nam maesa mate. Nama e voivoiana, baninama Yesu Keriso yai yawasanidana. ²⁵ Mamaitua Yesu Keriso ya vine be ya guri da kosininama ya rauḡini da banaga matabuda dà gewagewama e koḡa porena deḡoda tàì sumaḡena. Inam kedane Mamaitua yai kataidana da tauna didimaninama, baninama boni tauna banaga adi gewagewae ya kitakita poredina be nam i kovokovoḡidina. Be yodi inam gewegewedima Yesu kosinine yai maesidina. ²⁶ Be mate Mamaitua yai kataiedana da tauna didimaninama, baninama yodi raḡanine banaga aitaḡa Yesu tawai sumaḡena, taudi matabudi Mamaitua e kawa didimanidina.

²⁷ Be yodi teneteneḡinama da sibo tauda tè seḡarana, baninama tè yawasanana aubainama, bo? Ibewa! Baninama yawasana tè paḡona nam dà noyama veredima aubaidi, ibewa da waisumaḡa Yesu Keriso ḡarone yawasana tè paḡona. ²⁸ Vutuna aubainama tauma ka riuriuna da banaga yawasana e paḡopaḡona inam waisumaḡe, be nam dà noyama veredima aubaidi.

²⁹ Mamaitua tauna tenaḡa, Jius be eteni banegidima adi Mamaituama. ³⁰ Baninama Mamaitua tenaḡa aubainama, tauna Jius be eteni banegidima e kawa didimanidina, inam waisumeḡinama teneḡine. ³¹ Be ya riuriuna da waisumaḡa inam ya saḡa guratana. Be yodi nemanama, tarawatu nam baniboruboruna, bo? Ibewa, waisumaḡe inam tarawatunama tà vovo teyetyena.

Eibraham na waisumaḡe Mamaitua tauna ya kawa didimanina

4 Eibraham tauna bonimai tamamaima. Be uma giudima ḡarodie aba tauna ya banavi? ² Deḡoda Eibraham na noyama veredie Mamaitua i kawa didimanina, naumeki da banaga matedie sibo ya seḡarana be nam Mamaitua matane. ³ Baninama girugiruminama poranama umanama ya riuna, “Eibraham Mamaitua yai sumaḡena, vutuna aubainama Mamaitua ya kawa didimanina”.

⁴ Raḡanine banaga e noyanoyana, tauna na maesama e paḡopaḡona, inam nam tà riuna ‘puyo’. Ibewa da tauna ya noyanoyana maesinama e paḡopaḡona. ⁵ Be Mamaitua ḡarone inam na tabu. Banaga aitaḡa nam ima noyanoyana, be Mamaitua banaga

gewegewedima taukawa didimanidima e waisumaḡena, tauna na waisumaḡama aubainama Mamaitua tauna ei yawasanina.

⁶ Be Deivid uma giunama teneḡinama ya giuena da nuavere baneginama aitaḡa Mamaitua e kawa didimana yababena, be nam na noyama maesina. ⁷ Tauna umanama ya riuna,

“Nuavere taudi aitaḡa adi voia waigewama ya noḡota poredina

be adi gewagewama ya tauriedina.

⁸ Be nuavere tauna aitaḡa na gewagewama tokare Bada nam e noḡota watane”.

⁹ Uma giunama Deivid ya giugiuena Jius banegidima aitaḡa kopitom a paḡopaḡona taudiḡa aubaidi bo banaga ḡesaudima kopitom nam ti paḡona mate aubaidi? Aba taugu è riuriuna ko noḡoti! Mamaitua tauna Eibraham na waisumaḡe ya kawa didimanina. ¹⁰ Be airaḡan Mamaitua Eibraham ya kawa didimani? Noḡone kopitom ya paḡo doke bo muriḡa da kopitom e paḡona, be Eibraham ya kawa didimani? Ibewa! Noḡone Mamaitua Eibraham ya kawa didimani doke-na, muriḡa da kopitom ya paḡona.

¹¹ Be inam kopitomnama ya paḡona, baninama inam yai matairana da tauna noḡone didimana ya paḡona na waisumaḡama aubainama. Tauna muriḡa da kopitom ya paḡona, be noḡone Mamaitua tauna ya kawa didimana dokena. Vutuna aubainama banaga matabudi aitaḡa kopitom nam ti paḡona, be tawai sumaḡana, taudi tamedima inam Eibraham, be Mamaitua inam banegidima ya kawa didimanidina. ¹² Be tauna inam kopitom banegidima mate tamedima, taudi nam kopitom taunaḡa ti paḡona, ibewa da waisumaḡa mate. Baninama inam waisumeḡinama teneḡinama tamadama Eibraham ḡarone be muriḡa da kopitom ya paḡona.

Mamaitua na saugama waisumaḡe tà paḡona

¹³ Mamaitua ya saugana da Eibraham na parate da nokoi ya naḡona natunatumama tokare dobu matabuna tai buderiena. Nama Mamaitua Eibraham ya riuna, baninama Eibraham na waisumaḡama aubainama, be nam tarawatu, ibewa. Tauna na waisumaḡe Mamaitua ya kawa didimani be inam sauginama ya utena. ¹⁴ Be deḡoda Mamaitua na saugama aitaḡa tarawatu tauvoteyetyenama i utedinna, naumeki da waisumaḡa inam nam baniboruboruna, be na saugama inam kavakavanama. ¹⁵ Baninama tarawatu e voivoie da Mamaitua nuana ewai medina tauda dà rawaḡaiḡaima aubainama. Be deḡoda tarawatu nam e kena, tokare nam teneḡinama da tà rawaḡaiḡai.

¹⁶ Uma vutuna aubainama aitaḡa tawai sumaḡana, Mamaitua ei yawasanidina. Inam kauine Mamaitua yawasana e uteute yababedana. Be Eibraham natunatumama matabudi riukaua da Mamaitua na saugama ta paḡona, nam tarawatu tauwai muriwatanenama taudiḡa, ibewa da aitaḡa tawai sumaḡana maika tamadama Eibraham, taudi mate sauga ta paḡona.

¹⁷ Girugiruminama porane umanama ya riuna: "Taugu è voiem da tam dam toitoi tamedima." Vutuna aubainama Eibraham tauna matabuda Tamadama Mamaitua matane, baninama tauna Mamaitua yawai sumaĝena. Mamaitua tauna yai rewapana kauana. Tauna banaga guriguridima ei yawasanidina, be tauna yaba nam adi kaba tubuĝa, be mudune e vatodi da ta maĝamaĝatarana.

¹⁸ Eibraham yai sumaĝa be ya noĝotadidina, avedi da nam sibo ya tubuĝa, be yaĝoro nama ya tubuĝana. Da tauna dam toitoi tamedima, maika Mamaitua ya riuriuena nama, "Am damma tokare ta toina, maika kipo-ra."

¹⁹ Eibraham ya kataie da tauna ĝaubonaĝa sibo ya gurina, baninama tauna kaite na modima 100 a kovina. Be na visarama Sera yai kaikaipoki be kaiteka yai rawa dosina. Be yaĝoro Eibraham Mamaitua na saugama yai sumaĝena da tokare na visarama Sera ei natunana, ²⁰ be tauna Mamaitua na saugama nam i noĝota bekubekuenta. Ibewa da na waisumaĝama yaĝoro yai rewapana kauana, baninama tauna Mamaitua ya kaikai suĝuna. ²¹ Be Eibraham ya katai kauena da Mamaitua aba ya sausaugena tokare teneteneĝinama da e voiena. ²² Baninama Eibraham na waisumaĝedidima Mamaitua ĝarone ya boruna, vutuna aubainama Mamaitua Eibraham ya kawa didimanina.

²³ Uma giudima, "Mamaitua Eibraham ya kawakawa didimanina nam taunaĝa aubainama ti girumina", ²⁴ ibewa da tauda mate. Baninama Mamaitua dâ badama Yesu, guriguridima nopodie, be ya kawa midisuĝu munaĝena. Deĝoda tâi sumaĝena, tauda mate e kawa didimanidana. ²⁵ Yesu tauna dâ gewagewama aubaidima ai gurina. Be tauna gurie ya midisuĝu munaĝa da tauda e kawa didimanidana, Mamaitua ĝarone.

Mamaitua be tauda poude suba e kenakenana

5 Yodi Bada Yesu Keriso dâ waisumaĝe tauda ya kawa didimanidana, vutuna aubainama yodi tauda be Mamaitua poude suba e kenakenana. ² Dâ waisumaĝama aubainama Yesu Keriso e tē verau be inam raukiviverenama Mamaitua ĝarone tē paĝona. Be yodi ma mosarida tâwai rabana da Mamaitua neneĝarinama e utedana.

³ Nam inam vutunaĝa, be mate tâi nuaverena dâ wainuatoitoie, baninama tē kataiena da wainuatoitoi e voie da tokare tauda tâ kaiguratena. ⁴ Be kaigurata e voie da tokare tauda tâi rewapana kauana. Be rewapana e voie da waisumaĝedidi e tubuĝana. ⁵ Be uma waisumaĝedidinama aubainama tokare nam tâi nuaboya, baninama Mamaitua na wainuapaĝoma Arua Babaue nopode ya ĝini porena, baninama tauna Arua Babau ya utedana.

⁶ Raĝanine tauda yaĝoro gewagewae tē miamiana, tauda inam Mamaitua na ĝaviama. Be raĝan boruborune Keriso ya gurina aubaidama. ⁷ Banaga deĝoda tokare turanama tenaĝa verenama aubainama e gurina. ⁸ Be Mamaitua na wainuapaĝoma ĝarode

yai maĝatarina, inam tauda yaĝoro gewagewae be Yesu aubaidama ya gurina. ⁹ Tauna kosinine tauda ya kawa didimanidana Mamaitua ĝarone. Vutuna aubainama yodi tē katai kauena da Mamaitua na medie Yesu tokare ei yawasanidana. ¹⁰ Raĝanine tauda yaĝoro Mamaitua na ĝaviama, be natunama Yesu na gurie ya voie da tauda Mamaitua mate yai rawateĝei munaĝedana. Be natunama Yesu na yawasanama e voie da tauda yawasana dosinama tâ paĝona, baninama yodi tauda Mamaitua na banagama aubainama. ¹¹ Be nam inam yabediĝa, be mate tâi nuaverena Mamaitua ĝarone, baninama tauna Yesu Keriso e tauda yodi Mamaitua tēi turanena.

Adam be Keriso

¹² Gewagewa dobue ya verauna, inam banaga tenaĝa kana taiye be uma gewagewane guri dobue ya verauna. Uma kauine guri banaga matabudi ĝarodie ya verauna, baninama matabudi gewagewa a voiena.

¹³ Gewagewa dobue ya kenakena be muriĝa tarawatu ya dobina. Be Mamaitua gewagewa ya kita poredina, inam raĝandie tarawatu nam i kenakenana. ¹⁴ Be yaĝoro Adam na raĝanie be ya naĝo da Mousis na raĝanie guri banaga yawai badedina. Avedi da aitaugâ tarawatu nam ti kati kotovina, Adam tarawatu yai kati kotovina maika. Adam tauna banaga muriĝa e verauna yawai matairena. ¹⁵ Be taudi rabui adi yawasanama nam teĝenidi, baninama Mamaitua na puyoma nam maika Adam na gewagewama nama. Inam baneginama Adam na gewagewae banaga toitoi a gurina. Be Yesu Keriso tauna Mamaitua na raukiviveree noĝotaporaĝa ya verauĝena banaga toitoi ĝarodie. ¹⁶ Mamaitua na puyoma be Adam na gewagewama nam tai ruvaruva be teneteneĝina. Baninama Mamaitua na puyoe banaga toitoi ya kawa didimanidina, avedi da taudi gewagewa toitoi a voidina. Be Adam na gewagewae banaga toitoi ta gurigurina. ¹⁷ Uma baneginama tenaĝa Adam na gewagewae, guri banaga matabudi yai badedina. Be banaga matabudi aitaugâ Mamaitua ĝarone noĝotaporaĝa puyonama dosinama tai anine be ta paĝona, taudi tokare Yesu Keriso mate yawasana tai badedina.

¹⁸ Vutuna aubainama Adam gewagewa tenaĝa ya voiena aubainama, banaga matabudi a gurina, be Yesu didimana tenaĝa ya voiena aubainama, banaga matabudi Mamaitua ya kawa didimanidina da yawasana tâ banavina. ¹⁹ Be kauinama teneĝine Adam na rawaĝaiĝaima aubainama, banaga matabudi gewagewa ya ragaudina, be Yesu na voteyateyama aubainama banaga toitoi Mamaitua e kawakawa didimanidina.

²⁰ Mamaitua tarawatu ya utedana, baninama dâ gewagewama na morabama ei maĝatarina. Be deĝoda gewagewa e morabana, naumeki da Mamaitua na raukiviverema e moraba vavasaĝana. ²¹ Vutuna aubainama gewagewa gurie ewai badana, be teneĝinama yodi Mamaitua na raukiviverema didimane

ewai badana, be yawasana kenakena nonoġinama tà paġona Yesu Kerisoe, tauna dà badama.

Tauwai sumaġa be gewagewa

6 Be yodi nema tà voia bako? Gewagewa tà kaigurate be Mamaitua na raukiviverema e moraba, bo? ² Ibewa ġoma! Tauda gewagewae tè guri be yodi nemanama gewagewae tà mia bako? ³ Ko noġonoġoti bo ibewa da tauda aitaġa Yesu Kerisoe tè babaitona, tauda yodi matabuda tè babaitona Yesu Keriso na gurima nopone. ⁴ Vutuna aubainama babaitoe tauda Yesu mate a dobodana. Be tauna gurie ya midisuġu munaġana Mamaitua na rewapanama neneġarine. Be inam rewapaninama teneġine tauda mate, yawasana vaune tà mianana.

⁵ Tauna na gurie tauda tauna mate tenaġa. Vutuna aubainama na kaba midisuġue tauda tauna mate tenaġa. ⁶ Baninama tè kataiena da tubuġidama poranama Yesu mate a tuparatu tenaġena. Vutuna aubainama tubuġidama gewagewa tauwai nuapaġoenama yodi na rewapanama ya kovina, be tauda nam gewagewa ġarone tà yaraga munaġa, ⁷ baninama aita da e gurina, gewagewa nam tauna e taukoni munaġe. ⁸ Be tauda tè kataiena da tauda Keriso mate tè gurina aubainama, Keriso mate tokare tà miana. ⁹ Be mate tè kataie da Keriso ya midisuġu munaġana, tokare nam e guri munaġa, baninama guri nam na rewapanama Yesu ġarone ima kenakenana. ¹⁰ Be Yesu tauna raġan tenaġa kava ya gurigurina, gewagewa na rewapanama yai kovina. Be yodi tauna na yawasana Mamaitua na yawasanae e miamiana. ¹¹ Vutuna aubainama taumi mate ko noġotimi da taumi gewagewae koya gurina, be Yesu Kerisoe ami yawasanama Mamaitua na yawasanae ko miana.

¹² Vutuna aubainama nam gewagewa koi anine da tubuġimima ei bade. Uma tubuġinama tokare e gurina. Nam gewagewa taumi e sorumi da taumi tubuġa na ġoanama gewegewedima koi muriwatanedi.

¹³ Nam tunimima aiyabinama koi anine da gewagewa ta voiedi. Be ibewa da ko ute munaġemina Mamaitua ġarone, baninama taumi gurie be koya naġona yawasanae. Vutuna aubainama yodi tunimima matabuna Mamaitua ko ute be koi anine da tunimima vutuna vere ta voiedina. ¹⁴ Naumeki da yodi gewagewa nam ei bademi, baninama taumi nam tarawatu na waibadae koma miamiana, ibewa da taumi Mamaitua na raukiviverema na waibadae ko miamiana.

Tauda yodi nam gewagewa ei yarageda

¹⁵ Be yodi aba tà voie? Tauda Mamaitua na raukiviverema na waibadae tà miamiana, be nam tarawatu na waibadae tama miamiana. Vutuna aubainama yodi gewagewa tà voie, bo? Ibewa ġoma! ¹⁶ Koya kataie bo ibewa da taumi aita ko voteyeteyena taumi inam tauna na taunoyama? Vutuna aubainama deġoda taumi gewagewa na taunoyama, taumi tokare ko gurina. Be deġoda taumi Mamaitua ko voteyeteyena, taumi

tokare Mamaitua na taunoyama be tauna ei yawasanimina. ¹⁷ Taumi raġan tenaġa gewagewa yawai yaragemina, be Mamaitua tà kaiwena da yodi nuemima tabutabunama koya vitaredi be riukaua waikatakatainama yai katakataimi be taumi ko vovo teyeteyedina. ¹⁸ Taumi gewagewae be Bada ya kaiporemi da yodi riukaua na yarayaragama.

¹⁹ Taumi ami noġotama vovo gwaġegwaġedima aubainama, yau ġiuma teketekedie yà ġiugiuna da taumi ko kataiena. Boni tunimima koyai utaedi da mira be gewagewa dosidima ġarodie awai yaragana. Inam nama yodi tunimima koi utaedi da yaba didimanidima ġarodie tai yaragana yawasana babaunama aubainama.

²⁰ Taumi gewagewa ġarodie koyawai yaragana raġandie, taumi didimana nam ko noġonoġotidina. ²¹ Inam yabedima koya voivoiedina yodi kowai kawa tunimayaġedina, damodie aba koya banavi? Nam aiya-ba da naumeki guri! ²² Be yodi taumi gewagewae be Bada ya kaiporemima da taumi yodi Mamaitua na taunoyama. Vutuna aubainama yodi taumi teneteneġinama da Mamaitua na ġoanama ko voiedina, yodibe taumi tokare koi rawa babau be damone taumi yawasana kenakena nonoġinama ko paġona. ²³ Baninama dà gewagewama na maesama inam guri, be Mamaitua na puyoma inam yawasana kenakena nonoġinama, dà Badama Yesu Kerisoe.

Raġanine banaga e gurina tarawatu na rewapanama nam ġarone ima kenakenana

7 Yau bana, tarawatu ko noġoti. Banaga e miamiana, inam raġanine tarawatu tauna banaga ewai badana. ² Inam maika waivi wainaġinama. Raġanine tauġoma yawayawasaninama e miamiana, inam raġanine waivi nam teneteneġina da na tauġomama e gose. Be deġoda na tauġomama e gurina, inam raġanine tauna wainaġi tarawatunama e dobidobi porena. ³ Vutuna aubainama deġoda na tauġomama yawayawasaninama e miamia be waivi tauġoma ġesaunama e naġina, tauna na badama debane mui e poreporena. Be deġoda na tauġomama e guri be waivi tauġoma ġesaunama e naġina, inam naumeki.

⁴ Yau bana, uma kauinama teneġinama taumi mate ġaromie. Taumi Keriso mate koya guri tenaġana! Vutuna aubainama tarawatu na rewapanama ġaromie nam ima kenakenana. Keriso gurie be ya midisuġu munaġana, be taumi yodi tauna ġaroġaronama, da taumi ko votana Mamaitua aubainama. ⁵ Raġanine tauda tubuġa yawai dokedana noġota gewegewedima dà yawasanae a noyanoyana. Uma noġotidima gewegewedima tarawatie a maġatarana. Vutuna aubainama tauda boni dà votavotama guri a tubu-tubuġana. ⁶ Baninama tauda Yesu mate tè gurina aubainama, tauda yodi tarawatu na rewapanae be Yesu ya kuvesidana. Vutuna aubainama yodi keda vau-nama Arue tà noyana, be nam keda poranama tarawatu a girugirumina tà noye.

Tarawatu be gewagewa

⁷ Yodi aba tà giue? Tarawatu taunağa inam gewagewa, bo? Ibewa ġoma! Taugu tokare nam sibo gewagewa e kataie, ibewa da tarawatu ewai maġatarana. Baninama taugu tokare waikwina nam e kataie, deġoda tarawatu nam sibo i riuna, "Nam kwai kwina!"

⁸ Gewagewa na kedama tarawatue ya banavi be ya voie da nopogue waikwina noġotidima ta tavatavana da tarawatu yàwai kati kotovina. Baninama deġoda tarawatu nam sibo i kenakena, tokare gewagewa na rewapanama yai kavena maika banaga gurigurinama.

⁹ Raġanine taugu ġaubogue taugu tarawatu nam e kataiena, taugu ma nuaveregu yawasanae è miamiana. Be muriğa tarawatu è paġopaġona raġanine, gewagewa ya naġo midisuġu be yau yawasanae ya saġana. ¹⁰ Dabudine è kataie da taugu è gurina. Tarawatu kabe yawasana i uteutegu da tauna guri ya uteguna.

¹¹ Gewagewa na kedama tarawatue ya banavina, vutuna aubainama ya kaiyovuegu be inam tarawatune yai guriguna. ¹² Be tarawatu taunağa inam babaunama. Be uma riuvavasaġinama, "Nam kwai kwina" tauna mate babaunama, didimana be vere.

¹³ Naumeki, deġoda tarawatu inam yaba verenama, inam yabanama verenama ya voie da taugu e guri, bo? Ibewa ġoma! Gewagewa uma tarawatunama verenama ya paġo be tarawatune yai guriguna. Be tarawatue yodi tà kitakitana da gewagewa inam naumeki gewagewa vavasaġinama.

Gewagewa banaga ewai badedina

¹⁴ Tauda tè kataiena da tarawatu inam Mamaitua ġarone be ya yovona. Be tauda banaga tarawatu waimuriwatanenama tè gwaġana aubainama, gewagewa tauda ewai badedana. ¹⁵ Be yaba bare-baredima yà voivoiedina, taugu nam e kataiena da aba aubainama yà voivoiedi. Taugu yaba veredima è ġoeġoedina sibo è voiedina, be yabedima nam ama voivoiedina. Be taugu yaba yau kaba tuaġaiedima, vutudi taugu yà voivoiedina. ¹⁶ Be deġoda yaba bare-baredima nam ama ġoeġoedina, be taugu yà voivoiedina, inam taugu yàwai aninana da tarawatu inam riukaua. ¹⁷ Vutuna aubainama nam taugu inam yabedima barebaredima ama voivoiedina, ibewa da gewagewa nopogue e kenakenana, tauna vutuna e voivoiedina.

¹⁸ Baninama è kataie da nopogue nam aba verenama ima kenakenana. Nopogue ġoana riukaua da e kenakenana da vere sibo è voiena, be nam rewapanama ġarogue da yà voie. ¹⁹ Baninama yaba yà voivoiedina, taudi nam yau ġoana da sibo è voiedi. Be yaba voiedima nam yau kaba ġoedi, inam yabedima yaġoro da yà voivoiedina. ²⁰ Be deġoda yaba yà tuatuaġaiedina, be yaġoro yà voivoiedina, inam kaidima tawai kataigu da nam taugu inam yabedima ama voivoiedina, be ibewa da gewagewa nopogue e kenakenana, tauna vutuna e voivoiedina.

²¹ Dobudine è kita da raġan matabuna inam umana e tubutubuġana: Raġanine è raurubu da kabe vere è voivoie, da gewagewağa è voivoiena. ²² Naumeki nopogue Mamaitua na tarawatuma yà ġoeġoe kauena, ²³ be Mamaitua na tarawatuma nopogue e kenakenana. Be taugu è banavi da tarawatu ġesaunama tunigue yai rewapanava vavasaġa be e panipaniguna, be Mamaitua na tarawatuma ewai ġaviena. ²⁴ O kapore, wainuatoitoiguma! Aitau e kaisagugu, be tubuġa uma gurigurinama yà gose pore? ²⁵ Baninama nopogue taugu Mamaitua na tarawatuma yà vovo teyeteyena, be tunigue taugu gewagewa na tarawatuma yà vovo teyeteyena. Be Mamaitua yài kaiwena, baninama taune dà Badama Yesu Kerisoe ya kuvesiguna.

Yawasana vaunama Arua Babaue

8 Vutuna aubainama taudi aitauga Yesu Kerisoe ta miamiana, taudi tokare nam kovoġa ta banavi.

² Baninama tarawatu Arua Babaue vutuna yawasana Yesu Kerisoe ya uteguna da gewagewa be guri adi tarawatue ya kuvesiguna. ³ Tarawatu nam teneteneġina da sibo yai yawasanida, baninama tauda tarawatu waimuriwatanenama ġarone tè gwaġa kauana. Vutuna aubainama Mamaitua Natunama ya riupore yovoġe be tubuġa ya utena maika, tauda tubuġidama gewagewa tauvoienama. Be Mamaitua Yesu tubuġa ya utena, be inam tubuġine tauda dà gewagewama kovoġinama ya paġona, be yodi ġarode gewagewa na rewapanama ya kovina. ⁴ Vutuna aubainama deġoda tauda Arua Babau na ġoane tà miana, be nam tubuġa na ġoane, inam raġanine tauda teneġinama da Mamaitua na tarawatuma tà voteyeteyena.

⁵ Be taudi aitauga tubuġa na ġoane ta miamiana, taudi adi noġotama matabuna tubuġa na ġoane e kenakenana. Be taudi aitauga Arua Babau na ġoane ta miamiana, taudi adi noġotama matabuna Arua Babau na ġoane e kenakenana. ⁶ Deġoda tubuġa na ġoanama tà noġota guratena, damonama guri tà banavina. Be deġoda Arua Babau na ġoanama tà noġota guratena, damonama yawasana be suba tà banavidina. ⁷ Nama ta tubutubuġana, baninama tubuġa na wainua noġonoġotama inam Mamaitua na ġaviama, be deġoda tauda tubuġa na wainua noġonoġotama tai muriwatanena, tauda tokare Mamaitua na tarawatuma nam tà voteyeteye. Be nam tokare tà voie be teneġina. ⁸ Taudi aitauga tubuġa na ġoane ta miamiana, taudi nam Mamaitua timawai nuaverena.

⁹ Be taumi nam tubuġa na waibadae koma miamiana. Ibewa! Deġoda Mamaitua Aruinama nopomie, naumeki da taumi Arua Babau na waibadae ko miana. Be deġoda aitau Keriso Aruinama nam tauna nopone e mia, naumeki da tauna nam Keriso ġarona. ¹⁰ Be deġoda Keriso nopomie, tubuġimima ya gurina be Arua Babaue yawasana ko paġona, baninama Mamaitua ya kawa didimanima. ¹¹ Mamaitua Aruinama Yesu gurie be ya kawa midisuġu munaġena. Deġoda inam Aruinama nopomie e miana, naumeki da tokare tauna vutuna, taumi tubuġimima guriguridima mate e

kawa midisuğudina. Baninama tauna Aruinama nopomie e miamiana.

¹² Vutuna aubainama yau bana, tubuğa na ġoanama nam na noyama aba ġarode ima kenakenana. ¹³ Bani-nama değoda taumi tubuğa na ġoanama koi muri-watana nonoğena, taumi tokare ko gurina. Be değoda Arua Babaue tubuğa na ġoanama gewegewedima koi guridina, taumi tokare yawasana ko banavina. ¹⁴ Bani-nama taudi aitauga Mamaitua Aruinama ewai dokedi-na, taudi vutudi Mamaitua natunatumama.

¹⁵ Be Mamaitua Arua Babau ya utemina inam nam e voiemu da taumi taunoya yababa da sibo ko nainaira. Ibewa! Be tauna Arua Babau ya utemina e voiemu da taumi Mamaitua natunatumama. Vutuna aubainama taumi yodi Mamaitua ġarone ko riuna, "Mamai"!

¹⁶ Mamaitua Aruinama tauda aruidama e riuriuena da tauda riukaua Mamaitua natunatumama. ¹⁷ Yodi tauda Mamaitua natunatumama, vutuna aubainama tauda tokare Keriso mate Mamaitua na buderima tà pağona. Değoda tauna na wainuatoitoie tauda mate tà nua-toitoi saguna, tokare Mamaitua neneğarine Keriso mate tà mia tenağana.

Rağan muriğa na yawasanama

¹⁸ Taugu yà kitakitana da wainuatoitoi yodi tà banabavidina taudi yawasana tokare e veraverauna ġarode e tavana, nam mate tà ruvaruva be teneteneğina, ibewa. ¹⁹

²⁰ Mamaitua yaba matabuna yawai tubuğidina ta guriguri be ta bovaova yababana, vutuna aubainama ma nuaboyedi ta miamiana. Be inam nam taudi adi ġoana, be tauwai tubuğidima na ġoane nama. Be yağoro nopodima ewai noğotana da rağanine Mamaitua na damma neneğarine ta sağana, taudi mate neneğara ta pağo da guri be bova adi rağanima e kovina. (v 19) Vutuna aubainama, yaba matabuna Mamaitua yawai tubuğidina, taudi tawai raba be keda ta kitakitana da uma yawasaninama sağasağa vavasağinama Mamaitua na sedama e utedina, dobue yaba matabuna matedie. ²² Tauda tè kataiena da pakane da yodi yaba matabuna ta yakeyakeina maika waivi rağanine ewai tikana tunimuyanama nama. ²³ Be nam yabedima taudiğa, be tauda mate, avedi da puyo Arua Babau tè pağona, be yağoro tà yakeyakei be tàwai rabana da Bada ei kawa natuneda be tubuğidima ei yawasanidina. ²⁴ Rağanine Bada yai yawasanidana tauda tà noğonoğotina, da tokare tà nağona marae. Be tauda değoda sibo kaite marae tè nağona, yodi nam tama noğonoğotina da sibo marae tè nağo. Baninama nam aita yaba kaite ya pağo be yodi ima ġoeğoena e pağo munağa. ²⁵ Be yodi yağoro mara nam te kitana, vutuna aubainama tauda nuatauga tàwai rabana da marae tà nağona.

²⁶ Be mate Arua Babau dà vogwağagwağae e sagusagudana. Baninama tauda nam moiragi kaua te kataiena, vutuna aubainama Arua Babau Mamaitua ġarone aubaidama moiragie ġiu e vatovatodina, bani-

† Aramaic bonane 'Abba' inam 'Mamai'.

nama tauda nam teneteneğina da tà vatodi. ²⁷ Arua Babau tauda aubaidama e moimoiragina Mamaitua na ġoanama ruvane. Be aba Arua Babau Mamaitua e ri-uena, tauna kaite ya kataiena, baninama Mamaitua banaga babaudama nopodama ya katai kauena.

²⁸ Tauda tè kataie da banaga aitauga Mamaitua tawai nuapağoena, taudi ġarodie yawasana matabudi veredima, be piripiri ta tubutubuğana inam vere taudi aubaidima. Uma banegidima taudi vutudi Mamaitua bonimai ya vinedina na ġoanama ruvane. ²⁹ Be banaga aitauga Mamaitua ya vinevinedina, taudi ya voiedina maika natuğominama Yesu, be Yesu tauna tautuağa.

³⁰ Be aitauga Mamaitua ya vinevinedina, taudi ya yokoedina da sibo a verauna tauna ġarone. Be aitauga tauna ya yokoyokoedina, taudi ya kawa didimanidina. Be aitauga tauna ya kawakawa didimanidina, taudi yawasana verenama marae ya utedina.

Mamaitua na wainuapağoe nam aba tokare e dariğeda

³¹ Yodi aba tà ġiue? Değoda Mamaitua tauda muride e midimidina, aita tokare ei ġavieda? ³² Avedi da natuğominama be nam i rabe kwasena, be yağoro yai utaena tauda matabuda aubaidama. Be teneğine nama tauna na raukiviveree yaba matabudi e uteutedana.

³³ Vutuna aubainama nam aita teneteneğina da ei wavuda, baninama Mamaitua kaite ya kawa didimanidana. Be mate Yesu Keriso vutuna ya guri be ya midisuğu munağana, tauna Mamaitua kasaune e mia be aubaidama e moimoiragina.

³⁵ Be yodi Keriso na wainuapağoe nam aba tokare e dariğeda. Nam nuaboya, nam naira, nam raukivigewagewa, nam meğara, nam waikaruwağawağa, nam iğara. ³⁶ Girugiruminama porane ya girugirumina nama, "Tam kamtaie rağan matabuna tauma raukivigewagewa ka banabanavidina, be ta vunuvunuğimaina maika musara." ^{†37} Be avedi da nuaboya tà banabanavidina, be yağoro tà vaisuba vavasağedina Yesu Kerisoe, tauna vutuna ewai nuapağoedana.

³⁸ Baninama taugu è katai kauena da Mamaitua na wainuapağoe nam aba tokare e dariğeda, nam guri, nam yawasana, nam anea, nam penama, nam yaba yodi ta tubutubuğana bo tokare ta tubuğana, nam aba rewapanidi, ³⁹ nam arua gunume bo dobue, nam aba Mamaitua yawai tubuğidina, nam aba tokare Mamaitua na wainuapağoe e dariğeda, ibewa! Yesu Kerisoe Mamaitua yai kataidana da tauna ewai nuapağoedana.

Mamaitua be Israel banegidima

9 Taugu Yesu Keriso matane yà riuriu kauana, be nam ama kaikaiyovuna. Arua Babau nopogue nama e riuriueguna. ² Israel banegidima nam adi waisumağa, vutuna aubainama taugu nopogue èi nu-

†† Gurik bonane ya riuna 'sipu', be nam 'musara'.

aboya da èi nuaboya kauana, be è noḡoti da Mamaitua taugu sibo ya raukivi gewegewegu be taudi sibo yai yawasanidina. ⁴ Baninama taudi Mamaitua ya vinedina da tauna natunatumama be taudi neneḡarinama a kita be na saugama ḡarodie ya boruna. Taudi Mousis na tarawatuma a paḡo be tempol nopone ta tapataparorona, be Mamaitua ya riuedina da tokare ei yawasanidina. ⁵ Be taudi ḡarodie dede pakanama banegidima, † be inam damne Yesu Keriso ya tubuḡana, tauna vutuna Mamaitua, be raḡan matabuna ta kaikai suḡu nonoḡena! Inam riukaua.

Aitauḡa Mamaitua na damma nopone?

⁶ Taugu yà riuriuna da Mamaitua na saugama nam i kavena. Israel banegidima nam matabudi Mamaitua na dam. ⁷ Avedi da taudi Eibraham natunatumama, yaḡoro nam matabudi Mamaitua na seda, ibewa. Mamaitua Eibraham umanama ya riuenana, "Aisik na dame taugu tokare am sedama è sausaugemna yà utemna." ⁸ Inam baninama umanama: Avedi da taudi Eibraham natunatumama, yaḡoro taudi nam Mamaitua natunatumama, be aitauḡa Mamaitua na saugama tauwai sumaḡenama, taudi inam riukaua Mamaitua natunatumama. ⁹ Mamaitua na saugama Eibraham ḡarone inam umanama ya riuna, "Taugu yau raḡanima è boruborue taugu yà yovo munaḡana, yodibe Sera gomana tauḡominama tokare e tikana."

¹⁰ Be teneḡinama nama Rebeka ḡarone. Rebeka na sedama tautauḡomidima tamedima tenaḡa Aisik, tauda mate tamadama. ¹¹ Be Rebeka muriḡa da seda raḡaraḡa e tikedi da yawasana veredi bo gewegewedima ta voidina, be noḡone Mamaitua Rebeka umanama ya riuenana: "Gomana tautuaḡa tokare tasinama ḡarone ei taunoyana." Mamaitua nama ya riuna, inam tauda sibo tè kataie da Mamaitua na ḡoane banaga e vinevinedina, be nam adi noyama debane. ¹³ Vutuna aubainama girugiruminama porane umanama ya riuna, "Jeikob nuaguma e paḡopaḡona be Iso è tu-aḡaiena."

¹⁴ Be yodi nema tà riu bako? Mamaitua nam didimana banegina, bo? ¹⁵ Mamaitua Mousis umanama ya riuenana,

"Taugu yau raunuatoima banaga yà ḡoeḡoena nama ya raunuatoiena,

be yau raukiviverema banaga yà ḡoeḡoena nama ḡarone yà raukivi verena."

¹⁶ Vutuna aubainama banaga yawasana ta paḡona, be nam adi ḡoane bo adi noyama veredima aubaidi, ibewa, be Mamaitua taunaḡa e ḡoeḡoena nama e raukivi verena ḡarodie.

¹⁷ Be guyau Pero ḡarone ko kita. Mamaitua tauna ḡarone ya riuna umanama, "Taugu è voiem da guyau kuya tubuḡana, inam taugu yau rewapanama ḡarome yai maḡatari da dobu matabuna ta kita be isaguma ta kaisuḡuna." ¹⁸ Vutuna aubainama Mamaitua na raukiviverema banaga e ḡoeḡoena, nama ḡarone e rauki-

viverena. Be mate Mamaitua e ḡoeḡoena nama, banaga noponama e kawa badona.

¹⁹ Be tokare banaga ḡesaumima umanama ko riueguna, "Deḡoda Mamaitua na yawasanama nama, aba aubainama tauna e riuriuna da tauma gewagewa banagimai? Tauda nam teneteneḡina da na ḡoanama tà ḡake."

²⁰ Tam am rewapanama aba da Mamaitua e giugiu be kwa riuute munaḡe? "Gurewa nam tokare aitu tauvoienama e riuenana: Aba aubainama umanama kitaguma kuya voiegu?" ²¹ Gurewa tauvoienama doḡa teneḡinama e paḡo be na ḡoane nama gurewa verenama be kamai guregurewa e voivoiedina. ²² Be inam kauinama teneḡinama nama. Mamaitua guyau Pero be Ijijt banegidima ya vinedi da ḡarodie na medima be na rewapanama ei maḡatarina. Be avedi da Mamaitua ya vinedina da taudi sibo a gurina, be tauna yaḡoro mareḡa ewai rauriedina. ²³ Be banaga ḡesaudima ya vinedina da taudi neneḡarinama maumaurinama tokare a paḡona. Vutuna aubainama Mamaitua na raukiviverema be na rewapanama taudi ḡarodie yai maḡatarina. ²⁴ Be inam banegidima inam tauda, tauna Jius be eteni nopodie ya vinedana.

²⁵ Maika Mamaitua peroveta Osea ya riuriuenana,

"Taugu tokare eteni banegidima yà vinedi be yà voidi da taudi yau banagama.

Be taudi nuaguma ta paḡona, avedi da yodi nuaguma nam tima paḡopaḡona."

²⁶ Be mate Osea ya riuenana,

"Deḡo è riuedina, 'Taumi nam taugu yau banaga', yodi tokare yà riuedina, 'Taumi Mamaitua miamia nonoḡinama natunatumama.'"

²⁷ Be peroveta Aisaia Israel aubaina ya riuna umanama,

"Avedi da Israel banegidima sievidima maika gimori gere,

be raubisaḡa tokare ei yawasanidina.

²⁸ Baninama Mamaitua na ogama ya tarataraḡina nama,

tokare e voia makaie be e voia rovona."

²⁹ Inam maika Aisaia kaite ya vatona,

"Deḡoda Bada wairewapana vavasaḡinama banaga raubisaḡa sibo nam i gosedi,

tauda tokare Sodom be Gomora banegidima tè ruvedi be tè guri rovona." ††

Israel banegidima nam waisumaḡa ḡarodie

³⁰ Be yodi tà kita da eteni banegidima avedi da didimana nam ti wanewanena, be yaḡoro Mamaitua adi waisumaḡe ya kawa didimanidina. ³¹ Be Israel banegidima taudi didimana nam ti banavina, baninama taudi didimana tarawatue a wanewanena aubainama. ³² Aba aubainama didimana nam ti banavi? Bani nama taudi a noḡoti da adi noyama veredie kabe didimana ta banavi, be nam waisumaḡe. Taudi yeku ‡ adi

† Dede pakanama banegidima inam: Eibraham, Aisik be Jeikob.

†† Sodom be Gomora adi gututuma ko sievidina. (Genesis 19:1-29) ‡ 'Yeku' inam Yesu Keriso.

kaba saḡaivitarema a saḡai vitarena. ³³ Ya girugirumi-na nama:

“Ko kitana, taugu Saionma yeku yà boruboruna, be vutuna banaga e voidedi da ta saḡai vitare be ta bekuna.

Be aitu uma yekunama ewai sumaḡena, tauna tokare nam tunimayaḡe e mia.”

10 Yau bana, taugu nuaguma e ḡoeḡoe kau e be Mamaitua yàwai baḡana da tauna sibo Israel banegidima yai yawasanidina. ² Taugu è kataiena da taudi ta rarau rubu guratana da Mamaitua sibo a tainuaverena, be tauna anitai nuaverenama na kedama, nam ti katai kauena. ³ Taudi Mamaitua na didimana kedana a riutuaḡaie, be taudi adi noḡotama nama na ruvae didimana kedana a wanewanena. ⁴ Be taudi nam ti kataiena da Keriso ya voie da tarawatu na raḡanima ya kovina. Be aitu da Keriso ewai sumaḡena, tauna tokare didimana e banavina.

⁵ Mousis didimana tarawatu e umanama ya giuedina, “Aitauḡa uma kaidima yà giugiuuedina e voidedina, tauna tokare ḡarodie yawasana e banavina.” ⁶ Be didimana waisumaḡe inam umanama ya giuedina, “Nam nopomie ko riuna, ‘Aitu e saḡa e naḡo marae be Keriso e yovoḡe?’” ⁷ Bo “Aitu e yovo e naḡo guriguridima adi gabue be Keriso e saḡe?” Ibewa! ⁸ Inam kaidie nam tokare yawasana ko banavidi. Be you, didimana waisumaḡe umanama ya giuedina, “Yawasana riuna inam ḡaromie; mudumie be nopomie.” Inam riuna vutuna waisumaḡa riunama tauma ka rarau guguyena.

⁹ Inam giudima banidima umanama, Deḡoda tam mudume kwa riuna, “Yesu tauna Bada” be nopome kwai sumaḡa da Mamaitua Keriso gurie be ya kawa midisuḡu munaḡena, tam tokare yawasana kenakena nonoḡinama kwa banavina. ¹⁰ Baninama dà waisumaḡe tokare Mamaitua e kawa didimanidana, be deḡoda mudude Yesu Keriso tà giuena, tauda tokare Mamaitua ei yawasanidana. ¹¹ Vutuna aubainama girugiruminama umanama ya riuna, “Aitu tauna ḡarone ewai sumaḡana, tauna tokare nam tunimayaḡe e mia.” ¹² Yodi uma giunama mayanama maika banaga matabuda, tauda Jius be eteni banegidima matabuda e riuriuedana, baninama Bada tauna tenaḡa, be banaga matabuna ewai badedina, be vere dosidima aitauḡa tauna ḡarone sagu tawai baḡena e uteutedina, ¹³ baninama girugiruminama nama ya riuna, “Aitauḡa Bada ḡarone yawasana tawai baḡena, taudi tokare ei yawasanidina.”

¹⁴ Be nema taudi sagu tai baḡe bake, deḡoda taudi Bada nam tai sumaḡe? Be nema Bada tai sumaḡa bake, deḡoda varinama nam ta vaie? Be nema vari verenama ta vaia bake, deḡoda nam aitu ḡarodie e rauguguya? ¹⁵ Be nema taudi ta rauguguya bako, deḡoda Keriso taurauguguya nam e riuporaḡa? Girugiruminama umanama ya riuna: “Banaga tawai nuavere kauana raḡanine taurauguguya ta verau be vari verena be siba giunama ta rarau guguyena.”

¹⁶ Be nam Israel banegidima matabudi vari verenama ti paḡona. Inam maika peroveta Aisaia ya riuriuna nama: “Bada, nam banaga toitoi ama giuna ti sumaḡena.” ¹⁷ Be yaḡoro Keriso banaga ya riuporedina rauguguya aubainama be adi rauguguyae banaga ta vaie, be tai sumaḡana.

¹⁸ Be Jius banegidima nemanama? Taudi vari verenama nam ti vaie, bo? Ibewa da taudi kaite a vaiena. Baninama girugiruminama porane ya riuna umanama: “Taudi a rarau guguyana varinama dobu matabuna yai moḡavuna, be dobu damodie mate.”

¹⁹ Bo agunai Jius banegidima a vaiena be baninama nam ti katai kau e, bo? Ibewa, taudi a kataiena. Uma kaurinama vutuna aubainama Mamaitua Mousis umanama ya riuna:

“Avedi da eteni banegidima buebuedima taudi nam Jius, be tokare yà vinedina.

Yodibe taumi tokare ko unuredi be ko mediedina.”

²⁰ Be Aisaia mate umanama ya riuna:

“Aitauḡa taudi nam ti wanewaneguna, taudi ḡarodie è maḡatara be a banaviguna.”

²¹ Be Israel banegidima aubaidima umanama ya riuna:

“Raḡan daudaunama taugu aubaimima èwai rabana da sibo ḡarogue koya tavana,

be taumi nam ko tavana, baninama taumi banaga beapoteptemi be raraukosoḡaiḡaimima.”

Israel banegidima tautaugosedima

11 Be yodi nemanama? Mamaitua na banagama ya tuaḡaiedi, bo? Ibewa! Taugu mate Israel banegiguma, Eibraham natunama, be Bendiman na damma nopone.

² Mamaitua na banagama boni ya vinevinedina nam i tuaḡaiedina, ibewa! Elaija na gututuma ko noḡoti, raḡanine tauna Mamaitua ḡarone ya riubona badobadona Israel banegidima kadi taiye. ³ Tauna umanama ya riuna: “Bada, taudi am perovetama matabudi ai guri rovodi be am oltama a katiweidina. Be yodi tauguḡa yà miamiana, be taudi ta ḡoeḡoe da taugu mate tai guriguna.”

⁴ Be Bada umanama ya paribeenana: “Taugu banaga 7 tausand aubaiguma è taugosaḡana, baninama taudi nam kokoitau Bal ḡarone ti raudunena.”

⁵ Be yodi uma raḡanine kaurinama teneḡinama nama. Mamaitua na rauguguyee banaga tautaugosedima ya vinedina. ⁶ Tauna na rauguguyee ya vinedina be nam adi noyama debane. Be deḡoda adi noyama debane i vinedina, agunai rauguguyee nam baniboruboruna.

⁷ Be yodi tà kita, Israel taudi didimana a wanewane guratana be nam ti banavina. Be Mamaitua na vinevinema banegidima taudiḡa didimana a banavina, be Israel banegidima ḡesaudima Mamaitua ya kawa nopobadodina ⁸ maika girugirumina porane ya riuriuna nama:

“Mamaitua arua gewagewanama ya utedi, be uma aruinama taudi ya kawa debabuedi

be ya voiedi da matedie nam timawai kita
be beedie nam timawai beavaiana naumeki da yodi.”

⁹ Be Deivid umanama ya riuna:

“Taudi adi puyoma soidima sibo ya tikona munaḡedi,
be a saḡai vitaredina, baninama inam adi kovoḡa-
ma.

¹⁰ Taudi sibo arue matedima ai kupikupi da taudi nam
sibo ai kita,

be raḡan matabuna sibo ḡayawa a kwarina.”

Eteni banegimima taumi nam ko rauguyaguyau

¹¹ Yodi yài taravira munaḡemina. Mamaitua na ba-
nagama ya tuaḡai vavasaḡedi, bo? Ibewa! Israel
banegidima Mamaitua a mia tautauriena, aubainama
Mamaitua eteni banegidima ei yawasanidina da Israel
banegidima sibo a unurana eteni banegidima ḡarodie.

¹² Be uma ko noḡoti, Israel banegidima taudi Yesu
Keriso a tuaḡaiena, aubainama eteni banegidima
dobu matabuna yawasana a banavina, Israel banegidi-
ma matabudi Yesu tawai sumaḡena raḡanine, eteni
banegidima tokare waiaiana dosinama ta paḡona.

¹³ Be taumi aitaḡa nam Jius, taumi yodi yà riuemina:
Taugu ei nuaverena da Mamaitua ya riuporeguna tau-
mi eteni banegimima ḡaromie da vari verenama yà
rauguguyena. ¹⁴ Be uma kauine Jius banegidima nued-
ima ei medi be taudi mate tai sumaḡana. ¹⁵ Be yodi ko
kita da, raḡanine Mamaitua Jius banegidima ya riuriu
tuaḡaiedina, inam raḡanine dobu matabuna adi
gewagewama ya noḡota poredina, be raḡanine Ma-
maitua Jius banegidima ei anina munaḡedina, aba
tokare e tubuḡa? Inam raḡanine banaga guriguridima
ta midisuḡu munaḡana. ¹⁶ Baninama deḡoda Ma-
maitua Jius adi dedema pakanama banegidima yai
aninedina, naumeki da taudi adi sedama mate Ma-
maitua tokare ei aninedina. Inam kauinama teneḡina-
ma maika kai olip. Deḡoda kai olip waraminama yai
aninena, naumeki da kai ragedima mate tokare ei
aninedina.

¹⁷ Be yodi raḡandie Mamaitua uma kainama ragedi-
ma ḡesaudima ya kotovidina, be taumi avedi da dobira
olipnama, be ya ragaumi da olip ragedima ya kotoko-
tovidina kividie ya pani wairatumina. Be yodi taumi
olip waraminama bodinama na rewapanae taumi ko
gogogogona. ¹⁸ Vutuna aubainama olip ragedima
midimididima noḡodie nam ko seḡara! Be ko noḡoti
da warama nam na yasima taumi. Taumi ami yasima
inam warama.

¹⁹ Be agunai taumi umanama ko riuna, “Mamaitua
kai olip ragedima ḡesaudima ya kotovidina, kividie
tauma e pani wairatumaina aubainama.” ²⁰ Inam
riukaua, be ko noḡoti da taudi nam tiwai sumaḡana
aubainama Mamaitua ya kotovidina, be taumi Keriso
kawai sumaḡena aubainama Mamaitua taumi ya pani
wairatumina. Vutuna aubainama nam noḡodie ko
seḡara, avedi! Be taumi sibo koya nairana, ²¹ baninama
deḡoda Mamaitua kai ragedima veredima i kotovidina,

taumi mate tokare ya kotovimina, deḡoda taumi nam
koi sumaḡana.

²² Be yodi tauda Mamaitua na raukiviverema be na
raukivigewagewama tà kitana. Tauna na
raukivigewagewama taudi aitaḡa nam Mamaitua
tima vovo teyetejena ḡarodie, be deḡoda raḡan
matabuna koi sumaḡena, na raukiviverema taumi
ḡaromie e kenana, be deḡoda ibewa, taumi mate e ko-
tova poremina. ²³ Be deḡoda Jius banegidima
waisumaḡa tai kare munaḡena, taudi tokare Ma-
maitua e pani wairatu munaḡedina, baninama na re-
wapanama e kenakenana da nama e voiana.

²⁴ Be avedi da taumi dobira olipnama, be yaḡoro Ma-
maitua ya paḡomi da olip verenama bogane ya pani
wairatumina. Vutuna aubainama tauna tokare
teneteneḡinama da olip verenama ragedima ya ko-
tokotova poredina, kividie e pani wairatu munaḡedina.

Mamaitua tokare Israel banegidima ei yawasanidina

²⁵ Yau bana, uma inam riukaua semosemonama yà
riuriuemina da taumi ko kataie be nam ko kawa saḡe
munaḡemi Israel banegidima noḡodie. Inam riukaua
da Mamaitua Jius banegidima ḡesaudima ya kawa
nopobadodi da nam ti sumaḡana. Inam kauinama na-
ma Mamaitua ya voie da eteni banegidima sievinama
ya noḡonoḡotina paratine nama ei yawasanidina,
²⁶ yodibe Israel banegidima mate ei yawasanidina mai-
ka girugiruminama poranama ya riuriuna nama:

“Tauwai yawasana Jerusalemḡa e verau
be e voie da Jeikob na damma Mamaitua tai nua-
paḡo munaḡena.

²⁷ Be taugu waianina yà uteutedina raḡanine,
adi gewagewama yà noḡota poredina.”

²⁸ Yodi taudi vari verenama a tuaḡaiena, vutuna
aubainama taumi eteni banegimima yawasana ko
paḡona, be Jius taudi Mamaitua na ḡaviana. Banina-
ma Mamaitua Jius adi dedema pakanama banegidima
ya vinedina, taudi kadi taiye Jius banegidima yaḡoro
tauna na banagama, ²⁹ baninama Mamaitua na giu be
na puyoma nam airaḡan nuanama e vitaredi be e
kaiporaḡa munaḡedi. ³⁰ Taumi noḡone eteni banegimi-
ma, taumi Mamaitua koya rawarawa ḡaiḡaiena. Be yo-
di taumi Mamaitua na raunuatoima koya paḡona, ban-
inama Jius banegidima Mamaitua a rawaḡaiḡaiena
aubainama. ³¹ Be tokare taudi mate Mamaitua na
raunuatoima ta paḡona, avedi da taudi yodi ta
rawarawa ḡaiḡaiena, baninama Mamaitua na raunua-
toima taumi ḡaromie aubainama. ³² Be yodi tà kita da
banaga matabuna adi rawaḡaiḡaie Mamaitua ya pani-
dina, inam kedane tokare matabudi Mamaitua na
raunuatoima ta paḡona.

Pol Mamaitua e kaikai suḡusuḡuna

³³ O kapore! Aba kam Mamaituama tam kuya vere
ḡaḡa kè banavim. Am nuauyuyama be am kataima ya
saḡa vavasaḡa be ya yovo guratana. Tauda nam
teneteneḡina da Mamaitua na yawasana be na

kovoğama tà kataiedi. ³⁴“Aitau Mamaitua na noğotama ya kataie? Be aitau teneteneğina da Mamaitua e raukure?” ³⁵Bo “Aitau aba Mamaitua ya ute da yodi Mamaitua tauna ei maesi munağe?” ³⁶Yaba matabuna taune da ta tubutubuğana, be tauna na rewapanae ta kenakenana. Tauna tà kaisuğusuğu nonoğena. Inam riukaua!

Dà yawasanama sibo Mamaitua tè utena

12 Yau bana, yodi Mamaitua na raunuoitoie yà riuriu vavasağemina da tubuğimima Mamaitua ko utena. Be rağanine tubuğimima Mamaitua ko uteutena, inam vutuna puyo babau yawayawasaninama. Dabudine Mamaitua ei nuaverena, baninama uma kauinama inam riukaua taparoronama, Arua Babau nama e ġoeğoen. ²Be nam dobu banegidima adi vaivaie ko mia, avedi! Be Mamaitua koi bağa da ami noğotama e vitaredi be taumi ami yawasanama e rawavaudina. Yodibe taumi tokare teneteneğinama da Mamaitua na ġoana be na verema ko kataiedina. Be Mamaitua na ġoanama inam ya vere vavasağana.

³Taugu Mamaitua na apasolma, vutuna aubainama yà riuriu vavasağemina: Nam ko noğota munağemi da taumi koya sağa guratana, ibewa da Mamaitua taumi tenatenağağami waisumağama ya uteutemina, na ruvae nama ko noğota munağemina. ⁴Tauda tubuğidama tenağa be ragaragadama toitoi, be raga tenağağami adi noyama tabu be tabu. ⁵Be uma kauinama teneğine tauda toitoi be tubuğa tenağa Yesu Kerisoe, be taune tauda matabuda tèi rawa teğeidana.

⁶Be matabuda dà noyama tabu be tabu, Bada puyo tabu be tabu ya uteutedana na ruvae nama. Aitauğa da tauwai peroveta, naumeki da tai perovetana adi waisumağama ruvane. ⁷Aitauğa da tauwai sagu, naumeki da tai saguna, be aitauğa da tauwai katakatai, naumeki da tai katakaina, ⁸be aitauğa da taurauduğu, naumeki da ta rauduğuna, be aitauğa da taupaipairu, naumeki da riukaue ta pairuna, be aitauğa da tauwai bada, naumeki da nuedima tabutabune tai kedadoka kauana. Be aitauğa da tau-rau nuatoi, naumeki da ma nuaveredi banaga ta sagudina.

Kuristen na yawasanama

⁹Ami wainuapağoma ami banagama ġarodie nam kaiyovue. Yaba gewegewedima ko tuağaiedi be yaba veredima ko kaidididina. ¹⁰Nuemima tabutabune ami banagama mate koi nuapağo be koi kawa vivira munağa! ¹¹Be nam airağan matemima e gayawa, be rağan matabuna nuemima tabutabune Bada aubainama ko noya!

¹²Ko noğoti da rağan tenağa taumi tokare ko nağona marae, vutuna aubainama koi nuavere! Be piri-piri rağandie ko vataradidi be ko moiragi nonoğa! ¹³Mamaitua na banagama waikaruwağewağedima ko sagudi! Be değoda vağavağai be ya tavana, ko rabe kauena!

¹⁴Aitauğa da ta raraukivi gewegewemina, naumeki da taudi aubaidima ko moiragi be Bada ei aiainidi! Taumi banaga koi aiainidina be nam koi taratautauedi! ¹⁵Değoda aitauğa tawai nuaverena, naumeki da taumi mate koi nuaverena, be değoda aitauğa ta ġabağabana, naumeki da taumi taudi mate ko ġabana. ¹⁶Taumi subae ko mia be nam ko rauguyaguyau, be nam ko kawa sağe munağemi! Kamai banabanaga mate koi turaturanana. Be nam ko noğoti da taumi banaga katakaimi!

¹⁷Gewagewa nam gewagewae koi maesi. Be ko kita kaua da banaga matabudi matedie taumi didimanae ko miana. ¹⁸Ko raurubu da banaga matabudi mate subae ko miana. ¹⁹Yau bana, nam biwa ko pağo, be ko gose da Mamaitua taunağa e raubiwana, baninama girugiruminama poranama ya riuna umanama, “Bada ya riuna, ‘Taugu taurau biwa be taugu tokare ami biwama yà pağona’.

²⁰Değoda am ġaviama kani e karatina, naumeki da kani kwa utena

be değoda nuanama e raukasakasana, naumeki da upa kwa ute!

Değoda am ġaviama ġarone nama kwa voiana, debane upa kwa ġini pore be tauna e tunimayağana.”

²¹Gewagewa nam tam e vaisubam, be tam veree gewagewa kwa vaisubana!

Gabeman ko voteyeteyedi

13 Banaga matabuna sibo gabeman a voteyeteyena, baninama gabeman matabudi adi rewapanama inam Mamaitua ya utedina. ²Vutuna aubainama aitau gabeman ġarodie e paripari viravirana, tauna Mamaitua ġarone mate e paripari viravirana, tauna tokare kovoğa e banavina. ³Tam değoda vere kwa voivoiena, inam rağanine tam tokare nam pirisiman kwa nairedina. Be değoda gewagewa kwa voiena, inam rağanine tam tokare pirisiman kwa nairedina. Vutuna aubainama tam değoda naira kwa tuağaiena, naumeki da vere kwa voie be taudi tokare tam isamma ta kawa sağena. ⁴Baninama Mamaitua gabeman ya riuporedina da taudi tam ta sagumna aubainama, be değoda tam gewagewa kwa voiena, inam rağanine taudi kwa nairedina, baninama Mamaitua rewapanama ya utedina da taudi tam tokare ta kovoğimna. ⁵Vutuna aubainama gabeman aba ta riuriuena, naumeki da kwa voiena, inam rağanine am noğotama tokare verenama e kenana. Be mate tam tokare nam kovoğa kwa banavi.

⁶Rağan matabuna gabeman ta noyanoyana Mamaitua aubainama, vutuna aubainama taumi teks koi maesidina. ⁷Nama banaga matabudi adi kauama ko utedina. Değoda teks sibo koyai maesidina, naumeki da koi maesina, be aitauğa sibo koya voteyeteyedina, naumeki da ko voteyeteyedina, be aitauğa sibo koya viviredina, naumeki da ko viviredina.

Wainuapaḡo na riuvasasaḡama

⁸ Nam aitou na maesama ko rabe kwase. Be raḡan matabuna umanama koi nuapaḡo vivirana. Baninama deḡoda banaga ḡesaudima koi nuapaḡoedina, inam vutuna taumi tarawatu ko vovo teyetejena. ⁹ Be inam raḡanine tokare nam aba gewagewanama taudi ḡarodie ko voie. Maika riuvasasaḡa e riuriuna nama, "Nam turamma debane mui kwa pore, be nam kwa rauvunuḡa, nam na purapurama kwa danenedi, nam kwai kwina". Be riu vavasaḡa ḡesaudima mate, matabudi a rawateḡeidina giu tenaḡa nopone, be giunama inam umanama: "Turamma turamma nuamma e paḡona, maika tamḡa kwawai nuapaḡo munaḡemna nama" Vutuna aubainama deḡoda banaga ḡesaudima ḡarodie koi nuapaḡona, inam vutuna taumi tarawatu ko vovo teyetejena.

Yanae ko miana

¹¹ Naumeki da nama ko voiana, be yodi raḡandima kitedima ko katai kauedina. Baninama Bada na raḡanima kaiteka e tavatavana, nam maika boni raḡandie tauda waisumaḡa tēwai karee nama. Vutuna aubainama matemima e kaya. ¹² Kupi ḡaubonaḡa e kovina, be raḡan kaiteka e tomtomna. Vutuna aubainama kupi na voiama tà gosedi, be yana na madama tà ragaudina. ¹³ Tauda matabuda didimanae tà miana, maika banaga suare e miamiana nama. Tauda nam kaua gewegewedima soidima tà voiedi, nam tà tego bua, nam tà soḡa yabayababa, nam tà iḡara yabayababa, bo tà unura. ¹⁴ Inam yabedima avedi, be Yesu Keriso na ḡoane nama ko miana. Be nam gewagewa ko wanewanedi da tubuḡimima na ḡoanama kededima gewegewedima ko voiedi, avedi!

Banaga adi waisumaḡama gwaḡegwaḡedi be wairewapanidima

14 Aitauḡa da ami waisumaḡama wairewapanidima taumi ami banagama ḡesaudima adi waisumaḡama vogwaḡegwaḡedima sibo koya kaisagudina. Be nam adi wainua noḡonoḡotama debedie koi kawa riuriu! ² Banaga aitauḡa adi waisumaḡama wairewapanidima, taudi nam ai kani tima widiwidine, ibewa da taudi kani matabuna ta kanikani yabayababedina. Be banaga ḡesaudima aitauḡa adi waisumaḡama vogwaḡegwaḡedima, taudi nam musara tima kanikanina. ¹³ Vutuna aubainama aitou da kani kanikani yabayababinama, tauna banaga musara tautuaḡaienama, nam sibo ya kita tuaḡaie. Be aitou da nam musara taukanina, tauna banaga kanikani yabayababinama nam sibo ya etare, baninama taudi adi waisumaḡama ruvane Bada yai aninedina. ⁴ Tam

† Banaga aitou adi waisumaḡama vogwaḡegwaḡedima, taudi nam musara ti kanikanina, baninama taudi nam ti katai kauena deḡoda inam musara veredi bo boita a puyopuyodina museridi. Be aitauḡa adi waisumaḡama wairewapanidima, taudi musara a kanikani yabayababedina. Be uma kauinama teneḡinama vers 5 nopone, dabudine nam musara be raḡan vinevinedima.

aitau da Bada na taunoyama kwa etaredi? Tam nam dobudi am noyama aba ima kenakenana. Taudi Bada na taunoyama aubainama taunaḡa ya kataiedina, da taudi a beku bo ibewa. Be taudi tokare nam ta beku, baninama taudi Bada na rewapanae ta midimidina.

⁵ Banaga adi waisumaḡama gwaḡegwaḡedima taudi raḡan dosidima vinevinedima ta viviviredina. Be banaga ḡesaudima ta noḡonoḡotina da raḡan dosidi be raḡan ḡoma matabudi teneteneḡidima. Be banaga tenatenaḡaḡa nuane ei nuanoḡonoḡota da deḡo tauna ḡarone ya vere. ⁶ Aitou da raḡan dosidima vinevinedima e viviviredina, naumeki da tauna nama e voiena, Bada isanama anikaisuḡunama aubainama. Be aitou nam kani matabudi ima kanikanidina, bo aitou da kani matabudi e kanikanidina, naumeki da matabudi nama ta voiana Bada isanama anikaisuḡunama aubainama, baninama noḡone taudi ta moiragi be ta kanikanina aubainama. ⁷ Tauda nam aitou mabide tama miamia bo mabide tama gurigurina, ⁸ ibewa da tauda tà miamia bo tà gurigurina, inam matabuna Bada aubainama, baninama tauda inam tauna ḡaroḡaronama. ⁹ Vutuna aubainama Keriso ya guri be ya midisuḡu munaḡana, da banaga yawayawanidi be guriguridima, matabudi ewai badedina.

¹⁰ Be yodi tam aba aubainama turamma kwa etare? Bo aba aubainama turamma kwa kitakita tuaḡaie? Tauda matabuda tokare Mamaitua noḡone tà midi, be taunaḡa tauda tenatenaḡaḡa e etaredana, ¹¹ maika girugiruminama porane Mamaitua ya riuriuna nama: "Taugu Mamaitua miamia nonoḡiguma, be ya riuriu kauemina

da tokare banaga matabudi kaḡapakague tuapikidima tai tutumidiridi da ta rauduneegu

be matabudi mududie tai maḡatarigu be ta riuna: "Tam riukaua Mamaitua."

¹² Be yodi tà kita da tauda tenatenaḡaḡa tokare dà kauama matabudi Mamaitua noḡone tai maḡataridina. ¹³ Vutuna aubainama nam turamma turamma kwa etare, avedi! Be kwa kita da nam anibeku kaudie turamma kwa voie da na waisumaḡe e beku.

¹⁴ Bada Yesu ya riuegu be è katai kauena da nam aba kaninama Mamaitua matane i miramirana. Be deḡoda aitou e noḡoti da aba kaninama ya miramirana, naumeki da tauna ḡarone uma kaninama ya miramira kauana. ¹⁵ Be deḡoda am kani yabayababama aubainama turamma kwai nuaboyana, inam kauine tam nam turamma kumawai nuapaḡoena. Nam am kani yabayababama aubainama turamma kwa voie da na waisumaḡe e beku. Baninama Yesu ya gurina tauna mate aubainama. ¹⁶ Be raḡanine am ḡoanama nama uma yabedima kwa voivoiedina, kwa kita da am banagama nam tai giugiuem.

¹⁷ Mamaitua na waiguyaue kani be tego inam nam baniboruboruna. Ibewa da didimana, suba be mosari Arua Babaue, inam vutudi yaba dosidima. ¹⁸ Be deḡoda uma kaudie Keriso ḡarone koi taunoyana, inam vutuna Mamaitua ewai aninemina, be banaga ta vivirem-

ina. ¹⁹ Tauda vutuna aubainama tà raurubu gurata da suba yabedima tà voidi be yaba ġesaudima mate tà voidi da, dà waisumaġama tà rewapanana.

²⁰ Nam kani kadi taiye Mamaitua na noyama ko kawa gewegewedi! Kani matabudi inam veredima be deġoda yaba tenaġa kuya kanikani be turamma kuya voie da na waisumaġe ya bekuna, inam tam gewagewa kuya voiena. ²¹ Vutuna aubainama deġoda tam musara kuya kanikani bo bia † kuya tegotego, bo aiya-ba ġesaudima kuya voivoiedi, be inam yabedie turamma na waisumaġama vogwaġagwaġanama kuya voie da ya bekuna, ya verena da uma kaidima nam kwa voidi. ²² Deġoda uma kaidie am waisumaġama ewai rewapana kauana, naumeki da tam be Mamaitua tau-miġa ġaromie e kena kwasana. Ya verena da uma kaidie tam nam kwa noġota bekubeku, baninama tam kuya kataiena da uma kaidima matabudi inam naumeki. ²³ Be tam deġoda uma kaidie kwa noġota bekubekuna, tokare Mamaitua e etaremna, baninama tam nam waisumaġe uma yabedima kuma kanikanidina. Yaba matabuna nam waisumaġe kwa voidi, inam taudi gewagewa.

15 Tauda aitaūġa dà waisumaġama wairewapaninama, naumeki da aitaūġa adi waisumaġama gwaġegwaġedima sibo tè sagudina, be nam taudaġa tà sagusagu munaġeda. ² Be tauda tenatenaġaġa sibo dà banagama tè sagudi da adi waisumaġe sibo ai rewapanana. ³ Baninama Keriso nam taunaġa i sagu munaġena, ibewa da girugiruminama porane umanama ya riuna: "Banaga tam a kunuremna be inam kunurinama taugu mate a kunureguna." ⁴ Riuwai noġota matabudi boni a girugirumidina, inam taudi waikatakataidama aubainama, da e duġuda be waisumaġe tà rewapanana da tokare tà naġona marae.

⁵ Mamaitua, vutuna e duġuduġumi be e sagusagumina da ami waisumaġe piripiri matabudi ko dami poredina, tauna ya voiemi da taumi nuemima tenaġa Keriso koi muriwatanena. ⁶ Yodibe taumi tokare teneteneġinama da Mamaitua isanama ko kaisuġusuġu tenaġena. Vutuna tauna dà Badama Yesu Keriso Tamanama.

⁷ Taumi ami banabanagama koi aninedina, maika Keriso taumi yai aninemina. Uma kauine nama taumi tokare Mamaitua isanama ko kaikai suġusuġuna. ⁸ Ko noġoti da Yesu Keriso ya yovo be ewai maġatarana da Mamaitua na saugama Jius adi dedema pakanama banegidima ġarodie inam riukaua. Be inam kauine nama Jius banegidima e sagusagudina. ⁹ Be mate tauna ya yovona da eteni banegidima ei yawasanidina, da taudi sibo Mamaitua isanama a kaisuġusuġuna na raukiviverema aubainama, maika girugiruminama porane umanama ya riuna:

"Vutuna aubainama taugu eteni banegidima noġodie isamma yà kaisuġuna.

Be taugu yà sarena isamma anikaisuġunama aubainama."

¹⁰ Be mate ya riuna,
"Taumi eteni banegimima matabumi tauna na banagama mate ko mosari tenaġana."

¹¹ Be mate ya riu munaġana,
"Taumi eteni banegimima matabumi Bada isanama ko kaisuġu,
be matabumi isanama anikaisuġunama saredima ko saredina."

¹² Be peroveta Aisaia ya riuna,
"Guyau vaunama Jese na dame e tubuġana, be tauna tokare banaga matabudi ei badedi,
be eteni banegidima matabudi tauna tai sumaġena."

¹³ Vutuna aubainama taugu yà moimoiragina taumi aubaimima da taumi Bada koi sumaġe, be Mamaitua tauna mosari be suba nopomima ei moġavuna. Be dabudine Arua Babau na rewapanama mate nopomima ei moġavuna. Be taumi ko kataie da tokare Mamaitua neneġarinama e utemina.

Pol uma letanama ya girugirumina, ya giuena

¹⁴ Yau bana, taugu è katai kauena da taumi banaga veremima be uma giudima koya katakatai kauedina be taumi teneteneġinama tokare ami banagama mate koi kawa raukuravivirana. ¹⁵ Taugu uma letanama ma raudebatoragu è girumina taumi ġaromie, da uma yabedima yà riuwainoġotimina aubainama. Taugu nama è voiana, baninama Mamaitua na raukiviveree ¹⁶ taugu Yesu Keriso na taunoyama. Taugu maika pirisi, baninama eteni banegidima ġarodie Mamaitua varinama verenama yà rauguguyena, be taugu yà ġoeġoena da eteni banegidima yà verauġedina Mamaitua ġarone maika puyo, nama Mamaitua e ġoeġoena. Be Arua Babau e voidi da taudi Mamaitua na banagama ta tubuġana. ¹⁷ Taugu Mamaitua na taunoyama, be nu-aguma ya verena da Yesu Keriso ya riuporeguna, vari verenama yà rauguguyena aubainama. ¹⁸ Be yodi taugu nam yaba ġesaudima ama giugiuemina, be abaġa Keriso ya voivoiedina, vutudiġa yà giuedina: Arua na rewapanae taugu mataira be voia dosidima è voidedina, be inam kauine Bada Yesu rewapana ya uteguna da eteni banegidima yà katakataidi da taudi Mamaitua ta voteyeteyena. Be taugu Jerusalemma Keriso varinama rauguguyenama èi karena, naumeki da Ilirikumma è tavana.

²⁰ Taugu raġan matabuna yà ġoeġoena da vari verenama yà rauguguyena banaga aitaūġa Yesu Keriso nam ti katakataiena ġarodie. Be aitaūġa Yesu Keriso varinama a vaivaiena, taudi ġarodie nam yà naġo, baninama taugu nam banaga na tuatuama yawai midiri dokena nonoġinama debane vada yà keru.

²¹ Taugu yà voiena maika girugiruminama porane ya riuriuna nama,

"Taudi aitaūġa rauguguya nam ti vaivaiena, taudi tokare ta vaie be ta kitana.

Be aitaūġa da nam varinama ti vaivaiena, taudi tokare ta kataiena."

† Gurik bonane inam "waen".

²² Vutuna noġotine raġan toitoi verau è raurubuenta da sibo ġaromie è verauna, be nam teneteneġina.

Pol Rom naġonama e ġoeġoena

²³ Be yodi uma dobudine yau noyama ya kovina. Suara da suara taugu è ġoeġoena da taumi sibo è kitemina, ²⁴ vutuna aubainama yodi taugu yàwai ogana da yà kitemina Spein naġonama raġanine. Be raġanine taugu ġaromie yà tavana, dabudine taugu taumi mate tòi nuavere be tòi miana raġan ġaubonaġa. Be muriġa taugu yà ġoeġoena taumi ko sagugu da Speinma yà naġona.

²⁵ Be yodi taugu yà naġonaġona Jerusalemma, Mamaitua na banagama kaisagudima aubainama. ²⁶ Baninama Masedonia be Akaiama tauwai sumaġa banegidima ma nuaveredi mane a uteguna da taugu Jerusalemma tauwai sumaġa ġesaudima waikaruwaġewaġedima sibo è utedina. ²⁷ Taudi riukaua, ma nuaveredi mane a uteguna. Be taugu yà noġonoġotina da inam naumeki nama a voiana, baninama eteni banegidima taudi varinama verenama Jius ġarodie a paġona, vutuna aubainama naumeki da tubuġe sibo a sagudina. ²⁸ Be raġanine Jerusalemma tauwai sumaġa waikaruwaġewaġedima mane ya utedi e kovikovina murine, taugu yau vaġajima yài karena Spein aubainama. Be inam raġanine taugu yà vakitemina. ²⁹ Taugu è kataiena da raġanine ġaromie yà veraverauna, Keriso waiaiaina dosinama e uteguna taumi aubaimima.

³⁰ Yau bana, Bada Yesu Keriso isane be Arua na wainuapaġoe taugu yàwai baġa vavasaġemina da yau piri-pirie ko sagugu da Mamaitua ġarone aubaiguma ko moiragina. ³¹ Ko moiragi da Mamaitua e midi ġaġarigu da Judia banegidima gewegewedima nam sibo a vunuġigu. Be mate ko moiragi da yau noyama Jerusalem nopone tauwai suamaġa sibo ai aninena. ³² Yodibe Mamaitua na ġoane taugu ma nuaveregu yà tavana taumi ġaromie da yà sipere, be taumi mate tòi nuavere tenaġana. ³³ Mamaitua, suba tauvoienama taumi matabumi ġaromie. Inam riukaua.

Pol na waikawama

16 Taugu nuvudama Fibi ġaromie yàwai maġatarina. Tauna Senkiria ekalesia adi taunoyama waivinama. ² Be yàwai baġemina da tauna ko rabe kauena, nema Bada na taunoyama ġesaudima ko raberabe kuedina nama. Baninama tauna banaga toitoi e sagusagu kuedina be taugu mate.

³ Yau banagama Prisila be Akwila † ko riuedina yàwai kaiwedina, taudi Yesu Keriso na noyae taukaisaguguma. ⁴ Be mate taudi adi yawasanama a tuaġaiedi be ai uta munaġedi da ai sasaranana, saguguma aubainama. Be inam kauinama aubainama taugu yàwai kaiwa vavasaġedina, nam tauguġa be eteni nopodie ekalesia matabudi mate kawai kaiwedina uma kauinama

† 'Prisila' tauna waivi, be na badama 'Akwila'.

aubainama. ⁵ Be ekalesia Prisila be Akwila adi vadae tawai rawateġeidina mate yàwai kaiwedina.

Be tura yaġaguma Epainetas mate ko riuen a yàwai kaiwena, tauna vutuna Eisia provinsnama nopone yai Kuristen dokana. ⁶ Meri ko riuen a yàwai kaiwena, tauna vutuna aubaimima ya noya guratana. ⁷ Andronikus be Junias ko riuedina yàwai kaiwedina. Taudi rabui taugu yau damma nopone be dibure a biri tenaġemaina. Apasol matabudi taudi rabui a vivivira kuedina, taudi Keriso ai sumaġa dokena, muridie taugu èi sumaġana. ⁸ Ampliatas ko riuen a yàwai kaiwena, baninama Bada na wainuapaġoe tauna turaguma. ⁹ Urbanus ko riuen a yàwai kaiwena, tauna Yesu Keriso na noyae taukaisagumaima. Be tura yaġaguma Stakis mate, ko riuen a yàwai kaiwena.

¹⁰ Apeles ko riuen a yàwai kaiwena, tauna na waisumaġama Kerisoe a kita da yai rewapana kauana. Be Aristobulus na vadama banegidima mate ko riuedina da yàwai kaiwedina. ¹¹ Herodion ko riuen a yàwai kaiwena, tauna yau damma nopone. Be Nasisus na vadama banegidima mate ko riuedina yàwai kaiwedina, taudi matabudi Bada tauwai sumaġenama. ¹² Tiripina be Tiriposa ko riuedina yàwai kaiwedina, inam waiwaividima rabui taudi Bada ġarone ta noyanoya guratana. Be turaguma Parisi mate ko riuen a yàwai kaiwena, inam waivinama mate Bada ġarone ya noya guratana. ¹³ Rupas ko riuen a yàwai kaiwena, tauna Bada ya vinena, be tinanama mate ko riuen a yàwai kaiwena, baninama tauna ya rabeguna maika kabe tinaġomigu.

¹⁴ Asinkiritas, Pelegon, Hemes, Patorobas ko riuedina matabudi yàwai kaiwedina. Be Hemes na banagama ġesaudima ġarone, mate ko riuedina da yàwai kaiwedina. ¹⁵ Pilogolus, Julia, Nereus be nuvunama mate, be Olimpas be tauwai sumaġa matabudi tauna ġarone, ko riuedina da matabudi yàwai kaiwedina. ¹⁶ Be Keriso na ekalesiama matabudi adi waikawama taumi ġaromie. Be wainuapaġoe koi kaiwa vivirana waisuruva mate.

Pol na giuma damonama

¹⁷ Yau bana, yà riuriu vavasaġemina da ko kita kauana, banaga aitaġa ekalesia taudariġedima, nam koi turanedi. Baninama aba waikatakatainama koya paġopaġona, inam banegidima ami waisumaġe tokare ta kawa gewegewemina. ¹⁸ Inam banegidima taudi nam Yesu Keriso na noyama tima voivoiena, be taudiġa ta sagusagu munaġedina. Adi giu yaġayaġae be adi gwayae taudi banaga adi noġotama vogwaġegwaġedima tawai kedadoka waigewedina. ¹⁹ Banaga matabudi a vaiemi da taumi matabumi Bada ko vovo teyetyena. Vutuna aubainama nuaguma ya vere kauana. Be taugu yà ġoeġoena da taumi raġan matabuna vere adi kedama ko katai kuedina. Be gewagewa kedane nam ko naġo. ²⁰ Raġan ġaubonaġa Mamaitua suba tauvoienama tauna e voiem i da Seitan kaġemie e vapisana. Be dà Badama Yesu na rauki-viverema ġaromie e kenana.

²¹ Timoti Yesu Keriso na noyae taukaisaguguma, tauna ewai kaiwemina. Be yau damma banegidima Lusias, Jeson be Sosipata, taudi mate tawai kaiwemina.

²² Taugu Tertius, vutuna Pol aba e giugiuena yà girugirumina, Bada isane yàwai kaiwemina.

²³ Be Gaiyas mate ewai kaiwemina, tauna na vadae taugu be ekalesia kawai rawateḡeimaina. Be Erastas tauna uma meagaina mane taurabenama, be turadama Kwatius, taudi mate tawai kaiwemina. ²⁴ Bada Yesu Keriso na raukiviverema matabumi ḡaromie e kenana. Inam riukaua! †

† *Gurik baibol ḡesaudine uma versnama 24 nam ima kenakenana.*

Bada isanama tà kaisuḡuna

²⁵ Taugu yodi vari verenama ḡaromie è rauguguyena, aubainama Mamaitua nimane yà biribirimina, da tauna vutuna e rabe kauemi be e voiemida ami waisumaḡe koi rewapanana Bada isane. Inam Mamaitua na ogama taumi eteni ḡaromie da yawasana ko paḡona. Pakane boni uma kauinama semosemonama. ²⁶ Be yodi Mamaitua ya riu vavasaḡana da inam varinama verenama dobu matabuna tà rauguguyena da banaga matabudi Keriso tai sumaḡe be ta voteyeteyena. Peroveta nama a girumina. ²⁷ Mamaitua taunaḡa nuauyauya baneginama. Tauna Yesu Kerisoe yaba matabudi ya voiedina. Vutuna aubainama tauda isanama tà kaisuḡusuḡu nonoḡena. Inam riukaua.

1 Korint

Pol na waikawaiama

Kapore yau banagama Korint nopone miemienimima,

1 Taugu Pol, Yesu Keriso na taunoyama, Mamaitua ya yokoegu be ya vinegu da taugu apasol, Mamaitua varinama verenama yà rauguguyena. Taugu be turadama Sostenes ² mate uma letanama ka girugirumina, taumi Mamaitua na ekalesiama Korint nopone miemienimima ġaromie. Mamaitua tauwai sumaġa dobu matabuna ya vinedina, taudi vutudi Keriso isane tawai sumaġa be ta moimoiragina. Be taumi mate Yesu Keriso ya kawa babaumi be ya vinemi da taumi tauna ġaroġaronama. Tauna taudi be tauda matabuda dà Badama.

³ Mamaitua Tamadama be Bada Yesu Keriso adi raukivivere be adi subama ġaromie.

⁴ Raġan matabuna taugu Mamaitua yàwai kaiwena taumi aubaimima, baninama tauna Yesu Kerisoe puyo toitoi ya utemina. Tauna yai guyaumi da taurauguguya veredima ya utemina, be taumi ami kataima ya morabana. ⁶ Koya kita, boni è riuemina da Keriso uma yabedima aubaimima e voidina. ⁷ Tauna Arua puyonama matabudi ya utemina, be yodi taumi nuatauġa koi rabana naumeki da Yesu Keriso dà Badama e verau munaġana. ⁸ Tauna e kawa rewapanimi da ami waisumaġe nam ko beku, be na raġanie tokare nam aita teneteneġina da ei wavumi. ⁹ Mamaitua tauna patupatutunama, be ya vinemi da taumi natunama dà Badama Yesu Keriso mate koi rawateġeimina.

Dariġa ekalesia nopone

¹⁰ Yau bana, dà Badama Yesu isane yà riuriu vavasaġemina da nam taumiġa koi kawa riuriu. Taumi sibo koyai anina tenaġa da nuenuemima be ami noġotama sibo koyai tenaġedina, be nam sibo koya dariġa munaġemi. ¹¹ Banaga ġesaudima Kloi na vadae miemienidima ai variguna da taumi kowai kawa riuriuna. ¹² Taugu aba yà riuriuemina inam uma: Ġesaumima ko riuriuna, "Taugu Pol yàwai muriwatanena"; be ġesaumima, "Taugu Apolos yàwai muriwatanena"; be ġesaumima, "Taugu Pita † yàwai muriwatanena"; be ġesaumima, "Taugu Keriso yàwai muriwatanena". Taumi inam aba kowai tubuġi? ¹³ Keriso nama ya dariġa munaġe, bo? Pol tauna vutuna aubaimima a tuparatu, bo? Taumi Pol isane koya babataito, bo? ¹⁴ Taugu è nuavere da nam aita ei babataitona, be Gaiyas da Krisi-

† Gurik bonane ya riuna: Kepas

pas taudiġa èi babataitodina, ¹⁵ be nam aita tenaġa dobudi kwa riuna da taugu isague kuya babataito. ¹⁶ O riukaua, taugu yodi è noġotina da Stepen be na vadama banegidima mate èi babataitodina. Be uma taudi muridie nam aita e noġotina da èi babataitona, ibewa.

Korosi varinama

¹⁷ Keriso nam waibabataito aubainama i riuporeguna, ibewa da vari verenama rauguguyenama aubainama. Be taugu nam nuauyauya banegidima maika yau rauguguye yà gwayemi. Ibewa, nam i vere da taugu banaga yà gwayedi be tai sumaġegu, ibewa be taudi korosi varinama verenama vutuna sibo ai sumaġena, baninama vari verenama inam yai rewapana vavasaġana. ¹⁸ Be katai banegidima ġarodie korosi varinama kitama maika kabe giu yabayababa. Be tauda Mamaitua yai yawasanidana, tauda tè kataiena da uma varinama inam Mamaitua na rewapanama ewai maġatarina. ¹⁹ Be girugiruminama poranama umana ya riuna,

"Taugu tokare banaga adi nuauyauyama yà kawa gewegewedi,

be adi kataima mate taugu yà vayaġotidina be tai kavena."

²⁰ Ko kita, raġan matabuna katai be nuauyauya banegidima Mamaitua na kedama tauwanenama, taudi yodi deġo? Mamaitua ya voie da taudi adi nuauyauyama ya kawa buedina, ²¹ vutuna aubainama taudi adi nuauyauyae nam Mamaitua ti banavina. Avedi da vari verenama kitanama maika wainua buabuanama, Mamaitua ya voie da banaga vari verenama a rauguguyena, be dobudine aitaġa awai sumaġana, taudi yawasana a banavina. ²² Jius banegidima taudi mataira kitanama ta ġoeġoena, be eteni banegidima nuauyauya ta wanewanena, ²³ be tauda Keriso tupatuparatanama tà raru guguyena. Vutuna aubainama Jius taudi nuedima tawai medina, be eteni banegidima ta noġonoġotina da tauda kabe tè buabua. ²⁴ Be tauda Jius be eteni banegidima aitaġa Mamaitua ya yokoyokoedana tauda Kerisoe, Mamaitua na rewapana be na nuauyauyama tè kataiena. Baninama Kerisoe tauda Mamaitua tè banavina. ²⁵ Mamaitua na kedama kitedima maika kabe wainua buebuedi, be yaġoro tauda ġarode na kataima ya saġa vavasaġana. Be avedi da Mamaitua na rewapanama kitanama kabe vogwaġegwaġedi, be yaġoro tauna yai rewapana vavasaġana, nam banaga adi rewapanama maika.

Mamaitua nema banaga e vinevinedi

²⁶ Yau bana, ko kita munaḡemi, taumi aitauga Mamaitua ya yokoyokoemina. Banaga matedie taumi nopomie nam banaga toitoi katakataidi, bo banaga dosidi, bo aita uwaiguyaue tubutubuḡina. ²⁷ Mamaitua banaga buebuedima ya vinedina da katai banegidima ei tunimayaḡidina, be kamai banabanaga ya vinedina da waibada dosidima banegidima ei tunimayaḡidina. ²⁸ Be kitatuaḡai banegidima Mamaitua ya vinedina da banaga dosidima e kawa gewegewedina. ²⁹ Mamaitua nama ya voiana, baninama tauna noḡone nam aita u e kawa saḡe munaḡena.

³⁰ Mamaitua ya voiemina da taumi Yesu Kerisoe ko miamiana. Taune nuayuyaya tē banavina, baninama taune Mamaitua ya kawa didimanida, ya kawa babau da be yai yawasanidana. ³¹ Vutuna aubainama girugiruminama e riuriuna, nama tē voiana:

“Nam aita u taunaḡa e kawa saḡe munaḡe, ibewa be Bada tauna e kawa saḡena yaba matabuna aubainama.”

Keriso tupatuparatunama varinama

2 Yau bana, raḡanine taugu ḡaromie è tavana, taugu nam gwaya giudima be nuayueyuedima e raḡaudi be ḡaromie Mamaitua varinama e rauguguyena. ² Ibewa, be yau ogama è taraḡina da Keriso tupatuparatunama, taunaḡa sibo è rauguguyena. ³ Be raḡanine taugu taumi ḡaromie mate, taugu ma nairigu be ma gusugusugu. ⁴ Be vari è rarau guguyena, nam nuayuyaya banegidima maika è rarau guguyana da sibo è gwayemi. Ibewa da taugu Arua Babau na rewapanama ḡaromie èi maḡatarina. ⁵ Baninama taugu yà ḡoeḡoena da ami waisumaḡama Mamaitua na rewapanae e tubuḡana, be nam taugu yau nuayuyayae.

Arua na nuayuyayama

⁶ Tauwai sumaḡa aitauga adi noḡotama bagibagina taudi a kataiena da yau giuma nopone inam Mamaitua na nuayuyayama ya moḡavuna, be nam uma dobunama na nuayuyaya, bo dobu babadidima adi nuayuyaya, ibewa. Taudi tokare matabudi ta nuayaḡotana. ⁷ Mamaitua na nuayuyayama taugu yà rauguguyena. Muriḡa da Mamaitua dobu ya voiana, tauna na ogama ya taraḡina da tokare tauna na waiguyauma e dariḡedana. Be uma oganama bonideḡo be semosemoe ya kenakenana. ⁸ Dobu babadidima matabudi Mamaitua na nuayuyayama nam ti kataiena, be deḡoda ti kataiena, tokare nam sibo neneḡara Badanama a tuparatu. ⁹ Be taudi nam ti kataiena, baninama girugiruminama porane e riuriuna nama,

“Mamaitua yaba veredima ya vokaukauedina, taudi aitauga tauna tauwai nuapaḡoenama aubaidima.

Be uma yabedima nam airaḡan aita u i kita bo i vaiana.

Be nam aita u yabanama i nuanoḡonoḡotena.”

¹⁰ Be tauda ḡarode uma yabedima Arue Mamaitua yai maḡataridina, baninama Arua Babau tauna Mamaitua na noḡotama semosemodima matabudi ya kataiedina. ¹¹ Inam kauinama teneḡinama nama banaga. Nam aita u banaga noponama ima katakataiena, ibewa da banaga na aruama taunaḡa. Be inam kauinama teneḡine nama Mamaitua. Nam aita u Mamaitua noponama ima katakataiena, ibewa da Aruina taunaḡa. ¹² Be tauda aba Mamaitua e uteutedana tokare tē kataiedina, baninama tauna Aruina ya utedana aubainama be nam dobu aruine. ¹³ Vutuna aubainama nam banaga adi nuayuyayae kama rarau guguyana, ibewa da Mamaitua Aruina aba ewai kataiemaina, nama Arua na riukauama ka rarau guguyena. ¹⁴ Banaga aitauga ḡarodie nam Arua Babau, taudi yaba Mamaitua Aruina ḡarone be ta yovoyovona, taudi nam timawai aninedina, baninama taudi ḡarodie anikitana kabe yaba wainua buebuedi, vutuna aubainama nam tima katakataiedina. Mamaitua na kauama matabudi Arue sibo tē kita wairuvedina. ¹⁵ Banaga aita u nopone Arua Babau e miamiana, tauna tokare banaga be yaba matabudi e kita wairuvedina, be nam ai banaga teneteneḡina da tauna ta kita wairuva.

¹⁶ “Aita u Bada na noḡotama ya kataie da tauna sibo Bada ya raukure?”

Be Keriso na noḡotama Arue tauda tē paḡona.

Tauwai sumaḡa adi noḡotama yaḡoro nam i porana

3 Yau bana, taugu noḡone è tavana, taugu nam e giuemina maika Arua banegidima ḡarodie è giugiuna nama, ibewa da yau giuma maika dobu banegidima ḡarodie, baninama Kerisoe taumi yaḡoro wawaimima. ² Vutuna aubainama susu † è utemina, be nam kani badobadonama e utemina, baninama taumi nam teneteneḡimi. Be yodi taumi yaḡoro ami noḡotama nam teneteneḡina. ³ Taumi yaḡoro dobu banegidima maika, baninama taumi yaḡoro nopomima unura be waikawa riuri ya moḡavuna. Taumi ko miamiana kitemima maika kabe banaga ḡoma. ⁴ Deḡoda waria kwa riuna, “Taugu Pol yàwai muriwatanena”, be waria kwa riuna, “Taugu Apolos yàwai muriwatanena”, inam kauine taumi ko voivoiana maika kabe banaga yabayababa.

⁵ Naumeki da yodi Apolos tauna aita u? Be Pol tauna aita u? Tauma taunoya ḡoma. Tauma kē kaisagumi da taumi kowai sumaḡana. Tauma tenatenaḡaḡa ama noyama aba Bada ya riuriemaina nama ka voivoiedina. ⁶ Taugu pesi è kumana, be Apolos tauna pesi yai kutuvina, be Mamaitua yai gogona. ⁷ Vutuna aubainama aita u da taukuma be tauwai kutuva, taudi inam nam aiyaba, be Mamaitua tauna pesi tauwai gogonama, tauna vutuna inam kaua dosinama. ⁸ Taukuma be tauwai kutuva taudi ta noya tenaḡana da adi noyama votanama e tubuḡana, be tokare adi noyama na ruvae nama adi maesama ta paḡona. ⁹ Naumeki da tauma

† ‘Susu’ be ‘kani badobadonama’ inam waikatakatai.

yodi Mamaitua na taunoyama. Be taumi Mamaitua na sipi, be you na vadama.

¹⁰ Mamaitua na raukiviveree kamda noyanama ya uteuteguna da taugu Mamaitua na tuatua yeku èi midiridina, be banaga ġesaudima uma yekunama debane vada a keridina. Be tauda matabuda sibo tè kita kaue da nema sibo vada tè kerì bakedina. ¹¹ Be Mamaitua na yekuma inam Yesu Keriso. Vutuna aubainama nam aita teneteneġina da yeku ġesaudima ei midiridi ekalesia kerinama aubainama. ¹² Be yodi tauwai sumaġa tabu be tabu uma yekunama debane Mamaitua na vadama a kerina. Ġesaudima adi rauvada kerima purepuredima inam gold, siruva be yeku waimatakanikanidima. Be ġesaudima adi rauvada kerima purepuredima inam kai, mui pokidima be reġi. ¹³ Be Bada na raġanie tokare uma noyedima adi vere-ma tà kitedina. Dobudine Mamaitua adi noyama kai karakaratine e raurubudina, be banaga tenatenaġaġa adi noyama na verema e kitedina. ¹⁴ Be deġoda aita na vadama kai nam e kara goru, tauna tokare na mae-sama e paġona. ¹⁵ Be aita na vadama kai e kara goruna, naumeki da na noyama matabuna ya kovina. Tauna kabe kai menane be i tavatava, taunaġa tokare e yawasanana be na noyama matabuna kai e kara goruna.

¹⁶ Koya kataie bo ibewa da taumi Mamaitua na vadama, be Aruinama taumi nopomie e miamiana? ¹⁷ Be aita da Mamaitua na vadanama e kawa gewagewana, Mamaitua tauna mate e kawa gewagewana. Baninama Mamaitua na vadama inam babaunama, be inam vadanama vutuna taumi.

Mara nuayuyayana be dobu nuayuyayanama †

¹⁸ Nam koi kaikaiyovu munaġemi! Deġoda tam aita kwa noġonoġotina da banaga matedie tam nuayuyaya banegimma. Naumeki da tam sibo banaga matedie kuya voia munaġem da tam kabe buabuam, yodibe Mamaitua matane tam tokare nuayuyaya banegimma kwa tubuġana. ¹⁹ Baninama Mamaitua matane banaga adi nuayuyayama inam ya bua kauana. Maika girugiruminama porane ya riuna umanama, “Mamaitua taudi adi nuayuyayae ya tikonidi be a bekuna”;

²⁰ be,

“Bada banaga adi noġotama ya kataiedina da taudi a bua kauana.”

²¹ Vutuna aubainama banaga ami nuayuyayama aubainama nam ko seġara munaġemi, avedi! Yaba matabudi inam taumi ġaromima. ²² Avedi da Pol bo Apolos bo Pita bo dobu bo yawasanana bo guri bo yaba yodi ta tubutubuġana bo tokare ta tubuġana, matabudi inam taumi ġaromima, ²³ be taumi inam Keriso ġaroġaronama, be Keriso tauna Mamaitua ġaronama.

† *Vers 18-23 nopone ‘dodu nuayuyayanama’ inam banaga aitaġa dobu na ġoanama kaidima tauvoiedina. Maika soi, bo maika boita tauraudunedima, bo maika vaivai tauwai tarapriedima, be nama dobu kaidima ġesaudima mate.*

Bada taunaġa apasol e kitakita wairuvedina

⁴ Taumi sibo koya kitamaina maika Keriso na taunoyama. Tauna ya birimai da Mamaitua na riukauama semosemodima taurabedima. ² Tauma tauwai rabaraba. Vutuna aubainama sibo kèi patutu kauana. ³ Be deġoda taumi ko etaregu bo banaga ġesaudima ta etaetaregona, inam nam ama siesievina. Be taugu mate nam ama etaetara munaġeguna. ⁴ Be avedi da yau noġotama didimaninama, be yaġoro tokare Mamaitua e kita wairuvaguna da taugu naumeki bo ibewa.

⁵ Vutuna aubainama nam ko etara dokadoka, be koi raba da Bada na kaba verauma raġaninama e tavana. Raġanine Bada e dobina, tauna yaba matabudi waikupikupie kenekenedima e rawyanedi be banaga matabudi ta kitana, da banaga tenatenaġaġa nuana-noponama nema maika kitana. Yodibe banaga matabuna ta kataie da aba aubainama tauda Bada na noyama tè voivoie. Dobudine Mamaitua tauda tenatenaġaġa dà noyama na ruvae nama e kawa saġedana.

⁶ Yau bana, taugu yà ġoeġoena da ami noġote yà sagumina. Vutuna aubainama taugu inam giunama Apolos be taugu tunimaie è boruna da taumi tauma rabui ko noġotimai, be buka aba e riuriuena, nama koi muriwatanena. Vutuna aubainama taumi nam banaga tenaġa isanama ko kawa saġe be ġesaunama isanama ko boru waiyovoġe. ⁷ Yau bana, nemanama? Tam aita ya voiem da banaga dosimma kabe ku miamia? Tam yaba matabuna Mamaitua ġarone kuya paġona. Be aba aubainama yodi kwa voivoiena da kabe tam mabime ku paġopaġo?

⁸ Taumi ko noġonoġotina da Arua na puyoma matabudi kabe kaite koya ragaudi? Taumiġa agunai Mamaitua matane koyai guyauna, be tauma ibewa. Taugu yà ġoeġoena da taumi sibo koyai rawaguyau, yodibe tauma mate sibo kèi rawaguyauna. ⁹ Anikitana-taugu ġarogue, tauma apasol Mamaitua ya voiemaina da tauma kabe kamai banabanaga. Anea be banaga matabudi ta kitamai be ta riuriuemaina da tauma gurigurimaima.

¹⁰ Taumiġa banaga nuanuayuyayemima be Keriso kana taiye tauma banaga buabuamaima. Taumi ami waisumaġama agunai yai rewapana kauana, be tauma ama waisumaġama ya gwaġana, bo? Banaga taumi ta viviviviremima be tauma ta kitakita tuaġaiemaina.

¹¹ Raġan toitoi tauma kani e karakaraimai, nuamaima e ġasaġasara, ama garama ta gewagewa, banaga ta riġariġa vireviremaina. Nam ama kaba miama deġo, ¹² be raġan matabuna nimamaie ka noyanoya gurata da aba ka banabanavina. Raġanine banaga ta kunukunuremaina, tauma waiaiaina ka uteutedina, be raġanine banaga ta raraukivi gewegewemaina, tauma ka kenakena porenna. ¹³ Raġanine banaga tawai mensemaina, tauma giu veredie taudi mate ka giugiuna. Tauma maika uma dobunama na yoġiyoġima, be banaga matedie tauma maika mui.

¹⁴ Taugu uma yabedima yà girugirumidina nam sibo yà voiemida ko tunimayağa, ibewa! Taugu yà girugirumana taumi nuemima yà boruna, baninama taumi taugu yau seda yağama aubainama. ¹⁵ Avedi da taumi taurabemima 10 tausand nama, be tametamemima nam ti toina. Be taugu rağanine vari verenama ġaromie è rarau guguyena, inam rağanine Yesu Kerisoe taugu taumi tamemima è tubuğana. ¹⁶ Vutuna aubainama yà riuriu vavasağemina da taumi taugu koi tupotupoğaneguna.

¹⁷ Inam vutudi aubaidima taugu natuguma Timoti, nuaguma taupağonama, è riuporena ġaromie. Tauna patutu baneginama Bada ġarone be tauna taugu yau yawasana matabuna Yesu Kerisoe ei kataimina, inam vutuna ekalesia matabudi nopodie è rarau guguyedina.

¹⁸ Taumi ġesaumima ko rarau guyaguyau be ko noğonoğotina da taugu nam kabe ġaromie yà tava.

¹⁹ Ibewa, değoda Bada e ġoena nama, taugu rağan ġaubonağa taumi ġaromie yà tavana. Yodibe taugu rauguyaguyau banegidima yà kitedina da taudi ġarodie rewapana mate bo ta giugiu yabayababa. ²⁰ Bani-nama Mamaitua na waiguyauma inam nam giu taunağa. Ibewa da rewapana mate. ²¹ Yodi taumi aba ko ġoeğoe? Taugu yà verau be yà kovoğimi, bo wainua-pağo be voyağota mate yà verau?

Waikawa badara ekalesia nopone

5 Taugu varimima è vaiena da taumi nopomie banaga tenağa e ġerağerana. Tauğoma tenağa na kavarama mate tawai kawa badarana. Inam kauinama ya gewagewa vavasağana, eteni banegidima nam nama tima voivoiana. ² Be taumi yağoro ko rarau guyaguyau, bo? Taumi inam kauinama aubainama sibo koyai nuaboya kaua, be inam tauğominama sibo ekalesiae be koya boru dobiğena.

³ Avedi da taugu nam tubuğe ġaromie be Arue taugu taumi mate be kaite uma tauğominama è etarena.

⁴ Rağanine taumi dà Badama Yesu isane kowai rawateğeie, taugu Arue taumi mate be dà Badama Yesu na rewapanama mate poude, ⁵ dobudine inam tauğominama Seitan nimane ko boru da Seitan tauna tubuğinama e kawa gewagewana. Be Bada na rağanie Mamaitua inam tauğominama aruinama tokare agunai ei yawanana.

⁶ Inam kauinama aubainama nam i verena da taumi sibo koya rauguyaguyau. Koya kataie bo ibewa da yist ġaubonama tokare buredi matabuna e sasanana?

⁷ Vutuna aubainama yist ko kaipore da taumi maika buredi ġoma ko miana, be nam yist mate. Ko noğoti da Keriso tauna Nağopore puyonama, be tauna taumi ġaromie ya gurina da yodi taumi inam maika buredi ġoma, nam yist mate. ⁸ Vutuna aubainama yist matabuna ko kaiporena, inam vutuna gewagewa be mira. Be ko miana waipatutu be riukaua banegidima maika.

⁹ Taugu è girumana taumi ġaromie da ġera banegidima nam sibo mate koyai popo. ¹⁰ Taugu yodi nam

eteni banegidima ama giugiuuedina, ibewa. Avedi da taudi ta ġerağera, tawai gogo, ta danedanene bo kokoitau ta rarau duneedina. Değoda nama sibo è riuemina, taumi tokare uma dobunama sibo koya dobi porena. ¹¹ Ibewa, be aitauga ta riuriu munağedina da taudi Keriso tauwai sumağenama, be yağoro taudi ta ġerağera, tawai gogo, kokoitau ta rarau duneedi, tawai mena, ta tegotego bua bo ta danedanenena, taudi vutudi nam taumi mate sibo koyai popo bo nam mate koya kani gogona.

¹² Tauda eteni banegidima nam sibo tè kita wairuvedi, be ekalesia banegidima taudi sibo tè kita wairuvedina. ¹³ Mamaitua taunağa eteni banegidima e etaredina. Be inam tauğominama ġerağeranama inam taumi ami noyama da ko etare be ko boru dobiğena.

Tauwai sumağa nam sibo adi banagama ġesaudima a etaredi

6 Değoda taumi aitauga turamma turamma ġarone piripiri e kenakenana, taumi sibo tauwai sumağa ġesaudima ġarodie koya nağo da taudi ai tara piriemina. Be gewagewa tauwai tarapirienama nam waiwaisumeğina ġarone nam ko nağo da ei tarapiriemi. ² Koya kataie bo ibewa da taumi Mamaitua na damma tokare dobu matabuna ko etarena? Be yodi taumi nam teneteneğina da piripiri ġauğaubodima sibo ġaromie koyai tarapiriedi, bo? ³ Ko noğoti da tauda tokare anea tà etaredina! Vutuna aubainama taumi mate piripiri ġauğaubodima ġaromie, sibo koya kawa didimanidina. ⁴ Be yodi değoda turamma turamma ġarone piripiri e kenakenana, aba aubainama banaga nam waiwaisumeğima ko vinevinedina da taudi sibo a etaremina? Inam kauinama nam i verena, baninama taudi nam ekalesiae tima miamiana. ⁵ Uma kauinama aubainama taumi sibo koya tunimayağana, baninama taumi nopomie nam aita tenağa teneteneğina, da tauna tokare tauwai sumağa ei tara piriedi. ⁶ Aba aubainama taumi tauwai sumağa taumiğa ko etaetara munağemi? Be aba aubainama uma kauinama eteni banegidima noğodie ko voivoiedi? Inam kauinama ya gewagewa kauana.

⁷ Taumi ko etaetara munağemina, uma kauinama ewai mağatara da ami waisumağe kaite koya bekuna. Rağanine banaga gewagewa ta voivoiena ġaromie, taumi tokare nam koya dami pore? Bo değoda banaga ta kaikaiyovuemina, taumi tokare nam koya vaia pore? ⁸ Be avedi da taumi tauwai sumağa, be taumi yağoro ko kawakawa gewegewemi, be kowai kaikaiyovu munağemina.

⁹ Ko noğoti da banaga gewagewa tauvoienama taudi tokare nam Mamaitua na waiguyauma nopone ta sağa. Nam koi kaikaiyovu munağemi! Değoda banaga ta badabadara, kokoitau ta rarau duneedi, ta ġerağera, bo değoda tautauğoma taudiğa tawai kawa soğa, bo waiwaivi taudiğa tawai kawa soğa, ¹⁰ bo taudanedanene, tauwai gogo, tautegotegobua, tauwai mena bo tauwai kaikaiyovu, uma banegidima matabudi tokare nam Mamaitua na waiguyauma nopone ta

saĝa. ¹¹ Be noĝone ĝesaumima uma kaudima nama koya voiviedina. Be yodi taumi Yesu Keriso kosinine ya koĝemina, be Arua Babau nopomie e miamiana. Vutuna aubainama Mamaitua yodi yai aninemina.

Tubeĝidama inam Arua Babau na vadama

¹² Banaga ĝesaudima ta riuriuna umanama: “Yaba matabuna Bada nam imawai ĝakedina, taugu ĝarogue teneteneĝinama da aiyaba yà voiena.” Inam riukaua, be nam yaba matabudi tokare ta sagumi da ko mia kaua. Taugu teneteneĝinama da uma yabedima matabudi yà voidina, be taugu nam ama ĝoeĝoena da uma yabedima tai badegu. ¹³ “Kani inam kapo aubainama, be kapo inam kani aubainama”. Inam riukaua, be Mamaitua inam taudi tokare e kawa gewegewedina. Be badara inam kaua ĝesau. Tubeĝidama inam nam badara aubaina, ibewa! Tubeĝidama inam Bada na noyama aubainama, be Bada tubeĝidama ewai badena. ¹⁴ Mamaitua na rewapanae tauna Bada Yesu gurie be ya kawa midisuĝu munaĝena, aubainama tauna tokare tauda mate e kawa midisuĝu munaĝedana. ¹⁵ Ko noĝoti da tubeĝimima inam Keriso ragaraganama. Vutuna aubainama nam airaĝan taubadabadara mate koi rawateĝei, baninama tubeĝimima inam Keriso ragaraganama. ¹⁶ Taumi koya kataie bo ibewa da banaga aitaubeĝidama taubadabadara mate tai rawateĝeidina, inam yodi tubeĝe taudi tenaĝa. Baninama girugiruminama poranama umanama e riuriuna, “Taudi rabuidi tokare tubeĝe tenaĝa.” ¹⁷ Be aitaubeĝidama Bada mate ta rawateĝeidina, taudi tokare Arue tenaĝa.

¹⁸ Vutuna aubainama badara, naumeki da ko gose pore! Gewagewa ĝidoidima taudi ĝavoe ta kenakenana, be yaĝoro gewagewa. Be badara inam tubeĝimie e kenakenana, aubainama tubeĝimima ko kawakawa mira vavasaĝena. ¹⁹ Tubeĝimima inam Arua Babau na vadama. Mamaitua tauna Arua ya utemina, be yodi inam Aruinama nopomie e miamiana. Taumi nam mabimie komawai bademina. ²⁰ Taumi maesimima ya moraba kauana, be Yesu Kersio ya gimerimina. Vutuna aubainama tubeĝimie Mamaitua ko vivirena.

Naĝi na kauama

7 Taumi letae aba koya riuriueguna, vutuna yodi yà paribeemina:

Inam ya verena deĝoda banaga nam tai naĝi. ² Be baninama badara yabayababa kana taiye, naumeki da tauĝoma sibo mabine na waivima ya naĝina, be waivi sibo mabine na tauĝomama ya naĝina.

³ Be tauĝoma sibo naĝi na yawasanae na waivima ĝarone ya miana, be waivi sibo naĝi na yawasanae na tauĝomama sibo ĝarone ya miana. ⁴ Waivi tubeĝinama nam taunaĝa imawai badena, ibewa da tauĝoma ewai badena. Be teneĝinama nama tauĝoma, tubeĝinama nam taunaĝa imawai badena, ibewa da waivi ewai badena. ⁵ Nam tamĝa kwa taudidi munaĝem! Be deĝoda koi anina munaĝemina, naumeki da dobudine

raĝan ĝaubonaĝa ko taumiana, moiragi aubainama. Be murine koi rawateĝei munaĝemina da Seitan ami gwaĝae nam e raurubumi, be taumi tokare nam badare ko beku. ⁶ Uma kauinama nama yà riuriuemina, inam sagumima aubainama. Be inam nam Bada na riuvavasaĝa, ibewa. ⁷ Taugu yà noĝonoĝotina da banaga matabudi sibo maika taugu, be banaga teneteneĝina adi puyoma tabu be tabu Mamaitua ya utedinna.

⁸ Be aitaubeĝidama da kaiyababa bo nam wainaĝidi, taudi inam ya verena da nam sibo ai naĝi, be taudi sibo a mia ĝomana maika taugu. ⁹ Be aitaubeĝidama da adi noĝotama e vovo gwaĝagwaĝana, naumeki da tai naĝina. Baninama ya verena da taudi tai naĝina be nam badara nuedima e raupotipotie.

¹⁰ Be naĝi banegidima aubaidima inam Bada na riuvavasaĝama yà riuriuedina: Waivi na badama nam sibo ya gose. ¹¹ Be deĝoda tauna na tauĝomama kaite ya gosena, naumeki da nama sibo ya miana, be nam sibo tauĝoma ĝidoi ya naĝi munaĝe. Be ya verena da na tauĝomama mate sibo ai nuavere munaĝa be a mia tenaĝana. Be teneĝinama nama tauĝoma na waivima nam sibo ya gose.

¹² Be avedi da Bada uma kauinama nam i giuena, be yaĝoro ĝesaumima taugu yodi yà riuemina umanama: Deĝoda aitaubeĝidama tauwai sumaĝa na waivima nam tauwai sumaĝa, be tauna yaĝoro e ĝoeĝoena da na badama mate sibo a mianana, inam naumeki da tauĝoma na waivima mate nam tai gosaĝa. ¹³ Be deĝoda aitaubeĝidama tauwai sumaĝa waivinama na tauĝomama nam tauwai sumaĝa, be tauna yaĝoro e ĝoeĝoena da na waivima mate sibo a mianana, inam naumeki da waivi na tauĝomama mate nam tai gosaĝa. ¹⁴ Be deĝoda tauĝoma nam waisumeĝina, tauna yaĝoro banaga babaunama, baninama na visarama tauna tauwai sumaĝa aubainama. Be deĝoda waivi nam waisumeĝina, tauna yaĝoro banaga babaunama, baninama na tauĝomama tauna tauwai sumaĝa aubainama. Be deĝoda uma kauinama nama ibewa, ami sedama Mamaitua matane a miramirana, be yodi taudi seda babaudima. ¹⁵ Be deĝoda nam waisumaĝa baneginama waigosaĝa e ĝoena, naumeki da e naĝo. Deĝoda uma kauinama nama e tubeĝana, dobudine tauwai sumaĝa tauna nam sibo yai kaikaididi. Mamaitua e ĝoeĝoena da tauda subae ta mianana. ¹⁶ Baninama tam waivi nam ku kataiena da am badama kwai yawasani bo ibewa. Be mate tam tauĝoma nam ku kataiena da am visarama kwai yawasani bo ibewa.

Mamaitua ya vinevinemina, ruvane nama ko miana

¹⁷ Tenatenaĝaĝa Mamaitua ya riuriuemina, be ami puyoma ya uteutemina, nama ruvane ko miana. Banaga matabuna ekalesia nopodie yà riuriuedina da umana sibo a voiana. ¹⁸ Aitaubeĝidama da kopitom ya paĝona, naumeki da tauna nama sibo ya miana. Be aitaubeĝidama da kopitom nam i paĝona, naumeki da tauna nama sibo ya miana. ¹⁹ Mamaitua matane kopitom inam nam aba, vutuna aubainama deĝoda banaga kopitom ya

paĝo bo ibewa, inam nam aba. Be Mamaitua na riu-vavasaĝama sibo tē voteyeteyedina, inam vutuna yaba dosinama.

²⁰ Taumi tenatenaĝaĝa Mamaitua ya vinevinemina, nama ko miana. ²¹ Deĝoda Mamaitua ya vinem da tam taunoya yababa, inam naumeki, nam kwai nuaboya. Be deĝoda tam keda kwa wanewanena da tam waitau noyayababa sibo kuya gosena, naumeki da nama kwa voiana. ²² Raĝanine banaga taunoya yabayababa, be Bada ya vinedi da taudi tauna na banagama, inam raĝanine Mamaitua matane taudi nam banaga adi taunoya yababa, ibewa da taudi yodi Keriso na taunoyama. Be teneĝinama nama, aitauga nam banaga adi taunoya, be tauna yaĝoro Keriso na taunoyama. ²³ Maesimima ya moraba kauana, be Yesu Kersio ya gimerimina. Vutuna aubainama taumi nam sibo banaga aubaidima koyai taunoya yabayababa. ²⁴ Yau bana, vutuna aubainama taumi tenatenaĝaĝa Mamaitua ya vinevinemina, nama ko miana.

Yarayaraga be guguini adi giuma

²⁵ Yarayaraga be guguini aubaidima Bada na waiĝakama nam ĝarogue ima kenakenana da yà riuedi. Be Mamaitua na raukiviverree tauna ya sagugu da taugu banaga waipatutuguma. Vutuna aubainama umanama yà raukuremina: ²⁶ Baninama yodi raĝan piripiridima aubainama, ya verena da taumi sibo nam koyai naĝi. ²⁷ Deĝoda kaite kuyai naĝina, nam am waivima kwa gose. Be deĝoda nam kui naĝina, naumeki da nam waivi kwa wane. ²⁸ Be deĝoda tam yaraga be kwai naĝina, inam nam gewagewa kuma voivoiena. Be teneĝinama tam guguini be kwai naĝina, inam nam gewagewa kuma voivoiena. Be deĝoda taumi koi naĝina, tokare taumi piripiri ko banavidina. Be taugu yà ĝoeĝoe da uma kaudie yà duĝumina, da uma piripiridima tokare nam ko banavidi.

²⁹ Yau bana, yau giuma baninama umanama: Raĝan kaite e tupotupona. Vutuna aubainama aitauga kowai naĝina, ko kita kaua da naĝi nam ei bademi. ³⁰ Be aitauga kowai nuaboyana, ko kita kaua da nuaboya nam ei bademi. Be aitauga kowai nuaverena, ko kita kaua da nam nuavere ei bademi. Be aitauga yaba ko gimagimarana, ko kita kaua da inam yabedima nam tai bademi. ³¹ Be aitauga dobu na ĝoanama ko voivoiedina, ko kita kaua da inam kaudima nam tai bademi. Baninama uma dobunama tokare e samoana. ³² Taugu yà ĝoeĝoena da nam ko kawa nuaraĝeraĝemi. Yaraga tauna Bada na ĝoanama e noĝonoĝotina da nema Bada e noya bake be ya kawa nuaverena. ³³ Be deĝoda tauna ei naĝina, tauna dobu na ĝoanama e noĝonoĝotidina, da nema sibo na visarama e noya bake da na visarama ei nuavere. ³⁴ Be inam raĝanine tokare na noĝotama rabui ta tubuĝana. Be teneĝinama nama guguini, tauna e noĝonoĝotina da nema sibo Bada ya noya bake da Bada ya kawa nuaverena, baninama tauna na yawasanama matabuna Bada ya utena. Be deĝoda tauna ei naĝina, tauna dobu na ĝoanama e noĝonoĝotidina da nema sibo na tauĝo-

mama ya noya bake da na tauĝomama yai nuaverena.

³⁵ Inam kaudie sagumima aubainama yà riuriuemina, be nam ama waiĝakemina. Taugu yà ĝoeĝoena da taumi yawasanana didimanine ko miana, be nam ko noĝota raburabui. ³⁶ Be aitauga na ĝoapaparama ĝarone nuanama e rarau potipoti da sibo ya naĝina, inam naumeki da tai naĝina be inam nam gewagewa. ³⁷ Be aitauga noponama batuturinama be na ĝoapaparama ĝarone nuanama nam ima raupotipotina da sibo ya naĝi, naumeki da na ogama e taraĝi da tauna tokare nam ei naĝi. Ya verena da taudi nam tai naĝi. ³⁸ Vutuna aubainama deĝoda banaga tai naĝina, inam ya verena, be aitauga da nam ei naĝi, o, inam ya vere kauana.

³⁹ Tauĝoma tauna na waivima e panipanina. Be deĝoda tauĝoma e gurina, yodibe kaiyababa tauna na ĝoanama nama tauĝominama ei naĝi. Be tauna sibo tauĝoma waisumeĝinama ya naĝina. ⁴⁰ Be taugu è noĝotina da kaiyababa nama sibo ya mia yababana, tauna tokare yai nuavere kauana. Be taugu mate yà noĝonoĝotina da Mamaitua Aruinama nama ya riueguna.

Boita kanidima tà kanidi bo ibewa?

8 Yodi musara kokoitauuteutenama, vutuna na kauama yà paribeemina: Matabuda tē kataiena da kokoitau nam ti rewapanana. Be uma katainama ya voiemina da taumi ko rarau guyaguyauna. Be rau-guyaguyau tokare nam e sagumi, ibewa! Be ami banagama sibo koyai nuapaĝoedina, inam wainuapaĝone tokare ekalesia banegidima ko sagudina. ² Banaga aitauga e noĝonoĝotina da tauna yaba matabuna ya kataiedina, inam baneginama tauna Mamaitua matane na kaitaima nam teneteneĝina. ³ Deĝoda banaga Mamaitua nuanama e paĝona, inam baneginama vutuna Mamaitua ewai aninena.

⁴ Be yodi nemanama? Inam naumeki bo ibewa da kokoitau museridima tà kanidi? Tauda tē kataiena da dobu kokoitaidima taudi nam Mamaitua, baninama Mamaitua tauna tenaĝa, be tauna vutuna Mamaitua riuriukauinama. ⁵ Taugu è kataiena da gunume be dobie arua gewegewedima ta riuriu munaĝedina da taudi kabe mamaitua. Be avedi da uma mamaituedi bo babadidima toitoi dobie ta miamiana, ⁶ be tauda yaĝoro tē kataiena da Mamaitua riuriukauinama tauna tenaĝa, tauna vutuna tàwai sumaĝe be tàwai muriwatanena. Be tauna vutuna Tamadama, be pakane yaba matabudi taune da a tubuĝana, be taune da tauda yodi tà miamiana. Be dà Badama tenaĝa e miamiana, tauna Yesu Keriso. Be tauna vutuna yaba matabudi ya voiedi be tauna dà yawasanama ewai badena.

⁷ Be uma kaudima banaga ĝesaudima nam ti kataiena. Taudi boni kokoitau awai muriwatanedina. Vutuna aubainama yodi deĝoda taudi kokoitau museridima ta kanikanidi be ta noĝonoĝota bekubeku, be noĝotabekubeku e voiedi da adi noĝotama e vovo gwaĝagwaĝana, vutuna aubainama taudi Mamaitua matane a mirana. ⁸ Be Mamaitua nam kani

kana taiye imawai aninedana. Vutuna aubainama deḡoda tauda kokoitau museridima tà kanidi bo ibewa, inam kaudima nam timawai badana da tauda banaga vereda bo ibewa.

⁹ Be kwa kita kaua da nam am waisumaḡama kana taiye anibeku kededie turamma kwa voie da na waisumaḡe e beku. ¹⁰ Baninama deḡoda turamma aita na noḡotama vovogwaḡagwaḡanama, be ya kitam da tam kokoitau museridima kwa kanikanidina, agunai tauna tokare mate kokoitau museridima e kanidina, ¹¹ be dabudine tauna tokare e noḡota bekubekuna. Baninama tam am waisumaḡama wairewapaninama aubainama, tam tauna na waisumaḡama kuya kawa gewagewana. Be kwa noḡoti da tauna mate aubainama Keriso ya gurina. ¹² Deḡoda tam turamma nama nuanama kwa kawa miramira be na noḡotama kwa kawa gewagewana, tam Keriso ḡarone mate gewagewa kwa voivoiena. ¹³ Vutuna aubainama deḡoda aba kaninama taugu è kanikani be turaguma è voie da na waisumaḡe ya bekuna, naumeki da inam muserinama nam yà kani munaḡe. Inam raḡanine turaguma na waisumaḡe nam e beku.

Pol na noyama aubainama maesa nam i ḡoena

9 Taugu riukaua apasol, be nam aitaub dobue imawai badeguna! Taugu dà Badama Yesu mataḡomigue è kitana. Be taugu yau noyama na banima inam yodi taumi Bada kowai sumaḡena. ² Be avedi da banaga ḡesaudima ḡarodie taugu nam apasol, be taumi ḡaromie inam taugu apasol, baninama taumi taugu yau matamatama.

³ Aitauga yau noyama ta paripari virevirena, taudi ḡarodie umanama yà riuriuna: ⁴ Tauma nam ka kani be ka tego, bo? ⁵ Tauma ama vaḡaie nam waisumaḡa waivinama ka naḡi be mate ka naḡo, maika apasol ḡesaudima nama, bo? Bada tasitasinama be Pita nama a voiana. ⁶ Taumi apasol ḡesaudima ko sagusagudina, be taugu be Banabas taumaḡa yodi ama yawasanama aubainama ka noya munaḡemai, bo? ⁷ Ko noḡoti da nam airaḡan tauḡara taunaḡa na manee iḡara purepuredima i gimarana. Be nam aitaub sipi e kuma be kaninama tokare e tuaḡaie. Be nam aitaub musara e yosidi be kanidima tokare e tuaḡaiedi. ⁸ Be uma kaudima matabudi nam ama giugiu yababedina, ibewa da Mosis na tarawatuma e riuriuna nama, “Kau kaikaivainama ami noyama e voivoiena raḡanine, nam mudunama ko panitom, ko gose da tauna e kanina.” Ko noḡoti da Mamaitua kau yai nuaboyedi be nama ya riu, bo? ¹⁰ Ibewa da tauda banaga e giugiu edana. Aitaub na sipima ya kumana tauna e noḡonoḡotina da tokare kani e kanina.

¹¹ Be tauma pesi Arue nopomie kè kumana da taumi yodi tauwai sumaḡa. Vutuna aubainama taumi sibo tauma yodi gara be kani sibo koya sagumaina. ¹² Taumi banaga ḡesaudima ḡaromie a rarau guguyana ko sagusagudina, be aba aubainama tauma nam koma sagusagumai? Taumi sibo tauma koya sagusagu kaumaina, baninama tauma ami ekalesiama pakanama

kèi karena. Be tauma nam airaḡan kamawai baḡemina da taumi sibo koya sagumai. Ibewa da raḡan matabuna tauma ama ḡoanama kè dami poredina, baninama nam kama ḡoeḡoena da Keriso varinama kedanama sibo kè kawa barabara.

¹³ Taumi koya kataie bo ibewa da aitauga tempol nopone ta noyanoyana, taudi adi kanima tempol nopone ta paḡopaḡodina. Be piriisi aitauga olta debane ta puyopuyona, taudi olta puyonama nevanama ta paḡona.

¹⁴ Be inam kauinama teneḡine nama Bada ya riu vavasaḡa da aitauga vari verenama ta rauguguye be banaga tawai sumaḡana, naumeki da tauwai sumaḡa sibo taurauguguya a sagudina. ¹⁵ Be taugu nam airaḡan uma yabedima aubaidima ei baḡa rubuemina. Be mate taugu nam uma yabedima ama girugirumidina da taumi sibo taugu ko sagugu, ibewa. Be nuaguma ya verena da nam airaḡan ḡaromie aba ei baḡena. Agunai da taugu noḡone yà guri, be muriḡa da aiyaba ḡaromie yà baḡena. ¹⁶ Nam vari verenama rauguguyenama aubainama ama rarau guguyana. Inam taugu yau noyama. Be vari verenama rauguguyenama yà tuaḡaiena, taugu tokare gewagewa yà banavina.

¹⁷ Deḡoda taugu yau ḡoane e rarau guguyana, naumeki da maesa sibo è paḡona. Be taugu nam yau ḡoane ama rarau guguyana, ibewa da Mamaitua ya vineguna da noyanama sibo è voiena. ¹⁸ Yodi yau maesama inam aiyaba? Taugu yau maesama inam vutuna vari verenama yà rarau guguyana, be nam tokare mane yà paḡo.

¹⁹ Vutuna aubainama taugu nam aitaub imawai badegu. Be yaḡoro taugu banaga matabudi adi taunoyama da toitoi sibo è verauḡedina Keriso ḡarone. ²⁰ Jius banegidima ḡarodie taugu è voiegu da maika Jius banegiguma. Be aitauga Mosis na tarawatuma tawai muriwatanena taudi ḡarodie, taugu è voiegu da kabe taugu mate Mosis na tarawatuma èwai muriwatane, avedi da taugu nam inam tarawatunama tauwai muriwatanena. Be nama yà voivoiana da taudi sibo è verauḡedina Keriso ḡarone. ²¹ Be eteni banegidima ḡarodie, taugu avedi da nam eteni banegigu, be è voia munaḡegu da taugu kabe eteni banegigu, avedi da taugu tauwai sumaḡa, be Keriso na tarawatuma tauwai muriwatanena. Inam nama yà voivoiana da taudi sibo è verauḡedina Keriso ḡarone.

²² Be aitaub adi waisumaḡama gwaḡagwaḡanama, taudi ḡarodie taugu è voia munaḡegu da maika kabe yau waisumaḡama gwaḡagwaḡana da sibo è verauḡedina Keriso ḡarone. Banaga matabudi ḡarodie taugu è voivoia munaḡeguna maika kabe taudi da sibo toitoi è verauḡedina Keriso ḡarone. ²³ Vari verenama kana taiye taugu uma yabedima matabudi è voivoiedina, be banaga Bada Yesu tawai sumaḡena raḡanine, taugu yà nuavere kauana.

Reisis ekalesiae wainasinama

²⁴ Ko kataie da reisis nopone tauwai reisis ta manimaninina, be banaga tenaḡa e tava dokana, tauna tokare maesa e paḡona. Vutuna aubainama taumi yo-

di ko manini gurata da tokare maesa ko paḡona.

²⁵ Tauwai reisis matabudi taudi yaba ḡesaudima ḡarodie ta widiwidinedina be tawai prektas guratana da tokare maesa sibo a paḡona, be inam maesinama tokare e nuayaḡotana. Be tauda dà maesama marae inam kenakena nonoḡinama. ²⁶ Vutuna aubainama taugu nam ama manimanini yabayababana, be nam amawai paipaidena. ²⁷ Ibewa, be taugu kopiguma yà riḡariḡa be yàwai badena, baninama nam ama ḡoeḡoena da taugu banaga ḡesaudima ḡarodie yà rarau guguya be tokare yà beku. Inam tokare Mamaitua yau maesama banaga ḡesaunama e utena.

Ko kita kua da nam raurubu na raḡanie ko beku Israel banegidima maika

10 Yau bana, bonideḡo dobu kavakavane aba dà dosima ḡarodie ya tubutubuḡana, nam airaḡan nuemima e koa. Mamaitua giyou ya riupore da uma banegidima yai dokedina. Be taudi egasi noponaḡa yai doka nawedina. ² Raḡanine taudi giyou ai muriwatane be egasi noponaḡa a naḡonaḡona, inam raḡanine taudi Mousis isane a babataitona. Uma babataitonama ewai maḡatarana da taudi inam Mousis na damma. ³ Be Mamaitua mara kaninama ya utedi be matabudi a kanina. ⁴ Be mate Mamaitua yekue mara upanama ya utedi be matabudi a tegona. Be uma yekunama inam Keriso, tauna vutuna mate a naḡonaḡona. ⁵ Be taudi yaḡoro Mamaitua a kawa nuamedimedina, vutuna aubainama taudi dobu kavakavane Mamaitua matabudi yai guri yaraidina.

⁶ Uma kaudima a tubuḡana, inam mataira ewai maḡatarina tauda ḡarode. Be ewai kataidana da tauda nam sibo gewagewa voiedima tèi nuanoḡonoḡotedi maika taudi a voivoiana nama. ⁷ Nam kokoitau ko rauduneedi maika taudi. Girugiruminama poranama e riuriuna nama, “Banaga a mia, a kanikani be a tegotegona, be a midisuḡu da kokoitau a bigabiga kwavivirona.” ⁸ Be nam tòi kawa badara maika taudi. Be uma kauine raḡan tenaḡa nopone banaga matabudi ²³ tausand a gurina. ⁹ Nam sibo Bada raurubue tè boru taudi a voiana maika, be mota Israel banegidima toitoi ai guridina. ¹⁰ Be nam ko momodu taudi maika, be tauwai guri aneanama yai guridina. ¹¹ Uma kaudima Israel banegidima ḡarodie a tubuḡana a girumidina, tauda nuadama aniboronama aubainama, da tauda nam uma kaudima yodi raḡan damodie sibo tè voiedi.

¹² Vutuna aubainama taumi deḡo da ko noḡonoḡotina ami waisumaḡe ko vava taradidina, naumeki da ko kita kua da nam ko beku. ¹³ Raurubu matabudi ko banabanavidina inam raurubu ḡoma. Inam raurubudima banaga ḡesaudima mate ta banabanavidina. Tokare agunai raurubu ḡesaudima ko banavidina. Be nam ko naira, baninama Mamaitua patupatutunama e kitakita watanimina da ami rewapanama na ruvae raurubu ko banavidina. Be mate raurubu raḡanine tauna keda ei kataimi da raurubu ko vaisubana, be nam sibo raurubue koya beku.

Kokoitau adi soima be Bada na soima

¹⁴ Vutuna aubainama yau bana, kokoitau ko gose poredi be nam airaḡan ko rauduneedi. ¹⁵ Taumi noḡota banegimima, aubainama yau giuna aba yà giuemina mayanama ko paḡo. ¹⁶ Keyaka ko noḡoti. Uma keyekinama Yesu na soie tè tegotegoe be Mamaitua tēwai kaiwena. Be raḡanine keyaka tè rarau tegoena, tauda Keriso kosinine tèi rawateḡeidana. Be buredi tè givana. Be raḡanine tè kanikanina tauda Keriso tubuḡine tèi rawateḡeidana. ¹⁷ Avedi da tauda toitoi, be buredi tenaḡa tà kanikanina, vutuna aubainama tauda matabuda tubuḡa tenaḡa. ¹⁸ Tauda Israel adi kauama tà noḡoti. Taudi musara olta debane a gabudi be a kanikanidina, inam raḡanine taudi inam oltanama mamaituanama mate awai rawateḡeidina.

¹⁹ Taugu nam ama riuriuna da kokoitau bo adi puyoma inam yaba dosina. ²⁰ Ibewa, be ko noḡoti da aiya ba eteni banegidima ta rarau puyodina, inam vutuna taudi penama ḡarodie ta puyopuyona, be nam Mamaitua ḡarone. Be taugu nam ama ḡoeḡoena da taumi penama mate koi rawateḡeimi. ²¹ Nam Mamaitua na keyake be penama adi keyake ko rautego tenaḡana. Be mate nam Mamaitua na kani be Seitan na kanima taumi ko kani tenaḡedi. Avedi! Uma kaudima Mamaitua nam ima ḡoeḡoedina. ²² Tauda Bada tà rarau rubuna da ḡarode sibo ya medi, bo? Tauda dà rewapanama tauna na rewapanama e saḡa pore, bo?

Nam taudaḡa sagudama tà noḡoti, be dà banagama mate sagudima tà noḡotina

²³ Yaba matabudi teneteneḡinama da tà voiedina, be inam yabedima nam matabudi tokare ta saguda. Be mate yaba matabudi teneteneḡinama da tà voiedina, be inam yabedima nam matabudi tokare ta voieda be dà waisumaḡe tai rewapana. ²⁴ Nam taudaḡa sagu mu-naḡedama tà noḡoti, aveidi. Be dà banagama mate sagudima tà noḡotidina.

²⁵ Musara anikune nopone ta gimagimaredina inam ko kanidina, be nam koi taravira be ko riuna, “Uma kokoitau muserina, bo ibewa?” ²⁶ Baninama girugiruminama porane umanama ya riuna, “Dobu be nopone yaba matabuna inam Bada ḡaronama.”

²⁷ Deḡoda nam waisumaḡa baneginama kani aubainama e kokonem, be aba kaninama e uteutemna, inam naumeki da kwa kani yababedina be nam kwai taraviravira. ²⁸ Be deḡoda inam baneginama sibo umanama i riuemna, “Uma muserinama inam kokoitau museridima.” Naumeki da tam uma baneginama ya riuriuemna tauna kana taiye tam musara nam kwa kanidi. ²⁹ Nam i verena da tauna e noḡonoḡotina da tam kabe gewagewa ku voivoie.

Be yodi aba aubainama banaga ḡesaunama na noḡotama sibo yai badem? ³⁰ Be tam yodi agunai umanama kwawai noḡotana, “Deḡoda taugu Mamaitua yài kaiwe be yà kanikanina, naumeki da aba aubainama banaga ḡesaunama na noḡotama sibo èi

bade, be nam sibo è kani?"³¹ Naumeki da am noğotama, baninama yodi yà utemna. Inam baninama yaba matabudi tam kwa voivoiedina, kwa kanikani bo kwa tegotegona, inam Mamaitua isanama anikaisuğunama aubainama.³² Vutuna aubainama tam nam turamma kwa voie da na noğote e beku, avedi da tauna Jiu, eteni bo Kuristen baneginama.³³ Taugu mate nama yà voivoiena. Yà rarau rubu gurata da banaga matabudi yàwai nuaveredina. Taugu nam tauguğa ama sagusagu munağeguna, be banaga ġesaudima mate yà sagusagudina da banaga toitoi tokare Bada Yesu ei yawasanidina.

11 Taugu aba Keriso ya voivoiena yàwai muriwatanena, vutuna aubainama taumi sibo taugu yà voivoiana, nama sibo koyai muriwataneguna.

Tautauğoma be waiwaivi adi vaivaima taparoro nopone †

² Taugu isemima yà kaikai suğuna, baninama taumi rağan matabuna ko noğonoğotigu, be yaba matabuna èwai katakaimina taumi kowai muriwatanedina aubainama.³ Be yodi yaba tenağa yà riuemina: Waivi debanama inam tauğoma, be tauğoma debanama inam Keriso, be Keriso debanama inam Mamaitua.

⁴ Vutuna aubainama değoda tauğoma ma debasumana e moimoiragi bo Mamaitua riunama e giuguena, tauna Keriso ewai diboğina.⁵ Be waivi değoda nam ma debasumana be e moimoiragi bo Mamaitua riunama e giuguena, tauna na tauğomama ewai diboğina, baninama tauna e voivoiana maika kabe tauğoma. Tauna e voivoiana kabe waiwaivi badabadaridima debedima makumaku poredima maika.⁶ Vutuna aubainama değoda waivi nam debanama e suma, naumeki da tauna sibo deba vuvuğinama a maku pore be tauna sibo ya tunimayağana. Be değoda waivi debanama makuporenama e tunimayağana, naumeki da tauna sibo debanama ya sumana.⁷ Be tauğoma tauna nam sibo debanama ya suma, baninama tauna kitanama maika Mamaitua. Be tauğoma tauna Mamaitua na waibadama ewai mağatarina. Be waivi tauna tauğoma na waibadama ewai mağatarina.⁸ Baninama tauğomae da Mamaitua waivi yai tubuğina, be Mamaitua nam waivie tauğoma i tubuğina.⁹ Be tauğoma nam waivi sagunama aubainama i tubuğana, ibewa. Be waivi tauna tauğoma sagunama aubainama ya tubuğana.¹⁰ Vutuna aubainama waivi debanama sibo ya sumana. Inam na matairama da tauna na tauğomama na waibadae e vivivirena. Uma kauinama anea ta kitakita watanena.

¹¹ Be Keriso matane waivi be tauğoma taudi matabudi teneğidima, be taudi sibo ai kawa sagu vivirana,¹² baninama avedi da pakane tauğomae da waivi ya tubuğana, be yodi waivie da tautauğoma ta tubu-tubuğana. Be taudi matabudi Mamaitua yai tubuğidina.

¹³ Taumiğa mayemima ko pağo munağena, waivi debanama nam i suma be e moimoiragina, inam ya vere

bo ibewa?¹⁴ Ami vaivaima ko noğoti. Değoda tauğoma deba vuvuğinama e dau kauana, inam nam i verena, be kitanama yai tunimayamayağana.¹⁵ Be değoda waivi deba vuvuğinama e dau kauana, inam ya vere kauana, baninama deba vuvuğinama inam maika na debasumama.¹⁶ Be değoda aitauna uma kauinama aubainama e riuriu viravirana ġarogue, naumeki da taugu yà riuriuna da tauma be ekalesia ġesaudima mate ama vaivaima inam nama, be nam aba vaivai ġesau nama ġaromaie ima kenakenana.

Turiya na kauama

¹⁷ Be yodi kaua ġesau nama ġaromie yà giuena. Mamaitua matane taumi gewagewa ko voivoiena, rağanine taumi taparoro kowai rawateğeimina.¹⁸ Baninama taugu è vaiena da taparoro koi rawateğeimina rağanine, ko daridariğa munağemina. Be taugu yà noğonoğotina da inam riukaua.¹⁹ Naumeki da uma dariğinama ei mağatarata da aitauna didimana banegidima tà kitedina.

²⁰ Taumi turiya aubainama kowai rawateğeimina rağanine, taumi kani kowai paparanena, be ami banagama nam koma raberabedina. Vutuna aubainama ġesau mima ko kanikani gurata be ko tegotego buana, be ġesau mima ma kanigurimi ko nağonağona. Inam nam nama turiya na kua!²² Uma kauinama nemana ma? Taugu isemima yà kaisuğu, bo? Ibewa ġoma! Taumi sibo ami vadae inam nama kaninama koya kanikani be koya tegotegona. Taumi sibo Mamaitua na damma koya viviviredina, be ami banagama wainuatoitoidima kowai tunimayağidina, inam nam i verena.

²³ Taugu turiya na kauama Bada yawai kataiguna, vutuna taumi èi kataimina. Inam umanama: Rağanine Judas Bada Yesu ya boruboru dobiğena, inam kupinama teneğine Bada buredi ya pağo,²⁴ Mamaitua yai kaiwe da ya giva be ya riuna, "Uma inam taugu tubuğiguma taumi aubaimima. Rağanine uma ko kanikanina, taugu aninoğotiguma aubainama."²⁵ Be kani murine tauna keyaka ya pağo be ya riuna, "Uma inam Mamaitua na waianinama vaunama, kosiniguma e rauğinina aubainama. Rağanine ko tegotegona taugu aninoğotiguma aubainama."²⁶ Be rağanine taumi uma buredinama ko kanikani be uma keyekinama ko tegotegona, taumi Bada na gurima ko rauguguyena naumeki da tauna na kaba yovo munağama rağanine.

²⁷ Vutuna aubainama aitauna da uma buredinama kwa kanikani yababe be uma keyekinama kwa tegotego yababena, inam Bada na gurima be kosininama ya darorona tam mate wavunama kwa kiroğina.²⁸ Vutuna aubainama taumi mayemima ko pağo munağena, muriğa da buredi ko kani be keyake ko tegona.²⁹ Baninama değoda taumi Bada tubuğinama ko kanikani be kosininama ko tegotego be nam koma noğonoğota kauena da inam Bada tubuğinama be kosininama, naumeki da taumiğa ko kovokovoğa munağemina.

³⁰ Vutuna aubainama nopomie banaga toitoi ta sidasida, tubuğidima ta vovo gwağagwağa, be ġesaudima

† *Debasuma inam Gurik banegidima adi vaivaima.*

ta gurigurina. Turiya inam nam maika waikanikani ġoma.

³¹ Be deġoda tauda tà kita wairuva munaġeda be tà turiyana, tauda tokare nam kovoġa tà banavi. ³² Be deġoda Bada e kovoġidana, inam waikatakatai e uteutedana da tokare tauda nam gienae tà naġo dobu banegidima mate. ³³ Vutuna aubainama yau bana, taumi turiya aubainama kowai rawateġeimina raġanine, ami banagama ko rabedi be nam taumi kani koi parane. ³⁴ Be aitauga da kani e karatimina, taumi ami vadae sibo koya kani nonoġana, muriġa da sibo koyai rawateġeimina. Inam tokare Bada nam e kovoġimi.

Taugu yà tavana ġaromie raġanine, yaba ġesaudima mate yà kawa didimanidina.

Arua Babau na puyoma

12 Be yodi yau bana, puyo Arua Babaue na kauama yà riuemina, inam kauinama sibo koya kataiena aubainama. ² Ko noġoti da taumi nam kowai sumaġana raġanine, taumi kokoitau awai bademina, be uma kokoitaudima taudi nam giugiudi be taudi awai keda doka waigewemina. ³ Be yodi deġoda banaga ko banabanavidina aitauga Mamaitua na kauama ta giugiuena, taumi nema ko katai bake da uma banegidima ta riuriu kaua bo ta kaikaiyovu? Naumeki da umanama tokare ko kataiena: Deġoda ai banaga Arue e giugiuna, tauna tokare nam aba gewagewanama Yesu ġarone e giue. Be teneġinama nama aitaug da Arua Babau ġarone, tauna tokare e riuna, "Yesu tauna Bada."

⁴ Arua Babau tenaġa, be puyo tabu be tabu banaga e uteutedana. ⁵ Be noya inam tabu be tabu, be Bada tenaġa aubainama tà noyanoyana. ⁶ Be Mamaitua tenaġa, be noya tabu be tabu banaga nopode e voivoiedina. ⁷ Uma kaudima Arua tauwai sumaġa e uteutedana da ekalesia anisagudima aubainama. ⁸ Arua tauwai sumaġa tenatenaġaġa uma puyodima e uteutedina:

Waria nuauyauya taugiuedima,
waria katai taugiuedima,

⁹ waria tauwai sumaġa,

waria Tauwai yawasana,

¹⁰ waria mataira tauvoiedima,

waria tauwai peroveta,

waria arua tabu be tabu adi yawasanama

taukataiedima,

waria bona tabu be tabu taugiuedima,

waria bona tabudima tauvitaredima.

¹¹ Arua Babau tauna tenaġa, be uma kaudima matabudi na ġoane nama tauwai sumaġa tenatenaġaġa e uteutedina.

Tubeġa tenaġa be ragaraganama toitoi

¹² Tubeġa tenaġa be ragaraganama toitoi. Be avedi da ragaraganama toitoi, tubeġa yaġoro inam tenaġa. Be kauinama teneġinama nama Keriso ġarone, ¹³ baninama Arua Babau tenaġa. Be inam Arua babaune tau-

da matabuda tè babataitona da tauda yodi tubeġa tenaġa, avedi da noġone tauda Jiu, bo Gurik banegidama, bo taunoya yababa bo deġo da nam taunoya. Matabuda Arua teneġinama tè paġona.

¹⁴ Tauda tè kataie da tubeġa nam raganama tenaġa, ibewa da ragaraganama toitoi. ¹⁵ Deġoda yodi sibo kaġa ya riuna, "Taugu nam nima, vutuna aubainama taugu nam tubeġa ġarona." Be inam nam nama. Kaġa yaġoro tubeġa ġaronama. ¹⁶ Be deġoda yodi sibo bea ya riuna, "Taugu nam mata, vutuna aubainama taugu nam tubeġa ġarona." Be inam nam nama. Be yaġoro tubeġa ġaronama. ¹⁷ Be yodi ko noġoti, deġoda tubeġa matabuna i rawamatana, nema tokare kuyai beavaia bako? Be deġoda tubeġa matabuna i rawabeana, nema tokare pana bo ġabu kuya vaia bakedi?

¹⁸ Be Mamaitua tubeġa ya voiena be na ġoane nama rageragedima tabu be tabu ya biridina. ¹⁹ Deġoda rageragedima matabudi sibo raga tenaġa, tubeġa tokare deġo? ²⁰ Vutuna aubainama raga toitoi, be inam yaġoro tubeġa tenaġa. ²¹ Mata nam teneteneġina da nima sibo ya riuena, "Taugu è tuaġaiemna." Be deba nam teneteneġina da kaġa sibo ya riuena, "Taugu è tuaġaiemna."

²² Ibewa, be tubeġa raganama anikitanama maika kabe nam aiyaba, ibewa da adi noyama yaġoro ta kenakenana. ²³ Be deġo ragedima tà noġonoġoti da nam aniviviredi, taudi tà vivira kauedina. Be deġo ragedima waitunimayamayaġidima, tàwai gara kauedina, ²⁴ be deġo ragedima nam waitunimayamayaġidi, tauda nam tamawai gara kauedina. Be teneġinama nama Mamaitua tubeġa rageragedima yai rawateġeidi da taudi tubeġa tenaġa, be raga ġesaudima kamai ragaraga ya voiedi da banaga ta viviviredina. ²⁵ Mamaitua nama ya voiena, baninama nam sibo tubeġa ya daberara be raga matabuna sibo turanama turanama mate ai rabaraba vivirana. ²⁶ Vutuna aubainama deġoda raga tenaġa ei nuatoitoina, naumeki da raga ġesaudima mate tai nuatoitoina saguna. Be deġoda raga tenaġa isanama banaga ta kaisuġuna, naumeki da raga ġesaudima mate tai nuaverena.

²⁷ Be yodi yà riuemi da taumi matabumi inam Keriso tubeġinama, be taumi tenatenaġaġa inam raganama.

²⁸ Be ekalesia nopone Mamaitua noya tabu be tabu tauwai sumaġa ya utedina:

Noġone apasol noyanama,

murine waiperoveta noyanama,

murine tauwai katakatai noyanama,

da mataira tauvoiedima,

da Tauwai yawasana,

da tauwai sagu,

da waibada noyanama,

da bona tabu be tabu taugiuedima.

²⁹ Be yodi banaga matabudi inam apasol, bo? Bo matabudi tauwai peroveta? Bo matabudi tauwai katakatai? Bo matabudi mataira ta voivoiedi? ³⁰ Bo matabudi Tauwai yawasana? Bo matabudi bona tabu be tabu taugiuedi? Bo matabudi bona tabudima tau-

vitaredi? Ibewa! ³¹ Ko raurubu gurata da puyo dosidima ko ragaudina.

Be yodi keda vere vavasaġinama yaì kataimina da nema sibo inam puyodima koya noya bakedina.

Wainuapaġo

13 Deġoda taugu banaga bo anea adi bonae sibo è giugiuna, be deġoda taugu wainuapaġo nam ġarogue, taugu inam maika toutou yababa bo maika boiġatu yà gugugugura yabayababana. ² Bo deġoda taugu waiperoveta puyonama ġarogue be Mamaitua na kauama moimoisiridima matabudi sibo è kataiedina, be deġoda katai ġesaudima mate sibo è kataiena, be deġoda yau waisumaġama dosi vavasaġinama da taugu sibo oya è riue be ya tauriana, be deġoda taugu wainuapaġo nam ġarogue, naumeki da taugu inam nam aiyaba be Mamaitua ya kita tuaġaieguna. ³ Bo deġoda yau purapurama matabuna banaga waikaruwaġewaġedima yà utedina, bo deġoda vari verenama kana taiye tubuġiguma sibo a gabu goruna, be deġoda taugu wainuapaġo nam ġarogue, inam tokare nam yau maesa.

⁴ Wainuapaġo baneginama tauna banaga ġarodie ewai nuabagibagi be e raraukivi verena.

Tauna nam ima unuunura.

Tauna nam ima seġaseġara.

Tauna nam ima rarau guyaguyau.

Tauna nam kivinama gewagewana.

Tauna nam taunaġa ima noġonoġota munaġe.

Tauna nam meditupo banegina.

Tauna nam gewagewa nuapikanama nopone ima noġonoġotina.

Tauna nam gewagewa kaidima ima ġoeġoedina, be tauna riukaua e ġoeġoe kauena.

⁷ Tauna raġan matabuna ġarone piripiri ewai dami poredina.

Be raġan matabuna na banagama ewai sumaġedina, be e noġonoġoti da tokare yaba matabuna naumeki. Be raġan matabuna piripiri nopodie tauna e kaikai guratena.

⁸ Baninama wainuapaġo tauna kenakena nonoġinama. Be waiperoveta tokare e kovina, be bona tabu be tabu giuenama tokare e kovina, be waikatakatai giunama tokare e kovina. ⁹ Baninama yodi tauda aba tè kataiena inam ġaubo ġominama, be aba tawai perovetena inam ġaubo ġominama. ¹⁰ Be tokare Bada na kaba verauma raġanine, aba ġaubo ġominama tè kataie be tawai perovetana, tokare e kovina.

¹¹ Raġanine taugu ġaubogue taugu yau giuma inam gomana maika. Be yau noġotama gomana maika, be taugu yaba matabuna è kitakita wairuvedina gomana na noġote. Be taugu è moramorabana raġanine, taugu seda adi kauama è gose poredina. ¹² Be teneġinama nama yodi tauda Mamaitua na kauama, nam tama kitakita kauena maika garasi gapugapunama nama. Be tokare taugu Bada noġonama mataġomigue yà kitanana. Yodi ġaubo ġominama è kataiena be tokare yaba

matabudi yà katai kauedina, maika yodi Mamaitua nopoguma ya katai kauena nama.

¹³ Be raġan ġaubonaġa yodi uma yabedima rabuiteġa ta kenakenana: Waisumaġa, noġota bagibaginama be wainuapaġo. Be nopodie wainuapaġo inam ya saġa guratana.

Waiperoveta be bona tabu be tabu puyonama

14 Vutuna aubainama wainuapaġo sibo koya wane guratena, yodibe Arua Babau puyonama ko warena. Be ko raurubu da waiperoveta puyonama ko paġona. ² Baninama taumi aitaġa bona tabu tabu ko giugiuna, taumi nam banaga ġarodie koma giugiuna be Mamaitua ġarone, baninama aba ko giugiuna banaga nam ti kataiena. Be taumi Arue giu moimoisiridima ko giugiuna. ³ Be deġoda banaga aitaġa tawai perovetana, taudi inam banaga ġarodie ta giugiuna, da arue sibo ai rewapana, a duġudi be a riu wainuasubesubedina. ⁴ Aitaġa bona tabu be tabu ta giugiuna, taudiġa ta sagusagu munaġedina, be aitaġa tawai perovetana, taudi ekalesia ta sagusagudina.

⁵ Bona tabu be tabu giuedima inam matabuna naumeki, be taugu yà ġoeġoe guratena da taumi matabumi sibo koyai perovetana. Tauwai peroveta tauna banaga dosinama, nam maika bona tabu tabu taugiuenama nama. Be deġoda bona tauvitarena mate, inam naumeki, baninama ekalesia tokare sagu ta banavina.

⁶ Naumeki yau bana, deġoda ġaromie yà verau be bona tabu yà giuemina, taumi tokare nam sagu ko banavi. Ibewa da taugu waimaġatara giuna, bo Mamaitua na giuna, bo waiperoveta, bo waikatakatai giunama, nama sibo è riuemina, tokare sagu koya banavina. ⁷ Turai bo gita ko noġotidi, taudi nam banaga maika tima yavuyavutuna, be yaġoro ta gugugugurana. Be deġoda banaga turai bo gita digirienama nam i katai kauena, tokare nema bonanama ġarorona kwa vaia bake? Be deġoda waidigirienama e kataie be e paġo vitavitedina, tokare bonedima ġarorona kwa vaiena. ⁸ Be mate bogigi deġoda nam ta suve yaġe, tokare nema banaga ta rawateġei bako? ⁹ Be teneġinama nama ġaromie. Deġoda ami giuna matabudi neġo, tokare banaga nema ta katai bake da taumi aba ko giugiue? Taumi inam ko giugiue yababana.

¹⁰ Be yaġoro è kataiena da dobu matabuna nopone bona matabudi banidima mate. ¹¹ Vutuna aubainama deġoda banaga e giugiue be taugu na giuna baninama nam yà kataie, naumeki da taugu wari dobu banagiguma, be tauna wari dobu banaginama. ¹² Be teneġinama nama taumi ġaromie. Deġoda puyo Arue ko ġoedina, naumeki ko kita da inam puyodima ekalesia sibo ya sagudina.

¹³ Naumeki da banaga aita bona tabu e giugiuna, tauna Mamaitua sibo yai baġa da rewapana ya ute, da uma giudima ya vitaredi be ya kawa negenedina.

¹⁴ Taumi uma kauinama ko noġoti: Deġoda taugu bona tabune è moiragina, inam taugu yau aruama e

moimoiragina, be taugu nam aba ama noĝonoĝotina, ibewa.

¹⁵ Naumeki da yodi aba yà voie? Taugu arue yà moimoiragi be yau noĝote mate yà moimoiragina. Taugu arue yà saresare be yau noĝote mate yà saresarena. ¹⁶ Be deĝoda tam Mamaitua isanama arue kwa kaikai suĝuna, tokare banaga ĝesaunama "Inam riukaua" nema e vato bake? Baninama tam aba kwa giugiuena tauna nam i kataiena.

¹⁷ Tam agunai moiragi verene kwa moimoiragina Mamaitua ĝarone, be you, uma moiraginama banaga ĝesaudima nam ima sagusagudina.

¹⁸ Taugu Mamaitua yài kaiwe da taugu bona tabudima toitoi yà giugiuenedina, nam maika taumi. ¹⁹ Be taparoro nopone è noĝoti da ya vere kauana da taugu giu raubisaĝa negenededima yà vatodi da banaga ta kataiedina, be nam giu toitoi da banaga tokare nam ta kataiedi.

²⁰ Yau bana uma kaudie nam seda maika kowai noĝota, ibewa da banaga bataturidima adi noĝote koi noĝotana. Be gewagewa noĝotidima ta tavatavana raĝandie, naumeki da taumi seda wawaidima maika sibo koya miana. ²¹ Girugiruminama porane Bada umanama ya riuna,

"Tokare taugu wari dobu banegidima yà riuporedina Israel banegidima ĝarodie.

Be uma banegidima wari bonae ta giuna Israel banegidima ĝarodie,

taudi yaĝoro tokare nam tai beavaiegu."

²² Vutuna aubainama yodi tà kita da bona ĝesaudie giugiuinama, inam mataira eteni banegidima aubaidima, be nam banaga e sagudi da tai sumaĝa. Be waiperoveta giunama inam vutuna banaga e sagudi da adi waisumaĝama ei rewapanana. ²³ Deĝoda taumi taparoro ami wairawateĝeima raĝanine, be matabumi bona tabudie tabudie ko giugiu be eteni baneginama i saĝa nopomie be i vaiemina, tauna agunai tokare ya riuwai buebuemina. ²⁴ Be deĝoda matabumi Mamaitua varinama ko giugiu be eteni baneginama nopomie i saĝa be i vaiena, dabudine ami giuma tokare noponama ya tiremi be ya kataie munaĝe da tauna gewagewa baneginama. ²⁵ Be na noĝotama semosemodima matabudi ta maĝatara be tauna tuapikane e raupari be Mamaitua isanama e kaisuĝusuĝu be e riuna, "Riukaua da Mamaitua nopomie e miamiana."

Taparoro yaba matabudi na didimane sibo a voidina

²⁶ Vutuna aubainama yau bana, uma yabedima yà giugiuenedina, matabudi tà rawatupetupedina. Be ami wairawateĝeima raĝanine banaga ĝesaudima tausaresare, be ĝesaudima tauwai katakatai bo Mamaitua abawai kataidina taugiuenedima, be ĝesaudima bona tabu be tabu taugiuenedima, be ĝesaudima bona tabudima tauwai toropetaenama. Be yaba matabudi ko voivoiedina inam ekalesia anisagunama aubainama. ²⁷ Deĝoda banaga bona tabu be tabu taugiuenedima, naumeki da

banaga rabui bo rabuiteĝa, be nam ĝesaudima mate. Dabudine waria sibo ya giu ya kovi da waria. Be nam matabudi ta giugiu tenaĝa. Be waria sibo adi giuma yai toropeta da banaga sibo a kataiena. ²⁸ Be taparoro nopone deĝoda toropeta ibewa, naumeki da matabudi sibo nam a giu. Be aitu e ĝoena, naumeki da taunaĝa nuane Mamaitua mate sibo ai giuna.

²⁹ Be tauwai peroveta rabui bo rabuiteĝa sibo a giuna, be banaga ĝesaudima taudi adi giuma sibo a kita wairuva yaĝedi da adi giuna inam naumeki bo ibewa. ³⁰ Be deĝoda aitu baneginama miemieninama Mamaitua noĝota e utena, inam naumeki da tauna e giuna, be turanama giugiuinama sibo yai nuatuĝuna. ³¹ Inam kauine tauwai peroveta matabudi tokare ta giuna, wari peroveta e giu e kovi be wari peroveta e giugiu. Inam nama banaga matabudi tai katakataidi be ta sagudina. ³² Be uma kauinama ko noĝoti: Deĝoda banaga aitu Mamaitua noĝota ya utena, naumeki da tauna rewapana ĝarone e kenakenana da ei nuabagibagi be ei rabana, naumeki da na giu raĝaninama e tavana, yodibe e giuna. ³³ Inam baninama Mamaitua tauna suba baneginama, be tauna nam ima ĝoeĝoena da yaba tà voia yabayababedi, avedi.

Ekalesia matabudi adi vaivaima inam ³⁴ raĝanine adi waitaparoroma nopone waiwaivi nam sibo a giugiu yabayababa, be waivi na tauĝomama na waibadama dibune sibo ya miana maika tarawatu e riuriuna nama. ³⁵ Deĝoda taudi aba waitaraviranama ĝarodie e kenana, naumeki da taudi sibo a naĝo vadae be adi tau-tauĝomama sibo ai taraviredina. Baninama inam yai tunimayamayaĝana da waiwaivi adi wainua noĝonoĝotama ta giuedina taparoro nopone.

³⁶ Naumeki da uma giudima ko katai kuedina, baninama Mamaitua na giuma nam taumi ĝaromie i tubuĝana, be nam taumi koma waibadena, be na giuma nam taumiĝa aubaimi. ³⁷ Deĝoda taumi aituĝa ko noĝonoĝotina da taumi Mamaitua na perovetama bo puyo Arue koya paĝona, naumeki da taumi taugu aba ĝaromie è girugirumina sibo koya katai kauena da inam Mamaitua na riuvavasaĝama. ³⁸ Be deĝoda aitu uma giudima e riuwai kaikaiyovedina, naumeki da tauna mate ko riuwai kaikaiyovuna.

³⁹ Vutuna aubainama yau bana, Bada koi baĝa da ami taparoro taumi sibo Bada na giuma koyai perovetaena. Be nam bona tabu be tabu giuenama ko riu-tuatuĝaie, ⁴⁰ be yaba matabudi adi didimane sibo koya voia yaĝedina.

Keriso na midisuĝu munaĝama

15 Yau bana, pakane vari verenama è rarau guguyena, taumi yodi koyai aninena be debane ko midimidina, vutuna yodi yà riuwai noĝotimina.

² Deĝoda uma varinama ko kaiguratena, taumi yawasan kenakena nonoĝinama ko banavi, deĝoda ibewa, naumeki da ami waisumaĝama inam kavakanama.

³ Taugu aba da Mamaitua ĝarone è paĝopaĝona inam kaula dosinama, vutuna taumi è utemina. Be inam

varinama inam umanama: Yesu Keriso dà gewagewama aubainama ya gurina, maika girugiruminama poranama e riuriuna nama, ⁴ da taudi a dobo be raġan aniwai rabuiteġane Mamaitua ya kawa midisuġu munaġena, maika girugiruminama poranama e riuriuna nama. ⁵ Be murine Bada Yesu Pita ġarone ya maġatarana, da apasol 12 ġarodie mate tauna ya maġatarana. ⁶ Be murine tauna raġan tenaġa tauwai sumaġa 500 be ġesaudima mate ġarodie ya maġatarana. Be banegidima ġesaudima yaġoro ta mi-amiana, be ġesaudima a kovina. ⁷ Be muriġa tauna Jeims ġarone ya maġatarana, da murine apasol matabudi ġarodie ya maġatarana. ⁸ Be matabudi muri-die, avedi da taugu muriġa ġoma Arue è tubuġana, be yaġoro Bada Yesu taugu ġarogue ya maġatarana, ⁹ baninama taugu apasol nopodie è yovo guratana aubainama, nam apasol ġesaudima maika. Be taugu nam veregu da sibo ai isaguna apasol, baninama taugu boni Mamaitua na damma è raraukivi gewegewedina aubainama.

¹⁰ Be Mamaitua na raukiviveree taugu yodi apasol. Be na raukiviverema nam i ute yababeguna, ibewa da taugu è noya guratana, nam apasol ġesaudima maika. Be uma noyanama nam tauguġa yau rewapanae e voivoiedina, ibewa da Mamaitua na raukiviveree. ¹¹ Be avedi deġoda apasol ġesaudima ta noyanoya gurata bo taugu yà noyanoya guratana, be matabumai inam vari teneġinama ka rarau guguyena, inam vutuna taumi kowai sumaġena.

Tauda dà kaba midisuġuma

¹² Tauma Keriso gurie be ya midisuġu munaġana varinama kè rarau guguyena, be taumi uma varinama koyai sumaġena. Be yodi ġesaumima nemanama da ko riuriuna da banaga guriguridima tokare nam ta midisuġu munaġa? ¹³ Deġoda inam riunama riukaua, naumeki da Keriso mate tokare nam ya midisuġu munaġa. ¹⁴ Be deġoda Keriso nam i midisuġu munaġa, naumeki da tauma ama rauguguyama be ami waisumaġama inam nam banibiribiridi. ¹⁵ Be deġoda inam nama, tauma tokare Mamaitua na matamatama kaikaiyovumaima. Baninama tauma noġone kè riuemina da Mamaitua tauna Keriso gurie be ya kawa midisuġu munaġena. Be deġoda banaga guriguridima tokare nam ta midisuġu munaġa, naumeki da vari kè rarau guguyena inam kaiyovu. ¹⁶ Baninama deġoda banaga guriguridima tokare nam ta midisuġu munaġa, naumeki da Keriso mate tokare nam ya midisuġu munaġa. ¹⁷ Be deġoda Keriso nam i midisuġu munaġa, naumeki da ami waisumaġama inam kavakanama, be taumi yodi yaġoro sibo gewagewae koya miamiana. ¹⁸ Be mate taudi aitauga Keriso tauwai sumaġenama banegidima a gurigurina, taudi tokare nam yawasanana ta banavina. ¹⁹ Deġoda tauda dobuġa na yawasanama aubainama Keriso tòi sumaġana, o kapore wainuatoitoidama, tunidaġa tà kwapukwapu yababena.

²⁰ Be Mamaitua riukaua da Keriso gurie be ya kawa midisuġu munaġena. Tauna banaga guriguridima nopodie be Mamaitua ya kawa midisuġu dokena.

²¹ Banaga tenaġa kana taiye guri ya tubuġana, tauna vutuna Adam. Be kauinama teneġinama nama banaga tenaġa kana taiye midisuġu munaġa ya tubuġana, tauna vutuna Keriso. ²² Vutuna aubainama Adam kana taiye matabuda tà gurigurina. Be Keriso kana taiye matabuda tà yawasanana. ²³ Be tauda dà raġanima boruborune nama tà midisuġu munaġana. Noġone Keriso ya midisuġu dokana, be murine na kaba verau munaġama raġanine, Keriso na banagama ta midisuġu munaġana, ²⁴ yodibe raġan damonama e tavana. Inam raġanine Seitan be banaga adi rewapanana be adi waibadama matabudi Keriso e kawa gewegewedina. Be murine tauna na waiguyauma Tamanama e utena. ²⁵ Be Yesu Keriso ei badana, naumeki da Mamaitua Keriso na ġaviama Yesu kaġanama dibune e biridina. ²⁶ Be na ġaviama damonama inam guri vutuna e kawa gewagewana. ²⁷ "Mamaitua yaba matabudi Keriso kaġanama dibune ya biridina." Be tà katai kaue da yaba matabudi Keriso kaġanama dibune ya biridina, be nam taunama mate. ²⁸ Raġanine Mamaitua yaba matabudi Keriso kaġanama dibune e biribiridina, murine Keriso tauna mate Tamanama na waibadama dibune e miana. Yodibe Mamaitua tauna vutuna yaba matabudi ei badedina.

²⁹ Be deġoda banaga guriguridima nam ta midisuġu munaġa, naumeki da taudi aitauga adi banagama guriguridima aubaidima a babababataitona, tokare nema ta voia bako? Bo aba aubainama taudi adi banagama guriguridima aubaidima a babataito? ³⁰ Be tauma nemanama? Banaga toitoi uma noyanama ka voivoiena debane ta ġasiġasiemaina, be raġan matabuna ta ġoeġoena da sibo ai gurimaina. Deġoda banaga gurie nam ta midisuġu munaġa, naumeki da tauma aba aubainama uma varinama sibo kè naġo be banaga ġarodie kè rauguguya nawe? ³¹ Yau bana, riukaua yà riuriuemina da tauma raġan matabuna guri ka kitakita saġena. Be tauma Bada Yesu Keriso e ka rarau guayaguyauemina. ³² Deġoda gurie midisuġu munaġa ibewa, naumeki da taugu Epeses nopone nam sibo guri è kita saġesaġe. Deġoda inam nama, naumeki da

"Tauda yodi tà kani, tà tego,
be pomai tà gurina."

³³ Ko kita kaua da nam aitaui ei kedadoka waigewemi. Deġoda gewagewa banegidima koi turanedina, taumi mate tokare ko gewagewana. ³⁴ Noġota viravira ko paġo be bua giudima ko gose poredi. Be gewagewa mate ko gosedi! Taumi ġesaumima Mamaitua nam ko kataiena, uma riunama yà riuriuemina da taumi sibo koya tunimayaġana.

Midisuġu munaġa murine tubuġa nema maika kitana?

³⁵ Yodi ġesaumima agunai ko riuriuna, "Guri taudi nam tubuġa ġarodie be nema ta midisuġu munaġa bako?" ³⁶ Taumi buebuemi, bo? Pesi koya kumana

tokare nam e gogo, ibewa da noĝone e guri dokana, muriĝa da e gogona. ³⁷ Be pesi kuya kumakumana tubuĝinama inam semoe pesi nopone e kenakenana. Be pesi kwa kumakumana raĝanine, nam pesi tubuĝinama kuma kumakumana, ibewa da pesiĝa kwa kumakumana, yaĝoda bo pesi ĝesaudima maika. ³⁸ Be Mamaitua uma pesidima tokare na ĝoane nama pesi tubuĝidima e utedina. Be nama pesi ĝesaudima mate adi tubuĝe adi tubuĝe e utedina. ³⁹ Be uma kauinama teneĝinama nama tauda ĝarode. Tubuĝa matabudi inam nam teneĝidi. Banaga tubuĝidima natabu, musara natabu, kiu natabu be iyana natabu.

⁴⁰ Be tubuĝa marae be tubuĝa dobue mate ta kenakenana. Be mara na tubuĝama kitanama tabu be dobu na tubuĝama kitanama tabu. ⁴¹ Suara kitanama natabu, nawaravi natabu be kipora kitanama natabu. Be kipora tabu be tabu kitedima tabu be tabu.

⁴² Be inam kauinama teneĝinama nama raĝanine tauda gurie be tã midimidisuĝu munaĝa raĝanine, tubuĝa doĝa nopone boruborunama tokare e bovana. Be tubuĝa midimidisuĝu muneĝinama tauna tokare nam e bova, ibewa be kenakena nonoĝinama.

⁴³ Tubuĝa doĝa nopone tã boruboruna, kitedima nam ti verena. Be tubuĝa e midimidisuĝu munaĝana, tauna kitanama ya vere vavasaĝana. Tubuĝa doĝa nopone tã boruboruna, inam ya gwaĝagwaĝana, be tubuĝa e midimidisuĝu munaĝana, tauna yai rewapana kauana.

⁴⁴ Tubuĝa doĝa nopone tã boruboruna, inam dobu na tubuĝama, be tubuĝa e midimidisuĝu munaĝana, inam tubuĝa arue. Deĝoda dobu na tubuĝama e miana, naumeki da tubuĝa arue mate e miamiana.

⁴⁵ Baninama girugiruminama porane umanama e riuriuna, "Banaga pakanama inam Adam, tauna dobu yawasaninama ya paĝona." Be Adam wairabuinama muriĝa ya tubutubuĝana, tauna vutuna yawasana arue tauwai utaenama. ⁴⁶ Arua baneginama nam i dokana, ibewa da dobu baneginama. Muriĝa da arua baneginama e tavana. ⁴⁷ Pakane Adamnama tauna doĝa popokaune ya tubuĝana, be Adam wairabuina ma tauna marae be ya yovona. ⁴⁸ Tauda matabuda dobu banegidama. Vutuna aubainama tubuĝidama inam Adam tubuĝinama maika. Be deĝoda tauda Kerisoe mara banegidama te tubuĝana, naumeki da tauda tokare tubuĝidama Keriso tubuĝinama maika.

⁴⁹ Yodi tauda kitadama dobu baneginama maika, be tokare kitadama mara baneginama maika.

⁵⁰ Yau bana, yã riuriu kauemina da dobu na tubuĝe, tauda tokare nam tã naĝo marae be Mamaitua na waiguyauma tã buderie. Uma tubuĝinama tokare e bovana be nam e kena nonoĝa. ⁵¹ Be yodi koi beavaie be taugu giu semosemonama yã riuemina: Tauda nam tokare matabuda tã guri, ibewa da tã tubuĝa vitarana.

⁵² Uma kauinama bogigi damodamone e riuriuna raĝanine, ei raĝantenaĝe da e tubuĝana, mata tautaugabanama maika. Bogigi e riuriuna raĝanine banaga guriguridima ta midisuĝu nonoĝana be nam ta bova munaĝa. Be yawayawasanidama tauda tã tubuĝa vitarana. ⁵³ Tubuĝidama poranama tokare e guri be e

bovana, be tubuĝa vaunama tokare nam e guri be e bova.

⁵⁴ Be tubuĝa vaunama tã paĝona raĝanine, dabudine peroveta na giuma e tubuĝana. Na giuma inam umanama:

"Vaisuba guri ya tonogina."

⁵⁵ "Guri, am vaisubama deĝo?"

Guri yodi am rewapanama deĝo?"

⁵⁶ Gewagewae guri na rewapanama e paĝopaĝona. Be tarawatu gewagewa e maĝamaĝatarana. ⁵⁷ Be Mamaitua tã kaiwe da Yesu Kerisoe anivai suba ya utedana.

⁵⁸ Vutuna aubainama yau bana, ami waisumaĝe ko midi da bagibaginaĝa, be nam aba e kawa dagudagumi. Raĝan matabuna Bada aubainama ko noya guratana, be ko kataie da ami noyama Bada ĝarone inam nam kavakavana.

Mane taminama Mamaitua na damma Jerusalemma aubaidima

16 Naumeki be yodi mane taminama Mamaitua na damma aubaidima yã riuemina: Galesia banegidima è riuedi be nema a voivoia bakona, nama taumi sibo koya voiana. ² Sande patapatanama taumi tenatenaĝaĝa wiki nopone ami maesama ko paĝopaĝona na ruvae, rauĝaubonaĝa sibo koya boruboruna. Uma manenama koya boruboruna sibo koya vokaukaue be koya boru yaĝe da ya kenana. Be taugu yã tavana raĝanine nam mane yã tama. ³ Be mane kawakawa nonoĝinama yã paĝo be taumi bana-ga ko vinedi da ami manema yã utedi be yã riupore nawedina Jerusalemma, leta mate. ⁴ Be deĝoda naĝo ĝarogue e verena, naumeki da matabumai ka naĝo tenaĝana. Pol na vaĝaima yai ogaena.

⁵ Taugu Masedonia provinsnaĝa yã verauna, be muriĝa da taumi ĝaromie yã dobina. ⁶ Agunai taumi ĝaromie raĝan bisanama yã rautapa miana. Bo deĝoda bodubodu raĝanine taumi mate tã mia, be murine taumi yau vaĝaie ko saguguna. ⁷ Taugu nam yã tava ĝaromie be yã naĝo ĝoma, ibewa da yã ĝoeĝoena taumi mate tã rautapa mia guratana, deĝoda Bada ei anineguna nama. ⁸ Be yodi taugu Epesesma yã miana naumeki da Pentekost raĝaninama e tavana, ⁹ avedi da banaga toitoi tawai ĝavieguna be yau noyama kedanama verenama ya nuaporaĝana aubainama, taugu yaĝoro uma dabudine yã miana.

¹⁰ Deĝoda Timoti ĝaromie e tavana, naumeki da ko rabe kauena, tauna nam ma nuaboyana ĝaromie sibo ya mia, baninama tauna Bada na noyama e voivoiana maika taugu. ¹¹ Be nam aita e riutuatauĝaie, be ma nuasubana ko riupore verauĝe da ĝarogue e tavana. Taugu Timoti na banagama mate yã raberabedina.

¹² Be turaguma Apolos taugu è riu vavasaĝena da tauna na banagama mate sibo a verauna ĝaromie, be tauna ya tuaĝaina. Be tauna na ĝoane nama tokare e verauna ĝaromie.

¹³ Koi kita kauana banaga kaikaiyovudima ĝarodie. Ami waisumaĝe ko midi da bagibaginaĝa. Debemima

e tora be koi rewapanana. ¹⁴Yaba matabuna ko voidina wainuapaḡoe.

¹⁵Akaia provins nopone Stepanas be na vadama nopone banegidima taudi Bada Yesu ai sumaḡa dokena. Be taudime ai uta munaḡedi da raḡan matabuna tauwai sumaḡa aubaidima a noyanoya guratana. Vutuna aubainama yau bana, ¹⁶taumi inam nama banegidima, aitaḡa ekalesia nopone a noyanoya guratana aubaimima, taudi vutudi ko voteyetedina. ¹⁷Taumi nam ḡarogue ko tavana, aubainama taugu è tauwai nuaboyana. Be ami banagama Stepanas, Fotunatas be Akaikas ḡarogue a tavatavana raḡanine, taugu nuaguma ya vere kauana, ¹⁸baninama taudi, taumi be taugu a duḡuda be taugu nuaguma ya verena. Inam nama banegidima, taudi vutudi ko viviredina.

Pol na waikaiwama

¹⁹Mamaitua na damma matabudi Eisia provins nopone tawai kaiwemina. Be Akwila be Prisila mate Bada isane tawai kaiwa vavasaḡemina, be aitaḡa adi vadae awai rawateḡeidina taparoro aubainama, taudi mate tawai kaiwemina. ²⁰Be tauwai sumaḡa uma dobudine, taudi mate tawai kaiwemina. Be wainuapaḡoe koi kaiwa vivirana.

²¹Uma waikaiwa giunama inam taugu Pol nimague è girumina. ²²Aitau da Bada nam ei nuapaḡoe, Bada tauna tokare ei tara tautauena.

O Bada, kwa yovo!

²³Bada Yesu na raukiviverema ḡaromie e kenana.

²⁴Be Yesu Kerisoe taumi matabumi yàwai nuapaḡemina.

2 Korint

Pol na waikaiwama

Kapore yau banagama Korint nopone miemienimima.

1 Taugu Pol, Yesu Keriso na taunoyama, Mamaitua ya yokoegu be ya vinegu da taugu apasol Mamaitua varinama verenama yà rauguguyena. Taugu be turadama Timoti mate uma letanama yà girugirumina, taumi Mamaitua na ekalesiama Korint nopone miemienimima ġaromie, be mate tauwai sumaġa Akasia nopone miemienidima ġarodie. Taugu be Timoti kawai kaiwemina.

² Mamaitua Tamadama be Bada Yesu Keriso adi raukivivere, be adi subama ġaromie.

Riuwai nuasubasuba Mamaituanama

³ Mamaitua dà Badama Yesu Keriso Tamanama, tauna vutuna isanama ka kaisuġusuġuna, baninama tauna raunuato be riuwai nuasubasuba Mamaituanama. ⁴ Tauma ama piripirie tauna e riuriwai nuasubasubamaina da tauma uma riuwai nuasubasubanama teneġine tokare banaga ġesaudima adi piripirie tauma mate taudi ka riuwai nuasubesubedina. ⁵ Tauma Kerisoe wainuatoitoi, toitoi ka banabanavidina, be raġan matabuna Kerisoe e riuri wainuasubasubamaina. ⁶ Tauma piripiri ka banabanavidina, taumi anisagumima da yawasana ko banavina aubainama. Be deġoda tauma Mamaitua na riuwai nuasubasubama ka banabanavidina, inam mate taumi aniriwai nuasubesubemima aubainama da taumi tokare teneġinama da piripiri ko damiporedina, maika tauma. ⁷ Tauma kè kataiena da taumi tokare ami waisumaġe nam ko beku, baninama taumi piripiri ko banabanavidina adi ruvae Mamaitua na riuwai nuasubasubama tokare ko banavidina.

⁸ Tauma ka ġoeġoena da taumi sibo koya kataiena da tauma Eisia provins nopone piripiri dosi vavasaġidima kè banavidina. Be tauma nam teneteneġina da piripiridima sibo kè damiporedi, be ġaubonaġa sibo kè gurina. ⁹ Tauma kè noġotina da yodi ama gurima raġaninama ya tavana. Uma kauinama ya tubuġana, baninama Mamaitua yai kataiemaina da tauma nam sibo ama rewapanama kèi sumaġe, ibewa be Mamaitua na rewapanae sibo kèi sumaġana, baninama tauna vutuna tokare banaga guriguridima e kawa midisuġu munaġedina. ¹⁰ Tauma ġaubonaġa sibo kè gurina, be tauna yai yawasanimaina. Be uma kauinama teneġine tauma ka noġonoġota guratena da tauna

tokare ei yawasana munaġemaina. ¹¹ Be taumi mate ami moiragie ko sagumaina. Be Mamaitua tauna banaga toitoi adi moiragima e vaiedi, yodibe tauma e sagumaina, be banaga toitoi ta kita be matabudi Mamaitua tai kaiwena yaba matabudi ya voidina sagumaima aubainama.

Pol na vaġaima oganama ya vitaredina

¹² Tauma kawai nuaverena yaba tenaġa ġarone, be ama noġotama e riuriuemaina da inam riukaua. Tauma raġan matabuna Mamaitua na ġoane be na raukiviveree be riukaue ka miamiana. Be tauma taumi mate tàmiamiana raġanine, tauma nam ama nuauyauyae kama miamiana, be nam airaġan kama kaikaiyovuemina. ¹³ Vutuna aubainama yaba matabudi ka girugiruma wainegenegedina ġaromie da taumi ko sievidi be ko kataiedina. Be taugu yà noġonoġotina da tokare yau giurma banidima debemie ta saġana. ¹⁴ Yodibe dà Badama Yesu na kaba verauma raġanine taumi koi nuaverena tauma ġaromaie, maika taudi ġesaudima nama. Be tauma kai nuavere taumi ġaromie.

¹⁵ Uma kauinama aubainama taugu è ġoena da Masedonia naġonama aubainama taumi sibo è vakitemina, be mate yau kaba verau munaġama raġanine sibo è vakita munaġemina da taumi waiaiaina rabui sibo koya ragaudina. Yodibe taumi sibo koya kaisagu naweguna Judiama.

¹⁷ Taumi koyai noġotana taugu uma vaġainama èwai ogena taumi kaiyovuemima aubaina, bo? Bo taugu dobu banegidima maika yàwai kaikaiyovuemi, bo? Taugu nuaguma tuaġaine be yaba yawai anina yababedi, bo? ¹⁸ Ibewa ġoma! Mamaitua ya kataiena da taugu yà riuri kauana. Taugu nam nuaguma tuaġaine yài anina yababa be muriġa tokare nam e tubuġa. Taugu aba èi aninena, inam e tubuġana.

¹⁹ Timoti, Saelas be taugu Yesu Keriso Mamaitua Natunama kè rauguguyena ġaromie. Be tauna nam nuana tuaġaine ei anina yababa be muriġa tokare nam e tubuġa, ibewa. Aba tauna ya riuna, tokare e tubuġana. ²⁰ Mamaitua na saugama matabudi Yesu Kerisoe a tubuġana tauda aubaidama. Be tauma banaga matabudi kè riuwedina da tauna riukaua patupatutunama, vutuna aubainama isanama ka kaisuġusuġuna.

²¹ Mamaitua taumi be tauma ya voidana da dà waisumaġama Yesu Kerisoe ei rewapanana. ²² Mamaitua Arua ya utedana inam ya pusidana. Mamaitua ġarode Arua Babau ya boru waidebana, be muriġa tokare yaba matabudi e utedana.

²³ Taugu sibo ġaromie è tavana, be nam e tavana baninama nam e ġoena da sibo è tainuaboya munaġemi. Uma kauine Mamaitua yau matamatama. ²⁴ Taumi kaite ami waisumaġe naumeki ko midimidina, be deġoda muriġa yà verauna, nam yài badabada ġaromie, ibewa. Be taugu yà voiemida da taumi koi nuaverena.

2 Vutuna aubainama èi oga da nam sibo ġaromie è verau munaġa, be è voiemida da sibo koyai nuaboyana. ² Baninama deġoda taugu yà tainuaboyemina, aita tokare e tainuaveregu? Nam aita da taumi. ³ Vutuna aubainama ġaromie è girumana da taumi yaba matabudi sibo koya kawa didimanidina, yodibe sibo ġaromie è tavana. Deġoda ġaromie yà tavana, nam ama ġoeġoena da anitai nuavereguma banegidima, be ta voiegu da ta tainuaboyagu. Taugu è kataiena taumi taugu mate tokare tòi nuavere tenaġana. ⁴ Taugu maiġone leta ġaromie è girumina, inam ġarogue ya piri-piri kauana, taugu ma nuaboyagu be ma matasurugu. Be nam tai nuaboyemima aubainama è girumana, ibewa da sagumima aubainama, baninama taumi sibo koya kataie kauena da taumi taugu nuaguma koya paġopaġo kauena.

Aita na gewagewama ewai maġataridina, naumeki da tauda tà noġota poredina

⁵ Taugu inam tauġoma aita gewagewa tauvoienama na voiamana è girugirumina ko noġotina. Tauna nam tauguġa i nuaboyaguna, be matabumi mate. Ibewa, be nam matabumi, agunai bisaġa. ⁶ Be taumi aitauga kovoġa tauna koya uteutena, yodi agunai naumeki. ⁷ Be na gewagewama ko noġota poredi, ko riuwai nuasubasuba be koi anina munaġena, be nam ko voie da na nuaboyama koi moraba vavasaġe. ⁸ Be yàwai baġa guratemi da taumi patara matedie sibo koyai anina munaġe, be tauna e katai munaġe da taumi yaġoro tauna kowai nuapaġoena.

⁹ Taugu èi nuavere da yau letae aba è girugirumina taumi koya voteyete, be inam baneginama kovoġa koya utena. Yodi è katai kauena da taumi yau waibadama yaġoro kowai aninena. ¹⁰ Inam baneginama tauna nam ġarogue gewagewa i voienana. Be deġoda taumi na gewagewama ko noġota porenana, naumeki da taumi kami taiye taugu mate Keriso matane yà noġota porenana, ¹¹ uma kauine Seitan nam ei yapayapateda. Baninama tauda Seitan na waikaikaiyovuma tè kataiena.

¹² Raġanine taugu è naġona Troasma Keriso yau kedama ya kaiporenana vari verenama rauguguyenama aubainama. ¹³ Be baninama turaguma Taitos nam e banavina aubainama, taugu nam ei nuavere kauana. Vutuna aubainama taugu banaga èi kaiwedi be è naġona Masedoniamana.

Keriso tauvai suba

¹⁴ Mamaitua yàwai kaiwena, baninama raġan matabuna tauna Keriso na vaisubae ewai dokedana.

Deġo deġo tà naġonaġona, Mamaitua na kataima tàwai daberarina piupiu ġabunama maika. ¹⁵ Tauda Keriso mayanama † tàwai daberarina. Be banaga matabudi mate inam mayanama ta damidamina, ave-di da taudi tokare yawayawasanidi bo guriguridi. ¹⁶ Banaga aitauga da nam timawai sumaġana, uma mayanama e riuriuedina da taudi inam guriguridima. Be banaga aitauga da tawai sumaġana, uma mayanama e riuriuedina da taudi inam yawayawasanidima. Be aita yodi teneteneġina da uma noyanama dosinama e voie? ¹⁷ Tauma nam maika taudi aitauga ta naġo babara be Mamaitua riunama ta rauguguye be mane ta paġopaġona nama, ibewa. Tauma Keriso na taunoyama be Mamaitua ya riuporenana da tauna matane tauma riukaue ka rarau guguyana.

3 Be tauma nam kama boruboru tavaitemaina. Be tauma ama noyama aubainama nam reprens pepedima ġaromie kama ġoeġoena banaga ġesaudima maika, ibewa. Be mate tauma reprens pepedima banaga ġarodie nam ke ġoedina taumi aubaimima, ibewa. ² Taumi vutuna tauma ama reprens pepama, be nopomaie ka noġonoġota watanimina. Be banaga matabudi ta kitekitemina da taumi ami yawasanama koya vitaredina. ³ Tauma ama noyama votanama inam taumi. Vutuna aubainama taumi inam maika Keriso na reprens pepama, baninama Mamaitua yawayawasaninama riunama nam pepae ke girumina, ibewa da Arua na rewapanae taumi nopomie kè girumina.

⁴ Tauma umanama ka giugiuna, baninama Keriso Mamaitua ya voiemaina da uma noyedima ka voiedina. Be tauma kè kataiena da Mamaitua tauna e sagusagumaina da tauma na noyama ka voia kuedina. ⁵ Taumaġa tokare nam uma noyedima ke voiedina, ibewa da Mamaitua na rewapanae ka voivoiedina. ⁶ Tauna vutuna ya voiemaina da tauma banaga nema ei yawasanana barkedina kedanama vaunama sibo kè riuedina. Deġoda banaga tarawatu tawai muriwatanena, taudi tokare nam yawasanana ta banavi, ibewa. Be Arua Babaue tokare yawasanana ta banavina. Yawasanana kedanama porane banaga a raurubu da riuvavasaġa 10 a voteyetedina, be matabudi guri a banavina. Be yawasanana kedanama vaunama inam banaga Keriso tawai muriwatanena taudi tokare Keriso na Arue yawasanana ta banavina.

Yawasanana kedanama vaunama inam ya vere kauana, nam poranama maika

⁷ Uma ko noġoti. Mamaitua banaga tarawatu ya utedina. Avedi da Mamaitua ma borumina uma tarawatudima yeku bogedie ya girumidina, be yaġoro uma tarawatudima ta voie da banaga ta gurigurina. Uma boruminama aubainama Mousis noġonama ya yana vavasaġana, be Israel banegidima taudi nam teneteneġina da Mousis noġonama sibo a kitadidi. Be inam yanana ya nuayaġotana. ⁸ Be Arua Babau tauna yawasanana kedanama vaunama yai kataiedana, in-

† Pol na bonae ya riuna 'ġabu'. Inam taudi adi giujma na ruvae be tauda inam 'maya'.

am kedane banaga didimana be yawasana ta bana-banavidina. Vutuna aubainama na borumama ya saġa da ya saġa vavasaġana, nam tarawatu boruminama maika, baninama tarawatu banaga guri ta bana-banavina. ¹¹ Yawasana kedana poranama ya nuayaġotana vutuna aubainama na borumama mate ya nuayaġotana. Be Yawasana kedana vaunama kenakena nonoġinama aubainama, na borumama dosinama.

¹² Inam kaudima kè katai kuedina aubainama, tauma ma raudebatoramai ka rarau guguyana. ¹³ Mousis tauna noġonama ya rupuna, baninama Israel banegidima nam ti ġoena da neneġara boruminama Mousis noġone ya nuanua yaġotana sibo a kita. Be tauma ama borumama nam maika Mousis. ¹⁴ Be Israel banegidima nopodima ya badona naumeki da yodi. Raġanine Mousis na tarawatuma ta siesievina taudi nuedima yaġoro rupurupunama, vutuna aubainama aba ta siesievina, baninama nam tima paġopaġo kauna. Be aitu Bada ewai sumaġena, inam raġanine rupu e nuaporaġa be tauna Mamaitua riunama ta siesievina, baninama e paġopaġona. ¹⁷ Be Bada tauna vutuna Arua Babau. Be deġoda Bada Aruina noped e miamiana, taune tokare tarawatu na rewapanama ġarode e kovi be kuvesa tã banavina. ¹⁸ Be tauda tauwai sumaġa noġode nam rupu ima kenakenana. Vutuna aubainama tauda Bada na borumama tã kitakitana, be Arua Babau e rawarawa vaudana da kitadama tauna maika.

Pol riukaue e rarau guguyana

4 Mamaitua na raukiviveree tauna rauguguya noyanama ya utemaina. Vutuna aubainama tauma nam kama tunitunituaġaina. ² Be tauma kua semosemodi be waitunimayamayaġidima kè gosaġana. Be banaga nam kama kaikaiyovedina, be Mamaitua na giurma nam kaiyove kama giugiu yabayababedina, ibewa. Da raġan matabuna tauma Mamaitua matane riukaua ka rarau guguyana da banaga matabudi sibo a kataiemai da tauma riukaua banegimaima.

³ Tauma vari verenama ka rarau guguye be aituġa da guri kedana ta watawatanina, taudi uma varinama nam tima paġopaġona, ⁴ baninama dobu maituanama kaikaiyovunama taudi nopodima ya kawa kupikupina, da taudi vari verenama na yanama nam tima katakaiena. Baninama Mamaitua boruminama matabuna natunama Yesu Keriso ġarone e rawarawa maġatarina, be taudi uma kauinama nam ti katai kauena. ⁵ Baninama tauma nam taumaġa kama rarau guguya munaġemaina, ibewa. Yesu Keriso tauna Bada, vutuna tauma ka rarau guguyana. Be Yesu kana taiye tauma taumi ami taunoyama. ⁶ Mamaitua ya riuna, "Yana waikupikupie sibo ya yana." Be inam Maituanama tauna vutuna nopomaima yai yanana, be yodi tauma Mamaitua na borumama Kerisoe ka kitakitana.

Tauma maika gurewa

⁷ Be tauma tubuġimaima maika gurewa be yaġoro Mamaitua varinama verenama tauma nopomaie e kenakenana. Vutuna aubainama banaga sibo a kataie da vari verenama na rewapanama dosi vavasaġinama inam nam tauma ġaromai, ibewa da Mamaitua ġaronama.

⁸ Gewagewae a ġakiġakimaina be nam ke nuagoruna, a kawa nuaraġaraġa kauemaina, be yaġoro keda kè banavidina. ⁹ Banaga a raraukivi gewegewemaina be Mamaitua nam airaġan i gosemaina. Be awai mia bakokomaina be tauma kè midimidisuġu munaġana. ¹⁰ Tauma raġan matabuna ma kaba babare tubuġimaie guri ka kitakita saġena, teneġinama maika Yesu. Be mate Yesu na yawasanama tauma tubuġimaie ewai maġataridina.

¹¹ Vutuna aubainama avedi da tauma banaga yawayawasanaima be Yesu kana taiye tauma raġan matabuna guri ka kitakita saġena, da Yesu na yawasanama tauma tubuġimaie ewai maġataridina.

¹² Taumi ami yawasanama kana taiye tauma raġan matabuna gewagewa be guri ka banabanavidina.

¹³ Tauma ma raudebatoramai aba kawai sumaġena nama ka rarau guguyana, maika girugiruminama poranama e riuriuna umanama, "Taugu yãwai sumaġana aubainama yã giugiuna." ¹⁴ Baninama tauma kè kataiena da Mamaitua Bada Yesu gurie be ya kawakawa midisuġu munaġena, tauna vutuna tauma mate e kawa midisuġumaina, be tokare tauma taumi mate e nawe tenaġedana tauna ġarone. ¹⁵ Uma kaudima matabudi inam taumi anisagumima aubainama da Mamaitua na raukiviverema e daberarana banaga toitoi ġarodie. Be tokare taudi Mamaitua tai kaiwa kauena be isanama ta kaisuġusuġuna.

¹⁶ Vutuna aubainama tauma nuamaima nam e beku. Be avedi da tubuġimaima e vovo gwaġagwaġa be nopomaima raġan patapatanama e rawarawa vauna.

¹⁷ Be tauda dã piripirima uma dabudine a tupotupo be a tekatekana, be uma piripiridima ta voie da tauda tokare maesa saġasaġa vavasaġinama tã paġona, gewagewa mate nam tã tarapate be teneteneġina.

¹⁸ Vutuna aubainama yaba kitekitedima ġarodie nam tã kita, ibewa, be yaba nam anikitakita ġarodie tã kitana. Baninama yaba anikitakita taudi tokare tai kavena, be yaba nam anikitakita taudi tokare ta kena nonoġana.

Dã vada ġomama marae

5 Tauda tã kataiena da uma dobunama kapene yodi mate tã miamiana tokare e gewagewana. Be Mamaitua vada ġesaunama tauda e utedana. Inam vadanama † marae kenakena nonoġinama be nam banaga nimedia ti kerina. ² Yodi tauda tã noġonoġota gu-

† Uma dobunama kapenama inam tauda tubuġidama vovogwaġagwaġanama yodi tã miamiana. Be vada ġesaunama inam tubuġa vaunama tokare marae tã paġona. Inam yai rewapanaua.

ratena da tauda tokare marae dà vadama tà pağona, ³ be rağanine tà gurina aruidama nam sibo ya mia yababa, tauna naumeki da na vadae sibo ya miana. ⁴ Yodi rağanine dobu tubuğine tà mia be tà yakeyakeina, baninama tauda piripiri toitoi tà bana-banavidina aubainama. Be tauda nam tama ãoeğoenana da sibo tè guri, baninama rağanine tà gurina aruidama inam maika kabe iwai kovakova. Vutuna aubainama tauda tà ãoeğoe guratena da nam sibo tè guri be mara tubuğinama vaunama sibo tè pağona. Inam kedane yawasana kenakena nonoğinama tauna yawasana samosamoinama tokare e tonoğina. ⁵ Mamaitua tauna vutuna tauda ya voiedana uma kaudima aubaidima. Be tauna ġarode Arua Babau ya boru waidebana, be muriğa tokare tubuğidama vaunama e utedana.

⁶ Vutuna aubainama tauda rağan matabuna tawai nuaverena, baninama tè kaitaiana da tokare tubuğa vaunama tà pağona. Be tauda uma dobunama tubuğine tà miamiana rağanine, tauda inam nam Bada diane tama miamiana. ⁷ Avedi da tauda uma yabedima nam tama kitekitedina, be waisumağe tà katakataiedina. ⁸ Değoda tauda tà gurina inam naumeki, baninama tubuğa poranama tà gosena rağanine, tauda tokare Bada mate tà mia kauana. ⁹ Vutuna aubainama aveli da tauda tubuğa porane bo tubuğa vaune, be rağan matabuna tà rarau rubu da Bada tàwai nuaverena. ¹⁰ Baninama tokare tauda tenatenağağa Keriso noğone tà midi be yaba veredi bo gewegewedima uma dobune tè voivoiedina adi ruvae tauna tokare e etareda be ei maesidana.

Mamaitua Kerisoe suba ya utedana

¹¹ Tauda sibo Bada tè nairana, vutuna aubainama tauma banaga toitoi kè giu yağeyağedina da sibo Bada ai muriwatanena. Mamaitua ya kataiana da tauma riukaua banegimaima be tauma ka noğonoğotina da taumi mate nama ko noğonoğotimaina. ¹² Be tauma nam kama boruboru tavatavaite munağemaina, ibewa. Be tauma ama noyama verenama aubainama taumi sibo koya rauguyaguyauemaina. Yodibe taumi banaga aitauga yaba matae kitekitedima ta rarau guyaguyauedina sibo koya kawa didimanidina, baninama taudi nam didimana banegidi. ¹³ Değoda riukaua banaga ta riuna, tauma ama voia be ama giu-ma bua maika, inam naumeki. Tauma Mamaitua na noyama ka voivoie. Be değoda tauma ama noğotama e didimanana inam naumeki, taumi anisagumima aubainama. ¹⁴ Bada na wainuapağoe ewai dokedana, baninama tauma kè kataiana da tauna ya gurina tauda matabuda aubaidama. Vutuna aubainama tauda matabuda dà yawasanama poredie Keriso mate tè guri tenağana. ¹⁵ Be tauna ya gurina tauda matabuda aubaidama. Vutuna aubainama yodi nam taudame dà ġoane tama miamiana, ibewa da tauna na ġoane sibo tè miana. Baninama tauda kada taiye tauna ya guri be ya midisuğu munağana aubaidama.

¹⁶ Noğone tauma Keriso na yawasanama tubuğe kè kitakita wairuvana, be yodi inam ibewa. Yodi tauma nam airağan banaga adi yawasanama tubuğe kama kitakita wairuvedina, dobu banegidima maika. ¹⁷ Vutuna aubainama aitaugara da Keriso ġarone e miamiana, tauna inam tubuğa vaunama. Yawasana poranama ya nağona be yawasana vaunama ya tavana.

¹⁸ Inam yabedima matabudi Mamaituae ta tubu-tubuğana. Tauna Yesu Kerisoe yai taurana munağedana. Be tauma ya riuporemaina da banaga ġesaudima mate ka verauga munağedina tauna ġarone. ¹⁹ Mamaitua banaga matabudi Yesu Kerisoe yai turana munağedina, be tauna banaga adi gewegewama nam i sievidina. Be tauna ya riuemaina da inam waitureninama banaga ġarodie sibo kè rauguguyena. ²⁰ Tauma Keriso epaiyanama be Mamaitua taumaie taumi ġaromie e giugiuna. Vutuna aubainama tauma Keriso kè rauepaiye be ka riuriemina umanama, "Mamaitua koi turanana." ²¹ Keriso gewegewa nam i voiedina, be dobu banegidama kada taiye Mamaitua dà gewegewama Yesu Keriso na korosima debane ya biridina da Mamaitua tauda sibo ya kawa didimanidana.

6 Tauma Mamaitua na taunoyama be ka riu vavasağemina: Taumi Mamaitua na raukiviverema koya pağona, be nam inam raukiviverenama ko voia yababena. ² Mamaitua umanama ya riuna, "Tauguğa taumi ami rağanima è boruna da yai yawananimina.

Be inam rağanine taugu ami ġabama è vaie be è sagumina."

Koya vaie, inam rağaninama yodi ya tavana da Mamaitua vere e voiena ġarode.

Pol na piripirima ya giuedina

³ Tauma nam aiyaba gewegewedima kama voivoiedina da banaga tauma ama noyama ta riutuatuagaie, ibewa, ⁴ be yaba matabudi ka voivoiedina sibo banaga a kitamai be ai kawa riukauemai da tauma naumeki Mamaitua na taunoyama. Be rağan matabuna tauma piripiri be gewegewa matabudi ka damidami poredina. ⁵ Banaga a riğariğamai, dibure a birimai, patara a ġasiemai, kè bagibagi gurata, nam kena kua, kani kè gurina. Inam yabedima matabudi kè dami poredina. ⁶ Tauma rağan matabuna nam aba gewegewanama banaga ġarodie ke voiena, ibewa. Be tauma rağan matabuna Arua Babaue banaga kè nuapağoe di be nuatauga raukiviveree kè noyanoyana. ⁷ Tauma rağan matabuna Mamaitua na rewapanae riukaua kè rarau guguyena. Didimana vutuna tauma ama tuniğagara be ama madama. ⁸ Banaga ġesaudima ta viviviviremaina, be ġesaudima nam tima viviviviremaina, ta kunukunuremaina be ġesaudima isamaima ta kaikai suğusuğuna. Ġesaudima ta riuriu waikaikaiyovue-maina, be yağoro tauma riukaue ka giugiuna. ⁹ Uma dobunama inam e nuanuababağemaina be Mamaitua e katakataiemaina. Rağan matabuna guri ka kitakita sağesağena, be yağoro ka miamiana. Banaga ta riğariğamaina be nam timawai gurimaina. ¹⁰ Banaga tawai

nuaboyamaina be rağan matabuna tauma kawai nuaverena. Tauma waikaruwağawağamaima, be banaga toitoi ka sagudi da tawai guyauna. Tauma nam waipurapuramai be yağoro yaba matabudi inam tauma ġaromaima.

¹¹ Taumi yau banagama Korint, taugu nam ġaromie giu ei dağasiena, ibewa da yau giuma didimanidie è giuemina. Taugu nopoguma è rağa porenna taumi ġaromie. ¹² Taugu nuaguma nam taumi ġaromie ama guduguduna, be taumi taugu ġarogue nuemima ko guduguduna. ¹³ Taumi yau sedama aubainama, yàwai bağemina da taumi mate sibo nopomima koya kaiporenna ġarogue.

Banaga nam waisumeğidi nam mate koi rawateğeimi

¹⁴ Waisumağa banegimima nam kupi banegidima mate koi rawateğeimi. Baninama vere nam gewagewa mate tai rawateğeidi be teneteneğina. Be yana nam kupi mate tai rawateğeidi be teneteneğina. ¹⁵ Be Keriso nam Seitan mate tai rawateğeidi be teneteneğina. Waisumağa banegidima nema kupi banegidima mate tai rawateğei bakedi? ¹⁶ Be Mamaitua na vadama kokoitau mate nema tai rawateğei bakedi? Be tauda Mamaitua yawayawasaninama na vadama, baninama tauna umanama ya riuna:

“Taugu taumi mate tà mia
be tà babarana.

Taugu taumi ami Mamaituama
be taumi taugu yau banagama.”

¹⁷ “Vutuna aubainama taumi kupi banegidima ko gosedi
be ġavoe ko mia.

Nam kua miremiredima ko rabedi,
inam rağanine taugu tokare yài aninemina.”

¹⁸ “Taugu taumi Tamemima
be taumi taugu yau sedama.

Nama Bada wairewapana vavasağinama ya riuna.”

7 Yau bana, yodi uma saugidima ġarode Bada ya voiedina, aubainama yaba gewegewedima matabudi tauda tubuğidama be aruidama ta kawakawa miremiredina sibo tè gosağana. Be Mamaitua anivivirenama aubainama tauda rağan matabuna tè raurubu da veree sibo tè miana.

Korint banegidima Pol ai turana munağena aubainama, nuanama ya verena

² Yau bana, nopomima ko kaiporenna ġarogue. Tauma nam aitu ġarome aba ke kawa gewagewana. Be nam aitu ke kaidaiyovuemna. ³ Taugu nam uma yabedima taumi waiwavumima aubainama ama giugiuedina, ibewa. Taugu noğone è riuemina da taumi nuaguma ko pağopağona. Be avedi da tà mia tenağa bo tà guri tenağana, yağoro nuaguma ko pağopağona. ⁴ Taugu yàwai sumağa guratemi be yàwai guyaguyauemina Taitos ya duğumina aubainama. Vutuna aubainama

yau piripirie taugu rağan matabuna yàwai nuavere guratana.

⁵ Be tauma Masedoniamma kè tavana rağanine piripiri ya moraba kauana, be nam değo suba ke banavina. Tauma banaga a riu vireviremai be naira nopomaima ya moğavuna. ⁶ Be Mamaitua tauna vutuna banaga wainuatoitoidima ewai nuasubedina, tauna tauma yai nuasubamaina Taitos na kaba veraue. ⁷ Be taumi Taitos koyai nuasubana, aubainama tauma kèi nuaverena. Taitos ya riueguna da taumi ko ġoeğoe guratena da taugu sibo koya kitaguna. Be ami giuma gewegewedima ġarogue koya riuriueguna, aubaidima yodi kowai nuaboyana. Be mate taumi taugu koya midì ġağariguna. Vutuna aubainama taugu yodi èi nuavere da èi nuavere vavasağana.

⁸ Değoda yau letama ima kawakawa nuaboyemi inam naumeki, taugu nam ama siesievimina. Noğone è siesievimina, baninama yau letama rağan ġaubonağa ya kawa nuaboyemina aubainama, be yodi ⁹ taugu èi nuaverena. Nam ami wainuaboyama aubainama èi nuaverena, ibewa. Be taugu èi nuaverena, baninama ami wainuaboyama ya voiemina da taumi ami noğotama koya vitarena. Vutuna aubainama taumi Mamaitua na ġoane naumeki da koyai nuaboyana. Be tauma nam aba gewagewanama ġaromie ke voiena, ibewa.

¹⁰ Değoda Mamaitua na ġoane nuaboya ta tubu-tubuğana, inam ya verena, baninama inam nuaboyedima ta voie da banaga adi noğotama ta vitaredi be yawasana ta banabanavidina. Vutuna aubainama banaga sibo ai nuaverena, değoda uma nuaboyedima ta banabanavidina rağanine. Be değoda dobu na ġoane nuaboya ta tubutubuğana, inam nuaboyedima ta voie da banaga guri ta banabanavina.

¹¹ Taumi ami nuaboyama Mamaitua na ġoane tubu-tubuğinama yodi na verema e voiena ko kitana: Taumi ami gewagewama koya kawa didimanidina, taumi taugu koya midì ġağariguna, taumi banaga gewagewana kana taiye nuemima yai medina, be taumi taugu ko nainaireguna. Taumi ko ġoeğoe guratena da taugu sibo koya kitaguna, be taumi banaga gewagewanama na kovoğama koya ute makaiena. Inam yabedie taumi yodi kowai mağatara munağemina da taumi gewagewae be yodi koya kawa vere munağemina. ¹² Taugu ami letama è girugirumina rağanine nam tauğoma gewagewa tauvoienama na kauama aubainama è girumina, bo nam gewagewa ġarogue a tubu-tubuğana aubainama è girumima, ibewa. Taugu è girumana da taumi Mamaitua matane sibo koyai mağatara munağemina da taumi taugu yağoro murigue ko midimidina. ¹³ Uma kaidima a tubuğana aubainama taugu nuaguma ya vere kauana.

Be kua wairabuina inam taumi Taitos koyai nuasubana. Vutuna aubainama tauna ma nuaverena ġaromaie ya tava munağana, be tauma kèi nuavere kauana. ¹⁴ Noğone taugu ami kauama be ami voiamma veredima matabudi Taitos è riue be isemima mate è kawa sağena. Uma giudima matabudi Taitos ġarone a tubuğana aubainama taugu nam e tunimayağana.

Aba da taumi kè giugiuemina, inam matabuna riukaua. Be teneġinama nama, aba da tauma Taitos kè riuriuena, inam matabuna riukaua. ¹⁵ Taumi Taitos na giuma koya voteyete, be koya raurubu guratana da nema sibo tauna koyai nuavere bakena, vutuna Taitos yaġoro e noġonoġotimi be ewai nuapaġo vavasagemina. ¹⁶ Be taugu ei nuavere kauana, baninama yodi è kaitai kauena da taumi taugu murigge ko midimidina.

Uta na kauama

8 Be yodi yau bana, ekalesia Masedoniama koi nuanoġonoġotedi. Taudi adi piripirima a moraba kauana be ai karuwaġawaġa guratana. Be Mamaitua na raukiviverema aubainama taudi banaga paipairudima. Vutuna aubainama mane toitoi ma nuaveredi ai utana. ³ Taugu matague è kita kauedina da taudi adi waiutama na ruvama ya kenana, be debane a boru munaġe be awai utana. Tauma nam ke riuedina da taudi nama sibo a voia, ibewa da taudiġa adi ġoane nama a voivoiana. ⁴ Taudi a ġasakiriemaina da adi manema sibo kè paġo nawena Jerusalemma tauwai sumaġa anisagudima aubainama. ⁵ Taudi nam tauma aba ke noġonoġotina na ruvae nama ti voiana. Ibewa da Mamaitua na ġoane nama noġone taudime ai uta munaġedina Bada ġarone, yodibe taudi tauma ai aninimai, be a voteyeteyemaina.

⁶ Vutuna aubainama Taitos ei baġa guratena da tauna ġaromie sibo ya tavana, da Mamaitua na raunuatoima noyanama [†] Taitos noġone yawai karena ġaromie, vutuna sibo ya kaiġavutina be manenama koya vovo kaukauena sibo ya paġona. ⁷ Taumi yaba matabudi ġarodie ko moramoraba guratana. Ami waisumaġama, ami giuma, ami kataima, ami noġotama veredima be ami wainuapaġoma ġaromaie. Vutuna aubainama ami waiutama mate sibo ya moraba guratana. ⁸ Taugu nam ama riuriu vavasaġemina, ibewa da ami wainuapaġoma Masedonia banegidima mate yàwai ruvaruvana da taumi ami wainuapaġoma yà kitana, riukaua bo kaiyovu.

⁹ Dà Badama Yesu Keriso ko noġoti. Tauna na raunuatoima ya moraba guratana. Tauna guyau, be taumi kami taiye tauna ya voia munaġe da yai karuwaġawaġana. Tauna na waikaruwaġawaġae taumi yodi kowai guyauna.

¹⁰ Be yodi yà riuemi da nema sibo koya voia bakona. Maiġo modine taumi noġone uma noyanama koyai kare doke da mane borunama koyai karena. ¹¹ Vutuna aubainama waiuta noyanama noġone ma nuaveremi koyawai ogena, naumeki da yodi ma nuaveremi ko kaiġavutina. Taumi ami ruvae, nama koi utana.

¹² Deġoda waiuta ko ġoena, naumeki da am maesama na ruvae nama rauġaubonaġa kwai utana, be yaġoro tokare Mamaitua am waiutama ei aninena. ¹³ Taugu nam banaga sagudima aubainama taumi ġaromie sibo yaba matabudi è ragaudina. Ibewa da yodi taumi ġaromie toitoi aubainama, naumeki da taumi taudi ko

[†] 'Mamaitua na raunuatoima noyanama' inam mane borunama Bada na noyama aubainama.

sagudina, be raġanine taudi ġarodie e toina, naumeki da taumi ta sagumina. Uma kauine matabumi ko voie da teneteneġinama. ¹⁵ Maika girugiruminama poranama ya riuna umanama, "Aitau da toitoi ya ragauna, tauna ġarone nam ti toi kauana. Be aitau da raubisaġa ya ragauna, tauna ġarone nam ti raubisaġa kauana."

Jerusalem adi puyoma taunawenama

¹⁶ Taugu Mamaitua yàwai kaiwena da taugu taumi nema yà noġonoġota bakemina, noġotinama teneġinama nama Taitos taumi e noġonoġotimina. ¹⁷ Taitos èi baġana da taumi sibo ya vakitemina. Be tauna mate ġaromie veraunama ya ġoeġoena, be raġanine taugu èwai baġana naumeki da tauna ya kayo waianinana. ¹⁸ Be tauma tauġoma tenaġa mate ka riuriuporedina. Tauna vutuna vari verenama taurauguguyena, be ekalesia dobu matabuna tauna isanama ta kawakawa saġena. ¹⁹ Uma baneginama tauna vutuna ekalesia a vinena da tauna tauma mate puyo ka kiroġa nawena Jerusalemma da nam aitau tauma tai karakara kutue-mai be tai wavumai, baninama puyo dosinama aubainama. Uma kauine tauma Mamaitua isanama ka kawa saġena. Be banaga matabudi ta kataiemai da tauma riukaua banaga wainuatoitoidima sagudima ka ġoeġoena. ²¹ Tauma ka ġoeġoena da yaba matabuna didimanidie ka voiedina, nam Mamaitua taunaġa matane, be banaga mate matedie.

²² Be tauġoma ġesaunama mate ka riuriuporena ġaromie. Tauna mate tauwai sumaġa verenama. Tauma raġan toitoi kè raurubu be kè kita da tauna noya taupaġodidinama baneginama. Taugu tauna è riuenada taumi puyo kaite koya vokaukauena, vutuna aubainama tauna naġo ya ġoe kauena. ²³ Be Taitos tauna taugu turaguma be matabumai taumi aubaimima ka noyanoyana. Be tautauġoma ġesaudima rabui taudi ekalesia ta rarau epaiyedina, be taudi adi yawasanae Bada isanama ta kaikai suġusuġuna banaga matedie. ²⁴ Vutuna aubainama taumi yaba matabudi veredima uma banegidima ġarodie ko voiedi da ami wainuapaġoma taudi ġarodie koi maġataridina. Yodibe ekalesia matabudi ta kitemi be ta kataie da aba aubainama tauma taumi ġaromie kawai nuaverena.

9 Taugu nam Mamaitua na damma sagudima aubainama sibo è giruma be è riuemina, ² baninama taugu è kataiena da taumi waisagu ko ġoeġoena. Be raġan matabuna taugu taumi isemima Masedonia banegidima ġarodie è kawa saġemi be umanama è riuedina, "Maiġo modine Akaia banegidima ^{††} taudi a vokaukaua wainonoġana waiuta aubainama." Be raġanine Masedonia banegidima uma giunama nama a vaivaiana, taudi nuedima ya karati be a ġoeġoena da taudi mate sibo ai utana. ³ Vutuna aubainama uma banegidima yà riuriupore verauġedina ġaromie da taudi ta kitemi da taumi naumeki riukaua koya vokaukauana. Taugu uma kauinama yà voivoiana, baninama yà ġoeġoena da Masedonia banegidima ġarodie aba è giugiuena nama e tubuġana, be nam ei

^{††} Korint meagainama inam Akaia provinsnama nopone.

kave. ⁴ Be deġoda Masedonia banegidima ġesaudima mate tokare ġaromie ka tavana, be ta kita da taumi nam waiuta aubainama ko vokaukauana, inam raġanine tauma be taumi mate tunimayaġa e kawa guridana, baninama noġone tauma uma kauinama aubainama taumi isemima kè kawa saġe yababena. ⁵ Maiġo modine koya saugana da ami pairue puyo dosinama ko voiena. Vutuna aubainama taugu yau banagama yà riuriupore dokedina da ta vakitemi be ta sagumi da ami puyoma ko kaiġavuġavutidina. Yodibe ami puyoma tokare kawakawa nonoġinama ko raupuyoena. Be banaga matabudi ta kita da taumi riukaua nuemima tabutabune kowai utana. Be deġoda taumi nam ko vokaukaua wainonoġa, banaga tokare tai noġotana da taumi nam nuemima tabutabune uta koma ġoeġoena.

Kuristen banegidima nema sibo ai uta bakona

⁶ Yau bana, uma kauinama ko noġoti: Aitau da sipi ġaubonama ya kumana, tauna na maurama ġaubonama e banavina. Be aitau da sipi dosinama ya kumana, tauna na maurama dosinama e banavina. ⁷ Vutuna aubainama banaga tenatenaġaġa sibo nuane yai nuanoġonoġota da na ġoane nama sibo mane ya boruna. Be nam banaga ġesaudima adi ġoane a suvedidi be sibo ya boru, baninama Mamaitua ya ġoeġoena da banaga nuane ma nuaverena ei utana. ⁸ Be Mamaitua tauna teneteneġinama da raġan matabuna ami ġoanama yabedima matabudi be yaba ġesaudima mate e utemina. Be taumi tokare teneteneġinama ami banagama ġesaudima mate ko sagudina, ⁹ maika girugiruminama porane e riuriuna nama:

“Tauwai sumaġa baneginama na pairuma dosine banaga waikaruwaġewaġedima e paipairuedina.

Vutuna aubainama na verema banaga ta noġonoġota watanena raġan matabuna.

Be na maesama marae Mamaitua e utena.”

¹⁰ Be Mamaitua tauna pesi ya utemina kumanama aubainama, be kani ya utemina inam kaninama aubainama. Be tauna pesi yaġoro e uteutemina da ami noyama veredima ta maurana.

¹¹ Mamaitua raġan matabuna yaba toitoi e utemi da taumi raġan matabuna ko pairu nonoġana. Be yodi tauma ami puyoma ka nawena Jerusalemma ekalesia waikaruwaġewaġedima ġarodie. Be taudi tokare Mamaitua tai kaiwe, be isanama ta kaisuġuna ami raupuyoma aubainama. ¹² Uma noyane yaba veredima rabui tokare ta tubuġana. Tenaġa inam: Taumi banaga waikaruwaġewaġedima ko sagusagudina. Be wairabuinama inam: Banaga aitauga ko sagusagudina, taudi tokare Mamaitua tai kaiwa vavasaġena. ¹³ Be taudi Mamaitua isanama ta kaisuġuna, baninama taumi kowai maġatara munaġemina da taumi Keriso riunama nam koma rarau guguya yababena, ibewa da yaba ko giugiuedina nama ta tubutubuġana. Be mate taudi tokare nuedima e verena, baninama ami waisaguma taudi be banaga ġesaudima mate ġarodie aubainama. ¹⁴ Vutuna aubainama Jerusalem banegidi-

ma nuedima tabutabune ta moimoiragina taumi aubaimima, baninama Mamaitua na raukiviverema taumie da taudi ġarodie e maġamaġatarana.

¹⁵ Uma puyonama Mamaitua ya uteutedana inam ya moraba vavasaġana, be tauda tokare nam tà giue be teneteneġina. Vutuna aubainama tauda Mamaitua tai kaiwena uma puyonama aubainama.

Banaga Pol na noyama waibekunama a ġoeġoena, be taunaġa ya giu raukosoġaiġaina

10 Yodi taugu yau kauama Kerisoe nuatauga ya giuemina. Taumi ġesaumima ko riuriuna, “Pol raġanine madanie tauna debanama torane e giugiuna, be raġanine uma dabudine e tavatavana tauna tauda matade giu e moġimoġiġina.” ² Yà riuriuemina da raġanine taugu ġaromie yà tavana, nam ko voiegu da taugu yà raudebatora. Be taudi aitauga taugu tai giugiuegu be umanama ta riuriuna, “Pol raġan matabuna e voivoiana maika kabe tauna waisumaġa banegina, be yaġoro tauna dobu na ġoane e miamiana.” Taugu inam banegidima mate waigiunama, nam ama nainairedina. ³ Inam riukaua da taugu dobie yà miamiana, be taugu nam dobu banegidima maika ama iġaiġarana. ⁴ Taugu Mamaitua na madae yà iġaiġarana, be nam dobu banegidima adi madae. Be Mamaitua na madama taudi ai rewapana vavasaġana da tokare kupi adi rewapanama matabudi e kawa gewegewedina. ⁵ Be mate giu be waikatakatai kaikaiyovudima è kawa gewegewedi be yaba gewegewedima ġesaudima Mamaitua na kedama ta gudugududina yà vamutudina. Be noġota matabudi yà boinidi da Keriso ta voteyeteyena. ⁶ Be taumi Keriso ko vovo teyeteyena raġanine, taugu banaga rawarawa ġaiġaidima yà kovoġidina.

⁷ Taumi tubuġiguma ġavoe ko kitakitana, be nopogue nam koma kitakitana. Be tam aitau kwa noġonoġotimna da tam Keriso ġaronama, tam sibo kuya kataie da taugu mate Keriso ġarone. ⁸ Taugu yau waibadama Bada ya uteguna, aubainama agunai tauguġa ġaubonaġa yà kawakawa saġe munaġeguna. Be taumi sibo koya noġoti da yau waibadama inam sagumima aubainama, be nam kawa gewegewemima aubaina, ibewa. Vutuna aubainama taugu nam aiyaba tokare yà tunimayaġe.

⁹ Taugu nam ama ġoeġoena da banaga tai noġotana da taugu kabe yau letae yàwai nainairimi. ¹⁰ Taumi ġesaumima ko riuriuna da taugu yau letama nopone yau giuama anikitedima maika a bagibagi be ai rewapana kauana. Be mate matabudi kabe waigiugiu yababa, be yau rauguguyama mate ġarodie a gewagewa kauana.

¹¹ Vutuna aubainama yodi raġanine ġaromie yà tavana taudi aitauga a riuriueguna ġarodie bonaguma bagibagine yà riuedina, maika nema letae bonaguma bagibagine è giugiuedina nama.

¹² Yà riuriu kauemina da taugu nam inam banegidima taudi aitauga ta kawakawa saġe munaġedi, be isedima ta kaikai suġu munaġedina maika. Taudi a bua kauana, baninama taudi adi ġoanama ruvane nama

tawai ruvaruvana, be adi yawasanama adi banagama adi banagama mate tawai ruvaruva munağedina.

¹³ Değoda taugu yaba nam e voiena, naumeki da nam inam yabanama aubainama yà kawa sağe munağegu. Be taugu yau noyama Mamaitua ya utegu da vari verenama ġaromie è verauğena, uma noyanama aubainama taugu yà kawakawa sağe munağeguna.

¹⁴ Taugu yà kawakawa sağe munağeguna, baninama yàwai bademina aubainama. Be inam naumeki baninama taugu noğone Keriso varinama è verauğena ġaromie aubainama. Değoda taugu nam ei doka nawemi Keriso ġarone, naumeki da taugu nam taumi sibo ġaromie èi badabada. ¹⁵ Baninama banaga ġesaunama na noyae taugu nam yài badabada yababa be yà kawa sağe munağegu, ibewa. Be taugu yà noğonoğotina da taumi ami waisumağama ei rewapanama be taugu yau noyama ġaromie e morabana, ¹⁶ be tokare dobu ġesaudima murimie mate Keriso varinama yà rauguguya nawena değo nam aitu noğonama i boruboruna. Inam rağanine nam aitu tokare teneteneğina da e riuna, taugu kabe banaga ġesaunama na noyae yà kawakawa sağe munağegu. Taugu banaga ġesaudima adi noyae nam yà kawa sağe munağegu, vutuna yà tuatuağaiena.

¹⁷ "Aitu da kawa sağe munağenama e ġoena, naumeki da tauna sibo aba Bada ya voivoiena, vutuna sibo ya kawa sağena."

¹⁸ Baninama Bada aitu e riuriuena da tauna taunoya verenama, naumeki da tauna vutuna verenama, be nam aitu taunağa e riu munağe be e riuna, "Taugu taunoya vereguma."

Pol apasol kaikaiyovudima e riutuağaiiedina

11 Yau bana, yàwai bağemina da taumi sibo koyai aninegu da rağan ġaubonağa taugu bua banegidima maika sibo yau giue è kawa sağe munağeguna. ² Taugu èi nuapağo guratemina maika Mamaitua ewai nuapağoemina nama. Vutuna aubainama taugu nuaguma e rovorovona, değoda taumi gewagewae koma nağo. Be taugu vutuna èi ririvuemina Keriso ġarone. Vutuna aubainama yà ġoeğoena da yodi taumi matatapu yà verauğemina Keriso ġarone. ³ Taugu nuaguma e rovorovona, değoda taumi Keriso waimuriwatanenama ko gose be gewagewae koma nağo, nema mota Ivi ya gwaya be yai kedadoka waigewana maika. ⁴ Taugu nuaguma e rovorovona, baninama taugu Yesu Keriso è rarau guguyena inam natabu. Be waria e tava be Yesu ġesaudima e rarau guguyedina taumi inam Yesudima kowai aninedina. Arua Babau noğone koya pağona. Be rağanine arua ġesaudima ta tavatavana taumi inam aruidima kowai aninedina. Noğone vari verenama è rauguguyena ġaromie da yawasanama sibo koya banavina. Be rağanine apasol kaikaiyovudima vari ġesaudima ta rarau guguyedina ġaromie, taumi inam varidima kowai aninedina. ⁵ Taugu nam ama noğonoğota kauena da uma "apasoldima dosidima" adi verema maika taugu. ⁶ Agunai taugu yau giuma nam diniboruboruna, be è kataiena aiyaba

yà giuguedina. Be taumi sibo koya kataie da taugu vari verenama è katai kauena. Baninama rağan toitoi taumi èi kataimina.

⁷ Taugu vari verenama ġaromie è rauguguyena rağanine, taugu nam ami manema e pağona. Taugu nama è voiena sagumima aubainama. Inam kauinama gewagewa, bo? ⁸ Taugu ekalesia ġesaudima mane a sagugu be taumi ġaromie è noyanoyana. ⁹ Be taugu rağanine taumi mate, taugu nam aba ġaromie e ġoena. Be taugu nam aitu airağan ġaromie aiyaba e kiğiena, ibewa. Be yau ġoanama matabudi è ġoeğoedina, inam Masedonia banegidima taudiğa a sagusaguguna. Be taugu nam airağan taumi aiyaba ei bağa rubumina da sibo koya utegu, be nam airağan nama yà voia. ¹⁰ Be taugu Yesu Keriso yà riuriu kauemina da taugu èi nuavere kaua da nam airağan taumi ġaromie mane e pağona. Be Akaia provins nopone nam aitu uma riunama aubainama kwai ġakegu, aba aubainama? ¹¹ Nuaguma nam koma pağopağo, bo? Ibewa, Mamaitua ya kataiena da taumi nuaguma ko pağopağona.

¹² Be taugu nam airağan ami manema yà pağo. Nama rağan matabuna yà voiana, baninama taugu nam ama ġoeğoena da inam "apasoldima kaikaiyovudima" maika yà voia, be ta riuemina da taudi kabe taugu maika. ¹³ Inam banegidima taudi matabudi apasol kaikaiyovudima, be taudi adi gwayae banaga tawai kedadoka waigewedina. Taudi ta voivoiana maika kabe Keriso na taunoyama. ¹⁴ Be taugu uma kaididima nam yà basedi, baninama Seitan nama e voivoiana. Tauna e voivoiana maika kabe Mamaitua na anea, ¹⁵ vutuna aubainama Seitan na taunoyama ta voivoiana maika kabe Bada Yesu na taunoya. Be na damone tokare adi noyama na ruvae adi kovoğama ta banavina.

Pol raukivigewagewa ya banavidina vari verenama aubainama

¹⁶ Yà riuriu munağemina: Nam aitu ko noğotigu da taugu banaga buabuagu. Be değoda tam aitu nama kwa noğotiguna, naumeki da yàwai bağemina da taumi sibo koyai aninegu da rağan ġaubonağa taugu sibo yau giue è kawa sağe munağeguna. ¹⁷ Bada nam i riueguna da umanama sibo è voia. Be taugu yodi yà giuna banaga buebuedima maika. ¹⁸ Banaga toitoi ta kawakawa sağe munağedina dobu banegidima maika. Vutuna aubainama taugu yodi mate nama yà voiana. ¹⁹ Taumi ko noğonoğotina da taumi kabe nuauyauya banegimi, be yağoro taumi uma banegidima buebuedima adi giuma ko vaiedi be kowai aninedina. ²⁰ Avedi da aituğa ġaromie tawai badabadana, ta kwayekwayemina, ta gwayegwayemina, bo ta kitakituağaiemina, be ta riğeriğemina. Taumi matabumi ma nuaveremi uma banegidima kowai aininedina. ²¹ Agunai taugu mate sibo uma kaididima è voidina, be inam riukaua uma kaididima gewegewedima aubaidima taugu giu è moğiğina.

Be değoda uma banegidima ti kawa sağe munağedina, naumeki da taugu mate tokare banaga buebuedi-

ma maika yà kawa saġe munaġeguna. ²² Taudi deġoda Hibru? Taugu mate Hibru! Taudi deġoda Israel banegidima? Taugu mate Israel banegiguma. Taudi deġoda Eibraham na sedama? Taugu mate Eibraham natunama. ²³ Yodi riukaua taugu yà giuna banaga buebuedima maika. Taudi Keriso na taunoyama? Taugu mate Keriso na taunoyama, be taugu è vere vavasaġana, nam maika taudi. Taugu è noya vavasaġana, nam maika taudi. Taugu raġan toitoi dibure è naġona, be taudi ibewa. Raġan toitoi banaga a kwapukwapuguna. Be raġan matabuna guriġa yà kitakita saġesaġena. ²⁴ Jius banegidima adi kovoġama a uteguna, inam kwapue a riġa gurateguna raġan matabudi 39. Uma kauinama ġarogue ya tubuġana raġan matabudi 5. ²⁵ Be raġan matabudi 3 banaga boreboree a kwapu gurateguna. Be raġan tenaġa a rauyekuguna. Be raġan matabudi 3 wagae è monuna, be raġan tenaġa nopone taugu kupi da suara egasi poune è tenamna. ²⁶ Raġan matabuna taugu vaġaiġa yà voivoiena, be deġo deġo yà naġonaġona yaba wainua nainairidima nopodiġa yà naġonaġona, deġo da taugu timai gurigu. Kabaita è banabanavidi, banaga danedanenedima è banabanavidi, yau banaga ġomama Jius banegidima a raraukivi gewegeweguna, eteni banegidima a raraukivi gewegeweguna, meagai bo dobira banegidima matabudi a raraukivi gewegeweguna, tauwai sumaġa kaikaiyovudima a raraukivi gewegeweguna, be mate egasie taugu ġaubonaġa sibo è gurina. ²⁷ Taugu è noya da è noya guratana, be raġan toitoi taugu nam e kanikanina, nam e kenakenana, be kani ya karakaraguna, nuaguma ya raukasakasana, è turutururu kauana be nam yau rupu da sibo èi rupugu.

²⁸ Be inam yabedima matabudi yàwai nuaboyedina, be mate raġan patapatanama taugu nuaguma e rovorovona, baninama ekalesia dobu matabuna nam sibo adi waisumaġe a beku. ²⁹ Deġoda taudi adi waisumaġama e gwaġana, naumeki da taugu tokare nuaguma ei poyana taudi ġarodie. Be aita deġo gewagewa e voiena, taugu tokare nuaguma ei meidina.

³⁰ Deġoda taugu kawa saġe munaġeguma yà ġoena, naumeki da taugu yau vogwaġagwaġae sibo è kawa saġeguna. ³¹ Mamaitua dà Badama Yesu Keriso Tamanama, taugu isanama yà kaisuġusuġuna. Tauna ya kataieguna da taugu nam ama kaikaiyovuna.

³² Raġanine taugu Damaskas meagaina, be dabudine guyau Aretas ya miamiana. Be primia na tauġarama banegidima matakedae a bodabodamana vunuġiguma aubainama. ³³ Be yau banagama siriga nopone a borugu be garigari bogane gaure ai dawwe dobiġeguna. Be inam kedane taugu è yawasanana.

Pol mara ya kitana

12 Taugu yaġoro agunai yà kawa saġe munaġeguna, avedi da taugu yau kawasaġema nam banibiribiridi. Taugu yodi Mamaitua na matairama rauboni maika e maġamaġatarana, vutuna yà riuemina. ² Tau-

gu Kuristen baneginama tenaġa è kataiena, Mamaitua tauna ya nawena mara wairabuiteġane be ya yovoġa munaġena. [†] Be inam kauinama ya tubuġana, yodi modi matabudi 14 a kovina. Inam baneginama tauna tubuġe ya naġo bo arue ya naġo taugu nam e kataiena, be Mamaitua tauna ya kataiena. ³ Be taugu è kataiena da inam baneginama riukaua ya naġona paradaisie. Tauna tubuġe ya naġo bo arue ya naġo taugu nam e kataiena, be Mamaitua tauna ya kataiena. ⁴ Be dabudine tauna yaba ya vaivaiedina tauna nam teneteneġina da sibo ya giu waibatedi. Be mate Mamaitua nam tauna i aninena da sibo ya giuedi. ⁵ Baninama inam baneginama aubainama, taugu tokare yà kawa saġe munaġeguna. Be taugu nam yau verema aubainama yà kawa saġe munaġeguna, ibewa da taugu yau vogwaġagwaġama aubainama yà kawa saġe munaġeguna. ⁶ Deġoda taugu yà kawa saġeguna, taugu nam banaga buebuedima maika, baninama taugu aba da yà giugiuedina, inam matabudi riukaua. Be yaġoro taugu kawa saġe munaġeguma nam ama ġoeġoena. Baninama taugu nam ama ġoeġoena da banaga tai noġotana kabe taugu banaga dosigu. Banaga ġarogue aba matedie a kitakitana, be beedie a vaivaiena, nama sibo a noġota wairuvaguna. ⁷ Mamaitua mara yabedima vereveredima toitoi yai kataiguna. Be tauna nam ima ġoeġoena da taugu inam yabedima yà kitedi, yà rauguyaguyauedi, be yà kawa saġe munaġegu. Vutuna aubainama tauna yaba gewagewanama ya uteguna maika kabe kea tunigie i midimidi. Uma yabanama inam Seitan na aneama, be tauna raġan matabuna taugu e kawakawa piripiriguna. Inam aneama e voivoieguna da taugu nam teneteneġigu da yà kawa saġe munaġegu.

⁸ Taugu Bada raġan rabuiteġa èi giriena da uma kauinama gewagewanama sibo ġarogue ya kaiporena. ⁹ Be tauna ya paribeegu be umanama ya riuna, "Ibewa, yau raukiviverema tam aubaimma, inam naumeki. Baninama banaga adi wairewapanae ta noyanoyana aubainama, taugu yau wairewapanama ta semosemona, inam vutuna taugu nam ama ġoeġoena. Be deġoda taudi nam adi wairewapanae ta noya, naumeki da taugu yau wairewapanama e maġatarana." Vutuna aubainama yau bana, taugu yau vogwaġagwaġama aubainama yà kawa saġeguna. Baninama inam kauine Keriso na rewapanama nopogue e maġamaġatarana. ¹⁰ Vutuna aubainama taugu yàwai nuavere kauana yau vogwaġagwaġama raġanine. Maika kunura, piripiri raġandie, wainuatoitoi be raukivigewagewa ġesaudima raġandie. Vutuna aubainama taugu yàwai nuavere kauana, baninama taugu yau vogwaġagwaġama raġanine taugu yàwai rewapanana.

Pol na wainuapaġoma Korint banegidima ġarodie

¹¹ Taugu è giugiuna bua maika. Taumi koya vaiegu da nama è giuna. Taumi vutuna taugu koya kawa saġeguna sibo, be nam taugu. Avedi da taugu nam banaga

† Pol taunaġa e giugiu munaġena.

dosigu, be inam apasoldima kaikaiyovudima adi verema nam taugu yau verema maika. ¹² Taugu taumi mate raġanine, taugu nuatauġa mataira toitoi dosidima è voiedina da taumi sibo koya kitedi be koya kataie da taugu riukaua apasol. ¹³ Be yaba tenaġa dobu ġesaudie ekalesia ġarodie è voiena, be taumi ġaromie nam e voiena. Inam nam ami manema bo ami waiyabama e paġona. Ebom, yau gewagewama uma ko noġota porena.

¹⁴ Be taugu yodi è vokaukauana da raġan aniwai rabuiteġanama yà vakitemina. Taugu nam mane bo aiyaba paġonama aubainama ġaromie ama veraver-auna. Ibewa da taugu taumi aubaimima yà verauna. Taumi yau sedama. Vutuna aubainama taumi nam sibo aiyaba koya utegu, be taugu sibo aiyaba taumi è utemina, baninama Kerisoe taugu tamemima aubainama. ¹⁵ Vutuna aubainama taugu ma nu-averegu yà sagu munaġeguna. Be mate ami ġoane yà sagumina. Deġoda taugu nama yà voiana, taumi tokare ko tuaġaiegu bo ibewa? ¹⁶ Taumi yodi koya kataiena da taugu nam aba ġaromie e paġona. Be ġesaumima koyai wavuguna da taugu kabe semoe mane è ragaragaudi. ¹⁷ Inam nemanama sibo è voia bake? Bo banaga è riuriuporedina ġaromie, taudi ami manema a ragaudi, bo? ¹⁸ Taugu Taitos èi baġana da tauna ġaromie sibo ya verauna turamaima tenaġa mate. Be inam raġanine Taitos mane ġaromie ya paġo, bo? Ibewa, baninama tauma matabumai Arua Babau ġaromaie, be keda teneġine ka naġonaġona.

¹⁹ Taumi agunai kowai noġotana da taugu matemie kabe yà gudugudu taraġa munaġegu. Be inam nam nama. Mamaitua matane taugu Kerisoe yà riuriu kauana. Yaba matabudi ġaromie è voivoiedina inam taumi sagumima aubainama da ami waisumaġe sibo koya midu bagibagina. ²⁰ Taugu nuaguma e rovorovona, baninama raġanine taugu ġaromie yà verauna, taugu nam yau ġoanama yabedima ġaromie yà kitedi be teneġine, taumi nam ami ġoanama yabedima ġarogue ko kitedi. Taugu nuaguma e rovorovona, deġoda taumi nopomie yaba gewegewedima ama banavidi, maika waikawa riuriu, unura, medi, kanitoku, ġasi, waikarakarakutu, rauguyaguyau be tai nuabababaġa. ²¹ Taugu nuaguma e rovorovona, deġoda ġaromie yà verauna nam ama ġoeġoena Mamaitua e voiegu da yà tunimayaġa be yà ġaba, baninama taumi aituġa noġone mira, badara be yaba ġesaudima waituni-mayamayaġidima koya voivoiedina, inam gewegewedima nam ko noġota poredina.

Pol na riuwainoġotama damonama

13 Yodi yau raġanima aniwai rabuiteġanama yà vakitemina. Be raġanine ġaromie yà tavana, inam gewegewedima matabudi kadi matamatama rabui

bo rabuiteġa mate, da tà kawa didimanidina. ² Taugu maiġone yau verauma aniwai rabuine, dabudine banaga aituġa noġone gewagewa a voivoiedina è riuedina da nam sibo gewagewa a voia munaġedi. Yodi taugu madanie be yaġoro yà riuriu munaġedina. Be raġanine taugu dabudine yà tavana, tokare taudi be banaga ġesaudima aituġa gewagewa a voivoiedina mate nam yà kaiyawasidi, tokare yà kovoġa tenaġedina.

³ Inam kauine taugu yà kataimi be ko kataie da Keriso taugue taumi ġaromie e giugiuna. Be Keriso tauna kawa didimanimima tokare nam e gwaġe, ibewa. Tauna tokare na rewapanama dosine e kawa didimanimina. ⁴ Keriso tubuġinama vogwaġag-waġanama korosie a tuparatuna. Be yodi tauna Mamaitua na rewapanae e miamiana. Be inam kauinama teneġinama, nama taugu. Taugu tubuġiguma vogwaġag-waġanama be yodi Mamaitua na rewapanae taugu yà mia, be yà noyana taumi aubaimima.

⁵ Taumi mayemima ko paġo munaġemi da taumi naumeki tauwai sumaġa bo ibewa. Taumi Yesu Keriso mayanama ko paġopaġo bo kowai kaikaiyovu? ⁶ Taumi ġesaumima agunai ko noġonoġotina da taugu gewagewa è voiedina. Be taugu yà noġonoġotina da taumi koya kataieguna da taugu yau raurubue nam e bekuna, be taugu riukaua Keriso ġaronama. Vutuna aubainama yà moimoiragina da taumi nam sibo aba gewegewedima koya voia munaġedi. Inam nam taugu yau verema aubainama ama moimoiragina, ibewa da taumi ami verema aubainama. ⁸ Taugu yau noyae riukaua nam ama tuatuaġaiena, ibewa da raġan matabuna riukaua aubainama yà noyanoyana. ⁹ Taugu tokare yà nuavere kauana be nam yà riu bona badobadoemi, deġoda taumi ami waisumaġama ei rewapanana. Be tauma ka moimoiragina da taumi ami waisumaġama ei rewapanana, be e didimana kauana. ¹⁰ Taugu uma letanama yà girugirumina ġaromie da raġanine taugu ġaromie yà tavana, taugu nam ama ġoeġoena da yà ġasiemi bo yà kovoġimi. Bada rewapanana ya uteuteguna, inam nam taumi kovoġimima aubainama i uteguna, ibewa da sagumima aubainama ya uteguna.

Pol na waikawama

¹¹ Yau bana, yau giuma damonama inam umanama: Koi nuaverena, ko raurubu da ko mia kauana, aba è riuemina nama ko voiedi be ma nuasubemi ko miana. Yodibe wainuapaġo be suba Mamaituanama ġaromie e miana.

¹² Taumi wainuapaġoe koi kaiwa vivirana. ¹³ Tauwai sumaġa matabudi uma dabudine taumi tawai kaiwemina. ¹⁴ Bada Yesu Keriso na raukiviverema, Mamaitua na wainuapaġoma be Arua Babau na saguma matabumi ġaromie ta kenana.

Galesia

Pol na waikaiwama

1 Taugu apasol Pol, uma letanama yà girugirumina ġaromie. Taugu nam banaga ti vineguna. Ibewa da Yesu Keriso be Tamanama Mamaitua taudi taugu a vineguna. Tauna vutuna natunama Yesu Keriso gurie be ya kawa midisuġu munaġena.

² Be dā banagama aitaūa ġarogue mate, tauma matabumai taumi ekalesia Galesia provins nopone matabumi kawai kaiwemina.

³ Tamadama Mamaitua be dā Badama Yesu Keriso adi raukivivere, be adi subama ġaromie e kenana.

⁴ Yesu tauna vutuna tubuġinama yai uta munaġe be dā gewagewama aubainama ya gurina. Tauna nama ya voiana da kupi dobune ei yawasanidana, baninama Tamadama Mamaitua nama na ġoanama. ⁵ Vutuna aubainama tauda matabuda isanama sibo tē kaisuġusuġu nonoġena, Inam riukaua!

Vari verenama tenaġa kavakava Kerisoe

⁶ Taugu è base kauemina da taumi waiġapa Mamaitua koya gose pore be waikatakatai tabudima kowai muriwatanedina. Yesu Keriso na raukiviveree Mamaitua ya vinemina da taumi na damma. Be yodi taumi ko miamia tautauriena. ⁷ Be waikatakatai tabudima matabudi kaiyovu. Be banaga ġesaudima Keriso varinama ta vitavitaredi be ta tatai nuaraġer-aġemina.

⁸ Be deġoda taugu waikatakatai tabu è riuemina, bo anea marae i yovo be waikatakatai tabu i riuemina, nam maika noġone è riuriuemina nama, naumeki da tauma tokare kovoġa ka banavina ġienae. ⁹ Yodi yà riu munaġemina: Deġoda taugu waikatakatai tabu è riuemina, bo anea marae i yovo be waikatakatai tabu i riuemina, nam maika noġone koya paġopaġona nama, naumeki da tauma tokare kovoġa ka banavina ġienae.

¹⁰ Taumi uma riudima nema ko noġonoġota bakedi? Taugu banaga nuedima anisorudima aubainama nama è giu? Bo Mamaitua aniwai nuaverenama aubainama nama è giu? Taugu banaga yà gwayegwayemi, bo? Ibewa, taugu deġoda banaga è gwayedina, naumeki da taugu tokare nam Keriso na taunoya.

Bada Pol ya vinena da tauna na apasolma

¹¹ Yau bana, taumi vari verenama yà rarau guguyena sibo koya katai kauena da inam nam banaga nuedie ti tubuġina. ¹² Bo nam aitaū ġarone e paġo bo i kataigu-

na. Ibewa da Yesu Keriso tauna vutuna ġarogue ya maġatara be yai kataiguna.

¹³ Taumi noġone koya vaiegu da taugu Jius muridie è midi be Mamaitua na damma è raraukivi gewegewedi be è rarau rubuna da sibo èi guri rovodina. ¹⁴ Taugu yatayataguma Jius adi tarawatuma matabudi è kitakita yaġedi, be èwai muriwatana kuedina, nam yau kimtama banegidima ġesaudima maika.

¹⁵ Be Mamaitua na ġoane natunama ġarogue yai maġatarina raġanine, taugu yau yawasanama è vitarena. Baninama muriġa da è tubuġana, Mamaitua na raukiviveree ya vineguna da taugu tauna riunama eteni ġarodie yà rauguguyena. Be rauguguya aubainama taugu nam aitaū èi baġana. ¹⁷ Be mate taugu nam e naġo Jerusalemma be apasol dokedima èi baġedina rauguguya aubainama. Ibewa da taugu didimaninama è naġo ġomana Areibia provinsne. Muriġa da è munaġana Damaskasma. ¹⁸ Be modi rabuiteġa muridie è saġa è naġona Jerusalemma Pita kitanama aubainama da tauna sibo ya kataiegu be taugu tauna è kataiena. Be dabudine kè miana raġan matabudi 15. ¹⁹ Inam dabudine nam aba apasolnama e banavina, be apasol Jeims taunaġa è banavina, tauna vutuna Bada tasinama. ²⁰ Taugu Mamaitua matane aba yà riuriuemina, inam nam kaiyovu. ²¹ Muriġa è naġona Siriama be Silisia. ²² Judia nopone Keriso na ekalesiama taudi taugu nam ti kataieguna. ²³ Be taudi variguġa a vaie be a riuna, "Tauġoma boni yai ġavieda be ya raraukivi gewegewedana, tauna yodi waisumaġa e rarau guguyena." ²⁴ Inam vutuna aubainama taudi matabudi Mamaitua isanama a kaisuġusuġuna.

Apasol ġesaudima Pol ai aninena

2 Be modi 14 a kovikovina muridie taugu è saġa è munaġana Jerusalemma. Inam raġanine Banabas be Taitos mate èi dokedina. ² Mamaitua ya riueguna, vutuna aubainama dabudi è naġona. Dabudine taugu babada taudiġa mate kèi boru da aba eteni banegidima ġarodie è rarau guguyedina, vutudi èi maġataridina da babada sibo a kitana deġoda inam naumeki bo ibewa. Taugu nama è voiana, baninama yau noyama nam sibo ya kavakava. ³ Be raġanine taugu be yau varoroma Taitos mate tauma dabudine, be avedi da tauna nam Jius baneginama, be babada nam kopitom aubainama aba ti giuena Taitos ġarone.

⁴ Inam kauinama ya tubuġana, baninama Kuristen banegidima kaikaiyovudima a saġa da ta kitana be tauma tarawatu nam kawai muriwatenedina, baninama

Keriso tarawatu na rewapanae, be ya kuvesimaina. Vutuna aubainama taudi babada a suramuduedi be a riu-na da Taitos sibo kopitom ya paḡona, baninama taudi a ḡoena da tarawatu sibo yai badedana. ⁵ Be tauma taudi adi giuma nam kei anina rubuedina, baninama tauma nam ka tainuaraḡeraḡemi. Be taumi koya kataiena da waisumaḡe tokare Mamaitua ei yawasanidana, be nam tarawatue.

⁶ Be taugu aba ḡaromie è rarau guguyena, apasol dosidima ai aninena, be nam aba ḡesaunama ti vatona. Be taugu nam ama siesievina taudi babada dosidi bo nam dosidi. Baninama Mamaitua matane tauda matabuda teneteneḡidama. Tauna nam tubuḡe ima kitakita wairuvana, ibewa da nopoe. ⁷ Vutuna aubainama apasol taudi nam aba ḡesaunama ti vatona, baninama taudi yodi a kataiena da Mamaitua ya riuporegona eteni ḡarodie yà rauguguyana aubainama, maika Pita ya riuporena da Jius ḡarodie vari verenama e rarau guguyena. ⁸ Be Mamaitua Pita rewapana ya ute da Jius ḡarodie e rarau guguyana, be nama Mamaitua taugu rewapana ya utegu da eteni ḡarodie yà rarau guguyana. ⁹ Be ekalesia babadiidima Jeims, Pita be Jon taudi a kita da Mamaitua na waiiaianama ḡarogue ya yovoyovona. Vutuna aubainama taudi ai kaiwemai be ai anina da taugu be Banabas sibo kè rauguguya naḡona eteni ḡarodie, be taudi sibo Jius ḡarodiḡa a rauguguya naḡona. ¹⁰ Taudi yaba tenaḡa a riuemaina da nam sibo nuamaima ya koa. Inam ekalesia waikaruwaḡewaḡedima Jerusalemna sibo kè sagudina. Be taugu inam yabanama raḡan matabuna yau kaba voiemai.

Pol Pita ya riumataiena

¹¹ Pita Antiokma vakitaguma aubainama ya tavana. Dabudine taugu è riumatai ḡomena, baninama tauna ya voia waigewana aubainama. ¹² Muriḡa da Jeims na banagama a tavana Antiokma, dabudine Pita tarawatu nam i muriwatanena, be raḡan matabuna eteni banegidima mate a mia gogona be a kanikanina. Be Jeims banegidima a tavatavana raḡanine, Pita ya naira be eteni ya gosedi da ḡavoe ya mia be ya kanikanina Jius tarawatunama e riuriuna ruvane. Umanama ya voiena, baninama Pita kopitom banegidima ya nairedina. ¹³ Pita na voia waigewama aubainama tauwai sumaḡa ḡesaudima mate ai kaikaiyovu be Pita awai muriwatanena, be Banabas mate taudi yai muriwatanedina.

¹⁴ Taugu yà kitana be taudi vari verenama nam tiwai muriwatanena kauena, dabudine taugu patara matedie Pita è riumatai be è riuena, “Tam Jius banegimma be eteni adi yawasanae kwa miamiana. Be yodi aba aubaina eteni banegidima kwa riuriuedi da taudi Jius adi tarawatuma tai muriwatanedi?” ¹⁵ Tauda tè tubuḡana Jius banegidama, be nam eteni, gewagewa tauvoiedima. ¹⁶ Be tauda tè kataiena da banaga tarawatue taudi tokare nam yawasana ta banavi, ibewa da waisumaḡa Yesu Kerisoe tokare yawasana tà banavina. Vutuna aubainama tauda mate Keriso tàwai

sumaḡena da taune tauda yawasana tà banavina, be nam tarawatue. Baninama tarawatue tauda tokare nam yawasana tà banavi.

¹⁷ Deḡoda tauda tarawatu tà gose be Kerisoe yawasana tà wanena, inam Jius banegidima matedie anikitanama kabe maika Kerisoe gewagewa tè voivoie. Yodi nemanama? Keriso gewagewa ewai anine, bo? Ibewa da ibewa ḡoma! ¹⁸ Tauda tarawatue nam yawasana te banavina, vutuna aubainama tauda tarawatu tè gose be Keriso taunaḡa tàwai muriwatanena. Be deḡoda yodi tarawatu tà muriwatanena mu-naḡena, inam vutuna gewagewa tà voivoiena. ¹⁹ Be tarawatu ya voiegu da taugu è gurina. Be yodi taugu tarawatu è guri porena, vutuna aubainama tarawatu na rewapanama ḡarogue nam ima kenakenana. Be yodi taugu Mamaitua na ḡoane yà miana. ²⁰ Baninama yau yawasanama poranama Keriso mate korosie a tuparatuna. Vutuna aubainama taugu è gurina, be yodi Keriso nopogue è miamiana. Yodi yaba matabudi uma dobune taugu yà voivoiedina, inam yabedima matabudi waisumaḡe. Taugu Mamaitua Natunama yàwai sumaḡena, baninama tauna yai nuapaḡoegu be na yawasanama yai utaena taugu saguguma aubainama. ²¹ Taugu Keriso na gurima nam yà voie da kitanama maika kabe guri yababa. Baninama deḡoda tauda tarawatue didimana sibo tè banavina, naumeki da Keriso na gurima inam nam baniboruboruna.

Nema tà mia bako, tarawatue bo waisumaḡe?

3 Taumi Galesia banegimima buebuemima! Aba aubainama waisumaḡa koya gose pore? Banaga a giribemi, bo? Taugu è riu kauemina da Yesu Keriso taumi kami taiye a tuparatuna. ² Yodi koi beavaia be yaba tenaḡa yà riuemina: Taumi tarawatu koyawai muriwatanena, aubainama Arua Babau koya paḡo? Bo waisumaḡa giunama koya vaivaie be koya paḡo? ³ Taumi agunai koya bua kauana. Taumi ami yawasanama Arua Babau na rewapanae koyai karena, be yodi taumiḡa ami rewapanae ko rarau damoena. ⁴ Taumi vari verenama kana taiye raukivi gewagewa toitoi koya banavidina. Uma raukivi gewegewedima koya banava yababedi, bo? Taugu yà noḡonoḡotina da nam ko banava yababedina.

⁵ Aba aubainama Mamaitua tauna Arua Babau ya utemi? Be aba aubainama Mamaitua mataira dosidima ḡaromie e voivoiedi, taumi tarawatu koyawai muriwatanena aubaina, bo? Ibewa, Mamaitua nama ya voiana, baninama taumi Keriso koyawai sumaḡena aubainama.

⁶ Eibraham ko noḡoti. Girugiruminama porane umanama ya riuna: “Eibraham Mamaitua yawai sumaḡena, vutuna aubainama Mamaitua yai anine be ya riuna da Eibraham tauna yodi naumeki.” ⁷ Vutuna aubainama taumi sibo koya kataie da aitaḡa tawai sumaḡana, taudi inam Eibraham natunatunama.

⁸ Girugiruminama porane ewai kataidana da Mamaitua eteni banegidima tokare adi waisumaḡe e kawa didimanidina. Vutuna aubainama tauna Eibra-

ham ġarone umanama ya riuna: "Tame banaga matabudi ġarodie tokare vere yà voiedina." ⁹ Vutuna aubainama yodi aitaūga da Keriso tawai sumaġena, taudi tokare ġarodie Mamaitua vere e voiedina, maika tauwai sumaġa Eibraham.

¹⁰ Aitaūga tarawatue ta mia be tawai muriwatanena, taudi tokare gewagewa dosinama ta banavina. Bani-nama girugiruminama poranama umanama ya riuna: "Aitaūga tarawatu tawai muriwatane be nam matabudi tima raberabe kuedina, taudi tokare kovoġa dosinama ta banavina." ¹¹ Aitaūga tarawatue ta mia be tawai muriwatanena, taudi Mamaitua tokare nam e kawa didimanidi, baninama girugiruminama porane umanama ya riuna: "Didimana banegidima taudi tokare waisumaġe ta yawasanana." ¹² Tarawatu nam waisumaġe ima midimidina, baninama girugiruminama porane umanama ya riuna: "Aitaūga tarawatu matabuna ta vovo teyetyedina, taudi tokare yawasanana ta banavina, be nam aitu tokare tarawatu matabuna e voteyeteje be teneteneġina." ¹³ Be Keriso tauda ya midi ġaġaridana da tauda tarawatue nam tã guri. Baninama tauna vutuna tauda ya rauepaiyada, be ya gurina. Girugiruminama porane umanama ya riuna: "Aitu kaie e dawena, tauna gewagewa kovoġinama vutuna ya banavina." ¹⁴ Tauda gewagewae be Yesu kosinine ya gimeridana. Vutuna aubainama Mamaitua na waiaianama Eibraham ġarone, be yodi Yesu Kerisoe be e naġonaġona eteni ġarodie. Be yodi tauda waisumaġe Arua tã paġona.

Sauga yai rewapana vavasaġana, nam maika tarawatu

¹⁵ Yau bana, yau giurma sauga ġarone yà boru be ko kitana. Deġoda banaga ya saugana, tokare nam aitu teneteneġina da e vitare bo aba ġesau e vato. Be Eibraham ġarone inam kauinama teneġinama. ¹⁶ Mamaitua Eibraham natunama mate ya saugedina da tokare vere ei aiainidina. Girugiruminama porane nam i riuna: "Eibraham natunatuna" ibewa, inam giunama baninama seda toitoi. Be tauna umanama ya riuna: "Eibraham natunama" inam giunama baninama gomana tenaġa Eibraham na damma nopone. Be tauna vutuna Keriso. ¹⁷ Aba yà giugiuena inam umanama: Mamaitua sauga Eibraham ġarone ya voiena, be modi 430 a kovina murine, Mamaitua tarawatu Mousis ya utena. Be na saugama Eibraham ġarone ya boruboruna yaġoro e kenakenana. Be tarawatu na rewapanama nam ima kenakenana da inam sauginama e kawa koakoa. ¹⁸ Be deġoda tarawatue sibo tã yawasanana, naumeki da sauga tokare nam baniboruboruna. Be Mamaitua na raukiviveree waiaiana Eibraham ya utena, baninama tauna ya saugana aubainama.

¹⁹ Be yodi tarawatu na noyama aba? Mamaitua tarawatu ya riuporena banaga adi gewagewama sibo a gosedina. Baninama tarawatu banaga ei kataidi da deġo tauna gewagewa be deġo tauna vere. Be tarawatunama ya kenana naumeki da Tauwai yawasanana ya dobina. Baninama Mamaitua Eibraham

ya sausaugena nama. Mamaitua be banaga poudie taumidinama inam Mousis. Vutuna aubainama Mamaitua na aneama tarawatu Mousis a utena, be tauna banaga ya utedina. ²⁰ Be raġanine Mamaitua Eibraham sauga utenama aubainama, inam taunaġa ya voiena, nam poune taumidi aitu, anea bo Mousis i riuedi be ti voiena, ibewa.

²¹ Be yodi nemanama? Tarawatu Mamaitua na saugama e riuriutuatauaġaie, bo? Ibewa ġoma! Be deġoda Mamaitua i ġoe be tarawatue sibo i yawasanidana, inam naumeki nama e voiena. Be yaġoro tauna nam nama i voiana. Vutuna aubainama tarawatu nam teneteneġina da ei yawasanida. ²² Be girugiruminama porane ya riuna da banaga matabuda tauda gewagewa ya panidana. Vutuna aubainama aitaūga Yesu Keriso tawai sumaġena, taudiġa tokare yawasanana ta banavina, Mamaitua nama ya saugana.

²³ Muriġa da waisumaġa ya tavana, tauda tarawatu ya panida be tã miana, naumeki da waisumaġa riunama ya maġatarana.

Mamaitua natunatunama

²⁴ Mamaitua tarawatu ya biridi da taudi a rabedana naumeki da Keriso ya tavana, be yodi tauda dã waisumaġe Yesu tokare e kawa didimanidana. ²⁵ Be waisumaġa ya tavana aubainama, tauda yodi nam tarawatu na rewapanae tama miamiana. ²⁶ Ibewa da waisumaġa Kerisoe tauda yodi Mamaitua natunatunama. ²⁷ Baninama matabumi aitaūga Yesu Kerisoe koya babataitona, taumi inam Keriso koya kotena gara maika. ²⁸ Vutuna aubainama yodi matabuda teneteneġidama. Avedi da tam Jius bo eteni, aveidi da tam taunoya bo banaga dosim, aveidi da tam tauġoma bo waivi, tauda matabuda tenaġa Yesu Kerisoe. ²⁹ Taumi yodi Keriso ġaroġaronama, vutuna aubainama taumi riukaua Eibraham natunatunama, be Mamaitua aba Eibraham ya sausaugena, taumi mate tokare e utemina.

4 Uma ko noġoti. Deġoda tamanama ya guri be buderi taupaġonama yaġoro ġaubonama, inam raġanine tauna kitanama maika banaga ġoma, aveidi da buderi matabuna tauna ġaronama. ² Tauwai rabaraba yaġoro gomana be na purapurama e raberabedina, naumeki da na raġaninama boruborune e tavana, yodibe na buderima e ragaudina.

³ Be inam kauinama teneġinama tauda nama. Tauda raġanine nam waisumaġe te miamiana, inam raġanine tauda gomana ġaubonama maika, be dobu adi rewapanama † awai badedana. ⁴ Be raġankaua ya tavatavara raġanine, Mamaitua Natunama ya riuporena. Tauna waivie ya tubuġana, be tauna Jius adi tarawatue ya miana. ⁵ Mamaitua nama ya voiana da tauna banaga tarawatu ya panipanidina ya kuvesidina. Be tauda yodi tauna natunatunama tã tubuġana. ⁶ Vutuna aubainama Mamaitua Natunama Aruinama ya riupore yovoġena nopomie e miana. Yodi tauda Arue tokare

† Deġoda banaga tarawatu tãwai muriwatanedina, dobu kaudima ġarodie tãwai taunoyana.

“Mamai” tà vatona. ⁷ Vutuna aubainama taumi yodi nam panipani banegimi, ibewa da taumi yodi Mamaitua Natunatumama aubainama, taumi tokare na buderima ko pağona.

Pol na nuarağarağama Galesia ġarodie

⁸ Boni taumi Mamaitua nam ko kataiena rağanine, taumi boita be arua gewegewedima a panipanimina. Taudi inam nam Mamaitua. ⁹ Be yodi taumi Mamaitua koya kataiena, be tauna ya kataiemina. Be aba aubainama taumi ko munağa be ami kauama gewegewedima poredima kowai muriwatanedi? Inam kaudidima taudi nam wairewapanidi, be nam ban-ibiribiridi. Taumi ko ġoeğoena inam kaudidima ta pani munağemi, bo? ¹⁰ Taumi aba aubainama taparoro rağandie, tarawatu tabu tabu banaga a voivoiedina kowai muriwatanedi? Be mate nawaravi, modi be iri tabu be tabu adi tarawatuma kowai muriwatanedi! Baninama aba? Inam nam i verena! ¹¹ Taumi kowai nuaboyaguna, be nuaguma e rovorovona, değoda yau noyama è voivoiedina ġaromie matabuna kavakavana ma teika.

¹² Yau bana, dokane taugu inam taumi maika, be yodi taugu tarawatu è gosağana. Vutuna aubainama yàwai bağemina da taumi yodi sibo taugu maika koya tubuğa, be tarawatu sibo koya gosağana.

Taugu boni ġaromie è tavana rağanine ko noğoti. Taumi nam ko kawa nuaboyaguna, ¹³ avedi da taugu ma sidagu ġaromie è tava be è rarau guguyana rağanine, taumi taugu nam ko tuağaieguna. ¹⁴ Yau sidama ya raurubumina, be taumi nam ko sigabueguna, ibewa be taumi koyai aninegu be koya rabe kaueguna maika taugu kabe anea marae bo Yesu Keriso ġominama maika. ¹⁵ Noğone taumi koyawai nuavere kauana. Be inam wainuaverenama yodi değo ya nağo? Taugu è katai kauena inam rağandie değoda ko ġoena, taumi agunai tokare matemima koya kaiporağa be matague sibo koya biridina. ¹⁶ Be yodi nemanama? Vari riuriukauinama yà riuriuemina, aubainama taugu yodi ami ġavia, bo?

¹⁷ Be tauwai katakatai kaikaiyovudima inam ta rarau rubu guratana da ta soru nawemina taudi ġarodie. Be taudi nam tokare taumi ta sagumi, ibewa! Taudi aba ta ġoeğoena inam ta dariğeda be taudi muridiğa ko nağo be adi ġoanama ko voiedina. ¹⁸ Değoda banaga ġaromie vere ta voivoiena inam naumeki, avedi da taugu nam dabudine, taudi yağoro vere sibo na didimana a voiena ġaromie. Be nam gewagewa aubainama sibo a gwayemi. ¹⁹ O kapore yau sedama, taugu yau nuaboyama ġaromie ya moraba kauana nema waivi ewai natunana myanama maika. Uma nuaboyanama e kenakenana, be rağanine Keriso mayanama nopomie ei rewapana yà kitana, yodibe yau nuaboyama e kovina. ²⁰ Taugu è ġoe guratana da yodi sibo taumi ġaromie mate, be bonaguma bigayağane sibo è riuemina. Be taugu yodi è nuababağana be nam e kataiena aba sibo ġaromie è voie.

Heiga be Sera

²¹ Taumi aitauga tarawatu kowai muriwatanena, taugu yodi aba yà riuemina. Taumi tarawatu aba e riuriuena ko katakataie, bo ibewa? ²² Girugiruminama porane e riuriuna da Eibraham natunatumama tautauğomidima rabui. Gomana tenağa Heiga ya tikana, tauna panipani waivinama. Be gomana ġesaunama Sera ya tikana, tauna Eibraham na visara ġomama. ²³ Gomana panipani waivinama ya tikitikana, tauna ya tubuğa ġomana maika banaga tawai tika ġomana nama. Be Eibraham na visara ġomama ya tikitikana, tauna Mamaitua na saugama ruvane ya tubuğana.

²⁴ Inam gututunama inam Mamaitua na kedama rabui, banaga anisagudima ewai nasiena. Keda tenağa inam na tarawatuma oya Sainai debane ya utedina da sibo ai muriwatanena. Be oya Sainai inam Arabia dobunama nopone, be tauna vutuna Heiga ewai gabu raupunana. Heiga tauna panipani waivinama isane. Be Heiga Jerusalem ewai gabu raupunana, baninama Jerusalem inam tarawatu meagainama. Vutuna aubainama Jius banegidima matabudi taudi panipanie ta miamiana. ²⁶ Be keda wairabuinama inam Jerusalem ġesaunama marae. Inam dobudine tarawatu nam ima kenakenana. Vutuna aubainama inam Jerusalemnama, vutuna tauda tinadama. ²⁷ Baninama girugiruminama porane ya riuna umanama:

“Tam waivi waikakaipokimma, nam seda ku tikedina, kwai nuaverena!

Kwa taukaina,

avedi da tam nam airağan wainatuna tunimuyana ma ku damina,

baninama tam waivi gosegose poremma, tam tokare am sedama toitoi,

nam maika waivi ġesaunama ma tauğomina.”

²⁸ Vutuna aubainama yau bana, taumi Arue koya tubuğana Mamaitua na saugama aubainama, Aisik maika. ²⁹ Eibraham na rağanie gomana tubutubuğa ġominama, tauna tasinama Mamaitua na saugama ruvane Arue tubutubuğinama, ya raukivi gewegewena. Be yodi rağandie inam kauinama teneğinama.

³⁰ Be inam kauinama debane girugiruminama porane nema ya riu bako? Ya riuna umanama: “Panipani waivinama natunama mate kwa tavu poredi! Baninama taugu natuguma na buderima nam airağan tauna natunama mate tai buderie.” ³¹ Vutuna aubainama yau bana, yodi koya kita da tauda nam panipani waivinama natunatumama, ibewa da tauda Eibraham na visara ġomama natunatumama, baninama tauna nam panipani waivina.

Keriso ya kuvesidana

5 Keriso tarawatu na rewapanae be ya kuvesidana! Vutuna aubainama taumi yodi ġavoe nama ko mi-ana, be nam tarawatu koi muriwatana munağe. Bo nam tarawatu ko pani munağemi. ² Yà riuriu kauemina, değoda tarawatu koi muriwatana munağe be ko-

pitom ko voiena, tokare Keriso nam e sagumi. ³ Yà ruriu munaḡemina, deḡoda taumi kopitom ko voiena, naumeki da tarawatu matabudi ko voia rovodina.

⁴ Taumi aitaḡa ko rarau rubu da tarawatu kabe didimana ko banavi. Inam kauine taumi Keriso ko dari-dariḡa munaḡemi be Mamaitua na raukiviverema ko dobidobi porenā.

⁵ Be tauda dā waisumaḡe tawai rabana da Mamaitua Arue e kawa didimanidana. Nama dā noḡotama e ruriuedana. ⁶ Deḡoda tauda Keriso tawai sumaḡena, avedi da tauda kopitom tē paḡo bo ibewa, inam nam aiyaba. Be dā waisumaḡe dā banagama sibo nuadama a paḡona, inam vutuna yaba dosinama.

⁷ Maiḡone taumi koya naḡonaḡo kauana. Be aitu yodi ya kawa barebaremi, be keda verenama koya gose pore? ⁸ Inam nam Mamaitua i kawa barebaremina ibewa, Mamaitua taumi ya vinemina da keda verene sibo koya naḡona. ⁹ Yaba kerebunama isanama yist parawa nopone ta boru be e sasasanana. Inam kauinama teneḡinama nama banaga kaikaiyovunama poumie e midisuḡu be taumi matabumi ewai kedadoka waigewemina. ¹⁰ Be taugu yà noḡonoḡotina da Mamaitua taumi e sagumi da taugu yau waisumaḡama maika nama taumi koi sumaḡana. Be banaga aitu da e kawakawa barebaremina, tauna tokare Mamaitua e kovoḡina, avedi da tauna nema maika kitanama.

¹¹ Yau bana, taugu waisumaḡa Yesu Keriso vutuna yà rarau guguyena, be nam kopitom. Vutuna aubainama Jiis banegidima ta raraukivi gewegeweguna. Bani-nama taudi korosi varinama vaienama ta tuatuaḡai kauena. ¹² Taugu yà noḡonoḡotina da inam banegidima taudime sibo a kaivai munaḡedina.

¹³ Yau bana, Bada Yesu gewagewae be ya kuvesimina. Be nam ko noḡoti da tauna ya kuvesimina aubainama yodi gewagewa ḡesaudima ko voiedi, avedi! Taumi sibo wainuapaḡoe koyai sagu vivirana.

¹⁴ Tarawatu matabudi riuvavasaḡa tenaḡa ḡarone ya rawateḡeidina, inam umanama: "Turamma nuanuamma e paḡona maika nema tam kwa ḡoeḡoe munaḡemina nama." ¹⁵ Nam koi kawa suramudu be koi kawa ḡasiḡasi daḡadaḡasi maika! Ko kita kaua deḡoda taumiḡa ami yawasanae koma kawa gewagewa munaḡemi.

Arua Babau ami yawasanae ei dokemina

¹⁶ Vutuna aubainama taugu yà riuriuemina da Arua Babau ami yawasanae sibo yai dokemina. Deḡoda taumi nama ko voiana, naumeki da taumi tokare nam tubuḡa na ḡoane ko naḡo. ¹⁷ Baninama tubuḡa na ḡoanama inam nam Arua na ḡoanama maika. Be Arua na ḡoanama inam nam tubuḡa na ḡoanama maika, baninama Arua be tubuḡa taudi tawai ḡinanana aubainama. Be Arua nam imawai dokemina, vutuna aubainama, yaba ami kaba tuaḡaiedima, taumi yodi ko voivoiedina. ¹⁸ Be deḡoda Arua sibo i dokemina, naumeki da tarawatu nam yai bademi.

¹⁹ Dā yawasanama poranama na gewagewama matabuda tē kataiena, taudi inam: badara, kaua

miremiredima, ḡera, ²⁰ kokoitau raudunedima, ḡasi, yabune bo barau, waisuramudu, unura, medi, kani-toku, waikawa ḡasiḡasi, waikawa dariḡa munaḡa, ²¹ waikwina, tegobua, soi genogeno, be yaba ḡesaudima nama kitedima ya toi rereḡena. Taugu boni è ri-uwai nonoḡimina, deḡoda uma yawasanidima ko voiedina, taumi tokare nam Mamaitua na buderima ko paḡo.

²² Be Arua na votavotama inam: wainuapaḡo, wainu-avere, suba, nam medi makai, raukivivere, vere, waipatutu, ²³ voyaḡota be wainuabagibagi. Tarawatu uma yabedima nam imawai ḡakedina. ²⁴ Be aitaḡa da Yesu Keriso ḡaroḡaronama, taudi adi yawasanama poredima be tubuḡidima na ḡoanama gewegewedima matabudi korosie a tuparatudina. ²⁵ Yodi tauda Arua na rewapanae tã miamiana, aubainama tauda Arua na ḡoane nama sibo tē naḡona. ²⁶ Be nam sibo tē rau-guyaguyau bo dā banagama dā banagama tē tainu-amedimedidi, bo tē unuredi.

Waikai sagu vivira

6 Yau bana, deḡoda aitu nopomie gewagewa e voiena, naumeki da taumi aitaḡa Arue ko midimidina, inam baneginama nuataḡa sibo koya kai saguna, be gewagewae koya kawa didimanina. Be ko kita kaua da nam taumi mate ko beku. ² Ami banagama ami banagama mate ami nuaboya raḡanine koi kawa kaisagu vivirana. Inam kauine taumi Keriso na tarawatuma ko vovo teyetejena. ³ Deḡoda aitu taunaḡa e kawakawa saḡe yababena, inam baneginama tauname e kaikaiyovu munaḡena.

⁴ Banaga tenatenaḡaḡa taunaḡa na yawasanama e kaivira munaḡena. Nam turamma na yawasanama tam am yawasanama mate kwawai ruvaruva. Be deḡoda am yawasanama Mamaitua matane e verena, vutuna kwai nuavereena. ⁵ Banaga tenatenaḡaḡa tamḡa sibo am yawasanama kuya kita watanina.

⁶ Be aitu da Bada na giuma e rarau guguyena, tauna aba na ḡoanama, naumeki da taumi ko kaisaguna.

Dā yawasanae pesi verenama sibo tē kumana

⁷ Abaḡa è giruma be è riuriuemina, vutudi ko noḡota kauedina, baninama tauda nam Mamaitua tã kaikaiyovue be teneteneḡina, ibewa. Deḡoda tauda aba pesinama dā yawasanae tē kumakumana, vutuna tokare votanama tã banavina. ⁸ Aitu da tubuḡa na ḡoane gewagewa pesinama e kumakumana, tauna tokare gewagewa dosinama e banavina. Be aitu da Arua na ḡoane vere pesinama e kumakumana, Arua tokare yawasana kenakena nonoḡinama tauna e utena. ⁹ Raḡan patapatanama vere sibo tē kaiwatanina, be nam tunidama ya tuaḡai, baninama raḡan e veraverauna tauda tokare vere tã banavina, deḡoda tã kaiguratena. ¹⁰ Vutuna aubainama deḡoda aba raḡandima veredima sibo tē banabanavidina, naumeki da tauda vere banaga ḡarodie sibo tē voivoiedina. Be vere dosi-

nama dà banagama Mamaitua na damma ġarodie sibo tèt voiedina.

Pol na giuma damonama be na waikaiwama

¹¹ Yodi ko kita, yau girumama dosidie ami letama yà girugirumina nimague.

¹² Koya vaie! Inam tauwai katakatai kaikaiyovudima ta riuriu raukosoġaiġaina da taumi sibo kopitom koya paġona. Taudi nama ta voivoiana, baninama taudi ta ġoeġoena da banaga kabe taudi isedima ta kawa saġedi. Taudi ta naira be umanama tawai noġotana, "Nam i verena da Jius banegidima ta riuna da tauda kabe Keriso na korosima tètwei sumaġe. Inam kauine tauda tokare ta raukivi gewegewedana." ¹³ Be inam banegidima avedi da taudi kopitom a paġona, be taudi nam tarawatu timawai muriwatanena. Be yaġoro taudi ta ġoeġoena da taumi sibo kopitom koya paġona, taudi inam kabe adi waibadae ta seġara munaġedi, aubainama nama ta riuriuna.

¹⁴ Be taugu nam rauguyaguyau munaġeguma ama ġoeġoena. Ibewa, be dà Badama Yesu Keriso korosie

ya guri, be yau gewagewama ya noġota poredina, vutunaġa yà rarau guyaguyauena. Yesu na gurie dobu yawasanidima nopogue mate a gurina, vutuna aubainama taugu inam yawasanidima nam ama ġoeġoedina. Be Yesu na gurie, inam maika kabe taugu mate è guriguri, vutuna aubainama taugu yodi dobu yawasanidima nam teneteneġina da yài muriwatane-di. ¹⁵ Deġoda kopitom tèt paġo bo ibewa, inam nam aiyaba. Tauda yodi Kerisoe tèt tubuġa vitarana, inam vutuna yaba dosinama. ¹⁶ Taumi aitaġa uma giunama kowai aninena, taumi inam riukaua Jius banegimima, Mamaitua na damma. Be taugu aubaimima yà moimoiragina da Mamaitua suba e utemi be mate na raunuatoima ġaromie e kena.

¹⁷ Be yodi yau bana, nam aita u piripiri kwa utegu bo kwa kawa nuaboya munaġegu. Baninama taugu pire toitoi tunigue ta kenakenana. Inam piredima tawai maġatarana da taugu riukaua Bada Yesu na taunoyama.

¹⁸ Yau bana, dà Badama Yesu Keriso na raukivivere- ma ġaromie e kenana. Inam riukaua.

Epeses

Pol na waikaiwama

1 Taugu Pol Mamaitua na ġoane da Yesu Keriso na apasolma. Taugu uma letanama yà girugirumina taumi tauwai sumaġa aitauga Epesema ko miamiana ġaromie. Taugu è kataie da taumi patupatumima Yesu Kerisoe.

² Taugu aubaimima yà moimoiragina da Tamadama Mamaitua be Bada Yesu Keriso suba ta utemi be mate adi raunuatoima ġaromie e kenana.

Mamaitua waiaiana Kerisoe e uteutedana

³ Tauda Mamaitua isanama tà kaisuġuna. Vutuna dà Badama Yesu Keriso Tamanama. Tauda naumeki da isanama tà kaisuġuna, baninama Mamaitua Arue mara waiaianinama matabudi e uteutedana, baninama tauda Kerisoe aubainama. Nama tauna e voivoiana, baninama aruidama anisagunama aubainama. ⁴ Boni muriġa da Mamaitua dobu matabuna ya voiena, wainuapaġoe ya vine dokedana da tauda sibo Mamaitua matane banaga viviviredama be nam aba wavunama te kiroġi. ⁵ Tauna boni ya vineda be tauna na ogama ya taraġina da Yesu Kerisoe tokare ei kawa natuneda be natunatumina tà tubuġana. Inam vutuna tauna na wainuaverema be na ġoanama dosinama.

⁶ Vutuna aubainama Mamaitua isanama tà kaisuġusuġuna na raukiviverema tauda ġarode aubainama. Baninama Mamaitua Natunama Yesu nuanama taupaġonama, be tauda Yesu ġaroġaronama.

⁷ Be Yesu ya gurigurina, kosinine tauda ya kuvesidana be dà gewagewama ya noġota poredina. Baninama Mamaitua na raukiviverema ya moraba kauana aubainama. ⁸ Mamaitua na raukiviveree tauna nu-auyauya be waikatakatai ya ġini pore vavasaġena tauda ġarode da tauda sibo tè kataie da tauna aba ġarode e voivoiena.

⁹ Mamaitua na noġotama semosemonama yai maġataridina tauda ġarode, baninama nama tauna na ġoanama. Be na noġotama semosemonama inam umanama: Raġankaua e tavana raġanine, tauna tokare yaba matabuna marae be dobie Keriso na waibadama dibune e rawateġeidina. ¹¹ Tauna bonideġo na ogama ya taraġi be ya vinedana, da tauda Yesu Kerisoe Mamaitua na banagama. Nama tauna na ġoanama. ¹² Vutuna aubainama tauda aitauga Keriso tèwai sumaġa dokena, tauda sibo isanama tè kaisuġusuġuna, na borumama matabuna aubainama. ¹³ Be yodi taumi riukaua varinama koya vaiena da Ma-

maitua tokare taumi ei yawasanimina. Be taumi Keriso koyawai sumaġena raġanine, tauna Arua Babau boni ya sausaugena ya utemina, inam na ġipima. ¹⁴ Be uma Arua Babaune tauda ya borutawadana da tokare na buderima tà paġona. Be yodi tauda tà rabana, naumeki da Mamaitua tokare e nawedana marae, be dabudine tauna mate tà mia nonoġana. Vutuna aubainama tauda isanama tà kaisuġusuġuna.

Pol ya moiragina Epeses banegidima aubaidima

¹⁵ Taugu è vaiemi da taumi Bada Yesu kowai sumaġe be Mamaitua na damma kowai nuapaġoedina. Vutuna aubainama taugu raġan patapatanama Mamaitua yàwai kaiwena, be yà moimoiragina taumi aubaimima.

¹⁷ Be taugu yaġoro yà moimoiragina da Mamaitua nu-auyauya be katai sibo ya utemi da taumi Mamaitua sibo koya katai kauena. Tauna vutuna dà Badama Yesu Keriso na Mamaituama be Tamanama boruboruminama. ¹⁸ Be mate taugu yà moimoiragina da taumi nopomima Mamaitua sibo ya rawayanana. Yodibe taumi sibo koya katai kauena da aitauga Mamaitua ya vinevinedina, taudi tokare yawasana vere vavasaġinama ta banavina. Be mate taumi sibo koya katai kauena da Mamaitua na buderima boruboruminama, inam yaba dosi vavasaġinama. Inam vutuna tauna na banagama tokare e utedina.

¹⁹ Be mate taugu yà moimoiragina da taumi na rewapanama dosinama sibo koya katai kauena. Inam vutuna tauda tauwai sumaġa ya utedana. ²⁰ Uma rewapanine Mamaitua Yesu Keriso ya kawa midisuġu mu-naġe, be marae Mamaitua na kaba miane kasaunama yauwanine yai mienina. ²¹ Be tauna yodi guyaguyau isa naġonaġodima be waibabada dosidima adi rewapanama, be rewapana ġesaudima dobie be gunume, matabudi ya saġa poredina, yodi raġandie be raġan ta veraverauna ta tavana. ²² Be Mamaitua yaba matabudi Keriso na waibadama dibune ya biridi be ya voie da Yesu ekalesia matabuna ewai badedina. ²³ Baninama ekalesia matabuna inam Keriso tubuġinama, vutuna aubainama Keriso tauna gunuma, dobu, ekalesia, be yaba matabudi nopodima ya moġavuna.

Tauda Kerisoe tà yawawayasanana

2 Boni taumi ami rawaġaiġai be ami gewagewama aubainama taumi arue koya gurina. ² Inam raġandie taumi dobu aruidima gewegewedima adi badama Seitan koyawai muriwatanena. Inam aruinama teneġinama yodi banaga rawarawaġaiġaidima

ewai badedina. Be tauna vutuna wairewapaninama gunuma be dobu nopodiġa e babababarana nam tama kitakitana. ³ Noġone tauda matabuda nama Seit-tan tēwai muriwatane, be dā wainua noġonoġotama tē voivoiedi, be tubuġidama adi ġoane tē miamiana. Tauda boni gewagewa nopone tē tubuġana. Vutuna aubainama Mamaitua na medie tē miamiana. Inam kauinama teneġinama nama, yodi banaga rawarawaġaiġaidima Mamaitua na medie ta miamiana.

⁴ Be Mamaitua na raunuatoima dosinama aubainama tauna yai nuapaġoedana. ⁵ Tauda dā rawaġaiġai be dā gewagewama aubaidima tauda arue tē gurina. Be Mamaitua Keriso mate yai yawasana tenaġedana. Tauna ya kuvesidana na raukiviverema dosinama aubainama. ⁶ Tauda Yesu Keriso nopone. Vutuna aubainama Mamaitua tauda Keriso mate ya kawa midisuġu tenaġeda be yodi tauda marae na kaba mianama boruborumine Keriso mate tē miamiana. ⁷ Mamaitua Yesu Kerisoe ewai nuapaġoedana. Vutuna aubainama uma kauine tauna na raunuatoie yaba veredima tauda ġarode e voivoiedina. Baninama tauna e ġoeġoena da tokare banaga matabudi tauna na raukiviverema dosima ta kitana.

⁸ Raġanine taumi waisumaġa koyawai karna, Mamaitua na raukiviveree yai yawasanimina. Uma kauinama nam taumi ami noyama debane ko paġona, ibewa. Inam Mamaitua na puyoma taumi aubaimima. Vutuna aubainama taumi nam ko seġara yababa. ¹⁰ Mamaitua tauda ya voiedana. Tauda Yesu Keriso yai tubuġidana da sibo noya veredima tē voiedina. Inam noyedima veredima Mamaitua ya vokaukau wainonoġidina tauda aubaidama, da sibo tē voiedina.

Kerisoe tauda matabuda tenaġa

¹¹ Taumi eteni banegimima uma ko noġoti. Taumi boni Jius banegidima awai isemina “Nam kopitom banegimi”, be taudi awai isa munaġedina “Kopitom banegidama”. Taudi kopitom a seġaseġara yababena. Be nopodima kavakavanama. ¹² Ko noġoti da inam raġandie taumi madanie, nam Keriso diane. Taumi nam Mamaitua na damma Israel nopodie, ibewa, be mate taumi Mamaitua na saugama nam ko kataiedina. Taumi dobue nam Mamaitua ko kataiena, koya miamia nuababaġana. ¹³ Boni taumi madanie, nam Mamaitua diane. Be yodi Keriso kosinine, taumi ya verauġemina Mamaitua diane.

¹⁴ Keriso ya voie da nopodama yai subana, vutuna aubainama tauda yodi dā banagama mate tē miamia kauana. Noġone tauma Jius banegimaima, be taumi eteni banegimima, tauda tēwai miataurina. Uma waimiataurinama inam maika gana. Inam ganinama dam rabui ya daridariġedana. Be Keriso tubuġine inam ganinama ya katiweina. Inam kauine tauda dam rabui, be yodi ya rawateġeidana da tauda inam dam tenaġa. ¹⁵ Jius banegidima taudi tarawatu toitoi ġarodie, be Keriso na gurie uma tarawatudima adi waibadama yodi yai kovidina. Inam kauine boni tauda

dam rabui, be yodi ya rawateġeida be tauda dam tenaġa, na subae tē miamiana. ¹⁶ Yesu Keriso korosie ya gurigurina raġanine, tauda dam rabui tēwai miataurina ya kawa veredana. Tauna ya rawateġeida da tauda yodi tubuġa tenaġa. Boni tauda Mamaitua na ġaviama, be yodi Keriso ya voie da tauda Mamaitua na banagama. ¹⁷ Keriso suba varinama verenama ya rauguguyena, taumi eteni banegimima ġavoe miemienimima ġaromie, be tauma Jius Mamaitua diane miemienimaima ġaromaie. ¹⁸ Be yodi tauda matabuda Arua Babau teneġine tokare tē verauna Tamadama ġarone, baninama aba Yesu Keriso aubaidama ya voiena aubainama.

¹⁹ Vutuna aubainama eteni banegimima taumi yodi nam wari banaga, ibewa da taumi Mamaitua na damma, mara banegimima. ²⁰ Taumi Mamaitua na tempolma, be Mamaitua apasol be peroveta adi noyama debedie ya keridana. Taudi tuatua maika. Be Yesu Keriso inam maika yeku, tuatua pakanama Mamaitua e ramaramana. ²¹ Taune tauwai sumaġa matabudi ya rawateġei yaġedana da Mamaitua na tempolma ya tubuġana. ²² Vutuna aubainama taumi eteni banegimima mate yodi nopomie Mamaitua na kaba miamia, be Arue tauna taumi nopomie e miamiana.

Pol tauna Mamaitua na ogama yawai maġataridina

3 Taugu Pol Keriso varinama è rarau guguyena ġaromie aubainama dibure a boruguna. ² Taumi agunai koya kataiena da Mamaitua na raukiviveree taugu uma noyanama ya uteguna taumi sagumima aubainama. ³ Taugu uma letanama nopone kaite è riuwai nonoġimina da Mamaitua na noġotama semosemodima ġarogue yai maġataridina. ⁴ Deġoda uma letanama ko sievina, taumi tokare ko kataie da riukaua taugu Keriso na noyama semosemonama è kataiena. ⁵ Uma kauinama boni kimta poredima nam ti kataiena, be yodi raġandie Mamaitua Arue yai maġatarina, na apasolma babaudima be na perovetama ġarodie.

⁶ Keriso na noyama semosemonama inam umana: Deġoda banaga vari verenama tai sumaġena, ave-di da taudi Jius banegidi bo eteni banegidi, taudi tokare Mamaitua na buderima ta paġona. Jius be eteni banegidima taudi noġone dam rabui be yodi taudi Kerisoe tubuġa tenaġa be Mamaitua na waiaianama ta paġona. ⁷ Mamaitua na raukiviveree, na rewapanama ya uteguna da taugu vari verenama yà rarau guguyena. ⁸ Taugu avedi da banaga yababa Mamaitua na damma nopodie, be tauna ya vineguna da eteni banegidima ġarodie yà rauguguyana da taudi tokare Kerisoe, waiguyau ya moraba vavasaġana ta paġona. ⁹ Uma kauinama boni Mamaitua na ogama semosemonama. Be yodi tauna ya vineguna da banaga matabudi ġarodie Mamaitua na ogama matabudi yà ġiu waibatedina. Mamaitua tauna vutuna yaba matabuna tauvoiedima.

¹⁰ Mamaitua e ġoeġoena da Jius be eteni banegidima e rawateġeidi, be ekalesia tenaġa e tubuġana. Yodibe guyguyau be babada dosidima marae Mamaitua na

nuauyauyama ta kita be ta kataiena. ¹¹ Uma inam tauna na ogama boni nama kenakenanama. Be yodi Mamaitua na ogama banidima, dà Badama Yesu Kerisoe ta tubutubuġana.

¹² Vutuna aubainama yodi Keriso tàwai sumaġena aubainama, tauda yodi teneteneġinama da Mamaitua ġarone ma raudebatorada tà naġona, be nam ma nairida. ¹³ Vutuna aubainama taumi nam sibo koyai nuaboyegu yau wainuatoitoima aubainama. Ibewa da taumi sibo koyai nuaverena, baninama taugu taumi aubaimima yàwai nuatoitoina.

Pol e moimoiragina Epeses banegidima aubaidima

¹⁴ Vutuna aubainama taugu raġan matabuna tuapik-ague è raupari be è moimoiragina Tamadama ġarone, ¹⁵ tauna vutuna yaba matabuna marae be dobue ġarone yawasana tà paġopaġona. ¹⁶ Tamadama ġarone yaba veredima toitoi. Vutuna aubainama taugu yà moiragi be Tamadama yàwai baġana da tauna Aruine e voiemu da koi rewapanana. ¹⁷ Be yàwai baġana da Keriso ami waisumaġe nopomie e miana, dabudine ami waisumaġama ei rewapanana. Be mate yàwai baġana da ami wainuapaġoma e moraba gurata, be waramimima wainuapaġoe e yovo guratana maika kai waraminama doġa nopone e yovoyovona nama. ¹⁸ Be mate yàwai baġana da taumi be Mamaitua na damma, matabumi Yesu na wainuapaġoma sibo koya katai kauena. Inam wainuapaġonama na morabama, be na dauma, be na saġa guratama, be na yovo guratama sibo koya katai kauena. ¹⁹ Tauda banaga tokare nam teneteneġina da Keriso na wainuapaġoma na morabama matabuna tà katai rovodi. Be taugu yà moimoiragina da taumi Keriso na wainuapaġoma ko katai kaue, be mayanama ko dami kauena. Yodibe taumi nopomima Mamaitua na yawasanama be na rewapanama ei moġavuna.

²⁰ Mamaitua na rewapanama nopode e noyanoyana. Vutuna aubainama aba da tà nuanoġonoġotena bo tà baġena, tauna tokare teneteneġinama e utedana. Be deġoda i ġoena, tauna tokare dosi yababinama ya utedana. ²¹ Yesu Kerisoe tauda tauwai sumaġa, Mamaitua isanama tà kaisuġusuġu nonoġena. Inam riukaua!

Wairawateġei Keriso tubuġine

4 Taugu Pol Keriso varinama è rarau guguyena aubainama dibure yà miamiana. Vutuna aubainama yodi yà riuriu vavasaġemina da koi beavaiegu. Ami yawasanama didimanidie ko miana, baninama Mamaitua ya vinemina aubainama, tauna na ġoane ko miana. ² Taumi ko voyaġota be ko mia nuetau. Be nam ami banagama ko nuamedi makaiedi, be wainuapaġoe nuemima ko taibagina. ³ Raġan matabuna Arue koi rawateġeimi be subae ko mia tenaġana.

⁴ Baninama tauda matabuda inam tubuġa tenaġa. Be Arua tenaġa matabuda nopode e miamiana. Be dà gewagewama matabudi Mamaitua ya noġota poredi-

na aubainama, matabuda dà noġotama tenaġa, da inam raġanine tokare marae tà naġona. ⁵ Bada inam tenaġa, be waisumaġa inam tenaġa, be babataito inam tenaġa. ⁶ Be mate inam Mamaitua tenaġa, matabuda Tamadama. Tauna vutuna matabuda ewai badedana, tauna vutuna matabuda nopode, be taude tauna na noyama e voivoiedina. ⁷ Be tauda tenatenaġaġa Keriso na ġoanama ruvane Mamaitua Arua puyonama ya utedana. ⁸ Baninama girugiruminama porane umanama e riuriuna:

“Tauna note ya saġa ya naġo guratana.

Be panipani banegidima toitoi mate yai doka nawedina.

Be na banagama puyo ya utedina.”

⁹ Ko noġoti da noġone ya riuna, “Tauna note ya saġa ya naġona”. Uma riunama ewai kataidana da tauna noġone note be ya yovona dobue, deġo tauda yodi tà miamiana. ¹⁰ Tauna vutuna ya yovoyovona, teneġinama ya saġa ya naġo guratana mara matabudi muridie, be tauna yodi mara be dobu yai moġavudina.

¹¹ Tauna vutuna ekalesia nopodie puyo tenatenaġaġa ya ute nawedina. Ġesaudima apasol, ġesaudima peroveta, ġesaudima taurauguguya, ġesaudima ekalesia taurabedima be ġesaudima tauwai katakatai.

¹² Uma banegidima taudi adi noyama da tauwai sumaġa ta sagudi, be tauwai sumaġa Mamaitua na noyama ta voiedina. Be inam kauine Keriso na ekalesiana, vutuna tauna tubuġinama, ei rewapanama be e morabana, ¹³ naumeke da tauda dà waisumaġe tà rawateġeida be Mamaitua Natunama tà katai kauena. Yodibe tauda tokare Kerisoe nuadama e pora be tauda dà yawasanama, Yesu na yawasanama maika ta tubuġana.

¹⁴ Yodibe tauda dà waisumaġe tà midi bagibagina, nam seda ġauġaubodima maika. Be banaga kaikaiyovudima nam ta kaiyovueda be dà waisumaġe ta kawa barabarada, waga rabama e rawarawa tagetagerina maika. ¹⁵ Ibewa da Mamaitua na riukauama wainuapaġoe tà muriwatanena. Dabudine tauda tokare Keriso tà miaratuna, tauna vutuna ekalesia debanama. Ekalesia inam Keriso tubuġinama. ¹⁶ Yesu Keriso na waibadae tubuġinama raganinama e rawateġei yaġedina. Be raga tenatenaġaġa adi noyama ya utedina da ta voiena. Inam kauine raga tenatenaġaġa adi banagama mate tai kawa kaisagu be ta gogogogona. Be inam kauine Keriso tubuġinama tokare wainuapaġoe e yawasanana.

Yanae ko miana

¹⁷ Bada isane taugu yà riuriuemina da nam eteni banegidima adi miane, ko mia. Taudi adi noġotama barebaredima aubainama ¹⁸ nopodima tadiwanawana ya moġavuna. Vutuna aubainama taudi nam Mamaitua na yawasanama diane, ibewa, be taudi a bua be a kawa nopobadobadodina. ¹⁹ Taudi nam vere bo gewagewa tima siesievina. Taudi gewagewa adi yawasanama matabudi ewai badedina. Taudi adi yawasanae badara dobidobi ta ġoġoġena.

²⁰ Be taumi waisumağa koyawai karena rağanine, taumi koya kataiena da Keriso inam yabedima gewegewedima nam ima ġoēoedina. ²¹ Taumi koya vaiena da Yesu varinama matabuna inam riukaua. ²² Vutuna aubainama taumi ami yawasanama poredima gewegewedima matabudi koya gosağana. Inam yawasanidima a gewagewa vavasağana, vutuna aubainama a kawakawa gewegewemina. ²³ Nopomima be ami noğotama sibo Arue koya rawavaudina. ²⁴ Taumi sibo yawasanana vaunama koya kotena. Uma yawasaninama e voiemida taumi riukaua babau be didimana banegimima ko tubuğana, maika Mamaitua.

²⁵ Vutuna aubainama waikaikaiyovu ko gosağa be riukaue ami banagama ko riuedina, baninama Yesu Keriso tubuğine, tauda matabuda tenağa. ²⁶ Nam ami medima e voiemida da gewagewa ko voie. Be ami medima nam nopomie e kena gurata da ravi e tava. ²⁷ Nam Seitan na kaitetema ko boru.

²⁸ Taumi aitauga taudanedanene, danene ko gose pore be nimemie ko noya gurata be yaba veredima ko voiedi da banaga waikaruwağewağedima ko sagudina. ²⁹ Nam ġasi bo waisabona mudumie e dobi. Ibewa da ami banagama anitai nuaveredima aubainama, taumi sibo mudumie giu verediğa a dobidobina.

³⁰ Be nam Arua Babau ko voie da ei nuaboya. Baninama inam tauna Bada Yesu na ġipima ya boruna, da na kaba verauma rağanine, taumi tokare ei yawasanimina.

³¹ Vutuna aubainama uma kaidima sibo koya gose poredina: nuağorağora, keamedia, meditupo, kunura, waimena be waimiatauri. ³² Ami banagama ġarodie kivimima sibo ya verena, be nopomie raunatoisibo ya kenana, be ami banagama adi gewagewama sibo koya noğota poredina. Maika nema Mamaitua ami gewagewama Yesu Kerisoe ya noğota poredina nama.

5 Taumi Mamaitua na sedama ewai nuapağoemina. Vutuna aubainama taumi tauna maika sibo koya tubuğana. ² Be wainuapağoe sibo koya miana maika Keriso yai nuapağoeda, be dā gewagewama aubainama ya gurina. Be Keriso ya gurigurina, inam tipa verenama Mamaitua ġarone ya voiena, tauda aubaidama.

³ Ko kita kaua da nam banaga badabadaridima, bo gewagewa banegidi, bo waigogo banegidima nopomie ta mia. Inam kaidima gewegewedima Mamaitua na damma ġarodie nam sibo a kena. ⁴ Be taumi nam sibo uma yabedima koya voiedi: waisabona, bua giudima, bo tarakori gewegewedie koya tarakori. Inam yabedima sibo avedi, be taumi sibo rağan matabuna Mamaitua koyawai kaiwena. ⁵ Taumi uma kauinama ko katai kauena: banaga aitauga badabadaridima, bo yawasanana miremiredima tauvoiedima, bo waigogo banegidima, inam nama baneginama nam na gabuma Keriso be Mamaitua adi waiguyauma nopone ima kenakenana. Waigogo banegidima inam kokoitau taurauduneedima, baninama taudi uma dobunama purepuredima ta rarau duneedina. ⁶ Ko kita kaua da nam aitaugiu kaikaiyovudie e boru

waideğemi, baninama inam kaidie tokare Mamaitua na medima dosinama e yovona banaga rawarawağaiğaidima ġarodie. ⁷ Vutuna aubainama inam kaidie taudi mate nam koi popo. ⁸ Baninama taumi boni tadiwanawanae koya miamiana, be yodi taumi Bada na yanae ko miamiana, vutuna aubainama taumi naumeki da yana banegidima adi yawasananae nama sibo koya miana. ⁹ Be yana na votama inam vere, didimana be riukaua.

¹⁰ Vutuna aubainama taumi sibo koya raurubu gurata da Bada na ġoanama yawasanidima sibo koya katai kaidina. ¹¹ Be tadiwanawana na kauama nam sibo koya voiedi. Inam yabedima nam banibiribiridi, be taumi sibo banaga koyai kataidi da inam yabedima, taudi yaba gewegewedima. ¹² Inam yabedima banaga rawarawağaiğaidima semoe ta voivoiedina, be giuedima yai tunimayamayağa kauana. ¹³ Be rağanine inam yabedima yanae ta mağatarana, tokare banaga matabudi ta kitedi be ta kataiedi da inam yabedima matabudi gewagewa. ¹⁴ Be rağanine voia gewegewedima yanae ta mağatarana, inam rağanine inam voiedima gewegewedima tokare tai kavena. Vutuna aubainama banaga umanama a riuna:

“Tam gurie kenakenamma
kwa midisuğu
be Keriso ei yanam.”

Arua na rewapanae ko miana

¹⁵ Be ami yawasananae ko kita kauemi da nema ko miamia bako. Nam banaga buebuedima maika ko mia, ibewa da nuauyauya banegidima adi miane ko miana. ¹⁶ Uma rağaninama e kenakenana da Mamaitua na noyama ko voiena. Be yodi gewagewa rağandima, vutuna aubainama ko kita kaua, da inam rağandima veredima nam koi yakaredi. ¹⁷ Vutuna aubainama nam koi taukoakoa, avedi, be Bada na ġoanama ko kataiena. ¹⁸ Nam ko tego bua be tegobuanama e voiemida ami yawasananae e kawa gewagewa. Ibewa da Arua Babau sibo nopomima ya moğavuna, ¹⁹ be Bada riune be sare mate koi kawa duğu vivira. Be mate sibo koyai gita be Arua saredima sibo nuemima nopone koya riğeriğedina Bada ġarone. ²⁰ Rağan matabuna Tamadama Mamaitua sibo koyai kaiwena yaba matabuna aubainama dā Badama Yesu Keriso isane.

Tautauğoma be adi waiwaivima

²¹ Keriso vivirenama aubainama ami banagama ami banagama mate koi kawa vivira be ko voteyeteyedina. ²² Taumi waiwaivi ami tautauğomama ko viviredi be ko voteyeteyedina, Bada Yesu ko vovo teyeteyena maika. ²³ Baninama tauğoma tauna vutuna waivi debanama. Uma kauinama teneğinama nama Keriso tauna ekalesia debanama. Be ekalesia tauna vutuna Keriso tubuğinama. Be Keriso tauna vutuna ekalesia tauwai yawasaninama. ²⁴ Vutuna aubainama taumi waiwaivi ami tautauğomama ko viviredi, be ko voteyeteyedina, maika ekalesia Bada Yesu ta vovo teyeteyena nama.

²⁵ Taumi tautauḡoma ami waiwaivima koi nuapaḡoe-dina, maika Keriso ekalesia yai nuapaḡoedi be, tau-name na yawasanama yai uta munaḡena. ²⁶ Mamaitua riune Yesu upae † ekalesia ya koḡedi, be ya voidi da tauna na banagama a tubuḡana. ²⁷ Tauna nama ya voiana da ekalesia kitanama e vere vavasaḡana aubainama, nam mira, bo nam pire, bo nam aba gewagewa ḡesau ḡarodie e kena. Ibewa da taudi babau. ²⁸ Inam kauinama teneḡine taumi tautauḡoma sibo ami waiwaivima koyai nuapaḡoedina, maika nema taumi tubuḡimima nuenuemima e paḡopaḡona nama. Baninama deḡoda am waivima kwai nuapaḡoe-na, inam tamḡa kwawai nuapaḡo munaḡemna. ²⁹ Nam aitau tenaḡa taunaḡa tubuḡinama ima tuatuaḡaiena. Ibewa da tauna tubuḡinama ewai kani bagibagi be e raberabe kauena, maika Keriso ekalesia ḡarone nama e voivoiana, ³⁰ baninama tauda ekalesia inam Keriso tubuḡinama.

³¹ Vutuna aubainama girugiruminama porane umanama ya riuna: "Tauḡoma tamanama be tinanama e gosedi be na waivima mate tai rawateḡeidi da taudi rabui inam tubuḡa tenaḡa." ³² Inam giunama baninama ya moraba kauana. Baninama uma giunama ewai kataidana da tauda ekalesia be Keriso inam tubuḡa tenaḡa. ³³ Vutuna aubainama yà riuriu munaḡemina: Taumi tautauḡoma sibo ami waiwaivima koyai nuapaḡoedina, maika nema taumi tubuḡimima nuemima e paḡopaḡona nama. Be waiwaivi taumi sibo ami tau-tauḡomama koya viviredina.

Seda be adi dosima

6 Seda taumi Keriso ḡaroḡaronama aubainama, ami dosima ko voteyeteyedina. Inam kaua vere-nama. ² Girugiruminama porane umanama ya riuna, "Tamamma be tinamma kwa viviredina!" Inam riu-vavasaḡine, Mamaitua sauga mate ya boru dokena. ³ Be sauga inam umanama, "Tam tokare uma dobune yaba matabuna ḡarone am yawasanae e verena, be niura kai daudaunama kwa raukaisaḡana."

⁴ Be taumi tametamedima ami sedama nam ko voidi da ko kawa nuaboyedi bo ko kawa nuamedimedidi. Ibewa da taumi kaua veredima ko voidina Mamaitua matane be koi katakatai yaḡedi be Bada riune koi giunidina.

Taunoya adi babadama sibo a viviredina

⁵ Taumi taunoya ami babadama uma dobune ko viviredi be ko voteyeteyedina, nuemima tabutabune maika nema Keriso ko vovo teyetyena nama. ⁶ Taumi nam ami babadama anitai nuaveredima aubaidima ta kitekitemi be noḡonairidie ko noyanoya. Inam avedi, be taumi raḡan matabuna nuemima tabutabune ko noyana, Bada Yesu anitai nuaverenama aubainama. ⁷ Raḡan matabuna ma nuaverem noya ko voiena, bani-nama inam nam banaga ḡoma aubainama koma noyanoyana, ibewa da inam Bada matane tauna aubaina-

ma ko noyanoyana. ⁸ Be ko noḡoti da Bada tokare banaga tenatenaḡaḡa na noyama ruvane maesa e utena, avedi da tam taunoya bo taunoya na badama.

⁹ Be mate taumi babada ami taunoyama ko rabe kuedina, be nam ko riuwai nainairidi. Baninama taumi be taunoya, taumi matabumi ami Badama tenaḡa, tauna vutuna marae e miamiana. Be tauna matane taumi matabumi inam teneḡimima.

Mamaitua iḡara taragaidima ya uteutemina ko kotedi-na

¹⁰ Yodi yau giuma damonama inam, Bada na rewapanama dosine taumi koi rewapanana. ¹¹ Mamaitua iḡara taragaidima ya uteutemina matabudi ko kotedi, be ko midi da bagibaginaḡa, yodibe Seitan na kaiyovuma gewegewedima koi ḡaviedina. ¹² Tauda uma dobune nam banaga ḡoma tamawai ḡaviedina, ibewa. Tauda arua be penama gewegewedima miamia moisiridima, vutudi tàwai ḡaviedina. Taudi vutudi adi babadama, be rewapana ḡesaudima mate uma dobunama waikupikupinama tawai badena, aubainama tàwai ḡaviedina.

¹³ Vutuna aubainama Mamaitua iḡara taragaidima ya uteutemina, matabudi ko ragaudi da tunimie ta saḡa rovona, yodibe gewagewa e tavatavana raḡanine, taumi Seitan koi ḡaviena. Inam raḡanine taumi tokare nam ko beku, be yaḡoro ko midina. ¹⁴ Vutuna aubainama ko midi da bagibaginaḡa be riukaua ko paḡo be bogemie koi boretaiena, be Mamaitua na didimanama ko paḡo da nuakademima koi rauḡaḡarina. ¹⁵ Raḡan matabuna ko vokaukauana vari verenema rauguguyenama aubainama. Be banaga sibo koya riuedi da Mamaitua na subae a miana. Uma vokaukauinama inam maika ami kaḡasumama ko vovo kaukauedina, naḡo aubainama. ¹⁶ Be mate waisumaḡa ko paḡo da ami guduma, aniwai rauḡaḡarimima aubainama. Inam gudune taumi tokare Seitan na keama menarageragetinama e veraverauna ko kati gabana. ¹⁷ Be ami yawasanama Bada ya uteutemina koi kunuboboe. Be Mamaitua riunama ko paḡona, inam vutuna Arua Babau na iḡarama kwatikwatinama. ¹⁸ Be raḡan matabuna Arua Babaue ko moiragina, be ami ḡoana-na na ruvae Mamaitua ḡarone sagu koi baḡena. Raḡan matabuna koi neneḡanana ami moiragie, tauwai sumaḡa matabudi aubaidima.

¹⁹ Be taugu mate aubaiguma ko moiragi da ma raudebatoragu vari verenama waimoisirinama yà rauguguyena. ²⁰ Taugu yodi a panigu da dibure yà miamiana, be ko moiragina aubaiguma da taugu yaḡoro ma raudebatoragu vari verenama yà rauguguyena. Inam taugu yau noyama.

Pol na waikaiwama

²¹ Taugu Taikikas è riuporena ḡaromie. Tauna banaga patupatutunama Bada matane, be mate nuaguma taupaḡonama. Taugu nema yà miamia bakona, tauna tokare yaba matabuna ei varimina. ²² Vutuna aubaina-

† Uma upanama baninama inam waibabaito.

ma taugu è riuporena ġaromie da nema yà miamia bakona sibo yai varimi da koya kataiena, be mate tauna e duġumina.

²³ Taugu Tamadama Mamaitua be dà Badama Yesu Keriso yàwai baġedina da suba, wainuapaġo be

waisumaġa sibo a utemina. ²⁴ Be mate adi raukivivere-ma taumi aitauga Yesu Keriso kowai nuapaġo nonoġena sibo a utemina. Uma yau ġiuma damonama.

Pilipi

1 Taugu Pol be Timoti, tauma Yesu Keriso na taunoyama uma letanama ka girugirumina taumi aitauga tauwai sumağa Pilipi meagaina ko miamiana ġaromie. Be mate uma letanama Mamaitua na damma babadidima be dikon mate aubaidima.
2 Tamadama Mamaitua be Bada Yesu Keriso adi rauki-viverema be adi subama ġaromie e kenana.

Pol Mamaitua yai kaiwena Pilipi banegidima adi waisumağama aubainama

3 Taugu yà noğonoğotimina rağanine, yau Mamaituama yàwai kaiwa kauena, **4** be ma nuaveregu yà moimoiragina taumi aubaimima. **5** Baninama taumi koya kaisagugu be vari verenama tèt daberarina, rağanine waisumağa koyawai karena, naumeki da yodi.
6 Be taugu è katai kauena da Mamaitua noya verenama nopomie yawai karena tokare nam e gose, naumeki da Yesu Keriso na kaba verau munağama rağanie.

7 Taugu è kataie da aba yà riuriuemina inam riukaua, baninama taumi taugu nuanuague ko miamiana. Avedi da taugu dibure bo değo yà miamiana, yağoro vari verenama aubainama yà giugiu raukosoğaiğaina da rinama ei rewapanana. Be tauda matabuda Mamaitua na raukiviverema tà kitakitana. **8** Mamaitua ya kataie da taugu nopoguma e ġoeğoe kaue da taumi sibo è kitemina, baninama taugu yau wainuapağoma ġaromie, teneğinama nama Yesu Keriso taumi ewai nuapağoemina. **9** Taugu yau moiragima na banima inam uma: Taugu yà moimoiragi da taumi ami wainuapağoma sibo ya moraba da ya moraba guratana. Inam kedane taumi tokare ami kataima be ami nuayuyayama e morabana, **10** yodibe tokare vere be gewagewa kitedima ko kataie da değo tauna yawasana verena, be değo tauna yawasana gewagewana. Be yawasana miramiranama tokare nam mate ko babara, be Yesu na kaba verauma rağanine, taumi tokare nam e etaremi. **11** Be mate Yesu Kerisoe didimana votavotanama nopomima koi moğavudina. Inam rağanine banaga tokare ta kitedi be Mamaitua isanama ta kaisuğusuğuna.

Pol dibure a boruna aubainama vari verenama e daberarana

12 Yau banagama matabumi, taugu yà ġoeğoenana da taumi yodi sibo koya kataie da aba ġarogue e tubu-tubuğana, vutuna aubainama vari verenama ya daberarana. **13** Baninama banaga matabudi uma dibure be guyau na tauigarama mate a kataie da taugu yàwai

nuaitoina Keriso aubainama. **14** Rağanine tauwai sumağa a kitagu da taugu dibure a boruboruguna murine, tauwai sumağa toitoi ma raudebatoredi vari verenama a rarau guguyena, be nam ti nairana.

15 Be yağoro è kataie da banaga ġesaudima nopodima unura mate ta rarau guguyana, be ġesaudima riukaue ta rarau guguyana. **16** Be ġesaudima nam unura mate, taudi wainuapağo nopodima ya moğavu be ta rarau guguyana, baninama taudi a kataiena da taugu dibure yà miamiana, baninama taugu vari verenama è giugiu raukosoğaiğaina aubainama. **17** Be unura banegidima taudi Keriso ta rarau guguyena, baninama ta ġoeğoenana da taudime isedima ta kawa sağe munağedina. Be mate adi rauguguye taudi ta rarau rubuna, da kabe yau piripirima dibure ta kawa morebi, **18** be inam nam aba. Avedi da taudi kaiyovue bo riukaue ta rarau guguyana, be yağoro Keriso varinama tawai daberarina, inam vutuna taugu yàwai nuaverena. Be yağoro da yà nuavere watanana, **19** baninama è kataiena da taugu tokare Mamaitua ei yawasaniguna, baninama taumi rağan matabuna ko moimoiragina aubaiguma. Be yağoro Yesu Keriso Aruinama inam taugu mate.

20 Taugu nuaguma e riuriuna da dibure nam piripiri ei gwağagu da yau waisumağe yà beku. Ibewa da Bada Yesu isanama ma raudebatoragu sibo patare è kawa sağesağena, avedi da tai gurigu bo ibewa, yağoro Bada yà kaisuğuna. **21** Baninama değoda yawayawasaniguma yà miana, inam ġarogue naumeki, taugu Keriso na ġoanama voienama aubainama yà miana. Be değoda yà gurina, taugu yàwai nuavere kauana, baninama inam rağanine taugu yà nağo marae be Bada mate ka miana. **22** Be değoda yà miana, taugu yà noya gurata da banaga Keriso ġarone yà verauğedi da tai sumağana. Be taugu nam e kataiena da taugu aba kedanama yà vine, yawasana bo guri. **23** Yau noğotama tawai taisoruna. Noğota ġesau e ġoeğoe da taugu sibo è guri be è nağo Keriso mate kè mia tenağana, inam vutuna ya vere vavasağana. **24** Be you, taumi kami taiye inam ya vere vavasağana da taugu yà miana.

25 Vutuna aubainama taugu è katai kauena da tokare yà miana, taumi kaisagumima aubainama. Be ami waisumağama yai morebidi be koi nuaverena. **26** Yodibe rağanine yà verau munağana ġaromie, taumi tokare Yesu Kerisoe ko mosari guratana taugu yau noyama aubainama.

Piripiri nopodie waisumaḡe ko midi bagibagina

²⁷ Be kaua dosinama inam uma: Ko rabe kauemi da Keriso varinama verenama e riuriuna ruvane, nama ko naḡona. Yodibe yà verau yà kitemi bo deḡoda yà mia kwasana taugu varimiḡa yà vaie be yà kataie da taumi kaita koya vadidi be ko midimidina. Be ami noḡotama koyai tenaḡe da vari verenama aubainama kowai ḡaviana da banaga sibo ai sumaḡena da nam waikatakatai kaikaiyovudima sibo ai muriwatane. ²⁸ Be aitaḡa tawai ḡaviemina, nam ko nairedi. Dabudine taudi tokare ta kataie da Keriso taudi e mutu rovodina, be taumi tokare Mamaitua ei yawasanimina. ²⁹ Baninama taumi Keriso ya vinemina da tauna kowai sumaḡena, be mate ya vinemi da piripiri ko banabanavidina Keriso kana taiye, be nam waisumaḡa taunaḡa. ³⁰ Be taumi ami piripirima inam teneḡinama, maika taugu piripiri noḡone è banabanavidina nama. Be yodi yaḡoro e naḡonaḡona da inam vutuna letanama yodi ko siesievina.

Keriso maika sibo koya miana

2 Uma kaidima veredima ḡaromie ta kenakenana, vutuna aubainama taugu yàwai nuaverena. Taumi Kerisoe ami banagama mate kowai kawa duḡu vivira, be taumi wainupaḡoe ami banagama mate kowai riu nuasubasubana, be taumi Arua Babaue kowai turaturana vivira, be taumi raunuatoḡi ḡaromie e kenakenana. ² Be you, yaḡoro yà nuavere kauana deḡo da taumi kowai debatenagaḡana nuapaḡoe, be nam waikawa dariḡa ḡaromie ima tubutubuḡana.

³ Be mate nam koi gogo bo ko kawa saḡe munaḡemi, ibewa da ko ḡaubo munaḡa be ami banagama ḡesaudima ko kawa saḡedina, be nam taumi. ⁴ Nam taumiḡa sagu munaḡemima ko noḡonoḡotidi, ibewa da banaga ḡesaudima mate ko noḡotidi.

⁵ Taumi ami noḡota be ami voiama sibo Yesu Keriso na noḡota be na voiama maika. Tauna na noḡota be na voiama inam umanama: ⁶ Tauna avedi da Mamaitua be tauna nam Mamaitua maika i miana. Be yaḡoro mara ya gose porena, Mamaitua ya ḡoeḡoena nama, ⁷ be yai rawabanaga ḡomana, maika tauda. Be ya voia munaḡe da kitanama banaga yababa ya tubuḡana. ⁸ Inam kedane tauna ya ḡaubo munaḡa da kitanama banaga ḡoma maika, be Mamaitua ya voteyete ye da ya gurina, be mate korosie na gurima raḡanine ya voteyateyana. ⁹ Inam vutuna aubainama Mamaitua tauna ya kawa saḡe vavasaḡe be isanama dosinama ya utena. Be yodi tauna isanama, banaga, anea be arua matabudi ya saḡa poredina. ¹⁰ Tauda matabuda dobue, Anea marae be arua doḡa dibune miemienidima, matabuda Yesu noḡone tuapikadama doḡae tà tutumidiridi, ¹¹ be tà riuna, "Yesu Keriso tauna vutuna Bada." Be inam kauine Mamaitua Tamadama isanama tà kaikai suḡusuḡuna.

Kipora maika ko yanana

¹² Vutuna aubainama yau bana, avedi da taugu taumi mate bo ibewa, be taumi raḡan matabuna Bada riunama è giugiuena ko vovo teyete yena maika noḡone koya voivoiana. Be yodi yà riuriuemina da yawasaninama ḡaromie kenakena nonoḡinama ko kaigurate, be Mamaitua vivirenama be nairinama mate nopomie e kenana. ¹³ Baninama Mamaitua vutuna taumi nopomie e noyanoyana. Be tauna e voiemi da na ḡoanama kaidima ko ḡoeḡoedina, be mate e sagumi da na ḡoanama ko voivoiedi be tauna kowai nuavere-na.

¹⁴ Yaba matabuna ko voivoiedina, nam waisuramudu bo riuviravira mate ko voidi, ¹⁵ inam raḡanine taumi tokare Mamaitua na sedama didimanimima be wavu nam ḡaromie e kena. Be dobu banegidima barebaredi be godabaridima nopodie taumi tokare ko yanana maika kipora. ¹⁶ Be taumi yawasana riunama ko kaididi! Yodibe Bada Yesu banaga matabudi e etaredina raḡanine, taugu yà nuavere kauana yawasana riunama koya kaididina aubainama, taugu è kataie da yau bagibagima nam ei yakarena. ¹⁷ Be Taumi ami waisumaḡama Bada Yesu ḡarone, inam vutuna taumi Mamaitua ḡarone ami puyoma. Be taugu yodi tokare kosiniguma e rauḡinina taumi ami puyoma e taidin yaḡena. Be avedi da kosiniguma e rauḡinina, be yaḡoro yàwai nuaverena. ¹⁸ Vutuna aubainama taumi taugu mate tà nuavere tenaḡana.

Pol na tausaguma Timoti be Epaprodaitas

¹⁹ Deḡoda Bada Yesu ima ḡoe, taugu raḡan ḡaubonaḡa agunai Timoti yà riupore verauḡena ḡaromie, yodibe taumi nema ko miamia bakona, vutuna taugu èi variguna aniwai nuavereguma aubainama. ²⁰ Timoti tauna yau varoro kauama, baninama tauna na yawasanama nam maika aita. Tauna nuanama ewai poya guratana taumi aubaimima. ²¹ Be ḡesaudima taudiḡa ta noḡonoḡota munaḡedina, be Yesu Keriso na kauama nam tima noḡonoḡotidina. ²² Raḡanine Timoti taugu mate vari verenama kè rarau guguyena, dabudine banaga a kita da tauna banaga kaua. Tauna taugu mate kè noyana kabe gomana tamaḡominama mate ti noyanoya. ²³ Be raḡanine dibura taurabedima aba giunama tima riuegu, deḡoda dibure yà mia kwasa bo yà dobi, taugu waiḡapa tauna yà riupore verauḡe ḡaromie be nuemima e boruna. ²⁴ Be yà noḡonoḡotina da taugu ḡomiguma yà verau makai be yà vakitemina.

²⁵ Taumi ami puyoma Epaprodaitas nimane koya sivudi be ya verauḡedina ḡarogue. Tauna taugu mate kè noya tenaḡa be kèi ḡavia tenaḡana. Be yodi yà noḡonoḡoti da turaguma yà riupore munaḡena ḡaromie, ²⁶ baninama tauna nuanama ewai poya guratana da e kita munaḡemina. Be mate yai nuaboyana, baninama taumi riunama koya vaiena, da tauna ya sidana. ²⁷ Inam riukaua da tauna ya sidana,

ḡaubonaḡa sibo ya gurina. Be Mamaitua na rauki-vivere e yai yawasanina aubainama, raukiviverenama teneḡine taugu yau nuaboyama nam i morebina.

²⁸ Vutuna aubainama taugu waiḡapa yà riupore verauḡena ḡaromie da ko kita be nuemima e verena, be taugu mate nuaguma e subana. ²⁹ Bada isane ma nuaveremi koi kaiwena. Be banaga ḡesaudima adi yawasanama maika Epaprodaitas ko vivira kauedina, ³⁰ baninama Epaprodaitas ḡaubonaḡa sibo ya gurina Keriso na noyanama kana taiye. Be tauna nam guri i nairena, be na yawasanama yai uta munaḡe da taumi ya rauepaiyemi be taugu ya saguguna, baninama taumi madanie aubainama.

Vaivai kitekitedima nam tai muriwatanedi

3 Yau bana, Bada ḡarone koi nuavere! Avedi da yau giuama noḡone letae è riuemina, be yodi yà riuriu munaḡemina, be nam debaguma ima subasubana. Yà riuriuemina da ami waisumaḡe ko vadidi kauana.

² Taumi inam banegidima adi voiamana daḡadaḡasi maika ko kita kauedina. Taudi kopitom ta ḡoeḡoe kauena, agunai taugu è noḡoti da taudime sibo a tom munaḡedina. ³ Be tauda aitaḡa Mamaitua Aruinama nopode be tà rarau duneena, tauda vutuna riukaua Mamaitua na dam ḡomama. Baninama tauda nam dà vaivaima tà noyenoyedi be marae tà tava, ibewa da Bada Yesu tàì sumaḡe be isanama tà kawakawa saḡena, inam raḡanine Mamaitua ei aninedana.

⁴ Taugu boni inam vaivaidima teneḡidima ḡarogue. Banaga ḡesaudima ta noḡonoḡotina da Jius adi vaivaima tai sumaḡedi be kabe marae ta tava. Be taugu vaivai èwai muriwatanedina, nam taudi maika. Vutuna aubainama taugu yodi yà giu munaḡa be ko kita. ⁵ Taugu è tubuḡana murine raḡan aniwai 8-ne kopitom è paḡona, taugu vutuna Israel banegiguma, Benjiman na damma nopone. Taugu vutuna Hibru banegidima a tikaguna. Be taugu vutuna Parisi banagiguma, tarawatu èi muriwatana guratena. ⁶ Be taugu tarawatu taupaḡodidina, be Mamaitua na damma è raraukivi gewegewedina, taudi tarawatu a gose be Yesu Keriso awai muriwatanena aubainama. Be tarawatu na babae taugu nam ai tarawatu ei kati kotovi rubuna.

⁷ Inam kaidima boni è kitekitedi da kabe ta sagugu, be yodi Keriso taugu yà kitakita tuaḡaiedina. ⁸ Taugu nam inam vaivaidima kopitom taudiḡa ama kitakita tuaḡaiedina, ibewa da yaba matabuna ḡesaudima mate taugu è kita tuaḡaiedina da Yesu Keriso yau Badama sibo è katai kauena. Taugu yabedima matabudi è kaiporaḡa be yodi yà kitekitedina taudi maika megu. Nama è voia da Keriso mate kèi rawateḡeimai ⁹ be kè mia tenaḡana. Be nam tauguḡa sibo yau kedama è wane be didimana è banavi. Ibewa da waisumaḡa Keriso vutuna e kawa didimaniguna Mamaitua matane. ¹⁰ Taugu yà ḡoeḡoe da Keriso yà katai kauena. Tauna vutuna kokoagae be Mamaitua na rewapanae ya kawa midisuḡu munaḡana. Be yà ḡoeḡoe da midisuḡu munaḡa na rewapanama vutuna taugu mate yà katai kauena. Be mate yà ḡoeḡoe da Keriso wainua-

toitoi ya paḡopaḡona taugu yà paḡo sagu be tauna ya guri be ya midisuḡu munaḡana, taugu nama, nemana-ma da sibo è guri, ¹¹ be kokoagae è midisuḡu munaḡana.

Parata aubainama tà maninina

¹² Taugu inam kaidima nam ḡarodie e tavana, ibewa. Taugu yau piripirima yaḡoro ta kenakenana, be yà rarau rubu gurata be yà manimaninina da parate sibo è tavana. Inam vutuna aubainama Yesu Keriso yai yawasaniguna.

Be yau bana, taugu nam yodi ama riuriuna, da inam paratine è tavana, ibewa. Be aba yà voiena, inam yaba matabuna murigue yà gose be noḡogue yà naḡo da inam paratine yà tavana. ¹⁴ Yesu Keriso ya vinegu, da Mamaitua maesa tokare marae e uteguna. Vutuna aubainama yà manimaninina da inam paratine yà tavana.

¹⁵ Taugu è noḡoti da taumi aitaḡa Arue noḡota bagibaginama ḡaromie, taumi uma kaidima ko kita yaḡedina, maika taugu. Be deḡoda ibewa, Mamaitua tokare ei kataimi da ko kitana. ¹⁶ Be aba kaite dà waisumaḡe tè paḡona, nam tà raukai gose, be naumeki da tà kaididina.

¹⁷ Yau bana, taugu koi tupotupoḡanegu be mate aitaḡa da taugu yau voiamana didimanidima tawai tupotupoḡanena, taudi mate ko kiteki be nama ko voiana. ¹⁸ Baninama taugu boni raḡan patapatanama è riuriu nonoḡemina, be yodi ma matasurugu yà riuriu munaḡemina da banaga ya ribana adi yawasanama ewai maḡatara da taudi korosi na ḡaviama ta tubu-tubuḡana. ¹⁹ Taudi adi damonama tokare gienae ta naḡo rovona, be taudi adi mamaituama inam kani be tego. Be yaba waitunimayamayaḡidima ta rarau guyaguyau yababedina. Be taudi dobu na yawasanama ta noḡonoḡota guratedina. ²⁰ Be tauda dà waduboḡomama inam marae, deḡo Tauwai yawasanama Yesu Keriso e miamiae dobudi. Be tauda vutuna na kaba verauma tàwai rabena. ²¹ Inam raḡanine tauna tokare tubuḡidama gwaḡegwaḡedima e boru vitaredi be e rawavaudina, tauna tubuḡinama ma neneḡarina e miamiana maika. Be inam tokare na rewapanama dosine nama e voiedina, be yaba matabuna na waibadama dibune e verauḡedina.

4 Vutuna aubainama yau bana, taugu nopoguma e ḡoeḡoe kauena da taumi sibo è kitemina, baninama taugu yau wainuapaḡoma ḡaromie. Taumi aubaimima yàwai nuavere kauana. Be taugu yau noyanama votavotanama inam vutuna taumi. Be taumi Bada ḡarone sibo koya vadidi be koya midina.

Raukura na rauduḡuma

² Be ḡaromie inam waiwaivi rabui isedima Yuodia be Sintike, taudi Yesu tauwai muriwanenama. Be yà riuriu vavasaḡedi da taudi awai miataurina yodi sibo ai nuavere munaḡana. ³ Be mate tura kaukaiuguma tam yàwai baḡamna da uma waiwaividima rabui sibo am

raukurae kuya sagudina. Baninama boni taugu, Klement be yau tausaguma ġesaudima, isedima marae yawasana bukanama nopone ta kenakenana, vari verenama kè rarau guguyena. Be inam waiwaividima rabui mate a sagumai be kè rauguguyana.

⁴ Raġan matabuna koi nuaverena Bada ġarone! Be yà riuriu munaġemina: Koi nuavere! ⁵ Banaga matabudi sibo a kataie da taumi voyaġota banagimima. Bada ġaubonaġa e verau munaġana.

⁶ Vutuna aubainama nam nuaboya ġesaudima nopomima ta kawa nuaraġeraġedi! Be yaba matabuna aubainama ko moiragi be ami ġoanama kaidima matabuna Mamaitua koi baġana. Be mate koi kaiwena yaba matabuna aubainama. ⁷ Yodibe Mamaitua na subama nopomima ei subana, deġoda Yesu Keriso nopone tà miana. Be inam subanama ya saġa guratana, nam maika suba tauda tè katakataiena nama.

⁸ Be ami wainua noġonoġote uma yabedima koi nuanoġonoġotedina. Riukaua, vivira, didimana, nam yawasana miremiredi, kua wainuapaġopaġodima, didimana giudima, voiakaua, be aba banaga matedie e verena, vutudi koi nuanoġonoġotedina. ⁹ Yaba matabuna èi katakataimi be ġarogue koya kitakita bo koya vaivaiena, nama ko voiedina. Be Mamaitua suba Badanama, tokare taumi mate ko mia tenaġana.

Pol yai kaiwana adi waisaguma aubainama

¹⁰ Taugu Mamaitua ġarone èi nuavere guratana, baninama taugu noġotiguma ya moraba kauana taumi ġaromie, aubainama waisagu koyai kare munaġena. Vutuna aubainama Bada isanama yà kaisuġusuġuna. Taugu è kataiena da saguguma koya ġoeġoena, be nam keda ġesau i kenana da sibo koya sagugu. ¹¹ Uma giunama yà giugiuna, nam taugume sagu munaġeguma aubainama ama giugiuna, ibewa. Deġoda kaniguri bo nam kaniguri, bo aba ya maruabiena, inam naumeki. Be deġoda ġarogue teneteneġina bo nam teneteneġina, inam matabuna naumeki. Taugu inam

yawasanidima matabudi è maraġamedina. ¹³ Taugu teneteneġinama da uma yawasanidima nopodie yà miana, baninama Yesu Keriso na rewapanama e uteuteguna. ¹⁴ Be yaġoro ya vere kauana da ami puyoma koya riuporena, saguguma aubainama.

¹⁵ Be boni ko noġoti, raġanine Masedonia è gosena murine, taugu vari verenama è rauguguya dokena ġaromie. Inam raġandie Mamaitua na damma ġesaudima nam ti saguguna, be taumi Pilipi banagimima, taumiġa mane koya uteguna. ¹⁶ Be mate raġanine taugu Tesalonaikama, be yaġoro yau puyoma tenaġa be rabui raġan toitoi koya riuriu poraġana, baninama aba è marumaruabiena aubainama. ¹⁷ Be nam ko noġoti da ami manema ama ġoeġoena, ibewa da aba yà ġoeġoena inam ami waiutama na damone sibo votanama koya kitana. Yodibe maesa tokare sibo koya paġona.

¹⁸ Epaprodaitas tauna ami puyoma matabuna ya uteguna. Be taugu aba è ġoeġoena, vutuna koya saguguna, be you, taumi ya moraba vavasaġana koya voiena. Ami puyoma matabudi inam Mamaitua koyai nuavere kauena, be inam puyonama vutuna Mamaitua ewai aninena. ¹⁹ Be yau Mamaituama na waiguyauma nopone tauna yai maura kauana. Be aba ko marumaruabiena, tokare teneġinama e utemina Yesu Kerisoe, be ġaromie e maurana. ²⁰ Mamaitua Tamadama neneġari be kaisuġusuġu ġarone e kena be e kena nonoġa. Inam riukaua!

Waikaiwa damodima

²¹ Tauwai sumaġa matabudi yàwai kaiwedina. Be mate uma yau banagama ġesaudima ġarogue tawai kaiwemina. ²² Be tauwai sumaġa matabudi uma tawai kaiwemina, be aitaġa guyau Sisa na vadae ta noyanoyana, mate tawai kaiwemina.

²³ Be Bada Yesu Keriso na raukiviverema naumeki da nopomie e kenana.

Kolosa

1 Taugu Pol, Mamaitua ya vinegu da taugu Yesu Keriso na apasolma, be turaguma Timoti mate, ² tauma uma letanama ka girugirumina taumi aitauga Kerisoe tauwai sumağa babaumima be patupatutumima Kolosia meagaina ko miamiana ġaromie. Tamadama Mamaitua na raukivivere be na subama ġaromie e kenana.

Pol Mamaitua yai kaiwena Kolosia banegidima adi waisumağama aubainama

³ Tauma rağanine ka moimoiragina taumi aubaimima, rağan matabuna Bada Yesu Keriso Tamanama Mamaitua kawai kaiwa kauena. ⁴ Baninama tauma kè vaie da taumi Yesu Keriso kowai sumağena, be tauwai sumağa matabudi mate kowai nuapağodina. ⁵ Bani-nama taumi noğota marae koya boruna da tokare yawasana verenama ko pağona. Be uma riukauinama taumi kaiteka koya vaiena, rağanine vari verenama a verauğe be a rarau guguyena rağanine. ⁶ Uma varinama ġaromie ya tavatavana, vutuna dobu matabuna e dabedaberarana, be banaga toitoi adi yawasanama e vitavitedina. Be kauinama teneğinama nama taumi boni ġaromie ya tavatavana, taumi Mamaitua na raukiviverema koya katai kaue be ami yawasanama ya vitaredina.

⁷ Vari verena be Mamaitua na raukiviverema boni taumi koya kataiena, baninama Epapras ġaromie ya rarau guguyana. Epapras tauna Keriso na taunoyama patupatutumina nuamaima e pağopağona. Tauna vutuna ya raupeiyemi be yodi e sagusagumaina. ⁸ Be tauna yai varimai da Arua wainuapağo taumi ya utemina.

⁹ Vutuna aubainama rağanine tauma nama kè vaivaiana, tauma aubaimima moiragi nam ke gosena. Be Mamaitua kèi bağa da na ġoanama sibo taumi yai katakaimi be Arua na nuauyuyama nopomie sibo ya boruna. ¹⁰ Yodibe taumi koya katai kua, da ami yawasanae nema sibo koya mia bako da Mamaitua sibo yai aninemi be yai nuaverena taumi ġaromie. Be noya veredima sibo koya voiedi be votedima koyai mağataridina. Inam rağanine taumi tokare Mamaitua ko katai da ko katai kauena.

¹¹ Be mate ka moimoiragi da Mamaitua na rewapanama dosi vavasağine e kawa rewapanimi da nuemima sibo koya taibagina, be aba ġaromie ta tubuğana sibo koya damiporedina. ¹² Be ma nuaveremi rağan matabuna Mamaitua koi kaiwena. Tauna vutuna ya voiemida taumi tokare na buderie ami sikere-

ma ko pağona, tauwai sumağa ġesaudima na yanae ta miamiana mate. ¹³ Baninama boni tauda tadiwanawana na rewapanae tè miamiana, be Mamaitua ya kuvesida be natunama nuanama taupağonama Yesu na waibadama nopone ya biridana. ¹⁴ Tauna vutuna kosinine ya gimerida be dà gewagewama ya noğota poredina.

Keriso taunağa ya sağa vavasağana

¹⁵ Mamaitua tauna nam anikitakita, be Keriso tauna vutuna na yawasanama teneğinama maika Mamaitua be tauna e mağatarana. Be Yesu tauna kaevou be yaba matabudi tauna ewai badedina, baninama tauna ya voiedina. ¹⁶ Avedi da marae bo dobue, avedi da yaba anikitakita bo nam anikitakita, avedi da anea bo penama wairewapanidima, bo guyaguyau, waibabada dosidima, yaba matabuna Yesu taunama aubainama ya voiedi da yodi ewai badedina. ¹⁷ Tauna boni noğone nama miemieninama, be muriğa yaba matabudi ya voiedi be na rewapanae ta kenakena.

¹⁸ Be Mamaitua na damma inam Keriso tubuğinama, be Yesu tauna vutuna inam dam debanama. Be tauna vutuna midisuğu munağa yai karena guriguridima nopodie. Vutuna aubainama Keriso taunağa ya sağa vavasağana. ¹⁹ Yesu noponama Mamaitua ġominama ya moğavu ²⁰ be Kerisoe, yaba matabudi be tauda, Mamaitua ya verau munağeda be tauna ġarone ya rawateğeidana, avedi da marae miemiendi bo dobue miemienidama. Tauna vutuna kosininama korosie ya daroro be suba ya voiena. ²¹ Be taumi mate boni madanie koya miamiana rağanine, taumi Mamaitua na ġaviama, baninama ami noğotama miremiredi be ami gewagewama aubaidima. ²² Be yodi Keriso ya verauğa munağemina Mamaitua ġarone, baninama tauna tubuğa ġominama korosie ya gurina aubainama, yodi ya voiemida taumi Mamaitua na sedama babaumi be didimanimima tauna matane, be wavu nam ġaromie e kena. ²³ Be taumi sibo koya kaigurate da uma riukauine koya vadidina, be nam ami waisumağama koya gose. Taumi vari verenama koya vaie da ami noğotama marae koya boruna, da tokare yawasana verenama ko pağona. Be nam nuemima e votuatuağai da ami waisumağe ko beku. Taugu Pol uma varinama verenama na taunoyama, be inam varinama vutuna banaga ġesaudima mate dobu matabuna a rarau guguya nağona.

Pol Mamaitua na damma adi taunoyama

²⁴ Taugu nuaveree tubuḡiguma ewai nuatoitoina taumi aubaimima, baninama yau wainuatoitoie, Keriso tubuḡinama yodi ewai nuatoitoina anikai ḡavutinama aubainama yà sagusaguna. Be Keriso tubuḡinama inam vutuna Mamaitua na damma. ²⁵ Be Mamaitua yau noyama ya uteguna da taugu riunama yà rauguguya yaḡedi be yà kawa maḡataridina, be inam kedane yà sagumina. ²⁶ Baninama uma giunama boni da yodi semoe ya kenakenana, be banaga nam ti katakataiena. Be yodi yai maḡatarina tauwai sumaḡa ḡarodie. ²⁷ Be uma giunama taumi sibo koya katai kauē da giunama vutuna tokare banaga matabuda e sagudana. Be uma giunama semosemonama, inam vutuna yodi Keriso nopomie e miamiana, avedi da taumi eteni banegimima, vutuna aubainama taumi tokare marae Bada Yesu mate ko miana. ²⁸ Vutuna aubainama tauma dobu matabuna ka naḡo be Keriso ka rarau guguyena. Be Mamaitua na nuauyauyae banaga ka riuriu vavasaḡedi be kawai katakataidina da sibo Kerisoē banaga didimanidima a tubuḡana, Mamaitua matane. ²⁹ Inam vutuna taugu yau bagibagima be yà noyanoya guratana, baninama Keriso na rewapanama nopogue e noyanoyana aubainama.

2 Taugu yà ḡoeḡoe da taumi sibo koya kataie da taugu sagumima aubainama yà noyanoya guratana. Be Laodisia banegidi be aitaḡa taugu nam ti kitagu be ti kataieguna mate aubaidima yà noyanoya guratana. ² Taugu aba yà ḡoeḡoena inam taumi sibo wainuapaḡoe koyai rawateḡeimi be koyai kawa duḡu vivirana, be Mamaitua sibo koya katai kauē da ami waisumaḡama sibo yai rewapanana. Be mate yà ḡoeḡoe da taumi Mamaitua riunama semosemonama sibo koya katai kauena. Be riunama semosemonama, inam vutuna Keriso, ³ tauna ḡarone nuauyauya be katai matabudi ta kenakenana. ⁴ Uma kaidima yà riuriuemina da tokare nam aitaḡu adi giu ḡaroroe sibo a boru waideḡemi. ⁵ Avedi da taugu nam taumi mate, be arue yaḡoro taugu taumi mate. Be yàwai nuavere kauana da ami waisumaḡama Keriso ḡarone koya boru be tauna na sague ko midimidi bagibagina. Inam nama raḡan matabuna ko miana.

Waikatakatai kaikaiyovudima nam koi muriwatanedi

⁶ Taumi kaite Yesu Keriso koya paḡo da tauna Bada nopomie e miamiana. Vutuna aubainama taumi raḡan patapatanama Keriso na yawasanae nama sibo koya miana. ⁷ Be waramimima tauna nopone e yovo da ei yasi kaididi, be ko kaigurate da ami waisumaḡe koi rewapanana, maika boni awai katakataimina nama. Be Mamaitua waikaiwenama nam ko gose.

⁸ Ko kita kaua da nam aitaḡu adi giu ḡaroḡaroroe ta gwayemi be ta boru waideḡemi. Baninama taudi adi waikatakataima inam nam Kerisoē tima veraverauna, ibewa. Inam waikatakataidima matabudi dobu adi waikatakataima, be arua gewegewedima banaga adi

noḡote ta saḡa be uma banegidima adi banagama tauwai katakataidina. ⁹ Be Keriso noponama Mamaitua ya moḡavuna, be Mamaitua ḡominama tauna nam anikitakita, be Keriso tubuḡine Mamaitua ewai maḡatarina. ¹⁰ Be teneḡinama nama Kerisoē taumi mate Mamaitua na yawasanae nopomima ya moḡavuna. Be Keriso yaba matabuna wairewapanidima be Seitan be babada dosidima matabudi debedie, Keriso tauna vutuna ewai badana. ¹¹ Raḡanine taumi Keriso koyawai sumaḡena, dobudine taumi kopitom arue koya paḡona, be nam kopitom ḡoma tubuḡimima ta tomtomna nama, ibewa da Yesu ami gewagewama ya tom porena, ¹² baninama ami babataitoe, inam taumi Keriso mate a dobo tenaḡemina. Be mate Mamaitua na rewapanae gurie be ya kawa midisuḡu munaḡemina ami waisumaḡama aubainama. Teneḡinama nama Mamaitua Keriso gurie be ya kawa midisuḡu munaḡena.

¹³ Boni taumi ami gewagewama aubainama koya gurina, baninama ami gewagewama yaḡoro nam tomtom porena. Be mate babataitoe Mamaitua taumi Keriso mate yai yawasana tenaḡemina, be ami gewagewama ya noḡota poredina. ¹⁴ Baninama dà gewagewama pepanama e riuriu da tauda Yesu na etare sibo tè midina, be Mamaitua inam pepanama ya kaipore be korosi bogane ya tuparatuna. ¹⁵ Mamaitua inam kedane Seitan be penama wairewapanidima matabudi nimedie ḡavia purepuredima ya rawadaberidina, be patara matedie korosie Seitan be penama yai tunimayaḡidina.

¹⁶ Vutuna aubainama aba ko kanikani bo koteḡogona, nam aitaḡu e riutuaḡaiemi, bo taparoro raḡandima dosidima bo Sabat raḡandima deḡoda nam koi muriwatanedi, bo nawaravi soidima nam koi muriwatanedi, dobudine nam aitaḡu sibo ya riutuaḡaiemi. ¹⁷ Uma kaidima matabudi inam yawasana muriḡa da e verauna, be keyau kavanaḡa taudi awai muriwatanedina. Be Keriso tauna vutuna yodi yaba bani ḡominama. ¹⁸ Banaga kaikaiyovudima taudime ta voiedi da kabe voyaḡota banegidi, be raubonie anea ta kitekite-di be ta riuriu vavasaḡemina da taumi sibo anea koya rarau duneedina. Ko kita kaua da uma banegidima nam ta boru waideḡemi, baninama adi noḡotama miremiredima ya voiedi da taudi moraba nopodima ya moḡavuna. ¹⁹ Taudi Keriso a raukaigosena, tauna vutuna Mamaitua na damma debanama. Be Keriso ya voie da Mamaitua na ḡoane na damma ya moraba be yai rewapanana. Maika nama debadama tauna tubuḡidama e raberabena nama. Be mate waro tubuḡidama matabuna e kaikaididi tenaḡena.

²⁰ Taumi Keriso mate koya guri tenaḡana, be tauna uma dobune arua gewegewedima adi rewapanae be ya kuvesimina. Be aba aubainama taumi yaḡoro uma dobunama tarawatudima kowai muriwatanedi. ²¹ Maika: "Uma nam ko voiedi!" bo "Nam ko kanidi!" bo "Nam ko taukonidi!". ²² Uma yabedima matabudi banaga ḡoma adi tarawatu be adi waikatakataima. Inam yabedima raḡan ḡaubonaḡa tòi muriwatanedina, be tokare

tài kave munağedina. ²³ Inam tarawatudima anikitedi-ma maika kabe yaba veredi, raudune aubainama, uma banegidima taudime tubuğidima ta kovokovoğa munağedi, be uma kaudie ta voivoia munağedi da taudi kabe voyağota banegidi. Be uma yabedima matabudi kaikaiyovudima, taumi a voiemi da nopomima ai moğavuna. Be uma yabedima tokare nam ta saguda da tubuğa ğoendima tà vaisubedi.

Nema Keriso sibo tòi muriwatana bake?

3 Be taumi Kerisoe gurie be ya kawa midisuğu munağemina. Vutuna aubainama yodi marae, değo Keriso e miamiae, Mamaitua kasaune, dabudi taumi nuenuemima sibo a kenakenana. ² Be mate ami noğotama nam yaba dobue koi nuanoğonoğotedi, ibewa da yaba marae koi nuanoğonoğotedin. ³ Baninama taumi koya gurina, be ami yawasanama yodi Keriso mate Mamaitua nopone ya moisirina. ⁴ Keriso vutuna ami yawasanama ğarone e kenakena. Rağanine tauna na kaba verau munağe, taumi tokare tauna mate neneğarine ko yana tenağana.

⁵ Vutuna aubainama dobu adi yawasanama gewegewedima ğaromie ko tom poreporedina. Uma yabedima inam: Waisoğa yabayababa, yawasanamiremiredima, badara, ğoana gewegewedima. Be wai-gogo mate, inam kauine taragaie Mamaitua na gabuma kowai gabu raupunana. Be taragai tawai rawakokoitauna. ⁶ Banaga aitauga inam yabedima ta voivoiedina, tokare Mamaitua na medima ğarodie e tubuğana. ⁷ Boni taumi nam kowai sumağana rağanine, taumi mate inam yawasanidima koya voivoiedina. ⁸ Be yodi nuağorağora, medi, nopopikapika, waitupadeğa be giu waibeawarewedima, matabudi ko gose poredi. ⁹ Be nam ami banagama ami banagama ğarodiğa koi tupadeğa nağo, baninama taumi ami yawasanaporanama na voiama kaite koya gosena, ¹⁰ be yawasanavaunama koya kotena. Inam vutuna Keriso rağan patapatanama e rawarawa vaudana. Inam kedane dà yawasanama tokare teneğinama maika yawasanatauwai tubuğinama na yawasanama e ruvana maika. ¹¹ Inam yawasaninama vaunama nopone tauda banaga matabuda namağa. Avedi da tauda eteni bo Jius, bo kopitom banegida bo nam kopitom banegida, avedi da tauda banaga nam katakataida bo taunoya yababa, bo taunoya adi babadama. Tauda matabuda Mamaitua matane inam teneteneğinağa, baninama Keriso tauna matabuda nopode e miamiana.

¹² Be mate ko noğoti da taumi nuaguma taupağonama be Mamaitua ya vinemi da yodi taumi banaga babaumima. Vutuna aubainama uma yabedie sibo koyai garemina: Raunuatoi, raukivivere, ğaubomunağa, voyağota be damiporağa. ¹³ Be taumi sibo ami banagama mate koyai kawa voyağota vivira, be noğotaporağa ğaromie sibo ya kenana ami banagama ami banagama mate, nema Bada ami gewagewama ya noğota poredina nama. ¹⁴ Be waiğesaunama yaba matabuna ya sağa poredina inam wainuapağo. Inam

vutuna yaba matabuna e soru gogonidi be wainuapağoe ewai rawateğedina.

¹⁵ Bada Keriso na subama nopomie e kena be ei bademina, baninama taumi matabumi tubuğa tenağa. Inam vutuna aubainama Mamaitua ya vinemi da taumi na subae ko miana. Be Mamaitua koi kaiwena.

¹⁶ Be Keriso riunama nopomie e moraba be e maura! Yodibe nuauyauyae banaga koi katakataidi be ko raukuredina. Be ma waikaiwimi Mamaitua ğarone ko sarena, sare Salamo nopodie, kaisuğu saredi be aba Arua e riuriuemina, nama ko sarena. ¹⁷ Be abağa ko giugiuiedi bo ko voivoiedina, matabuna sibo Bada Yesu isane koya voiedina. Be tauna isane Mamaitua Tamadama koi kaiwena.

Bada isane koi bada kauana

¹⁸ Taumi waiwaivi ami tautauğomama adi waibadama dibune ko mia! Uma kauinama nama Bada matane inam ya vere kauana. ¹⁹ Taumi tautauğoma ami waiwaivima koi nuapağoedina, be nam ko riu badobadoedi. ²⁰ Taumi seda ami dosima ko voteyeteyedina. Baninama Bada e ğoeğoe da nama sibo koya miana. ²¹ Taumi dosi ami sedama nam ko kawa nuaboyedi da taudi ta sirawa.

²² Taumi taunoya yaba matabuna ğarone ami babadama ko voteyeteyedina. Be taumi nam ami babadama anitai nuaveredima aubaidima ta kitekitemi be noğonairidie ko noyanoya. Inam avedi, be nuemima tabutabune ko voteyeteyedina Bada Yesu anitai nuaverenama aubainama. ²³ Rağan matabuna aba ko voivoiedina, nuemima tabutabune ko voiedina. Inam nam banaga ğoma aubainama koma noyanoyana, ibewa da inam Bada aubainama ko noyanoyana. ²⁴ Be ko noğoti da ami noyama maesinama Bada tokare na buderima e utemina. Taumi vutuna Bada Keriso ğominama ko noyenoyena. ²⁵ Be değoda yawasanabarabaranama ko voiena, tokare maesinama kovoğa ko pağona be nam buderi. Aba gewagewanama koya voivoiena, tokare Mamaitua ruvane e utemina, avedi da taumi banaga dosimi bo nam dosimi, tokare teneğinama ko pağona.

4 Babada, ami taunoyama ko kita yağedi be yaba na didimanae ami taunoyama ğarodie ko voiena. Be ko noğoti da matabumi ami Badama marae e mia be matabumi e rawarawa tetemina.

Bada na ğoane ko miana

² Rağan matabuna koi neneğana, be ko kita kua da Mamaitua ğarone ko moiragi nonoğama waikaiwa mate. ³ Be mate tauma aubaimaima ko moiragi da Mamaitua keda e kaipore be tauma Keriso na giuna ka rauguguyena. Uma giunama boni semoe ya kenakenana, be yodi ya mağatarana. Be banaga uma giunama vaienama nam ti ğoena aubainama, taugu dibure a boruguna. ⁴ Be mate aubaiguma ko moiragi da taugu vari verenama sibo è rauguguya yağena. ⁵ Banaga nam waisumeğidima ğarodie koi kita kua da ami

yawasanama didimanidiġa taudi matedie ko voiedina. Inam raġandima vutudi nam koi yakaredi, taumi sibo Keriso na yawasanama inam banegidima nam waisumeġidi sibo koya waikataidina. ⁶ Raġan matabuna ami ġiuma verediġa ko ġiu da banaga matabudi beedie vaienama e verena. Ami ġiuma sibo raġan matabuna dini boruborunama, maika buta kani e tatai dinina nama. Yodibe taumi tokare banegidima aba ta kaikai nuababaġena ko ġiu waibatedina.

Waikaiwa damodamodima

⁷ Taikikas tauna vutuna yodi nema yà miamia bakona, tokare ei varimina. Tauna banaga patupatutunama Bada matane, be mate taukai saguguma be nuaguma taupaġonama. ⁸ Taugu yà riuriuporena ġaromie da tauna nema yà miamia bakona sibo yai varimina, be mate tauna e duġumina. ⁹ Be Onesmas tauna tauwai sumaġa patupatutunama, be nuaguma taupaġonama, tauna Taikikas mate ta veraverauna ġaromie. Be taudi uma dabudine aba ta tubutubuġana tokare tai varimina.

¹⁰ Be Mak tauna e waikaiwemina. Be turaguma Aris-takas uma dibure mate ewai kaiwemina. Mak tauna vutuna Banabas tasinama, † be raġanine ġaromie e tavana, ko riue da ġaromie e miana. ¹¹ Be Josua tawai isana “Jastas” tauna mate ewai kaiwemina. Tauwai sumaġa Jius nopodie inam banegidiġa taugu ta sa-

† Gurik bonane ya riuna: ‘Cousin’.

gusaguguna Mamaitua na waiguyauma aubainama. Taudi vutudi taugu dibure be a riuriu sagusaguguna. ¹² Be Epapras taumi ġaro ġomimima mate ewai kaiwemina. Tauna Yesu Keriso na taunoyama verenama, be raġan matabuna e moimoiragi guratana aubaimima da taumi sibo ami waisumaġe koya vadidi da koya midu be Mamaitua na ġoanama sibo koya katai kaena. ¹³ Taugu yà riuriu kauemina da Epapras tauna e moimoiragi be e noyanoya guratana, taumi Laodisia be Hirapolis †† banegimima aubaimima. ¹⁴ Be tura-maima Luk tauna dogeta, be Demas, taudi matabudi tawai kaiwemina. ¹⁵ Be yau banagama tauwai sumaġa Laodisia nopone ko riuedi da yàwai kaiwedina. Be Nimpa na vadae Mamaitua na damma tawai rawateġeidina mate yàwai kaiwedina.

¹⁶ Raġanine uma letanama ko siasiaiva rovona murine, ko riupore nawena Mamaitua na damma Laodisiana ġarodie be taudi ta sievina. Yodibe taudi adi letama è girugirumina, ta riupore verauġena ġaromie da taumi ko sievina.

¹⁷ Be Arikipas umanama ko riuenana, “Noya Bada ġarone kuya paġopaġona kwa kaigurate da kwa raudamoena, be nam poune kwa gose pore.”

¹⁸ Uma letanama nopone waikaiwa, inam taugu Pol nima ġomigue è girumidina. Ko noġotigu da taugu dibure yà miamiana, be nam ko noġota poregu. Be Bada na raukiviverema ġaromie e kenana.

†† ‘Laodisia’ be ‘Hirapolis’ inam meagai isedima.

1 Tesalonaika

Pol na waikaiwama

1 Taugu Pol, Saelas be Timoti uma letanama ka girugirumina taumi aitauga Mamaitua na damma Tesalonaika meagaina ko miamiana ġaromie. Mamaitua Tamadama, be Bada Yesu Keriso taumi ġaroġaronama. Taudi adi raukiviverema be adi subama ġaromie e kena nonoġana.

Pol Mamaitua ewai kaiwena, Tesalonaika banegidima adi waisumaġama aubainama

2 Tauma raġan matabuna ama moiragie isemima ka vato be Mamaitua ka waikaiwa kauena, **3** baninama waisumaġa e voiemi da ko noyanoyana, be wainuapaġo e voiemi da yaba matabudi ko voivoiedina. Be ami noġotama Bada Yesu Keriso ġarone koya boru be kowai raba nuetauna Bada na kaba verau munaġama aubainama.

4 Yau bana, tauma kè kataie da Mamaitua yai nua-paġoemi be ya vinemi da taumi tauna ġaroġaronama. **5** Baninama tauma vari verenama ġaromie kè rarau guguyena nam giuġa, ibewa da rewapana mate, be nuemima nopone Arua Babau ya riuemi da inam matabuna riukaua. Be tauma taumi mate nema tē mia bakona ama yawasanama, taumi koya kataiena, **6** be tauma be Bada ama yawasanama taumi koya ruvedi be nama kivimaiġa ko naġonaġona. Avedi da ami piripirima dosinama, be yaġoro Arua Babau ya voiemi da vari verenama ma nuaveremi koyai aninena. **7** Vutuna aubainama tauwai sumaġa Masedoniamama be Akaia nopone mataira veredima ġaromie a kitedi, be nama ta naġonaġona. **8** Be yodi Mamaitua na riuma taumie e dabedaberarana banaga matabudi ġarodie be dobu ġesaudie mate ta vaivaiena. Be deġo deġo ka naġonaġona, taumi ami waisumaġama Mamaitua ġarone, taudi ta giuemi be ka vaivaiena. Be tauma nam aba taumi varimima taudi kama riuriuedina. **9** Taudiġa taumi ami yawasanama ta giugiuena da taumi nema tauma koyai aninemaina, be nema kokoitau raudunedi-ma koya gosedi, be Mamaitua riuriukauina be miamia nonoġinama yodi kowai muriwatane be aubainama ko noyanoyana. **10** Be mate taudi ta giugiuna da taumi kowai raba nuetauna da Mamaitua Natunama marae be e verau munaġana. Tauna vutuna Yesu, gurie be Mamaitua ya kawa midisuġu munaġena. Mamaitua na medima e veraverauna sibo ya kovoġidana, be Yesu tauna vutuna ewai yawasanidana.

Pol Tesalonaika nopone ya noyana

2 Yau bana, taumi koya kataiena da raġanine tauma taumi mate tē miamiana, inam nam miana kavakavana, ibewa da ama mianama banibiribiridima. **2** Muriġa da vari verenama ġaromie kè rauguguyena, tauma piripiri be wainuatoitoi dosinama Pilipi meagaina kè banavidina. Be avedi da banaga toitoi patara noġodie, matamaie a raukani dawwe be a kunukunuremaina, be yaġoro Mamaitua ya sagumai be vari verenama kè rauguguyena ġaromie. **3** Tauma kè rarau guguyana raġanine, tauma nam kaiyovu ke giue bo nam aiyaba ke voia waigewa be kei kedadoka waigewemina.

4 Ibewa da tauma Mamaitua yai aninimai be ya vine-mai da vari verenama ka rarau guguyena. Be tauma nam banaga noġonairidie ke rauguguya gagabana. Ibewa da Mamaitua aniwai nuaverenama aubainama kè rarau guguyana, baninama tauna vutuna nopo taukitanama. **5** Mamaitua ya kataiena da tauma nam airaġan ke gwayemi bo ke giugiu reġareġauna da mane sibo koya utemai. **6** Be mate tauma nam kawasaġe kedanama ke wanewanena da taumi be banaga ġesaudima mate sibo koya kawa saġemai, ibewa. **7** Tauma Keriso na apasolma. Vutuna aubainama tokare teneteneġinama aba ġaromie sibo kè paġona, be tauma nam nama ke voiana, tauma inam maika tina, natunatumama e raberabedi be nam aiyaba na sedama ġarodie ima paġopaġona. **8** Taumi nuamaima koya paġona aubainama, tauma nam Mamaitua riu-naġa ke giuena ġaromie, ibewa da tauma kèi uta munaġemai be aubaimima ka noyanoyana.

9 Yau bana, ko noġoti da tauma kupi da suara Mamaitua riunama verenama rauguguyenama aubainama, be tauma tunimaima kè kwapu guratena, be nam kewai vadasaġana da sibo kè tainuaboyemi. **10** Taumi matemie be Mamaitua matane tauma banaga babau-mai, didimanimai be nam aiyaba ke voia waigewana da taumi tauwai sumaġa sibo koyai wavumai. **11** Be ko noġoti da tauma tenatenaġaġa kè rabemina, maika tauġoma na sedama e raberabedina nama. **12** Tauma kè rarau kuremi, kè riuwai nuasubesubemi be kè riu vavasaġemina da taumi Mamaitua na sedama be na ġoane nama ko miana, baninama tauna ya vinemina da taumi tokare na waiguyauma neneġarine ko miana.

13 Be tauma yaġoro Mamaitua kawai kaiwena, baninama taumi Mamaitua riunama ġaromaie koya paġo be koyai aninena. Taumi koya kataiena da inam nam

banaga ġoma adi giu, ibewa da inam Mamaitua na giuama. Be yodi inam giunama taumi aitauga tauwai sumaġa, nopomie e noyanoyana.

¹⁴ Be yau bana, taumi Mamaitua na damma Judia nopone koya ruvedina, baninama taumi piripiri ami banaga ġomama ġarodie koya banabanavidina, teneġinama nama Mamaitua na damma Judia nopone taudi piripiri Jius ġarodie a banavidina.

¹⁵ Jius banegidima taudi vutudi peroveta be Bada Yesu ai guridina, be tauma mate a raukivi gewegewemaina. Taudi Mamaitua ta tatai tuaġai, be banaga matabudi tawai ġaviedina. ¹⁶ Be raġan matabuna taudi ta riuriu tuaġaiemaina da tauma nam sibo vari verenama eteni ġarodie kè rarau guguye da sibo a yawasana. Inam kedane taudi adi gewagewama ta tatai potopotodina. Vutuna aubainama Mamaitua ya medi be adi kovoġama ya utedina.

Pol Tesalonaika banegidima vakitedima ya ġoena

¹⁷ Yau bana, tubuġe taumi raġan ġaubonaġa kè taugosemina. Be ama noġote yaġoro tauma taumi mate, be kè ġoe kau be kè rarau rubu guratana da sibo kè verauna ġaromie. Be mate taugu Pol è rarau rubu gurata da sibo è vakitemina be Seitan ama kedama ya miditomna. ¹⁹ Yesu Keriso na kaba verauma raġanine aiyaba Bada kai katai da tauma taunoya veremai? Tauma tokare taumi ami waisumaġama vutuna tauna kai kataiena. ²⁰ Baninama taumi inam ama noyama votanama, be taumie tauma tokare ka kawa saġemaina.

3 Tauma varimima vaienama kèi raba rereġa da ġaromaie nam teneteneġina, vutuna aubainama ama ogama kè taraġi da taumaġa Atensma kè miana ² be Timoti kè riu porenna ġaromie. Timoti tauna turamaima, Mamaitua na taunoyama. Tauna Keriso varinama tauwai daberarinama, be kè riuporena ġaromie da ami waisumaġe e duġumi be koi rewapanana, ³ be ami waisumaġe e sagumi da nam aita u raurubue bo piripirie kwa beku. Mamaitua ya vinedana da tauda tokare piripiri tà banavidina. ⁴ Tauma taumi mate tè miamiana raġanine, tauma raġan patapatanama kè riuriuemina da tokare piripiri tà banavidina. Be yodi aba ta tubutubuġana taumi kaite koya kataiena.

⁵ Vutuna aubainama taugu è mia rereġa be ġarogue nam teneteneġina, vutuna aubainama Timoti è riuporena ġaromie da ami waisumaġama sibo ya kitana. Taugu nuaguma ya rovona, deġoda tauraurubu ima raurubumi be ami waisumaġe koma bekubeku. Deġoda nama i tubuġana, naumeki da tauma ama noyama inam kèi yakarena, be inam noya kavakavanama.

Timoti Tesalonaika varidima ya verauġena

⁶ Be Timoti yodi ġaromaie ya tava munaġa be yai varimaina da ami waisumaġa be ami wainuapaġoma yaġoro e kenakena be ewai rewapanana. Tauna yai varimaina da taumi dokane kè vava kitemina yaġoro ma nuaveremi ko noġonoġotina, be yodi ko

noġonoġota guratemaina da sibo kè vakita munaġemina. Be tauma mate ka noġonoġota guratemina da sibo kè vakita munaġemina. ⁷ Vutuna aubainama yau bana, avedi da tauma nuaboya be piripiri toitoi nopodie, be raġanine Timoti ami waisumaġama yai varimai be kè vaivaiena, tauma nuamaima ya subana. ⁸ Yodi anikitanama rewapana kè paġona, baninama taumi ami waisumaġama Bada ġarone koya boru be ko midimidi bagibagina.

⁹ Vutuna aubainama tauma yodi Mamaitua kawai kaiwena, baninama taumie tauma Mamaitua matane kawai nuaverena. ¹⁰ Kupi da suara tauma ka moimoiragi guratana da taumi agunai ka kita munaġemina, be ami waisumaġe aba da ko marumarubiena ka sagumina.

¹¹ Tauma ka moimoiragina da Tamadama Mamaitua be dà Badama Yesu keda sibo a vokaukaue be tauma kè verauna ġaromie. ¹² Be mate Bada Yesu ami wainuapaġoma sibo yai morebi be ya daberarana banaga ġesaudima mate ġarodie, maika nema tauma kawai nuapaġoemina nama. ¹³ Be mate tauna nopomima sibo ya voiedi da ai rewapana be taumi banaga babau-mima sibo koya tubuġana. Be Bada Yesu na banagama babaudima mate adi kaba verau munaġama raġanine, taumi nam wavu sibo ġaromie ya kena Tamadama Mamaitua matane.

Mamaitua na ġoane ko miana

4 Yau bana, tauma ka riuriuemina da nema sibo koya mia bako da Mamaitua koyai nuaverena. Tauma kaite kè kataiena da taumi nama ko miamiana, be yaġoro Bada Yesu isane kawai baġemina da inam yawasaninama ko kaiguratena. ² Abaġa Bada Yesu isane kawai katakaimina, vutudi ko noġotidina!

³ Mamaitua na ġoanama inam umanama: Taumi sibo banaga babaumima koya tubuġana. Nam koi soġa yabayababa ⁴ be mabimime ami waiwaivima ko naġidi be Mamaitua matane ami waiwaivima taudiġa ġarodie sibo koya mia kauana. ⁵ Be nam ko badara yabayababa eteni banegidima maika, taudi Mamaitua nam ti kataiena aubainama nama ta voivoiana.

⁶ Be turamma nam debane mui kwa pore, bo turamma na waivima aikedae taunaġa kuya banavina, nam noġota gewagewa kwa kote. Banaga aitauga inam nama ta voivoiana, tokare Mamaitua e kovoġidina. Uma kaudima maiġone kè giuemi be nuemima kè boruna. ⁷ Mamaitua ya vinedana da tauda banaga babaudama sibo tè miana, be nam sibo yawasana miremiredie tè miamia, avedi. ⁸ Vutuna aubainama aita u da uma tarawatudima e riutuatuauaġaiedina, tauna nam banaga ima riuriu tuaġaiena, ibewa da Mamaitua e riuriu tuatuauaġaiena, tauna vutuna Arua Babau e uteutemina.

⁹ Be wainuapaġo aubainama tauma nam aba ke girumina, baninama Mamaitua kaite yaba matabuna yai kataimi ¹⁰ be taumi tauwai sumaġa Masedoniam kowai nuapaġoedina. Be ka riuriu vavasaġemina da inam koinama ko kaiguratena. ¹¹ Be taumi sibo koya mia genuana be koya rabe munaġemina. Be nimemi-

ma sibo yai dagudaguna anisagumima aubainama, maika boni kè riuriu vavasaġemina nama. ¹²Inam kauine banaga nam waiwaisumeġidi taudi ta kitemi be ta viviremina, be nam banagaġa nimedima ko raberabe da ko tainuaraġeraġedina.

Bada na kaba verauma

¹³Yau bana, tauma ka ġoeġoena da taumi banaga guriguridima adi riukauama sibo koya kataiena. Inam raġanine taumi tokare nam koyai nuaboya be koya ġaba gurata, banaga nam waisumeġidi adi voiamamaika, baninama taudi tokare nam marae ta naġo. ¹⁴Tauda tàwai sumaġana da Yesu Keriso gurie be ya midisuġu munaġana. Be mate tàwai sumaġana da aitauga Yesu Kerisoe a gurigurina taudi tokare Yesu mate, Mamaitua e verauga tenaġedina.

¹⁵Bada na waikatakataie umanama ya riuna: Na kaba verauma raġanine tauda yawayawasanidama nam banaga guriguridima tà doka sasaridi. ¹⁶Bada na kaba verauma raġanine, Mamaitua bonanama dosine e riuna, be anea adi badama dosinama e yokona, da Mamaitua na bogigima e riuna. Inam raġanine Bada mara e gose be e yovona. Inam raġanine tauwai sumaġa guriguridima ta midisuġu dokana, ¹⁷yodibe tauda yawayawasanidama mate gunume tà rawateġeida be Bada tà verau bodena. Dabudine tauda Bada mate tà rawateġeida be tà mia nonoġana. ¹⁸Vutuna aubainama uma ġiudie ami banagama ko riuwai nuasubesubedina.

5 Yau bana, tauma nam tokare ġaromie ka giruma be ka riuemi da aba raġandie uma kaidima ta tubuġa. ²Ibewa da taumi sibo koya katai kauena da Bada na kaba verauma inam banaga danedanenena-kupie e tavatavana maika. ³Yaba matabuna e kenakena nuetauna raġanine, banaga ta riuna, "Yodi siba tè banavina, be yaba matabuna inam naumeki." Inam raġanine ei raġantenaġe da gewagewa tabu be tabu dobu matabuna ei verautatena. Maika waivi bogaboganama kana tauma e surusuruna nama. Inam raġanine nam deġo aniwai moisiri ima kenakenana.

⁴Be yau bana, taumi nam tadiwanawanae koma mi-amiana da uma raġaninama sibo ya tainuababaġimi, taudanedanene maika. ⁵Taumi matabumi yana natunatunama, be tauda nam kupi bo tadiwanawana natunatuna. ⁶Vutuna aubainama tauda nam sibo banaga kenekenedima tè ruvedi, ibewa da tauda sibo matadama a kaya be noġota didimanidima debade sibo a kenana. ⁷Be aitauga da kenekenedima taudi kupie ta kenakenana, be taudi aitauga tegotego buedima taudi kupie ta tegotego buana. ⁸Be tauda yana ġaroġaronama aubainama, tauda sibo noġota didimanidima debade sibo a kenana. Vutuna aubainama waisumaġa be wainuapaġo tà kade, be ami yawasanama Bada ya uteutemina koi kunuboboena.

⁹Baninama Mamaitua ya vinedana da tauda nam na medie kovoġa sibo tè banavi, ibewa da dà Badama Yesu Kerisoe yawasanana sibo tè paġona. ¹⁰Tauna aubaidama ya gurina aubainama. Na kaba verauma raġanine, avedi da tauda gurigurida bo yawayawasanida, tauda matabuda tauna mate tà mia nonoġana. ¹¹Vutuna aubainama Bada riune koi kawa duġu vivira be koi rewapanana, maika yodi ko voivoiena nama.

Pol na raukurama damonama

¹²Yau bana, aitauga Bada na noyae tawai badana, taudi ko viviredina, baninama taudi ġaromie ta noyanoya guratana, be ta rarau kuremina. ¹³Koi nuapaġo guratedi be ko vivira kuedina, baninama ta noyanoya guratana aubainama. Be ko kita da ami banagama mate subae sibo koya mia kauana.

¹⁴Be yau bana, ka riuriu guratemina da aitauga matagayagayawidima ko riuwai noġotidina, be aitauga moġimoġiġidima ko riu sagusagudina, be aitauga adi waisumaġe ta vovo gwaġagwaġana ko sagudina. Be ami banagama mate ko voyaġota vivirana.

¹⁵Be ko kita da nam aitaugewagewa, gewagewae ei maesi. Raġan matabuna ko raurubu da vereġa ami banagama ami banagama ġarodie ko voiedina, be banaga ġesaudima ġarodie mate.

¹⁶Raġan matabuna koi nuaverena! ¹⁷Ko moiragi nonoġana raġan matabuna! ¹⁸Abaġa ġaromie ta tubu-tubuġana, raġan matabuna Mamaitua koi kaiwena! Inam vutuna Mamaitua na ġoanama taumi aitauga Yesu Keriso tauwai sumaġenama ġaromie.

¹⁹Arua Babau kai maika e karakarantina, nam koi tiriri gaba! ²⁰Aitauga tawai perovetana, nam ko riutuata-ġaġiedi, ²¹be adi ġiuma matabuna ko raurubudi da ko kitana, inam riukaua bo ibewa. Veredima da ko ragaudina, ²²be gewegewedima da ko gosaġana.

Pol na waikaiwa damonama

²³Mamaitua tauna vutuna suba Badanama, tauma kawai baġana da tauna sibo ya kawa babaumina. Be mate kawai baġana da aruimima, nopomima be tubuġimima nam wavu e paġo, naumeki da Yesu Keriso dà Badama na kaba yovo munaġama raġaninama e tavana. ²⁴Tauna patupatatunama ya vinemina da tokare nama e voiena.

²⁵Yau bana, aubaimaima ko moiragina.

²⁶Wainuapaġoe ami banagama koi kaiwedina.

²⁷Bada isane yà riuriu vavasaġemina da uma letanama tauwai sumaġa matabudi ġarodie ko sievina.

²⁸Dà Badama Yesu Keriso na raukiviverema ġaromie e kenana.

2 Tesalonaika

Pol na waikaiwama

1 Taugu Pol, Saelas be Timoti uma letanama ka girugirumina, taumi aitauga Mamaitua na damma Tesalonaika meagaina ko miamiana ġaromie. Mamaitua Tamadama, be Bada Yesu Keriso taumi ġaroġaronama. ² Mamaitua Tamadama, be Bada Yesu Keriso adi raukiviverema be adi subama ġaromie e kenana.

Etara Yesu na kaba verauma raġanine

³ Yau bana, tauma raġan matabuna Mamaitua kawai kaiwena taumi aubaimima. Be inam nama ya verena, baninama ami waisumaġama e moramoraba be ami wainuapaġoma ami banagama ġarodie mate e moramorabana. ⁴ Vutuna aubainama Mamaitua na damma dobu ġesaudima ġarodie, tauma ka rarau guyaguyauemina. Baninama taumi ġaromie piripiri be nuaboya a moraba kauana, be yaġoro taumi koya damiporedi be ami waisumaġe yaġoro ko kaikai guratena. ⁵ Mamaitua na waiguyauma kana taiye, taumi nuaboya be piripiri ko banabanavidina. Be uma nuaboyedie be piripiridie tauda yodi t̄a kita da Mamaitua na etarama, inam vutuna didimana. Baninama inam kedane e vovo kaukauemina, na waiguyauma aubainama, da tokare na waiguyauma nopone ko saġana. ⁶ Mamaitua banaga adi kovoġama tokare e utedina, vutuna aubainama aitauga taumi ta raraukivi gewegewemina, taudi tokare e kovoġidina. ⁷ Be Bada gunume e maġatara be e yovoyovona raġanine, taumi aitauga yodi piripiri be nuaboya ko banabanavidina, tokare suba be sipere Mamaitua e utemina. Be teneġinama nama tauma e utemaina raġanine, Bada e maġatara be e yovona kai menamenanama maika, na aneama wairewapanidima mate. ⁸ Be taudi aitauga Mamaitua nam ti kataie be d̄a Badama Yesu na giuma nam tima vovo teyetyena, taudi tokare e kovoġidina. ⁹ Taudi Bada na rewapanama be na yanama ta dobi pore ġavoe be kovoġa kenakena nonoġinama ta paġona. ¹⁰ Be tauwai sumaġa babaudima matabudi inam raġanine tai nuaverena, be isanama ta kaisuġusuġuna. Be taumi mate, baninama ama rauguguyama koya vaie be koyai sumaġana.

¹¹ Mamaitua ya vinemina da taumi tauna natunatumina. Vutuna aubainama ka moimoiragina da raġan matabuna Mamaitua matane, taumi sibo na ġoane nama koya mia kauana. Be mate ka moimoiragina da Mamaitua rewapanama e utemi da ami waisumaġe aba

veredima ko noġonoġotidina, vutudi sibo koya voivoiedina. ¹² Inam raġanine taumie da banaga matabudi tokare Bada Yesu isanama ta kaisuġusuġu, be taumi ta viviremina nama Yesu ta vivirena. Inam kaudima Mamaitua be Bada Yesu Keriso adi raukiviverema aubainama nama ta tubutubuġana.

Mamaitua tauwai ġavienama †

2 Yau bana, Bada Yesu Keriso na verauma, be nema tauda mate t̄a rawateġei bakona, vutudi ȳa riuemina. ² Nam aitaug e riuwai gusumi bo e tainuaboyemi be umanama e riu, "Bada na raġanima kaiteka ya tavana." Avedi da taudi rauboni kaikaiyovudie adi giurma kabe ti paġopaġo, bo tauma kabe leta k̄e girumi be umanama k̄e riuriuedi, "Bada na raġanima kaiteka ya tavana." Inam matabuna kaiyovu. ³ Nam aitaug ei buemi be koi sumaġe.

Bada na raġanima nam tokare e tava makai. Noġone banaga toitoi adi waisumaġama ta gosedi be Mamaitua ta mia tautauriena. Inam raġanine Mamaitua tauwai ġavienama e maġatarana. Tauna vutuna gewagewa tauwai tubuġidima. ⁴ Tauname e kawa saġe munaġe, be Mamaitua be yaba matabudi banaga ta rarau duneedina e riutuatuġaiedina, be Mamaitua na tempolma nopone e saġa da e mia, be tauname e riu munaġe be e riuna, "Taugu vutuna Mamaitua." ⁵ Ko noġoti da taugu taumi mate t̄e miamiana raġanine, uma yabedima matabudi è riuwai nonoġimina. ⁶ Be Mamaitua tauwai ġavienama yodi sibo ya verauna, be aba inam baneginama e kaididi be e raberabena, taumi koya kataiena.

⁷ Mamaitua taumia tautaurienama na rewapanama kaiteka mareġa waimoisirie e noyanoyana, be aitaug da taukaididinama ya kaididi be e raberabena, naumeki da na raġanima boruborune, e raukai gose be e varianana. ⁸ (v8a) Yodibe inam baneginama Mamaitua tauwai ġavienama e maġatarana. ⁹ Mamaitua tauwai ġavienama tauna tokare Seitan na rewapanama e maġatara da Seitan na noyama e voiedina. Be Seitan rewapanama e ute da inam baneginama voia be mataira dosidima e voiedi da banaga sibo ya kaiyovuedina. ¹⁰ Be yaba toitoi e voiedi be banaga kwakokwakodima e boru waideġedina, baninama taudi Mamaitua na riukauama a tuaġaie, be nam ti sumaġena da yawasana sibo a banavi. ¹¹ Inam kaudima aubainama Mamaitua banaga e voiedi da taudi kaiyovu tai

† 'Mamaitua tauwai ġavienama' Gurik bonane ya riuna: Tarawatu tautuaġaienama. Uma baneginama tauna noġone e naġonaġona, be tarawatu matabuna tauriutuatuġaaienama.

sumaḡedi be tai muriwatanedina. ¹² Yodibe matabudi adi kovoḡama dosinama ta paḡona, baninama riukaua nam ti sumaḡena, be taudi gewagewa awai nuapaḡo guratena aubainama. (v8b) Be Bada Yesu na kaba ver- au munaḡama raḡanine, yavutune Mamaitua tauwai ḡavienama e suve waibakoko, be Yesu neneḡarine e kawa gewagewa be e kawa koakoana.

Ko midi da bagibaginaḡa

¹³ Yau bana, Bada ewai nuapaḡoemina aubainama, tauma raḡan matabuna sibo Mamaitua kèi kaiwena, baninama tauna noḡone ya vine dokemina da na yawasanama ko paḡona. Uma yawasaninama koya paḡopaḡona maika, Arua ya voiemi da taumi banaga babaumima, be mate taumi Mamaitua na riukauama koyai sumaḡena. ¹⁴ Inam baninama tauma ama rau- guguyama aubainama, taumi ya vinemina da tokare Bada Yesu Keriso neneḡarine ko miana.

¹⁵ Vutuna aubainama yau bana, ko midi da bagibagi- naḡa, be aba mudumaie bo letae kawai katakataimina, vutudi ko kaidididina.

¹⁶ Tauda dà Badama Yesu Keriso, be Tamadama Ma- maitua isedima tauma ka kaisuḡusuḡuna, baninama taudi ai nuapaḡoeda be adi raunuatoie a duḡudana da tauda tokare marae tà mia nonoḡana. ¹⁷ Be mate tau- ma ka moimoiragina da tauna yaḡoro e duḡumina, be rewapana e utemi da taumi ami giuma verediḡa be ami voiama verediḡa ko voidedina.

Pol moiragi yai baḡena

3 Yau bana, yodi inam kawai baḡana da aubaimaima ko moiragi da Bada varinama sibo ya daberara makai be banaga sibo a vivirena, maika tau- mi ḡaromie. ² Be mate ko moiragi da banaga gewegewedima nimedie be sibo Mamaitua yai yawasanimaina. Baninama nam banaga tabutabuna- ma i sumaḡana, be ³ Mamaitua tauna vutuna patu- patutunama, tauna tokare rewapana e utemina, be mate Mamaitua tokare tauraukivigewagewa na rewa- panae be e midi ḡaḡarimina. ⁴ Tauma Bada isane ka noḡonoḡotina da taumi aba ḡaromie kè riuriu vavasaḡemina nama ko voivoiedina, be yaḡoro da ko voidedina. ⁵ Be ka moimoiragi da Bada nopomima sibo yai keda dokena Mamaitua na wainuapaḡoe, be Keriso sibo koya midi da bagibaginaḡa.

Nam ko matagayawa!

⁶ Be yau bana, yodi Bada Yesu Keriso isane ka riuriu vavasaḡemina da raḡan matabuna tauwai sumaḡa

matagayagayawidima ko voredina, baninama taudi nam ama waikatakataima ruvane tima miamiana.

⁷ Taumi ama voiama koya kataiedina, vutuna aubaina- ma taumi sibo koya ruvamai, be nama koya miana. Tauma taumi mate tè miamiana raḡanine, tauma nam ke matamatagayawana, ⁸ ibewa, tauma kupi da suara kè noyanoya guratana be nam ami kanima ke kanikani yababena. Ibewa da tauma ama noyae kani kè paḡo be kè kanikanina, be nam aitu ke tainuaboyamna.

⁹ Tauma ama didimanama e kenakenana da taumi si- bo tauma koyai kani bagibagimaina. Be tauma nam nama ke voiana, baninama tauma kè ḡoeḡoena da mataira verenama sibo kè voie be koya kitana. ¹⁰ Be tauma taumi mate tè miamiana raḡanine, tauma umanama kè riu vavasaḡemina, deḡoda aitu nam ima noyanoyana, naumeki da tauna nam e kani.

¹¹ Be tauma kè vaiena da banaga ḡesaudima ḡaromie matagayagayawidima ta miamiana. Taudi nam tima mia genuana, be tubuḡidima anisagunama noyanama tima voivoiena, ibewa da taudi tai vadasaḡa be tawai karakarakutu naḡona. Taudi inam tunidiḡa ta kwapukwapu yababena. ¹² Tauma Bada Yesu Keriso isane inam nama banegidima kawai baḡedi bo ka ri- uriu vavasaḡedina da taudi sibo a mia genuanana, be mabidie a noya da sibo adi kanima a banavina. ¹³ Be taumi yau banagama, raḡan matabuna sibo vere koya voivoiedina be nam tunimima ya tuaḡai.

¹⁴ Deḡoda aitu riumaima uma letanama nopone nam ei muriwatane, naumeki da inam baneginama ko kita porena, be nam tauna mate koi rawateḡeimi. In- am kauine tauna tokare e tunimayaḡa be ¹⁵ deḡoda tokare na noḡotama e vitarena. Be nam ko voie da ami ḡaviama e tubuḡa, ibewa da ko raukurena, baninama inam taumi turemima.

Waikaiwa damodima

¹⁶ Yau bana, suba Badanama raḡan patapatanama suba sibo ya utemina, yaba matabuna ḡarone. Bada taumi ḡaromie e miana.

¹⁷ Taugu Pol, uma waikaiwinama taugu ni- maḡomigue è girumina. Yodi taumi ko kataie da uma letanama riukaua taugu nimakiviguma. Uma inam taugu yau girumama. †

¹⁸ Dà Badama Yesu Keriso na raukiviverema ḡaromie e kenana.

† *Leta tabutabunama Pol na taugirumama ya girumina. Be vers 17 da 18 taudiḡa inam Pol taunaḡa nimane ya girumidina.*

1 Timoti

Pol na waikawaiwama

1 Mamaitua tauwai yawasanidama be Yesu Keriso, taudi a vinegu be a riu vavasaḡegu da taugu Pol apasol è tubuḡana. Be Yesu Keriso tauna vutuna tà raberabena da tokare tà kitana.

²Tam Timoti ḡarome uma letanama yà girugirumina. Am waisumaḡe tam taugu natuḡomiguma.

Tamadama Mamaitua be dà Badama Yesu Keriso adi raukiviverema, adi raunuatoima be adi subama ḡarome ta kenana.

Tauwai katakatai kaikaiyovudima kwai ḡakedina

³Raḡanine taugu Masedonia provinsnama naḡonama aubainama, taugu è riu vavasaḡemna da tam Epeses meagainama nopone kwa mia be tauwai katakatai kaikaiyovudima matabudi kwai ḡakedi da nam kaiyovue banaga tai katakataidi. ⁴Be mate taudi nam giu poredima kaikaiyovudie † bo kimta poredima ḡarodie sibo yawasanana a kerikeri wanedi. Inam kaudie taudi adi raḡanima tawai yakaredina. Taudi nam sibo inam yabedima ai tarapiriedi be a kawa nuaraḡeraḡedi, baninama inam kaudie waikawa saḡasaḡa ta tubu-tubuḡana. Inam kaudima tokare nam dà waisumaḡe ta saguda, be Mamaitua tà muriwatane, ibewa. ⁵Yau riuvasasaḡama yà riuriuemna tokare na damonama inam wainuapaḡo. Be inam wainuapaḡonama inam nopodima vereverene be adi noḡotama vereverene tai nuapaḡona. Yodibe adi waisumaḡama tokare ei rewapana, be tauwai katakatai kaikaiyovudima nam tai muriwatanedi.

⁶Be banaga ḡesaudima inam yabedima veredima kaiteka a gosedi, be giu kavekavedima tawai tarapiriedina. ⁷Taudi ta noḡonoḡota munaḡedina da taudi kabe tarawatu tauwai katakataidima veredi, be ibewa. Be avedi da adi giuuma vaiedima ai rewapana kauana, be yaḡoro taudi aba ta giugiuwedina, banidima nam ti kataiedina. ⁸Tauda tè kataiena da tarawatu inam yaba verenama, deḡoda tarawatu banaga tà giu waibatedina. ⁹Be mate tè kataiena da Mamaitua tarawatu ya voiena nam banaga veredima aubaidi, ibewa da banaga gewegewedima aubaidima,

- taudi aitaḡa tarawatu tauwai katikotovidima,
- aitaḡa tarawatu taurawaḡaiḡaiedima,
- aitaḡa Mamaitua tauriutuataḡaienama,
- aitaḡa gewagewa tauwai nuapaḡoenama,
- aitaḡa nopo miremiredima,

† Giu poredima maika wamba kumakuma, be ḡesaudima mate.

- aitaḡa Mamaitua tauwai diboḡinama,
- aitaḡa tametamedi, tinetinedima be banaga ḡesaudima mate tauwai guridima.
- Bo aitaḡa ¹⁰tauwai soḡa yabayababa,
- aitaḡa monamonaḡedima ta gosedi be ta naḡo waiwaiwi adi banagama waiwaiwi mate be tautauḡoma adi banaga tautauḡoma mate tawai kawa soḡana,
- taudi aitaḡa banaga ta danenedi be ta rarau gi-maredina,
- taudi aitaḡa tawai kaikaiyovu be etare tawai bovi-bovina,
- be taudi aitaḡa yaba toitoi gewegewedima ta voivoiedina, be inam yabedima Mamaitua na waikatakataima didimanidima nopodie nam tima kenakena.

Inam nama banegidima aubaidima Mamaitua tarawatu ya voiedina. ¹¹Be waikatakatai riuriukauinama inam vari verenama nopone e kenakenana. Inam varinama vutuna Mamaitua ya utegu be yà rarau guguyena. Tauna vutuna boruboruminama, be ya vere vavasaḡana.

Pol Mamaitua yai kaiwena na raunuatoima aubainama

¹²Taugu èi nuavere kauana, baninama dà Badama Yesu Keriso rewapana ya utegu be ya noḡoti da taugu patupatutuguma, vutuna aubainama ya vinegu da taugu na noyama yà voivoiena, ¹³avedi da taugu boni sorukeakea banegiguma, Keriso èwai diboḡi, be tauwai sumaḡenama è raraukivi gewegewedina. Be Yesu Keriso ya raunuatoieguna, baninama inam raḡanine taugu nam e kataiena aba è voivoie. Inam raḡanine taugu yaḡoro nam ewai sumaḡana. ¹⁴Be dà Badama na raunuatoima ḡarogue ya yovo be ya voiegu da tauna èi sumaḡe, be wainuapaḡo nopoguma ya moḡavuna. Deḡoda tauda dà Badama Yesu Keriso mate tà mia tenaḡana, inam kaudima nama tokare ḡarode ta tubuḡana.

¹⁵Banaga matabudi sibo a kataie da taugu aba yà giuena inam giu riuriukauinama be taudi sibo ai aninena: Yesu Keriso dobue ya yovona, banaga gewegewedima ei yawasanidina aubainama. Be matabudi nopodie taugu naumeki è gewagewa vavasaḡana, ¹⁶vutuna aubainama Yesu Keriso ya raunuatoieguna da tokare banaga matabudi ḡarogue ta kita be ta kataie da tauna ewai raba nuetauna da gewagewa banegidima tokare yawasanana kenakena nonoḡinama e utedina, deḡoda taudi Keriso tai

sumaĝena raĝanine. ¹⁷ Mamaitua tauna guyau miamia nonoĝinama. Tauna miamia moisirinama be guri nam i kataiena, tauna taunaĝa vutuna Mamaitua, be banaga matabuda sibo tauna isanama të kawa saĝe be të kaisuĝusuĝu nonoĝena. Inam riukaua.

Pol Timoti nuanama ya boruna

¹⁸ Timoti natuguma, uma giudima taugu yà riuemna: Aba noĝone awai perovetaena ĝarome ta tubuĝana, vutudi kwa noĝotidina. Tam inam riudima kwa ragaudi be vari verenama aubainama kwai ĝavia kauana. ¹⁹ Be am waisumaĝama kwa kaididi da badonaĝa, be noĝota didimanidima aba nuama e riuriuemna nama kwa voiedina, inam kedane tokare kwai ĝavia kauana. Banaga ĝesaudima taudi noĝota didimanidima abanuedima ya riuriuena nama nam ti voiedina, be tauwai katakatai kaikaiyovudima awai muriwatanedina. Vutuna aubainama adi waisumaĝama ya kovina, maika waga kabe kira debane i raukaisaĝa be i monumonu. ²⁰ Tautauĝoma rabui isedima Himeneas be Alexandra taudi mate inam banegidima nopodie. Vutuna aubainama Seitan nimane è biridina, dabudine taudi sibo a kataie be nam Mamaitua sibo ai diboĝa mu-naĝe.

Pol Timoti ya riuena da nema sibo ai taparoro bakona

2 Taumi aba sibo koya voia dokena inam umana: Noĝone taumi banaga be Mamaitua poudie ko midi be banaga aubaidima ko moiragi be Mamaitua koi baĝa da e sagudina. Be mate Mamaitua koi kaiwena banaga matabudi aubaidima. ² Inam kauinama teneĝine nama ko moiragina guyaguyau be waibabada aubaidima, da tauda tokare subae të mia genuana be Mamaitua të voteyete ye be të kawa vivirana. ³ Uma inam kua verenama Mamaitua tauwai yawasanidama, inam kauine ewai nuaverena. ⁴ Bani-nama tauna e ĝoeĝoena da banaga matabudi yawasana kenakena nonoĝinama sibo a banavi be riukaua waikatakatainama sibo a kataiena. ⁵ Baninama Mamaitua inam tenaĝa, be banaga tenaĝa Mamaitua be banaga poude e midimidina, inam Yesu Keriso, ⁶ tauna vutuna banaga matabuda taumidiĝaĝaridama, baninama Mamaitua raĝan ya boruborue Yesu Keriso na yawasanama ya i utaena banaga matabudi aubaidima, be yodi Mamaitua nuanama ya subana. ⁷ Taugu yà riuriu kauana be nam ama kaikaiyovuna, inam kauinama aubainama Bada ya vinegu da taugu apasol be vari verenama yà rauguguyena. Be taugu riukaua waikatakatainama eteni banegidima yài kataidi be tai sumaĝana.

Tautauĝoma be waiwaivi adi giuma

⁸ Taugu yà ĝoeĝoena taumi deĝo deĝo ami kaba wairawateĝeima raĝanine, tautauĝoma nimedima ta kaisuĝu be ta moimoiragina raĝanine, taudi sibo nopodima vereverene a moimoiragina, be nam medi bo ĝasi mate. ⁹ Be mate yà ĝoeĝoena da waiwaivi sibo

ai gara kua be tubuĝidima sibo a semo kuedina. Be nam yaba waimataveraveraudie debedima a waisiedi, be nam anibasa yabedima sibo a kotedi maika gara waimataveraveraudima, bo waisia ĝesaudima tabutabu maika posaru bo komakoma, inam avedi.

¹⁰ Deĝoda taudi Mamaitua tawai sumaĝena, naumeki da taudi voia veredie nopodima sibo ai siana, inam nama waisianama Mamaitua matane ya verena.

¹¹ Taparoro babadidima tawai katakataina raĝanine, waiwaivi sibo a voyaĝota, a kayokoa be ai beavaia ĝo-mana, be tautauĝoma adi waibadama dibune sibo a miana. ¹² Be taugu nam waiwaivi amawai aninedina da taudi tautauĝoma sibo ai katakataidi, ibewa da taudi sibo ai nuatuĝutuĝu, be nam sibo tautauĝoma adi gabuma a paĝo be ai bada. ¹³ Baninama Mamaitua noĝone Adam ya voia dokena, be muriĝa Ivi. ¹⁴ Be Seitan Ivi ya kaiyovue da ya beku be gewagewa ya voiena, be nam Adam. ¹⁵ Be waiwaivi adi noyama naumeki da sibo ai natunatunana. Be mate adi waisumaĝama Keriso ĝarone, be adi wainuapaĝoma sibo a kaigurate-di, be a mia kauana Mamaitua na ĝoane nama. Inam kedane tokare Mamaitua ei yawasanidina.

Ekalesia babadidima adi giuma

3 Uma giunama yodi aba yà riuemina inam riukaua: Deĝoda aita ekalesia debanama waibadenama e ĝoeĝoena, inam naumeki tauna noya verenama e ĝoeĝoena. ² Be inam baneginama tauna na yawasanama sibo umana:

- Tauna yawasana didimanine miemieninama,
- be nam aba e voia waigewa da banaga tai giugieue.
- Be tauna waivi tenaĝa e naĝi be vutunaĝa e rabena,
- be inam baneginama miamia genuaninama, be nam voivoia yabayababina,
- be tauna na noĝotama matabudi didimanidiĝa,
- be tauna voyaĝota be vivira baneginama,
- be banaga na vadae ta tavatavana taurabe kuedima.
- Be tauna Mamaitua na damma tauwai katakataidi-ma,
- ³ be nam tegobua banegina,
- be nam sorukeakea banegina.
- Tauna vovoyaĝotinama be nam kayokayo medimedina,
- be nam mane tauwai nuapaĝoenama banegina.
- ⁴ Tauna na vadama banegidima ei bada kuedina keda verene, be e kita da na sedama tauna ta voteyete ye. ⁵ Be deĝoda tauna na vadama banegidima ĝarodie nam ei bada kua, inam tokare nam teneteneĝina da Mamaitua na damma ĝarodie ei bada.
- ⁶ Be tauna nam sibo waisumaĝa vaunama banegina, baninama deĝoda tauna noponama rauguyaguyau e moĝavu, be tokare kovoĝa e banavina maika Seitan.
- ⁷ Be banaga nam waiwaisumeĝidi mate tauna sibo a vivivivirena be a kawakawa saĝena, be deĝoda

ibewa, inam tokare banaga tai giugiue be Diaboro na kwaroe e raukaisağa be e tikonina.

⁸ Be kauinama teneğina ekalesia taurabedima nama.

- Banaga matedie taudi banaga viviredima,
- be nam banaga tauriu waimatakoedi.
- Be nam tegobua banegidi,
- be nam kaiyovue a rarau mane bo a rarau purapura.
- ⁹ Taudi adi noğotama didimanine waisumağa waikatakataidima ta kaididina. Inam vutuna Mamaitua yai mağatarina ġarode.
- ¹⁰ Noğone ko kita wairuvedi, be değoda nam aba gewagewanama ġarodie ko banavi, naumeki da taudi Mamaitua na damma ta rabedina.

¹¹ Be kauinama teneğine adi waiwaivima nama.

- Banaga matedie taudi waiwaivi viviredima,
- be nam tawai mena bo tawai karakarakutu.
- Be taudi miamia genuanidima, be nam voivoia yabayababedi,
- be taudi waiwaivi patupatudidima.

¹² Be ekalesia taurabenama tauna waivi tenağa kavakava ya nağina. Be tauna na sedama be na vadama banegidima ei bada kauedina keda verene.

¹³ Değoda ekalesia taurabenama e noya kauana, banaga tauna tokare ta kawa sağe, be tauna ma raudebatorana Bada Yesu Keriso ei matematena banaga noğodie.

Mamaitua waikatakatai riuriukauinama ewai mağatarina

¹⁴ Taugu ya noğonoğotina da rağan ġaubonağa ya verauna ġaromie, be taugu yağoro uma letanama ya girugirumina tam ġarome, ¹⁵ baninama değoda taugu nam ya verau, tam kaite kuya kataiena da Mamaitua na vadae tauwai sumağa nema sibo a vivira bakona. Taudi vutudi riukaua Mamaitua miamia nonoğinama na damma, vutuna aubainama taudi Mamaitua na waikatakataima kadi tuatuama.

¹⁶ Mamaitua waisumağa riuriukauinama yai mağatarina ġarode, nam aniriuriu nuababağe, baninama inam umanama,

Keriso tubuğe ya mağatarana,

be Arua Babau ewai mağatarana da Keriso tauna naumeki didimana baneginama.

Be anea tauna a kitana.

Be tauwai sumağa dam matabuna ġarodie tauna a rauguguyena,

be banaga dobu matabuna tauna ai sumağe,

be Mamaitua ya nawena marae.

Tauwai katakatai kaikaiyovudima

⁴ Arua Babau umanama e riuriu yağedana, da rağan damodie tauwai sumağa ġesaudima tokare waisumağa ta gosedi be arua kaikaiyovudima tai muriwatanedina. Be mate taudi penama adi waikatakataima tai sumağedi be tai muriwatanedina.

² Banaga kaikaiyovudima taudi inam waikatakataidima kaikaiyovudima tawai daberaridina, baninama noğota veredima taudi ġarodie matabudi a yanisarana.

³ Inam banegidima tawai katakataina da banaga nam sibo ai naği. Be mate ta riuriuna da kani ġesaudima banaga sibo a widinedina. Be inam nam nama. Mamaitua kani matabudi ya voiedina anikani aubainama, be aitauga riukaua tawai sumağena, taudi Mamaitua tai kaiwe be inam kanidima ta kanidina. ⁴ Yaba matabuna Mamaitua ya voivoiedina inam taudi yaba veredima, be nam sibo tē riutuağaiedi. Tauda Mamaitua sibo tēi kaiwe be muriğa da tē kanina, be Mamaitua matane inam kanidima matabudi veredima, ⁵ baninama inam kanidima Mamaitua riune be moiragie tokare kani babaudima ta tubuğana.

Ekalesia babadidima nema sibo a mia be a noya bakona

⁶ Değoda inam giudima nama tauwai sumağa kwai katakataidina, naumeki da tam inam Yesu Keriso na taunoyama veremma. Inam kedane tokare banaga ta kataiem da tam Bada kwawai sumağena, be riunama vutuna kwawai muriwatane be kwa kanikani bagibagiena. ⁷ Giu poredima kaikaiyovudima be bua giudima kwa gosedina. Be kwa kita da tam kwa kaigurate be Mamaitua na ġoane nama kwa miana. ⁸ Be yawasana tubuğe tã kaiguratena inam naumeki, be tokare damone nam aba. Be yawasana Arue tã kaiguratena, inam ya vere kauana, baninama damone yawasana kenakena nonoğinama yodi da nokoi tokare tã banavina. ⁹ Riu matabudi è riuriuemna inam riukaua, be inam riudima sibo kuyai aninedi be kuya ragaudina. ¹⁰ Tauda tã noyanoya guratana da Mamaitua riunama tã daberarina da banaga tã sumağe be yawasana tã banavina. Baninama tauda Mamaitua yawayawasaninama tãwai sumağena. Tauna vutuna banaga matabudi ei yawasanidina, değoda taudi tai sumağena.

¹¹ Inam kaididima banaga kwa riu vavasağedi be kwai katakataidina. ¹² Tam banaga vaumma, be nam aita sibo ya kita waiyovoğem. Tam banaga matedie voia verediğa kwa voiedina, am giue, am yawasanae, am wainupağoe, am waisumağe, yodibe banaga tokare ta kitam be tai muriwatanemna. Be yawasana miremiredima nam kwa voiedi. ¹³ Be girugiruminama poranama be vaunama patara noğodie kwa siesievidi, kwa rarau guguyedi be banaga kwawai katakataidi be taugu ya verau munağana.

¹⁴ Be puyo Arue Mamaitua ya utemna nam kwa gose. Rağanine ekalesia babadidima nimedima debame a boru be am noyama awai perovetaena, dabudine inam puyonama kuya pağona. ¹⁵ Uma kaididima matabudi è riuriuemna kwa voiedina nuama tabutabune, dabudine banaga tokare ta kita da tam am waisumağama e moramorabana. ¹⁶ Am yawasanama be am waikatakataima rağan matabuna kwa kita yağedina, baninama değoda nama kwa voiana, tokare tam be tauwai beavaia mate kwai yawasana tenağemina.

5 Nam airaḡan bada poranama kwa riu badobadoe, avedi, be nuatauḡa ḡarone kwa giuna maika kabe tam tamaḡomim. Be tautauḡoma vaudima ḡarodie kwa giuna maika kabe tam tasitasim. ² Be waiwaivi poredima ḡarodie kwa giuna maika kabe tam tinatinam, be guguiḡi ḡarodie kwa giuna maika kabe tam nuvunuvum, be nam noḡota miremiredima mate.

Kaiyababa kadi raukurama

³ Deḡo kaiyababidima nam aitau taurabedi, inam taudi kwa rabe kauedina. ⁴ Be deḡoda kaiyababa na sedama bo yatayatanama tima miamia, naumeki da taudi sibo noḡone Mamaitua a vivire be adi dosima a rabe kauedina. Inam kauine taudi adi dosima be yateyatedima adi wairabarabama tawai maesina. Inam kauine Mamaitua ewai nuaverena.

⁵ Be deḡoda kaiyababa taunaḡa e miamiana, be nam aitau taurabena, tauna na noḡotama matabuna Mamaitua ḡarone ya boru, be kupi da suara e moiragi be sagu ewai baḡena. ⁶ Be deḡoda kaiyababa tubuḡina e rarau guyaguyauena, inam waivinama kaite arue ya gurina, avedi da yawayawasaninama e miamiana. ⁷ Inam giudima banaga kwa riu vavasaḡedina. Yodibe tokare nam aitau ei wavudi be e riuna, "Tam nam dosi kuma raberabe kauedina."

⁸ Be deḡo baneginama na vadama banegidima be na dosima nam e rabe kauedi, inam banaginama tauna na waisumaḡama e kawakawa koakoana. Inam baneginama na gewagewama ya moraba vavasaḡana, nam eteni banegidima maika.

⁹ Deḡoda ai kaiyababa e verauna isanama pepae boru saḡenama aubainama, kwa kita da tauna na modima 60 be nokoi ya naḡona. Tauna isanama kwa girumina da tauna sibo sagu ya paḡona. Be mate kwa kita da tauna na tauḡomama tenaḡa kavakava, ¹⁰ be banaga ta vivivivirena tauna na voiama veredima aubainama, maika seda ya yosiyosidi bo banaga na vadae a tavatavana taurabe kauedima, be tauna voyaḡote tauwai sumaḡa ḡarodie yawai taunoyana. Be banaga adi nuaboyae ya sagusagudi, be yaba veredima toitoi mate ya voivoiedina. Inam kaiyababinama isanama kwa girumina.

¹¹ Be banaga vaudima tawai kaiyababana, taudi nam isedima pepae kwa girumidi. Baninama avedi da taudi adi saugama kaite a boru da kabe nam tai naḡi munaḡa. Be yaḡoro taudi vaudima aubainama tokare tubuḡa na ḡoanama e raurubudina, taudi tokare aba Keriso ḡarone a sausaugena ta noḡota tuaḡaie be deḡoda wainaḡi munaḡa ta ḡoena. Be inam kedane adi saugama tokare tai kati kotovi, be kovoḡa ta banavina. ¹³ Nam vutunaḡa be mate taudi matagayawa, be vadaḡa ta naḡo babara tawai karakaraku, be banaga mududie giu ta ragaudi be ta giugiu nawedina kabe taudi adi giu. ¹⁴ Uma kauinama sabine yau raukurama kaiyababa vaudima ḡarodie yà boruboruna da taudi sibo ai naḡi, ai natunatuna be adi vadama a rabedina. Inam kedane na ḡaviama tokare nam teneteneḡina da ḡarone ei mena. ¹⁵ Be kaiyababa ḡe-

saudima kaiteka Keriso a gose be Seitan tawai muriwatanena.

¹⁶ Deḡoda ai waivi Bada Yesu tauwai sumaḡenama, be na vadae kaiyababa e miamiana, naumeki da tauna sibo inam kaiyababinama ya rabe kauena, be nam ekalesia vita e utedi. Be kaiyababa ḡesaudima wainua-toitoidima nam aitau da sibo a sagudi, naumeki da ekalesia taudi vutudi sibo a sagudina.

Mamaitua na damma babadidima adi giuna

¹⁷ Deḡoda ekalesia babadidima Mamaitua na damma tawai doka kauedina, naumeki da ko vivira kauedi be koi maesidina. Be aitauḡa da ta rarau guguya be tawai katakaina, taudi naumeki da maesa verenama ko utedina. ¹⁸ Baninama girugiruminama porane umana ya riuna,

"Kau kaikaivainama ami noyama e voivoiena raḡanine, nam mudunama ko panitom, ko gose da tauna e kanina."

be mate Bada Yesu ya riuna, "Taunoya naumeki da na maesama sibo ya paḡona."

¹⁹ Ekalesia kana badama nam kwai wavu yababe, be deḡoda banaga rabui bo rabuiteḡa tai matamatana, inam naumeki. ²⁰ Be aitau da gewagewa e voiena, tauna patara matedie kwa riu matai ḡomena, dabudi banaga ḡesaudima mate ta kita be ta nairana.

²¹ Mamaitua be Yesu Keriso be na aneama vinevinedima matedie yà riuriu vavasaḡemna da uma giudima kwa voteyetedina, be nam aitau kwai muri naḡonaḡo. ²² (v22a) Nam kwai paparana be ekalesia badanama vaunama debane nimamma kwa boru be kwai anina makaie, deḡoda na gewagewama tam mate tokare wavunama kwa paḡona. ²³ ²⁴ Baninama kwa noḡoti da banaga ḡesaudima adi gewagewama banaga matabudi ta kitedi be ta katakataiena da inam banegidima tokare kovoḡa ta banavina. Be banaga ḡesaudima adi gewagewama semoe ta kenakenana, be yaḡoro tokare ḡavoe ta maḡatarana. ²⁵ Be teneḡinama nama banaga ḡesaudima adi voiama veredima banaga matabudi ta kitedi be ta katakataiena. Be banaga ḡesaudima adi voiama veredima semoe ta kenakenana, be yaḡoro tokare ḡavoe ta maḡatarana.

(v22b) Kwa kita da tam veremma, nama Mamaitua matane kwa miana. (v23) Nam upa taunaḡa kwa tegotego, be waen ḡaubonama mate kwa tegona kapomma anisagunama aubainama, baninama tam kana raḡanie kwa sidasidana aubainama.

Taunoya adi giuna

6 Taunoya taudi adi babadama sibo a vivira kauedi. Inam kauine tokare Mamaitua isanama be dà waikatakataima nam ta kawa gewegewedi. ² Be deḡoda ami babadama waisumeḡidima, naumeki da ko vivira kauedi be nam ko noḡota tuatuaḡaiedi be ko riu-na, "Aa, inam tuatuaḡadama, nam bonedima tà vaie." Inam avedi, be ḡarodie ko noya guratana, baninama

taumi matabumi tauwai sumaġa, be inam kauine tau-
mi taudi ko sagudina.

**Waikatakatai kaikaiyovudima be waiguyau ri-
uriukauinama**

Inam riukauidima kwai katakataidi, be tauwai
sumaġa matabudi kwa riu guratedi da taudi sibo inam
riudima a voteyeteyedina. ³ Deġoda aitau waikatakatai
tabu ewai katakataimi, be dā Badama Yesu Keriso na
waikatakataima nam e ruva, bo Kuristen na mia kau-
ma waikatakatainama nam e ruva, ⁴ inam baneginama
nam aiyaba i kataiena, ibewa, tauna noponama rau-
guyaguyau be sida ya moġavuna. Vutuna aubainama
raġan matabuna giu banidima debedie ewai
saġasaġana. Be inam waisaġasaġanama damone
nuaraġaraġa, waikawa ġasiġasi, unura be
waikarakarakutu ta tubutubuġana. ⁵ Inam nama
banegidima raġan matabuna gewagewa tauwai
tubuġidima. Baninama taudi adi noġotama a sidana,
be nopodima waitupa kaiyovu a moġavuna, be nam
riukaua ti kataiena. Taudi tawai noġotana waikuristen
inam kabe waiguyau anipaġonama kedana.

⁶ Waikuristen nopone deġoda aba tē paġona inam
naumeki, baninama tauda inam Arue tēi guyauna.
⁷ Baninama tinadama yawai tubuġidana raġanine, tau-
da nam aiyaba te paġo be mate uma dobune te
tubuġana. Vutuna aubainama dā kaba gurima raġa-
nine, nam tokare aiyaba tā paġo be mate tā naġo. ⁸ Be
deġoda kani be ġara tē banavidina, inam naumeki.
⁹ Taudi aitauġa da waiguyau ta ġoeġoe guratena, taudi
raurubue ta bekubekuna, maika kwaro kabe i
tikotikonidi. Inam raġanine taudi nopodie noġota
gewegewedima be buebuedina toitoi ta saġasaġana.
Inam kaudie taudi gewagewae ta naġonaġona. ¹⁰ Ban-
inama mane wainuapaġoenama ko noġoti da inam
gewagewa tabu be tabu waramidima. Banaga ġe-
saudima adi waisumaġama a gosodina, baninama tau-
di mane ragaudima a ġoe guratena, aubainama a voia
munaġedi da nopodima nuaboya da nuaboya ya
moġavuna.

¹¹ Be tam Mamaitua ġaronama aubainama, inam
yawasanidima kwa gosaġa be kwa raurubu gurata da
yawasana didimanidie kwa miana. Be mate Mamaitua
na ġoane kwa miana, be waisumaġa, wainuapaġo,
damipore be voyaġota, vutudi kwa ragaudi da
ġarome. ¹² Be waisumaġa aubainama waiġavia verene

kwai ġaviana, yodibe yawasana kenakena nonoġina-
ma kwa paġona tam aubaimma. Tam matamata toitoi
noġodie kuya midie be kuya riuna da Keriso kuyai
sumaġena, inam raġanine Mamaitua ya vinemna da
inam yawasaninama kwa paġona. ¹³ Mamaitua yaba
matabuna yawasana tauutenama, be Yesu Keriso, tau-
na vutuna Pontis Paelat noġone ya midie be riukaue ya
giuna. ¹⁴ Taudi matedie taugu yā riuriu vavasaġemna
da uma giudima matabudi kwai muriwatanedina da
tam tokare nam aitau aba gewagewanama ġarome e
vato. Nama kwa miana, naumeki da raġan
boruborune dā Badama Yesu Keriso e maġatarana.

¹⁵ Inam raġaninama Mamaitua boni ya vinena, tauna
vutuna Mamaitua vere vavasaġinama. Be taunaġa
riukaua Bada be guyaguyau matabudi adi guyauma,
be babada matabudi adi Badama. ¹⁶ Tauna taunaġa
nam airaġan e guri. Be na kaba miama inam yana bo-
ruminama yai rewapana vavasaġana, nam aitau
teneteneġina da na kaba miama diane e naġo. Be nam
aitau deġo, boni da yodi i kita rubuna. Tauna isanama
tā kaisuġu nonoġena, be rewapana tauna ġarone e ke-
nakena nonoġana. Inam riukaua.

¹⁷ Banaga waiguyaudima uma dobune kwa riu
vavasaġedi da taudi nopodie nam sibo a rau-
guyaguyau, bo adi noġotama adi waiguyau a biridi,
avedi, baninama inam yabedima matabudi tokare ta
samoana. Be taudi Mamaitua vutuna tai sumaġena.
Tauna vutuna yaba toitoi veredima nuadama aniwai
nuaveredima aubainama e uteutedana. ¹⁸ Be kwa riu
vavasaġedi da taudi vere ta voiedi be tai guyauena. Be
nuedima tabutabune adi banagama ġarodie ta
pairuna. ¹⁹ Inam kauine taudi ta vovo kaukauana adi
waiguyaua raġan muriġa aubainama da taudi tokare
yawasana ta paġona, be inam yawasaninama tauna ri-
uriukauinama.

²⁰ Timoti, kwa rabe kauem be am noyama aba Ma-
maitua ya uteutemna, vutunaġa kwa kita watanina. Be
banaga adi giuma kaikaiyovudima nam kwa ragaudi.
Inam giudima nam Mamaitua na riukauama timawai
muriwatanena. Taudi Mamaitua tauwai diboġinama,
be taudi ta riuriuna da inam vutuna kabe Mamaitua na
katai, inam matabuna kaiyovu. ²¹ Be taudi ta riuriuna
da Mamaitua na riukauama kabe ti katakataie, ibewa
da taudi waisumaġa riuriukauinama a yakasina.

Mamaitua na raukiviverema ġaromie e kenana.

2 Timoti

Pol na waikaiwama

1 Taugu Pol, Yesu Keriso na apasolma Mamaitua na ġoane ya riuporeguna da yawasana ya sausaugena ya rauguguyena. Be aitauga Yesu Kerisoe ta miamiana, taudi inam yawasaninama ta paġona.

²Tam Timoti ġarome uma letanama ya girugirumina. Am waisumaġe tam taugu natuġomiguma. Tamadama Mamaitua be da Badama Yesu Keriso adi raukiviverema, adi raunuatoima be adi subama ġarome ta kenana.

Waipatutu rauduġunama

³Timoti, taugu Mamaitua ya wai kaiwena tam aubaimma. Tauna vutuna yau noġotama verene ya wai taunoyena, maika nema waġawaġaguma waġewaġedima a voivoiana nama. Be taugu raġan matabuna kupi da suara aubaimma ya moimoiragina. ⁴Tam be taugu tawai yamonedana raġanine, matasurumma yaġoro ya noġonoġotina. Vutuna aubainama taugu ya ġoeġoe guratena da sibo e kita munaġem be nuaguma ya verena.

⁵Taugu e kataiena da tam Bada kwawai sumaġa guratena, maika nema boni yatamma Rois be tinamma Yunis awai sumaġana nama. ⁶Vutuna aubainama taugu nimaguma debame e boruboruna raġanine, Mamaitua na puyoma ya utemna, vutuna kwa noġotina. Be inam puyonama kwa suve waikarakarati da e morabana, vutuna aubainama taugu ya riuri guratemna. ⁷Mamaitua nam aninaira bo anitunimayaġa aruinama i utedana, ibewa da tauna Arua ya utedana inam rewapana, wainuapaġo be rabemunaġedama aubainama.

⁸Vutuna aubainama da Badama Yesu varinama giunama banaga ġarodie nam kwa tunimayaġa. Be mate taugu Bada isane e diburana nam kwa tunimayaġegu. Be naumeki da tam kwai nuatoitoi saguguna vari verenama aubainama. Inam vutuna aubainama Mamaitua rewapana ya utedana.

⁹Tauna vutuna ya yawasanida be ya vinedana da yawasana babaune ta miana. Baninama nam taudame da verema aubainama i yawasanidana, ibewa da Mamaitua na raukiviverema be na ogama ruvane. Inam raukiviverenama Yesu Kerisoe ya utedana, muriġa da yaba matabudi ya tubuġidina. ¹⁰Be yodi Tauwai yawasana Yesu Keriso ya yovoyovona raġanine, inam ogedima ya voivoiedina ewai maġataridina. Yesu Keriso tauna vutuna guri ya vaikoakoana, be vari verenama nopone yawasana kenakena nonoġinama

kedanama ya kataidana. ¹¹Mamaitua taugu ya vineguna da inam varinama verenama ya rauguguyena, be mate ya vinegu da taugu apasol be tauwai katakatai.

¹²Vutuna aubainama yodi uma dibure ya wai nuatoitoina. Be taugu yodi nam vutuna ama tunitunimayaġena, baninama taugu e kataiena da Yesu vutuna ya wai sumaġena. Be e katai kauena da tauna teneteneġinama da inam noyanama nimague ya boruboruna e rabe kauena, naumeki da raġan boruborune ya tavana.

¹³Aba ġarogue kuya vaivaie be kuya kitakitana, kedanama teneġinama kwai muriwatanena. Be Yesu Kerisoe kwa miana, waisumaġe be wainuapaġoe. ¹⁴Be Arua Babau tauna vutuna nopode e miamiana na sague, Mamaitua riukaua ya uteutemna kwa rabe kauena.

¹⁵Be tam kuya kataiena da tauwai sumaġa Eisia provinsne veraveraudima, taudi yau waikatakataima a tuaġaiena, vutuna aubainama taudi a gose poreguna, be Paigelas be Emogenas taudi mate a goseguna. ¹⁶Be Bada na raukiviverema Onesporos be na vadama banegidima ġarodie sibo ya kenana, baninama tauna raġan matabuna ya vakitagu be yawai nuavereguna. Avedi da taugu dibure, be tauna yaġoro vakitaguma nam i nairana. ¹⁷Be tauna Rom nopone ya tavatavana raġanine, tauna ya wanawana gurata da taugu ya banaviguna. ¹⁸Bada sibo Onesporos ya anine be ya raunuatoiena, Keriso na kaba verauma raġanine. Tam kuya kataiena da tauna Epesesma ya sague kaueguna.

Yesu Keriso na taunoyama verenama

2 Be tam Timoti natuguma, kwa moiragi da Yesu Keriso na raukiviverema Mamaitua e voiem da kwai rewapanana. ²Aba taugu ewai kataimna banaga toitoi noġodie, vutudi banaga patupatudima be waikatakataiyaġa banegidima kwai kataidina, be taudi mate banaga ġesaudima tokare tai kataidina.

³Tam Keriso na tauwai ġaviama veremma, vutuna aubainama pipiripi matabuna kwai dami poredina maika taugu. ⁴Tam Keriso na tauwai ġaviama aubainama nam uma dobunama na yawasanama ta taiparam, baninama deġoda, tokare tori matanama nam kwa tainuavere. ⁵Teneġinama nama reisis banegidima tokare prais nam ta paġo yababe, ibewa da noġone reisis raukuranama sibo a voteyeteyedina. Be teneġinama nama tam, Bada na raukurama sibo kuya voteyeteyedina. ⁶Be nama tausipi kwa noġoti: Aitau da

e sipisipi guratana, tauna ġarone maura e kenakenana, be tauna sibo ya kani dokana. ⁷ Uma kaudima aba yà riuriemna, vutudi kwai nuanoġonoġotedina, be Bada e sagum da yaba matabudi tokare kwa katai kaudina.

⁸ Nam airaġan nuamma e koa da Yesu tauna vutuna guyau Deivid na dame ya tubuġana, tauna ya guri be Mamaitua ya kawa midisuġu munaġena. Inam vari verenama vutuna taugu yà rarau guguyena. ⁹ Vutuna aubainama banaga taugu a panigu be dibure yàwai nuatoitoina maika kabe taudanedanene. Be Bada riu-nama taudi tokare nam ta pani be teneteneġina. ¹⁰ Taugu pipiripi matabudi yà damidami poredina, baninama yà ġoġoena da Mamaitua na vinevinema banegidima yawasana boruboruminama be kenakena nonoġinama Yesu Kerisoe ta paġona.

¹¹ Uma riudima yà riuemina inam riukaua: Deġoda tauda tauna mate tē guri tenaġana, naumeki da tauda tokare tauna mate tē mia tenaġana.

¹² Deġoda pipiripi tē dami poredina, naumeki da tauda tokare tauna mate tē bada tenaġana.

Deġoda tauna tē boviena, naumeki da tauna tokare nama e bovidana.

¹³ Deġoda tauda aba Keriso ġarone ta saugana, be inam sauginama deġoda tokare tē kati kotovina, be tauna aba ġarode ya sausaugena, inam sauginama tokare nam ei kati kotovi.

Baninama tauna tokare nam teneteneġina da tau-name e bovi munaġe.

Waikatakatai kaikaiyovudie kwa rabe kauemna

¹⁴ Banaga matabudi uma riudima kwa riuwai noġotidina. Taudi Mamaitua isane kwa riu vavasaġedi da nam giu ġesaudima kaikaiyovudima debedie tawai saġasaġa. Baninama inam nama giudima nam ban-ibiribiridi, be tauwai beavaia ta kawakawa nuababaġi-di be adi waisumaġama ta kawakawa gewagewana.

¹⁵ Mamaitua na noyae kwa kaiguratena, yodibe tauna e kitam be e riuna, "Tam taunoya veremma." Inam raġanine tam tokare nam kwa tunimayaġa, baninama tam kaite Mamaitua riunama didimane kwawai katakainta. ¹⁶ Banaga giu miremiredima be kavekavedima taugiuwedima nam kwai beavaiedi, ave-di. Baninama banaga nama ta voivoiana, taudi tokare Mamaitua ta mia tautaurie, ¹⁷ be adi waikatakataima gewagewanama e daberarana sida guriguri maika. Be inam damnama nopone inam Himeneas be Piletas taudi mate, ¹⁸ baninama taudi riukaua a vakaiyati be ta riuriuna da gurie be midisuġu munaġa inam bonika ya tubuġa be ya kovina. Taudi inam giudie taudi banaga ġesaudima adi waisumaġama ta kawakawa gewagewedina.

¹⁹ Be Mamaitua na giuma riuriukainama yaġoro bagibaginaġa ta midimidina, tuatua keritau maika. Be inam tuatuanama bogane Mamaitua na giuma umanama e kenakenana: "Mamaitua ya kataiedina

aitauġa tauna ġaroġaronama". Be: "Aitau da e riuna tauna Mamaitua ġaronama, naumeki da tauna gewagewa matabudi e gose poredina."

²⁰ Vada dosinama nopone taragai tabu be tabu ta kenakenana. Taragai veredima inam gold be siruvae a voiedina. Be ġesaudima inam kaie be doġae a voiedina. Taragai veredima inam taudi raġan dosidima aubaidima, be taragai ġesaudima inam raġan ġoma aubaidima. ²¹ Vutuna aubainama tam aitau deġoda Mamaitua matane kwa kawa vere munaġemna, inam raġanine tam babaumma taragai verenama maika, tam tokare Mamaitua e paġomna na noyama verenama voienama aubainama.

²² Be yarayaraga be guguini adi yawasanama gewegewedima kwa naġo poredina. Be aitauġa nopodima verene Mamaitua tawai sumaġena, taudi mate koi rawateġeimi be didimana, waisumaġa, wain-uapaġo be suba kededima, vutudi koi muriwatanedina.

²³ Tam banaga adi giuma kaikaiyovudie be bue-buedie tawai saġasaġana nam kwai beavaiedi, ave-di. Baninama inam giudima damodie waikawa riuriu be waikawa ġasiġasi ta tubutubuġana. ²⁴ Bada na taunoyama tauna nam ei kawa riuriu, ave-di. Be tauna kivinama e verena banaga matabudi ġarodie, tauna sibo tauwai katakatai verenama, be pipiripi taudami-poredima. ²⁵ Bada na taunoyama tauna ave-di da ta riuriu tuatuaġaiena, be tauna yaġoro mareġa tauriu tu-atuaġaienama ei katakataidina. Dabudine deġoda Mamaitua e voiedi da nuedima ta vitaredi be Mamaitua na riukauama tai aninena. ²⁶ Inam raġanine taudi tokare matedima e kaya be Seitan na kwaroma ta vorena. Tauna vutuna na kwaroe ya vunuġidi be na ġoane nama ya nawenawedina.

Raġan damonama na pipirima

3 Be uma kwa noġoti, raġan damone tokare pipiripi be nuaboya dosidima ta tubuġana. ² Inam raġandie banaga tokare

- taudime tai nuapaġo munaġedina,
- mane tai nuapaġoena,
- ta kawa saġe munaġedina,
- ta rauguyaguyauna,
- tai diboġana,
- adi dosima ta rawaġaiġaiedina,
- vere nam taikaiwa ġaredi,
- yawasana babaudima ta tuaġaiedina,
- ³ nam tai nuapaġo,
- nam noġotaporaġa ġarodie e kena,
- tai menamena guratana,
- ta voia yabayababana,
- kividima e korokoro vavasaġana,
- vere ta tuaġaiena,
- ⁴ adi banagama ta biri dobiġedina,
- nam noġota kaua ġarodie e kena,
- noġota poupouta ġarodie e kenana,
- tubuġa na ġoanama tai nuapaġoena be nam Mamaitua,

- ⁵ ta voiana maika kabe Kuristen, be Mamaitua na rewapanama nam ti kataiena.

Inam nama banegidima nam mate koi popo. Inam kaudidima matabudi aubaidima raġan damone piripiri be nuaboya dosidima ta tubuġana, ⁶ baninama taudi vadaġa ta naġo be waiwaivi nuateketekedima ta karakarava nawedina. Be inam waiwaividima taudi gewagewa nopodima ya moġavu taritarina, be gewagewa tabu be tabu e kawakawa neġeneġedina. ⁷ Inam nama waiwaividima waikatakatai tabu be tabu tawai muriwatanedina, be nam airaġan aiyaba tima katakatai rubuena. ⁸ Inam tauwai katakataidima kaikaiyovudima taudi maika Janes be Jambes † taudi boni Mousis a riuriu tuatuaġaiena. Be yodi uma tauwai katakataidima kaikaiyovudima teneġinama nama Mamaitua na giuma riuriukauinama ta riuriu tuatuaġaiena. Taudi adi noġotama ya sidana, be adi waisumaġama inam matabuna kaiyovu. ⁹ Taudi tokare nam aikedae ta potitava, baninama banaga matabudi tokare adi sidama ta kitana.

Avedi da piripiri tam yaġoro kwa rauguguyana

¹⁰ Taugu aba aubainama yà noyanoyana inam tam kuya kataiena, be yau waikatakataima be yau yawasanama matabudi tam kuya kataiedi be kwawai muriwatanedina. Be yau waisumaġama, yau mianue-tauma, yau wainuapaġoma, yau wainuabagibagima, matabudi tam kuya kataiedina. ¹¹ Be Antiok, Ikonium be Listra meagaidie nema a raukivi gewagewa bakegu be ei nuatoitoina, inam matabudi tam kuya kataiedina. Taugu taudi nimedie be Bada yai yawasaniguna. ¹² Be riukaua da banaga Yesu Keriso tawai muriwatanena, taudi mate tokare raukivigewagewa ta banavidina. ¹³ Be banaga gewegewedi be kaikaiyovudima taudi ta naġo be banaga ta kaiyovuedi be ta biribiri waideġedina. Vutuna aubainama Seitan taudi mate e kaikaiyovuedina. Inam kauine taudi adi gewagewama ta tatai morebidina.

¹⁴ Be Timoti, tam kuya kataiena da tauwai katakataimma tauma patutu banegimaima. Vutuna aubainama aba kawai kataim be kuyai sumaġena, vutuna kwa kaididina, baninama tam kuya kataiena da inam vutuna riukaua. ¹⁵ Tam raġanine ġaubome da yodi, Mamaitua riunama girugiruminama kuya kataiena. Be inam giudie tam nuauyauya kwa paġo da kwai sumaġa be yawasana Yesu Kerisoe kwa paġona. ¹⁶ Baninama Girugiruminama matabuna inam Mamaitua riunama. Mamaitua vutuna banaga noġota ya utedi da riunama a girumina. Inam riunama aniwai katakatai aubainama, be banaga ei kataidi da deġo tauna gewagewa be deġo tauna vere be anikawa didimana, be mate ewai kataidana da nema sibo didimanae tē mia bakona. ¹⁷ Vutuna aubainama tauda Mamaitua na banagama, be yodi teneteneġinama da na ġoanama veredima matabudi tã voiedina.

† Exodas 7:11,22 ko kita nema ya riu bakona. Be inam yabedimma tauvoiedima banegidima isedima inam 'Yanes' be 'Yambes'. Taudi inam guyau Pero na banagama.

⁴ Be Yesu Keriso e maġatarana raġanine, tauna tokare banaga yawayawasanidi be guriguridima matabudi e etaredina. Inam raġanine Bada na waiguyaua dobue banaga ta kitana. Bada Yesu be Mamaitua matedie taugu yà riuriu vavasaġemna ² da raġan matabuna tam Mamaitua riunama kwa rauguguyena, avedi da banaga adi ġoana bo nam adi ġoana, tam yaġoro ġarodie kwa rauguguyena. Waikatakatai verene banaga kwa duġudi, kwa kawa didimanidi be gewagewa tauvoienama kwa riutu-aġaiedina. Inam yabedima matabudi voyaġote kwa voiedina.

³ Raġan e veraverauna e tavana, inam raġanine banaga tokare waikatakatai riuriukauinama waibeavaienama nam ta ġoe. Ibewa da taudi beedima ei ġaraġarana tauwai katakatai kaikaiyovudima adi giuma vaienama aubainama. Inam vutuna aubainama taudi mabidie adi tauwai katakataima ta wanedi be tawai beavaiedina. ⁴ Taudi waikatakatai riuriukauinama waibeavaienama ta tuaġaie be giu poredima kaikaiyovudima waibeavaiedima ta ġoedina.

⁵ Be tam Timoti, yaba matabuna ġarone kwa kita kaua da nam banaga ta kawa nuaraġaraġam. Tam naumeki da piripiri matabuna kwa dami poredi be am noyama da vari verenama kwa rauguguyena. Inam vutuna am noyama Mamaitua ya utemna, kwa voie da kwa raudamoena.

Pol na giuma damonama

⁶ Be taugu kaiteka yau gurima raġaninama e tavatavana da yà gurina. Be kosiniguma e rauġinina waen ol-ta debane ta rarau puyoena maika. ⁷ Taugu waiġavia verene Bada aubainama è ġavianana. Taugu reisis èi kovina, yodi parata boruborune è tavana, be taugu yau waisumaġama è kaididina naumeki da yodi. ⁸ Vutuna aubainama yodi Bada yau maesama ya kaididi be e raberabena. Be maesa inam umanama: Bada ya riueguna da taugu banaga didimaniguma tauna matane. Be Bada tauna vutuna didimana tauwai tarapirienama, be na kaba verau munaġama raġanine yau maesama e uteguna. Inam nam tauguġa, ibewa da banaga aitauga na kaba verau munaġama ta ġoeġoe gurate be ta raberabena, taudi mate e utedina.

⁹ Timoti kwa kita da waiġapa ġarogue kwa tavana. ¹⁰ Baninama Demas tauna uma dobunama yai nuapaġo guratena aubainama, ya gose poregu be ya naġona Tesalonaikama. Be Kresens ya naġona Galesia be Taitos Dalmasiama ya naġona. ¹¹ Yodi Luk taunaġa taugu mate ka miamiana. Tam kwa veraverauna raġanine Mak mate kwai doka verauġena ġarogue, be tauna uma dabudine yau noyae e saguguna. ¹² Taugu Taikikas è riupore nawena Epesesma. ¹³ Be kwa veraverauna raġanine, yau kwamama Troasma Kapas na vadae è gosena mate kwa paġona. Be yau bukama be yau pepama ġesaudima è girugirumidina, mate kwa ragaudina.

¹⁴ Irama tauvoiedima Alexanda, tauna gewagewa toitoi ġarogue ya voiedina. Be Bada tokare na kovoġa-

ma e utena. ¹⁵ Be tam mate kwa kita kaua da nam gewagewa ġarome e voie, baninama tauna dà waikatakataima ewai ġavia guratena.

¹⁶ Banaga etareguma awai karena raġanine, yau banagama matabudi a naira poreguna, be nam aitalu i kaisaguguna. Bada naumeki da adi gewagewama e noġota porena. ¹⁷ Be Bada tauna vutuna diague ya mi-di be rewapana ya utegu da taugu vari verenama tabutabunama yà rauguguyena eteni banegidima ġarodie da taudi ta vaiena. Inam raġanine taugu sibo è gurina, be Bada yai yawasana munaġeguna. ¹⁸ Taugu è katai kauena da aitalu gewagewa ġarogue e veraver-auġena raġanine, Bada tokare ei yawasaniguna. Be tauna tokare ei doka nawe kaeguna marae be dabudine na waiguyaue tauna mate ka miana. Tauna vutu-

na Bada isanama sibo tè kaisuġu nonoġena. Inam riukaua.

Pol na waikaiwama damonama

¹⁹ Prisila be Akwila yàwai kaiwedina, be Onesporos na vadama banegidima mate. ²⁰ Erastas tauna Korintma è gosena be Toropimas ma sidana Miletasma è gosena. ²¹ Be tam kuya raurubu gurata da sibo ġarogue kuya tava makaina, muriġa da bodubodu. Yubulas, Pudens, Linas, Klaudia be tauwai sumaġa matabudi uma dabudine, tam tawai kaiwemna.

²² Bada aruimma e rabena. Be na raukiviverema matabumi ġaromie e kenana.

Taitos

Pol na waikaiwama

Kapore Taitos,

1 Taugu Pol, Mamaitua na taunoyama be Yesu Keriso na apasolma. Bada taugu ya vineguna da Mamaitua na vinevinema, banegidima yà sagudi da adi waisumağama èi rewa panana. Be mate riukaua yài katakataidi da taudi Mamaitua na ġoane ta miana. ²Inam waisumeğine tauda tè kataiena da tokare yawasana kenakena nonoğinama tà pağona, vutuna Mamaitua boni ya sausaugena, muriğa da yaba matabuna yai tubuğidina. Be Mamaitua nam airağan e kaiyovueda. ³Be rağan boruborune tauna inam varinama yai mağatarina. Be Mamaitua tauwai yawasanidama ya vineguna da taugu inam varinama banaga ġarodie yà rauguguyena.

⁴Tam Taitos ġarome uma letanama yà girugirumina. Am waisumağe tam taugu natuğomiguma. Tamadama Mamaitua be tauwai yawasanidama Yesu Keriso adi raukiviverema be adi subama ġarome ta kenana.

Taitos Kret nopone ekalesia babadidima e vinedina

⁵Tam Kret bonabonane è gosemna, baninama dà noyama kwa kaiğavutinama aubainama, tam meagai da meagai nopodiğa kwa nağo be ekalesia adi babadama kwa vinedina. ⁶Be ekalesia debanama tauwai badenama tauna sibo tauğoma, be tauna na yawasanama sibo umanama:

- Tauna yawasana didimane e mia be nam aba e voia waigewa da banaga tai giugie.
- Be tauna waivi tenağa e naği be vutunağa e rabena.
- Be na sedama sibo waisumeğidima be nam beapoteptedi be rawarawa ġaiğaidi.
- ⁷• Be mate ekalesia debanama tauwai badenama tauna Mamaitua noya ya utena aubainama umanama yawasanidie sibo ya miana.
- Tauna yawasana didimane e miana, be nam aba sibo ya voia waigewa da banaga ai giugie.
- Be tauna nam e kawa sağe munağe be banaga matedie e rauguyaguyau,
- be nam meditupo banegina,
- be nam tegobua banegina,
- be nam sorukeakea banegina,
- be nam kaiyovue e rarau mane bo e rarau purapura.
- ⁸Be banaga na vadae ta tavatavana taurabe kaudedima.

- Be tauna yawasana veredima tauğoedima.
- Be inam baneginama tauna miamia genuaninama, be nam voivoia yabayababina,
- be tauna na noğotama matabudi didimanidiğa,
- be tauna Mamaitua na ġoane nama e mianana,
- be na yawasanae tauname e rabe munağena.
- ⁹Ekalesia debanama tauwai badenama tauna Mamaitua riunama awai katakataina, vutudi e kaidididi da bagibaginağa. Inam rağanine tauna tokare teneğinama da inam waikatakataidie sibo banaga ġesaudima mate yai katakataidi be ya riutuağaiidina. Be riukaua tauriutuatuğaienama banegidima, dabudi ta kita be ta kataie da taudi inam ta kaikaiyovuna.

¹⁰Baninama banaga toitoi riukaua tauriutuatu-ağaienama be tauboru waideğa banegidima ta miamiana. Inam kaua Jius banegidima adi voia ġomama nama, taudi ta riuriuna da banaga tarawatu tai muriwatanena, yodibe yawasana ta pağona. Be inam giudima matabudi kaiyovu. ¹¹Inam banegidima kwa riutuağaidina, baninama taudi adi waikatakataima kaikaiyovune dam toitoi adi waisumağama ta kawakawa gewegewedina. Inam tauwai katakatai kaikaiyovudima maneğa tawai matanedina. ¹²Boni nuauyauya baneginama tenağa Kret nopone tauna umanama ya riuna, "Kret banegidima taudi matabudi kaikaiyovudima, kivikorokorodima, matagayagayawidima be kaniposa banegidima." ¹³Inam riukaua. Vutuna aubainama kwa riutuağai vavasağedi be kwa voiedi da adi waisumağama Bada ġarone ei rewapanana, ¹⁴be nam Jius adi giurma kaikaiyovudima bo adi tarawatuma tai beavaiedi. Be banaga aitauga riukaua taumia tautaurienama nam adi giurma ta vaiedi be tai muriwatanedi.

¹⁵Aitauga nopodie nam mira, taudi ġarodie yaba matabudi nam miremiredi. Be aitauga nopodie mira be nam timawai sumağana, taudi ġarodie yaba matabudi miremiredima, baninama taudi nopodima be adi noğotama a mirana. ¹⁶Taudi ta riuriuna da Mamaitua kabe ti katakataie, be adi yawasanama ewai mağataridina da taudi Mamaitua nam ti kataiena. Taudi rawağaiğai banegidima be banaga tawai mataravuğeidina. Taudi nam tokare aiyaba verenama ta voie be teneteneğina, ibewa ġoma.

Waikatakatai verenama animia kau aubainama

2 Waikatakatai verenama ruvane, nama banaga kwai katakataidina. ²Tautauğoma poredima kwai katakataidi da taudi sibo a mia genuanana be nam a

voia yabayababa. Be taudi banaga viviviredima sibo a mia be taudime a rabe munaḡedina. Be adi waisumaḡama sibo yai rewapana be nopodima wainu-apaḡo ya moḡavuna, be piripiri raḡandie nuedima sibo a taibagina.

³ Be kauinama teneḡinama waiwaivi poredima nama kwai katakataidi da taudi sibo viviviredima a miana, Bada na tauwai muriwatanama maika. Be taudi nam sibo awai mena be nam sibo a tegotego bua, inam avedi. Be taudi waikatakatai veredima sibo a voivoiedina. ⁴ Uma waiwaividima poredima taudi sibo waiwaivi vaudima ai katakataidi da taudi sibo adi tautauḡomama be adi sedama ai nuapaḡoedina, ⁵ be mate taudime sibo a rabe kauedi be nam tautauḡoma ḡesaudima mate ai naḡo dobira. Be mate adi vadae sibo ai rabaraba kauana. Raḡan matabuna kividima sibo a vere, be adi tautauḡomama adi waibadama dibune sibo a miana. Inam kauine banaga tokare Mamaitua riu-nama nam tai kwatekwateve.

⁶ Be kauinama teneḡinama yarayaraga kwai katakatai yaḡedi da taudime sibo a rabe kauedina. ⁷ Be tam yawasana veredima kwa voiedi da taudi dabudine ta kita be tai muriwatanemna. Waikatakataidima raḡanine, tam didimanae be riukaue kwai katakataina, be bonama ei rewapanana nam kwai digidigiriedi. ⁸ Be am waikatakataima sibo ya didimana be ya vere vavasaḡana. Inam raḡanine banaga tokare nam teneteneḡina da ta riu tuatuaḡaiem. Be tauriu tuatuaḡaiema tokare ta tunimayaḡana, baninama taudi nam aba gewagewanama ḡarome ti vaiena da ta giue.

⁹ Taunoya yababa kwai katakataidi da yaba matabuna ḡarone adi babadama adi waibadama dibune sibo a miana. Be taudi a raurubu da adi babadama sibo a kawa nuaveredina, be nam ḡarodie a riu viravira. ¹⁰ Be taudi nam adi babadama ḡarodie sibo a danedanene, avedi. Be taudi adi yawasanae adi babadama sibo a kitedi be a kataiedi da taudi naumeki taunoya patututudima. Inam kauine tokare Mamaitua tauwai yawasanidama riunama banaga nuedima e soruna.

¹¹ Mamaitua na raukiviverema kaite ya maḡatarana banaga matabudi ḡarodie. Be inam raukiviverene banaga tokare yawasana ta paḡona. ¹² Inam kedane Bada e riuriuedana da gewagewa be dobu adi wainu-averema nam sibo tēi muriwatanedi avedi, be didimanae tã mia be tã rabe munaḡedana. Be Yesu Keriso, tauna vutuna Mamaitua dosinama be tauwai yawasanidama tã raberabena maika, tauda uma dobune Mamaitua na ḡoane nama tã miana. Tauda tē kataiena da tauna ma borumina be ma neneḡarina e maḡatarana. ¹⁴ Tauna vutuna na yawasanama yai uta munaḡena tauda aubaidama, be dã gewagewae ya ku-vesida be nopodama ya koḡa porena. Inam kedane tauda yodi tauna na banaga ḡomama tē tubuḡana, aubainama tauda vere voiedima tã ḡoeḡoe kauedina.

¹⁵ Inam giudima vutudi banaga kwai katakataidi be kwa duḡudina. Be deḡoda aitu gewagewae e naḡon-

aḡona, tauna kwa riutuaḡaiena, baninama tam rewapana ḡarome. Be nam aitu e kita waiyovoḡem.

Vere ko voie

3 Banaga kwa riu wainoḡotidi da waibabada be gabeman adi waibadae sibo a mia be a voteyeteyedina. Be taudi raḡan matabuna sibo yaba verediḡa a voivoiedina. ² Be taudi nam aitu ḡarone sibo awai mena bo nam awai kawa ḡasiḡasi, avedi. Be taudi adi banagama mate sibo a voyaḡota be ai turana kauana.

³ Tauda mate boni bua na miane tē miamiana. Inam raḡanine tauda Mamaitua tē rawarawa ḡaiḡaie be banaga awai kedadoka waigewadana. Be tauda dobu be tubuḡa adi ḡoane tēwai yaragana. Be dã yawasanama gewegewedima maika unura be waikawa gadoḡai nopodama ya moḡavuna. ⁴ Be Mamaitua tauwai yawasanidama na raukiviverema, be na wainuapaḡoma ya maḡatarana raḡanine, ⁵ tauna yai yawasanidana. Inam nam dã verema aubainama i yawasanidana, ibewa da na raunuatōie yai yawasanidana. Mamaitua dã gewagewama ya koḡa porena raḡanine, tauda tē tubuḡa vitara be Arua Babaue yawasana vaunama ya utedana. ⁶ Baninama Yesu Keriso tauwai yawasanidama aubaidama ya gurina aubainama, tauna Arua Babau debade ya ḡini porena. ⁷ Tauna na raunuatōie ya kawa didimanidana, aubainama yodi tē kataiena da tauda tokare yawasana kenakena nonoḡinama tã paḡona. ⁸ Uma giudima yã riuriuemna, inam matabudi riukaue. Be taugu yã ḡoeḡoena da inam giudima kwa giu guratana aituḡa Mamaitua tawai sumaḡena ḡarodie, yodibe taudi ta kita kaua da raḡan matabuna yaba verediḡa ta voiedina. Inam yabedima veredima vutudi tokare banaga ta sagudina.

⁹ Be banaga giu buebuedima debedie tawai saḡasaḡana, nam kwai beavaiedi. Be mate aituḡa kimta poredima ḡarodie yawasana ta kerikeri wanedi be Mosis na tarawatuma mate debedie tawai kawa ri-uriuna, nam kwai beavaiedi. Inam giudima nam ban-ibiribiridi, be giudima tokare nam aitu ta sagu. ¹⁰ Be banaga aitu da ekalesia e daridariḡena, inam baneginama raḡan tenaḡa bo rabui nama kwa riutuaḡaiena. Be deḡoda e raukosoḡaiḡaina, naumeki da kwa kita yababena, be nam mate koi popo. ¹¹ Tam kuya kataiena da inam nama banegidima taudi gewagewa da gewagewa nopodima ya moḡavuna, vutuna aubainama taudime adi gewagewama ewai maḡatarana da taudi gewagewa banegidima.

Pol na giuma damonama

¹² Raḡanine taugu Atemas bo Taikikas yã riuporena ḡarome, kwa raurubu da Nikopolasma ḡarogue kwa tavana, baninama yau ogama è taraḡina da bodubodue taugu inam dabudine yã miana. ¹³ Kwa kita da tarawatu kana badama Senas be Apolas adi ḡoanama matabuna kwa sagudina vaḡai aubainama. ¹⁴ Tauda dã

banagama aitauga waisumeḡidima, taudi nam sibo a mia yabayababa. Taudi vere sibo voidedima a kataie da banaga waikaruwaḡewaḡedima sibo a sagusagudina.
¹⁵ Banaga uma dabudine ka miamiana, matabudi tam tawai kaiwemna. Be inam dabudi aitauga

waisumaḡe tawai nuapaḡoemaina, kwa riuedina tau-
ma kawai kaiwedina.
Mamaitua na raukiviverema matabumi ḡaromie.

Pirimon

Pol na waikaiwama

Kapore Pirimon,

1 Taugu Pol, Yesu Keriso isane è diburana, be Timoti turadama. Tauma uma letanama ka girugirumi-na tam Pirimon turamaima be taunoya sagumaima ġarome, ² be mate nuvudama Apia, be tauwai ġavia sagudama Arikipas, be ekalesia aitauga am vadae tawai rawateġeidina matabumi ġaromie. ³ Mamaitua Tamadama be Bada Yesu Keriso adi raunuatoima be adi subama ġaromie ta kenana.

Waikaiwa be moiragi

⁴ Taugu yà noġonoġotimna raġanine, raġan matabuna moiragie yau Mamaituama yàwai kaiwena, ⁵ baninama taugu è vaie da tam am waisumaġama Yesu Keriso ġarone, be am wainuapaġoma Mamaitua na banagama matabudi ġarodie aubainama. ⁶ Taugu yà moimoiragina da tam am waisumaġe sibo kuyai rewapanana, be inam waisumeġinama sibo kuyai daberarina banaga ġesaudima ġarodie, inam kauine yawasana matabudi veredima Yesu Kerisoe tē ragaragaudina tokare kwa katai kaudina. ⁷ Tam am wainuapaġoma aubainama nuavere dosinama be duġu kuya uteguna, baninama tam turaguma, tam Mamaitua na damma nuedima kuya taigidevina.

Pol Pirimon yai baġana da sibo Onesmas ya verauġa munaġena

⁸ Vutuna aubainama Keriso isane ma raudebatoragu è riuem da aba sibo kuya voiena, be nam yà riuem, ⁹ baninama nuaguma kwa paġopaġona aubainama. Taugu Pol yodi èi dosina, be mate Yesu Kerisoe è diburana.

¹⁰ Taugu yàwai baġamna natuguma Onesmas aubainama, taugu dibure è miamiana raġanine arue tauna èi natunena. ¹¹ Boni tauna nam i sagum be noya veredima i voivoiedina, ibewa. Be yodi tauna banaga verenama ya tubuġana tam be taugu anisagudama aubainama. ¹² Taugu Onesmas yà riuriupore munaġe-

na ġarome. Tauna vutuna nuanuaguma be è riupore da e veraverauna.

¹³ Taugu uma dibure yà miamiana vari verenama kana taiye. Be taugu è ġoeġoena da Onesmas sibo uma dibure è rabe kwase da sibo ya saguguna tam epaiyamma. ¹⁴ Be taugu nam e ġoeġoena da tauna sibo è rabe kwase yababe, be deġoda tam kui aninana, inam naumeki. Be mate taugu nam ama ġoeġoena da tam sibo è segerim be Onesmas kuyai anine, saguguma aubainama. Ibewa da tamġa am ġoane nama. ¹⁵ Anikitanama Onesmas raġan ġaubonaġa ya rautapa gosemna, be yodi tokare agunai da mate ko mia nonoġana. ¹⁶ Be tauna yodi nam taunoya yababa boni maika, ibewa be tauna yodi Yesu Kerisoe turaguma, be tam tura vavasaġimma.

¹⁷ Vutuna aubainama taugu deġoda tam turamma, naumeki da Onesmas kwai aninena maika kabe taugu. ¹⁸ Be tauna deġoda ġarome aba ima voivoia waigewa bo ima danedanene, naumeki da vitanama taugu yà paġona. ¹⁹ Taugu Pol nimague è girumana kwa sievi: Taugu tokare yà maesimna. Be taugu yawasana kedanama èi kataim be èi yawasanimna, vutuna inam yau sipoma ġarome. Be inam dabudine tokare nam aba yà riuem.

²⁰ Tam turaguma, vutuna aubainama aba Bada isane èi baġamna, naumeki da sibo kuya voie, be taugu nuaguma sibo kuyai subana. ²¹ Taugu uma letanama è girumina ġarome. Be è kataiena da aba èwai baġamna na ruvama e kenana, be tam tokare ya moraba vavasaġana kwa voiena.

²² Yodi yaba ġesau yà riuem: Bada ami moiragima e pariparibeena da taugu tokare yà verauna ġaromie. Vutuna aubainama tam am vadae yau gabuma kwa vokaukua wainonoġi be e kenakena.

²³ Epapras ewai kaiwemna. Tauna taugu mate Yesu Keriso isane kè diburana. ²⁴ Be yau banagama tausaguguma Mak, Aristakas, Demas be Luk mate tawai kaiwemna.

²⁵ Bada Yesu Keriso aruimima e rabadina. Be na raukiviverema taumi ġaromie e kenana.

Hibru

Yesu Keriso tauna ya saġa guratana, nam anea maika

1 Boni raġandie Mamaitua keda tabu be tabu † ġarodie raġan toitoi waġawaġadama Israel ġarodie ya giugiuna. Be inam giudima matabudi peroveta ya riuedi be taudi yatayatadama Israel ġarodie a rarau guguyana. ² Be yodi raġan damodie tauna natuġominama ya vine be ya riupore da tauna Mamaitua na giu- ma ġarode ya rarau guguyena. Tauna vutuna Mamaitua ya vinena da yaba matabudi ei buderiedi be ei badedina, be mate taune Mamaitua dobu be yaba matabuna ya voidina. ³ Be Mamaitua neneġarinama matabuna natunama ġarone e rawarawa maġatarina, be tauna na yawasanama teneġinama maika Mamaitua. Be tauna riunama wairewapanine yaba matabuna ta kenakena watanana. Be raġanine tauna banaga adi gewagewama ya koġakoġa poren murine, tauna ya naġo marae be Mamaitua wairewapanana vavasaġinama kasaune ya miana.

⁴ Vutuna aubainama tauna Bada dosinama ya tubuġana, be anea matabudi tauna ewai badedina. Be tauna isa wairewapanana vavasaġinama ya paġona, be isanama ya saġa guratana nam anea isedima maika.

⁵ Mamaitua ya riuna,
 “Tam taugu natuġomiguma, manaka taugu tam è tikam da tam taugu Natuguma.”
 Ko noġoti da inam riunama nam anea ġarodie nama i riuna, ibewa. Be mate Mamaitua ya riuna,
 “Tauna Tamanama taugu, be tauna taugu natuġomiguma.”

⁶ Be raġanine natunama kaevou ya riuporena dobie, mate ya riu munaġana, “Mamaitua na aneama matabudi tauna natunama sibo a rauduneena.” ⁷ Be anea adi giuma inam umanama,

“Mamaitua na aneama taudi inam taunoya ġoma be è riuriuporedina raġanine, taudi maika sive bo kai.”

⁸ Be tauna natuġominama aubainama umanama Mamaitua ya giuna,

“Tam Mamaitua, be am waibadama e kena da e kena nonoġana.

Be am waiguyaue didimanae banaga kwai badedi be kwa voidi da taudi mate didimanae ta miana.

⁹ Tam didimana kuyai nuapaġoe be yawasanana barebaredima kuya tuaġaiedina.

Vutuna aubainama Mamaitua, am Mamaituama ya vinem

† Keda tabu be tabu ġarodie Mamaitua ya giugiuna inam umanama: Tauna rauguguye ya giugiu, raubonie, mataire, anea, be ya toi rereġena.

be ya kawa saġem da am waibadama dibune mara banegidima ya biridina.

Inam kedane tauna ya kawa saġem be nuavere dosinama ya utemna.”

¹⁰ Be mate Mamaitua ya riuna,

“Bada, boni pakane tam dobu kuyai tubuġina, be mara matabudi nimame kuya voidina.

¹¹ Be taudi matabudi tokare tai kavedina, be tam kwa mia nonoġana.

Taudi tokare gara maika ta gwamatu, ¹² be kwa viri kudukududi da kwai poraġana.

Be tam tokare teneġimma nama kwa mia nonoġana, be nam airaġan kwa boru vitarem.”

¹³ Mamaitua nam aba aneana manama i riuna,

“Kasaugue kwa mia, be am ġaviama kaġamma dibune ya biridi be kwa vadididina.”

¹⁴ Ibewa da anea taudi arua be tawai taunoyana, tauda aitauga Bada yawai yawasanidana ġarode sagudama aubainama.

Nam parata t̄a pare be wari kedaġa t̄a naġo

2 Tauda vari verenama t̄e vaivaiana naumeki da t̄a kaididi da bagibaginaġa. Inam kedane tokare d̄a paratama noġode e kenakenana, nam t̄a pare be wari kedaġa t̄a naġo, ibewa! ² Baninama ko noġoti da boni Mamaitua na giuma anea a paġo be banaga ġarodie a giugiuedina, be aitauga anea adi giuma nam tiwai beavaiedi be ti vovo teyetyedina, taudi adi kovoġama a banabanavidina. ³ Be yodi Mamaitua yawasanana dosi vavasaġinama ya utedana. Be inam yawasaninama varinama Bada ġominama ġarode ya giuedina, be nam anea. Be tauma aitauga inam giudima Bada mudune k̄e vaivaiedina, tauma ka riuriuna da inam giudima matabudi riukaua. Vutuna aubainama deġo- da inam riudima nam t̄a beavaiedi be nam t̄a muri- watanedi, ko noġonoġotina tokare na kovoġama t̄a vore, bo? ⁴ Be Mamaitua inam varinama verenama kawa rewapaninama, aubainama mataira be voia dosidima mate ya voivoiedina. Be tauna na ġoane puyo Arua Babau banaga ya utedina. Inam kaididima matabudi ya voivoiedina banaga sibo a kataie da inam varinama riukaua.

Yesu waiyawasanidama aubainama yai rawabanaga ġomana

⁵ Tauma k̄e riuemina da dobu vaunama e veraverau- na, tokare e tavana. Be uma dobnama vaunama

tokare nam anea tai bade, ibewa. ⁶ Baninama girugiruminama porane umanama ya riuna, “Banaga adi verema aba da tam sibo kuya sagudi? Be banaga adi sedama aba aubainama kwa raberabe kauedi?”

⁷ Tam kuya voiedi da taudi rağan ḡaubonaḡa anea adi rewapanama dibune a rautapa miana,

be muriḡa tam kuya kawa saḡedi da neneḡara be vivira kuya utedina.

⁸ Dabudine yaba matabudi tauna na waibadama dibune kuya biridina.”

Mamaitua yaba matabuna Yesu na waibadama dibune ya biridina, be nam aiyaba mabine ima raberabe mu-naḡena, ibewa. Avedi da inam kaidima yodi nam te katai kauedi be tama kitakita kauedina, be yaḡoro da taudi Yesu na waibadama dibune ta miamiana. ⁹ Be yodi tà kita da Yesu tauna rağan ḡaubonaḡa anea adi rewapanama dibune ya rautapa miana, baninama Mamaitua na raukiviverree Yesu banaga aubaidama ya mariyawa be ya gurina. Vutuna aubainama yodi Mamaitua tauna neneḡara be vivira dosidima Yesu ya utena. ¹⁰ Mamaitua taunama aubainama yaba matabuna ya voiedina, be yodi na rewapanaa e raberabedina. Mamaitua na ḡoana kauama da tauna na sedama matabudi e nawedi marae be ta mia kauana. Vutuna aubainama Mamaitua Yesu ya riupore be yai nuatoitoina. Be inam wainuatoitoina Mamaitua Yesu ya voie da banaga batuturinama ya tubuḡana. Yesu tauna vutuna taukuvesa.

¹¹ Yodi Yesu tauna banaga babaunama, be taudi aitaḡa ya kawakawa babaudina, taudi matabudi yodi tamedima tenaḡa. Vutuna aubainama Yesu debanama torane taudi e riuriuedina da tauna tasitasinama, ¹² be mate Yesu umanama ya riuna,

“Tam isamma taugu tasitasiguma tokare yaì kataidina,

be taparoro nopone isamma taugu ya kawa saḡena.”

¹³ Be mate tauna ya riuna, “Taugu Mamaitua ya wai sumaḡena. Yodi ko kita, taugu umanama Mamaitua na sedama ya uteuteguna mate.”

¹⁴ Mamaitua na sedama taudi banaga ḡoma, taudi visiḡodi be kosinidima ta kenakenana. Vutuna aubainama Yesu mate yai rawabanaga ḡoma be banaga tubuḡidama ya paḡona. Baninama inam kedane tauna teneteneḡinama da e gurina. Be ya gurigurina raḡanine tauna guri taupakinama na waibadama ya kawa gewagewana, guri taupakinama tauna vutuna Diaboro. ¹⁵ Inam kedane taudi aitaḡa noḡone guri na waibadama dibune a mia be a nainairana, matabudi ya kuvesidina.

¹⁶ Be tauda tè kataie da Yesu ya verauna Eibraham na sedama sagudima aubainama, be nam anea sagudima aubaidi. ¹⁷ Vutuna aubainama tauna yai rawabanaga ḡomana, tasitasinama tauda maika. Be inam kedane tauna ya raunuatoieda be pirisi dosinama patupatutunama ya tubuḡana, be dabudine Mamaitua noḡone banaga adi gewagewama maesinama ya

paḡona. ¹⁸ Baninama tauna ḡominama mate boni raurubu be wainuatoitoina Seitan ḡarone ya banavidina. Vutuna aubainama yodi aitaḡa da Seitan e rarau rubudina, Yesu tokare teneteneḡinama da e sagudina.

Yesu tauna ya saḡa guratana, nam maika Mousis

3 Vutuna aubainama yau bana, aitaḡa Mamaitua ya vinevinemina, yodi Yesu ko noḡotina, tauna Mamaitua ya riupore be tauda dà pirisima dosinama ya tubuḡana. Tauna vutuna tàwai sumaḡe be tà giugiuenana. ² Mamaitua Yesu ya vinena, be Yesu Mamaitua ḡarone yai patutu kauana maika Mousis. Nama Mousis Mamaitua na vadama ḡarodie yai patutuna. ³ Ko noḡoti da vada verenama banaga tokare ta kawa saḡena, be you vada taukerinama tokare ta kawa saḡe vavasaga, nam maika na vadama. Be teneḡinama nama Mamaitua Mousis ya kawa saḡena, be you Yesu tauna vada taukerinama aubainama, Mamaitua Yesu ya kawa saḡe guratana, nam maika Mousis, baninama Mousis tauna taunoya ḡoma. ⁴ Vada matabudi taukerinama banegidima ta miamiana, be Mamaitua tauna yaba matabudi taukeridima.

⁵ Mousis tauna Mamaitua na taunoyama be Mamaitua na vadama ḡarodie yaba matabuna ya noya kauedina. Be Mamaitua muriḡa da tokare aba e vatona, Mousis noḡone yawai maḡatari dokedina. ⁶ Be Keriso tauna nam Mousis maika, ibewa. Keriso tauna vutuna vada taupakinama natuḡominama, vutuna aubainama Mamaitua na vadama ḡarodie Keriso e noyanoya kauana. Be yodi tauda aitaḡa waisumeḡidama, naumeki da nuadama torane tà midi da bagibaginaḡa, baninama tauda vutuna Mamaitua na vada ḡomama. Inam noḡitinama vutuna ma nuavereda tà noḡota watanena naumeki da, dà raḡanima damone.

Mamaitua aba e riuriuena nam ko raukosoḡaiḡai

⁷ Vutuna aubainama Arua Babau umanama e riuriuena,

“Manaka taumi yau giama ko vaivaiena, ⁸ nam ko kawa nopobadomi, maika boni waḡewaḡemima a voivoiana nama.

Inam raḡanine ⁹ waḡewaḡemima taudi modi 40 nopodie yau voiamana dosidima a kitedina,

be yaḡoro taudi a raukosoḡaiḡai be dobu kavakavane a rarau rubuguna.

¹⁰ Vutuna aubainama taugu nuaguma yai medi kaua be ḡarodie umanama è riuna,

‘Taudi raḡan matabuna adi ḡoane nama ta naḡonaḡona, be taugu yau kedama nam tima katakataie be timawai muriwatanena.’

¹¹ Naumeki da taugu nuaguma yai medi be umanama è sauga wapana,

‘Taudi nam airaḡan yau gabuma ḡaukune ta tava be ta sipere.’”

¹² Yau bana, ko kita kaua da raḡan matabuna Mamaitua koi sumaḡena, be nopomie nam gewagewa e kena da Mamaitua yawayawasaninama ko mia tautau-

rie, avedi. ¹³ Vutuna aubainama yau bana, taumi manaka raġandie raġan matabuna ami banagama ami banagama mate koi kawa duġu vivira da gewagewa nam sibo ya boru waideġemi be ya kawa nopobadomi. Inam vutuna aubainama Mamaitua ya riuna, “Manaka taumi yau giuma ko vaiena”. ¹⁴ Tauda waisumaġa t wai karena raġanine, tauda Keriso na banagama t  tubuġana, be d  waisumaġama yai rewapana kauana. Be yodi t  kita kua da d  waisumaġe t  midi da bagibaginaġa, be nam tauna t  gose pore, naumeki da damone. ¹⁵ Vutuna aubainama Mamaitua na giuma, kaite   riuriemina yodi y  riu munaġemina, “Manaka taumi Mamaitua na giuma ko vaivaiena, nam ko kawa nopobadomi, maika boni koya voivoiana nama.”

¹⁶ Aباġa banegidima boni Mamaitua riunama a vaie be a rarau kosoġaiġai? Inam aitaug  Ijiptma be Mousis yawai doka dobiġedina, taudi vutudi. ¹⁷ Be modi 40 nopodie boni abaġa banegidima ġarodie Mamaitua nuanama yawai medi? Inam aitaug  gewagewa a voivoiedi be muriġa dobu kavakavane a gurina, taudi vutudi. ¹⁸ Be abaġa banegidima ġarodie boni Mamaitua ya sauga wapa be umanama ya riu? “Taudi nam airaġan yau gabuma ġaukune ta tava be ta sipere.” Inam aitaug  Mamaitua a rawarawa ġaiġaiena, taudi ġarodie. ¹⁹ Yodi t  kita da aba aubainama taudi Mamaitua na gabuma ġaukune nam ti tava. Inam baninama nam tauna ti sumaġena.

Mamaitua na gabuma ġaukune t  naġona

4 Be Mamaitua na saugama yaġoro e kenakenana, da na damma gabu ġaukune sibo a tavana. Be Israel banegidima Mamaitua na gabuma ġaukune nam ti tavana be na saugama yaġoro e kenakenana. Vutuna aubainama tauda inam gabunama t  paġona. Be t  kita kua da tauda d  waisumaġe nam inam banegidima maika kedae t  guri rovo. ² Tauda inam riunama verenama t  vaivaiena teneġinama maika taudi. Be taudi inam riunama nam ti sumaġena aubainama, inam riunama na verema nam ti banavina. ³ Baninama tauda aitaug  t  waisumaġana, inam gabunama ġaukune tokare t  saġana. Be aitaug  nam timawai sumaġana, Mamaitua umanama ya sauga wapa be ya riuedina, “Taugu nuaguma yai medi da   sauga wapa be   riuna:

Taudi nam airaġan yau gabuma ġaukune ta tava be ta sipere.” Mamaitua boni dobu yawai tubuġie da yodi tauna gabu ya vokaukua wainonoġi da e kenakenana, be yaġoro taudi tokare nam inam gabune ta saġa be ta sipere. ⁴ Baninama raġan aniwai 7-nama na giuma Mamaitua umanama ya riuna, “Mamaitua yaba matabuna ya voivoiedina yai kovidu be raġan aniwai 7 ne ya sipere.” ⁵ Be muriġa ya riuna, “Taudi nam airaġan yau gabuma ġaukune ta tava be ta sipere.” ⁶ Be yodi t  kita da Mamaitua na saugama yaġoro e kenakenana, da na damma gabu ġaukune sibo a tavana. Be tauna riu-

nama verenama Israel banegidima ġarodie a rauguguya dokena, be taudi a rawaġaiġaiena, aubainama nam dabudi ti tavana. ⁷ Vutuna aubainama Mamaitua raġan ġesau vaunama ya boruna da na damma gabu ġaukune sibo t  tavana. Be inam raġaninama tauna yai isana, ‘Manaka’. Be riu ‘Manaka’ boni Deivid ġarone ya vatovatona, inam vutuna kaite   riuemina, “Manaka taumi yau giuma ko vaivaiena, nam ko kawa nopobadomi.”

⁸ Be Josua Israel banegidima nam Mamaitua na gabuma ġaukune i doka tavaitedina, ibewa. Deġoda inam gabune sibo i doka tavaitedina, naumeki da Mamaitua tokare nam raġan ġesau vaunama sibo ya boru. ⁹ Vutuna aubainama yodi t  kita da Sabat siperenama yaġoro kaikaiporenama e kenakenana Mamaitua na damma aubaidima. ¹⁰ Be aitaug  da Mamaitua na gabuma ġaukune e saġasaġana, na noyama ya voivoiena mate siperenama e paġona, maika Mamaitua na noyama damone ya sipere nama. ¹¹ Vutuna aubainama t  raurubu gurata da inam gabunama ġaukune t  saġana, be nam aitaug  e rawarawa ġaiġai be e beku, Israel banegidima maika.

¹² Mamaitua riunama inam yawayawasanima be wairewapana vavasaġinama, kwatikwati menanama murine be karone gamgam kaukainama maika. Tauna banaga nuadama e tiremi be kaninopodama e nigonigo wanena. Be mate nopo na ġoanama be na noġotama e kaikai viredina. ¹³ Be Mamaitua matane nam aiyaba moisirie ima kenakena rubuna, ibewa. Yaba matabudi tauna matane, neganegae ta kenakenana. Be tauna d  voiamo matabudi tokare e kaiviredina.

Yesu tauna d  pirisima dosinama †

¹⁴ Be yodi waisumaġa t  giugiuena, vutuna t  kaididi da bagibaginaġa, baninama tauda d  pirisima dosi vavasaġinama marae e miamiana, tauna vutuna Yesu, Mamaitua Natunama. ¹⁵ Be tauda d  pirisima dosinama Yesu tauna d  vogwaġagwaġama ya kataiedina, be tokare teneteneġinama da e raunuatoiedana, baninama tauna mate boni raurubu tabu be tabu ya banavidina, maika tauda yodi t  banabanavidina nama. Be tauna na raurubue nam gewagewae i beku rubuna, ibewa. ¹⁶ Vutuna aubainama tauda yodi ma raudebatorada raukivivere Mamaituanama ġarone t  naġona, be dabudine tauna na raunuatoie e sagudana d  pipirima raġandie.

5 Pirisi dosinama uma dobie na voiamo inam umanama: Tauna nam tauname ima vinevine mu-naġena, ibewa da Mamaitua e vine be tauna banaga aubaidima pouna e midimidina, be adi puyoma e ragaudi be gewagewa aubaidima e tipatipana Mamaitua ġarone. ² Be tauna banaga kwakokwakodi be buebuedima adi vogwaġagwaġae e rarau nuatoiedina, baninama tauna mate nama kitanama maika taudi. ³ Vutuna aubainama tauna puyo e ragaudi be Mamaitua ġarone e tipatipana, taunama na gewagewa-

† Pirisi matabudi debedie inam tauna piriisi dosinama.

ma aubaidi be banaga adi gewagewama aubaidima. ⁴ Be ko noḡoti da dobie nam aitou tauname ima kawa saḡe be pirisi dosinama ima tubutubuḡana, ibewa da Mamaitua tauna e vine be e kawakawa saḡena, maika boni Eron ya vinena nama.

⁵ Be yodi Keriso ḡarone tà kita da tauna nam tauname i vine munaḡe be pirisi dosinama i tubuḡana, ibewa da Mamaitua tauna ya vine be umanama ya ri- uena,

“Tam taugu natuḡomiguma, manaka taugu tam è tikam da tam taugu Natuguma.”

⁶ Be gabu ḡesaune buka nopone ya riuna, “Tam pirisi miamia nonoḡimma, Melkisedek maika.”

⁷ Yesu uma dobie ya miamiana raḡanine, tauna moiragie ya ḡaba be ma matasuruna Mamaitua yawai baḡana da tauna sibo na gurie Mamaitua yai yawasanina. Be Mamaitua tauna na moiragima ya paḡona, baninama Yesu Mamaitua ya vivira kaue be na waibadama dibune ya miana. ⁸ Be avedi da tauna Mamaitua Natuḡominama, be yaḡoro tauna na wainua-toitoie ya raurubu da voteyateya ya kataiena. ⁹ Inam kedane Mamaitua Yesu ya voie da banaga batuturina- ma ya tubuḡa be ya voie da tauna yodi Tauwai yawasanana ya tubuḡana. Be nama yodi aitouḡa ta vovo teyetejena, taudi tokare inam yawasaninama kenake- na nonoḡinama ta paḡona, ¹⁰ baninama Mamaitua Yesu ya voie da tauna pirisi dosinama ya tubuḡana maika Melkisedek.

Nam seda wawaidima maika ko mia

¹¹ Inam kaudima adi giuma a toina ta kenakena, yaḡoro sibo kèi katakataimina, be nam teneteneḡina da kai katakaimi, baninama taumi ami noḡotama yakukuridima nam komawai beavaia kauana. ¹² Taumi yodi uma paratine sibo koyawai katakaina, be taumi nam aba ko kataiena, aubainama naumeki da taumi ko munaḡa pakane be seda adi waikatakataie Ma- maitua na giuma sibo ai katakatai dokemina. Taumi seda wawaidima maika, yaḡoro susu ko kanikanina, be nam kani bagibaginama koma kanikanina. ¹³ Aitou da yaḡoro susu e kanikanina, tauna inam gomana wawainama maika be Mamaitua na waikatakataima didimanidima nam i kataiedina. ¹⁴ Be kani bagibagina- ma inam banaga nopodima batuturidima aubaidima. Taudi a raurubu be a kaikai guratena damone vere be gewagewa yodi kitedima a katai kauedina.

⁶ Vutuna aubainama banaga nopodima batuturidi- ma aba awai katakataimina, vutudi sibo taumi koya kataiedina. Be nam Kuristen koyawai karena na waikatakataie ko miamia watana, inam seda adi waikatakataima. Inam waikatakataidima taudi keda anisepanama, maika voia gewegewedima damodie guri ta kenakenana sibo tè gosedina, be waisumaḡa Mamaitua ḡarone na waikatakataima, ² babataito na waikatakataima, waiaiana na waikatakataima, gurie be midisuḡu munaḡa na waikatakataima be maraetara be kovoḡa kenakena nonoḡinama adi waikatakataima. Inam waikatakataidima matabudi taudi keda anisepa-

nama aubainama. ³ Vutuna aubainama Mamaitua na ḡoane yodi waikatakatai ḡesaudima tà kitedina.

⁴ Deḡoda Mamaitua banaga i rawyanedi, be tauna na puyoma ti ragaudi be Arua Babau ti paḡona, ⁵ be Mamaitua na giuma verenama be na waibadama na rewapanama tokare e veraverauna e tavana, taudi kaite a dami be a kataiena, ⁶ be inam banegidima waisumaḡa ta gose pore be Mamaitua ta mia tautau- riena, taudi tokare nam teneteneḡina da ta verau mu- naḡa be tai sumaḡa. Baninama taudi Mamaitua Natu- nama ta tupatuparatu munaḡe be patare tawai diboḡi- na.

⁷ Baninama ko noḡoti da raḡanine biga e dobi be sipi ei kutuvi da sipi e banibani kauana, inam sipinama Ma- maitua na waiaianama e paḡopaḡona. ⁸ Be deḡoda sipi noponama mui ta gogo be e burouna, inam sip- inama nam dauna da taudi tokare ta riu tuaḡaie be kai e kara goruna.

⁹ Be yau bana, tauma umanama giudima yodi ḡaromie ka giugiuna nam taumi tunimie e rawakarati, ibewa da tauma yaḡoro ka noḡonoḡotina da taumi ami waisumaḡe tokare yawasanana ko banavina. ¹⁰ Ma- maitua tauna didimane yaba e voivoiedina. Be taumi tauna koyai nuapaḡoe be ami noyae banaga waisumeḡidima koya sagusagudina, be yodi yaḡoro da kowai saguna, Mamaitua nam aitou maika da tokare nuanama e koa, ibewa. ¹¹ Vutuna aubainama tauma ka ḡoeḡoena da taumi inam yawasanidima ko kaiguratedina naumeki da ami raḡanima damone. Be aba kowai nuanonoḡotena, tokare teneteneḡinama ami maesama ko paḡona. ¹² Be tauma nam kama ḡoeḡoe da taumi ami noyae ko matagayawa, ibewa da banaga waisumeḡidi be wairaba nuetau banegidima ko ruvedi be segoye be Mamaitua aba ya sausaugena tokare ko paḡona, baninama taudi nama tokare saugi- nama teneḡinama ta paḡona.

¹³ Maika Mamaitua na saugama Eibraham ḡarone ko noḡoti. Mamaitua umanama ya sauga wapana, “Taugu tam yài aiainim, be yatayatam be nosinosimma toitoi tokare yà utemna.”

Be inam sauginama Mamaitua tauname isane ya sauga wapana, baninama nam aitou Mamaitua maika i saḡa guratana da sibo isane Mamaitua ya sauga wa- pa. ¹⁵ Naumeki da Eibraham inam sauginama ya paḡo be yai raba nuetauna da damone inam sauginama ya tubuḡana.

¹⁶ Banaga sauga wapa e ḡoena raḡanine, tauna ba- naga bo aiyaba ḡesau dosinama isane e sauga wapa be inam sauginama ei rewapanana, be dabudine ba- naga ta kataie da inam sauginama tokare e tubuḡana, be riunuababaḡa matabudi e tom poredina. ¹⁷ Be Ma- maitua ya ḡoena da na buderima aitouḡa ta paḡona sibo a katai kaue da tauna na saugama bagibaginama e kenakenana, be nam tokare e vitare. Vutuna aubainama tauna nam waria isane i sauga wapana, ibewa da tauname isane ya saugana. ¹⁸ Mamaitua na giuma bagibaginama, be na saugama ya biridina, in-

am giudima rabui ta kena nonoġana, be nam tokare nuanama e vitare, baninama Mamaitua nam teneteneġina da e kaiyovueda. Inam kedane tauda nu-adama e duġuduġu kauena, be tà noġonoġotina da tokare yawasana kenakena nonoġinama tà paġona.

¹⁹ Inam noġotinama bagibaginama waga ewai aniki-na maika, nopodama marae yai yasi kaididi be dà waisumaġe tà midimidina, ²⁰ baninama Yesu tauda aubaidama kaite ya doka ġome be ya saġa ya naġona. Inam vutuna aubainama Tempol nopone gara waisaurinama ya nuatiri be mara kedanama ya kaiporena. Be Mamaitua Yesu ya voie da tauna pirisi dosinama ya tubuġana, Melkisedek na derima nopone.

Pirisi Melkisedek

7 Mamaitua tauna guyau saġasaġa vavasaġinama. Be Melkisedek tauna Mamaitua na pirisima. Be mate tauna Salem kana guyauma. Be Eibraham ko noġoti, raġanine guyaguyau ġesaudima yai ġaviedi be ya munamunaġana raġanine, Melkisedek ya banavina. Be dabudine Melkisedek Eibraham yai aiainina. ² Be Eibraham yaba matabudi ġavia nopone ya ragaragaudina, tauna ya rawadamdamdi da matabudi 10, be aniwai 10-nama Melkisedek ya utena. Be isa 'Melkisedek' baniġominama inam 'didimana guyaunama'. Be isa 'Salem' baniġominama inam 'suba'. Vutuna aubainama Melkisedek mate tauna 'suba kana guyaunama'. ³ Be nam aitau Melkisedek tamana bo tinanama i kataiena. Be mate deġo be ya verauna, bo airaġan ya tubuġa be airaġan ya gurina nam aitau tenaġa i katai rubuena. Melkisedek tauna pirisi noyane e miamia watanana, Mamaitua Natuġominama maika.

⁴ Yodi tà kita da Melkisedek tauna banaga dosi vavasaġinama aubainama, Eibraham tauna dede pakanama yaba matabudi ġavia nopone ya ragaragaudina ya rawadamdamdi da matabudi 10, be aniwai 10-nama Melkisedek ya utena. ⁵ Tautauġoma Livai damnama nopone pirisi noyanama sibo a paġona. Be Mousis na tarawatuma e riuriuna da Israel banegidima taudi yaba matabudi sibo a rawadamdamdi da matabudi 10, be aniwai 10-nama inam pirisidima sibo a utedina, avedi da taudi tamedima teneġinama Eibraham. ⁶ Be Melkisedek tà kita da tauna nam Livai damnama nopone, be yaġoro tauna Eibraham na utama aniwai 10-nama ya paġo be tauna Eibraham yai aiainina, tauna vutuna Mamaitua na saugama ya paġona. ⁷ Matabuda tè kataiena da aitau rewapana ya paġo be banaga ġesau ewai aiainina, tauna inam banaga dosinama, nam maika tauna aitau waiaiaina e paġopaġona nama.

⁸ Noġone tè kita da pipirisi uta aniwai 10-nama banaga ġarodie a ragaragaudina. Be inam pirisidima tokare ta mia nam dauna da ta gurina, be Melkisedek tauna tokare e mia watanana, be nam e guri. ⁹ Be Livai damnama taudi uta aniwai 10-nama banaga ġarodie tauragaudima. Be inam raġanine taudi nam ti

tubuġana raġanine, tamedima Eibraham na utama aniwai 10-nama Melkisedek ya utena, dabudine yodi anikitanama da Livai damnama taudi mate a raupuyo tenaġana, avedi da dobue nam ti tubuġana, taudi yaġoro gwenagwena vegane.

Keriso tauna pirisi vaunama

¹¹ Boni Israel banegidima taudi tarawatu a paġona. Be inam tarawatunama ya riuna da tautauġoma dam Livai nopone pirisi noyanama sibo a paġona. Be Livai pirisidima taudi nam teneteneġina da sibo banaga a kawa didimanidi Mamaitua matane. Vutuna aubainama Mamaitua pirisi vaunama ġesau Melkisedek maika ya riuporena sagudama aubainama. Be inam pirisina ma vaunama tauna vutuna dà Badama. Be yodi inam umanama: Deġoda Mamaitua pirisi adi vaivaima e vitaredina, naumeki da tauna tarawatu mate e vitavitedina. Be dà Badama tauna nam dam Livai nopone, maika Eron, ibewa. Yesu tauna Juda na damma nopone ya tubuġana. ¹⁴ Be Mousis na tarawatuma nam aba i riuna da Juda banegidima pirisi noyanama sibo a paġo, ibewa.

¹⁵ Be yodi pirisi vaunama maika Melkisedek ya tubuġana. Yodi tè katai kaue da ¹⁶ tauna nam Livai adi vaivaie i rawapisina, ibewa da taunaġa na yawasana ma wairewapanine yai rawapisina. Be tauna tokare nam teneteneġina da tai guri munaġe. ¹⁷ Vutuna aubainama Mamaitua umanama ya riuna, "Tam pirisi miamia nonoġimma, maika Melkisedek." ¹⁸ Be Livai pirisidima Mamaitua yodi ya gose poredina, baninama adi vaivaima poredima nam banibiribirdi, be ¹⁹ Mousis na tarawatuma nam ti rewapanana da banaga ta kawa didimanidi. Vutuna aubainama Mamaitua yodi keda vaunama verenama ya utedana, be inam kedane tauda yodi tè katai kauena da Mamaitua ġarone tokare tà tavana.

²⁰ Be mate Mamaitua e sauga wapana da Yesu ei pirisina. Be ġesaudima awai pirisina taudi nam Mamaitua na sauge tiwai pirisina, ibewa. ²¹ Be Yesu aubainama Mamaitua umanama ya riuna, "Bada ya sauga wapana da tam pirisi miamia nonoġimma.

Be Bada aba ya sausaugena, nam tokare na noġotama e vitare."

²² Inam sauginama aubainama Yesu tauna waianina vaunama verenama ya utedana, tauna tokare e kawa didimanidana Mamaitua matane, nam waianina poranama maika.

²³ Be yaba ġesaunama inam umanama: Boni taudi pirisi toitoi yavayava a miamiana, be deġoda raġanine ġesau ya gurina na epaiyama ġesau ya saġasaġana.

²⁴ Be Yesu ġarone inam natabu. Tauna e miamia nonoġana aubainama nam na yavayavama ġesaudima tima miamiana. Tauna inam pirisi miamia nonoġinama. ²⁵ Vutuna aubainama tauna yodi teneteneġinama da tauda aitaġa Yesu Kerisoe Mamaitua ġarone tà naġonaġona tokare Yesu ei yawasanidana, baninama

tauna miamia nonoĝinama, be aubaidama Mamaitua ĝarone ewai baĝana.

²⁶ Inam nama pirisinama dosinama tauda tà ĝoeĝoe-na. Tauna inam banaga babaunama, tauna wavu nam ĝarone, tauna nam yawasana miremiredima tauvoiena, be tauna nam banaga gewegewedima mate timawai popona. Be Mamaitua tauna ya kawa saĝe vavasaĝena marae, be tauna na waibadama dibune yaba matabudi ta miamiana. ²⁷ Be Yesu tauna nam pirisi dosidima ĝesaudima maika, ibewa. Pirisi dosidima ĝesaudima taudi pomai pomai musara a ragaudi be Mamaitua ĝarone a tipatipana, taudime adi gewagewama be mate banaga adi gewagewama aubaidima. Be Yesu inam taunama tubuĝinama yai uta munaĝe be raĝan tenaĝa kavakava banaga adi gewagewama aubainama tubuĝine ya tipa tenaĝana, nam muriĝa e tipa munaĝa. ²⁸ Be Mousis na tarawatuma ya riuna da banaga ĝoma sibo tè vinedi be ai pirisina. Be inam pirisidima dosidima taudi adi vogwaĝagwaĝae ta bekubekuna. Be inam tarawatunama murine Mamaitua ya sauga wapana da tauna natuĝominama e vine be e voie da tauna pirisi dosinama verenama be miamia nonoĝinama.

Keriso tauna dà pirisima saĝasaĝa vavasaĝinama

8 Be taugu aba è giuguedina baniĝominama inam uma: Tauda dà pirisima dosinama tauna marae ya saĝa be Mamaitua wairewapana vavasaĝinama na kaba miae kasaunama yauwane e miamiana. ² Be dabudine tauna riukaua taparoronama vadanama nopone e noyanoyana. Inam vutuna Bada ya kerina, be nam banaga ĝoma.

³ Pirisi dosidima dobue adi noyama inam puyo a ragaudi be a tipatipana Mamaitua ĝarone. Vutuna aubainama naumeki da tauda dà pirisima dosinama Yesu, tauna mate e tipana. ⁴ Be deĝoda tauna uma dobue sibo i miamiana, tauna tokare nam yai pirisi, baninama pirisi ĝesaudima kaite dobue ta miamiana, tarawatu e riuriuna maika. ⁵ Taudi taparoro vadane ta noyanoyana inam aba marae e kenakenana, vutuna keyaunama uma dobue tawai tupotupoĝanena. Vutuna aubainama boni Mamaitua Mousis nuanama ya boru be ya riuna, “Kwa kita kaua da oya debane nema taparoro vadanama kerinama ewai kataimna, nama ruvane kwa kerina.” ⁶ Be Yesu pirisi noyanama ya paĝona inam ya vere kauana, nam pirisi ĝesaudima adi noyama maika. Be mate Yesu tauna waianina vaunama ya utedana. Tauna vutuna tauda be Mamaitua poude e midimidina. Be waianina vaunama inam yai rewapana be ya vere vavasaĝana, nam maika waianina poranama nama. Be waianina vaunama nopone Mamaitua yaba veredima e sausaugedana, nam maika waianina poranama nama. †

⁷ Uma ko noĝoti, deĝoda waianina poranama teneteneĝinama da banaga sibo i kawakawa didimani-

† *Waianina vaunama inam Mamaitua ya saugedana da gewagewa e noĝota poredi be na tarawatuma nopode e girumina. Vers 12 nopone ko kitana.*

dina, naumeki da waianina vaunama tokare nam poranama na gabuma sibo ya paĝo. ⁸ Be Mamaitua na banagama ya riutuaĝaiedi be umanama ya riuna, “Raĝan e veraverauna e tavana, taugu tokare waianina vaunama yau banagama Israel be Juda ĝarodie ya boruna.

⁹ Be inam tauna nam maika waianina poranama tametamedima ĝarodie è boruboruna maika, raĝanine taugu Ijptma be èi doka dobiĝedina.

Be you, inam raĝanine taudi waianina poranama a rawaĝaĝaiena aubainama, taugu è mia tautauriedina.

¹⁰ Be waianina vaunama yau damma Israel ĝarodie ya boruna inam umanama:

Taugu tokare yau tarawatuma nuedie ya girumi be taudi nopodie e kenana.

Be taugu tokare taudi adi Mamaituama, be taudi taugu yau banagama.

¹¹ Inam raĝanine taudi nam tokare adi damma bo adi banagama adi banagama tai katakataidi da sibo Bada a kataie.

Baninama inam raĝandie kamai banabanaga be banaga dosidima, taudi matabudi tokare taugu ta kataieguna.

¹² Be taugu tokare adi voiama barebaredima ya noĝota poredina, be adi gewagewama nam airaĝan ya noĝota munaĝedi.”

¹³ Be waianina vaunama vutuna Mamaitua yai isana ‘Keda vaunama’. Vutuna aubainama waianina poranama inam yodi yai rawakita poraĝana. Be raĝanine yaba aba tawai rawakita poraĝana, taudi tokare ta kena nam dauna da ta samoana.

Boni pirisi musara kosinine a tipatipana

9 Be waianina poranama nopone Mamaitua Israel banegidima waitaparoro tarawatudima toitoi ya utedina. Be Israel adi kaba waitaparoroma vadanama inam dobue. ² Be vadanama noponama kitanama inam umanama: Inam vadanama nopone rum rabui, noĝone be murine a kenakenana. Be noĝone rumnama inam rum babaunama. Be inam rumnama nopone inam kendoro kaidima a midimidina. Be vatara debane buredi babaudima a kenakenana. ³ Be gara waisaurinama murine inam rum ĝesau ya kenakenana. Be inam rumnama inam rum babau vavasaĝinama. ⁴ Be inam rumnama nopone olta goldie voivoienama ya midimidina, be debane piupiu adi kaba gabuma. Be mate waianina bogesinama ya kenakenana. Bogesinama kopinama matabuna goldie voivoienama. Be bogesinama nopone yaba a kenakenana inam:

Keyaka goldie voivoienama. Be keyekinama nopone kani isanama ‘Mana’ ya kenakenana.

Be Eron na diĝoninama, inam diĝoninama vutuna boni ya busona.

Yeku tabatabanama debane Mamaitua na waianinama riunama girugiruminama.

⁵ Be boges debane anea boruborumidima rabui isedima ‘Kerubim’ a midimidina. Taudi mapedima ai ruyaya be poudie noĝotaporaĝa gabunama a rupu-

rupuna. Be uma yabedima yodi nam tokare matabudi ka giu waibatedi.

⁶ Be raġanine yaba matabudi a vokaukauedi be a kovikovina murine, pirisi raġan patapatanama noġone rumnama nopone ya saġa be na noyama yawai karena. ⁷ Be murine rumnama inam pirisi dosinama taunaġa modi matabuna nopodie raġan tenaġa kavakava ya saġasaġana. Tauna musara kosinama mate ya paġo be Mamaitua ya uteutena, tauname na gewagewama aubainama, be banaga adi voia nuababaġama mate aubaidima. ⁸ Inam kauine Arua Babau ewai kataidana da banaga ġoma nam teneteneġina da gabu babau vavasaġine sibo a saġa, baninama waianina poranama yaġoro keda ya guduguduna.

⁹ Waianina poranama boni inam mataira maika tawai katakataidana da aba yodi raġanine ta tubuġana aubainama. Banaga puyo be musara Mamaitua ġarone ta tipatipana, nam teneteneġina da nopodima e kawa vere. Taudi yaġoro Mamaitua ġarone ma nairidi ta miamiana, baninama inam puyodima nam teneteneġina da adi gewagewama e kaipore. ¹⁰ Inam puyodima taudi nam wairewapanidi, taudi inam anikani be anitego ġoma. Inam kaidima be mate wainimakoġa, taudi matabudi tarawatu kitekitedima ta voivoiedina. Be yodi waianina vaunama ya tavana aubainama, inam yabedima adi raġanima a kovina.

Keriso tauname kosinine aubaidama ya tipana

¹¹ Be yodi Keriso dā pirisima dosinama ya tubuġana, tauna vutuna waiaiaina veredima yodi e uteutedana. Be tauna gabu babaune be riuriukauine ya saġana. Inam gabunama nam banaga nimedie ti kerina, be inam gabunama nam uma dobune ima kenakena. ¹² Be raġanine Yesu inam gabune ya saġasaġana, tauna nam musara kosinidima mate i saġana, ibewa da tauname kosininama ya paġo be Mamaitua ġarone aubaidama ya tipa tenaġana, be tokare nam airaġan e tipa munaġa. Inam kedane tauna yai yawasanidana, be yodi tokare tã mia nonoġana.

¹³ Boni pirisi taudi musara kitedima maika gote, burumakau be burumakau natunatudima mate kosinidima a ragaudi be kavu mate banaga debediġa awai yaraiedina, tubuġe kawa veredima aubainama. ¹⁴ Be Keriso kosininama inam yai rewapana kauana, nam maika musara kosinidi. Keriso nam aba gewagewanama ġarone, be Arua Babau miamia nonoġinama na rewapanae Yesu tauname yai uta munaġe be ya tipana Mamaitua ġarone, be Yesu e voivoiemina da gewagewa voidima ko gosodina. Be inam gewegewedima taudi ta voivoiemina da taumi tokare tai gurimina. Be yodi taumi teneġinama da Mamaitua yawayawasani-nama koi yaragena. ¹⁵ Be aitauga Mamaitua ya vinedi be ya yokoyokoedina, yodi taudi tokare teneteneġinama da Mamaitua na saugama tai buderie be ta mia nonoġana. Be yodi tauna na gurie waianina porane gewagewa ya panipanidana tauna ya kuvesidana. Vutuna aubainama yodi tauda be Mamaitua poude

Keriso e midimidina. Inam vutuna yodi waianina vau-nama.

¹⁶ Be uma ko noġoti. Raġanine banaga e miamiana, raġanine tauna na saugama e boru be e riuna, "Raġanine taugu deġo, uma vokaidima ko ragaudina." ¹⁷ Be deġoda banaga e gurina raġanine, inam giudima tai rewapana be ta tubuġana. Be deġoda banaga yaġoro yawayawasani-nama e miamiana, inam giudima tokare nam tai rewapana be ta tubuġa.

¹⁸ Be teneġinama nama waianina porane, raġanine kosina e rauġinina, waianina rewapana e paġona.

¹⁹ Vutuna aubainama raġanine Mousis Mamaitua na tarawatuma Israel ya riuriuedina murine, tauna musara kosininama ya paġo be upa mate ya rawateġeina. Yodibe Mousis berana ya virigasi be vuvuġa sabasabanama mate ya pani tenaġe be kosina nopone yai sonomna. Murine buka be banaga debediġa yai rautepotepo nawe ²⁰ be umanama ya riuna, "Uma inam waianina kosininama be Mamaitua aba ya riuriuemina, vutuna sibo koya voteyeteyena." ²¹ Be teneġinama nama taparoro vadanama be nopone taparoro purepuredima matabudi debediġa yai rautepotepo nawedina. ²² Tarawatu e riuriuna da anikitanama yaba toitoi tokare kosina e kawa veredina. Baninama deġoda kosina nam e rauġini, tokare Mamaitua gewagewa nam e noġota poredi.

²³ Be marae yaba riuriukaidima keyaudima uma dobue, inam naumeki da musara kosinidie ya kawakawa veredina. Be yaba riuriukaidima marae, taudi Keriso kosinine ya kawa veredina, be nam musara kosinidie. ²⁴ Baninama gabu babaunama dobue inam banaga nimedie a voiena. Be Keriso nam inam gabune i saġana, ibewa. Inam gabunama tauna yaba marae riuriukauinama vutuna keyaunama. Be Yesu tauna gabu babau vavasaġine marae ya saġana. Inam gabunama riuriukauinama be dabudine tauna yodi Mamaitua noġone e miamiana, sagudama aubainama. ²⁵ Be Keriso marae ya saġana, nam tubuġine modi patapatanama aubaidama e tipatipa watana, pirisi dosidima dobue a voivoiana maika. Taudi musara kosinidima a ragaudi da modi patapatanama taparoro vadane a saġa be Mamaitua ġarone a tipatipana. ²⁶ Be deġoda Yesu modi patapatanama sibo aubaidama i tipatipa watanana, naumeki da dobu pakane da yodi tauna sibo yawai nuatoitoi watanana. Be yodi raġan damone tã tavatavae, Yesu ya maġatara be tauname tubuġine ya tipana dā gewagewama kaiporenama aubainama.

²⁷ Tauda banaga raġan tenaġa kavakava tã gurina, be murine tokare etare tã midina. ²⁸ Inam kauinama teneġinama nama Keriso raġan tenaġa kavakava tauname tubuġine ya tipana banaga toitoi adi gewagewama kaiporenama aubainama. Be raġanine e verau munaġana, tauna nam gewagewa kaiporenama aubainama e verau, ibewa da taudi aitauga na kaba verauma ta raberabena, taudi yawasana e utedina.

Keriso raġan tenaġa kavakava aubaidama ya tipana

10 Taparoro yabedima riuriukauidima taudi marae ta kenakenana, tokare ta verauna. Be inam yabedima riuriukauidima keyau kavedima Mousis na tarawatuma uma dobue ewai tupotupoġanedina. Vutuna aubainama avedi da modi patapatanama Mamaitua ġarone musare ta tipatipana, be tokare nam didimana ta banavi. ² Deġoda musare ti tipatipa be didimana sibo ti banavina, dabudi tokare tipa a gose pore be nuedima ya subana. Be nam nama i tubuġana.

³ Inam museridima modi da modi ta tipatipana, taudi adi gewagewama yaġoro da e tatai noġonoġotidina.

⁴ Baninama musara kosinidima tokare nam gewagewa e kaipore be teneteneġina, maika burumakau bo gote, ibewa. ⁵ Vutuna aubainama Keriso dobue ya yovona raġanine tauna umanama ya riuna,

“Banaga musare ta tipatipa be ta rarau puyona, tam yabedima nam kuma ġoeġoedina.

Tam tubuġiguma kaite kuya vokaukua wainonoġina.

⁶ Gewagewa aninoġotaporenama tam tipa be puyo kuya tuaġaiedina.

⁷ Vutuna aubainama taugu è riuna, ‘Taugu umanema, girugiruminama porane aubaiguma ya riuriuna nama.

Taugu è verauna Mamaitua am ġoanama ya voiena aubainama.”

⁸ Yodi koya kita, uma giudima nopodie aba Keriso ya vato dokena inam, “Banaga musare ta tipatipa be ta rarau puyona, tam yabedima nam kuma ġoeġoedina, tam kuya tuaġaiedina”. Tauna nama ya riuna, avedi da tarawatu ya riuriuna da banaga nama sibo a voiena.

⁹ Be murine tauna ya riuna, “Taugu umanema. Taugu è verauna Mamaitua am ġoanama ya voiena aubainama.” Inam kedane tauna waianina poranama ya varia pore be epaiyanama waianina vaunama waianina poranama yai gabu raupunana. ¹⁰ Vutuna aubainama Mamaitua na ġoanama ruvane tauda yodi banaga babaudama tè tubuġana. Baninama Yesu Keriso tubuġine aubaidama ya tipa tenaġana, be nam airaġan e tipa munaġa.

¹¹ Pirisi tenatenaġaġa adi vaivaie taudi pomaipomai tipanama teneġidima a rarau puyo watanedina. Be inam puyodima nam teneteneġina da gewagewa sibo a kaipore. ¹² Be uma pirisinama Yesu tauna raġan tenaġa kavakava dà gewagewama aubainama ya tipana, be murine tauna Mamaitua kasaune ya miana. ¹³ Dabudine yodi tauna e mia be ewai rabana, naumeki da Mamaitua Yesu na ġaviama e ragaudi be Yesu kaġanama dibune e sivudi be e vadididina. ¹⁴ Baninama inam tipanama tenaġa kavakava ġarone banaga aitauga Mamaitua yawai aninedina, tauna ya kawa babaudina. Be yodi taudi tokare ta mia nonoġana.

¹⁵ Be mate uma kaididima ġaromaie Arua Babau ya kawa neganega yaġedi be umanama ya riu dokana,

¹⁶ “Taugu tokare waianina vaunama yau damma Israel ġarodie ya boruna, nama Bada ya riuna.

Taugu tokare yau tarawatuma nopodie ya biridi be nuedie ya girumina.”

¹⁷ Be mate ya riuna,

“Adi gewagewa be adi voiamo barebaredima nam airaġan ya noġota munaġedi.”

¹⁸ Vutuna aubainama taugu yodi nam tipa ġesaudima ama ġoeġoedina, baninama adi gewagewama kaite ya noġota poredina.

Ami waisumaġe ko kaiguratana

¹⁹ Vutuna aubainama yau bana, tauda yodi tokare nuadama torane marae gabu babau vavasaġine tà naġona, baninama Yesu kosininama ya rauġinina aubaidama. ²⁰ Inam vutuna yodi keda vaunama be yawayawasaninama aubaidama kaikaiporenama e kenakenana, baninama matakedae gara waisaurinama ya nuatirina. Be inam garanama vutuna Keriso tubuġinama yai matairena.

²¹ Be yodi tauda aubaidama pirisi dosinama Mamaitua na vadama ewai badena. ²² Vutuna aubainama tauda nopodama riuriukauine Mamaitua ġarone tà naġona dà waisumaġe. Be nam tà noġota bekubeku, baninama Yesu kosinine mira nopode ya kawa vere be tubuġidama upa verene ya koġedina. Vutuna aubainama yodi Mamaitua ġarone nam nuadama e vonainaira.

²³ Be dà noġotama deġo tè boruboruna, vutuna tà kaididi da bagibaginaġa, baninama Mamaitua tauna patupatutunama, be tokare teneteneġinama da na saugama e voidedina. ²⁴ Be ami banagama ami banagama ko riu sagusagudi da tai nuapaġo vivira be voia veredima ta voidedina. ²⁵ Be wairawateġei nonoġa nam ko gose pore, banaga ġesaudima ta voivoiana maika. Taumi koya kita da Bada na raġanima kaiteka maida e tavatavana. Vutuna aubainama dà banagama dà banagama mate waikawa duġu vivira tà kaiguratena.

²⁶ Be deġoda riukaua tè kataiena, be yaġoro da gewagewa tàwai borudidina, tauda nam deġo dà tipama ġesau ima kenakenana da noġotaporaġa tà banavi, ²⁷ ibewa da etara e tavana raġanine, tam am kovoġama dosinama aubainama tokare kwa naira da kwa naira kauana. Baninama inam raġanine Mamaitua na ġaviama kaimenanama dosi vavasaġine e kawa gewegewedina. ²⁸ Ko noġoti da boni aitau Mousis na tarawatuma ya riuriu tuatuaġaie be matamata rabui bo rabuiteġa inam baneginama a kita be ai samanina, dabudine inam baneginama na kovoġama ya paġopaġona. Be banaga matabudi inam baneginama ai gurina, be nam ti raunuatoiena. ²⁹ Vutuna aubainama aitauga Mamaitua Natunama ta riuriu tuatuaġaie, taudi adi kovoġama tokare ya moraba vavasaġana ta paġona, nam Mousis na raġanie maika. Deġoda Mamaitua Natunama ko mia tautaurie be kosininama vutuna waianina vaunama ya kawa veremina ko kita waidibodiboġina, taumi ami kovoġama dosi vavasaġinama tokare ko paġona. Be mate deġoda Raunuatoì Aruinama ko kunurena, naumeki da teneġi-

nama nama tokare ami kovoğama dosi vavasağinama ko pağona, nam maika Mousis na rağanie nama.

³⁰ Ko noğoti da Mamaitua ya riuna,

“Taugu taurabiwa, aubainama biwa yà pağona.”

Be mate ya riuna,

“Bada tokare na banagama e etaredina.”

³¹ Inam ya gewagewa ġağa da Mamaitua yawawasaninama na tausukuma ġarome e pağona.

³² Ami noğotama e munağa da yanae koya sağasağana rağaninama ko noğoti. Inam rağandie taumi piripiri toitoi nopodie koyai nuatoitoi kauana, be you yağoro da koya vadidina. ³³ Rağan ġesaudie patara matedie a kunuremi be a raraukivi gewegewemina. Be wari rağan aitauga a raraukivi gewegewedina, taumi koya midimidi waituni bagidina.

³⁴ Be rağanine taumi ami banagama ġidoidima dibure a sivusivudina, taumi koya raunuatoiedi be koya sagusagudina. Be mate rağanine banaga a kwayemi be ami purapurama a ragau viriridina, taumi yağoro ma nuaveremi koya damiporedina. Baninama taumi koya kataiena da tokare marae yaba veredie koi purapurana. Be inam purepredima tokare ta kena nonoğana.

³⁵ Vutuna aubainama inam raudebatoranama nam ko gose pore, taumi naumeki da ko midi bagibagina, baninama ami maesama dosinama tokare ko pağona.

³⁶ Be ya verena da taumi inam piripiridima ko dami poredina. Inam kedane taumi Mamaitua na ġoanama ko voivoiena, be damone tokare Mamaitua aba ya sausaugena ko banavina.

³⁷ “Be rağan ġaubonağa tauna aitaau verau ewai taina, tokare e verauna, be nam ei riuriukoa.

³⁸ Be didimana baneginama tauna waisumağe tokare yawasana e banavina.

Be değoda tauna e naira be ei tautinamurina, taugu tokare nam ġarone yài nuavere.”

³⁹ Be tauda nam aitaau maika da muride tà munamunağa da Mamaitua gienae e pore nawedana, ibewa da tauda tàwai sumağana aubainama, Mamaitua ei yawasanidana.

Waisumağa inam aiyaba?

11 Waisumağa inam umanama: Yaba aba nam tama kitakitana, be nopode tè katai kaue da inam yabanama riukaua be tokare teneğinama da tà pağona. Be aba tauda tàwai nuanoğonoğotedina, inam tè katai kauena da tokare ta tubuğana. Inam vutuna waisumağa. ² Bonimai banaga nama awai sumağana, aubainama Mamaitua yai aninedina.

³ Nama tauda dà waisumağe tè kataie da Mamaitua bonane mara be dobu matabudi yai tubuğidina. Be yaba nam mağamağataridi, vutudi Mamaitua ya voiedi da yaba yodi tà kitekitedina a tubuğana.

⁴ Be Eibol na waisumağama aubainama tauna na puyoma Mamaitua matane ya verena, nam maika Kein na puyoma nama. Tauna na waisumağama aubainama Mamaitua na puyoma yai aninena, dabudine yodi tè kataie da Eibol tauna banaga didimaninama. Be

avedi da tauna kaite ya gurina, be na waisumağama aubainama tauna yağoro da ewai katakataidana.

⁵ Be Inok tauna nam i gurina, na waisumağama aubainama Mamaitua ya nawena marae, be banaga tauna nam ti banavina. Vutuna aubainama yodi tè kataiena da Inok muriğa da Mamaitua ya nawena marae, noğone tauna na yawasanae Mamaitua yai nuavere dokena. ⁶ Değoda aitaau nam ima waisumağana, tokare nam Mamaitua ei nuavere be teneteneğina, ibewa. Be aitaau da Mamaitua ġarone e nağonağona, naumeki da inam baneginama sibo yai sumağa da Mamaitua e miamiana. Be aitauga nopodima tabutabune Mamaitua ta wanewanena, taudi adi maesama tokare e utedina.

⁷ Be Mamaitua Noa nuanama ya boru be ya riuenada yaba aba e veraverauna tokare e tubuğana. Be avedi da Noa inam yabedima nam matane i kitedina, be tauna na waisumağama aubainama, yağoro Mamaitua ya voteyeteye be waga ya voiena na sedama waiyawasanidima aubainama. Be mate na waisumağama aubainama Mamaitua ya riuna, “Tam Noa banaga didimanimma.” Rağanine Mamaitua nama ya riuriuna, kupi banegidima neganegae a mağatara be a midi poredina, be murine gewagewa a banavina.

⁸ Be Mamaitua Eibraham ya saugena da tokare dobu vaunama e utena. Be Eibraham na waisumağama aubainama, tauna Mamaitua ya voteyeteye da na dobuma ya gose be vağai yai karena, avedi da nam i kataiena tauna aikedae e nağonağona e tava, be tauna yağoro da ya nağona Mamaitua ya riuriuena nama.

⁹ Be na waisumağama aubainama, rağanine inam dobune ya tavatavana, tauna parai nopodiğa ware adi miane ya miamia nağona. Be muriğa kauinama teneğinama nama Aisik be Jeikob a voivoiana, baninama taudi mate Mamaitua na saugama ġarodie ya boruna. ¹⁰ Eibraham nama ya voivoiana, baninama tauna yawai sumağana da meagai bagibaginama marae Mamaitua tokare e voiena, vutuna kana nağoma ya nağonağona.

¹¹ Be Eibraham na waisumağama aubainama tauna na visarama Sera mate ai natunana. Avedi da tauna yai dosi kaua be Sera kaikaipoki dosinama, be yağoro tauna yai natunana, baninama tauna Mamaitua na saugama yai sumağena da tokare teneteneğinama aba ġarone ya sausaugena e voiena. ¹² Vutuna aubainama tauna tenağa be yai natunatuna da yodi na sedama sievidima a toi kauana, maika kipora bo gimori gerese nama. Be nam aitaau teneteneğina da Eibraham na sedama bo yatayatanama e sievidi be teneğina. Be avedi da Eibraham tauna guri na parate ya tavana, be yağoro da yawai natunatunana.

¹³ Inam banegidima matabudi tà giugiuedina, taudi Mamaitua na saugama nam ti pağona, be adi waisumağe a miamia da a gurina. Be taudi adi waisumağe yağoro a kataie da Mamaitua aba ya sausaugena yağoro noğodie ya veraverauna, avedi da madanie. Vutuna aubainama taudi ai nuavere be adi waisumağe nam ti bekuna. Be ma raudebatoredi a ri-

uriuna da taudi uma dobune vaḡavaḡai ta naḡona-
aḡona, be adi gabuma nam uma ima kenakenana.

¹⁴ Banaga inam nama giudima ta giugiuna, taudi adi gabu ḡomama deḡo e kenakenana, vutuna ta wanewanena. ¹⁵ Taudi adi vaḡaie gabu muridie a gosegosedina nam vutuna ti wane be ti naḡonaḡona, ibewa. Baninama deḡoda inam dobudima a gosegosedina sibo ti wanena, taudi tokare teneteneḡinama sibo a munaḡana. ¹⁶ Be taudi nam ti munaḡana aubainama, inam tawai kataidana da taudi gabu ḡesau vere vavasaḡinama marae, kana naḡoma a naḡonaḡona. Vutuna aubainama raḡanine deḡoda Mamaitua ḡarone tai kawa mamaina, tauna tokare nam debanama e suba. Baninama taudi adi meagaima Mamaitua kaiteka ya vokauka wainonoḡi be e kenakenana.

¹⁷ Be Mamaitua Eibraham na waisumaḡama ya rarau rubuna raḡanine, Eibraham na waisumaḡama aubainama tauna ya vokaukauna da nuanama natunama Aisik sibo yai guri be Mamaitua ḡarone ya tipana. Avedi da Mamaitua Eibraham ḡarone umanama ya saugana, "Aisik na dame tokare am sedama è sausaugemna ya utemna." ¹⁹ Be Eibraham yaḡoro yai sumaḡa da Mamaitua teneteneḡinama da tokare Aisik gurie be e kawa midisuḡuna. Be anikitanama da Aisik guri maida, be Mamaitua ya paḡo munaḡena.

²⁰ Be Aisik na waisumaḡama aubainama tauna Jeikob be Iso yai aiainidina adi yawasanama raḡan muriḡa aubainama.

²¹ Be Jeikob raḡan ḡaubonaḡa da sibo nuanama ya tauyakasi be ya gurina, tauna na waisumaḡama aubainama diḡona yai tupa yasi da ya midi be noḡone Mamaitua ya kawa saḡe dokena, be mate Jousep natunama tenatenaḡaḡa yai aiainidina.

²² Be mate Jousep raḡanine ḡaubonaḡa da sibo nuanama ya tauyakasi be ya gurina, tauna na waisumaḡama aubainama Israel banegidima nema Ijptma be ta dobina adi giuma ya giu dokena. Be mate tauna ya riuwai nonoḡidina da raḡanine Ijpt ta dobidobi porenna, tauna turiḡinama mate ta kiroḡidi be ta naḡo da ta do-bodina.

²³ Be Mosis na dosima adi waisumaḡama aubainama taudi Mosis ya tubutubuḡana murine, tauna a semona naumeki da nawaravi rabuiteḡa a kovina. Baninama taudi a kita da Mosis tauna nam kamai gomagomana i tubuḡana, be guyau Pero aba ya riuriuena taudi nam ti nairena.

²⁴ Be Mosis ya moramoraba poraḡana raḡanine, banaga a riuriuna da guyau Pero natunama waivinama kabe Mosis i tikatika. Be tauna na waisumaḡama aubainama ya riutuaḡaiedi da nam nama sibo a riu.

²⁵ Be Mosis na ḡoanama da Mamaitua na banagama mate tai nuatoitoi tenaḡana, be tauna nam gewagewa na wainuaverema rautupo ḡominama nuanama ti soruna. ²⁶ Be Mosis waivaravara matabuna Kerisoe tunine ya biridi be ya dami poredina. Baninama inam waivarevaredima vutudi tauna ya ḡoeḡoedina, be nam Ijpt na waiguyauma taukaiedima i ḡoena. Be tauna yawai nuaverena da tokare Mamaitua maesa e utena.

²⁷ Be na waisumaḡama aubainama Ijpt ya gosena, be guyau Pero na medima matabudi murine ya sivudi be nam i nairena. Be Mosis tauna naumeki da Mamaitua waimuriwatanenama ya kaiguratena, maika kabe mataḡomine Mamaitua i kita be iwai muriwatane.

²⁸ Be Mosis na waisumaḡama aubainama, tauna Naḡopore soinama ya voie be sipu kosinidie matakeda ya rodedina da tauwai guri aneanama nam Israel sededima kaevoudima sibo yai guridi.

²⁹ Israel banegidima adi waisumaḡama aubainama, taudi egasi sabasabanama a davuna maika kabe dobu ḡasaḡasarine ti naḡonaḡo. Inam raḡanine Ijpt banegidima ai sinedi da muridiḡa kabe ta naḡo da a monu rovona.

³⁰ Israel banegidima adi waisumaḡama aubainama, Jeriko meagainama raḡan 7 nopodie taudi ai verau kwaviviro be adi waisumaḡe inam garibabanama ya rauburirina.

³¹ Be toretore waivinama isanama Reiheb, tauna na waisumaḡama aubainama tauwai neneḡana rabui ya sagudina. Vutuna aubainama Israel banegidima tauna nam ti gurina, rawarawaḡaiḡaidima ḡesaudima ai guridina maika.

³² Be aba ḡesaunama sibo ya riuemi? Nam gavogavo ima kenakenana da banaga ḡesaudima adi giuma sibo è riuemi maika, Gidion, Barak, Samson, Jepta, Deivid, Samuel be peroperoveta ḡesaudima. ³³ Taudi vutudi adi waisumaḡe guyaguyau ḡesaudima adi tauḡarama ai gwaḡedina. Be taudi adi waisumaḡe didimanae awai badana. Be ḡesaudima Mamaitua aba ḡarodie ya sausaugena, taudi a paḡona. Be ḡesaudima laion iḡeiḡeridima a kawa gaugaudina. ³⁴ Be ḡesaudima adi waisumaḡama aubainama kai menamenane be nam ti kara gorudina. Be mate tauḡara ḡesaudima nam teneteneḡina da sibo taudi ai guridi. Be adi vogwaḡagwaḡae ai rewapana, be adi ḡaviama ai gwaḡedi be a tavudina. ³⁵ Be waiwaivi ḡesaudima adi banagama guriguridima peroveta ai yawasanidi be a ragau munaḡedina.

Be tauwai sumaḡa ḡesaudima pipipiri dosidima a banavidina. Banaga gewegwedima tauwai sumaḡa ḡesaudima waiguri makaiedima nam ti ḡoena. Baninama taudi adi ḡoanama da ta kovoḡa da ta kovoḡa guratedi, be muriḡa da tai guri ḡomedina. Be a riuriuedina, "Deḡoda Mamaitua ko riutuatuḡaiena, tokare ka riuporemi be ko naḡona" Be tauwai sumaḡa taudi Mamaitua riutuatuḡaienama nam ti ḡoena, baninama taudi a kataiena da tokare midisuḡu munaḡa na raḡanie taudi mate ta midisuḡu be yawasan vere vavasaḡinama ta paḡona. Vutuna aubainama taudi waiguri makaiedima a tuaḡai be noḡone a kovokovo guratedina, muriḡa da awai guri ḡomedina. ³⁶ Be tauwai sumaḡa ḡesaudima ai diboḡidi, a kwapudi, a rauseinidi be dibure a biribiridina. ³⁷ Be ḡesaudima a rauyekudi da a gurigurina, be ḡesaudima soae a soa-soa rakedina, be ḡesaudima a rarau kwatikwatidina. Inam banegidima waisumeḡidima, taudi gara ragoragodima a kotekotedina maika sipu bo gote kopidima.

Be taudi waikaruwaḡawaḡa banegidima, be banaga taudi a raraukivi gewegewedi be a kawakawa gewegewedina. ³⁸ Banaga gewegewedima tauwai sumaḡa a kauedi da adi kaba miama dobu kavekavedie, oya debediḡa, guba be dom nopodiḡa a miamia naḡona. Inam nama banegidima waisumeḡidi- ma uma dobunama nam i raukitedina da sibo a mia.

³⁹ Inam banegidima Mamaitua yai aninedi be e kawakawa saḡedina adi waisumaḡama aubainama. Be yaḡoro da Mamaitua aba ḡarodie ya sausaugena nam ti paḡona. ⁴⁰ Baninama Mamaitua na ogama verenama ya taraḡina da yawasana kenakena nonoḡinama nam taudiḡa sibo a paḡo doke. Ibewa da taudi tauda ta raberabedana, naumeki da tauda taudi mate tawai rawateḡeina raḡanine, Mamaitua aba ya sausaugedana baniḡominama, tokare matabuda tã banavina.

Matadama tã pore da Yesu taunaḡa tã kita didina

12 Yodi tẽ kita da waisumaḡa kana matamatama toitoi dobu matabuna yai verau kwaviviro da ya tava munaḡana. Vutuna aubainama abaḡa kauidima ta panipanida be ta sursoru waitinamuridana, vutudi tã kaiporaporaḡana. Be mate gewagewa tã gose pore- dina, be tauda naumeki da waireisis nopone tã manini kauana. ² Be matadama tã pore da Yesu taunaḡa tã ki- ta didina. Tauna vutuna dã waisumaḡama yai kare be parate e tavaitedana. Tauna nuavere dosinama paḡonama aubainama guri waimata warawaranama korosie ya dami porena. Be yodi tauna Mamaitua na waiguyauma gabune, kasaunama yauwane e miami- ana. ³ Ko noḡoti da tauna banaga gewegewedima adi pariviravirama matabudi yai niuredina. Vutuna ko noḡoti da taumi tokare nam ko tunigari be nuemima e beku.

Mamaitua natunatunama e kwapukwapudina

⁴ Taumi gewagewa ko waiḡaviena inam naumeki, be yaḡoro nam piripiri ko banavi be kosinimima i daro- rona. ⁵ Mamaitua na sedama ḡarodie aba ya riuriuna nuemima ya koa, bo? Tauna duḡumima aubainama umanama ya riuna,

“Taukui, raḡanine Bada waikatakataimma aubainama e kwapukwapumna, nam kwai nuaboya.

Be raḡanine aba kuya voivoie be e riutuaḡaiemna, nam nuamma e beku.

⁶ Baninama Bada aitauḡa ewai nuapaḡoedina taudi vutudi e kwapukwapudina.

Be aitauḡa da ewai kawa natunedina, tauna e ko- vokovoḡidi be ewai katakataidina.”

⁷ Deḡoda piripiri ko banabanavidina, naumeki da ko dami poredi be ko noḡoti da inam Mamaitua e kwa- pukwapumina, baninama taumi na sedama aubaina- ma. Baninama tamatamadama matabudi adi vaivaima inam nama. ⁸ Mamaitua na sedama matabudi e kwa- pukwapudina. Be deḡoda Mamaitua tam nam e kwa- pum, tam inam nam tauna natuḡomina. Tam maika

keda gomenimma, be nam tamam. ⁹ Tauda matabuda tamatamadama uma dobie ta kwapuda be tã vivi- viviredina. Vutuna aubainama Mamaitua mate tã vivire be tã yawasanana. Baninama tauna tauda aruidama matabudi tamedima.

¹⁰ Raḡanine tauda ḡauḡaubode tamatamadama uma dobie taudi adi ḡoane nama modi bisanama nopodie a rautapa kwapudana. Be Mamaitua e kwapukwapu- dana, inam tauda sagudama aubainama, da tauda tokare tauna maika banaga babaudama ta tubuḡana.

¹¹ Be Mamaitua e kwapukwapudana raḡanine, tauda nam tamawai nuaverena. Be tauna na waikwapuma banidima tokare tã kataiedina, inam kawapudima damodie didimana be suba tã banavidina.

¹² Vutuna aubainama nimemima ko kawa didimanidi, be kaḡemima koya nokudi be ko miamiana, ko midis- uḡu be ko varoronidi da tai rewapana munaḡa. ¹³ Be ami waisumaḡe naḡo koi karena keda didimane. In- am kedane tokare nam ko beku, ibewa da ko yawasanana.

Mamaitua nam ko miatautaurie

¹⁴ Ko raurubu gurata da banaga matabudi mate sub- ae ko miana. Be mate taumi sibo yawasana babauna- ma banagimima koya tubuḡana, baninama deḡoda taumi nam nama ko tubuḡa, taumi tokare Bada nam ko kita. ¹⁵ Ko kita kua da ḡaromie nam aitau Ma- maitua na raukiviverema e miatautaurie. Baninama deḡoda inam baneginama tokare pesi gewagewana- ma e tubuḡa, be gewagewa ḡesaudima mate e saḡedi be banaga e kawa miremiredina. ¹⁶ Be mate ko kita kua da nam aitau ḡaromie e badara yabayababa. Be mate nam Mamaitua ko noḡota tuaḡaie maika Iso, baninama Iso tauna yaba gewagewanama ya voiena. Iso tauna tautuaḡa aubainama, raḡan muriḡa tamana- ma na waiguyauma sibo yai buderiena. Be kaniguri yai sina da na waiguyauma tasinama ya utena, be tasina- ma ḡarone kani ya paḡona. ¹⁷ Be ko noḡoti da muriḡa tauna tamanama na waiaianama ya ḡoena be you, tamanama Iso ya riutuaḡaiena. Be tauna nam keda deḡo i banavina da na voia waigewama sibo ya kawa didimani, avedi da ma ḡabana keda ya wanewanena, be nam teneteneḡina.

¹⁸ Be taumi Mamaitua ḡarone koya naḡo be koyawai sumaḡena raḡanine, dabudine taumi yodi Mamaitua nam koma nainairena, Israel banegidima maika. Taudi boni oya Sainai diane a midi be oyanama debane kai ya remremna a kitana, Mamaitua Mosis mate a giugiuna raḡanine. Dabudine dobu yai kupikupi be kaibitibiti dosinama ya tavana. ¹⁹ Naumeki da bogigi ya riuriuna murine, bona dosinama a vaiena maika parere. Dobudine taudi a naira da a naira kauana, vu- tuna aubainama taudi Mosis a riuna da tauna Ma- maitua sibo yai baḡana, baninama taudi Mamaitua bo- nanama vaienama nam ti ḡoena. ²⁰ Dabudine Ma- maitua ya riuna, “Deḡoda ai banaga bo ai musara uma oyane e naḡona, taudi ko rauyekudi da ta gurina. Dabudine nama a vaivaiana, taudi a naira da a naira

kauana.”²¹ Be abağa taudi a kitekitedina inam ai nuainaira kauana. Vutuna aubainama Mousis ya riuna, “Taugu naira e kawakawa kağagusugusuguna.”

²² Be taumi inam nam nama. Taumi oya Saionma, Mamaitua yawayawasaninama na meagaie koya tavana. Inam vutuna Jerusalem marae be dabudine anea ġumnama nam anisiesievi ma mosaridi a rawateġeidina, dabudine taumi koya tavana.²³ Be mate taumi Mamaitua na damma ġarodie koya tavana. Taudi vutudi kaevoudima yai yawasana dokedina. Taudi isedima Mamaitua marae ya girumi be ta kenakenana. Be mate taumi Mamaitua ġarone koya tavana, tauna vutuna tokare banaga matabudi e etaredina. Be mate taumi didimana banegidima aruidima ġarodie koya tavana. Taudi vutudi Mamaitua ya voidi da banaga batuturidima a tubuġana.²⁴ Be mate taumi Yesu ġarone koya tavana, tauna vutuna waianina vaunama ya utedana. Yesu tauna Mamaitua be tauda poude e midimidina. Be kosininama dà gewagewama ya koğa poredina. Yesu kosininama nopone vari verenama e kenakenana, nam Eibol kosininama maika.

²⁵ Vutuna aubainama ko kita kaua da Mamaitua aba e giugiuena ko voteyeteyena, be nam ko vaia pore. Baninama boni Israel nama uma dobue Mousis Mamaitua na giuma ya giugiuena, taudi a vaia pore be kovoğa dosinama a banavina. Be yodi inam mara banaginama e giugiuenedana, be deġoda riunama tà rawaġaiġaiena, tokare dà kovoġama ya moraba da ya moraba vavasaġana tà paġona.²⁶ Boni Mamaitua ya giugiuna, bonane dobu ya gusuna. Be yodi tauna na saugama ya boru munaġe be ya riuna, “Taugu tokare raġan ġesaune gunuma be dobu yà gusu waidaberara munaġedina.”²⁷ Be inam giunama: “Raġan ġesaune e voia munaġena”, baniġominama inam umanama: Tauna doġae be gunume, yaba matabudi boni ya voivoidina, vutudi e gusu waidaberaridi be ta samoana. Be nam teneġidima nama ta kenakena. Be deġo yabedima nam e gusu waidaberaridi, taudi tokare ta kena nonoġana, be nam ta samoa.

²⁸ Be tauda sibo naumeki da Mamaitua tèi kaiwena, baninama tauda na waiguyauma wairewapana vavasaġinama tokare tà paġona. Be inam waiguyaunama tokare bagibaginama e midina, be nam ta gusu waidaberari. Vutuna aubainama tauda Mamaitua ġarone ma vivirida be ma nairida tà rauduneena.²⁹ Baninama tauda dà Mamaituama tauna maika kai yaba matabuna tauwai karamutunama.

Kuristen banagidama nema sibo tè mia bakona

13 Ko kaigurate da Kuristen wainuapaġone ami banagama ami banagama koi nuapaġoedina.² Be vaġavaġai sibo koyai aninedi da ami vadae sibo a saġana, baninama banaga ġesauidina nama a voivoiana, muriġa anea a kayowai doka saġedina adi vadae.³ Be ami banagama dibure miemienidima nam ko noġota poredi, baninama ko noġoti da taumi mate kabe dibure ko dibudibura tenaġa. Be banaga tawai

nuatoitoina mate nam ko noġota poredi, baninama ko noġoti da taumi mate kabe nama kowai nuatoitoina.

⁴ Be matabumi naġi sibo koya vivira kauena. Be nam am visarama bo am tauġomama debane mui kwa pore. Baninama aitauga nama ta voivoiana, Mamaitua tokare etare e sivudina, be teneġinama nama banaga badabadaridima ġarodie e tubuġana.

⁵ Ami yawasanae mane nam koi nuapaġoe. Deġoda aiyabaġa ġaromie tima kenakena inam sibo naumeki, baninama Mamaitua umanama ya riuna, “Taugu tokare tam nam yà gosem be nam nuaguma e koa.”

⁶ Vutuna aubainama tauda nuadama torane umanama tokare tà riuna, “Bada tauna vutuna yau tausaguma. Taugu tokare nam yà naira. Aitau tokare nema e bakegu?”

⁷ Aitauga boni aubaimima ai bada be Mamaitua riunama ġaromie a giugiuena, vutudi ko noġotidi. Be adi yawasanae nema awai patutuna, vutuna koi nuanoġoġotedi be adi waisumaġama koi tupotupoġanena.

⁸ Yesu Keriso tauna vutuna teneġinama boni, yodi be nokoi ya naġona e miamia nonoġana.⁹ Waikatakatai tabu be tabu kaikaiyovudima nam taumi tai doka waigewemi. Be verenama da Mamaitua na raukivivere ma nopodama sibo ya kawa rewapanina, be nam kani adi tarawatu. Kani adi tarawatuma inam nam banibiribiridi.

¹⁰ Tauda dà oltama riuriu kauinama inam marae. Be pirisi aitauga dobue tarawatu poredima tawai muriwatedina, taudi nam teneteneġina da inam oltane kani ta sana rubu.¹¹ Boni pirisi dosinama tauna musara kosinidima ya kiroġa nawe gabu babaune, be dabudine musara kosinidie Mamaitua ġarone ya tipati-pana, tauna be banaga adi gewagewama aubaidima. Be musara banikavediġa ġavoe meagai Diane a gabugabu gorudina.¹² Be kauinama teneġinama nama Yesu ġarone, tauna kosinine na banagama ya kawa babaudina, be meagai Diane yai nuatoitoina.

¹³ Vutuna aubainama tauda mate nama, yodi ġavoe tà naġona tauna ġarone. Be deġoda dobu e tuaġaiada be Yesu isanama aubainama tai varavaradana, naumeki da inam waivarevaredima tunide tà biridi be tà dami poredina.¹⁴ Baninama tauda dà meagaima kenakena nonoġinama nam uma dobune ima kenakenana. Ibewa da tauda dà meagaima kenakena nonoġinama tokare e veraverauna e tavana, vutuna yodi tà wanewanena.

¹⁵ Vutuna aubainama raġan matabuna Yesu Kerisoe tauda dà puyoma kaisuġusuġu Mamaitua tà utena. Inam vutuna tauda mudude Yesu Keriso tàwai maġatari-na.¹⁶ Be mate nam nuemima e koa da ami banagama ġarodie vere ko voie be koi saguna. Inam waisagudima vutudi taudi puyo, be inam puyodima vutudi Mamaitua ta voie da ewai nuaverena.

¹⁷ Taumi ekalesia ami babadama ko voteyeteyedi be aba ta riuriuemina, naumeki da ko voidina. Baninama taudi vutudi ta raberabemina da ami waisumaġe nam

ko beku, be nema ġaromie ta noyanoya bakona, tokare Mamaitua e kaiviredina. Vutuna aubainama ko voteyeteyedi da adi noyae ma nuaveredi ta noyana, be nam ko tainuaboyedi. Baninama deġoda ko tainuaboyedina, tokare nema ta sagu bakemi?

¹⁸ Yau bana, aubaimaima ko moiragi nonoġana, baninama tauma ama noġote nam aba ima tatai paraparamaina, be tauma ka rarau rubu guratana da yaba matabuna ġarone sibo yawasana verene kè miana.

¹⁹ Be yau waibaġama tenaġa ġaromie yà boruboruna da aubaiguma ko moiragi da taugu waiġapa sibo ġaromie è tava munaġana.

²⁰ Tauda dà Badama Yesu, tauna sipu taurabenama wairewapaninama. Tauna kosinine waianina vaunama ya kawa rewapani be yodi e kenakena nonoġana. Vutuna aubainama tauna gurie be Mamaitua ya kawa midisuġu munaġena. Be yodi taugu yà moimoiragina Mamaitua suba tauvoienama ġarone, ²¹ da tauna sibo

ya voiemi da taumi yawasana matabuna ġarone tauna sibo koyai nuaverena. Yodibe taumi teneteneġinama da na ġoanama ruvane nama voia veredima sibo Yesu Kerisoe koya voiedina. Tauna vutuna tà kaisuġusuġu nonoġena. Inam riukaua!

²² Yau bana, yàwai baġa guratemina da yau raukura-ma matabudi ko ragau kauedina. Baninama taugu yau letama rautupo ġominama ġaromie è girumina.

²³ Be yài varimi be ko kataie da turadama Timoti dibure be a kaiporena. Deġoda waiġapa ġarogue e tavana, naumeki da tokare ka verau be ka vakitemina.

²⁴ Ekalesia babadidima matabudi ko riuedina tauma kawai kaiwedina. Be mate Mamaitua na damma matabudi kawai kaiwedina. Be Itali banegidima mate taumi tawai kaiwemina.

²⁵ Mamaitua na raukiviverema sibo matabumi ġaromie ya kenana.

Jeims

Jeims na waikaiwama

1 Taugu Jeims, Mamaitua be Bada Yesu Keriso adi taunoyama uma letanama yà girugirumina taumi aitauga Jius banegimima tauwai sumağa koya daberara be dobu matabuna nopodie ko miamiana ġaromie, taumi matabumi yàwai kaiwemina.

Piripiri be raurubu

2 Yau bana, taumi piripiri tabutabu ko banabanavidina raġandie, taumi sibo koyai nuaverena, **3** baninama raurubu ami waisumağama e voie da taumi koi rewapanana. Vutuna aubainama raurubu ko damipore da naġo kwasana. **4** Be değoda raurubu ko damiporena, taumi tokare ami waisumağe ko kaiguratena, be kaigurata e voie da taumi tokare nuemima e bagibagi, ei rewapana be tokare nam aba ko maruabie.

5 Be tam aituau nuayauya kwa ġoegoena, naumeki da Mamaitua kwai bağa be tauna tokare e utemna, baninama tauna nuanama vereverene e paipairuna banaga ġarodie. **6** Be tam Mamaitua kwawai bağana rağanine, naumeki da kwai sumağana, be nam kwa noğotabekubeku, baninama aituau da e noğonoğota bekubekuna, tauna inam maika rabama sive e riğariğa waibabarina maika. **7** Inam nama baneginama na waibağama tokare Bada nam e vaie be na ġoanama e ute, **8** baninama tauna noğota rağarağa baneginama aubainama. Tauna na noğotama ta nağonağo yabayababana, be nam gabu tenağa tima kenakenana.

9 Be tauwai sumağa aitauga waikaruwağewağedima sibo ai nuaverena, baninama Mamaitua matane taudi waiguyau banegidima. **10** Be taudi aitauga waiguyaudi-ma, taudi sibo a kataie da Mamaitua matane inam waiguyaunama kavakavanama, be inam waiguyaunama tokare ei kavena dobira beraninama busonama maika. **11** Baninama suara e raranana rağanine, mui ta poki be inam beraninama mate busonama e poki da e kuruvana. Be beraninama kurinama noğone tètakitana tokare ei kavena. Inam kauinama teneğinama nama banaga waiguyaudima, taudi tokare adi yawasanae a waiguyauna mate tai kavedina.

12 Nuavere tauna aituau raurubue e midimidi bagibagina, be nam ima bekubekuna. Tauna tokare na mae-sama yawasana kenakena nonoğinama e pağona. Inam vutuna Mamaitua ya saugana da banaga aitauga tawai nuapağoena e utedina. **13** Be aituau da raurubu e banabanavina rağanine nam sibo ya riuna, “Uma inam

Mamaitua e rarau rubuguna”, inam avedi. Baninama Seitana tokare nam teneteneğina da Mamaitua e raurubu da gewagewa e voie, be mate Mamaitua tokare nam aituau e raurubu da gewagewae e beku. **14** Ibewa da banaga nopodie, wainua noğonoğota gewegewedima e soru nawedi be e gwayegwayedina. **15** Be wainua noğonoğota gewegewedima ta moramorabana damone, gewagewa ta tubutubuğana. Be gewagewa damodie guri ta tubutubuğana. **16** Vutuna aubainama yau bana, nam aituau sibo yai kedadoka waigewemi.

17 Yaba veredi be wainua vaivaidima matabudi note Tamadama ġarone be ta yovoyovona. Tauna vutuna yana Tamanama, be tauna nam maika vaguru da ewai kati vitavitare. **18** Mamaitua na riukauama ya utedana, aubainama taunağa na ġoane tauda ya vinedana da tauda tauna na sedama tètubuğana. Be yaba matabudi ya voivoiedina nopodie, tauda tèt sağa guratana.

Tà vaie be tà voiena

19 Yau bana, uma giunama ko noğoti: Taumi waibeavaia, naumeki da koi beavaia kauana, be nam giu koi paparane, be nam ko medi makai. **20** Baninama medie tam tokare nam Mamaitua na ġoanama kwa voie be didimanae kwa mia, ibewa.

21 Vutuna aubainama yawasana miremiredi be gewegewedima ko gose poredina. Be Mamaitua riunama nopomie ya kumakumana, vutuna voyağote ko pağo be ei yawasanimina.

22 Nam na giuma ko vaivaia ġome, ibewa da taumi aba koya vaivaia, naumeki da ko voiena. Be değoda vaienağa ko vaivaia be nam koma voivoiena, inam taumiğa kowai kedadoka waigewemina. **23** Tam değoda Mamaitua riunama vaienağa kwa vaivaia, be nam kuma voivoiena, tam inam maika banaga garasie noğonama kabe i kitakita, **24** be garasi e gosegose porenara rağanine, tauna noğonama kitanama nuana ya koana. **25** Mamaitua na tarawatuma vaunama, inam Keriso varinama vere vavasağinama, inam vutuna banaga e kuvekuvesidina. Be aituau da inam tarawatunama vaunama e kitakita nonoğe be e voivoiena, Mamaitua inam baneginama tokare na voiaama matabudi ġarodie ei aiainina. Baninama tauna aba ya kitakitana, nam nuanama ima koakoana.

26 Aituau e riuriu munağena da tauna Kuristen be menanama nam ima raberabe kauena, inam baneginama taunama ewai kedadoka waigewa munağena, be na waikuristenma inam kavakavanama.

27 Tamadama Mamaitua matane, Kuristen vere

vavasaġinama inam umanama: Kedakeda be kaiyababa adi nuaboyae ko sagudina. Be ko rabe kauemi da nam dobu na yawasanae koi yoġimi.

Nam banaga verediġa ko rauneneedi

2 Yau bana, taumi dā Badama Yesu Keriso boruboruminama kowai sumaġena, aubainama nam banaga verediġa ko rauneneedi.

² Deġoda taumi koyawai taparoro be banaga rabui sibo ti saġana, banaga tenaġa na garama veredima be na waisiama maesidima dosidima, be banaga ġesaunama waikaruwaġawaġanama na garama ragoragodima. ³ Be taumi deġoda banaga waiguyaunama taunaġa ko raunenee be ko riuena, “O turaguma, kwa verau uma guni verene kwa mia.” Be banaga waikaruwaġawaġanama ko riuena, “Aii, tam noa dabudine ġavoe kwa midi.” bo “Murigue doġae kwa mia, be nam gunie.” ⁴ Taumi aba kowai tubuġi? Taumi inam noġota gewegewedie banaga ko kitakita wairuvedi, be inam kauine Bada tubuġinama ko daridariġena.

⁵ Yau bana, koi beavaia. Dobu banegidima adi waikitaie banaga waikaruwaġewaġedima taudi kabe banaga yababa. Be Mamaitua inam banegidima ya vinedina da taudi adi waisumaġama ei rewapana be na waiguyauma tai buderiena. Inam waiguyaunama vutuna Mamaitua ya saugana da aitauġa tauna tawai nua paġoena ta paġona. ⁶ Be taumi banaga waikaruwaġewaġedima ko riuriu saisairedina, taudi nam aiyaba ġaromie tima voivoia waigewana. Be waiguyau banegidima taudi vutudi taumi ta kawakawa gewegewemina. Taudi vutudi ta etaetaremi, ⁷ be ami Badama isanama verenama tawai diboġina.

⁸ Mamaitua tauna vutuna dā guyauma. Be girugiruminama porane tauna umanama ya riuna, “Turamma nuannuamma e paġona, maika nema tam kwa ġoeġoe munaġemna nama.” Be deġoda taumi inam ġiunama koi muriwatanena, taumi naumeki da vere ko voivoiena. ⁹ Be deġoda banaga ġesaudima ko rauneneedina be ġesaudima ibewa, taumi inam gewagewa ko voivoie be tarawatu kowai kati kotovina. ¹⁰ Baninama deġoda tarawatu matabudi kwawai muriwatanedina, be nopodie tenaġa kuyai kati kotovina, tam inam tarawatu tabutabudima kuyai kati kotova rovodina. ¹¹ Mamaitua ya riu vavasaġa be umanama ya riuna, “Nam kwa rauwaivi bo kwa rautauġoma”, be mate ya riuna, “Nam kwa vunuġa”. Vutuna aubainama tam deġoda nam ku rauwaivi bo ku rautauġomana, be deġoda kuya vunuġana, tam inam yaġoro tarawatu tauwai kati kotovinama.

¹² Mamaitua na tarawatuma vaunama, inam Keriso varinama vere vavasaġinama, inam vutuna banaga e kuvekuvesidina. Inam tarawatune taumi tokare e etaemina, vutuna aubainama aba da ko vatovato be ko voivoiedina, ko kita kauana. ¹³ Vutuna aubainama ami raunuatoima banaga matabudi ġarodie sibo ya kenana. Deġoda ibewa, etara raġanine taumi mate Mamaitua tokare nam e raunuatoiem. Tam yodi deġo-

da raunuatoi ġarome e kenana, naumeki da tokare nam kovoġa kwa banavi.

Waisumaġa voia mate

¹⁴ Yau bana, deġoda tam aitau kwa riuna, “Taugu waisumaġa banegiguma”. Be deġoda inam waisumeġinama nam baninama mate, inam nama waisumeġinama tokare ei yawasanim, bo? Inam waisumeġinama kavakavanama. ¹⁵ Deġoda turamma ġarone nam gara bo nam kani ¹⁶ be tam kuya riuena, “Yau tura, ebom, kwai garagara kauana, Bada e rabem; kwa mia kauana.”, be tam turamma nam aba ku utena, inam waikaiwinama tokare turamma e sagu, bo? ¹⁷ Be inam kauinama teneġinama nama, deġoda waisumaġa taunaġa be nam baninama mate, inam waisumaġa gurinama.

¹⁸ Deġoda aitau yodi sibo umanama ya riueguna, “Banaga ġesaudima taudi Keriso tauwai sumaġenama, be ġesaudima voia veredima tauvoiedima”. Naumeki da taugu inam baneginama yodi umanama yā paribeena, “Deġoda tam Keriso kwawai sumaġena, be am waisumaġama nam baninama mate, taugu nema yā katai bake da tam am waisumaġama riuriukauina? Be taugu waisumaġa baninama yā voiedi be ko kitedi. Yodibe ko kataie da taugu yau waisumaġama inam riuriukauinama.”

¹⁹ Tam kwawai sumaġana da Mamaitua tenaġa e mi-amiana. Inam naumeki. Be penama mate tawai sumaġana da Mamaitua tenaġa e mi-amiana, be taudi Mamaitua ta naire be naira e kawakawa gusugusudina. ²⁰ Tam kuya bua kauana! Taugu yodi yāi kataim da waisumaġa nam baninama mate inam waisumeġinama kavakavanama.

²¹ Bonimai waġadama Eibraham kwa noġoti. Mamaitua Eibraham na yawasanae ya kawa didimanina, baninama na voia aubainama. Tauna natunama Aisik raupuyo aubainama ya pani be olta debane ya boruna, waigurinama aubainama. ²² Yodi ko kita, Eibraham na waisumaġama be na voia ta noyanoya tenaġana. Eibraham na voia tauna na waisumaġama yawai kawa riukauena. ²³ Inam kauine girugiruminama porane umanama ya riuriuna, ya kawa neganegana, “Eibraham Mamaitua yai sumaġena, aubainama Mamaitua Eibraham ya kawa didimanina.” Vutuna aubainama a riuriuna, “Eibraham Mamaitua turanama”. ²⁴ Yodi ko kita be ko kataie da Mamaitua banaga nam adi waisumaġama taunaġa aubainama i kawa didimanidina, ibewa da adi voia mate aubainama ya kawa didimanidina.

²⁵ Inam kauinama teneġine, toretore waivinama isanama Reiheb, tauna Josua na tauwai neneġanama ya sagudi be muriġa semoe wari kedaġa ya riupore nawedina. Vutuna aubainama Mamaitua tauna ya kawa didimanina. ²⁶ Deġoda tubuġa ġarone arua ibewa, naumeki da inam tubuġinama ya gurina, be kauinama teneġinama nama, deġoda waisumaġa nam baninama mate, naumeki da inam waisumaġa gurinama.

Menamma kwa tom

3 Yau bana, nam matabumi tauwai katakatai ko tubutubuğa, baninama ko noğoti da tauma aitauga tauwai katakatai tokare Bada e etare vavasağemaina, nam taumi ġesaumima maika.

² Tauda matabuda yaba toitoi ġarodie tà bekubekuna. Be aita da menanama e tomtomna, tauna banaga verenama, be tokare teneteneğinama da na yawasanama e rabe kauena. ³ Banaga hosi ta gerugeruena rağanine, taudi hosi mudunama taie ta nigori, be inam tainama ġaubonama ta sorsoruna ruvane hosi dosinama e voteyateya be nama e nağonağona. ⁴ Be mate waga ko noğoti, tauna sive dosinama e suvesuve waibabarina. Be yabiyabi ġaubo ġominama inam waganama dosinama e boruboru waididimanina, kapena na ġoanama ruvane e nağonağona. ⁵ Inam kauinama teneğinama nama mena, mena inam yaba ġaubo kokonama tunide e kenakenana. Be inam menanama ġaubonama e voida da tà seğaseğara be piri-piri dosidie tà tavatavana. Be kodara ko noğoti, kodara pakanama inam kai menanama ġaubonama, be e voie da kodara dosinama e tubuğa be doбира matabuna noponama e karakaratina. ⁶ Vutuna aubainama mena inam maika kai. Menadama inam gewagewa na dobuma tunide e kenakenana. Mena e kawakawa gewagewada, be e voie, da tauda dà yawasanama matabuna e gabugabu gorudana. Seitan tauna vutuna kai menade ya boru be e karakarata.

⁷ Banaga tokare teneteneğinama da musara matabudi, maika kiu, musara daredaredima be iyana tà kawa marağamidina, ⁸ be nam aita teneteneğina da tokare mena e kawa marağami. Mena inam yaba gewagewanama mota sarama maika, banaga e karakaratidi be ta gurigurina.

⁹ Tauda menade dà Badama bo Tamadama isanama tà kaikai suğusuğuna, be inam menanama teneğine dà banagama tawai tara tautauedi be tawai tara mosikedina. Inam banegidima taudi Mamaitua ya voidina, kitedima tauna maika. Be tauda yağoro tà kunukunedina. ¹⁰ Yau bana, mududama tenağa kavakava, be nopone kaisuğusuğu be kunura ta do-bidobi tenağana. Inam nam nama sibo tè voivoia. ¹¹ Bigabiga tenağa nopone tokare nam teneteneğina da upa verena be upa ġorağoranama ta tava tenağa. ¹² Be mate yau bana, uma ko noğoti: Damaya tokare nam e vota be gobara e tubuğa, bo gobara tokare nam e vota be niura e tubuğa. Be inam kauinama teneğinama egasi nopone, tokare nam upa ġoma kwa redu be teneteneğina.

Nuauyauya riuriukauina be kaikaiyovunama

¹³ Ġaromie aita da nuanuauyauyanama, be Mamaitua na yawasanama ya kataiena, naumeki da tauna sibo na yawasanae ġaromie vere yai mağatarina. Tauna vere sibo ya voivoiedina, be inam kaudie banaga ta kita da tauna voyağota be nuauyauya banegina-

ma. ¹⁴ Be değoda tauna nopone unura, nuağorağora be moraba ta kenana, naumeki da tauna nam sibo ya kawa sağe munağe be ya riuna, "Taugu nuauyauya banegiguma." Inam matabuna kaiyovu be riukaua ta riuriu tuatuağaiena. ¹⁵ Uma nuauyauyanama inam nam marae be i yovona. Ibewa, inam dobu, tubuğa be Diaboro adi nuauyauyama. ¹⁶ Vutuna aubainama değoda aita ġarodie unura be moraba ta kenakenana, inam banegidima yawasanama kedanama nam ti kataiena. Be inam kaudie voia yabayababa be gewagewa ya moğavuna.

¹⁷ Be nuauyauya marae yovoyovonama inam na tabu. Inam nuauyauyanama e voida da tauda vere tà votedina, inam suba, miagenuana, voteyateya be raunuatoi. Be mate riukaue tà giuna, be nam tà noğota raburabui, be nam noğota miremiredima ġarode ta kena. ¹⁸ Suba tauvoidima taudi adi banagama ta sagusagudina da subae ta miana. Vutuna aubainama taudi adi waikai saguma votanama tokare vere be didimana adi banagama ġarodie ta banavidina.

Mamaitua na waibadama dibune ko miana

4 Taumi koya kataie bo ibewa, da aba aubainama kowai kawa riuriu be kowai kawa ġasiğasi? Inam waikawa ġasiğasidima ta tubutubuğana, baninama tubuğa na ġoana be noğota veredima nopomie tawai ġaviğaviana. ² Taumi ami ġoanama yabedima kadi taiye banaga kowai guridi, be yağoro inam yabedima tokare nam ko ragaragaudi. Taumi banaga adi purapurama ko kitedi, be ko unuunedina. Vutuna aubainama taumi ami banagama mate kowai kawa riuriu be kowai kawa ġasiğasina, be yağoro inam yabedima tokare nam ko ragaragaudi. Be aba aubainama inam yabedima nam koma ragaragau? Inam baninama, taumi Mamaitua nam komawai bağana aubainama. ³ Be değoda Mamaitua kowai bağa be ami ġoanama nam e utemi, inam baninama taumi ami noğotama gewegewedie Mamaitua kowai bağana. Taumi Mamaitua kowai bağana da tauna ami ġoanama kabe e utemi, be inam yabedima yawasanama wainua vaivaidie kabe koi yakaredi, inam nam i verena.

⁴ Taumi aitauga Mamaitua ko tuatuağaiena, taumi inam waivi na tauğomama mui debane e poreporena maika. Aba aubainama taumi dobu na ġoanama kowai muriwatane? Koya kataie bo ibewa, değoda dobu yawasanidima koi nuapağoedina, taumi inam Mamaitua ko tuatuağaiena. Değoda taumi dobu yawasanidima koi turanedina, taumi inam Mamaitua na ġaviama. ⁵ Girugiruminama porane aba ya riuriuena inam giu kavakavana, bo? Girugiruminama porane umanama ya riuna, "Mamaitua Aruinama ya uteda be nopode e miamiana, be tauna inam Aruinama debane dobu yawasanidima e kokuoburuedina." ⁶ Be Mamaitua raukivivere baneginama aubainama girugiruminama porane umanama ya riuna, "Mamaitua banaga rarauguyaguyaudima e biri do-biğedina, be e raukiviverena voyağota banegidima ġarodie."

⁷ Vutuna aubainama Mamaitua na waibadama dibune ko miana, be Diaboro ko riutuağaie da tauna e gosemi be naira e nağona. ⁸ Taumi ko verauna Mamaitua diane, yodibe Mamaitua e verauna taumi diemie. Taumi gewagewa banegimima, nopomima ko koğa be ko kawa veremina, maika nema nimemima ko koğakoğana nama, be nam noporaburabui nopomie e kena. ⁹ Ami gewagewama aubainama koi nuaboya be ko ğabana. Koya kwatekwatevana, yodi ko gose be ko ğabana. Koyawai nuaverena, yodi ko gose be koi nuaboyana. ¹⁰ Bada matane ko ğaubo munağa, be tauna e kawa sağemina.

¹¹ Yau bana, ami banagama nam koi karakara kutuedi bo koi tara piriedi. Değoda tam aitau turamma kwai tara piriena, tam inam Mamaitua na tarawatuma kwawai diboğina. Tam Mamaitua na tarawatuma nam sibo kuyai tara pirie, avedi! Tam sibo tarawatu kuya voteyeteyena. ¹² Tauwai tarapiri inam Mamaitua taunağa, nam tam. Tauna vutuna tarawatu ya utedana, aubainama tauna taunağa na ğoane nama tokare banaga ei yawasanidi bo e kawa gewegewedi, inam taunağa ewai badena. Tam nema maika kitam, be turamma kwawai tarapirie, wa?

Seğara dokadoka avedi

¹³ Taumi aitauğa umanama ko giugiuna, "Tauda manaka bo pomai tà nağo taonie da modi tenağa tà mia be tàì bisnis da mane dosinama tà voiena." Inam nama banegimima ami giuma yodi yà riuemi be ko vaiena. ¹⁴ Taumi nam ko kataiena da aba mateğa bo pomai e tubuğa. Taumi ami yawasanama inam kai basunama maika, yodi rağan ğaubonağa ko kitana, be murine ei kave munağana. ¹⁵ Vutuna aubainama taumi sibo umanama koya riuriuna, "Değoda Bada e ğoena, naumeki da tauda tà mia be umanama umanama yabedima tà voidina." ¹⁶ Taumi ko rarau guyaguya be ko seğaseğarana. Inam kauinama ko gose pore. Seğara dokadoka inam yaba gewagewanama.

¹⁷ Taumi değoda vere koya kataiena be nam ko voie, inam tauna gewagewa.

Waiguyau banegimima ko kita kauana

5 Taumi banaga waiguyaumima yodi koi beavaia kauana. Taumi tokare pipiripi ko banavidina, vutuna aubainama yodi koi nuaboya kaua be ko ğabana. ² Taumi ami waiguyauma matabuna a bova be kwarikwari ami garama a kanidina. ³ Ami manema niranira a kanidi be a raubusabusağana. Be inam raubusebuseğinama tokare ei mağatarana da taumi keda koya parena. Be inam niraniranama taumi mate tubuğimima tokare e kani rovo be gienae kai e kara gorumina. Rağan damonama kaiteka e tavatavana, be taumi uma taragai be mane kowai dam raka yababena. ⁴ Ko kita! Taumi ami taunoyama ami sipie a noyanoya be nam kowai maesidina, vutuna aubainama adi bekurama yodi Bada wairewapana vavasağinama e vaivaiena.

⁵ Taumi dobue yaba toitoi tabutabu koyai dam raka yababedi be taumiğa kowai nuaverena. Taumi koya kani kapoteu be moraba ko nuanua sarisarina, taumi maika bawa tokare rağan damone ta vunuğimi be ta nigomina. ⁶ Taumi banaga veredima koyai tara tau-tauedi be koya vunuğidina, avedi da taudi nam aba gewagewanama ğaromie ti voiena.

Koi raba nuetau be ko moiragina

⁷ Yau bana, koi raba nuetauna naumeki da Bada e verau munağana. Tausipi ko noğoti, tauna ewai raba nuetauna da kusana e dobi da kani ta gogo be maura e tubuğana. ⁸ Be teneğinama nama taumi mate. Koi raba nuetau be pipiripi rağandie ko midi da bagibaginağa, baninama Bada na kaba verauma kaiteka maida.

⁹ Be nam ami banagama mate koi suramudu, avedi, inam kauine tokare Bada e kovoğimina. Baninama tauwai tarapiri tauna kaiteka maida.

¹⁰ Yau bana, peroperoveta ko noğotidi, taudi pipiripi be wainuatoitoi rağandie ai nuabagibagi be Bada isane a giugiuna. ¹¹ Mamaitua inam nama banegidima yai aiainidina, baninama taudi pipiripi nopodie nam ti bekuna, be ai nuabagibagina. Joub ko noğoti. Tauna pipiripi dosidima ya banavina be yağoro yai nuabagibagina. Vutuna aubainama Bada yai aiainina, baninama Bada tauna raunuatoitoi baneginama.

Waisağina be rausaği adi giuma

¹² Be mate, yau bana, nam ko rausaği. Nam mara banegidima isedie, bo dobu bo yaba ğesaudima isedie ko rausaği, avedi. Taumi değoda koi aninana, naumeki da koi anina ğomana, be değoda tuağai, naumeki da ko tuağai ğomana. Nam i verena değoda tokare etare ko midi be gewagewa dosinama ko banavina.

Waisumağe ko moiragi

¹³ Değoda tam aitau kwawai nuatoitoina, naumeki da kwa moiragina. Be değoda tam aitau kwawai nuaverena, naumeki da tam kwa sare be Bada isanama kwa kaisuğusuğuna.

¹⁴ Değoda tam aitau kuya sidana, naumeki da ekalesia babadidima kwa riuedi da Bada isane aubaimma ta moiragi be oeri debame ta ğinina. ¹⁵ Be moiragi waisumağe, tokare Bada inam baneginama sidandanama ei yawasanina. Be değoda inam baneginama ğarone gewagewa, naumeki da Bada tokare inam baneginama na gewagewama e noğota porena.

¹⁶ Vutuna aubainama ami banabanagama mate ami gewagewama koi kawa kuvesa be ko moiragi virirana, yodibe taumi tokare ko yawasanana. Be didimana baneginama na moiragima inam yai rewapana kaua be bani biribiridima. ¹⁷ Elaija ko noğoti, tauna banaga ğoma maika tauda. Be tauna nuanama tabutabune marakapo aubainama ya moiragina da nam sibo kusana ya dobi. Be inam rağanine kusana nam i dobina naumeki da modi rabuiteğa be nawaravi 6 a kovina.

¹⁸ Muriġa ya moiragi munaġa da kusana ya ġoġo, be dubue kani a tubuġana.

¹⁹ Yau bana, taumi deġoda aitu tenaġa ġaromie riukaua waimuriwatennenama sibo i gose be tam aitu inam baneginama ku verauġa munaġena Bada ġarone, tam inam voia verenama kuya voiena, ²⁰ bani-

nama uma ko noġoti, tam aitu da gewagewa baneginama tauna gewagewa kedane ya naġonaġo be tam kuya verauġa munaġena, tam inam baneginama gurie be kuyai yawasana munaġena. Be na gewagewama toitoi Mamaitua ya noġota poredina.

1 Pita

Pita na waikawaiama

¹ Taugu Pita, Yesu Keriso na apasolma. Uma letanama yà girugiurmina taumi tauwai sumağa aitauga koyai daberarimi be Pontas, Galesia, Kapadosia, Eisia be Bitinia provinsdiğa ko miamiana ġaromie. Taumi mara banegimima be nam uma dobunama ġarona aubainama vağai dobu matabuna ko nağonağona. ² Tamadama Mamaitua bonideğö ya vinemina da taumi Yesu Keriso ko voteyeteyena. Tauna kosinine ya koğemi be Arua Babau ya voiemi da taumi banaga babaumima koya tubuğana.

Bada na raukiviverema be na subama ġaromie ta maura be ta kena nonoğana.

Noğota yawayawasaninama

³ Dà Badama Yesu Keriso Tamanama Mamaitua tà kaisuğusuğuna, baninama na raunatoima ya moraba kauana aubainama, tauna ya voieda da të tubuğa vitara be yawasana vaunama ya utedana. Yodi noğota yawayawasaninama nopode e kenakenana da tokare marae tà nağona, inam dabudine dà buderima Mamaitua e raberabena. Be inam buderinama marae e kenakenana aubainama, tokare nam e bova bo e gewagewa, ibewa da e kena nonoğana. Inam kaudima matabudi Mamaitua ya utedana, baninama Yesu Keriso gurie be ya midisuğu munağana. ⁵ Taumi ami waisumağama aubainama, Mamaitua na rewapanama ya midi ġağarimi be e raberabemina, naumeki da yawasana e veraverauna tokare rağan damone e mağatarana. ⁶ Inam kaudima aubaidima taumi ko mosari guratana, avedi da yodi rağan ġaubonama nopone piripiri tabu be tabu ġaromie ta tubutubuğana, be yağoro da taumi koi nuaverena.

⁷ Be piripiri tabu be tabu ġaromie ta tubutubuğana inam baninama Mamaitua sibo ya kitana değoda ami waisumağama inam riukaua bo ibewa. Inam piripiridima maika gold banaga kai matane ta gabugabu vuneğidina maika. Be gold tauna yaba samosamoinama, be na verema nam ami waisumağama maika. Be değoda ami waisumağama inam riukaua, naumeki da tokare nam e samoa. Be taumi tokare ami waisumağama votedima ko banavidina, Yesu Keriso e mağatarana rağanine. Tauna tokare e kawa sağemi, be boruma da vivira e utemina.

⁸ Aruimima Mamaitua ewai yawasanidina, inam vutuna parata ya boruborue yodi ami waisumağe koya tavana. Avedi da taumi Yesu Keriso nam ko kitana, be

yağoro da kowai nuapağoena; nam ko kitana be yağoro kowai sumağena, be ma mosarimi kowai nuaverena.

¹⁰ Boni peroperoveta a riuna da taumi tokare ġaromie inam yawasaninama e mağatarana. ¹¹ Boni Keriso Aruinama taudi nopodie ya giugiuna da Tauwai yawasana tokare ei nuatoitoina be murine tauna na yawasana boruboruminama e mağatarana. Be peroperoveta a wanawana rereğena da sibo a katai kauena airağan uma kaudima ta tubuğa, be nema ta tubuğa bako.

¹² Mamaitua inam giudima peroperoveta yai kataidina, nam taudime sagu munağedima aubaina, ibewa da taumi aubaimima inam kaudima a giugiuedina. Inam giudima vutudi taurauguguya ġaromie a verau be Arua Babau na rewapanae vari verenama a rauguguyena. Inam Aruinama vutuna Mamaitua marae ya riupore yovoğena ġarodie. Be anea mate inam kaudima ta ġoeğoe kauena da sibo a katai kauena.

Taumi sibo banaga babaumima koya miamiana

¹³ Vutuna aubainama ami noğotama ko vokaukaua wainonoğedina noya aubainama. Be mate ko rabe kauemina, be tokare Yesu Keriso e mağatarana rağanine, Mamaitua na raukiviveree tokare yaba veredima e utemina. Ami noğotama vutuna ġarone ko boru be koi rabana. ¹⁴ Taumi ko miana Mamaitua na sedama vovoteyetedima maika, be nam ami ġoanama kaudima gewegewedima koi muriwatanedi. Inam yawasanidima taumi boni bua na miane koya miamiana rağanine nama koya voivoiana. ¹⁵ Tauna tauvinemima tauna banaga babaunama, vutuna aubainama ami yawasanae yaba matabuna ko voiedina, tauna taunağa na ġoanama ruvane ko voiedina. ¹⁶ Baninama Mamaitua umanama ya riuna, "Taugu banaga babauguma, vutuna aubainama taumi mate sibo banaga babaumima koya miamiana."

¹⁷ Be ko noğoti da taumi mara banegimima be Tamemima ġarone ko moiragi be kowai kawa maina, tauna tokare banaga tenatenağağa abağa veredi bo gewegewedima a voivoiedina, ruvedie nama e kaiviredina. Avedi da banaga dosidi bo kamai banabanaga, matabudi tokare e kaiviredina. Vutuna aubainama taumi vağavağai uma dobune ko nağonağona Mamaitua ko vivira kauena. ¹⁸ Baninama tauna nam yaba samosamoidima maika goldie bo manee i gimara dobiğemina, ibewa da Keriso kosinine ya gimara dobiğemina. Keriso tauna vutuna Mamaitua na

tipama vere vavasaġinama maika sipu natunama. Be taumi ami yawasanama yateyatemima ġarodie be a yovoyovona, inam yawasana kavekavedima. ²⁰ Muriġa da dobu ai tubuġina, be noġone Yesu vinevinenama nama ya miamiana, be yodi raġan damodamodie tauna taumi kami taiye ya kawa maġatarina.

²¹ Yodi taune taumi Mamaitua kowai sumaġena, be ami noġotama Mamaitua ġarone koya boru be kowai rabana. Baninama tauna vutuna Yesu gurie be ya kawa midisuġu munaġe be na borumama ya utena. ²² Be taumi riukaua koyawai muriwatanena raġanine, taumi nopomima koya kawa veredina Mamaitua matane. Vutuna aubainama yodi taumi ami bana-banagama nuenuemima tabutabune kowai nuapaġoe-dina. Be inam yawasaninama naumeki da ko kaigu-ratena raġan matabuna.

²³ Mamaitua na pesima nopomie ya kumana aubainama koya tubuġa vitarana, be yodi yawasana vaunama nopomie e kenakenana. Be Mamaitua na pesima tokare nam ei kave pesi ġesaudima maika, ibewa. Be Mamaitua na pesima nopomie ya kumakumana, inam tauna riunama yawayawasaninama be kenakena nonoġinama. Vutuna aubainama taumi mate tokare yawasanama vaunama nopone ko mia nonoġana.

²⁴ “Be banaga matabudi taudi maika mui, be boru-midima inam maika berana.

Baninama mui tokare ta poki makaina be berana tokare boedima nam nama ta kena dauna da tokare ta kuruva poraġana,

²⁵ be Bada riunama tokare e kena nonoġana.”

Inam vutuna tauma kè rarau guguyena ġaromie.

2 Vutuna aubainama ġaromie yawasanama gewegewedima maika: Waikarakarakutu, kaiyovu, unura be waitupadeġa ko kaiporaporaġana. Inam nama yabedima matedima tabu be tabu ġaromie ta kenakenana ko gosedi. ² Taumi kaite koya kita da Bada tauna banaga verenama, vutuna aubainama taumi ami kanima sibo Bada riunama koya ġoeġoe guratena, maika gomana wawainama susu e kanikani nonoġena nama. Inam kedane taumi ko katai kauena da Mamaitua riukaua yai yawasanimina.

Yesu tauna yeku yawayawasaninama

⁴ Ko verau Yesu Keriso ġarone. Tauna vutuna yeku yawayawasaninama banaga a tuaġaiena, be Mamaitua ya vine be noġotinama tauna ġarone ya moraba kauana.

⁵ Be taumi mate yeku yawayawasanimima be Mamaitua ya vinemina da tauna Aruinama kana vadama taumi e rarau vadaemina. Be tauna ya voiemina da taumi Mamaitua na pirisima babaumima be Arua Babaue taumime koi uta munaġemina maika puyo. Inam puy-onama vutuna Yesu Kerisoe Mamaitua ewai aninena.

⁶ Maika girugiruminama porane ya riuriuna nama:

“Taugu yeku Saionma yà boruboruna ko kitana, inam yekunama vutuna vada yasinama.

Be yekunama noġotinama ġarogue ya moraba kauana.

Be aitu uma yekunama ewai sumaġena, tauna tokare nam tunimayaġe e mia.”

⁷ Taumi tauwai sumaġa ġaromie inam yekunama noġotinama ya moraba kauana. Be aituġa nam timawai sumaġena, taudi adi ġiuma umanama girugiruminama porane ya riuna,

“Yeku vada taukerinama a tuaġaiena, be yekunama vutuna Mamaitua ya voie da na vadama yasinama ya tubuġana”

⁸ Be mate ya riuna,

“Inam yekunama vutuna banaga e voiedi da ta saġai vitare be ta bekubekuna.”

Taudi Mamaitua na ġiuma ta riuriu tuatuaġaiena, vutuna aubainama taudi tokare ta bekuna maika Mamaitua ya vinevinedina nama.

⁹ Be Mamaitua taumi ya vinemina da taumi tauna na banagama babaumima, taumi guyaguyau be na pirisima, vutuna aubainama taumi Mamaitua ġaroġaronama. Yodi taumi isanama ko kawakawa saġesaġena, baninama taumi noġone tadiwanawana nopone, be tauna yai doka dobiġemina tauna na yanama vere vavasaġinama nopone.

¹⁰ Noġone taumi nam Mamaitua na damma nopone, be yodi taumi na damma nopone ko miamiana.

Noġone Mamaitua na raunatoima nam ko kataiena, be yodi taumi na raunatoima koya kataie be koya paġona.

Banaga matedie nema sibo tèt mia bako?

¹¹ Yau banaga vavasaġama, taumi mara banegimima be nam uma dobunama ġarona aubainama, vaġai dobu matabuna ko naġonaġona. Taumi vaġavaġai uma dobune ko babababarana, vutuna aubainama taugu yà riuriu vavasaġemina da taumi ġoana gewegewedima ko gosedi, baninama inam ġoendima vutudi aruimima tai ġavie be tawai gwaġana. ¹² Banaga nam waisumeġidima matedie taumi ami yawasanama didimanidie ko miana. Be voia verediġa taudi matedie ko voiedi be ta kitedina, avedi da taudi tawai wavu yababemina da taumi kabe gewagewa ko voivoie. Be tokare Bada etara aubainama e veraverau munaġana raġanine, taudi tokare Mamaitua isanama ta kawa saġena ami voiamina veredima aubainama.

¹³ Banaga adi waibadama tabu be tabu dibudie taumi ko miana Bada isanama aubainama. Dobu guyaguyaudima † taudi adi waibadama dibune gabeman tawai badana, vutuna aubainama ko voteyeteyedina. ¹⁴ Be guyaunama na gabegabemanimata mate adi waibadama dibune ko miana, baninama taudi guyau ya riuporedina da gewagewa tauvoiedima naumeki da sibo a kovoġidina, be aituġa da vere tauvoiedima isedima ta kawa saġedina.

¹⁵ Be inam Mamaitua na ġoanama da taumi sibo vere koya voivoiedina, be veree inam banegidima nam aba

† Uma dobudine dobu guyaguyaudima inam nam Seitan. Taudi maika ‘king’ bo ‘queen’.

ti kataie be ta giugiu yabayababana, ko rawanuatugudina. ¹⁶ Bada Yesu gewagewae be ya kuvesimina. Be nam aitau kwa riuna, "Yodi nam aiyaba ima panipani-guna, aubainama yau goane nama ya voia yabayababana". Inam avedi! Taumi sibo koya miana Mamaitua na taunoyama maika. ¹⁷ Banaga matabudi ko viviredi, Mamaitua ko naire be na damma banegidima koi nuapaogedina. Be mate dobu guyaunama ko vivirena.

Piripiri sibo tē dami poredina Keriso maika

¹⁸ Taunoya, ami babadama ko viviredi be ko voteyeteyedina. Nam babada vovoyaogotidi bo veredima taudiḡa ko voteyeteyedi, ibewa da babada kivi korokorodima mate ko voteyeteyedina. ¹⁹ Deḡoda banaga nam aba i voia waigewana, be a raukivi gewagewa yababena, be tauna Mamaitua ewai sumaḡe be ewai nuapaogena aubainama, naumeki da inam piripirina ma e dami porenā Mamaitua anitai nuaverenama aubainama. Inam kauinama Mamaitua matane ya vere kauana. ²⁰ Be deḡoda taumi gewagewa koya voie be a raukivi gewegewemi be koya dami porenā, inam naumeki da ami voia waigewama kovoḡinama koya paḡona. Be deḡoda vere koya voivoie be banaga a raukivigewagewa yababemi, be taumi inam raukivigewagewanama koya dami porenā, inam kaua dosinama Mamaitua matane koya voiena.

²¹ Tauna ya vinemina inam vutuna aubainama. Bani-nama taumi kami taiye Keriso mate ya mariyawa be piripiri matabudi ya dami poredina. Naumeki da tauna na wainuatoitoie keda yai kataimina da taumi nama sibo murinaḡa koya naḡona. ²² "Tauna nam aba gewagewanama tenaḡa maika i voia rubuna. Be nam waitupa kaiyovu mudune i dobi rubuna." ²³ Banaga a kunukunurena raḡanine, tauna nam i kunura ḡaredina. Be a raraukivi gewegewena raḡanine, tauna nam i riuwai nainairidina. Ibewa da na nuaboyama be na yawasanama matabuna Mamaitua nimane ya biridina, baninama tauna ya kataiena da Mamaitua tokare inam kaidima e kawa didimanidina. ²⁴ Tauna tubuḡa ḡomine dā gewagewama ya kiroḡa nawedina korosie. Inam kedane tauda gewagewae be ya kuvesidana, da yodi Mamaitua na goane yawasanā didimanidie tā miana, be gewagewa na rewapanama nam ḡarode ima kenakenana. Keriso na keroe taumi koya yawasanana. ²⁵ Baninama boni taumi sipu kwakokwakodima maika ami goane koya naḡonaḡo yabayababana. Be yodi taumi sipu taurabenama ḡarone koya verau mu-naḡana. Tauna vutuna ei dokemi be e rabe kauemina.

Banaga wainaḡidima adi giuma

3 Be kauinama teneḡinama nama, taumi waiwaivi ami tautauḡomama ko viviredi be adi waibadama dibune ko miana. Inam kedane ami tautauḡomama ḡesaudima aitaḡa vari verenama nam timawai sumaḡena, taudi tokare ami yawasanama veredima ta kitedi be adi noḡotama ta vitaredina.

³ Be anikawa veremima aubainama nam tubuḡe koi siemi, maika waidebaviri bo komakoma kibokiboridima bo gara waimatakanikanidima. ⁴ Ibewa da yawasanā veredima nopomie maika voyaḡota be mia-genuana, vutudi ami waisiama. Inam waisiedima veredima tokare nam ta samoa. Inam yawasanidima vutudi Mamaitua matane a moraba kauana. ⁵ Boni waiwaivi Mamaitua tauwai sumaḡenama taudi uma kaidie ai siedina. Taudi adi tautauḡomama a viviredi be adi waibadama dibune a miamiana, ⁶ maika Sera, tauna na tauḡomama Eibraham ya vovo teyetebe be yawai isana bada. Be taumi deḡoda ami tautauḡomama nam ko nairedi be yawasanā didimanidima ko voiedina, taumi naumeki da Sera na sedama.

⁷ Be kauinama teneḡinama nama taumi tautauḡoma ami visavisarama mate koi nuatenaḡa, be ko rabe kuedina, baninama taudi nam ti rewapanana. Taudi mate yawasanā kenakena nonoḡinama tokare ta paḡona maika taumi. Vutuna aubainama ko viviredina. Be deḡoda ibewa, taumi ami moiragima tokare Mamaitua e vaia yababena.

Piripiri ko dami porenā

⁸ Vutuna aubainama taumi matabumi ko mia genuana be koi nuapaḡo vivira, be ko raunuatoi, ko raukivi vere be ko ḡaubo munaḡana. ⁹ Be aitau gewagewa ḡaromie e voiena, nam gewagewae koi maesi, avedi. Be aitau da e kunuremina, nam ko kunura ḡare, avedi, baninama taumi Mamaitua ya vinemina da vere taudi ḡarodie ko voiedina, inam kedane tokare vere koi bud-eriena.

¹⁰ "Baninama deḡoda aitau yodi yawasanā verene mieninama e ḡoena, bo yawasanā veredima kitedima e ḡoena,

naumeki da tauna menanama e rabe kauena, be giu gewegewedima nam mudune e giuedi.

¹¹ Tauna gewagewa e gose poredi be vere e voiedina. Be tauna suba e wane da e wane guratena.

¹² Aitaḡa vere tauvoiedima, Mamaitua taudi e raberabe kuedina, be adi moiragima tokare nam e vaia yababedi.

Be banaga aitaḡa gewagewa tauvoiedima, Bada taudi e miamia tautauriedina."

¹³ Deḡoda taumi vere voienama ko ḡoe guratena, tokare aitau e raukivi gewegewemi? ¹⁴ Be deḡoda vere koya voivoie be banaga a raukivi gewagewa yababemi-na, naumeki da nuemima e verena, inam kaua dosinama Mamaitua matane, be tauna tokare yaba veredima e utemina. Inam banegidima gewegewedima ḡarodie nam nuemima e rovo bo ko nairedi. ¹⁵ Be nuemima nopone Keriso ko paḡo da tauna vutuna ami Badama be ko vivirena. Be raḡan matabuna ko vokaukaua be ko miamiana, be raḡanine aitau ami waisumaḡama ei taravirena, taumi waḡapa ko paribeena. Be uma kaidima vivire be voyaḡote ko voiedina. ¹⁶ Be taumi ami yawasanāe raḡan matabuna Keriso ḡarone didimanae, be mate ami noḡotama didimanidie ko miana. Dabudine banaga ami yawasanā didimanidima ta kitedi

be waitupadeġa banegidima tokare debedima ta subana. ¹⁷ Deġoda gewagewa ta' voivoiedi be piripiri ta' banavina inam naumeki, da' kovoġama te' paġona. Be ya verena deġoda Mamaitua na' ġoane vere ta' voivoiedi be piripiri ta' banavina, inam naumeki da' ta' dami poredina.

¹⁸ Keriso da' gewagewama aubainama piripiri ya' banavi be ya' guri tenaġana, be tokare nam e guri munaġa. Inam kauine tauna ya' doka nawedana Mamaitua ġarone. Keriso tauna vutuna didimana baneginama, tauda gewagewa banegidama aubaidama tubuġe ya' gurina, be Arua na rewapanae Mamaitua tauna ya' kawa midisuġu munaġena.

¹⁹ Be arue tauna ya' naġona arua dibure miemienidima ġarodie be ya' rauguguyana. ²⁰ Taudi vutudi boni Noa waga ya' voivoiena raġanine, taudi a' mia be Mamaitua a rawarawa ġaiġaiena. Be Mamaitua yawai raba nuetauna da taudi sibo nuedima a vitaredina, be taudi yaġoro da a rawarawa ġaiġaiena. Vutuna aubainama Mamaitua banaga raubisaġa sievinama 8, taudiġa ya' yawasanidi be nam upae ti monu be ti gurina. ²¹ Be uma upanama inam babataito ewai matairena. Vutuna yodi ewai yawasanimina. Babataito inam nam tunidama miranama koġaporenama aubaina, ibewa da babataito baninama inam umanama: Mamaitua ta' wai baġana da nopode da' noġotama e kawa didimanidi be nuadama e subana. Be inam kauinama te' wai baġena, Mamaitua tokare e utedana, baninama Yesu Keriso gurie be ya' midisuġu munaġena aubainama.

²² Tauna ya' naġo marae be yodi Mamaitua kasaune e miamiana. Vutuna aubainama yodi anea be arua wairewapanidima, be rewapanana ġesaudima matabudi Keriso na rewapanama be na waibadama dibune ta miamiana.

Ami yawasanama ko vitaredi be Mamaitua na' ġoane ko miana

4 Keriso tubuġe ya' nuatoitoina aubainama, raġanine tauda piripiri ta' banabanavidina, naumeki da sibo te' nuabagibagi be te' dami poredina da' Badama Yesu maika. Baninama aita da tubuġe piripiri e banavidina na waisumaġama kana taiye, inam ewai maġatarana da tauna riukaua gewagewa ya' gosedina, ² be na damonama yodi tauna na yawasanana nam uma dobunama yawasanidima tokare ei muriwatana munaġedi. Ibewa da tauna yodi Mamaitua na' ġoane e miamiana. ³ Baninama taumi dobu na' ġoane, naumeki koyai nuavere ġarovana. Inam taudi banaga nam waisumeġidi taudi adi yawasanama, kitedima maika badara yabayababa, tegobua, kaniposa, tegobua soidima be taparoro kaikaiyovudima maika kokoitau raundeedima.

⁴ Be yodi banaga nam waisumeġidi taudi a' base da taumi inam kaidima gewegewedima koya gosedina. Inam vutuna aubainama yodi taudi ġaromie tawai menamenana. ⁵ Taudi tokare Mamaitua noġone ta' etarana. Tauna kaite e vovo kaukauana da tokare ba-

naga yawayawasanidima, be guriguridima matabudi e etaredina. ⁶ Vutuna aubainama banaga guriguridima vari verenama a' vaiena da taudi tubuġe kovoġa a' paġona, be arue ta' yawasanana.

⁷ Yaba matabudi kaiteka adi raġanima damone ta' tavatavana. Vutuna aubainama nam ko' voia yabayababa, avedi, taumi ko' mia genuana, koi noġota kaua, yodibe ko' moiragina. ⁸ Be yaba dosinama inam: Ami banagama ami banagama koi nuapaġo kaudina, baninama wainuapaġo gewagewa toitoi e rupurupudina. ⁹ Ami banagama ami vadae ta' saġana nam ko' momodu. ¹⁰ Taumi tenatenaġaġa ami puyoma tabu be tabu Mamaitua na' raukiviveree ya' uteutemina. Inam puyodima ko' rabe kuedi be inam puyodie ami banagama ko' sagu kaudina. ¹¹ Aita da taurauguguya, naumeki da Mamaitua riunama sibo ya' rauguguyana. Be aita da tauwai kaisagu, naumeki da Mamaitua na' rewapanae na banagama sibo ya' sagudina. Inam kaidie Yesu Keriso Mamaitua ta' kawakawa saġena da' voia veredima aubaidima. Tauna vutuna ġarone, neneġara be rewapanana ta' kenakena nonoġana. Inam riukaua.

Keriso kana taiye deġoda piripiri ta' banavidina

¹² Yau banaga vavasaġama, taugu e' kataiena da taumi yodi raurubu be piripiri ġaromie ta' kenakenana. Be inam piripiridie Mamaitua ami waisumaġama e' raru rubudina. Be uma kaidima nam ko' nuababaġedi be ko' riuna, "Uma yodi aba' ġarogue e' tubutubuġa."

¹³ Ibewa da koi nuaverena, baninama taumi Keriso na' wainuatoitoina kowai nuatoitoina saguna, be raġanine Keriso ma' neneġarina e' verau munaġana, taumi tokare koi nuavere be ko' mosarina.

¹⁴ Be deġoda Keriso waimuriwatanenama aubainama banaga ta' kunuremina, taumi naumeki da koi nuaverena, baninama Mamaitua Aruinama boruboruminama taumi ġaromie. ¹⁵ Deġoda taumi gewagewa ko' voivoiedina maika ra'vunuġa bo' danene bo' banaga adi' giu bo' adi' voia kowai badabada yababedi be damone piripiri ko' banavidina, inam naumeki da' ami kovoġama koya paġona. ¹⁶ Be deġoda Keriso kana taiye piripiri ko' banavidina, nam ko' tunimayaġa. Taumi koi nuavere be Yesu isane Mamaitua ko' kaisuġusuġuna. ¹⁷ Etara raġaninama kaiteka e' tavatavana da Mamaitua na' damma ġarodie etara ei' karena. Be deġoda Mamaitua tauda tauwai sumaġa e' etare dokedana, naumeki da' banaga aitaġa Mamaitua na' varima verenama nam ti' vovo teyetyena, taudi nemanama? Taumi ko' noġonoġotina taudi tokare ta' yawasanana, bo'? ¹⁸ Be

"Deġoda didimana banegidima Mamaitua na' yawasanama kedanama banavinama ġarodie e' piripirina, naumeki da' gewagewa banegidi bo' banaga adi' yawasanama barebaredima, taudi tokare nema inam yawasaninama ta' banavi bake? Nam teneteneġina!" ¹⁹ Vutuna aubainama taumi aitaġa Mamaitua na' ġoane kowai nuatoitoina, taumi ami yawasanama Mamaitua nimane ko' boru, be voia veredima ko' voidina,

baninama Mamaitua tauna tauwai tubuğa patupatutunama.

Ekalesia babadidima adi raukurama

5 Yodi yau giuma taumi ekalesia babadimima ġaromie yà boruna. Taugu mate ekalesia kana badama be Keriso na wainuatoitoima èi matematena. Be taugu mate tokare Keriso e maġatarana raġanine yau buderima boruboruminama e uteguna. ² Mamaitua Na Sipuma ko rabe kauedi. Nam aitu imasegesegerimina, ibewa da taumi nuemie koi rabaraba kauana, baninama inam vutuna Mamaitua na ġoanama. Be nam waigogo bo mane ko noġoti be koi rabaraba. Ibewa da taumi Mamaitua koi nuapaġoe be aubainama koi taunoyana. ³ Nam koi badabada gurata ġarodie, ibewa da voia veredima ko voiedi be ġaromie ta kitana. ⁴ Be sipu taurabedima adi badama e maġatarana raġanine, taumi tokare ami maesama boruboruminama e utemina, inam maesinama tokare nam e samoa.

⁵ Yarayaraga taumi ko ġaubo munaġa be babada adi waibadama dibune ko miana, baninama

“Mamaitua banaga raurau guyaguyaudima e biri do-biġedina. Be banaga matabumi yà riuriuemina da aitu e ġauġaubo munaġana, Mamaitua tauna tokare e raunuatoiena.”

⁶ Vutuna aubainama Mamaitua matane ko ġaubo munaġana. Be na ġoanama nama raġanine tauna tokare e kawa saġemina. ⁷ Ami nuaboyama matabudi Mamaitua nimane koi damidina, baninama tauna vutuna taurabemima.

⁸ Koi kita kaua be ko rabe munaġemina! Baninama kami tauna Diaboro e karakaravemina laion maika, e

guda yarusimina aubainama. ⁹ Be piripiri raġandie ami waisumaġe ko midi da bagibaginaġa, be Diaboro ko rituaġaiena, baninama ko noġoti da tauwai sumaġa dobu ġesaudie piripiri teneġidima nama ta banabana-vidina.

¹⁰ Mamaitua yai aninana da yodi taumi raġan ġaubonaġa ko rautapa wainuatoitoina. Be nam koi nuaboya, baninama Mamaitua tauna raunuatoi baneginama aubainama, tauna Yesu Kerisoe ya vinemina da taumi tokare tauna mate ko mia nonoġana na kaba miama boruborumine. Tauna tokare e kawa didimanimina, be na raukiviveree tokare rewapana e utemi da taumi ami waisumaġe ko midi bagibagina, be tokare piripirie nam ko beku. ¹¹ Tauna vutuna ġarone rewapana e kenakena nonoġana. Inam riukaua.

Pita na giuma damonama

¹² Taugu uma letanama tuponama è girumina ġaromie, be Sailas turaguma patupatutunama tauna ya saguguna. Taugu è girumina ġaromie duġumima aubainama, be yài maġatarimi da taumi aveli da piripirie kowai nuatoitoina, be riukaua da Mamaitua na raukiviveree ko miamiana. Vutuna aubainama inam raukiviverene ko midi da bagibaginaġa.

¹³ Tauwai sumaġa matabudi uma Babilon nopone miemienidima tawai kaiwemina. Taudi mate Mamaitua ya vinedina maika taumi. Be natuguma [†] Mak tauna mate ewai kaiwemina. ¹⁴ Be wainuapaġoe koi kaiwa vivirana.

Matabumi aituġa Kerisoe miemienima suba ġaromie e kenana.

[†] Mak tauna nam Pita natu ġomina. Ibewa da arue natuna.

2 Pita

Pita na waikaiwama

1 Taugu Saemon Pita, Yesu Keriso na apasolma be na taunoyama, uma letanama yà girugirumina taumi tauwai sumağa ġaromie. Yesu Keriso tauna vutuna tauda dā Mamaituama be dā Tauwai yawasana-ma, tauna vutuna taukawa didimanidama be matabuda waisumağa teneġinama ya utedana. Inam waisumeġinama tauna matane ya vere kauana.

² Tauna na raukivivere be na subama ġaromie sibo a maurana, baninama taumi Mamaitua be dā Badama Yesu koya katai kauedi be taudi mate ko miamia tenaġana.

Mamaitua ya vinemina

³ Bada Yesu ya vinedana, aubainama yodi Yesu tē katai kauē be tauna mate tā miamia tenaġana, vutuna aubainama rewapana be yawasana matabudi Arue ya utedana, da yodi tauda teneteneġinama da didimanae tā miana. ⁴ Be mate inam rewapanine tauna na saugama dosidima be veredima ya utedana da tokare tā mia nonoġana Mamaitua maika. Be inam kedane dobu adi voiamā gewegewedima kaite tē gosodina, inam vutudi a kawakawa gewagewadana.

⁵ Vutuna aubainama ko raurubu gurata da ami waisumaġe vere ko voiena. Be vere murine Mamaitua ko katai kauena. ⁶ Be Mamaitua ko katai kauena murine, tokare ko rabe munaġemina. Be rabemunaġa murine inam kaigurata. Be kaigurata murine inam miakaua. ⁷ Be miakaua murine raukivivere. Be raukivivere murine wainuapaġo. ⁸ Deġoda inam yawasanidima ami waisumaġe ta kena be ta morabana, inam raġanine taumi tokare nam ko mia yabayababa, ibewa da taumi tokare dā Badama Yesu Keriso ko katai kauena. ⁹ Be deġoda aitaū ġarone inam yawasanidima nam ta kena, inam nam i verena. Baninama Bada Yesu inam baneginama na gewagewama ya noġonoġota poredina. Be inam baneginama tauna matanama ya pota be nuanama ya koana, aubainama inam yawasanidima nam ima noġonoġotidina.

¹⁰ Yau bana, Mamaitua ya yokoemi be ya vinemina, vutuna aubainama yodi ko raurubu gurata da na ġoanama ruvane nama ko miana, da banaġa ta kitemi be ta kataie da taumi Mamaitua ya vinemina. Taumi deġoda inam yawasanidima ko voidina, taumi tokare nam airaġan ami waisumaġe ko beku. ¹¹ Inam raġanine taumi aubaimima Mamaitua tokare nuanama tabutabune mara matakedanama e kaiporena. Be tau-

mi tokare dā Badama Tauwai yawasana na waiguyau-ma kenakena nonoġinama nopone ko saġana.

Riukaua kana matamatama

¹² Taumi inam riukaidima kaite koya kataiedi be Bada na riukae ko midimidi bagibagina. Be yaġoro taugu raġan matabuna uma yabedima yà riuriu wainoġotimina. ¹³ Taugu è noġotina inam ya verena da taugu yà miamiae inam yabedima raġan matabuna yà riuriu wainoġotimina, be muriġa da yà gurina. ¹⁴ Taugu è kataiena da taugu kaiteka yau raġanima e tavatavana da yà gurina, baninama dā Bada Yesu Keriso nama ya riueguna. ¹⁵ Vutuna aubainama taugu yà rarau rubu guratana, baninama yà ġoeġoena da taumi uma giudima matabudi ko ragaudi da nuemie, be raġanine taugu yà gurina, taumi uma giudima kaite koya kataiedina.

¹⁶ Tauma kē riuemina da tauda dā Badama Yesu Keriso ma rewapanina tokare e verau munaġana. Uma giudima tauma nam nuamaie kei tubuġidi be kama giugiuemina. Ibewa da tauma vutuna mataġomimaie na borumama be na rewapanama kē kitana. ¹⁷ Inam raġanine Tamadama Mamaitua Yesu ya kawa saġe be na borumama ya utena. Dabudine bona dosinama marae ya dobi be ya riuna, "Inam tauna taugu natuguma nuaguma e paġopaġona, be taugu yāwai nuavere-na tauna ġarone." ¹⁸ Be uma giudima raġanine tauma Yesu mate oya babaune kē miamia be bona marae be ya yovona bea ġomimaie kē vaiedina.

¹⁹ Uma kauinama yai kataimai be kē katai kauena da peroveta boni aba a giugiuedina, inam matabudi riukaua. Vutuna aubainama taumi mate sibo peroveta adi giuma koyai sumaġedi be koyai muriwatanedina, baninama inam giudima taumi nopomie maika kabe kodam dobu waikupikupine ti yanayana watanana naumeki da raġantomtom, be raġantomtom tau-raġaraġan † e tavana be e yanayanana, nama tokare nopomie e yanana. Be tauraġaraġan tauna vutuna Yesu. ²⁰ Be mate ko noġoti da girugiruminama porane boni peroveta nam nuedie giu ti tubuġidi be ti giugiuedina. ²¹ Be nam airaġan banaga mabidie tiwai perovetana, ibewa da taudi Arua Babau yai dokedi be Mamaitua aba ya vatovatodina, giudima nama taudi a vatovatodina.

† 'Raġantomtom' inam Yesu na kaba verauma be 'tauraġaraġan' tauna vutuna Yesu.

Tauwai katakatai kaikaiyovudima tokare kovoḡe ta mi- ana

2 Be Peroveta ḡesaudima kaikaiyovudima mate boni Israel nopone a miamiana. Be teneḡinama nama yodi tokare tauwai katakatai kaikaiyovudima nopomie ta maḡatara, be taudi moisiriḡa waikatakatai kaikaiyovudie tokare ta boru waideḡemina. Be Bada tauna vutuna ya kuvesidina, be tokare isanama ta bovienu. Inam kedane taudime adi kovoḡama tokare tunidie ta boruna be ta guri makaina. ² Be toitoi tokare adi ḡoanama kaidima waitunimayamayaḡidima tai muriwatanedi, be yawasana riuriukauinama tokare tai mirana. Inam raḡanine banaga tokare giu gewegewedie riukaua kedanama tai giugiuena. ³ Inam tauwai katakataidima kaikaiyovudima tokare waigogo noḡotinama ta paḡo be taudi giu kaikaiyovudie ta rau-manena. Inam banegidima Mamaitua boni ya siava wainonoḡidina, be yodi taudi guri kenakena nonoḡinama tawai rabena.

⁴ Baninama anea ko noḡotidi, avedi da taudi marae miemienidima be raḡanine gewagewa a voivoiena, Mamaitua yaḡoro ya pore dobiḡedina gienae. Be dabudine taudi yodi dom waitadiwanawanane ta mi-amiana, be kovoḡa ta raberabena. ⁵ Be mate dobu poranama † ko noḡoti. Mamaitua banaga gewegewedima nam i yawasanidina, ibewa da tauna kabaita ya riupore be inam dobunama yai monu porena. Be didimana taurauguguyenama Noa taunaḡa yai yawasanina na vadama banegidima 7 mate. ⁶ Be mate Sodom be Gomora meagaidima ko noḡotidi. Mamaitua inam meagaidima ya gabu gorudi da kavudiḡa a kenana. Dabudine banaga yodi ta kita be ta kataie da gewagewa banegidima tokare ḡarodie nama ta tubuḡana. ⁷ Be Mamaitua Lot yai yawasanina, baninama Lot tauna didimana baneginama. Be tauna na banagama gewegewedima adi yawasanama miremiredima raḡan patapatanama ya kitekitedi be ya vaivaiedina raḡanine, tauna ei nuaboya kauana.

⁹ Yodi tē katai kauena da Mamaitua waisumaḡa banegidima adi raurubue tokare teneḡinama ei yawasanidina. Be banaga nam waisumeḡidi Mamaitua tokare etara na raḡanie adi kovoḡama e utedina.

¹⁰ Taudi aitaḡa Bada na waibadama a riuriutuataḡaie, be tubuḡidima na ḡoanama miremiredima awai muriwatanedina, taudi tokare inam kovoḡinama ta banavina. Be inam tauwai katakataidima kaikaiyovudima taudi debedima ya tora kauana, be nopodima moraba ya moḡavuna. Be mara taumiendima tawai diboḡidi be ta kunukunuredina. ¹¹ Be anea taudi avedi da ai rewapanaua kauana, nam inam banegidima gewegewedima maika, be nam airaḡan Bada matane mara taumiendima ti diboḡidi bo ti kunuredi.

¹² Be inam banegidima taudi mara taumiendima adi rewapanama nam ti kataiedina, aubainama tawai diboḡa be ta kunukunura yabayababana. Taudi a bua

† 'Dobu poranama' inam Adam na raḡanie ya naḡo da kabaita dosinama na raḡanie.

kaua be adi yawasanama musara adi yawasanama maika. Vutuna aubainama taudi tubuḡa na ḡoane ta voivoia yabayababana. Taudi tokare guri ta kita saḡena maika musara ta vunuḡidi be tawai guridina nama. ¹³ Taudi banaga a voiedi be awai nuatoitoina maesinama, taudi mate tokare tai nuatoitoina. Taudi adi nuavere kauama inam avedi da suare, be taudi yaḡoro ta kani posa, ta tego bua be voia waimatawarewedima ta voivoiedina. Taudi taumi mate ko soisoi tenaḡana raḡanine, taudime ta kawa saḡesaḡe munaḡedi be tawai guyaguyauna, baninama taumi adi giuma miremiredima kowai beavaiedina aubainama. ¹⁴ Be taudi waiwaivi tabu be tabu ta kita nuadiniedi be tawai kwinedina, be taudi raḡan matabuna gewagewa ta voivoiedina, be nam airaḡan tima sipesiperena. Be banaga adi waisumaḡama vogwaḡegwaḡedima ḡarodie ta menamena ḡarorona da kabe adi ḡoanama ta voiedi. Be mate taudi waigogo na nuauyuyama debedima ya moḡavu kauana. Inam nama banegidima Mamaitua tokare e mutu ririḡidina. ¹⁵ Taudi keda didimaninama a gose pore be Beor natunama Beilam na voiamu tawai muriwatanena. Beilam tauna na ḡoana kauama inam gewagewa e voie be damone maesa e paḡona. ¹⁶ Be musara donki tauna nam giugiuna, be inam raḡanine banaga maika ya giu ḡoma be peroveta Beilam na voia buabuae ya riutuaḡaie da tauna nam nama sibo ya voia.

¹⁷ Inam nama banegidima ḡarodie tokare nam yawasana ta banabanavi. Taudi adi waikatakataima kavakavanama be nam baniboruboruna. Taudi inam watutu tiwatiwanama maika, bo taudi maika ḡuva dobu e suma be sive e suvesuve waibabarina nama. Taudi adi gabuma inam waitadiwanawana vavasaḡinama Mamaitua ya vokaukaue be e kenakenana, ¹⁸ baninama taudi rauguyaguyau giudima nam bani biribiridi be ta giugiu yababedina aubainama. Taudi tubuḡa adi ḡoanama miremiredima ta ḡoeḡoe kauedina. Be taudi ta ḡoeḡoena da tauwai sumaḡa vaudima inam yawasanidima miremiredima a gosegosedina kabe ta voia munaḡedi. Vutuna aubainama ta menamena ḡarorona da taudi adi kwaroe kabe tauwai sumaḡa vaudima ta tikonidi, be yawasana a gosegosedina kabe ta voia munaḡedi. ¹⁹ Taudi ta giu ḡaroḡaroro be ta riuriuna, "Deḡoda taumi koi muriwatanemaina, taumi tokare ami ḡoanama nama kaidima ko voiedina, be nam aba e tainuaraḡeraḡemi." Be ibewa da inam tauwai katakataidima kaikaiyovudima taudi ḡomidima guri aubainama tawai yaragana. Baninama deḡo yabanama ei bademina, taumi inam yabanama na yaragama koya tubuḡana. ²⁰ Be deḡoda banaga vari verenama a vaie da adi yawasanama a vitaredi be Yesu Keriso a kataiena, be murine deḡoda Keriso a mia taurie be yawasana miremiredima boni a voivoiedina ta voia munaḡedina, inam raḡanine adi yawasanama a gewagewa vavasaḡana nam maika noḡone, muriḡa da ai sumaḡana. ²¹ Be verenama da inam banegidima didimana kedanama nam sibo a kataie. Inam ya verena da taudi kaite a vaie da a kataiena, be yodi yaḡoro

da Mamaitua na riuvasasaḡama babaudima ta miamia tautauriedina, inam tauna Mamaitua matane ya gewagewa kauana. ²² Be banaga giu uma a giugiuedina inam a riu kauana, "Inam banegidima taudi maika daḡadaḡasi, taudi ta waḡiro be waḡirodima ta kanikani munaḡena." Be mate taudi maika bawa. Banaga bawa natunatudima upae tawai sigu kauedina, be raḡanine barabarae ta tavatavana, taudi ta muna-munaḡana konokonoe topa aubainama.

Bada ya sauga da e verau munaḡana

3 Yau bana, uma yodi yau letama aniwai rabuina-ma ḡaromie yà girugirumina. Uma letedima rabui nopodie taumi aba kaite koya katakataiena, vutudi taugu yà riuwai noḡota munaḡemina da taumi noḡota veredima sibo debemie a kenana. ² Taugu yà ḡoeḡoena da boni peroveta babaudima abaḡa a giugiuedina, vutudi taumi ko noḡotidina. Be mate dà Badama Tauwai yawasana abaḡa ya giugiuedina mate ko noḡotidina. Inam giudima vutudi boni apasol ḡaromie a rauguguyedina.

³ Be yaba tenaḡa yà ḡoeḡoena da ko katai kauena inam uma, yodi raḡan damodie tauwai diboḡa ḡesaudima ta maḡatarana. Taudi riukaua tokare tai kwatekwa-teve be adi ḡoanama kaidima miremiredima ta voidina. ⁴ Be inam raḡanine taudi tokare tai taraviremi be ta riuna, "Yesu ya saugana da tokare e verau munaḡana, be yodi tauna deḡo, wa? Boni dobu ya tubu-tubuḡe naumeki da yodi nam aba i tubuḡa rubuna, yaba matabuna teneḡinama nama e kenakenana. Tauma tamatamaima nama boni ai raba rereḡa da a gurina." ⁵ Be inam banegidima taudi inam kaidima boni a tubutubuḡana matabudi a bovoidina, avedi da a kataiena da boni Mamaitua riune mara ya tubuḡana, be mate tauna riune upa kivine dobu ya maḡatara be e kenakenana. Be taudi ta voivoia munaḡedina da taudi kabe nam ti katakataie. ⁶ Be mate muriḡa inam upanama teneḡine Mamaitua dobu yai monuna. ⁷ Be inam riunama teneḡine Mamaitua ya riuna da mara be dobu tokare kaie e gabu gorudina, etara raḡanine. Inam raḡanine Bada banaga nam waisumeḡidi tokare e kawa gewegewedina.

⁸ Be yau bana, uma ko noḡoti, Bada ḡarone modi 1 tausand inam maika raḡan tenaḡa. Be raḡan tenaḡa inam maika modi 1 tausand tauna ḡarone. ⁹ Bada tauna ya saugana da e verau munaḡana, be yodi tauna nam verau aubainama imawai riuriu koana, banaga ḡesaudima ta riuriuna maika. Ibewa da tauna ewai raba nuetauna, baninama e ḡoeḡoena da banaga matabudi sibo adi gewagewama a kuvesidina, be nam aita sibo gienae ya naḡo. ¹⁰ Be Bada na kaba verauma raḡaninama e verauna inam maika tau-

danedanene, tauda nam te kataiena airaḡan e verau. Inam raḡanine gugura dosinama nopone mara tokare ta samoana. Be dobu nopone yaba matabudi tokare kaie e gabu gorudi be tai kavedina.

¹¹ Be yodi koya kataie da yaba matabudi tokare ta samoana. Vutuna aubainama taumi banaga nema maika kitemima sibo koya tubuḡa? Taumi sibo banaga babauwima, be Mamaitua na ḡoanama ruvane nama sibo koya miana. ¹² Be Bada na kaba verauma raḡaninama taumi ko raberabe be Mamaitua na ḡoanama ko voivoiedi. Inam kedane tauna na kaba verauma raḡaninama tokare ko taitupona. Be inam raḡanine mara tokare kaie e gabu gorudi be ta samoana. Inam raḡanine dobu be nopone yaba matabudi tokare kai menane e gabu gorudi be ta nuagudaguda be tai kavedina. ¹³ Be Bada na saugama ya boruna da tauna tokare mara vaudima be dobu vaunama e voidina, inam dabudine tokare didimana banegidima ta miana. Vutuna yodi tà raberabena.

¹⁴ Be yau bana, taumi yodi kowai rabana aubainama ko raurubu gurata da yawasana miremiredima ḡaromie nam Mamaitua e kitedi be ei wavumi, avedi, ibewa da subae tauna mate sibo koya mia tenaḡana.

¹⁵ Be ko noḡoti da Bada ewai rabanuetau be ewai rauriemina da taumi ko kuvesa be ko yawasanana aubainama. Uma yabedima teneḡidima turadama Pol Mamaitua na nuauyauyae ḡaromie ya giruma be ya giuedina. ¹⁶ Inam nuauyauyanama teneḡine leta ḡesaudima nopodie inam giudima tauna ya giuedina. Inam letedima nopodie yaba ḡesaudima ya girugirumidina a piripiri kauana, nam anikatakataiedi. Be banaga gewegewedima taudi Pol na giuma riuriukaidima ta vitaredi be kaiyovue ta rarau guguyena. Be teneḡinama nama taudi Mamaitua na giuma ḡesaudima girugiruminama porane ta vitaredi be kaiyovue ta rarau guguya yababena. Vutuna aubainama taudi adi damonama guri kenakena nonoḡinama tokare ta banavina.

Pita na giuma damodamodima

¹⁷ Yau bana, inam kaidima yodi yà riuriu wainonoḡimina da ko katai kauedina. Vutuna aubainama taumi yodi ko rabe kauemi da inam tauwai katakataidima kaikaiyovudima nam tai kedadoka waigewemi, avedi. Taumi kaite ami waisumaḡe ko midimidi bagibagina, be yodi tokare nam ko beku. ¹⁸ Tauda dà Badama tauwai yawasanidama Yesu Keriso na raukiviverema nopomie e moraba be tauna ko katai kauena.

Tauna vutuna ḡarone neneḡara yodi be nokoi, nama ta kena nonoḡana. Inam riukaua!

1 Jon

Yawasana riunama

1 Boni pakane yaba ya kenakenana inam yawasana riunama. Inam riunama vutuna tauma apasol beamaie kè vaiena, matamaie kè kita da kè kita yaḡe be nimamaie kè taikonina. ² Inam vutuna yawasana, be yawasaninama tauma ḡaromaie ya maḡatara be matamaie kè kitakitana, vutuna yodi kawai matemate be yawasana kenakena nonoḡinama ḡaromie ka rarau guguyena. Inam yawasaninama noḡone Tamadama Mamaitua ḡarone kenakenanama, vutuna yodi ḡarode ya maḡatarana. ³ Be tauma aba matamaie kè kitakita be beamaie kè vaivaiena, vutuna yodi ḡaromie ka rarau guguyena da taumi mate sibo tèi rawateḡeidana Tamadama be Natunama Yesu Keriso ḡarodie.

⁴ Uma kaudima ka girugirumidina ḡaromie da matabuda tà nuavere tenaḡana aubainama.

Yanae tà naḡona

⁵ Be tauma Mamaitua ḡarone vari kè paḡo be ḡaromie ka rarau guguyena inam umanama: Mamaitua tauna yana, be tauna nopone nam kupi ima kenakenana, ibewa. ⁶ Be tauda kupi yawasanidima tà voivoiedina, be yaḡoro tà riuriuna da tauda Mamaitua mate tèi rawateḡeidana, tauda inam banaga kaikaiyovudama, be nam riukaua ruvane tama naḡonaḡona. ⁷ Be deḡoda yanae tà naḡona, maika tauna yanae e miamiana nama, inam raḡanine tauda tokare dà bana-banagama mate tà rawateḡeida be tauna natunama Yesu kosinine dà gewagewama matabudi e koḡa poredina.

⁸ Be deḡoda tà riuna tauda nam gewagewa ḡarode, tauda inam tàwai kedadoka waigewadana, be riukaua nopode nam ima kenakenana. ⁹ Be Mamaitua inam banaga waipatatuna be didimaninama, aubainama tauna tokare dà gewagewama matabudi e noḡota poredi be dà yawasanama barebaredima mate e koḡa poredina, deḡoda dà gewagewama tà kuvesidina.

¹⁰ Baninama Mamaitua ya riuna da banaga matabuda gewagewa banegidama. Be deḡoda tà riuna tauda nam gewagewa te voia rubuna, tauda inam Mamaitua tà riuriu waikakaiyovuna, be tauna na riuma tauda nopode nam ima kenakenana.

2 Yau sedama, † taugu uma kaudima yà riuriuemi-na da taumi nam gewagewa ko voiedi. Be deḡoda gewagewa ko voiena, naumeki da banaga tenaḡa tau-

† Riu 'yau sedama' inam nam na seda ḡoma. Be ibewa da tauna banaga poranama aubainama nama e riuriuna.

da dà tausaguma e miamiana. Tauna vutuna tauda muride e midi be aubaidama Tamadama ḡarone e giugiuna. Tauna vutuna Yesu Keriso, didimana baneginama. ² Tauna vutuna ya rauelpayeda be dà gewagewama aubainama tubuḡine ya tipana aubaidama, be nam taudaḡa, ibewa da dobu matabuna adi gewagewama mate aubainama, yodibe Mamaitua nuanama ya subana.

³ Be deḡoda Bada na riuvavasaḡama matabudi tà voteyeteyedina, inam tawai maḡatara munaḡedana da tauda inam tauna ḡaroḡaronama. ⁴ Be deḡoda tamaitau kwa riuna, "Taugu Mamaitua ḡaronama" be na riuvavasaḡama nam kwa voteyeteyedi, tam inam bana-ga kaikaiyovumma be nam riukaua ruvane kuma miamiana. ⁵ Be deḡoda aitau Mamaitua na giuna e vovo teyeteyedina, tauna inam Mamaitua na wainuapaḡoma noponama ya moḡavuna. Be nema tà katai bake da tauda Mamaitua nopone tà miamia? ⁶ Aitau e riuriuna da tauna Bada ḡaronama, naumeki da Yesu nema ya naḡonaḡo bakona, nama tauna e naḡona.

Riuvavasaḡa vaunama

⁷ Yau banaga kauama, Bada Yesu ya riu vavasaḡedana da tauda dà banagama dà banagama sibo tèi nuapaḡoedina. Be inam riuvavasaḡinama nam riu vauna, ibewa da giunama teneḡinama taumi noḡone koya vaivaiena, vutuna yodi yà girugirumina. ⁸ Inam riuvavasaḡinama inam riu poranama, be you riu vaunama. Be inam riuvavasaḡinama inam riukaua, vutuna Keriso na yawasanae be taumi ami yawasanae ya maḡatarana, baninama tadiwanawana ya vaikoako be riukaua yananama yodi nopomie e yanayanana.

⁹ Aitau e riuriuna da tauna yanae e miamiana, be deḡoda turanama ḡesau e gadogadoḡaiena, tauna inam tadiwanawana noponaḡa e naḡonaḡona. ¹⁰ Be aitau turanama ḡesau ewai nuapaḡoena, tauna inam yanae e naḡonaḡona. Be inam baneginama ḡarone nam aba gewagewanama ima kenakenana da tokare turanama ḡesau ei beku. ¹¹ Be aitau turanama ḡesau e gadogadoḡaiena, tauna inam tadiwanawana noponaḡa e naḡonaḡo be e miamiana, baninama tauna matanama tadiwanawana ya suma tom be deḡo e naḡonaḡona nam i kataiena.

¹² Yau sedama, taugu uma kaudima yà girugirumidina ḡaromie, be ko kataie da Mamaitua ami gewagewama ya noḡota poredina, baninama Keriso tauda aubaidama ya mariyawa be ya gurina.

¹³ Taumi dosi tautauḡomimima, taugu uma kaudima yà girugirumidina ḡaromie, baninama taumi Bada kaite koya kataiena, tauna vutuna boni pakane da yodi nama e miamiana.

Be taumi yarayaraga waisumeḡimima, taugu uma kaudima yà girugirumidina ḡaromie, baninama taumi Seitan koya vaisubana. Be taumi seda matabumi, taugu uma kaudima yà girugirumidina ḡaromie, baninama taumi kaite Tamadama Mamaitua koya kataiena.

¹⁴ Be mate dosi tautauḡomimima, taugu uma kaudima yà girugirumidina ḡaromie, baninama taumi Bada kaite koya kataiena, tauna vutuna boni pakane da yodi nama e miamiana.

Be taumi yarayaraga waisumeḡimima, taugu uma kaudima yà girugirumidina ḡaromie, baninama taumi koyai rewapanana, be Mamaitua riunama nopomie e kenakenana na rewapanae taumi Seitan koya vaisubana.

Uma dobunama nam koi nuapaḡoe

¹⁵ Uma dobunama be yaba matabudi nopone ta kenakenana nam koi nuapaḡoedi. Be deḡoda aitu uma dobunama ewai nuapaḡoena, tauna inam Tamadama Mamaitua wainuapaḡoenama nopone nam ima kenakenana. ¹⁶ Baninama yaba matabuna uma dobune tà kitedi be nuadama ta sorsorudina kitedima maika tubuḡidama adi ḡoanama, bo mata na ḡoanama, bo banaga adi waiguyauma. Inam yabedima matabudi nam Tamadama marae ḡarone be ti yovona, ibewa da taudi matabudi dobu ḡaronama. ¹⁷ Uma dobunama be na ḡoanama matabudi tokare ta samoana, be aitu Mamaitua na ḡoanama e voivoiena, inam baneginama tokare e mia nonoḡana.

Keriso tauwai ḡavienama

¹⁸ Yau sedama, yodi inam raḡan damodie ta tavatavana. Be boni taumi koya vaie da Keriso tauwai ḡavienama e veraverauna e tavana. Be Keriso tauwai ḡavienama ḡesaudima toitoi kaiteka ta tavatavana. Inam kaudima tauda tawai kataidana da kaiteka raḡan damonama e tavatavana. ¹⁹ Inam banegidima noḡone tauda mate tēwai taparoro tenaḡana, be yodi a gosedana. Inam banegidima nam tauda dà banaga kaua, be deḡoda taudi sibo tauda dà banagama, taudi tokare nam a gosedana. Tauda noḡone taudi mate tē miamiana, be taudi a gosedana aubainama yodi tē kataie da inam banegidima taudi nam tauwai sumaḡa damnama nopone tima miamiana. Be deḡoda ti ḡoena, tokare nam a gosedana. ²⁰ Be taumi inam ibewa, baninama Banaga Babaunama kaite matabumi yai aiainimi, be riukaua koya kataiena. ²¹ Taugu ḡaromie yà girugirumana, nam ko noḡoti da taumi kabe riukaua nam ko katakataie, ibewa da taumi riukaua koya kataiena aubainama ḡaromie yà girugirumana. Be inam riukauinama nopone nam tokare kaiyovu tà bnavi, ibewa. ²² Be yodi aitu kaikaiyovuna? Banaga

aitau e riuriuna da Yesu tauna nam Tauwai yawasana, inam baneginama tauna vutuna banaga kaikaiyovunama, tauna vutuna Keriso tauwai ḡavienama, baninama tauna Tamadama be Natunama Yesu tauboviedima.

²³ Deḡoda aitu Mamaitua Natunama e bovivoviena, tauna nam tokare Tamanama e paḡo be mate ta mia tenaḡa. Be aitu Mamaitua Natunama ewai anine be e riuriuna da Yesu tauna Tauwai yawasana, inam baneginama tauna tokare Tamadama Mamaitua e paḡo be mate ta mia tenaḡana.

²⁴ Ko kita kaua da aba noḡone ai kataimi be koya vaivaiena, naumeki da nopomie e kena nonoḡana. Deḡoda nopomie e kenana, taumi tokare natunama Yesu be Tamanama Mamaitua mate ko mia tenaḡana ²⁵ be yawasana kenakena nonoḡinama ko paḡona, inam vutuna tauna ya saugedana.

²⁶ Taugu uma yabedima yà girugirumidina ḡaromie da yà riu wainoḡotimina, baninama banaga ḡesaudima ta ḡoeḡoena da taumi tai doka waigewemina. ²⁷ Be taumi Arua Babau kaite koya paḡo be nopomie e miamiana. Vutuna aubainama yodi nam tauwai katakatai ḡesau koma ḡoeḡoena da sibo yai katakataimi. Baninama Arua Babau yaba matabudi ewai katakataimina, be aba tauna ewai katakataimina inam matabudi riukaua, be nam kaiyovu. Be Arua Babau aba yawai katakataimina, nama ruvane sibo raḡan matabuna Keriso ḡarone koya miana.

²⁸ Vutuna aubainama yau sedama, ko kaigurate da Yesu na yawasanae ko mia nonoḡana. Be tauna e maḡatarana raḡanine, tauda tokare ma raudebatorada tauna noḡone tà midina, be nam tà tunimayaḡa.

²⁹ Taumi koya kataiena da tauna didimana baneginama, be mate aituḡa didimana ta voivoiedina, inam tauna na sedama.

Mamaitua na sedama

3 Yodi ko kita da Mamaitua na wainuapaḡoma ya moraba kauana ḡarode, vutuna aubainama ya voieda da yodi na sedama tē tubuḡana. Riukaua da na seda ḡomama tauda! Be aba aubainama dobu banegidima tauda nam ti kataieda, inam baninama taudi Mamaitua nam ti kataiena. ² Yau banaga kauama, tauda yodi Mamaitua na sedama tà miamiana, be nema tokare tà tubuḡa bakona, yodi tauda nam te katai kauena. Be aba tē kataiena inam Bada e maḡatarana raḡanine tauda tokare tauna maika tà tubuḡana, baninama inam raḡanine tauna tokare bani ḡominama matade tà kitana. ³ Be aitu da Keriso inam noḡotinama ḡarone e kenakenana, tauna yawasana miremiredima nam ima voivoiedina, baninama Keriso mate tauna nam yawasana miremiredima i voiedina.

⁴ Aituḡa gewagewa ta voivoiedina, taudi tarawatu tawai mia kotova kauena. Baninama gewagewa inam tarawatu tauvagudagudanama. ⁵ Be taumi koya kataiena da Yesu ya maḡatarana gewagewa noḡota porenama aubainama. Be tauna nopone nam gewagewa ima kenakenana. ⁶ Be aitu tauna ḡarone e miami-

ana, tauna nam gewagewa ima voivoiedina. Be aitauga gewagewa tawai borudidina, taudi Yesu nam ti kitana, bo nam ti kataiena.

⁷ Yau sedama, ko kita kaua da nam aitau e boru waidegemi. Aitau da didimana e voivoiena, naumeki da tauna banaga didimaninama, Yesu didimaninama e miamiana maika. ⁸ Be aitau gewagewa e voivoiena, tauna inam Diaboro garonama, baninama Diaboro tauna boni pakane nama gewagewa ya voivoiena. Inam vutuna aubainama Mamaitua Natunama ya yovo be ya maqatarana da Diaboro na noyama e kawa gewegewedina. ⁹ Aitau Mamaitua garone ya tubuga vitarana, tauna tokare nam gewagewa ei borudidi be kwa kita. Baninama tauna nopone Mamaitua yawasana ya boruna maika pesi. Tauna nam tenetenequina da gewagewa e voiedi, baninama tauna Mamaitua garone kaite ya tubuga vitarana. ¹⁰ Tokare nema ta katai bake da dego taudi Mamaitua na seda, be dego taudi Diaboro na seda? Umanama tokare ta kataiena: Aitau da nam turanama imawai nuapaqoena, be nam yawasana didimanidima ima voivoiedina, tauna inam nam Mamaitua Natuna.

Turamma turamma nuamma e paqo

¹¹ Uma varinama vutuna noqone te vaivaiena yodi ya riuemina, tauda sibo turadama turadama nuadama ya paqona. ¹² Be nam sibo Kein na yawasanama te paqo. Tauna Diaboro garonama be tasinama yai gurina. Be aba sabine tasinama yai guri? Baninama Kein inam voia gewegewedima ya voivoiedina, be tasinama tauna voia didimanidima ya voivoiedina, aubainama tasinama yai gurina. ¹³ Yau banaga kauama, deqoda dobu banegidima ta tuaqaiemina, nam ko nuababaqa.

¹⁴ Tauda turadama turadama nuadama e paqopaqona, be inam kedane tauda te kataiena da guri inam muride te gose pore be yodi yawasana te paqona. Be aitau da nam imawai nuapaqona, tauna inam gurinama e miamiana. ¹⁵ Be aitau da turanama e tuatuaqaiena, tauna inam tauvunuqa e miamiana. Be taumi koya kataiena da tauvunuvunuqa nopone yawasana kenakena nonoqinama nam ima kenakena rubuna. ¹⁶ Tauda yodi tokare Kerisoe wainuapaqo ta kita be ta kataiena, baninama Yesu tauda aubaidama ya mariyawa be ya gurina. Be tauda mate sibo da yawasanama muride te boru be da banagama sibo te sagudina, deqoda guri te banavi bo ibewa, inam matabuna naumeki. ¹⁷ Deqoda aitau garone taragai be turanama gesau ya kita da taragai e marumaruabiena, be tauna nam i raunuatoie be i saguna, be tauna e riuriuna da Mamaitua ewai nuapaqoena, inam nemanama?

¹⁸ Yau sedama, nam mududaqa wainuapaqo e riurie, ibewa da voienama mate. Inam vutuna wainuapaqo riuriukauinama. ¹⁹ Inam kedane te kataie da tauda riukaua garoqaronama, be tokare Mamaitua noqone nuadama torane ta midina, ²⁰ avedi da nopode ta noqota bekubekuna, be inam nam ta noqoti. Mamaitua yaba matabudi ya kataiedina, vutuna aubaina-

ma tauna inam noqota bekubekudima nam ima siesievidina, be tauna wainuapaqo banidima ta voiedina, vutuna e siesievidina.

²¹ Yau banaga kauama, nopodama nam e vobekubeku, be nuadama torane Mamaitua noqone ta midina, ²² be garone aba ta baqena, tauna tokare e utedana, baninama tauda na riuvavasaqama ta vovo teyetevedi be yaba matabuna ta voivoiedina, inam raqanine tauna nuanama ta taiverena. ²³ Be Mamaitua na riuvavasaqama inam umanama: Tauna Natunama Yesu Keriso ta sumaqe, be turadama turadama nuadama e paqona tauna ya riuriu vavasaqedana nama. ²⁴ Taudi aitauga na riuvavasaqama ta vovo teyetevena, taudi vutudi Keriso nopone ta miamiana, be Keriso taudi nopodie e miamiana. Tauna Aruinama ya utedana, aubainama te katai kauena da Keriso tauda nopode e miamiana.

Arua ko kita kauedina

4 Yau banaga kauama, banaga gesaudima ta riuriuna da taudi arua a paqo be ta giugiuna, inam banegidima nam koi sumaqedi, ibewa da noqone ko kita kauedina, deqoda taudi arua Mamaitua garone a paqo bo ibewa. Baninama peroveta kaikaiyovudima toitoi dobie ta naqonaqo bababarana. ² Be aitau da Mamaitua Aruinama garone, tauna tokare umanama ko kita be ko kataiena: Tauna aitau e riuriuna da Yesu Keriso tauna Mamaitua garone be ya yovo da yai rawabanaga qomana, inam baneginama tauna Mamaitua Aruinama garone. ³ Be aitau deqoda Yesu nam ei maqatari, inam baneginama tauna arua nam Mamaitua garone i paqona, ibewa, tauna inam Keriso tauwai qavienama aruinama ya paqona. Noqone koya vaiena da Keriso tauwai qavienama tokare e veraverana e tavana. Tauna vutuna yodi dobie e naqonaqo bababarana.

⁴ Be yau sedama, taumi Mamaitua garoqaronama, aubainama uma banegidima koya vaisubedina, baninama Arua nopomie e miamiana, tauna yai rewapana kauana, nam arua dobie e miamiana maika. ⁵ Taudi inam dobu garoqaronama aubainama, dobuqa kaidima ta giuedi be ta naqonaqona. Be dobu banegidima inam perovetedima kaikaiyovudima ta vaiedi be tawai muriwatanedina. ⁶ Be tauda inam Mamaitua garoqaronama, be aitauga Mamaitua na seda qomama, taudi da giuma ta vaiedi be tawai muriwatanedina. Be aitauga Mamaitua nam na seda, taudi da giuma nam tima vaiedi be tima voivoiedina. Inam kaidie tauda tokare ta katai kaue da dego tauna arua riuriukauina, be dego tauna arua kaikaiyovuna.

Mamaitua tauna vutuna wainuapaqo

⁷ Yau banaga kauama, tauda turadama turadama nuadama e paqona, baninama wainuapaqo inam Mamaitua garone be ya yovona. Be aitauga tawai nuapaqona, taudi inam Mamaitua garone a tubuqa vitara be Mamaitua a katai kauena. ⁸ Mamaitua tauna wainu-

apaḡo. Vutuna aubainama aitau da nam imawai nuapaḡona, tauna inam Mamaitua nam i kataiena.

⁹ Mamaitua na wainuapaḡoma ḡarode umanama yai maḡatarina, tauna nuanuanama natunama tenaḡa ḡominama ya riupore yovoḡena dobue, da yodi taune tauda yawasana ḡarone tà paḡo be tà miana. ¹⁰ Be Mamaitua na wainuapaḡoma inam umanama: Nam tauda tei nuapaḡo dokena, ibewa da tauna tauda yai nuapaḡo dokeda be natunama ya riupore da aubaidama ya rauepaiyada be tubuḡine ya tipedana dà gewagewa sabine, yodibe Mamaitua nuanama ya subana.

¹¹ Yau banaga kauama, Mamaitua kaite yai nuapaḡoedana, aubainama tauda mate dà banabanagama sibo tèi nuapaḡoedina. ¹² Nam aitau deḡo mata ḡomine Mamaitua i kita rubuna, be deḡoda tauda turadama turadama nuadama e paḡona, tauda inam Mamaitua nopode e miamiana. Be tauna na wainuapaḡoma nopode ya moḡavuna, be yodi inam wainuapaḡonama parata boruborune ya tavana.

¹³ Tauna aruinama tauda ya utedana. Vutuna aubainama tè kataie da Mamaitua tauda nopode e miamiana, be tauda tauna nopone tà miamiana.

¹⁴ Tamadama Mamaitua Natunama ya riupore yovoḡena dobue da tauna dobu matabuna tauwai yawasaninama. Be tauna vutuna tauma kè kita be kawai matamatana. ¹⁵ Deḡoda banaga aitau e riuriuna da Yesu tauna riukaua Mamaitua Natunama, inam baneginama nopone Mamaitua e miamiana, be tauna Mamaitua nopone. ¹⁶ Be tauda tè kataie be tàwai sumaḡena da Mamaitua ewai nuapaḡoedana.

Mamaitua tauna vutuna wainuapaḡo, be aitau wainuapaḡoe e miamiana, inam baneginama tauna Mamaitua nopone e miamiana, be Mamaitua inam baneginama nopone. ¹⁷ Inam kedane wainuapaḡo nopode e moraba be parata boruborune e tavana, inam raḡanine tauda tokare etara raḡanine nuadama torane tà midina be nam tà naira, baninama uma dobue tauda dà yawasanama Keriso na yawasanama maika.

¹⁸ Be wainuapaḡo banegidima taudi nam ma nairidi tima miamiana. Baninama raḡanine wainuapaḡo e moraba be parata boruborune e tavana, naira tokare e tauriena, be aitau ma nairina e miamiana, inam baninama tauna kovoḡa e nainairena. Vutuna aubainama deḡoda naira nama tà kitana, inam wainuapaḡonama nam i moraba be parata boruborune i tavana, ibewa.

¹⁹ Tauda tàwai nuapaḡona, baninama Mamaitua noḡone yai nuapaḡo dokedana aubainama.

²⁰ Deḡoda aitau e riuriuna, "Taugu Mamaitua yàwai nuapaḡoena." Be nuanama nopone turanama e gadogadoḡaiena, tauna inam banaga kaikaiyovunama. Uma kwa noḡoti: Turamma matame kwa kitakitana be nam kumawai nuapaḡoena, nema tokare Mamaitua kwai nuapaḡo bake? Baninama Mamaitua tam nam ku kita rubuna. ²¹ Be tauna umanama ya riu vavasaḡedana: Aitau da Mamaitua ewai nuapaḡoena, naumeki da dobue turanama mate ei nuapaḡoena.

Waisumaḡe dobu yawasanidima tà vaisubedina

5 Aitauḡa tawai sumaḡana da Yesu tauna Tauwai yawasana, taudi inam Mamaitua natunatunama. Be aitauḡa Tamadama tawai nuapaḡoena, naumeki da natunama mate tà nuapaḡoena. ² Deḡoda tauda Mamaitua tà nuapaḡoe be na riuma tà voteyeteyedina, inam raḡanine tokare banaga ta kita be ta kataie da tauda Mamaitua na sedama mate tàwai nuapaḡoedina. ³ Mamaitua wainuapaḡoena inam umanama: Tauna na riuvavasaḡama tà vovo teyeteyedina. Be inam riuvavasaḡidima ḡarode nam ti piripirina, ⁴ baninama aitauḡa Mamaitua ḡarone a tubuḡa vitarana, taudi inam dobu yawasanidima a vaisubedina, baninama adi waisumaḡama debane. ⁵ Aitau tokare dobu yawasanidima e vaisubedi? Tauna aitau ewai sumaḡana da Yesu tauna Mamaitua Natuḡominama, tauna tokare dobu yawasanidima e vaisubedina.

⁶ Yesu Tauwai yawasana tauna ya yovona tauda ḡarode. Be Arua Babau ḡarode yai maḡatarana da Yesu tauna riukaua Mamaitua Natuḡominama, baninama tauna upae ya babataito be korosie kosininama ya darorona. Be yodi nam upa taunaḡa tà noḡoti, ibewa da kosina mate tà kita be tà kataie da Yesu tauna riukaua da Mamaitua Natuḡominama ya gurina. Be inam kaidima Arua ewai maḡataridina tauda ḡarode. Be Arua aba ewai matematena, nam aitau e riuwai kaikaiyovu, baninama Arua tauna naumeki da riukaua. ⁷ Yodi tà kita da uma yabedima rabuiteḡa; inam Arua, upa be kosina tawai matamatana da inam riukaua. Be taudi rabuiteḡa ai anina tenaḡa da inam riukaua. ⁹ Be banaga ḡoma adi kauama ta giugiuedina tauda tàwai aninedina, be you, Mamaitua aba ḡarode ya giugiuedina inam a moraba guratana. Vutuna aubainama Mamaitua natunama varinama yawai matematena sibo tè paḡo be tèi sumaḡena. ¹⁰ Aitauḡa Mamaitua Natunama tawai sumaḡena, taudi nopodie Mamaitua riunama e kenakenana. Be aitauḡa nam timawai sumaḡena, taudi Mamaitua ta riuriu waikaikaiyovuna, baninama tauna Natunama varinama yawai matematena taudi nam ti paḡo be ti sumaḡena.

¹¹ Be aba Mamaitua e giugiuena inam umanama: Tauna yawasana kenakena nonoḡinama ya utedana. Be inam yawasaninama tokare natunama Yesu ḡarone tà banavina. ¹² Aitau Mamaitua Natunama Yesu ya paḡo be ḡarone e miamiana, tauna inam yawasana ya banavina. Be aitau Mamaitua Natunama nam i paḡona, tauna yawasana nam i paḡona.

Jon na giuma damodamodima ya sivudina

¹³ Taumi aitauḡa Mamaitua Natunama isanama kowai sumaḡena, ḡaromie uma letanama yà girugirumina da sibo koya kataie da taumi kaite yawasana kenakena nonoḡinama koya paḡona. ¹⁴ Be deḡoda tauda na noḡotama ruvane tà baḡana, tauda tè katai kauena da tauna tokare bonadama e paḡona. ¹⁵ Be tauna

bonadama e paḡopaḡona, naumeki da aba ḡarone tēwai baḡena inam kaite tē paḡona.

¹⁶ Deḡoda ai turamma kuya kita be gewagewa e voivoiena, be nuanama e vitarena, naumeki inam gewagewanama nam guri kedanama ima watawatanina, naumeki da tauna aubainama kwa moiragai be Mamaitua ei yawasanina. Be deḡoda ai turamma gewagewama e voivoiena be nuanama nam e vitare, inam gewagewanama guri kedanama e watawatanina, inam tauna aubainama nam kwa moiragi. ¹⁷ Be yawasana barebaredima matabudi isedima inam gewagewa, be gewagewa ḡesaudima damodie guri nam tima kenakenana.

¹⁸ Tauda tē kataiena da aitu Mamaitua ḡarone ya tubuḡa vitarana, tauna nam gewagewa ima voivoiedina. Mamaitua inam baneginama e raberabe kauena, be Diaboro tokare nam tauna e taukoni yababe. ¹⁹ Tauda tē kataiena da tauda riukaua Mamaitua na sedama, be dobu banegidima taudi inam Diaboro na waibadae ta miamiana. ²⁰ Be mate tē kataiena da Mamaitua Natunama ya yovo be yai katakataidana da tauna aitu riuriukauinama vutuna tē kataiena. Be tauna vutuna riuriukauinama nopone tē miamiana. Be mate tauna Natunama riuriukauinama nopone tē miamiana, inam tauna Yesu Keriso, tauna vutuna Mamaitua riuriukauinama, be yawasana kenakena nonoḡinama. ²¹ Yau sedama, kokoitau nam ko raudunedi, avedi!

2 Jon

1 Taugu Jon, ekalesia adi badama uma letanama yà girugirumina tam waivimma Mamaitua ya vinevinemna † ġarome, be am sedama mate. Taugu riukaua yàwai nuapaġoemina, be nam tauguġa. Banaga matabudi aitaugā Bada na riukauama a katakataiena, taudi mate tawai nuapaġoemina, ² Bada na riukauama nopode e kenakenana aubainama, tokare tauna mate tà mia nonoġana.

³ Mamaitua Tamadama be Natunama Yesu Keriso adi raunuato, adi raukivivere be adi subama tauda aitaugā riukau be wainuapaġoe tà miamiana, naumeki da ġarode ta kenana.

Riukau be wainuapaġoe tà miana

⁴ Taugu èi nuavere kauana raġanine yà kitana, be am sedama ġesaudima riukaua na ruvae nama a naġona, nema Tamadama ya riuriu vavasaġedana nama.

⁵ Be tam waivimma, tam kuya kataiena da Bada Yesu ya riu vavasaġedana da tauda dà banagama dà banagama tà nuapaġoedina. Be inam riuvavasaġinama nam riu vauna, ibewa da giunama teneġinama tauda noġone tè vaivaiena, vutuna aubainama yodi yàwai baġamna da riunama ruvane nama tà miana. ⁶ Be wainuapaġo inam umanama: Mamaitua riunama tà voteyeteyedi be ruvane nama tà naġona. Be inam riuvavasaġinama kaite koya vaiena, be yodi inam riunama ruvane nama ko naġona.

† Banaga toitoi ta noġonoġoti da inam waivinama nam banaga ġoma, be agunai ekalesia.

⁷ Be boruwaideġa banegidima toitoi kaite dobu tawai yababina. Uma banegidima taudi nam tima waisumaġana da Yesu Keriso tauna dobie ya dobi be yai rawabanaga ġomana. Inam banegidima taudi tauboru waideġa be Keriso tauwai ġavienama. ⁸ Vutuna aubainama ko kita kauana, deġoda taumi inam banegidima koi muriwatanedina, taumi koya noyanoya guratana, damone tokare nam maesinama ko paġo. ⁹ Aitaugā Keriso na waikatakataima a paġona, be taudi adi ġoanama waikatakataidima mate ta rawarawa teġeidina, taudi nam nopodie Mamaitua ima miamiana, ibewa. Be deġoda aita Keriso na waikatakataima e kaididi be e kaikai guratena, tauna inam Tamadama be Natunama Yesu tauna ġarone ta miamiana.

¹⁰ Deġoda aita ġaromie e verau be nam Keriso na waikatakataima ruvane ei katakataimi, inam baneginama nam ko riu yaġeyaġe, be nam koi anine da ami vadae e mia, avedi. ¹¹ Aita da inam nama banaginama e riu yaġeyaġe be ewai aninena, tauna inam baneginama na noyama gewagewanama e riuriu sagusaguna.

¹² Yaba toitoi sibo ġaromie è giuedina, be taugu nam ama ġoeġoena da uma yabedima letae yà giuedi. Be nuaguma e riuriuna da baniġomiguma tokare yà verau be uma yabedima yà giuemina. Yodibe nuaguma tokare e suba be tà nuaverena.

¹³ Be tam waivimma turamma †† uma Mamaitua ya vinevinena, na sedama tawai kaiwemna.

†† Gurik bonane ya riuna: 'sister'. Uma bukanama nopone waivi inam tauna ekalesia ewai matairena.

3 Jon

1 Taugu Jon, ekalesia adi badama uma letanama yà girugirumina tam turaguma Gaiyas ġarome. Taugu riukaua yàwai nuapaġoemna.

²Tura kaukauiguma, taugu aubaimma yà moimoiragina da tam tubuġimma verenama be yawawayasaninama sibo ya kenana aruimma maika. ³Be dā banagama ġesaudima ġarogue a tava be ai variguna da tam Bada kuya katai kaue be na riukauama ruvane nama kwawai patutu kauana. Be am yawasanae raġan matabuna riukaua ruvane nama kwa miamiana, vutuna aubainama taugu yàwai nuavere kauana. ⁴Taugu nam aba tenaġa tokare ei nuaveregu, be deġoda yau sedama Bada na riukauama ruvane nama ta miana, inam vutuna taugu yàwai nuavereena.

Gaiyas noya verenama ya voivoiena

⁵Gaiyas turaguma, tam noya verenama kwa voivoiena dā banagama ġesaudima aubaidima, avedi da inam banegedima nam ku kataiedina, be yaġoro da kuya sagudina. ⁶Inam banegidima taudi tam am wainuapaġoe, yaba matabuna kuya voivoiedina ekalesia matedie a giuedina. Verenama da tam inam banegidima adi vaġaie sibo kuya sagudina, nema Mamaitua e ġoeġoena nama. ⁷Baninama taudi Yesu isanama aubainama ta vaġavaġai naġona, be adi vaġaie nam tima ġoeġoena da sagu banaga nam waisumeġidima ġarodie ta paġo. ⁸Vutuna sabine tauda inam nama banegidima sibo dā vadae tēi aninedi be tē sagusagudina. Inam kaudie tauda taudi mate riukaua aubainama tà noya tenaġana.

⁹Taugu leta è girumina Mamaitua na damma ġarodie, be Diotrepas tauname ya kawa saġe be waibada ya ġoeġoena aubainama, nam i aninemaina. ¹⁰Be taugu ġaromie yà tavana raġanine, tauna nema ewai karakarakutu bakemaina, tokare patare yà giue be tà kataie da tauna nema maika kitana. Be nam inam yabediġa ima voivoiedina, be mate tauna tauwai sumaġa vaġavaġaidima nam sagudima ima ġoeġoena. Be mate Kuristen ġesaudima aitaġa waisagu ta ġoeġoena, e riutuaġaiedi be ekalesia nopone be e boruboru dobiġedina.

¹¹Be tam turaguma Gaiyas inam nama yawasanidima gewegewedima nam kwai tupotupoġanedi, ibewa da yawasana veredima vutudi kwai tupotupoġanedi. Aitau da vere e voivoiedina, tauna Mamaitua ġaronama. Be aitau da gewagewa e voivoiedina, tauna Mamaitua nam i kataiena. ¹²Be Demetrias tauna na yawasanae Bada na riukauama ruvane e miamiana. Be inam vutuna ewai maġatarana da tauna banaga verenama. Be yodi banaga matabuna tauna isanama ta kawakawa saġena, be taugu mate tauna yà kawakawa saġena. Be tam kuya kataiena da taugu aba yà giugiuena inam riukaua.

¹³Yaba toitoi sibo ġarome è giuedina, be taugu nam ama ġoeġoe da uma yabedima letae yà giuedi. ¹⁴Be nuaguma e riuriuna da baniġomiguma tokare yà verau be uma yabedima yà giuedina.

¹⁵Suba ġarome naumeki da e kenana. Be dā banagama uma ġarogue tawai kaiwemna. Be taugu Jon mate, dā banagama inam ġarome kwa riuedina matabudi yàwai kaiwedina.

Jiud

1 Taugu Jiud, Jeims tasinama be Yesu Keriso na taunoyama.

Taugu uma letanama yà girugirumina, taumi aitauga Yesu Keriso e raberabe kauemina ġaromie, baninama Mamaitua ya vinemi be ewai nuapaġoemina.

² Mamaitua na raunuatoima, na subama be na wainupaġoma maumauridima naumeki da ġaromie ta kenana.

Tauwai katakatai kaikaiyovudima ko kita kauedina

³ Yau banaga kauama, Bada yai yawasanidana, be taugu noġone è ġoe kaue da sibo leta è girumina inam kauinama aubainama. Be yodi è noġoti da yaba ġesau ġaromie yà giuena, inam umanama: Taumi Mamaitua vari verenama noġone ya ute wainonoġimi be koya vaivaiena, vutunaġa ko kaididi da bagibaginaġa, be nam aitaumi waisumaġe e boru waideġemi.

⁴ Baninama banaga kaikaiyovudima kaite moisirie a tava be matadama ta kitakita gorugorudina. Inam banegidima kaite Mamaitua ya sievidi be ta miamiana, tokare e kovoġidina. Taudi ta riuriuna da Mamaitua tauna raukivivere banaginama, vutuna aubainama gewagewa tà kaigurate be tokare dà gewagewama e noġota poredina. Be mate adi yawasanae dà Badama Yesu Keriso ta boviboviena. Tauna vutuna tauda dà Badama riuriukauinama, be dobu matabuna ewai badena.

⁵ Taugu yodi yà ġoeġoena da Bada nema Israel banegidima Ijpt nopone be ya dobiġedina yà riuemina. Avedi da inam giunama taumi kaite koya kataiena, be taugu yaġoro yà riu wainoġotimina. Tauna riukaua da ya dobiġedina, be yaġoro da aitauga nam tiwai sumaġana, muriġa yai guridina. ⁶ Be mate anea ġesaudima ko noġotidi, taudi Mamaitua waibada ya uteutedina, nam na ruvae nama ti miana, be adi kaba miana marae a gose be a yovo da gewagewa a voidina. Vutuna aubainama Mamaitua tadiwanawanae ya rauseinidi be ta miamia watanana etara na raġanima dosinama aubainama. ⁷ Be mate meagai Sodom, Gomora be diane meagaidima banegidima ko noġotidi. Taudi tubuġidima ai uta munaġedi be awai kawa badara yabayababana, maika waivi turanama waivi mate, be tauġoma turanama tauġoma mate. Taudi yodi kai matane tawai nuatoitoina, dabudine yodi tà kataie da kovoġa riukaua da gienae e kenakenana, kai karakarata nonoġinama.

⁸ Be teneġinama nama tauwai katakatai kaikaiyovudima yawasana gewegewedie ta miamiana, be

moisirie a tavatavana. Taudi adi raubonima tawai sumaġedi, be adi wainua noġonoġotama kaikaiyovudie ta kawakawa saġe munaġedina da taudi kabe banaga dosidi. Be taudime tubuġidima tawai miredi, be Keriso na waibadama tawai diboġi be ta riuriu tuatuaġaiena. Be mate taudi mara banegidima tawai kwatekwatevedina. ⁹ Be anea Maikel ko noġoti. Tauna ave-di da marae anea matabudi adi badama tori matane e midimidina, be yaġoro nam aba gewagewanama i vato rubuna, Diaboro mate awai saġasaġana raġanine, Mousis tubuġinama aubainama. Be tauna na riuma uma taunaġa ya vatona, "Bada tam e riuriu tuaġaiemna!" ¹⁰ Inam banegidima kaikaiyovudima taudi yaba banidima nam ti katai kauedi be ta kunukunura yababedina. Taudi adi noġotama maika musara. Vutuna aubainama taudi tubuġa taunaġa na ġoanama ta noġotidi be tawai muriwatanedina. Be inam yabedima vutudi ta nawenawedina, tokare damone guri ta banavina. ¹¹ Inam banegidima taudi ta kita kauedina. Taudi tokare kovoġa ta banavina, baninama taudi Kein na yawasanama tawai muriwatanena, tauna tasinama ya vunuġina. Be taudi yaba matabuna ta voivoia yabayababena mane paġonama aubainama maika Beilam. Be mate taudi ta paripari viravirana Mamaitua ġarone maika Kora, be tokare tauna ei guridina.

¹² Raġanine taparoro na kanigogonama aubainama kowai rawateġeimina, inam banegidima waimata ravuġeidima ko kita kauedina. Taudi nopomie a verau be ta miamiana sibo a tunimayaġana, be ġarodie nam tunimayaġa ima kenakenana. Taudi sipu taurabedima nam veredi, baninama taudiġa kapodima ta noġonoġota guratena. Taudi dobu e ġuvaġuvana maika deġo kabe biga e dobi be ei kutuva, da ibewa. Be sive e suvesuve waidaberaridina. Taudi inam maika kai nam votevotedi, taudi adi votama na irima da sibo a votavotana, be nam tima votavotana. Taudi maika kabe kai i poki be i midimidi yababa. Be muriġa ma waramina e nuakamoġana raġanine, inam yodi raġan aniwai rabuinama ya guri munaġana. ¹³ Taudi yawasana waideba subesubedi be miremiredima ta voivoiedina, maika egasie rabama dosinama e riġa be warabadinama egasi ewai mirana nama. Be taudi maika kipora waikupikupie ta nuakamoġa be ta manimanini yababana. Taudi adi gabuma tadiwanawana vavasaġine Mamaitua kaite ya kawa nonoġi be e kenakenana, dabudine tokare tai nuatoitoinoġana.

¹⁴ Inok tauna kimta aniwai 7-nama Adam na damma nopone, tauna inam banegidima kaikaiyovudima aubaidima yai peroveta be ya riuna,

“Ko kitana, Bada e veraverauna anea babaudima toitoi nam anisiesievidi † mate

¹⁵ da banaga matabudi e etaredina.

Be banaga tenatenaḡaḡa adi voia waigewama e kawa maḡataridi be e etaredina.

Be mate inam banegidima gewegewedima Mamaitua ḡarone a paripari viravira be a kunukunurana, aubainama tokare e etaredina.”

¹⁶ Inam banegidima taudi momodu, waisura wavu, be taudi tubuḡa adi ḡoanama tauwai muriwatanedima banegidima. Be taudi ta seḡaseḡara munaḡedina, be adi banagama ḡesaudima ḡarodie yaba vereveredima ta kitedi be giu ḡaroḡaroroe ta gwayegwayedina.

Ami waisumaḡe ko vadidi da bagibaginaḡa

¹⁷ Be taumi yau banaga kauama, dà Badama Yesu Keriso na apasolma abaḡa noḡone a giugiuedina, vutudi ko noḡotidi. ¹⁸ Taudi umanama a giuna: Tokare raḡan damone tauwai diboḡa ta maḡatara, be taudi Mamaitua ta mia tautauriena, be taudime adi ḡoanama kauidima gewegewedima tai muriwatanedina.

¹⁹ Inam banegidima taudi waikawa dariḡa tauwai tubuḡidima. Taudi ta ḡoeḡoena inam adi noḡotama e riuriuedina, ruvane nama ta miana. Taudi Arua Babau nopodie ibewa.

²⁰ Be taumi yau banaga kauama, ami waisumaḡe ko midi da bagibaginaḡa, be raḡan matabuna Arua

† Gurik bonane ya riuna: 1 tausand da 1 tausand

Babau na rewapanae ko moiragina. ²¹ Be Mamaitua na wainuapaḡoe ko mia, be yawasana kenakena nonoḡi-nama koi rabena, inam vutuna Yesu Keriso na raunua-toie tokare e utemina. ²² Aitauḡa noḡota bekubeku ta paḡopaḡona, naumeki da ko raunua-toiedi be ko sagudina. ²³ Be ḡesaudima kai matane a naḡo be etara tawai rabena. Vutudi ko dobiḡedi be koi yawasanidina. Be ḡesaudima raunua-toie ko sagudina, be nam koi popo tenaḡa. Be ko kita kaua da adi mirama nam e taukonimi.

Kaisuḡusuḡu giudima

²⁴ Be Mamaitua tauna vutuna teneteneḡinama da e rabe kauemina, be ami waisumaḡe tokare nam ko beku. Be na raḡanima e tavana raḡanine, tauna tokare teneteneḡinama ma mosarimi e nawemina tauna neneḡarinama nopone, be tokare nam ei wavumi da taumi banaga miremiremi. ²⁵ Riukaua da tauna tau-naḡa vutuna Mamaitua, dà Tauwai yawasanama, bani-nama tauna dà Badama Yesu Kerisoe yai yawasanidana. Yesu tauna vutuna guyau dosi vavasaḡinama ma borumina e miamiana be isanama tà kawa saḡena. Be tauna na rewapanama ya moraba kaua be yaba matabudi ewai badedina. Tauna nama miemieninama, boni, yodi be tokare e mia nonoḡana. Inam riukaua.

Waimağatara

1 Uma bukanama nopone aba rağan ġaubonağa tokare ta tubuğana, vutudi Mamaitua Yesu Keriso ġarone yai mağataridina da Yesu inam kaudima na banagama ei kataidina. Be Yesu Keriso inam kaudima tauda na taunoyama ġarode ewai mağataridina. Inam kauinama umanama ya tubuğana, Yesu Keriso na aneama ya riuporena na taunoyama Jon ġarone da inam giudima yai mağataridina. ² Be Jon uma kaudima matabudi ya kitedi be e riuriuedana da Mamaitua riunama be aba Yesu Keriso yawai mağataridina, inam matabudi riukaua.

³ Uma kaudima rağan ġaubonağa tokare ta tubuğana, vutuna aubainama nuavere taudi aitauga uma waiperoveta giudima ta siesievidina. Be nuavere taudi aitauga ta vaiedi be aba uma bukanama nopone ya girugirumina, taudi ta ragaudi da nuedie, be ta vovo teyeteyedina.

Jon na waikaiwama

⁴ Taugu Jon, uma letanama ya girugirumina meagai 7 nopodie ekalesia ko miamiana ġaromie, Eisia provins nopone. Mamaitua be Arua 7 adi raukiviverema be adi subama ġaromie e kenana. Mamaitua vutuna boni miemieninama, yodi e miamiana be tokare e verauna. Be Arua 7 taudi Mamaitua na kaba miama noğone ta midimidina. ⁵ Be Yesu Keriso mate na raukiviverema be na subama ġaromie e kenana. Tauna vutuna matakata patupatutunama, be tauna vutuna banaga guriguridima nopodie be ya midisuğu dokana. Be tauna vutuna dobue guyaguyau matabudi adi guyauma.

Be tauna vutuna ewai nuapağoedana, be kosinine da gewagewama ya koğa poredi be ya kuvesidana. ⁶ Be tauna na waiguyauma nopone ya birida be ya voieda da tauna na Mamaituama be Tamanama na pirisima të tubuğana. Tauna ġarone boruma be rewapana e kena da e kena nonoğana. Inam riukaua!

⁷ Ko kitana, tauna ma giyouna e veraverauna. Be banaga matabudi tokare tauna ta kitana, be aitauga tauna a tuparatuna, taudi mate tokare ta kitana. Be tauna e veraverauna aubainama, dobu banegidima matabudi nopodima ei poya be ta ġaba waisosorina. Nama tokare e tubuğana. Inam riukaua!

⁸ Bada Mamaitua, tauna vutuna boni miemieninama, yodi e miamiana be tokare e verauna. Be rewapana matabudi tauna ġarone ta kenakenana, be tauna umanama ya riuna, "Taugu vutuna Alfa be Omega, †

† *Gurik bonane 'Alfa' inam adi alfabetma pakanama, be 'Omega' inam adi alfabetma damonama.*

yaba matabuna pakane da damone vutuna taugu ya miamiana."

Jon Keriso ya kitana

⁹ Taugu Jon tuağemima taugu taumi mate Yesu tàwai sumağena aubainama, na waiguyauma nopone tà miamiana. Vutuna aubainama tauda matabuda raukivigewagewa be wainuatoitoi tà banabanavidi be tà damidami poredina. Taugu Mamaitua na giuma be Yesu varinama è rarau guguyedina aubainama, banaga dibura bonabonane isanama 'Patmos', dabudi a boru naweguna. ¹⁰ Rağan Sande taugu Arua yai dokegu be murigue taugu bona dosinama è vaiena, bogigi bonanama dosinama maika. ¹¹ Be bona umanama ya riueguna, "Aba tam kwa kitekitedina, vutudi buka nopone kwa girumidi be kwa riupore nawedina uma meagai 7 nopodie ekalesia ta miamiana ġarodie, Meagai Epeses, Simena, Pegamum, Taiyatira, Sadis, Piladelpia be Laodisia."

¹² Dabudine ei tautinamuri da banaga aitauga ġarogue ya giugiuna kabe ya kita. Be ewai tautinamurina rağanine, kendoro kaidima goldie voivoiedima matabudi 7 è kitedina. ¹³ Be kendoro kaidima poudie taugu yaba kitanama banaga maika è kitana. Tauna gara daudau nama kağagarae dobidobinama ya kotena. Be tadiwa goldie voivoienama nuakadanağa ya pani verauğena. ¹⁴ Be deba vuvuğinama sipu vuvuğinama ġavoğavorinama bo giyou ġavoğavorinama maika. Be matanama kitanama kai menanama waimata kanikaninama maika. ¹⁵ Be kağanama kitedima maika irama ta gabu be e monamonanana maika. Be bonanama vaienama tapara yarataunama maika. ¹⁶ Be nimanama kasaune kipora 7 ya ragaragaudina. Be mudune kwatikwati menanama murine be karone gamgamdima ya dobina. Be noğonama ya yanayanana, suaratopu suara e rararanana maika.

¹⁷ Be taugu tauna è kitakitana rağanine, taugu kağane è bekuna maika kabe banaga gurigurina. Dabudine tauna nimanama kasaune ya taukonigu be ya riuna, "Nam kwa naira, taugu pakane be damone taugu vutuna ya miamiana. ¹⁸ Taugu vutuna yawayawasaniguma ya miamiana. Taugu è gurina be yodi è yawasana nonoğana, be taugu guri be banaga guriguridima aruidima adi gabuma kiğidima taugu ya raberabedina. ¹⁹ Vutuna aubainama yaba matabudi kuya kitekitedina kwa girumidina, yaba yodi ta tubu-tubuğana be tokare ta tubuğana, matabudi kwa girumidina. ²⁰ Be kipora 7 nimagama kasaune kuya kitedi-

na, baninama inam meagai 7 ekalesiedima adi aneama, be kendoro kaidima 7 inam vutudi meagai 7 ekalesiedima.

Ekalesia Epeses nopone adi letama

2 "Uma letanama kwa girumi be e naġona Ekalesia Epesesma adi aneama ġarone. Umanama kwa girumana:

Taugu vutuna nimagama kasaune kipora 7 è ragaudi be kendoro kaidima 7 nopodiġa yà naġona-ġona, yau giuma inam umanama:

² Taugu ami voiamma, ami noya guratama be yaba matabuna koya damidami poredina, matabudi è kataiedina. Be mate è kataiena da banaga gewegewedima adi voiamma taumi koya riuriu tu-ġaiedina. Be banaga aitauga da ta riuriu munaġedina da taudi kabe apasol, be taumi koya raurubudi, be koya kita da taudi banaga kaikaiyovudima. ³ Be taumi koya kaigurate da piripiri matabudi koya damidami poredina taugu isagama aubainama, be nam ko tunibadona.

⁴ Be yaba tenaġa ġaromie è kita be ya gewagewana, inam uma: Taumi noġone koyawai nuapaġoguna, be yodi inam wainuapaġonama koya gosena.

⁵ Ko noġoti, boni koyawai nuapaġo gurateguna, be yodi ami wainuapaġoma e yovoyovo munaġana. Vutuna aubainama ami noġotama ko vitaredi, be noġone aba koya voivoiedina, vutudi ko voiedina. Deġoda taumi nam noġota vitara ko paġo, naumeki da taugu yà verau be ami kendorama kainama na gabue midimidinama yà kai porenna. [†]

⁶ Be yaba tenaġa è kita be matague ya verena inam uma: Banaga aitauga taudi Nikolas tauwai muriwatanenama, adi voiamma matabudi taumi ko tuatuaġaiedina, nama taugu mate yà tuatuaġaiedina. Baninama Nikolas tauna tauwai katakatai kaikaiyovunama.

⁷ Arua Babau aba ekalesia ġarodie e giugiuiedina, taumi aitauga beemima e kenakenana, koi beavaia kauana. Tauna aitaug inam yabedima e vaisubedina, tauna tokare yai anine da yawasana kainama votanama paradisie e kanina.

Ekalesia Simena nopone adi letama

8 "Uma letanama kwa girumi be e naġona Ekalesia Simenama adi aneama ġarone. Umanama kwa girumana:

Taugu vutuna pakane da damone miemieniguma, nama yà miamiana, taugu è guri be è yawasana munaġana, yau giuma inam umanama:

⁹ Taugu ami piripirima be ami waikaruwaġawaġama è kataiedina. Be ibewa da taumi inam waiguyau banegimima! Taugu è kataiena da taudi aitauga ta riuriu munaġedina da taudi kabe Jius, be taudi vutudi taumi ġaromie tawai menamenana. Inam taudi nam Jius, ta kaikaiyovuna, taudi inam Seitan na ba-

nagama. ^{††10} Piripiri tokare ġaromie ta tubuġana, taumi nam ko naira! Yà riuriuemina da ġesaumima tokare Diaboro dibure e birimina raurubumima aubainama. Be dabudine taumi raukivigewagewa ko banavina raġan matabudi 10 nopodie. Deġoda tokare tai gurimina, be taumi koi patutu be ami waisumaġe ko midi bagibagina, taugu tokare ami maesama paiwaraga yà utemina, inam yawasana kenakena nonoġinama.

¹¹ Arua Babau aba ekalesia ġarodie e giugiuiedina, taumi aitauga beemima e kenakenana, koi beavaia kauana. Tauna aitaug inam yabedima e vaisubedina, guri aniwai rabuinama tokare nam inam baneginama e taukoni.

Ekalesia Pegamum nopone adi letama

12 "Uma letanama kwa girumi be e naġona Ekalesia Pegamumma adi aneama ġarone. Umanama kwa girumana:

Taugu vutuna kwatikwati menanama murine be karone gamgamdima ġarogue e kenakenana, yau giuma inam umanama:

¹³ Taugu è kataiena taumi deġo dabudine ko miamiana. Taumi Seitan na waibadae dabudine ko miamia. Be you, taumi yaġoro isague kowai patutuna, be nam ami waisumaġama koma gosegosena. Be Antipas yau matamatama patupatutunama ai gurina raġanine, taumi yaġoro ami waisumaġama ġarogue nam ko gosena. Inam kauinama ami meagaie Seitan na kaba miae ya tubuġana.

¹⁴ Be yaġoro yaba bisa ġaromie è kitedina nam ti verena. Taumi ami ekalesiama nopone banaga bisa taudi Beilam aba yawai katakataina, vutudi tawai muriwatanedina. Tauna vutuna boni Balak yai katakatai da Balak Israel banegidima ya gwayedi, da taudi kani kokoitau ġarodie raurauobedima a kanikanidina, be awai soġa yabayababana. Inam kaudie taudi gewagewa a voivoiedina. ¹⁵ Be mate ġesaumima taumi Nikolas na waikatakataima kaikaiyovudima kowai muriwatanedina. ¹⁶ Vutuna aubainama taumi ami noġotama ko vitaredina. Deġoda ibewa, taugu ġaubonaġa ġaromie yà verau be mudugue kwatikwati gamgamne, inam banegidima ġarodie yà iġarana.

¹⁷ Arua Babau aba ekalesia ġarodie e giugiuiedina, taumi aitauga beemima e kenakenana, koi beavaia kauana. Tauna aitaug inam yabedima matabudi e vaisubedina, tauna tokare kani semosemonama isanama 'Mana' yà utena. Be mate yeku ġavoġavorinama yà utena, be yekunama bogane isa vaunama girugiruminama e kenakenana. Be inam isanama nam aitaug i kataiena, be aitaug da inam yekunama e paġona, taunaġa inam isanama tokare e kataiena.

[†] Inam baninama tokare ekalesia e kaiporena.

^{††} Gurik bonane ya riuna: Seitan na sinagogma

Ekalesia Taiyatira nopone adi letama

¹⁸ “Uma letanama kwa girumi be e naġona Ekalesia Taiyatirama adi aneama ġarone. Umanama kwa girumana:

Mamaitua Natunama tauna vutuna matanama kitanama kai menanama waimatakanikaninama maika. Be kaġanama kitedima maika irama ta gabu be e monamonaunana maika. Tauna na ġiuma inam umanama:

¹⁹ Taugu ami voiama matabudi è kataiedina. Be ami wainuapaġoma, ami waisumaġama, ami noyama be ami wainuabagibagima, matabudi è kataiedina. Be mate è kataiena da taumi yodi ko noyanoya guratana, nam maika noġone nama.

²⁰ Be yaba uma ġaromie è kitana nam i verena. Taumi waivi Jesebel koya kita yababe be na ġoanama e voivoiedina. Inam waivinama taunama ya riuriu munaġena da kabe tauna peroveta, be na waikatakataie tauna yau taunoyama ya biri waideġedi da tawai soġa yabayababana, be kani kokoitau ġarodie raurauobedima ta kanikanidina.

²¹ Taugu na raġanima toitoi è utena da na noġotama sibo ya vitaredina, be tauna ya tuaġaina. ²² Taugu inam waivinama tokare yài sida kauena, be aitauga inam waivinama mate tawai soġa yabayababana, taudi tokare piripiri be nuaboya dosinama ta banavina, deġoda nuedima nam ta vitaredi. ²³ Taugu Jesebel na sedama yài guridi, be dabudine ekalesia matabudi ta kita be ta kataie da taugu vutuna banaga adi yawasanama nuapoudie be taurivatudie yà kitakita wairuvedina. Be taugu tokare taumi tenatenaġaġa ami voiama ruvedie nama yai maesimina. ²⁴ Be taugu yodi Taiyatira banegimima ġesaumima yà riuemina. Taumi Jesebel na waikatakataima nam kowai muriwatanena, aubainama Seitan na waikatakataima semosemodima nam ko kataiedina. Vutuna aubainama taugu nam ami vitama debane ġesau yà boru, ibewa, ²⁵ be ami waisumaġama ġarogue vutuna ko kaididina naumeki da taugu yà verau munaġana.

²⁶ Tauna aitaug inam yabedima matabudi e vaisubedi be yau ġoanama e voiedi da e raudamoena, tauna tokare rewapana yà ute da banaga dobu matabuna nopone ei badedina. ²⁷ Be tauna diġona irame voivoienama e paġo be banaga ei badedina, be ei mia mutumutudina maika gurewa. ²⁸ Nema Tamaguma rewapana ya uteuteguna, nama tauna yà utena. Be kipora tauraġaraġan mate tauna yà utena. ²⁹ Arua Babau aba ekalesia ġarodie e giuguedina, taumi aitauga beemima e kenakenana, koi beavaia kauana.

Ekalesia Sadis nopone adi letama

3 “Uma letanama kwa girumi be e naġona Ekalesia Sadisma adi aneama ġarone. Umanama kwa girumana:

Taugu vutuna Mamaitua Aruinama 7 ġarogue be kipora 7 yà ragaragaudina, yau ġiuma inam umanama:

Taugu ami voiama matabudi è kataiedina. Be banaga ta riuriuna da taumi kabe yawayawasanimi. Be ibewa da taumi inam koya gurina. ² Taugu ami voiama matabudi è kita wairuvedi da yau Mamaituama matane, nam koma voivoia kauedina. Vutuna aubainama ko midisuġu! Be tauwai sumaġa be yawasana ġesaudima ġaubonaġa ta gurina, ko voiedi da tai rewapanana. ³ Aba koya vaie be koya paġopaġona, vutuna ko noġotidi da ko voteyeteyedi be ami noġotama ko vitaredina. Be deġoda taumi nam nuemima ko vitaredi be ko midisuġu, taugu tokare yà verauna banaga danedanenenama maika, be airaġan ġaromie yà verauna, taumi tokare nam ko kataie.

⁴ Be taumi Sadisma banaga raubisaġa adi garama nam ti miredina. Be taudi tokare gara ġavoġavoridima yai kotedi, be taugu mate ka babarana, baninama taudi yaba matabuna ġarone inam naumeki.

⁵ Be tauna aitaug inam yabedima matabudi e vavai subedina, tauna tokare gara ġavoġavorinima yai kotena taudi maika. Be isanama yawasana bukana ma nopone girugiruminama, nam tokare yà boa pore. Ibewa da Tamaguma be na aneama noġodie tauna isanama yà kawa saġena. ⁶ Arua Babau aba ekalesia ġarodie e giuguedina, taumi aitauga beemima e kenakenana, koi beavaia kauana.

Ekalesia Piladelpia nopone adi letama

⁷ “Uma letanama kwa girumi be e naġona Ekalesia Piladelpiama adi aneama ġarone. Umanama kwa girumana:

Uma ġiunama inam banaga Babaunama be riuriukauinama na ġiuma. Be tauna guyau Deivid na kiġima e kaikaididina. Be tauna matakeda e kaiporena, tokare nam aitaug e gudu. Be tauna matakeda e guduna, tokare nam aitaug e kaipore. Tauna na ġiuma inam umanama:

⁸ Ami voiama matabudi è kataiedina. Taugu matakeda è kaiporena taumi aubaimima, nam aitaug tokare e gudu. Taugu è kataiena da ami rewapanama ya ġaubo kauana, be yaġoro yau ġiuma koya voteyeteyedina, be isaguma nam ko bovienna. ⁹ Banaga aitauga ta riuriu munaġedina da taudi kabe Jius, be taudi inam nam Jius, ta kaikaiyovuna, taudi inam Seitan na banagama. [†] Taugu tokare taudi yà voiedi da ta verau be kaġa pakemie ta raudunena, dabudine ta kataie da taugu taumi yàwai nua-paġoemina.

¹⁰ Taumi nema è riuriu vavasaġemina, nama yaba matabuna koya dami poredi be koyawai raba nue-tauna. Vutuna aubainama raġanine piripiri dobu matabuna ei verautatena banaga raurubudima aubainama, inam raġanine taugu tokare taumi yà midì ġaġarimina. ¹¹ Taugu raġan ġaubonaġa yà ver-

† *Gurik bonane ya riuna: Seitan na sinagogma*

auna. Vutuna aubainama aba koya paġopaġona, naumeki da ko kaididi da bagibaginaġa. Yodibe ami maesama yawasana paiwaraganama tokare nam aita e kaipore. ¹² Tauna aita uma yabedima matabudi e vaisubedina, tauna tokare yà voie da yau Mamaituama na tempolma keritaunama e tubuġana. Be tauna inam tempolnama nam airaġan e dobi pore. Be taugu yau Mamaituama isanama, be yau Mamaituama na meagaima isanama tauvai suba bogane yà girumidina. Mamaitua na meagaima inam Jerusalem vaunama, vutuna marae Mamaitua ġarone be e yovona. Be taugu isaguma vau-nama mate tauna bogane yà ġiumina. ¹³ Arua Babau aba ekalesia ġarodie e ġiugiuedina, taumi aitauga beemima e kenakenana, koi beavaia kauan.

Ekalesia Laodisia nopone adi letama

¹⁴ “Uma letanama kwa girumi be e naġona Ekalesia Laodisiana adi aneama ġarone.

Taugu vutuna riukaua be matamata waipatutuguma, be riuriukauiguma. Taugu vutuna Mamaitua yaba yawai tubuġidina tauwai badedima.

¹⁵ Taugu ami voiamata matabudi è kataiedina. Taumi nopomima nam turutururuna be nam poyapoyana. Be taugu yà ġoeġoena da taumi yaba tenaġa kavakava sibo koya paġona, tururu bo poya. ¹⁶ Be yodi taumi inam tururu be poya poune ko miamiana, vutuna aubainama taugu yà waġiro poremina. ¹⁷ Taumi ko riuriuna da taumi waiguyau banegimima, be yaba toitoi koya ragaudi be nam aiyaba ġesaunama koma wanewanena. Be inam nam nama. Taumi nam ko katai munaġemina. Taugu yà riuriuemina da taumi waikayoreġaumima, wainuaiteitemima, be taumi waikaruwaġewaġemima, matapotepotemima be kovekovemima. ¹⁸ Be yodi taugu yà raukuremi be ko vaiena. Taugu yau goldma kaie gabugabu vuneġinama vutuna ġarogue ko gimerina. Yodibe taumi tokare koi guyauna. Be gara ġavoġavoridima ġarogue ko ragaudi, be koyawai kovakovana ko sumemi be tunimayaġa ei kavena. Be matemima kana bunamama ko paġo da matemie ko boru be koi kita munaġana. ¹⁹ Taugu aitauga yàwai nuapaġoedina, taudi adi gewagewama yà kataidi da ta kitana, be yà kwapudi da ta kaina. Vutuna aubainama ami noġotama ko vitaredi, be tauguġa yau kedama koi muriwatanena.

²⁰ Ko kita, taugu matakeda è midì be yà rarau pepewana. Be deġoda aita bonaguma e vaie be matakeda e kaiporena, taugu yà saġa be taugu tauna mate ka kani tenaġana. ²¹ Tauna aita uma yabedima matabudi e vaisubedina, tauna tokare rewapana yà ute da yau waibadae tauna taugu mate kai bada tenaġana. Maika taugu yaba matabudi è vaisubedi, be Tamagama rewapana ya utegu da tauna mate kawai bada tenaġana nama. ²² Arua Babau aba ekalesia ġarodie e ġiugiuedina, taumi

aitauġa beemima e kenakenana, koi beavaia kauan.”

Guyau Mamaitua na kaba miama marae

⁴ Inam kaudima muridie taugu yà kitana be marae matakeda kaikaiporenama è kitana. Be bona dosinama noġone è vaivaiena, bogigi bonanama dosinama maika, yodi inam bonanama teneġinama ġarogue ya ġiugiuna è vaiena. Tauna umanama ya riuna, “Kwa saġa uma dabudine, be tokare abaġa ta tubuġana taugu yà kataimna.” ² Be yai raġantenaġe, da Arua yai dokeguna, be taugu noġoguma yawwane dabudine guyau na kaba miama dosinama marae ya midimidina, be yaba è kitana, be debane yaba kitanama maika banaga ya miamiana. ³ Be aita guyau na kaba miae ya miamiana kitanama yeku isedima jaspera be kanelian maika, a rawarawa namanamidina. Be wari, kitana yeku emorold maika guyau na kaba miama ya kwavivirona. ⁴ Be guyau adi kaba miama ġesaudima matabudi 24, taudi guyau na kaba miama dosinama a midì kwavivirona. Be inam gabudima debedie babada matabudi 24 a miamiana. Taudi adi garama ġavoġavoridima be paiwaraga goldie voivoiedima debedie a biridina. ⁵ Be guyau na kaba miae keyama, parere be gugura a dobidobina. Be guyau na kaba miama noġone kodam 7 a karakarata, inam taudi Mamaitua Aruinama 7. ⁶ Be mate guyau na kaba miama noġone egasi ya kenakenana. Be inam egasinama moimoiarinama kitanama garasi maika.

Be guyau na kaba miama poune be Diane yaba yawayawasanidima matabudi 4 a miamiana. Be matedima tunidima matabudi ai moġavudina, karodie be tauridie. ⁷ Be yaba yawayawasanidima kitedima inam umanama maika, tenaġa kitanama maka laion. Be wairabuinama kitanama maika kau tauġominama, be wairabuiteġanama tauna noġonama kitanama maika banaga. Be aniwai 4-nama kitanama kiu bonia e rovorovona maika. ⁸ Be inam yabedima yawayawasanidima, be tenatenaġaġa mapedima matabudi 6. Be matedima inam tunidima matabuna ya moġavuna, mapedima dibudie mate. Taudi kupi da suara ta riuriuna,

“Bada Mamaitua, tauna vutuna wairewapana vavasaġinama, be tauna babau, babau be babau vavasaġinama.

Tauna vutuna boni miemieninama, yodi e miamiana, be tokare e tavana.”

Taudi nama ta riuriu watanana, be nam airaġan inam riunama tima gosegosena.

⁹ Be inam yabedima yawayawasanidima taudi neneġara, vivira be waikaiwa tauna aita guyau na kaba miae e miamia nonoġana, vutuna ta uteutena. Be taudi nama ta voivoiana raġanine, ¹⁰ babada matabudi 24 tuapikedie ta raupari, be tauna aita guyau na kaba miae e miamia nonoġana ta rarau dune nonoġena. Be adi paiwaragama ta kaiporaġa be guyau na kaba miama noġone ta biridi be ta riuriuna,

¹¹“Tam tauma ama Badama be ama Mamaituama, tam saġasaġa vavasaġimma aubainama, isamma ka kaisuġusuġuna.

Neneġara, vivira be rewapana tam kwa ragaudina, baninama tam yaba matabuna am ġoanama ruvane nama kuyai tubuġidi, be ta miamiana.”

Buka pusipusinama

5 Naumeki da yà kitana, be tauna aitu guyau na kaba miae ya miamiana, nimanama kasaune buka ya kaikaididina. Be inam bukanama noponama be taurinama matabuna girugiruminaġa, be bukanama boganama pusipusinama, be pusi matabudi 7. ² Be dabudine anea wairewapana vavasaġinama è kitana, be tauna bonanama dosine ya riuriuna, “Aitu verena be teneteneġina da inam pusidima e kaiporedi be buka e tapa be noponama e kita?” ³ Be nam aitu marae bo dobue bo dobu dibune teneteneġina da tokare buka e kaipore be noponama e kita.

⁴ Be taugu è ġaba da è ġaba guratana, baninama nam deġo aitu teneteneġina da sibo buka ya kaipore, bo noponama ya kita. ⁵ Be dabudine waibabada nopodie bada tenaġa ya riueguna, “Nam kwa ġaba! Baninama Juda damnama adi laionma guyau Deivid susukinama, be tauna inam tauvai suba. Tauna teneteneġinama da inam pusidima 7 e kaiporaġa be buka e tapana.”

⁶ Dabudine taugu è kita da guyau na kaba miama pouna Sipu Natunama ya midimidina. Be yaba yawayawasanidima matabudi 4, be babada matabudi inam sipunama natunama a midi kwavivirona. Be inam sipunama kitanama kabe tiwai guri, be tauna donanama 7 be matanama mate 7. Be mata 7 inam taudi Mamaitua Aruinama 7. Inam Aruidima 7 vutudi Mamaitua ya riuporaġana dobu matabuna nopone. ⁷ Inam sipunama ya saġa da tauna aitu guyau na kaba miae ya miamiana nimanama kasaune, inam bukanama ya paġona. ⁸ Be tauna buka ya paġopaġona raġanine, dabudine yaba yawayawasanidima matabudi 4, be babada matabudi 24, taudi matabudi Sipu Natunama noġone tuapikedie a rauparina. Be taudi tenetenaġaġa yaba kitanama gita maika a ragaudina. Be redu goldie voivoiedima mate a ragaudina. Be inam rududima nopodima piupiu a moġavuna, be inam piupuidima vutudi banaga babaudima adi moiragima. ⁹ Be taudi sare vaunama umanama a saresarena,

“Tam vutuna banaga veremma, be teneteneġimma da inam bukanama kwa paġo be pusidima kwa kaiporaġana.

Baninama tam ai gurimna. Be tam dam da dam be bona da bona, dobu matabuna nopone tam kosinime banaga kuya gimeridi

be kuya verauġedina Mamaitua ġarone.

¹⁰ Be tam am waiguyau kuya biridi be kuya voiedi da taudi guyaguyau be pirisi a tubuġana, be ama Mamaituama aubainama ta noyanoyana.

Be taudi tokare dobu matabuna tai badena.”

¹¹ Dabudine è kita be anea toitoi bonedima è vaiedi-na. Be anea sievidima inam 1 tausand da 1 tausand, be 10 tausand da 10 tausand. [†] Be taudi guyau na kaba miama be yaba yawayawasanidima be babada, a midi kwavivirodina, ¹² be bonedima dosine umanama a riuna,

“Sipu natunama awai gurina, tauna vutuna banaga verenama,

be teneteneġinama da rewapana, waiguyau, nu-ayuyau, waibada, vivira, neneġara be kaisuġusuġu, naumeki da tauna e ragaudina.”

¹³ Dabudine è vaie da yaba matabudi marae, dobue, dobu dibune be egasie, matabudi a riuriuna,

“Tauna aitu guyau na kaba miae e miamiana, be Sipu Natunama mate ġarodie

kaisuġu, vivira, neneġara be rewapana, taudi naumeki da ġarodie ta kena nonoġana!”

¹⁴ Be inam raġanine yaba yawayawasanidima a riuna, “Inam riukaua!” Be babada tuapikedie a raupari be noġodie doġae a ravusedi be a rauduneena.

Sipu Natunama yodi pusi matabudi 7 e raukaiporaġana

6 Taugu èwai kita be Sipu Natunama pusi tenaġa buka bogane ya kaiporena. Dabudine yaba yawayawasanidima matabudi 4, be tenaġa bonanama parere maika, be ya riuna, “Kwa verau!” ² Dabudine yài kitana, be noġogue hosi ġavoġavorinama è kitana. Be taugeruenama tauna kukuku ya kaikaididina, be paiwaraga a utena. Be tauna yai rewapana kauana, be ya naġona na ġaviama vunuġa ririġidima aubainama.

³ Be Sipu Natunama pusi aniwai rabuinama buka bogane ya kaiporena. Dabudine è vaie da yaba yawayawasanidima aniwai rabuinama ya riuna, “Kwa verau!” ⁴ Dabudine hosi ġesaunama sabasabanama kai raġetinama maika ya dobina. Be taugeruenama rewapana a utena da suba dobue e kaipore be banaga e voiedi da tai kawa gurigurina. Be tauna kwatikwati dosinama a utena.

⁵ Be Sipu Natunama pusi aniwai rabuiteġanama buka bogane ya kaiporena. Dabudine è vaie da yaba yawayawasanidima aniwai rabuiteġanama ya riuna, “Kwa verau!” Be taugu yài kitana, be noġogue hosi dubanama è kitana. Be taugeruenama tauna nimane anisikere ya kaikaididina. ⁶ Be dabudine yaba è vaiena maika bona, yaba yawayawasanidima matabudi 4 poudie ya riuriuna, “Kwa voie da meiġara e tubuġana, be kwa voie da witi sumanama 1 kg na maesama inam Denari tenaġa. Be witi isanama ‘Bali’ sumedima 3 kg adi maesama inam Denari tenaġa. Be anirau buka oerinama be waen nam kwa kawa gewegewedi!”

⁷ Be Sipu Natunama pusi aniwai 4-nama buka bogane ya kaiporena. Dabudine taugu è vaie da yaba yawayawasanidima aniwai 4-nama ya riuna, “Kwa verau!” ⁸ Be taugu yài kitana, be noġogue hosi kurinama

[†] Gurik bonane ya riuna: 10 tausand times 10 tausand and 1 tausand times 1 tausand. Inam baninama anea gumdima nam anisiesievi.

banaga gurigurinama tuninama maika è kitana. Be taugeruenama tauna isanama 'Guri', be banaga gurig-uridima aruidima inam hositama murine maida yawai muriwatanena. Be Mamaitua rewapana taudi ya utedi-na da taudi dobu kawasusudima 4, be kawasusu tenaġa na ruvama nama, † banaga matabudi tai guridina. Taudi umanama yabedie tokare banaga tai guridina, taudi iġara, be meiġara be sida guriguri tai tubuġidi, be mate musara ġasiġasidima ta voiedi da banaga tai guridina.

⁹ Be Sipu Natunama pusi aniwai 5-nama buka bogane ya kaiporena. Dabudine yà kitana, be banaga patupatudima Mamaitua riunama awai matematena aubainama, dobie ai guridina, be aruidima olta dibune a miamiana è kitedina. ¹⁰ Taudi bonedima dosine Mamaitua ġarone a riuna, "Tam Bada saġasaġa vavasaġimma, tam babaumma be riuriukauimma. Tauma uma dabudine kai raba ġaġa. Tam aba raġanine dobu banegidima kwa etaredi, be kosinimaima ġaranama kwa raubiwa?" ¹¹ Naumeki da taudi tenatenaġaġa gara ġavoġavoridima daudaudima a utedi be a riuedina da taudi ta tauwai raba guratana, naumeki da Mamaitua na nambama ya boruboruna ruvane, nama tauwai sumaġa ġesaudima dobie tai guridina.

¹² Dabudine yài kitana, be Sipu Natunama pusi aniwai 6-nama buka bogane ya kaiporena. Inam raġanine yoyo dosinama ya tubuġana, be suara matanama yai kupikupi be ya dubana kaipou maika. Be nawaravi matabuna ya sabana, kosina maika. ¹³ Be kipora gunume a kuruva be dobie a yovona, maika sive dosinama niura e kwadiedi, be banidima pokidima ta rarau buririna maika. ¹⁴ Be gunuma ya nuanokunokuna, maika duya ta nokunokuna nama, be oya be bonabona matabudi a rauriana.

¹⁵ Inam raġanine dobu guyaguyaudima, be natunatudima, be tori matanama banegidima, be taragai banegidima, be babada wairewapanidima, be tauwai yaraga, be banaga yababa, matabudi a naġona oya babedie, be yeku dibudie gubae ai moisirina. ¹⁶ Be taudi oya be yeku a riuedina, "Ko beku be debamaie ko ravusemi be koi raugovemaie, da tauna aitauguyau na kaba miae e miamiana nam e kitamai, be mate Sipu Natunama na medima nam tunimaie e tava! ¹⁷ Baninama taudi adi medima raġaninama dosinama yodi ya tavana, be nam aitauguyau e midi bodedi be teneteneġina."

Mamaitua Israel banegidima sievinama 144 tausand ya pusidina

7 Uma kaidima muridie taugu anea matabudi 4 è kitedina, dobu kawasusudima matabudi 4, be inam kawasusudue anea tenatenaġaġa a midimidina. Be taudi dobu sivedima matabudi 4 a kaikaidididina, da sive nam dobie bo egasie sibo ya manini munaġa, bo kai ya biti munaġedi. ² Be inam aneedima Mamaitua rewapana ya utedi-na da taudi dobu be egasi ta kawa gewegewedina. Be anea ġesau è kitana, tauna

† Gurik bonane ya riuna: 'One fourth'

suara na kaba tavama yauwanine be ya saġasaġana. Be tauna Mamaitua miamia nonoġinama na pusima ya kaikaididina, be tauna bonanama dosine anea matabudi 4 ya riuedina, ³ "Dobu, egasi be kai nam ko kawa gewegewedi, noġone tauda dà Mamaituama na taunoyama noġodie pusi ta biri dokedina."

⁴ Dabudine è vaie da Israel damnama banegidima matabudi 144 tausand a pusidina. Inam banegidima taudi, ⁵ Juda na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

Ruben na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

Ged na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

⁶ Asa na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

Naftali na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

Manase na damma nopone banaga matabudi 12 tausand

⁷ Simeon na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

Livai na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

Isaka na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

⁸ Sebulun na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

Jousep na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

Benjiman na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

Patara dosinama Mamaitua noġone a midimidina

⁹ Uma kauinama murine yài kitana, be Mamaitua na kaba miae ya miamiana, be Sipu Natunama tauna mate. Be taudi noġodie patara dosinama, nam anisiesievi, a midimidina. Be inam banegidima taudi dam da dam be bona da bona be dobu matabuna nopodie a tava be a midimidina. Be taudi matabudi ai garana, adi garama ġavoġavoridima daudaudima be nimiedie garamo rugurugudima a ragaragaudina. ¹⁰ Be taudi matabudi bonedima dosine a riuriuna, "Dà Mamaituama na waiguyau e miamiana, be Sipu Natunama, taudi vutudi Tauwai yawasana."

¹¹ Be anea matabudi guyau na kaba miama be babada be yaba yawayawasanidima 4 a midimidi kwavivirodina, taudi matabudi tuapikedie a raupari be noġodie doġae a ravusedi be Mamaitua a raudunee ¹² be a riuna,

"Inam riukaua! Tam tauma ama Mamaituama, isamma ka kaisuġusuġuna.

Tam vutuna neneġara, nuauyauya, waikaiwa, vivira, waibada be rewapana ġarome ta kena nonoġana.

Inam riukaua!"

¹³ Dabudine babada 24 nopodie bada tenaġa taugu yai taraviregu, be ya riuna, "Uma banegidima gara ġavoġavoridima daudaudima kotekotedima kuya kataiena taudi aitauguyau? Taudi deġo be a tava?" ¹⁴ Be tau-

gu è paribee be è riuena, “Bada, tam kuya kataiena, be nam taugu.” Dabudine tauna ya riueguna, “Inam banegidima taudi piripiri dosinama nopone be a tavana. Be adi garama Sipu Natunama kosinine a koġedi da a ġavorana. ¹⁵ Vutuna aubainama taudi yodi Mamaitua na kaba miama noġone ta midimidina da tauna na tempolma nopone kupi da suara aubainama tai taunoyana. Be tauna aitauguyau na kaba miae e miamiana, vagurune ta miana. ¹⁶ Be taudi nam airaġan kani e kara munaġedi, be nam nuedima e raukasakasa, be nam suara e poyedi, be nam aiyaba e poya munaġedi. ¹⁷ Baninama Sipu Natunama guyau na kaba miama poune e miamiana, tauna vutuna taudi e rabadina, sipu taurabedima maika, be ei doka nawedina bigabigae be yawasana upanama ta tegona. Be taudi matasurudima matabuna Mamaitua tokare e samaġa poredina.”

Pusi aniwai 7-nama buka bogane ya kaiporena

8 Dabudine yài kitana, be Sipu Natunama pusi aniwai 7-nama buka bogane ya kaiporena. Inam raġanine marae yaba matabudi ai nuatuġutuġu be daumora ya kenana raġan ġaubonaġa. ¹² Be taugu anea 7 è kitedina, Mamaitua noġone a mididi be tenate-naġaġa bogigi ya uteutedina.

³ Be anea ġesaunama ya tava be olta diane ya midina, be tauna nimane piupiu anigabunama koukou goldie voivoienama ya kaikaididina. Tauna piupiu toitoi a utena da banaga babaudima matabudi adi moiragima mate Mamaitua ġarone sibo ya raupuyona olta goldie voivoienama debane. Inam oltanama guyau na kaba miama noġone ya midimidina. ⁴ Be piupiu basunama be banaga babaudima adi moiragima matabudi anea nimane, be piupiu basunama moiragi mate a saġa a naġona Mamaitua ġarone. ⁵ Dabudine anea olta debane kai karakaratina ya ragaudi be piupiu anigabunama redunama yai moġavuna. Yodibe inam koukounama ya pore yovoġena dobue. Be inam raġanine keyama, parere, gugura be yoyo a tubuġana.

Anea bogigi 4 a suvedina

⁶ Dabudi anea 7 bogigi 7 a ragaragaudina, taudi a vovo kaukauana da bogigi ta suvedina.

⁷ Naumeki da noġone aneamama na bogigima ya suvesuvena raġanine, kusana rawarawatabudima yeku ġauġaubodima maika, be kai menanama kosina mate wairawateġeidima a poraġa yovoġedina dobue. Be dobu kawasusudima matabudi 3, be kawasusu tenaġa na ruvama nama, †† kai be mui gidegidevidima matabudi a kara gorudina.

⁸ Naumeki da anea aniwai rabuinama, tauna na bogigima ya suvesuvena raġanine, yaba maika oya dosinama ma rageragetina a pore yovoġena egasie. Be egasi kawasusudima 3, be kawasusu tenaġa na ruvama nama egasi matabuna yai rawakosinana. ⁹ Be

musara matabudi inam dabudine a guri rovona, be waga mate a kawa gewegewedina.

¹⁰ Naumeki da anea aniwai rabuiteġanama, tauna na bogigima ya suvesuvena raġanine, kipora tenaġa dosinama gunume be ma rageragetina ya kuruva be ya yovona. Be dobu kawasusudima 3, be kawasusu tenaġa na ruvama nama upa matabudi, be bigabiga debedie ya ravusena. ¹¹ Be inam kiporinama isanama “Ġora”. Be inam kawasusunama nopone upa matabudi ai ġora rovona, be banaga toitoi uma upanama ġoraġoranama yai guridina.

¹² Naumeki da anea aniwai 4-nama, tauna na bogigima ya suvesuvena raġanine, suara kawasusudima 3, be yaba aiyaba dosinama suara kawasusunama tenaġa ya riġa be yai kupikupina. Be kainama teneġinama nama nawaravi ġarone ya tubuġana. Be gunuma kawasusudima 3, be yaba aiyaba dosinama gunume kawasusu tenaġa ruvanama nama nopone kipora matabudi ya riġedi be ai kupikupina. Be suare 4 awasnama dobu yai kupikupina, be nam i yanana. Be teneġinama nama kupie, 4 awasnama nawaravi be kipora nam ti yanana.

¹³ Be yài kitana, be kiu bonia gunuma boganaġa ya rovorovona, be bonanama dosine umanama ya riuriuna, “O gewagewa, gewagewa! Gewagewa taudi aitaugā dobie ta miamiana ġarodie ta tubuġana. Baninama anea rabuiteġa yaġoro tawai rabana da adi bogigima tokare ta suvedina.”

Bogigi aniwai 5-nama

9 Naumeki da anea aniwai 5-nama, tauna na bogigima ya suvesuvena raġanine, taugu kipora è kitana gunume, be ya kuruva be ya yovona dobue. Be inam kiporinama tauna dom nam dibuboruboruna gudunama kiġinama a utena. ² Be tauna inam domnama gudunama ya kaikaiporena raġanine, kaibasua ya tavana kodara puyounama maika. Be inam kaibasunama ya saġasaġana, gunuma ya suma be suara matanama yai kupikupina.

³ Be inam kainama puyounama nopone kapau dosidima a rovo dobi be a yovona dobue. Be inam kapaudima taudi rewapana a paġona, tanagara adi rewapanama maika. ⁴ Inam kapaudima ya riuedina da taudi banaga aitaugā Mamaitua na pusima noġodie nam tima kenakenana, taudiġa ta karatidina. Be kai be mui matabudi nam sibo a kawa gewegewedi. ⁵ Be inam kapaudima nam rewapana ġarodie ima kenakena da banaga tai guridi, ibewa da ta raukivi gewagewa ġomedina nawaravi 5 nopodie. Be banaga inam muyanama ta sidana maika karipa banaga e karakaratidina muyanama maika. ⁶ Inam raġandie banaga tokare guri kedanama ta wanena, be tokare nam ta banavi. Taudi gurimakai ta ġoeġoena, be tokare nam ta guri.

⁷ Be kapaudima kitedima hosi iġara aubainama tawai garedina maika. Taudi debedima yaba kitedima paiwaraga goldie voivoiedima maika a kotedina. Be noġodima kitedima banaga maika. ⁸ Be debavuvuġidi-

† Gurik bonane ya riuna: Inam ‘about half an hour.’ †† Vers 7 da 12 Gurik bonane ya riuna: ‘One third’

ma inam maika waiwaivi debavuvuġidima muridie ravuravusenama maika. Be mokedima inam laion moka nama maika. ⁹ Be nuakadedima kitedima inam aeyan maika. Be mapedima guguridima inam gunava dosinama e nuaraka be e gavagavasana maika. ¹⁰ Be kapaudima ġiudima inam kitedima rikarikau ġiudima maika, be ġiudima isudie kea gamgamdima ta kenakenana. Be adi rewapanama ġiudie ta kenakenana da banaga ta raukivi gewegewedina nawaravi 5 nopodie. ¹¹ Taudi adi guyauma inam dom nam dibuboruboruna aneanama, tauna ewai badedina. Be inam aneanama isanama Hibru bonane inam *Abadon*, be Gurik bonane inam *Apolion*. Inam isanama baninama inam "Tauraukivigewagewa."

¹² Yodi gewagewa dokadokanama inam ya kovina. Be gewagewa rabui tawai rabana da tokare ta tubuġana.

Bogigi aniwai 6-nama

¹³ Naumeki da anea aniwai 6-nama, tauna na bogigima ya suvesuvena raġanine, olta goldie voivoienama donanama matabudi 4 Mamaitua noġone ya midimidi. Be è vaie da dona nopodie bona ya dobina. ¹⁴ Bona ya dobi be anea aniwai 6-nama bogigi ya paġopaġona ya riuna, "Upa dosinama isanama Yupretis, dabudine anea matabudi 4 panipanidima ta miamia. Be tam kwa naġo be kwa kuvesidina." ¹⁵ Be inam aneedima taudi Mamaitua ya kawa nonoġidi be adi noyama raġaninama ya boru wainonoġina da airaġan adi noyama ta voiena, vutuna a raberabena. Be inam noyanama raġaninama na modima, na nawaravima, na raġanima be na awama yodi ya tavana. Be taudi adi noyama inam umanama: Dobu kawasusudima 3, be kawasusu tenaġa na ruvama nama inam aneedima banaga tai guridina. ¹⁶ Be tauġara dabudine hosi ragane a gerugeruna sievidima taugu è vaiena inam 200 milion.

¹⁷ Hosi be taugeruedima taugu è kitedina, taudi kitedima maika umanama: Taudi nuakadedima anigudunama kitanama kai raġetinama maika, be kuridima vodubadubanama egasi maika be yawawayanama. Be hosi debedima kitedima laion debedima maika. Be gayedie kai menanama, kaibasus be yaba isanama 'salfa' a dobidobina. ¹⁸ Be inam kovoġidima rabuiteġa, kai menanama, kaibasus be salfa, hosi gayedie a dobidobina, vutudi dobu kawasusudima 3, be kawasusu tenaġa na ruvama nama banaga ai guri rovodina. ¹⁹ Be inam hosidima adi rewapanama mududie be ġiudie a kenakenana. Taudi ġiudie mate banaga ta raraukivi gewegewedina. Be ġiudima kitedima mota maika, be debabiribiridima.

²⁰ Be banaga ġesaudima taudi aitauga inam kovoġidie nam ti gurigurina, taudi yaġoro nuedima nam ti vitaredina, be taudi adi voiamu gewegewedima yaġoro ta voivoiedina. Be yaġoro penama be kokoitau ta rarau duneedina. Inam kokoitaudima goldie be siruva be aeyan, yekue be kaitupoe voivoiedima ta rarau dune-

† Gurik bonane ya riuna: Be mapedima guguridima inam hosi toitoi be tureira toitoi ta sorudi, be iġara aubainama ta manimanina guguridima maika.

dina. Avedi da kokoitau nam timawai kita, nam timawai beavaia bo tima babababarana. ²¹ Be inam banegidima taudi yaġoro ta rarau vunuġa, ta koikoi ginauri, tawai soġa yabayababa be ta danedanena, be nam nuedima tima vitavitaredina.

Jon buka ya paġona

10 Naumeki da anea ġesaunama wairewapana vavasaġinama marae be ya yovoyovona è kitanana. Be tauna na garama inam giyou ya kotedina, be debane wari ya kwavivirona. Be noġonama kitanama suara maika, be kaġanama kitanama kodara menanama maika. ² Tauna nimane buka ġaubonama ya tapa be ya kaikaididina. Be tauna kaġanama kasaunama egasie yai vutuġana, be kaġanama seninama doġae yai vutuġana. ³ Be tauna bonanama dosine ya rasana maika laion. Tauna ya rasarasana raġanine, taugu parere matabudi 7 a giuna bonedima è vaiedina.

⁴ Be parere 7 a giugiuna taugu sibo adi giuma è girumina, be bona marae è vaiena umanama ya riueguna, "Inam pareredima 7 aba a giugiuna, kwa semodina, be nam kwa girumidi."

⁵ Be anea è kita be egasie be doġae yawai vutuġana, tauna nimanama kasaunama ya kaisuġu marae, ⁶ be Mamaitua miamia nonoġinama, tauna vutuna mara, dobu be egasi, be nopodie yaba matabudi tauwai tubuġidima tauna isane ya sauga be ya riuna, "Raġan kaiteka ya kovina. ⁷ Be anea aniwai 7-nama na bogigima e suvesuvena raġanine, Mamaitua na ogama semosemonama e voie, be e raudamoena, boni na taunoyama peroveta ya riuriuedina maika."

⁸ Dabudine bona teneġinama marae è vaia munaġe be ġarogue umanama ya riuna, "Anea egasie be doġae waivutuġinama ġarone kwa naġo, be buka ġaubonama tapatapanama nimane e kenakenana kwa paġona."

⁹ Naumeki da taugu è naġo anea ġarone, be èi baġana da buka ġaubonama sibo ya uteguna. Be tauna umanama ya riueguna, "Uma bukanama kwa paġo be kwa kanina, be mudume inam bukanama tokare dininama e verena, iwavi maika. Be kapomma tokare ei muyana." ¹⁰ Naumeki da taugu anea nimane inam bukanama ġaubonama è paġo be è kanina. Be è kanikanina raġanine, mudugue dininama ya vere kauana, iwavi maika, be è kanikani rovona murine, kapoguma yai muyana. ¹¹ Be tauna umanama ya riueguna, "Tam am waiperovetama nam i kovina, yaġoro kwai perovetana, dam, dobu, bona be guyaguyau aubaidima."

Matamata rabui

11 Naumeki da Bada anirau ruva kainama ya utegu be ya riuna, "Kwa naġo be Mamaitua na tempolma be olta kwa ruvedina, be dabudine tauraudune mate kwa sievidina. ² Be gabura gana nopone tempol dianama kwa gose porena, nam kwa ruva, baninama inam gabunama taugu eteni banegidima è

utedina da taudi meagai babaunama † tokare ta vagudagudaguna nawaravi 42 nopodie. ³ Be taugu rewapana yau matamatama rabui yà utedi be taudi tai perovetana raġan 1,260 nopodie, be adi garama inam sakibegi maika.”

⁴ Taudi vutudi olip kaidima rabui, be kodam kaidima rabui, taudi Bada noġone ta midimidina, tauna vutuna dobu ewai badena. †⁵ Be deġoda aitau uma banegidima rabui raukivi gewegewedima e ġoena, inam banegidima rabui tokare gayedie kai menedima ta do-bi be adi ġaviama tai guridina. Uma kauine adi ġaviama matabudi tokare ta guri rovona. ⁶ Inam banegidima rabui ġarodie rewapana e kenakenana da tawai perovetana raġanine, taudi gunuma ta riutuaġaie be kusana tokare nam e dobi. Be mate taudi rewapana ġarodie e kenakenana da upa matabudi ta voidi da kosina ta tubuġana. Be taudi ta ġoena, tokare teneġi-nama da raġan toitoi pipiriri tabu be tabu tai tubuġidi, be dobu banegidima ta kovoġidina.

⁷ Be taudi adi noyama tawai kovina raġanine, musara ġasiġasinama dom nam dibuboruborune, be e tava be inam perovetedima rabui ei ġaviedi be ei guridina. ⁸ Be tubuġidima tokare meagai dosinama nopone kedae tai kenedina. Be inam meagainama dosinama isana-ma semosemonama inam “Sodom” be “Ijijt”. Matama-ta taudi adi Badama inam dabudine a tuparatuna. ⁹ Be raġan rabuiteġa be pomainama raġanboiboi be e naġo da suaratopu, banaga toitoi dam da dam, be bona da bona, be dobu matabuna nopodie inam banegidima tubuġidima ta raubigedina. Be peroveta adi ġaviama banaga nam ti aninedina da inam perovetedima tubuġidima ta dobodi. ¹⁰ Be dobu banegidima tai nuavere, ta mosari be adi banagama adi banagama mate tai kawa puyo vivirana, baninama inam perovetedima a gurina aubainama. Baninama inam perovetedima rabui banaga dobue a raraukivi gewegewedina.

¹¹ Be raġan rabuiteġa be pomainama raġanboiboi be ya naġo da suaratopu, be murine yawasana Aruinama Mamaitua ġarone, be ya yovo da banegidima rabui nopodie ya saġana. Be taudi a midisuġu munaġa be a midina. Taudi aitauga inam banegidima rabui a kitekitedina, a naira kauana. ¹² Dabudine taudi bona dosinama marae a vaiena, inam banegidima rabui ġarodie umanama ya riuna, “Ko saġa uma dabudine!” Be dabudine adi ġaviama a kitekitedi, be peroveta ma giyoudi a saġa a naġona marae.

¹³ Inam raġanine yoyo dosinama ya tubuġana. Be meagai kawasusudima matabudi 10, be kawasusu tenaġa na ruvama nama vada matabudi ya kawa gewegewedina. Be inam yoyonama nopone banaga 7 tausand a gurina, be aitauga da a yawayawanana, taudi a naira kaua be Mamaitua marae isanama a kawa saġena.

¹⁴ Yodi gewagewa aniwai rabuinama inam ya kovina. Be gewagewa aniwai rabuiteġanama ġaubonaġa e tubuġana.

Bogigi aniwai 7-nama

¹⁵ Naumeki da anea aniwai 7-nama, tauna na bogigi-ma ya suvesuvena raġanine, bona dosidima marae è vaiedina a riuna, “Tauda dà Mamaituama be na vinevinema Keriso, yodi dobu matabuna taudi ġarodi-ma, be Keriso tauna vutuna ei bada nonoġana.”

¹⁶ Be babada 24 guyaguyau adi kaba miae a miami-ana Mamaitua noġone, taudi tuapikedie a raupari be noġodie doġae a ravusedi be Mamaitua a raudunee ¹⁷ be a riuna,

“Bada Mamaitua, tam wairewapana vavasaġimma, tam vutuna boni miemienimma be yodi kwa miami-ana.

Tauma kawai kaiwemna, baninama tam am rewapanama dosinama yodi kuya paġo be waibada kuyai karena.

¹⁸ Noġone dobu banegidima nuedima yai medina, be yodi inam tam am medima raġaninama ya tavana.

Yodi raġan ya tavana da tam banaga guriguridima kwa etaredina,

be am taunoyama peroveta, be tauwai sumaġem-ma, be aitauga isamma a vivivivirena, avedi da banaga ġauġaubodi bo banaga dosidi,

taudi matabudi yodi adi maesama kwa utedina.

Be mate raġan ya tavana da dobu taukawa gewegewedima kwai guridina.”

¹⁹ Inam raġanine yà kitana be Mamaitua na tempol-ma marae a kaiporena. Be tempolnama nopone wai-ianina bogesinama a kitana. Be dabudi keyama, parere be gugura a dobidobina. Be yoyo be kaibitibiti kusana rawarawa tabutabunama mate a tubuġana.

Waivi be duragon

12 Naumeki da mataira dosinama marae ya tubuġana umanama, waivi suara yai garaena be kaġanama dibune nawaravi ya kenakenana, be na pai-waraga debane kipora matabudi 12. ² Tauna ya boga be wainatuna muyanama ya kawa guri be ya yakeyakeina.

³ Dabudine mataira ġesaunama marae ya tubuġana, inam umanama: Duragon dosi yababinama sabasa-banama ya maġatarana. Be tauna debanama matabu-di 7 be donanama matabudi 10, be paiwaraga 7 debane a kenakenana. ⁴ Be mara kawasusudima matabudi 3, be kawasusu tenaġa na ruvama nama tauna ġiune kipora yai kati karodi be ya poraġa yovoġedina dobue. Be inam duragonnama waivi wainatuna ya tepetepena noġone ya midina, be yawai rabana da gomana sibo ya tubuġa be ya kanina.

⁵ Naumeki da waivi gomana tauġominama ya tikana. Be tauna vutuna tokare irame diġona voivoienama e paġo be banaga dobu matabuna nopone ei badedina. Be waivi natunama a soru kwaya be a nawena Ma-

† Meagai babaunama inam Jerusalemma. †† Uma tauna Mamaitua, be nam Seitan.

maitua deġo ya miamiae ġarone. ⁶ Be waivi naira ya naġona dobu kavakavane deġo Mamaitua gabu ya vovo kaukaue. Be dabudine waivinama a rabena raġan matabudi 1,260 nopodie.

⁷ Be inam raġanine iġara ya tubuġana marae. Maikel be na aneama be duragon na penamama mate ai kawa ġasiġasina. ⁸ Be duragon na penamama mate nam ti rewapanana aubainama, taudi yodi marae nam adi gabuma ima kenakenana. ⁹ Be inam duragonnama dosinama na penamama mate ai watabiġuġu yovoġedina dobie. Inam duragonnama tauna vutuna boni mota tawai isana Diaboro bo Seitan, be tauna dobu matabuna tauwai kedadoka waigwedima.

¹⁰ Be inam kauinama murine taugu bona dosinama marae è vaie be umanama ya riuna,

“Yodi tauda dā Mamaituama na yawasanama, na rewapanama be na waiguyauma raġaninama ya tavana. Be mate Mamaitua na Kerisoma na waibadama raġaninama yodi ya tavana, baninama tauwai wavu Mamaitua noġone kupi da suara dā banagama yawai wavudina, be yodi tauna ai watabiġuġu nawena dobie. ¹¹ Be dā banagama taudi Sipu Natunama kosinine be adi rauguguye, duragon ai gwaġana. Be taudi adi yawasanama nam ti nuaboya guratedina, be guri nam ti nairena. ¹² Vutuna aubainama taumi mara be aitauga nopodie ko miamiana, koi nuaverena! Be gewagewa vavasaġinama taumi dobu be egasi ġaromie, baninama Diaboro ġaromie ya yovona. Be Diaboro nuinama yai medi kauana, baninama tauna ya kataie da na raġanima kaiteka ya tupona.”

¹³ Raġanine duragon ya kita da tauna a pore dobiġena dobie, inam waivinama gomana taugominama tikatikanama ya kusira nawena. ¹⁴ Be inam waivinama kiu bonia dosinama mapenama rabui a utena da tauna ya rovo be ya naġona dobu kavakavane, deġo na gabuma a vovo kaukauena dabudine. Be inam dabudine waivinama a rabena modi 3 be nawaravi 6, † be mota tokare nam inam dabudi e tava.

¹⁵ Vutuna aubainama mota gayanama ya sasaġi be upa gayane ya vurai dobiġe be upa dosinama yai tubuġi da kabe waivinama ei karue. ¹⁶ Be doġa gayanama ya nuaporaġa be upa inam duragonnama ya vuravurai dobiġena ya tonoġina. Inam kauine doġa inam waivinama ya saguna. ¹⁷ Dabudine duragon nuinama yai medi kauana waivinama ġarone. Vutuna aubainama tauna ya naġo be iġara yai tubuġina waivi natunatunama ġesaudima ġarodie. Inam banegidima taudi Mamaitua na tarawatuma tawai muriwatane be Yesu riunama ta kaikaididina. ¹⁸ Naumeki da duragon gerese ya midina.

Musara ġasiġasinama egasie be e tavatavana

13 Taugu yài kitana, be musara ġasiġasinama egasie be ya tavatavana è kitana. Be inam

† *Surik bonane ya riuna: 'Time, times and half a time'. Be Dawawa bonane inam umanama: 'Raġan, raġandie be raġan nevanama.'*

muserinama donanama matabudi 10, be debanama matabudi 7. Be donanama debedie, paiwaraga matabudi 10 a kenakenana. Be deba tenatenaġaġa noġodie isa a kenakenana, be inam isedima matabudi waidiboġa ġiudima. ² Be inam muserinama è kitana, kitanama musara lepad maika. Be kaġanama kitedima musara beya maika. Be mudunama kitanama maika laion. Be duragon na rewapanama be na waiguyauma be na waibadama dosinama matabudi inam muserinama ġasiġasinama ya utena.

³ Be inam muserinama ġasiġasinama debanama tenaġa kero ya paġona. Be inam keronama kitanama aniguriguri, be ya seġira munaġana. Vutuna aubainama dobu banegidima matabudi inam muserinama a base kaue be ai muriwatanena. ⁴ Be duragon tauna rewapanama musara ġasiġasinama ya utena. Vutuna aubainama banaga duragon be musara ġasiġasinama ġarodie a raudune be a riuriuna, “Musara ġasiġasinama ya saġa vavasaġana, be nam aitaui tokare tauna mate tai kawa ġasiġasi be teneteneġina.”

⁵ Be musara ġasiġasinama rewapanama a utena da rauguyaguyau be waidiboġa ġiudima e vatodina. Be mate rewapanama a utena da nawaravi 42 nopodie ei badana.

⁶ Be tauna na giue Mamaitua ei diboġina. Be Mamaitua na kaba miamo be aitaui da marae ta miamiana, matabudi ei karakara kutuedi, be Mamaitua isanama mate e kawa gewagewana. ⁷ Be rewapanama a utena da tauwai sumaġa ei ġaviedi be ei gwaġedina. Be tauna rewapanama ġarone aubainama, tauna dam da dam, bona da bona, be dobu da dobu, banaga matabudi ei badedina. ⁸ Be dobu banegidima aitauga isedima yawasanama bukanama nopone nam tima kenakenana, taudi inam muserinama ġasiġasinama ġarone ta rauduneena. Be yawasanama bukanama inam Sipu Natunama a vunuġi be awai gurina, tauna na bukama. Boni muriġa da dobu ya tubuġana, Mamaitua tauwai sumaġa isedima matabudi inam bukane ya girumidina.

⁹ Aitaui da beemima ta kenakenana, koi bea vaiana.

¹⁰ Be aitaui Mamaitua ya vinena da dibure ta nawena, naumeki da e naġona. Be aitaui Mamaitua ya vinena da ta raukwatikwatina, naumeki da ta raukwatikwati be e gurina. Inam kauidima ta tubutubuġana raġanine, tauwai sumaġa naumeki da adi waisumaġe ta midi bagibagi, be yaba matabudi ta dami poredina.

Musara ġasiġasinama ġesau doġa nopone be e tavatavana

¹¹ Dabudine taugu musara ġasiġasinama ġesau doġa nopone be ya tavatavana è kitana. Tauna donanama rabui sipu natunama maika, be na ġiuma vaienama maika duragon. ¹² Be musara ġasiġasinama egasie tavatavanama na rewapanama matabuna uma muserinama doġae tavatavanama ya utena. Be uma muserinama dobie banaga matabudi ya gwayedi da taudi musara egasie tavatavanama a rauduneena. Inam muserinama vutuna debanama kero dosinama ki-

tanama aniguriguri, be keronama ya seḡira mu-naḡana.

¹³ Be uma muserinama doḡae tavatavanama tauna mataira dosidima musara egasie tavatavanama na rewapanae ya voivoiedina. Be mate ya voie da kai menanama marae be a yovoyovona dobue, be banaga inam matairidima a kitekitedina. Inam kedane tauna dobu banegidima ya biri waideḡedina. Be mate tauna banaga ya riuedi da kokoitau ai tubuḡina, kitanama musara egasie tavatavanama maika, tauna vutuna kwatikwatie ai gurina, be ya yawasana munaḡana.

¹⁵ Be musara doḡae tavatavanama tauna rewapana a utena da inam kokoitaunama yavutu ya ute be giu yai karena. Be musara doḡae tavatavanama umanama ya riuna, "Aitauḡa inam kokoitaunama nam ta raudunee, inam banegidima gurie tā biridina."

¹⁶ Be inam muserinama banaga matabudi, dosidi bo ḡauḡaubodima, waiguyaudi bo waikaruwaḡewaḡedima, babada bo tauwai yaraga, taudi matabudi tokare ta segeridi da nimedima kasaune bo noḡodie mataira ta boruna. ¹⁷ Inam raḡanine aitauḡa inam matairinama nam ta paḡo, taudi tokare nam teneteneḡina da aba ta gimara bo ta gimaredi. Be inam matairinama musara egasie tavatavanama tauna isanama, bo isanama nambinama. ¹⁸ Taudi aitauḡa nam nuauyauya ḡarodie, taudi inam kauinama tokare nam ta kataie. Be nuauyauya banegidima, taudi tokare musara ḡasiḡasinama na nambama ta sievi be ta kataiena. Baninama inam nambinama tauna banaga na nambama. Be namba inam 666.

Sipu Natunama be na banagama 144 tausand

14 Be taugu yài kita, da Sipu Natunama be banaga 144 tausand mate oya Saion debane a midimidi-na è kitedina. Be Sipu Natunama be Tamanama isedima inam banegidima noḡodie a girumidina. ² Be dabudine bona marae è vaiena. Be inam bonanama vaienama tapara yarataunama, bo parere dosinama gugurinama maika. Be bona gugurinama vaienama maika tauwai gita kabe tiwai gita.

³ Be taudi guyau na kaba miama, be yaba yawayawasanidima ⁴, be babada noḡodie a midi be sare vaunama a riḡariḡana. Be nam aitau teneteneḡina da inam sarenama e kataie. Be banaga 144 tausand dobue Bada ya kuvesidina, taudiḡa inam sarenama a kataiena. ⁴ Taudi nam waiwaivi ti taukonidina da sibo ai mira munaḡedi, taudi inam matatapu. Inam banegidima vutudi banaga poudie Sipu Natunama kosinine ya kuvesa dokedina, taudi vutudi a raupuyoe-dina Mamaitua be Sipu Natunama ḡarodie. Be Sipu Natunama deḡo deḡo ya naḡonaḡona, taudi tauna awai muriwatanena. ⁵ Taudi nam airaḡan ti kaiyovuna, be taudi ḡarodie wavu nam ima kenakenana.

Anea rabuiteḡa

⁶ Be taugu yài kitana be anea ḡesaunama gunuma pounaḡa ya rovorovona è kitana. Be tauna dobu da

dobu, dam da dam, bona da bona, be dobu matabuna nopone banaga miemienidima ḡarodie vari verenama be kenakena nonoḡinama ya rarau guguyena. ⁷ Be tauna bonanama dosine ya riuna, "Mamaitua ko naire be isanama ko kaisuḡusuḡuna, baninama tauna na etarama raḡaninama yodi ya tavana. Tauna aitau mara, dobu, egasi be bigabiga tauwai tubuḡidima, tauna vutuna ko rauduneena."

⁸ Be anea aniwai rabuinama anea dokadokanama yai muriwatane be ya riuna, "Babilon meagainama dosinama yodi a kawa gewagewana. Baninama Babilon ya voie da dobue banaga matabudi na badarama kedanama wairewapaninama ai muriwatanena. Be banaga matabudi inam badara waeninama a tegona."

⁹ Be anea aniwai rabuiteḡanama taudi yai muriwatanedi be bonanama dosine ya riuna, "Deḡoda aitau musara ḡasiḡasinama be kokoitau kitanama maika inam muserinama e raudunee, be na matairama noḡone bo nimane ta boruna, ¹⁰ tauna mate tokare Mamaitua na medima keyekine e tegona. Mamaitua na medima inam maika waen wairewapana vavasaḡinama, nam upa mate wairawateḡeina. Be inam waeninama Mamaitua na medima keyekine ya ḡinina. Be musara ḡasiḡasinama na tauwai muriwatanama taudi inam waeninama ta tegona. Be anea babaudima be Sipu Natunama noḡodie inam banegidima tokare kai be salfa karakarata watanine ta raukivi gewegewedina.

¹¹ Be dabudine basudima e saḡa nonoḡana. Be taudi aitauḡa inam muserinama ḡasiḡasinama be kokoitau-nama ta rarau dunedina, bo aitauḡa tauna isanama matairinama tunidie e kenakenana, taudi kupi da suara nam airaḡan sipere ta banavi. ¹² Vutuna aubainama banaga babaudima aitauḡa Mamaitua na riuavavasaḡama tawai muriwatanena, taudi naumeki da adi waisumaḡama Yesu ḡarone, ta midi bagibagi be yaba matabudi ta dami poredina.

¹³ Dabudine bona marae è vaie be ya riuna, "Umanama kwa girumana. Yodi da nokoi ya naḡona nuavere taudi aitauḡa Yesu isane ta gurigurina." Be Arua ya riuna, "Inam riukaua! Taudi ai nuatoitoi ḡarovana, yodi ta siperena. Be taudi adi matairama inam voia veredima mate ta naḡona marae."

Sipi dobue ya porana

¹⁴ Be yài kitana, be giyou ḡavoḡavorinama è kitana, be debane banaga ya miamiana kitanama banaga natunama maika. Be tauna paiwaraga goldie voivoienama debane ya boru, be nimane biriuko gamgamnama ya kaikaididina.

¹⁵ Be dabudine anea ḡesaunama tempol nopone be ya dobi da bonanama dosine tauna aitau giyou debane ya miamiana ya riuna, "Sipi dobue yodi ya porana, vutuna aubainama am biriukoma kwa kwadiena." ¹⁶ Dabudine tauna aitau giyou debane ya miamiana, na biriukoma dobue ya kwadie be yaba matabudi ya petodi be ya rawateḡeteḡedina.

¹⁷ Be anea ḡesaunama marae tempol nopone be ya dobina, tauna mate biriuko gamgamnama nimane ya

kaikaididina. ¹⁸ Be anea ġesaunama kai menanama tauwai badena tauna oltae be ya dobi da bonanama dosine tauna aitaubiriuko gamgamnama ya kaikaididina ya riuena, “Dobue gureipi votedima a ġouna aubainama, am biriukoma kwa kwadie be matabudi kwa tomdina.” ¹⁹ Dabudine anea na biriukoma dobue ya kwadie be gureipi matabudi ya petodi be ya rawateġeteġeidina. Yodibe gureipi matabudi anivabuyo gabunama dosine ya poraġa nawedina. Inam gabunama inam Mamaitua na medima gabunama e giugiue-na. ²⁰ Be meagai diane ġavoe dabudine gureipi e vabuyodi be kosinidima tai dobina. Be kosinidima na morabama inam 1.5 mita, be kosininama ya daroro be ya dobi ya naġona na dauma inam 1,600 stadia. †

Anea 7 kovoġa 7 mate

15 Be mataira ġesaunama wainua basabasa vavasaġinama marae è kitana. Dabudine anea 7 be kovoġa damodamodima 7 a ragaragaudina. Inam kovoġidima muridie Mamaitua na medima e kovina.

² Be inam dabudine yaba kitanama maika egasi garasie voivoienama, be inam egasinama kai menanama mate wairawateġeinama è kitana. Be banaga aitauba musara ġasiġasinama be kokoitaunama be isanama nambinama a vavai subedina, taudi inam egasinama diane a midimidina. Be Mamaitua yaba kitedima gita maika ya utedina. ³ Be taudi Mamaitua na taunoyama Mousis be Sġpu Natunama adi sarema a riġana, be umanama a saresarena,

“Bada Mamaitua wairewapana vavasaġimma, tam am voiama dosidima ka basebasedina.

Tam dobu matabuna adi guyauma, be am kedama matabudi didimanidima be riuriukaudidima.

⁴ O Bada, aitaubiriuko tokare nam e nairem? Banaga matabudi tokare tam isamma ta kawa saġena, baninama tamġa banaga babaumma.

Be banaga matabudi tokare ta verau ġarome be ta rauduneemna.

Baninama am voiama didimanidima a maġatarana aubainama.”

⁵ Uma kaididima muridie èi kita da marae tempol a kaiporena è kitana, be tempol nopone waijanina kape-nama ya kenakenana. ⁶ Be inam tempolnama nopone anea matabudi 7, be kovoġa 7 a ragaudi be a dobina. Taudi adi garama ġavoġavoridima waimatakanikanidima a kotedina, be adi garama bogane nam mira ġaubonama anikitakita. Be taudi boritai goldie voivoienama nuakadediġa a pani verauġedina. ⁷ Be yaba yawayawasanidima matabudi 4, be nopodie tenaġa anea tenatenaġaġa keyaka ya ute nawedina. Be inam keyekidima nopodie Mamaitua miamia nonoġinama na medima a moġavu be a kenakenana. ⁸ Inam raġanine Mamaitua na borumama, be na rewapanama basudima tempol noponama ya moġavuna. Be nam aitaubiriuko teneteneġina da inam tempolnama nopone sibo

ya saġa, naumeki da anea 7 inam kovoġidima 7 sibo a ġini rovodina.

Mamaitua na medima keyekidima matabudi 7

16 Naumeki da tempol nopone bona dosinama è vaiena, umanama anea 7 ġarodie ya riuriuna, “Ko naġo be Mamaitua na medima keyekidima 7 dobue ko ġini poraġana.”

² Naumeki be anea dokadokanama ya naġo be na keyakama dobue ya ġini pore yovoġena. Inam raġanine taudi aitauba musara ġasiġasinama na mataira-na tunidie a kenakena be kokoitaunama a rarau duneena, taudi tunidie kerokero gewegewedima be waimuya vavasaġidima a tubuġana.

³ Naumeki be anea aniwai rabuinama na keyakama egasie ya ġini pore yovoġena. Inam raġanine egasi yai rawakosinana, banaga gurigurinama kosininama maika. Be yaba matabudi egasi nopone miemienidima a guri rovona.

⁴ Naumeki be anea aniwai rabuiteġanama na keyakama upae be bigabigae ya ġini pore yovoġena, be inam upedima matabudi ai rawakosinana. ⁵ Dabudine è vaie da anea upa taurabedima Bada ya riuena, “Tam banaga babaumma, tam nama miemienimma, be yodi kwa miamiana. Am etarama kuya voie kauena ⁶ da banaga kosina kuya utedi da ta tegona, baninama taudi tauwai sumaġemma be am perovetama a vunuġidi be kosinidima a daroro yababana aubainama. Vutuna biwanama taudi yodi kosina ta tegona.” ⁷ Dabudine è vaie da olta inam aneanama na ġiuma yai katitawa be ya riuna, “Inam riukaua Bada, tam Mamaitua wairewapana vavasaġimma. Tam am etarama matabudi riukaua be a didimana kauana!”

⁸ Naumeki be anea aniwai 4-nama na keyakama suara matane ya ġini pore be dabudine suara rewapanama ya paġo be banaga kaie ya yeguridina. ⁹ Be suara poyanama dosine banaga ya yeguridina. Be Mamaitua inam kovoġidima yawai badedina, vutuna aubainama banaga giu gewegewedie Mamaitua isanama a kawa gewegewana, be taudi adi noġotama nam ti vitaredi be Mamaitua isanama ti kawa saġena, ibewa.

¹⁰ Naumeki be anea aniwai 5-nama na keyakama musara ġasiġasinama na kaba miae ya ġini porena, be inam muserinama ġasiġasinama na waiguyauma matabuna yai tadiwanawana. Be banaga muya dosinama aubainama gadigadidima a sanadididina. ¹¹ Be taudi muya be kero aubainama, giu gewegewedie Mamaitua marae isanama a kawa gewegewana. Be taudi adi noġotama nam ti vitaredi be voia gewegewedima ti gosedina, ibewa.

¹² Naumeki be anea aniwai 6-nama na keyakama upa dosinama isanama Yupretis nopone ya ġini porena. Be upa ya ġasara be suara na kaba tavama yauwanine guyaguyaudima adi kedama ya vokaukauena da taudi kedanaġa ta verauna aubainama. ¹³ Be taugu arua gewegewedima rabuiteġa è kitedina, kitedima maika tatakau. Tenaġa duragon gayane ya dobina, tenaġa musara ġasiġasinama gayane ya dobina, be tenaġa

† ‘Stadia tenaġa’ inam 0.185 kilomita. (1,600 x 0.185 = 296 kilomita)

peroveta kaikaiyovunama gayane ya dobina. ¹⁴ Inam aruidima gewegewedima taudi penama, be taudi mataira dosidima tawai tubuḡidina, inam taudi tokare ta naḡo be dobu guyaguyaudima matabudi ta rawateḡeidina iḡara aubainama. Inam iḡerinama Mamaitua wairewapana vavasaḡinama na raḡanima dosine tokare e tubuḡana.

¹⁵ “Ko kita kauana, taugu tokare yà verauna bana-ga danedanenenama maika. Nuavere tauna aitau nam ima kenakenana, tauna matanama ya kaya be na garama ya vokaukauedi be e miamiana. Tauna tokare nam ma kovakovana e naḡo be e tuni-mayaḡa.”

¹⁶ Naumeki da gabu Hibru bonane tawai isana *Amagedon*, dabudine guyaguyau matabudi a rawateḡeidina.

¹⁷ Naumeki be anea aniwai 7-nama na keyakama gunume ya ḡini porena, be tempol nopone guyau na kaba miae bona dosinama ya dobi be ya riuna, “Yodi ya kovina.” ^{†18} Inam raḡanine keyama, parere be gugura a dobina, be yoyo dosinama ya tubuḡana. Mamaitua dobie banaga yawai tubuḡie da yodi, nam airaḡan deḡo dobie inam nama yoyonama i tubuḡa rubuna. Inam yoyonama ya moraba vavasaḡana aubainama, ¹⁹ meagai dosinama Babilon yai miasena, be nevedima rabuiteḡa a tubuḡana. Be meagai ḡesaudima dobu ḡesaudie mate yai mia weiweidina. Nama ya tubuḡana, baninama Mamaitua Babilon meagainama dosinama na gewagewama ya noḡotidina, be Mamaitua na medima dosi vavasaḡinama keyekinama Babilon ya ute da ya tegona. ²⁰ Dabudine bonabona matabudi a nuayaḡotana, be oya a nuagunava be ai kavedina. ²¹ Be gunume kusana rawarawa tabutabudima a yovo be banaga debedie a ravusedina. Be kusana rawarawa tabutabudima adi morabama yeku dosidima maika, be adi vitama 50 kg. Be inam kovoḡinama aubainama banaga giu gewegewedie Mamaitua isanama a kawa gewagewana, baninama inam kovoḡinama ya moraba vavasaḡana aubainama.

Babilon tauna vutuna waivi badabadara vavasaḡinama

17 Be inam aneedima matabudi 7, keyaka 7 ragaragaudima, be tenaḡa ya verau ḡarogue be ya riueguna, “Kwa verau be taugu waivi badabadara vavasaḡinama na kovoḡama yai kataimna. Tauna upa toitoi diedie e miamiana, ² be dobu guyaguyaudima tauna mate tawai soḡa yabayababana. Be dobu banegidima tauna na waenma a tego, be badara ya kawa buedi be awai soḡa yabayababana.”

³ Taugu arue anea yai doka naweguna dobu kavakavane. Be inam dabudine taugu waivi è kitana, tauna musara ḡasiḡasinama be sabasabanama debane ya miamiana. Be inam muserinama tuninama matabuna isa a kenakenana, be inam isedima matabudi waidiboḡa giudima. Be muserinama debanama matabudi 7, be donanama matabudi 10. ⁴ Be inam waivinama na garama gatugatunama be sabanama rawarawa

keyekeyeminama. Tauna waisia goldie voivoiedima ya kotedi be a rawarawa keyekeyemidina. Be yeku mae-sidima dosidima, be posaru iḡoti voivoienama ya kotekotedina, na waisiama aubainama. Be nimane keyaka goldie voivoienama ya kaikaididina. Be voia waimatawarawara vavasaḡedima be ya badabadarana miredima inam keyekinama noponama a moḡavuna.

⁵ Be waivinama noḡone isa semosemonama a girumina. Be inam isanama inam umanama:

BABILON DOSIYABABINAMA, TAUNA INAM TORETORE BANEGIDIMA MATABUDI, BE VOIA WAIMATAWAREWAREDIMA DOBUE MATABUDI TINEDIMA

⁶ Be taugu è kita da inam waivinama banaga babaudima be Yesu tauwai matematenama kosinidie ya tego buana. Taugu inam waivinama è kita be è base kauena.

⁷ Dabudine anea ya riueguna, “Aba aubainama kwa basebase? Inam muserinama ḡasiḡasinama, be debane waivi e gerugeruna, taudi adi kauama semosemodima yodi taugu yà giu yaḡemna. Inam muserinama tauna vutuna debanama 7, be donanama 10. ⁸ Inam muserinama kuya kitakitana, tauna dokane ya miamiana, yodi ibewa be tokare dom nam dibuboruborune be e tavana. Be tauna tokare ta raukivi gewegewe be tai gurina. Boni muriḡa da dobu ya tubuḡana, Mamaitua tauwai sumaḡa isedima matabudi yawasana bukane ya girumidina. Be dobu banegidima aitauḡa isedima yawasana bukane nam tima kenakenana, taudi tokare inam muserinama ta kita be ta basena. Baninama inam muserinama tauna dokane ya miamiana, yodi ibewa be tokare e maḡatarana.

⁹ “Tam deḡoda uma yabedima kataiedima kwa ḡoena, naumeki da tam nuayuyaya kwa paḡo be muriḡa da kwa kataiedina, musara debedima 7 inam oya matabudi 7, be debedie inam waivinama e miamiana. Be mate inam guyaguyau matabudi 7. ¹⁰ Inam guyaguyaudima matabudi 7, be 5 a kovina, tenaḡa yodi e miamiana, be tenaḡa yaḡoro nam i tavana. Be raḡanine e tavana, tauna tokare e taumiana raḡan ḡaubonaḡa. ¹¹ Be muserinama noḡone ya miamiana be yodi ibewa, tauna vutuna guyaguyau 7 nopodie, be tauna guyau aniwai 8-nama ya tubuḡana. Be tauna tokare ta raukivi gewegewe be tai gurina.

¹² “Be dona 10 kuya kitekitedina, inam guyaguyau matabudi 10 be taudi adi waibadama yaḡoro nam ti paḡona. Be taudi tokare inam muserinama mate adi waibadama ta ragau tenaḡedina guyaguyau maika. Be taudi awa tenaḡa nopone ta rautapa waibadana.

¹³ Taudi adi noḡotama tai tenaḡe da adi rewapanama be adi waibadama matabudi inam muserinama ta utena. ¹⁴ Yodibe taudi Sipu Natunama be na banagama mate waiḡaviedima tai karena. Be Sipu Natunama tokare na ḡaviama ei gwaḡedina, baninama tauna vutuna babada matabudi adi Badama be guyaguyau matabudi adi Guyauma. Be Sipu Natunama na banagama aitauḡa ya yokoedi be ya vinedi da tauwai muriwatana patupatududima a tubuḡana.”

† Yodi kovoḡa note ya giuguedina matabudi a kovina.

¹⁵ Be anea ya riueguna, “Tam upa toitoi kuya kitedina, be diedie waivi badabadara vavasaġinama ya mi-amiana. Inam upedima inam banaga dobu da dobu, be dam da dam, be bona da bona, be banaga dobu matabuna nopone ewai matairena. ¹⁶ Be musara ġasiġasinama be dona 10 kuya kitedina, taudi inam waivinama badabadarinama tokare ta tuaġaiena. Taudi tokare ta raukivi gewegewe, be ma kovakovana ta gose porenna. Be taudi tokare inam waivinama visiġonama ta kanidi be kaie ta gabu goruna. ¹⁷ Bani-nama Mamaitua na ogama taudi nopodie ya biridina da taudi tauna na ġoanama sibo a voie be a raudamoena. Vutuna aubainama taudi ai anina da adi rewapanama musara ġasiġasinama a utena da tauna ei badana, naumeki da Mamaitua na ogama matabudi ta tubuġana. ¹⁸ Be inam waivinama kuya kitakitana, tauna vutuna meagai dosinama be dobu guyaġuyaudima ewai badedina.”

Babilon ya nuarrikarika

18 Uma kaudima muridie, anea ġesaunama marae be ya yovoyovona è kitana. Tauna na waibadama dosinama be neneġarinama dobu yai moġavuna. ² Be tauna bonanama wairewapanine ya riuna, “Babilon meagainama dosinama yodi a kawa gewagewana, riukaua a kawa gewagewana. Inam meagainama yodi penama adi meagaima ya tubuġana, be arua be kiu gewegewedi be miremiredima adi kaba miama. ³ Baninama Babilon ya voie da dobue banaga matabudi na badarama kedanama wairewapaninama ai muriwatanena. Be banaga matabudi inam badara waeninama a tegona, be Mamaitua nuanama yai medina. Be dobu guyaġuyaudima tauna mate tawai soġa yabayababana. Be bisnis banegidima dobu matabuna nopone taudi rauguyaguyau yabedima matabudi Babilon ġarone a raugimaredi be taudi manee ai guyauna.”

⁴ Dabudine taugu bona ġesaunama marae è vaie be ya riuna, “Taugu yau banagama, Babilon ko dobi pore, da tauna na gewagewama nam taumi e taukonimi, be na gewagewama kovoġinama taumi nam ko paġo.

⁵ Tauna na gewagewama kunututunama gunume ya tavana, be Mamaitua inam kaudima gewegewedima nuanama nam i koana. ⁶ Tauna aba ġaromie ya voivoiena, koi ġare munaġena. Tauna raġan bisa ya raukivi gewegewemina ruvanama nama, be debane koi poto da ko utena. Tauna noġone raukivigewagewa keyekinama ya utemina, aubainama taumi inam raukivigewagewa keyekidima koi rabui be tauna ko ute munaġena. ⁷ Tauna na waiguyauma neneġaridima ya rarau guyaġuyauedi be ya kawakawa saġe munaġena, ruvane nama nuaboya be raukivigewagewa ko utena. Tauna nuanama nopone taunama ya kawa saġe be umanama ya riuriuna, ‘Taugu nam kaiyababa, taugu yà miamiana maika guya, be nam airaġan tokare yà ġaba.’ ⁸ Vutuna aubainama tauna tokare raġan tenaġa nopone na kovoġama e banavidina. Na kovoġama inam guri, nuaboya, be kaniguri. Be tauna kaie ta gabu

goruna, baninama Bada Mamaitua tauna vutuna wairewapana vavasaġinama be tauetara kaua, tauna tokare Babilon kovoġa e utena.”

⁹ Dobu guyaġuyaudima taudi inam waivinama mate tawai kawa badarana, be na waiguyaue taudi tawai guyauna. Be taudi inam meagainama e karakaratina basunama ta kitakitana raġanine, taudi tokare tai nuaboya gurata be ta ġabana. ¹⁰ Be taudi uma meagainama na kovoġama tokare ta kita be taudi naira madanie ta midi da ta ġaba be ta riuna, “Aiyo, aiyo, tam Babilon meagai dosimma be wairewapana vavasaġimma. Tam awa tenaġa nopone be kovoġa gewagewa vavasaġinama kuya banavina.”

¹¹ Be dobue bisnis banegidima taudi tokare tauna tai nuaboye be ta ġabena, baninama yodi nam aitau da adi taragaima ġarodie e gimara. ¹² Be adi taragaima inam:

- Yaba goldie be siruvae voivoiedima,
- yeku maesidima dosidima,
- posaru iġoti voivoiedima,
- gara ġavoġavoridima, gatugatudima, aveavedima, be sablesbedima,
- kai isanama gavi,
- elepent donane taragai voivoiedima,
- kai maesidima dosidima ġesaudima,
- yaba brons, † irama, be mabol †† voivoiedima,
- ¹³ muraġa ġabuġabudima,
- kani anitai dinidima yabedima,
- piupiu,
- tuni anitai ġabuġabudima taragaidima,
- waen be anirau buka oeridima,
- parawa be witi,
- musara kau be sipu,
- hosi be tureira,
- be banaga yawayawanidima a rarau gimaredina.

Inam yabedima matabudi yodi nam aitau da e gimara.

¹⁴ Inam raġanine bisnis banegidima tai sosori be ta riuna, “Aiyo Babilon, uma yabedima matabudi kuya ġoeġoedina yodi ai kavena. Am borumama be am waiguyauma matabuna ta samoana, be nam airaġan tokare kwa ragau munaġedi.” ¹⁵ Be bisnis banegidima aitauġa inam purepuredima Babilon ġarone a rarau gimaredi, be ġarone awai guyauna, taudi yodi tokare Babilon na kovoġama ta kita be naira madanie ta midi ¹⁶ da ta ġaba be ta riuna, “Aiyo, aiyo, tam Babilon meagai dosimma. Tam gara maesa donedima kuya kotekotedina. Am garama ġavoġavoridima, gatugatudima, sablesbedima be rawarawa keyekeyemidima gold maika. Be yeku maesa donedima be posaru iġoti voivoiedima mate kuya kotekotedina. ¹⁷ Be awa tenaġa nopone am waiguyaunama dosinama ya kovina.”

Inam raġanine egasie waga yabiyabidima tau-paġodima be aitauġa waga a gerugeruna, waga taunoyedima be egasie waikaimo banegidima, taudi

† ‘Brons’ inam irama voyawayawanama. †† ‘Mabol’ inam yeku kitanama verenama, be maesinama dosinama.

matabudi tokare madanie ta midina. ¹⁸ Be inam meagainama e karakaratina basunama waga taugeruedima ta kitakitana raġanine, taudi tokare bonedima dosine ta riuna, "Nam aikedae deġo umanama meagainama dosinama ima kenakenana." ¹⁹ Be taudi tokare debedima ta kavudi da tai nuaboya gurata be ta ġaba be ta riuna, "Aiyo, aiyo, Babilon keu, tam meagai dosimma. Waga banegidima matabudi am waiguyaue taudi awai guyauna. Be tam awa tenaġa nopone gewagewa dosinama kuya banavina."

²⁰ Taumi mara banegimima, koi nuaverena. Banaga babaumima, be apasol be peroveta, taumi matabumi koi nuaverena, baninama Babilon nema taumi ya rauraukivi gewagewa bakemina, nama Mamaitua yodi tauna ya rauraukivi gewegewena.

²¹ Dabudine anea wairewapana wawasaġinama yeku dosinama † ya kaisuġu be egasie ma girigirina ya kiroġa pore nawe be ya riuna, "Uma yekunama nema è kiroġa pore bakena, nama meagai dosinama Babilon Mamaitua tokare e kiroġa porenna, be nam airaġan tokare ta banavi munaġe. ²² Tam ġarome tokare nam gita bo turai bo bogigi tai digiri munaġedi be ko waia rubudi, ibewa. Be nam airaġan tokare taragai tauvoiedima ġarome ta banavi munaġedi. Be yeku witi aniġiugudanama gugurinama nam ta waia munaġe. ²³ Be kodam yaninama nam airaġan nopome e yana munaġa. Be nam matakopa soidima ġarome ta tubuġa munaġa. Tam am bisnisma banegidima taudi boni dobu babadidima dosidima. Be tam am muraġe dobu banegidima matabudi kuyai doka waigewedina.

²⁴ Babilon nopone peroveta be Mamaitua na banagama kosinidima a banavidina. Be banaga matabudi dobie awai guridina kosinidima mate tauna nopone a banavidina."

Marae tawai nuaverena Babilon yai kavena aubainama

19 Uma kaudima muridie patara dosinama marae bonagaredima ya saġasaġana è vaiena, taudi a riuriuna,

"Haleluya!

Yawasana, boruma be rewapana dà Mamaituama ġarone ta kenana, ² baninama tauna riukaue be didimanae banaga e kovokovoġidina. Tauna inam waivinama badabadarinama ya kovoġina, baninama tauna na badarama kana taiye dobie banaga matabudi yai miredina. Mamaitua na taunoyama kosinidima biwanama inam waivinama ya paġona." ³ Be taudi a yogo munaġa be a riuriuna,

"Haleluya! Tauna yodi e kara watana be basunama e saġa nonoġana."

⁴ Be Mamaitua na kaba miae ya miamiana. Be dabudine babada ²⁴ be yaba yawayawasanidima ⁴, taudi Mamaitua noġone doġae a raupari da a raudunee be a riuna, "Inam riukaua! Haleluya!" ⁵ Inam raġanine Mamaitua na kaba miae bona ya dobi be ya riuna, "Taumi Mamaitua na taunoyama banaga dosimi bo banaga

† Gurik bonane ya riuna: 'Millstone'. 'Millstone' inam witi aniġiugudanama.

yababa, matabumi Mamaitua ko vivivivirena, be yodi dà Mamaituama isanama ko kaisuġusuġuna!"

⁶ Dabudine patara dosinama bonagaredima ya saġasaġana è vaiena, maika tapara yarataunama be parere dosinama maika. Be taudi a yogo be a riuriuna, "Haleluya!" Baninama tauda dà Badama Mamaitua wairewapana wawasaġinama ewai badana. ⁷ Matabuda tòi nuavere be tòi mosarina. Be tauna tòi kaisuġusuġuna! Baninama yodi Sipu Natunama na wainaġima raġaninama ya tavana, be naġivau waivinama kaite ya vokaukua be e miamiana. ⁸ Be naġivau waivinama naġi garedima ġavoġavoridima, waimatakanikanidima tauna a ute be ya kotedina. Be garedima bogedie nam mira. Gara ġavoġavoridima inam Mamaitua na banagama adi voiana didimanidima.

⁹ Naumeki da anea ya riueguna, "Umanama kwa girumana: Nuavere taudi aitauga Sipu Natunama na wainaġima soine a kokonedie be a tavana." Be mate anea ya riueguna, "Uma inam Mamaitua na giuna riuriukaudidima."

¹⁰ Inam raġanine taugu anea noġone tuapikague è raupari da kabe tauna yà raudunee. Be tauna ya riutu-aġaiegu be ya riuna, "Nam kwa raudunee, taugu inam taunoya ġoma maika tam bo am banagama aitauga Yesu isanama tawai matematena. Baninama aba ġarome yawai perovetaena, inam Yesu waimatematenama aubainama. Vutuna aubainama Mamaitua kwa raudunee, nam taugu!"

Hosi ġavoġavorinama taugeruenama

¹¹ Inam raġanine taugu yài kitana, be mara ya nuaporaġana. Dabudine hosi ġavoġavorinama è kitana, be tauna aitaugane ya gerugeruna isanama 'Riukaua' be 'Waipatutu'. Tauna didimanae banaga e kaiviredie be ewai ġaviedina. ¹² Be tauna matanama kitedima kai remnama maika, be debane paiwaraga toitoi a kenakenana. Be tauna bogane isa girugiruminama. Be inam isanama nam aitaugane i kataiena be taunaġa ya kataiena. ¹³ Be na garama kosina nopone waigayonama ya kotekotena, be inam baneginama isanama ġesau inam, 'Mamaitua Riunama'. ¹⁴ Be tauigara marae, taudi matabudi hosi ġavoġavoridima ragedie a geru be tauna awai muriwatanena. Be taudi adi garama ġavoġavoridima a kotedina, be garedima bogedie nam mira. ¹⁵ Be banaga na garama kosina nopone waigayonama, tauna mudune kwatkwati menanama karone be taurine gamgamdima ya dobi. Be inam kwatkwatine tauna dobu banegidima ei ġaviedina. Be tauna tokare diġona irame voivoienama e paġo be banaga ei badedina. Tauna vutuna Mamaitua wairewapana wawasaġinama na medima gabune banaga e vabuyodina. ¹⁶ Be tauna na garama bogane be muimuine isanama girugirumidima a kenakenana. Be isa inam umanama:

GUYAGUYAU ADI GUYAUMA BE BABADA ADI BADAMA

¹⁷ Be taugu anea suara matane ya midimidina è kitana. Be tauna bonanama dosine kiu matabudi gunume a rovorovona, ya yokoedi be ya riuedina, "Ko

verau matabumi be koi rawateġeimi Mamaitua na soima dosinama aubainama. ¹⁸ Be banaga visiġodima ko kanidina. Guyaguyau, torimatanama, babada dosidima, hosi be hosi taugeruedima, taunoya be banaga yababa, taudi matabudi visiġodima ko kanidina.”

¹⁹ Dabudine musara ġasiġasinama be dobu guyaguyaudima be adi tauġarama taugu è kitedina. Taudi a rawateġeina iġara aubainama da sibo hosi ġavoġavorinama taugeruenama be na tauġarama mate sibo ai ġaviedina. ²⁰ Be you, hosi ġavoġavorinama na tauġarama mate, musara ġasiġasinama be peroveta kaikaiyovunama a vunuġidi be a panidina. Inam perovetanama kaikaiyovunama, tauna vutuna musara ġasiġasinama isane mataira be voia dosidima ya voivoiedina. Be inam matairidie tauna banaga aitauga musara ġasiġasinama na matairama a paġopaġona, be kokoitaunama a rarau duneena, taudi yawai kedadoka waigewedina. Inam banegidima rabui yawayawasanidima kai be salfa karakarata watanine a poraġa nawedina. ²¹ Be adi banagama ġesaudima kwatikwatie ai guridina. Inam kwatikwatinama vutuna hosi taugeruenama mudune ya dobidobina. Be kiu matabudi banaga visiġodima a kani da a kani siauana.

Seitan dibure ya miana modi 1 tausand a kovina

20 Dabudine taugu yaì kitana, be anea marae ya dobi be ya yovoyovona è kitana. Be tauna dom nam dibuboruboruna kiġinama be seini dosinama nimanee ya ragaudina. ² Be tauna duragon ya vunuġi da ya pani be dom nam dibuboruborune ya boruna, naumeki da modi 1 tausand ta kovina. Inam duragonnama tauna vutuna boni mota tawai isana Diaboro bo Seitan. ³ Be anea dom nam dibuboruborune, dabudine duragon yai rokitom be ya pusitomna da duragon tokare nam teneteneġina da banaga dobue ei kedadoka waigewa munaġedi. Tauna dabudine e miana naumeki da modi 1 tausand ta kovina. Be murine duragon ta kuvesi be e taumiana raġan ġaubonaġa.

⁴ Be guyau adi kaba miama be aitauga debedie a miamiana, è kitedina, taudi rewapana a paġona da banaga ta etaredina. Be inam dabudine banaga aitauga dobue gadodima a tomtomdina aruidima è kitedina. Taudi Yesu awai matemate be Mamaitua riunama a rarau guguyena aubainama gadodima a tomdina. Inam banegidima taudi musara ġasiġasinama be kokoitaunama nam ti rauduneedina, be nam musara na matairama noġodie bo nimedie ti boruna. Taudi gurie be a midisuġu munaġa be Keriso mate ai bada tenaġana, naumeki da modi 1 tausand a kovina. ⁵ Inam banegidima taudi gurie be ta midisuġu dokana. Be banaga guriguridima ġesaudima taudi nam ta midisuġu munaġa, naumeki da modi 1 tausand ta kovina murine, taudi ta midisuġuna. ⁶ Nuavere be babau taudi aitauga gurie be ta midisuġu dokana, baninama guri wairabuinama na rewapanama taudi ġarodie nam ima kenakenana. Be taudi tokare Mamaitua be Keriso

adi pirisima ta tubuġana be Keriso mate tai bada tenaġana, naumeki da modi 1 tausand ta kovina.

Seitan na kovoġama

⁷ Be modi 1 tausand ta kovina muridie, Seitan dibure ta kaiporena. ⁸ Inam raġanine tauna e naġona dobu matabuna nopodie, be banaga matabudi ei kedadoka waigewedi, be e rawateġeteġeidina iġara aubainama, inam vutuna ‘Gog’ be ‘Magog’. Be banaga sievinama inam bubu egasi diane maika. ⁹ Taudi dobu matabuna nopone be a verau da Mamaitua na banagama adi ġaravuma a midi kwavivirona. Inam ġaravunama vutuna Mamaitua na meagaima ewai nuapaġoena. Be kai marae ya yovo be ġavia meagai a midimidi kwavivirona ya kara gorudina.

¹⁰ Be Diaboro tauna inam banegidima yawai kedadoka waigewedina, tauna a pore nawena kai be salfa karakarata wataninama nopone. Noġone inam dabudine musara ġasiġasinama be peroveta kaikaiyovunama a pore nawedina. Be taudi kupi da suara dabudine tai nuatoitoi nonoġana.

Mamaitua na etarama dosinama

¹¹ Dabudine taugu guyau na kaba miama dosinama ġavoġavorinama be banaga debane ya miamiana è kitana. Be gunuma be dobu naira a samoana, be nam deġo gabu ti banavina da sibo ai moisiri. ¹² Be dabudine banaga guriguridima matabudi è kitedina, babada dosidi be banaga yabayababa, matabudi guyau na kaba miama noġone a midimidina. Be Mamaitua na taunoyama buka a tapana. Be mate buka ġesauana a tapana inam yawasana bukanama. Be guri banegidima adi voiana matabudi buka nopodie a girugirumidina ruvane ya etaredina. ¹³ Be egasie guri kenekenedima matabudi egasi ya tavaitedina. Be guri banaga ya kaikaidididina ya raukai gosedina. Be mate banaga guriguridima aruidima adi gabuma, tauna banaga ya kaikaidididina ya raukai gosedina. Be taudi matabudi a tava, yodibe tenatenaġaġa adi voiana ruvane Mamaitua ya etaredina. ¹⁴ Yodibe Guri be banaga guriguridima aruidima adi gabuma kai karakarata watanine taudi a pore nawedina. Kai karakarata wataninama inam vutuna guri aniwai rabuinama. ¹⁵ Be aita da isana yawasana bukanama nopone nam ta banavi, tauna kai karakarata wataninama nopone ta pore nawena.

Jerusalem vaunama

21 Naumeki be taugu mara vaunama be dobu vaunama è kitedina, be mara dokanama be dobu dokanama ai kavena, be nam deġo egasi. ² Be taugu meagai babaunama, inam Jerusalem vaunama marae Mamaitua ġarone, be ya yovoyovona è kitana. Tauna naġivau maika a vokaukaue be ai sia yaġena na badama ta utena aubainama.

³ Inam raġanine taugu bona dosinama è vaiena guyau na kaba miae ya dobi be ya riuna, “Yodi Ma-

maitua banaga nopodie e miana, be tauna taudi mate ta mia tenaġana. Taudi tokare tauna na banagama, be tauna tokare taudi adi Mamaituama. ⁴ Be tauna tokare taudi matasurudima matabudi matedie e bunisa pore-dina. Inam raġanine tokare nam guri, nam nuaboya bo ġaba, be nam muya, baninama yaba matabuna dokane a tubutubuġana yodi ai kavena.”

⁵ Be tauna aitu guyau na kaba miae ya miamiana, tauna ya riuna, “Taugu yaba matabudi vaudima yà voivoiedina!” Be tauna ya riuna, “Uma yabedima kwa girumidina, baninama uma giudima taudi riukaua tokare ta tubuġana.” ⁶ Be dabudine tauna ya riueguna, “Yaba matabudi a tubuġa ya kovina. Taugu vutuna Alfa be Omega, yaba matabuna pakane da damone vutuna taugu yà miamiana. Tauna aitu nuanama e rarau kasakasana, taugu tokare yawasana watutunama yà ute be e tegona, be nam tokare ei maesi. ⁷ Tauna aitu da piripiri matabudi e vaisubedina, tauna tokare inam yabedima veredima matabudi ei buderiedina. Be taugu tokare tauna na Mamaituama, be tauna taugu natuguma. ⁸ Be gewagewa banegidima aituġa naira ya voiedi be taugu ta bovi-bovieguna, bo banaga nam waisumeġidi, bo banaga nopomiremedima, bo tau-rau vunuġa, bo badara yabayababa banegidima, bo muraġa be ginauri tauvoiedima, bo kokoitau tau-rauduneedima, be tauwai kaikaiyovu matabudi adi gabuma tokare kai be salfa karakarata wataninama nopone ta naġona. Inam vutuna guri aniwai rabuina-ma.”

⁹ Be noġone, anea matabudi 7, kovoġa damodamod-ima keyekidima 7 a ragaragaudina, taudi nopodie anea tenaġa ya verau ġarogue be ya riueguna, “Kwa verau be taugu naġivau yà kataimna, Sipu Natunama na waivima.”

¹⁰ Inam raġanine tauna arue ya naweguna oya dosi-nama daudaunama debane. Be inam dabudine tauna meagai babaunama, Jerusalem marae Mamaitua ġarone, be ya yovoyovona yai kataiguna. ¹¹ Be Jerusalem boruminama ya rawarawa keyekeyemina Mamaitua boruminama maika, be yeku maesado-nanama isanama Jaspas, maika tauna ya rawarawa na-manamarina, be mate kitanama topa moimoiarinama maika. ¹² Be inam meagainama na ganama daudauna-ma be bagibaginama ya midimidina. Be gana nopone inam matakeda matabudi 12 a kenakenana, be anea 12 inam matakededima a raberabedina. Be matakeda bogedie Israel damdima 12 isedima a kenakenana. ¹³ Matakeda 3 tavaia yauwanine a kenakenana, be matakeda 3 yavaraduba yauwanine a kenakenana, be matakeda 3 yavaragwae yauwanine a kenakenana, be matakeda 3 yovoia yauwanine a kenakenana. ¹⁴ Be meagai gananama tuetuedima matabudi 12 be bogedie Sipu Natunama na apasolma 12 isedima a kenakenana.

¹⁵ Be inam aneanama ġarogue ya giugiuna, tauna ni-mane anirau ruva goldie voivoienama ya kaikaididina, inam meagainama be matakededima, be gananama e ruvedina aubainama. ¹⁶ Be meagai na tabatabama in-

am 12 tausand stadia, [†] be na morabama be na dau-ma, matabudi teneġidima. ¹⁷ Be tauna gana ya ruvana na potopotoma inam 144 kubit, ^{††} inam ruvanama ba-naga adi kaba rauruvama, vutuna anea ya paġo be ya rauruvaena.

¹⁸ Be gana inam yeku isanama jaspas a voiena. Be meagai tauna goldie a voiena, be kitanama garasi mai-ka. ¹⁹ Be meagai gananama tuetuedima taudi matabu-di 12. Be tuatua tenatenaġaġa adi yekue adi yekue a ragaudi be ai siedina. Be inam yekudima maesadoned-ima be waimata veraveraudima. Be yekudima isedima inam umanama: Tuatua 1 inam jaspas, 2 inam sapaiya, 3 inam aget, 4 inam emorold, ²⁰ 5 inam sadonikis, 6 in-am kanelian, 7 inam kirisolait, 8 inam beril, 9 inam topas, 10 inam kirisopres, 11 inam hayasin be 12 inam ametist.

²¹ Be iġoti dosidima matabudi 12 ai midiridi be iġo-tidima tenatenaġaġa bogedie matakeda ai tubuġidina. Be meagai kedanama inam goldie voivoienama, ki-tanama garasi maika.

²² Be taugu inam meagainama nopone tempol nam e kitana, baninama Bada Mamaitua wairewapana vavasaġinama be Sipu Natunama, taudi vutudi inam meagainama na tempolma. ²³ Be inam meagaina nam suara bo nawaravi tima yanayanana, baninama Ma-maitua boruminama taudi ewai yanedina, be Sipu Natunama vutuna taudi adi kodamma. ²⁴ Be inam dobune banaga matabudi taudi inam yanane ta babababara naġona. Be dobu guyaguyaudima adi waiguyauma inam meagaina ta verauġedina. ²⁵ Be in-am meagainama matakededima nam airaġan tokare ta gududi, be inam dabudine nam airaġan tokare kupi kwa kita. ²⁶ Be dobu matabuna banegidima [‡] adi waiguyauma taragaidima inam meagaina ta saġedina. ²⁷ Be yaba miremiredima, be banaga aitu yawasana miremiredima bo kaikaiyovudima ta voivoiedina, taudi nam uma meagaina ta saġa. Be taudi aituġa isedima yawasana bukanama nopone ta kenakenana, taudiġa inam meagaina ta saġana. Be inam bukanama tauna Sipu Natunama na bukama.

Yawasana upanama dosinama

22 Dabudine anea yawasana upanama dosinama yai kataiguna. Be inam upanama moimoiarina-ma Mamaitua be Sipu Natunama adi kaba miae ya do-bi ² be meagai kedanama pounaġa ya naġonaġona. Be upa Diane umaġo be noaġo yawasana kainama e midimidina. Be inam kainama nawaravi 12 nopodie, nawaravi tenatenaġaġa e pata be e banibanina. Be kainama rugurugudima inam banaga dobu vaune miemienidima adi bunamama.

³ Dabudine nam aba gewegewedima tima kenake-nana da Mamaitua ei ġaka. Be Mamaitua be Sipu

[†] ‘Stadia tenaġa’ inam 0.185 kilomita. (12,000 x 0.185 = 2220 kilomita) ^{††} ‘Kubit tenaġa’ inam 0.45 mita. (144 x 0.45 = 64.8 mita) [‡] Inam riukaua dobu banegidima. Be taudi dobu vaunama banegidima, vutuna aubainama taudi nam Mamaitua na ġavia, dobu poranama banegidima maika.

Natunama adi kaba miama inam meagaina e kenakenana, be na taunoyama tauna ġarone ta noyana. ⁴ Be taudi tokare Mamaitua noğonama ta kitana, be tauna isanama taudi noğodie e kenana. ⁵ Be inam meagaina tokare nam airağan kupi kwa kita, be banaga tokare nam kodam bo suara ta ġoe da sibo ai yanedi, baninama Bada Mamaitua taudi ewai yanedina. Be taudi tokare tai bada nonoğana.

⁶ Be dabudine anea ya riueguna, “Uma giudima riukaua tokare ta tubuğana. Peroveta aruidima adi Mamaituama, tauna vutuna Bada. Be yaba ġaubonağa tokare ta tubuğana aubainama, Bada na aneama ya riuporena da na taunoyama ei kataidina.”

Yesu e verau munağana

⁷ “Kowai kita, taugu ġaubonağa yà verauna. Nuavere tauna aitau uma bukane waiperoveta giudima e kaidididi be ewai muriwatanedina.”

⁸ Taugu Jon, taugu vutuna uma yabedima è vaiedi be è kitedina. Be rağanine nama è vaie be è kitekitedina, taugu anea noğone tuapikague è raupari da kabe tauna yà raudunee, baninama tauna uma kaididima yai kataiguna aubainama. ⁹ Be tauna ya riutuağaiegu be ya riuna, “Nam kwa raudunee, taugu inam taunoya ġoma maika tam bo am banagama peroveta be aitauğa uma bukanama na giuma ta kaidididi be tawai muriwatanedina. Vutuna aubainama Mamaitua kwa rauduneena!”

¹⁰ Inam rağanine tauna ya riueguna, “Uma bukane waiperoveta giudima nam kwa nuatawedi, baninama rağan kaiteka maida. ¹¹ Aitau da aba e voivoia waigewana, kwa gose da e voia kwasena. Be aitau da yawasana miremiredima e voivoiedina, kwa gose da e voia kwasena. Be aitau da didimana e voivoiedina, naumeki da didimana e voiena. Be aitau da banaga babaunama, naumeki da tauna inam yawasaninama e kaiguratena.”

¹² “Kowai kita, taugu ġaubonağa yà verauna maesa mate. Be taugu banaga tenatenağağadi voiamaruvedie nama adi maesama yà utedina. ¹³ Taugu vutuna Alfa be Omega, taugu vutuna noğone be murine,

be yaba matabuna pakane da damone vutuna taugu yà miamiana.”

¹⁴ Nuavere taudi aitauğa adi garama a koğedina. Taudi tokare teneteneğinama da yawasana kainama ta kanina, be teneteneğinama da matakedae ta sağa be meagai nopone ta nağona. ¹⁵ Be banaga adi voiamadağadağasi maika be murağa be ginauri tauvoiedima, be badara yabayababa banegidima, be taurau vunuğa, be kokoitau tauraudunee, be aitauğa kaiyovu kedanama tauwai nuapağoenama bo kaiyovu ta voivoiedina. Inam banegidima matabudi taudi tabune ta miana.

¹⁶ “Taugu Yesu, taugu vutuna yau aneama è riuporena ekalesia ġaromie da uma kaididima ko kataiedina. Taugu vutuna guyau Deivid waraminama be nabinabinama. Be taugu vutuna kipora tau-rağarağan yà yanayanana.”

¹⁷ Be Arua be nağivau waivinama ta riuriuna, “Kwa verau!” Be tauna aitau inam riunama e vaiena tauna mate e riuna, “Kwa verau!” Be aitau da nuanama e raukasakasana, naumeki da e verauna, be değoda aitau e ġoena, yawasana upanama yà ute be e tegona, be nam tokare ei maesi.

¹⁸ Taumi aitauğa uma bukane waiperoveta giudima koya vaivaiedina yà riuriu vavasağemina, değoda tam aitau giu ditabu uma bukane kwa birisağedina, naumeki da Mamaitua tokare kovoğa uma bukane a girugirumidina, vutudi tam e utemna. ¹⁹ Be değoda tam aitau uma bukanama nopone waiperoveta giudima ta kenakenana kwa kaiporağana, naumeki da Mamaitua tokare nama am sikerema yawasana kaine be meagai babaune e kaiporağana. Inam kainama be meagainama vutudi uma bukanama nopone è giugiuiedina.

²⁰ Yesu tauna uma kaididima tauwai mağataridima, tauna e riuriuna, “Inam riukaua! Taugu ġaubonağa yà veraverauna.”

Naumeki Bada Yesu, kwa verau!

²¹ Bada Yesu na raukiviverema taumi Mamaitua na banagama ġaromie e kenana.

Inam riukaua!